SYLLOGE
TACTICORUM GRAECORUM.

CONSILIO

RUDOLFI VÁRI

ET

AUXILIO

COLLEGII HISTORICORUM HUNGARICORUM ROMANI

AB

ACADEMIA LITTERARUM HUNGARICA

PUBLICI IURIS FACTA.

VOLUMEN TERTIUM.

BUDAPESTINI.

LEONIS IMPERATORIS

TACTICA.

AD LIBRORUM MSS. FIDEM EDIDIT, RECENSIONE CONSTANTINIANA AUXIT, FONTES ADIECIT, PRAEFATUS EST

R. VÁRI.

TOMUS I.

(PROOEMIUM ET CONSTITUTIONES I–XI. CONTINENS.)

BUDAPESTINI,
MCMXVII.

Typis Regiae Universitatis Scientiarum Budapestinensis.

A Magyar Tudományos Akadémia Római Magyar Történeti Intézeti bizottsága 1915. évi márczius hó 19-én tartott ülésében dr. Vári Rezső egyet. cz. ny. rk. tanár, intézeti titkár előterjesztésére egy Sylloge Tacticorum Graecorum kiadását határozta el, amely elsősorban azon három taktikus munkát tartalmazza, melyek a byzanczi hadügynek úgyszólván codexét alkotják és amelyek egymással benső szerves kapcsolatban is állanak. Ezek az ú. n. Urbikios-Maurikios-féle taktiko-strategikus munka, a Bölcs Leó ismeretes Taktikája és a Bölcs Leó neve alatt járó, jobbára kiadatlan Taktika. E három munka mellett a gyűjtemény felöleli még azon taktikus iratoknak újabb recensióját, amelyek az említett Taktikák forrásait alkotják, vagy amelyek azokra hatással voltak, de amelyek megfelelő kiadásban nem forognak közkézen, így Onasander, Asclepiodotus, Aelianus és Arrhianus, Sextus Julius Africanus, a VI. évszázbeli Anonymus Byzantinus műveit, a Nicephorus Phocas neve alatt ismert De velitatione bellica czímű munkát és az ú. n. „Praecepta Nicephori"-nak egy ismeretlen recensióját. Ezekhez függelékül még néhány kisebb, nehezen hozzáférhető irat fog csatlakozni, így nevezetesen Marcus Graecus latin Liber ignium-a és Leonardus Phortiusnak *Περὶ στρατιωτικῆς πραγματείας* czímű költeménye.

A bizottság a Sylloge Tacticorum Graecorum szerkesztésével dr. Vári Rezső urat bízta meg, akit egyúttal megbízott az Urbikios-Maurikios és Bölcs Leó munkájának közrebocsátásával is. A többi taktikai írók legtöbbjének kiadására, Olaszországnak 1915-ben a világháborúba való belépése miatt, amely az e kiadványokhoz szükséges tudományos kutatások végzését Olaszországban egyelőre lehetetlenné tette, csak a remélhetőleg mielőbb beálló béke idejében adhat a bizottság egyes szakférfiaknak megbízást.

A vállalat jelen első kötete a Bölcs Leó féle Taktikának I—XI. constitutióját tartalmazza, míg a II. kötetnek kéziratban már kész I. fele a XII. és XIII. constitutiókat egészen és a XIV.-nek egy részét fogja felölelni.

Hogy a Sylloge Tacticorum Graecorum megindítása már most, a világháború folyama alatt lehetővé vált, az elsősorban az Első Magyar Általános Biztosító Társaság áldozatkészségének köszönhető, amely *Ormódy Vilmos* vezérigazgató úr javaslatára jubileumi alapítványából tekintélyes összeget bocsátott a Magyar Tudományos Akadémia rendelkezésére, kifejezetten e vállalat czéljaira. E nagylelkű adománnyal a Társaság a magyar tudományos világot őszinte hálára kötelezte le maga iránt és egy oly munka közrebocsátását tette lehetővé, amely a magyar tudományosságnak a külföld előtt is díszt és elismerést fog szerezni.

Budapest, 1917. évi szeptember hó 30-án.

Berzeviczy Albert,

a Magyar Tudományos Akadémia és Római Magyar Történeti Intézeti bizottságának elnöke.

PRAEFATIO.

Quanquam lineamenta huius editionis iam in relatione ad Academiam Hungaricam a. 1894 prolata (*Jelentés Leo Sapiens taktikus munkájának kézirataíról,* Akadémiai Értesítő, p. 577—583) exposui et fundamenta ante annos fere decem in dissertatione *Zur Überlieferung mittelgriechischer Taktiker* (Byzant. Zeitschrift XV 47—87) inscripta paucis conlocavi, me iuvat hic in brevi conspectu aliqua ex parte curatius disserere.

I. De libris manuscriptis.

1. Codices adhibiti.

a) *Libri primae familiae.*

1. Omnium mss. praestantissimus est **Mediceo-Laurentianus gr. LV, 4,** membraneus in folio, saec. X exeuntis, foll. 407. Habet Leonis Tactica foliis 283ʳ—404ᵛ et 406. Hoc de codice disseruerunt inde a *Bandinio* (Epistola de celeberrimo cod. Tacticorum bibl. Laurent. [Florentiae, 1761]=Catalogus codd. mss. graecc. bibl. Laur. II. pp. 218—238) *Fr. Haase* (De militarium scriptorum graecorum et latinorum omnium editione instituenda narratio [Berolini, 1847] p. 28 et s.), *K. K. Müller* (Ein griechisches Fragment über Kriegswesen [Festschrift für Ludwig Urlichs, Würzburg, 1880] pp. 106—108), *Io. Melber* (in recognitione editionis Polyaeni Woelfflinianae [Lipsiae, 1887] p. XIX), *Richardus Schoene* (in editione Aeneae Tactici [Lipsiae, 1911], pp. V—XI). Liber etiam in ea parte, quae ad nostrum auctorem adtinet, aliquantillum truncatus extat: desunt enim plagulae, quibus verba inde a constitutionis XIII paragrapho 11 (*μίαν ἢ*) — XIV 2 (*διὰ λόγων*), XVII 44 (Mgn.) (*ἐπέρχου*) — 66 (*πεμπομένης*), XIX 68 (Mgn.) (*συνήθων*) — 75 (*εἰρήσθω*), XX 81 M

(Mgn.) (τὴν βλάβην) — 96 (πλῆθος) legebantur, ergo quinque summatim folia. Sed foliis 403, 404 et 406 iterantur §§ 109—141
M₁ (Mgn.) constitutionis XVIII.

W **2. Vindobonensis phil. gr. 275,** membraneus in 8°, saec. X exeuntis, foll. 249. Complectitur Leonis Tactica, initio et fine mutila (desiderantur prooemii initium usque ad *διαυτης ἡ ῥωμαίων πάλαι πολιτεία εὐμοίρησεν* [§. 4] et in fine inde a | *καταστάντες εἰς φυγὴν ἐν τῇ πολεμίᾳ γῇ* [XX 45 Mgn.] reliqua), deficientibus insuper pluribus foliis, uno inter 3. et 4. unoque inter 4. et 5., quattuor deinde foliis inter 69. et 70., uno inter 77. et 78., duabus plagulis inter 83. et 84., una inter 88. et 89., duobus foliis inter 139. et 140., uno inter 158. et 159., item inter 164. et 165., tribus foliis inter 195. et 196., uno inter 233. et 234., tribus inter 238. et 239., duobus denique inter 246. et 247. Descripsit codicem *Daniel de Nessel* in opere „Catalogus sive recensio specialis omnium codd. mss. graecorum etc. bibliothecae Caes. Vindobonensis (Vindobonae et Norimbergae, 1690)“ inscripto, partis IV. p. 140. Folia 208ʳ, 208ᵛ, 209ʳ et 210ʳ phototypice expressa v. in opere a *Desiderio Csánki* edito et „Árpád és az Árpádok“ (Budapestini, s. a. [cf. Byz. Zs. XVII p. 619]) intitulato inter pp. 84—85, 88—89, 222—223.

r **3. Vaticanus Reginae gr. 100,** chart. in 4°, saec. XV, paginn. 364. Folia sex praevia sine scriptura; fol. septimo legitur recto: *Cuthebertus Londoniensis episcopus studiosis dono dedit* et infra *Nicolai Heinsii 100.* „A tergo eiusdem folii index graecus in Leonis Sapientis Constitutiones. Codex est absolutissimus.“ Finitur verbis *τῇ πρὸς θεὸν δεήσει σχολάζειν* (c. 1093 Mgn.). Cf. *Henr. Stevenson* Codd. mss. graeci Reginae Sueciae et Pii II bibliothecae Vaticanae (Romae. 1888) p. 73.

s **4. Parisinus bybl. nat. suppl. gr. 41,** chartac. in fol., saec. XVI, pagg. 243. Continet e Leonis (in codice „*ἀλεξίου βασιλέως*“) Tacticis constitutiones VI—X (10) + XI, XII (3—115), XV (qua in parte desiderantur inde a *γενναίους* §. 57 — *ἐχθροὺς* §. 67. [Mgn.] verba), XVII (omissis verbis §. 1 et inde ab *ἐὰν μετὰ σοφίας* §. 2. usque ad §. 9 *βλάψης*

[Mgn.] verbis), XVIII (desiderantur inde ab *ἀλλὰ καὶ* §. 39 usque ad *ἡμέτερος* §. 102 [Mgn.]), XIX, XX et Epilogum. Cf. *Omont* Inventaire sommaire des mss. du suppl. grec de la Bibl. Nat. (Parisiis, 1883) p. 6.

b) *Liber secundae familiae.*

5. Ambrosianus 139 (B 119 sup.) membraneus in fol., saec. XII, Λ
foll. II + 351. Continet foliis 189^r—344^v (ante 333, dein post 338 unum folium excidit; 322 nova membrana refecta et foll. 344^{rv} §-is 196, 201, 220 constitutionis XX, §-is 44, 45, [finis §-i] 47 Epilogi A_1
iterum extantibus) Leonis Tactica. Cff. *K. K. Müller* (Eine griechische Schrift über Seekrieg [Würzburg, 1882] pp. 18—39) et *Martini-Bassi* Catalogus codd. graecc. bibl. Ambrosianae (Mediolani, 1906) I. pp. 157—160.

c) *Libri tertiae familiae.*

6. Bybliothecae Vaticanae Barberinianus gr. 276 (olim **II 97**), P_1
membraneus in fol., saec. XI ineuntis, foll. 240. Continet e Leonis Tacticis (praeter prooemium) priores XVIII constitutiones usque ad § 126 (+ XX 186) constitutionis XVIII (ed. Mgn.) foliis 131^v—214^v. Adnotandum habeo foliis 106^v—114^r extare quaedam sub titulo: *παρεκβολαὶ ἐκ τῶν στρατηγικῶν παρατάξεων* (!), incipientia verbis *περὶ τοῦ ὁποῖον εἶναι δεῖ τὸν στρατηγόν. ὅτι ἐπιμελητὴν καὶ ὀξύν*, eodem praeterea folio 106^v post *θαυμαστὸς ὑπάρχῃ* incipere verbis *Γνώρισμα γνησίου στρατηγοῦ καὶ θαυμάζεσθαι ἄξιον* paragraphos, quibus manu Lucae Holstenii addidisse videas haec: „Sequentia haec capita sunt Leonis imperatoris et habentur in edito capite XX § 187 unde apparet haec ex confuso codice descripta esse et male hic inferciri.“ His §§ 187—221 additur Epilogus titulo *ὑπόθεσις ἐν ἐπιλόγῳ,* uti observavit idem Holstenius. Cff. editionis Incerti scriptoris Byzantini saec. X. a me (Lipsiae, 1901) curatae pp. XII, XV et s. et *Seymour de Ricci* Liste sommaire des mss. grecs de la Bibl. Barberina (Extrait de la Revue des bibliothèques; Paris, 1907) p. 21.

V 7. **Vaticanus gr. 1164,** membraneus in fol., saec. XI ineuntis, foll. 261. Tactica Leonis (inde ab V 6 *πάντα ὄργανα* usque ad XVIII 126, omissis IX 66—XIV 76) continentur foliis 190ʳ—234ᵛ Cf. *Wescher* Poliorcétique des Grecs (Paris, 1867) XXIV—XXVI.

E 8. **Escorialensis Y III 11: 278 gr.,** membranaceus in 4° formae oblongae, saec. XI exeuntis, foll. 308. Conplectitur foliis 160ᵛ—257ʳ Tactica Leonis imperatoris usque ad §. 126 constitutionis XVIII. Descriptionem v. apud *Em.*-em *Miller* Catalogue des mss. grecs de la bibliothèque de l'Escurial (Paris, 1848) p. 230 et s.; ac vide ea additamenta, quae in dissertatione „Bölcs Leó császárnak az Escorialban őrzött kéziratai" (= De codd. Leonis Tacticorum in bybl. Escorialensi adservatis [in ephemeride Hungarica „Hadtörténelmi Közlemények (= Studia ad historiam rerum bellicarum spectantia)] VII (1894) pp. 413—423) pp. 414—418 subiunxi.

2. Codices a me descripti et, quoad classes eorum cognosci potuerant, distincti.

a) *Libri primae familiae.*

9. **Palatinus gr. 406** (nunc **in Vaticana bybliotheca**), chart. in fol.°, saec. XVI, foll. 160. „Ex officina Andreae Darmarii, . . . olim Julii Pacii." E Tacticis Leonis „insunt tantum [praeter prooemium] constitutiones XI priores et XIV—XVI, XIX, quibus in codice respondent numeri XI—XIV. Scriptura mendosissima. Correctiones plurimae in mge, manu latina, ipsius fortasse Joannis Meursii, cum additamentis ac variis lectionibus e codice J. Pistorii, collata saepe cum codice nostro Joannis Checi latina versione." De iis, quae ex huius codicis paragraphis desiderantur, conferendum habeas *Henrici Stevenson* senioris catalogum „Codices mss. Palatini Graeci bibl. Vaticanae (Romae, 1885)" inscriptum, pp. 264—265.

10. **Parisinus bybl. nat. suppl. gr. 46,** chartac. in 4° maioris formae, saec. XVI, foll. 131. Habet eadem fere, quae codex **4.** continet. Cf. *Omont,* in op. cit.-o, p. 7.

11. Escorialensis Ω I 11, chart. in fol.°, saec. XVI, foll. 353. Foliis 326^r—334^r constitutionem XIX exhibet. Cf. *Miller,* in l. l., p. 460 et ss., *Vári,* in d. l., p. 423, *Moldenhaver-Tychsen,* Catalogue des mss. grecs de l'Escurial („Publié en extrait"; Mémoires de l'Académie R. des sc. et des ll. de Danemark. Séries VII, Sectio Litter II. N° 5) p. 387.

b) *Libri secundae familiae.*

12. Borbonico-Neapolitanus III C 25, gr., chart. in 4°, foll. 204. „Leonis constitutiones militares . . . . incipiendo a VI., quae est de armis equitum et peditum: mendis quam pluribus turpissime scatet codex et multis in locis lacunas exhibet non exiguas. In fine adest Epilogus totius libri." Cf. *Salv. Cyrilli* Codd. gr. mss. regiae bibl. Borbonicae (Neapoli, 1826, 1832) t. II. p. 371.

13. Escorialensis Ψ IV 5, chart. in 4°, saec. XVI, foll. 160. Foliis 102^r—142^r conplectitur constitutionem XIX et §§. 196. 201. et 220 constitutionis XX. Cf. *Vári,* diss. l., p. 423.

c) *Libri tertiae familiae.*

14. Vaticanus gr. 219, chart. in 8° maioris formae, saec. XV exeuntis, foll. 421. Continet e Leonis Tacticis foliis 216^r—343^r — praeter prooemium — constitutiones I—XVIII (126 + XX 186), antecedentibus foliis 177^r—190^r illis „Parecbolis", ut in cod. **6.**, et foliis 410^r—421^r extante constitutione XIX. Cf. *Wescheri* l. l. p. XXXIII.

15. Ambrosianus 902 (C 262 inf.), chart. in fol., saec. XVI, foll. 339, „tribus mm. exaratus". Habet foliis 151^v—282^v (praevio indice capitum fol.° 150) e Leonis Tacticis omnia excepta constitutione V. Const. XX praecedit constitutioni XIX. „Est [partim?] apographum cod. Vatic. 219, de quo v. *Wescher* pp. XXXII et sq.", *Martini-Bassi* op. l. II. pp. 1009—1011. Librarius quidam cum codice — ut videtur — **5.** contulit, partesque illas versus finem descripsit, quod ex opere virorum *Martini-Bassi,* pp. 1011 et 1017 conligas. Cf. eosdem pp. 830 et s.

16. Borbonico-Neapolitanus III C 18, gr., chart. in fol., saec. XV, foll. 395. „In codice [foliis 202ʳ—332ᵛ] insunt — praeter prooemium — constitutiones I—XVIII, sed decima octava deficit in § 126 [additur XX 186]." *Cyrilli* op. l. II p. 363. Habet codex insuper inde a folio 162ᵛ illas „parecbolas", ut in cod. **6.**

17. Borbonico-Neapolitanus III C 23, gr., chart. in fol., saec. XV., foll. 238. Continet — praeter prooemium — foliis 1—128ᵛ priores XVIII constitutiones usque ad §. 126 (adicitur XX 186) cap. XVIII, dein inde a folio 197ᵛ usque ad finem illas „parecbolas", ut in cod. **6.** Cf. *Cyrilli* op. l. II. sub nro 281.

18. Basileensis A. N. II 14., chart. in fol., saec. XVI, foll. 353. „Il est composé de deux parties écrites sur même papier . . . . par trois ou peut-être seulement deux mains différentes." Complectitur e Leonis Tacticis foliis 165ᵛ—304ʳ — praeter prooemium — constitutiones I—XVIII 126 (additur XX 186) et foliis 132ᵛ—142ʳ illas „parecbolas", uti cod. **6.** „Une notice détaillée et des extraits de ce ms. ont été publiés par *Ch. Graux* dans l'Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques en France 1875, p. 76 ss." V. *Omont* Catalogue des mss. grecs des bibliothêques de Suisse (ex *Centralblatt für Bibliothekswesen* III [1886] pp. 385—452 seorsum expressus) p. 28.

19. Urbinas gr. 79, chart. in fol., saec. XVI, foll. 334. Continet e Leonis Tacticis foliis 80ʳ—181ᵛ — prooemio praemisso — constitutiones I—XVIII 126 (additur XX 186), deinde foliis 299ʳ—311ʳ illas „parecbolas", de quibus cf. cod. **6.** — V. *Cos. Stornajolo* Codd. Urbinates graeci biblioth. Vaticanae (Romae, 1895) pp. 108—111.

20. Escorialensis Φ I 3, chart. in fol., saec. XVI, foll. 236, „écrit par Nicolas de la Torre". Habet foliis 1—125ʳ e Leonis Tacticis — praeter prooemium — constitutiones I—XVIII 126 (additur XX 186), inde a folio 194ᵛ illas „parecbolas", uti in cod. **6.** Cf. *Miller* in l. l., p. 141 et *Vári* in diss. l., p. 422.

21. Vaticanus gr. 220, chart. in fol., saec. XVI, foll. 355. Continet e Leonis Tacticis foliis 246ʳ—320ᵛ — praeter prooemium — XVIII

priores constitutiones usque ad § 126 (additur XX 186) constit. XVIII., excepta illa parte, quae etiam in codice **7.** e constitutionibus IX—XIV desideratur.

22. Parisinus reg. gr. 2445, chart. in fol., saec. XVI, foll. 335. Foliis 241ʳ—303ʳ continet e Tacticis ea, quae cod. **7.** Cff. *Graux-Martin* Traité de Tactique connu sous le titre *Περὶ καταστάσεως ἀπλήκτου* (Notices et Extraits des mss. de la Bibl. Nat. et autres bibliothèques XXXVI [Paris, 1898]) p. 73 [= 7], *Omont* Inventaire sommaire des mss. grecs de la Bibl. Nat. II. (Paris, 1888) p. 263 et *Wescher* in l. l. p. XXXIV.

23., 24. Monacensis gr. 195, chart. in fol. saec. XVI, foll. 456. Habet foliis 207ʳ—369ʳ Tactica integra, foliis 403ʳ—456ᵛ — cum inscriptione *νικηφόρου βασιλέως* posterius inlata — constitutiones VI—XI [X et XI cum isdem lacunis atque in parte priore] XIV (inde a § 4) et XV. Cf. *Hardt* Catalogus codd. mss. graecorum bibl. r. Bavaricae (Monachii, 1806—1812) II pp. 267—271.

25. Monacensis gr. 180, chart. in fol., saec. XV/XVI, foll. 287, „manu diversa exaratus". Continet foliis 156ʳ—287ᵛ e Leonis Tacticis constitutiones VI—XI (45 *δυσχέρεια*) XIV (inde a § 4) usque ad Epilogi §. 61 (*ἀπεργάζονται*) multis cum fenestris et inscriptione *νικηφόρου βασιλέως*. Cf. *Hardt,* in l. l., II. pp. 217—220.

26. Monacensis gr. 127, chart. in fol., saec. XVI, foll. 352. Foliis 221ʳ—352ᵛ insunt e Leonis Tacticis eadem, quae cod. **25.** exhibet; et inscriptio est eadem, sed a manu posterioris aetatis inlata. Cf. *Hardt* II pp. 78—79.

27. Ambrosianus 1043 (I 15 inf.), chart. in 8° maioris formae, saec. XVI, foll. I + 207. Insunt: „Leonis imp. (2) Tactica: prooemium; constit. I—X (— 11 § *δεῖ γὰρ αὐτῷ πάντως*), XI inde a 1. §. *τὰ στρατιωτικά. εἰ δὲ οὐ* usque ad 45. §. *τοῦ τόπου δυσχέρεια· ἐὰν γὰρ,* XII, inde a 4. §. *δι᾽ αἰφνιδιασμοῦ* usque ad §. 17 *ὡς πολλάκις γίνεται, φεύγοντες,* XIV, inde a § 4. usque ad finem, XV usque ad verba §. 57 (Mgn.) *ἐπικινδύνως τῷ τείχει ἀποσο*], deinde inde a §. 67 (Mgn.) *περὶ τοῦ πῶς δυνατὸν* usque ad finem consti-

tutionis, XVI—XIX, XX ab initio usque ad verba *τοῖς ἐχθροῖς τοξεύ-οντες καὶ οὐ* (§. 81), inde a verbis *ἀσφαλῆ καὶ* (§. 87) usque ad v. *καὶ πρὸς αὐτὸν μόνον ὁ*] (§. 159 ed. Mgn.) inde a v. *ὑποδείξω* §. 166 (ed. Mgn.) usque ad finem constitutionis; mox epilogus". *Martini-Bassi* o. c. II. p. 1118.

28. Escorialensis Φ II 8, chart. in fol., saec. XVI, foll. 153. Habet — praecedente prooemio — constitutiones I—XI, XIV—XVII et §§ 1—13 XIX. Cff. *Vári* in d. l., p. 421. et *Miller* in cat. cit., p. 156.

29. Escorialensis Φ II 10, chart. in fol., saec. XVI, foll. 366. Insunt e Tacticis — prooemio antecedente — constitutiones I—XI, XIV—XX; desideratur et Epilogus. Cff. *Miller* in op. cit, p. 157 et *Vári* p. 422.

30. Ambrosianus 747 (Y 60 sup.), chart. in 4°, saec. XVI, foll. 292, manu Andreae Darmarii. Leonis imp. Tacticorum insunt — praecedente prooemio — constitutiones I—X (10) + XI (2) — 44, XIV (inde a §. 4), XV, XVI, XX, XIX. *Martini-Bassi* II. p. 856.

31. Bernensis 674 gr., chart. in 8° minoris formae, saec. XVI/XVII., pagg. 391. Continet praeter prooemium constitutiones I—XI, XIV, XV et XIX. Cf. *Omont* Catal. des mss. grecs des bibl. de Suisse, p. 43.

32. Borbonico-Neapolitanus III C 24, gr., chart. in fol., saec. XV, foll. 37, „quae continent VII priores constitutiones [et prooemium antecedens] Leonis imperatoris." *Cyrilli* o. l. II. sub nro 282.

33. Vossianus gr. 3., chart. in fol., saec. XIII exeuntis vel XIV ineuntis, foll. V + 214. Continet inde a fol. 208ʳ usque ad finem prooemio Leonis Tacticorum antecedente const.-em I et §-os 1—28 constitutionis II. Cf. *Wescher,* in l. l., p. XXXIV et XLIII.

34. Monacensis gr. 244, chárt. in 4°, saec. XV, foll. 38. Habet inde a fol. 36ʳ usque ad finem e Leonis Tacticorum constitutionis IV §-os 6—33, deinde notiones quasdam militares e ceteris constitutionibus explicatas. Cf. *Hardt* III. pp. 22—23.

35. Parisinus reg. gr. 2524, membr. in fol., „copiè en 1457 (en partie) par Jean Rhosos", foll. 73. Continet e Leonis Tacticis foliis

38^r—43^v §-os 6—33 constitutionis IV, postea excerpta ut in cod. **34.** Cf. *Omont* Inv. somm. des mss. grecs de la B. N. II. p. 278.

36. Parisinus reg. gr. 2540, chart. in fol., saec. XVI, foll. 138. 53^v—60^v idem habet e Leonis Tacticis, quod cod. **35.** V. *Omont* l. l. p. 280.

37. Vindobonensis med. gr. 29, chart. in 8°, saec. XV, foll. 161, conplectens e Leonis Tacticis foliis 134^v—160^r eas §-os constitutionis XX, quas in opusculo „Bölcs Leo császárnak A hadi taktikáról szóló munkája (Budapest, 1898)" inscripto enumeravi, caput deinde XIX. Cf. *Nessel,* in cat. l., III p. 40 et s.

38. Escorialensis *Ω* **IV 21,** chart. in 4°, saec. XVI, foll. 414 „de la main de [A.] Darmarius". Habet foliis 396^r—414^r „Argumentum in Epilogo". Cff. *Miller,* o. c., p. 494, *Vári,* in d. l., p. 422, *Moldenhaver-Tychsen* l. l. p. 392.

3. Codices ab aliis descripti.

39. Matritensis bybl. nat. O 65, gr., chart. in fol., saec. XVI, foll. 139. Habet: „Tactique de l' empereur Alexis *Πολεμικῶν παρασκευῶν διατάξεις οη',* Les cinq premières *διατάξεις* manquent". Insunt constt. VI—X + XI, XII (3—115), XV—XX et Epilogus. V. *Miller* Catalogue des mss. grecs de la bibl. royale de Madrid (Suppl. au catal. d' Iriarte; Notices et Extraits des mss. de la Bibl. Nat. et autres bibliothèques XXXI. 2 [Paris, 1876]) pp. 95—96. Cf. etiam cod. **4.**

40. Matritensis bybl. palatii regis 48, chart. in 4° formae minoris, saec. XVI, foll. 428, „en partie de la main d' Andrè Darmarius". Insunt: fol. 1. *Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ χριστιανοῦ ἐπανακεφαλαίωσις* etc. Inc. *Ὑποθέσεις περὶ ἐπαγγελμάτων* (=Epilogus): fol. 25. *Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ περὶ ναυμαχίας* etc. (=XIX); fol. 52^v *Περὶ στρατηγημάτων μελέτεις διαφόρων ἐθνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν διάταξις* (=XVIII). Sequitur caput XX et finitur fol. 146. Inde a fol. 147 usque ad finem Leonis Tacticorum Prooemium et XIV constitutiones leguntur priores hoc titulo: *Ἰουλίου Ἀφρικανοῦ χριστιανοῦ βιβλίον δεύτερον τῶν*

ἐν πολέμοις τακτικῶν σύντομος παράδοσις τῶν κατὰ γῆν μαχομένων καὶ διὰ θάλατταν **ἐν διαταγαῖς.** „Ce ms. darmarien doit [?] dériver du Matritensis [O 65]; il doit [?] contenir les mêmes lacunes, principalement celle, qui englobe les deux diataxes 12e et 13e et celle, qui ayant fait disparaitre le début de la 11e, a produit la réunion de la 10e et de la 11e en un seul numéro; d' où 18 diataxes au lieu 21.“ *Graux-Martin* Notices sommaires des mss grecs d' Espagne et de Portugal (Nouvelles Archives des missions scientif. II [Paris, 1892]).

41. Pabebergensis 57 (B. VI. 13), chart. in 4°, saec. XVI, foll. 125. Inest: „Sexti Julii Africani De pugna navali et strategematibus encephalosis (revera: Leonis imper. Tacticorum Constitutiones XIX, XVIII, XX) graece“. Auf der Innenseite die Bemerkung: *„Angeblich copiert von Andreas Tarmarius (!) aus Epidaurus zwischen den Jahren 1560—1580“* V. *Jaeck* Vollständige Beschreibung der öffentlichen Bibliothek zu Bamberg. II. (Nürnberg, 1832) p. 49 et *Friedrich Leitschuh* Katalog der Hss. der königl. Bibliothek zu Bamberg, I. 2 (Bamberg, 1895) p. 69.

42. Toletanus sign.?, chart. in 4°, saec. XVI, foll. 266 (+ 6 recent.). Continet e Leonis Tacticis constitutiones VI—XI, XIV—XX et Epilogum. „Le ms. présente les mêmes lacunes, que la Matritensis O 65 et que le ms. du Palais Nro 48.“ V. *Graux-Martin* Notices sommaires etc. [Paris, 1892] p. 282—284.

43. Berolinensis bybl. reg. 260 (antea 22) **gr.,** chart. in fol., saec. XV, foll. 159. Continet — praeter prooemium — eadem fere et plerumque cum isdem fenestris, quae in codd. **4.** et **10.** occurrunt. V. *C. de Boor* Verzeichnis der griech. Hss. der königl. Bibliothek zu Berlin (Berlin, 1897) p. 132 et ss. Cum habeat notationem: „Sum ex libris Pistorii“, est, ut verisimile, *Pistorianus* Meursii. Adde insuper verba catalogi laudati: „Offenbar ist es die früher in der 1844 versteigerten Bibliothek des Herzogs von Sussex befindliche Hs., da der in der Bibliotheca Sussexiana Pars 2. nro 324 angegebene Titel mit dem oben angegebenen modernen Titel [Leontis imperatoris Ro-

manorum compendiosa doctrina de Peritia rei militaris, Graece, fol., cod. chart.] auf dem Vorsetzblatt übereinstimmt.“ *Omnes hi libri primae videntur esse familiae.*

44. Gudianus gr. 8., nunc Guelferbytanus 4286, (olim **gr. 98**), chart. in 4°, saec. XVII, foll. 20. Continet foliis 1—10^r^ *Λέοντος βασιλέως ναυμαχικά* additis — ut videtur — paragraphis 196, 201, 220 constitutionis XX ac paragraphis 44, 45, (fine paragraphi) 47 Epilogi. Cf., quae dicit *Fabricius* in Bibl. Graeca VIII (1717) pp. 136—143, *Ebert* Bibliothecae Guelferbytanae codd. graeci et latini classici (Lipsiae, 1827) p. 100. Cum nota: „Ex veter. cod. descripserat Venetiis Andreas Darmarius Anno *αφογ′* [1573]. Ex Darmarii apographo Lundini Anno MDCXVI. XV. Febr. F. L. | Fr. Lindenbrog|“ „Von Fr. Lindenbrog selbst stammen nur die ersten Worte der Hs., das übrige wohl von einem berufsmässigen Schreiber.“ *O. v. Heinemann* Die Hss. der herzogl. Bibliothek zu Wolfenbüttel. IV. Abt. Die Gudischen Hss. — bearbeitet v. *Köhler-Milchsack* (Wolfenbüttel, 1913) p. 60.

45. Parisinus bybl. nat. suppl. gr. 529, chart. „Copiè par Huet en 1652.“ Continet fol. 1—16^v^ Leonis imperatoris naumachica e cod. Friderici Lindenbrog. Sequuntur Naumachica Basilii patricii. V. *Omont* Invent. somm. des mss. du suppl. gr. de la B. N. (1883) p. 59.

46. Parisinus reg. gr. 3111, chart. in 4° minoris formae, saec. XVII/XVIII, foll. 34. Foliis 29^r^ 34^r^ continentur supplementa ed.-is Meursianae e mss. codicibus bybl. Ambrosianae descripta. V. *Omont* Inv. somm. des mss. grecs de la B. N. III. p. 109.

47. Taurinensis 275 gr. (C I 29) chart. in fol., saec. XVI, foll. 144. Habet fol. 111. et s. §-os 196, 201, 220 constitutionis XX et §-os 44, 45, (finem) 47 Epilogi. „*Κτῆμα* primum Andreae Darmarii.“ Cf. *Jos. Pasinus* Codd. mss. bibliothecae regii Taurinensis Athenaei (Taurini, 1749) I. p. 379 et s., *Ett. Stampini* Inventario dei codd. superstiti greci e latini antichi della bibl. naz. di Torino (Torino, 1904) p. 422. — *Codd.* **44—47.** *secundae videntur esse familiae.*

48. Parisinus reg. gr. 2437, chart. in fol., exaratus a. 1555, foll. 421. Foliis 201^{v}—344^{v} Leonis imperatoris Tactica conplectitur, inde a fol. 411 usque ad finem Leonis naumachica, foliis 163^{r}—201^{r} illas — ni fallor — „parecbolas", haud dubie ut in cod. **6.** V. *Omont* l. l. II. p. 261.

49. Matritensis bybl. nat. O 42, gr., chart. in fol., exaratus a. 1554, foll. 401. Continet foliis 204^{r}—327^{r} e Tacticis Leonis — praeter prooemium — constitutiones I—XVIII (126 + XX 186) et foliis 165^{r}—203^{v} antecedentes illas „parecbolas", sed alio — ut videtur — fine ac in cod. **6.** Inde a foliio 391^{r} usque ad finem „la guerre maritime par Léon le Sage; le ms. est plus complet, que le texte de Meursius et . . . contient les suppléments publiées par Fabricius." *Miller* Notices et extraits XXXI. 2. p. 82—84. *Ἀπόγραφον* codicis Tacticorum a *Tjallingio Halbertsma* (1829—1894) confectum servat codex

49a. Groninganus 198 (saec. XIX) foliis 89^{r}—212^{v}, ut docet *H. Brugmans* in Catal. codd. mss. universitatis Groninganae bibliothecae (Groningae, 1898) p. 87. — *Codd.* **48.** *et* **49.** *utrum secundae, an tertiae familiae adiudicandae sint, in medio relinquo.*

50. Vindobonensis phil. gr. 24, (olim **114**), chart. in fol., a. 1560 exaratus, foll. 329. Continet foliis 173^{v}—276^{r} e Tacticis Leonis — praeter prooemium — constitutiones I—XVIII (126 + XX 86) et foliis 142^{r}—152^{r} illas „parecbolas", probabiliter ut in cod. **6.** Cf. *Nessel* in Cat. l., IV. p. 18 et s., Incert. script. Byz. saec. X. (ed. *Vári)* p. XII.

51. Oxoniensis in bybl. collegii B. Mariae Magdalenae XIV gr., chart. in fol., saec. XV, foll. 335. Continet inde a folio 177^{v} Leonis Tactica, ut videtur, usque ad (§ 126 + XX 186) const. XVIII, praeterea fortasse foliis 143^{v}—154^{r} illas „parecbolas" cod. **6.**, uti ex *Henrici O. Coxe* Catalogo codd. mss., qui in collegiis aulisque Oxoniensibus hodie adservantur. P. II. (Oxonii, 1852) p. 6 et s. conligas. Cf. et Inc. script. (ed. *Vári)* p. XV.

52. Palatinus gr. 393, (Heidelbergensis), chart. in fol., saec. XVI exeuntis, foll. 174. Habet inde a fol. 2^{r} ea, quae in cod. **19.** foliis

299^{r}—311^{r} sub titulo *παρεκβολαὶ ἐκ τῶν στρατηγικῶν παρατάξεων* [sed in cod. **52.** praecedit *Ἥρωνος*] extant. V. *Stevenson,* in l. l., p. 252. et *Fr. Wilken* Gesch. . . . der alten heidelbergischen Büchersammlungen (Heidelberg, 1817) p. 289.

53. Parisinus bybl. nat. suppl. gr. 26, chart. in fol., a. 1575 per Jo. Rhasum vel Rhaseum Cretensem exaratus, foll. 255. Complectitur foliis 74^{r}—152^{r} probabiliter — praeter prooemium — priores XVIII (126 + XX 186) constitutiones Leonis Tacticorum, inde a folio 234^{r} usque ad finem illas „parecbolas“ iterum atque iterum a me laudatas. Cff. *Omont* Inv. somm. des mss. du suppl. gr. (1883) p. 4 et *Graux-Martin* Traité de Tactique etc. (1898) p. 73.

54. Ambrosianus 1071 (I 224 inf.), chart. in 4° maioris formae, a variis librariis saec. XV—XVI exaratus, foll. III + 186. Continet foliis 164^{v}—168^{v} „Excerpta ex Leonis sapientis Tacticis“. Ut ex catalogo virorum doctorum *Martini-Bassi* II. p. 1141 elucet, eadem videtur habere ac codd. **34—36.** — *Libri* **50—54.** *sine dubio tertiae familiae sunt codices.*

55. Palatinus gr. 415, (Heidelbergensis), chart. in 8°, saec. XV exeuntis, foll. 68 numeratorum. Continet secundum *Stevensonium* (l. l. p. 269 et s.) foliis 66—68 §-os 196—199 constitutionis XX. Sed cum teste *Wilkenio* (l. l. p. 291) etiam Basilii patricii naumachica contineat, me *magis secundae quam tertiae familiae* codicem adnumerare lubet.

56. Vindobonensis phil. gr. 120, (olim **113**), chart. in 4°, saec. XV, foll. 47. Continet foliis 40^{r}—47^{v} fragmenta diversa ex Tacticis. Initium est (conferatur *Dan. Nessel* in Cat. l. IV. p. 73): *τακτική ἐστιν ἐπιστήμη πολεμικῶν κινήσεων· κινήσεις δὲ πολεμικαὶ διτταί*; ergo *primae familiae* videtur esse *adiudicandus.* Cf. praeterea *W. Schmidt* Heron's v. Alexandria Druckwerke und Automatentheater. Suppl.-Heft. (Leipzig, 1899) p. 36 et s., *Wescher,* in l. l., p. XXX—XXXII.

57. Parisinus reg. gr. 2522, chart. in fol., saec. XV, foll. 280. Foliis 237^{r}—261^{v} fortasse idem tradit ac cod. **56.**; et persuadeberis, si inspexeris *Omontium,* in l. l., II. p. 277.

De libris, qui sequuntur, quam ad classem familiarum pertinerent, nihil certioris potui conicere:

58. Matritensis bybl. palatii regis 10 gr., chart. in fol., saec. XVI. foll. 112., manu Nicolae de la Torre. Continet Leonis Tactica. „Tit. *Λέοντος ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ αὐτοκράτορος Ῥωμαίων τῶν ἐν πολεμικοῖς* [?] *τακτικῶν σύντομος παράδοσις*, — miscellaneus.“ V. *Graux-Martin* Notices somm. des mss. grecs d' Espagne et de Portugal (Paris, 1892) p. 73.

59. Londinensis mus. Brit. 15242, chart. in fol., saec. XVI, foll.? („from the Meerman and Sussex libraries“). Habet praeter Aelianum initio Leonis imperatoris Tactica („a leaf is wanting and the end“). V. Catalogue of additions to the mss. in the British Museum in the years 1841—1845. sub nro.

60. Vossianus ant. sign. 35. „Leonis imperatoris tactica divisa per varia capita diversi generis; ut et *ναυμαχίας*. Item Constantini imp. *στρατηγικὸν περὶ ἐθῶν διαφόρων ἐθνῶν*. In charta.“ Cf. Catalogus bibl. publ. universitatis Lugduno-Batavae (Lugduni B., 1716) p. 399. Estne apographum cod. L?

61. Dresdensis Da 62, chart. in 4°, „a variis librariis saec. XV et XVI exaratus“, pagg. 288, a Matthaeio bybliothecae Dresdensi venditus. Continet Leonis imperatoris Tactica. Cf. *F. Schnorr v. Carolsfeld* Katalog d. Hss. d. königl. öffentlichen Bibliothek zu Dresden (Leipzig, 1882) I. p. 298.

62. Bononiensis bybl. conm. A I 21, chart. in 4°, saec. XV/XVI, foll. II + 177. Habet e Leonis Tacticis praeter prooemium constt. I—VII (usque ad *τόπων καὶ ἀνωμάλων* §. 3), XI (inde a *τὰ στρατιωτικὰ* §. 1.) — XII (*πρώτης παρατάξεως* p. 809. B. Mgn.). VII (inde a *καὶ τὴν φάλαγγα* §. 11.) — X (*πρὸς τὸν στρατὸν* §. 11). XIV (inde ab *Ἐὰν οὖν ἐν τ. παρ.* §. 4) — XVIII, XX et Arg. in Epilogo usque ad *ἐστι στρατηγική* (c. 1092 Mgn.) Cf. *A. Olivieri* Indice dei codd. gr. delle biblioteche Universitaria e Comunale di Bologna (Studi Italiani di Filol. Class. III. [1895] pp. 385—495) p. 479 et s.

63. Vindobonensis phil. gr. 340, chart. (olim **116**) in 4° minoris formae, saec. XVI, foll. 72. Continet Leonis Tacticorum constitutiones XVII (inde a §. 2) et XVIII. V. *Nessel* l. l. IV. p. 161.

64. Bruxellensis 14774 gr., chart. in 4° maioris formae, saec. XVI, foll. 28. Habet e Leonis Tacticis constitutionem XVII et §-os 1—115 constitutionis XVIII. „Ce ms. a autrefois appartenu à Francesco d' Asola, beaufrère d' Alde Manuce et porte le n° XVIII de son catalogue." *Omont* Catalogue des mss. grecs de la bibliothèque royale de Bruxelles et des autres bibliothèques publiques de Belgique (Extrait de la Revue de l' instruction publique en Belgique. Tomes XXVII. 5. 6. et XXVIII. 1. 2. 3. Gand, 1885), sub nro 50.

65. Dorvillianus X, 1, 4, 14, chart. in 4°, „recentissimus", foll. 126. Continet Tactica ut videtur inde a const. XVII. Cf. librum „Codd. mss. et impressi cum notis mss. olim D' Orvilliani, qui in bibl. Bodleiana apud Oxonienses adservantur (Oxonii, 1806)" intitulatum, p. 24.

66. Caesaraugustanus „dans la bibl. du Pilar", chart. in fol. minoris formae, saec. XVI, foll. 100, „de la main de Darmarius". Continet Tacticorum constitutiones XIX et XX. Cf. *Graux-Martin* Notices sommaires etc. (1892) p. 226 sub nro 3289.

67. Parisinus reg. gr. 2533, chart. in fol., saec. XVI, foll. 315. Foliis 86r—100v extant „Ex Leonis imp. libro de bellico apparatu animadversiones". *Omont* Inv. somm. des mss. gr. de la B. N. II. p. 279.

68. Coislinianus 336 gr., chart. in fol., saec. XVI, foll. 116. Continet „Leonis imperatoris tacticorum fragmentum" foliis 96r—98r. *Omont,* in l. l., III p. 185.

69. Parisinus reg. gr. 2525, chart. in fol., saec. XVI, foll. 54. Exaratus per Ang. Vergetium. Habet inde a fol. 49r „Leonis Sapientis imp. tacticorum excerpta". *Omont,* o. l., II. p. 278.

70. Vindobonensis phil. gr. 55, chart. in fol., saec. XV, foll. 371. foliis 196r—214v continet illas „parecbolas". (Cf. cod. **6.**)

71. Inesse videntur Tactica in **Citzensi,** quem laudat *C. Graux* in Annuaire de l'association pour l'encouragement des études grecques en France (Paris, 1875), p. 79.

72. Constantinopolitanus 18, saec. XV, „*Τακτικὰ Λέοντος τοῦ σοφοῦ.*" Cf. *Ábel* Die Bibliothek des Königs Matthias Corvinus (Litterarische Berichte aus Ungarn II [1878]), p. 566.

4. Codices interiti.

73. Habuit Leonis Tactica **Argentoratensis** quidam teste *Haenelio* (Catalogi librorum mss., qui in bibll. Galliae, Helvetiae, Belgii, Britanniae M., Hispaniae, Lusitaniae asservantur [Lipsiae, 1830]), p. 466.

74. Escorialensis. Habuit eadem, quae cod. **20.**, nisi quod e Tacticis integris constitutiones tantum XV—XIX. Cf. *Miller* Cat. des mss. gr. de la bibl. de l'Esc. in iis, quae paginis 332—386 ad codicem Λ I 16 (p. 357) publicavit.

75. Escorialensis. Continuit Historiam Ecclesiasticam Theodoreti et Leonis Tactica. Cf. *Miller* l. l. p. 383.

76. Escorialensis. Praeter Aeneam Tacticum exhibuit Basilii naumachica et Leonis Tactica [fortasse constit. XIX tantum]. V. *Miller* l. l. p. 515. Ad Escorialenses cf. *Moldenhaver-Tychsen* l. l. p. 347, 344, 345.

77. Taurinensis 60 gr. (C III 3), chart. in fol., saec. XVI, foll. 207. Foliis 196^{r}—207^{v} *Λέοντος βασιλέως πολεμικῶν παρασκευῶν διάταξις περὶ ναυμαχίας* legebatur. V. *Jos. Pasinus,* in cat. l., I. p. 159 et s. Die 26. Jan. 1904 incendio consumptus est.

Utrum codex **(Constantinopolitanus)**, de quo in *(Anonymi)* libro „Bibl. sive Antiquitates urbis Constantinopolitanae (Argentorati, 1578)" inscripto (f. 9^{v} sub nro 144!) et apud *Rich. Foerster* in diss.-e „De antiquitatibus et libris mss. Constantinopolitanis (Rostochii, 1877)" inscripta (p. 23, sub nro 143) fit mentio, fragmentum Tacticorum exhibuerit, necne, an potius ad Prochiron *νόμον* impp. Basilii, Constantini et Leonis sit referendus, deliberent alii.

Haec, quantum ad codices Tacticorum trium familiarum; restat, ut ad noscendos

pariter enumerem manuscriptorum seriem.

78. Monacensis 452 gr., chart. in 4°, saec. XIV, foll. 158, „difficillimus“. Continet foliis 1^r—109^r textum inde a IV 42 usque ad finem const. XX, initio ordine inverso; quae sequuntur, aliorsum pertinent. Folium 1 recentioris est aetatis. Fuit olim **Augustanus Plut. V 13**: cf. [*Henisch*] Bibl. . . . August. librorum . . . Catalogus (Augustae Vindel. 1600) p. 30. V. *Haase,* in diss. l. (1847) p. 44 et ss., et *Hardt,* in catal. l. IV. pp. 408—411.

79. Vindobonensis phil. gr. 55 (olim **111**), chart. in fol., „antiquus“, foll. 371. Continet foliis 168^r—195^v „Constantini librum Tacticum“ „Hoc . . . est illud ipsum Exemplar ms., ex quo Joannes Meursius . . . Librum hunc Tacticum primus edidit“ dicit *Lambecius* in operis „Commentariorum de augustissima bibliotheca Caesarea“ inscripti ed.-e altera (Vindobonae, 1781) col. 429. Sed ipse Meursius in ed.-is suae principis fine haec tradidit: „Hic desinebat codex Palatinus, qui [usque ad fol. 151] descriptus erat ex altero e Bibl. Viennensi Caesaris.“ Cf. *Nessel,* in cat. l., IV., p. 35.

80. Palatinus 393 gr. (nunc **Heidelbergensis, cod. 52.**) Continet recensionem Constantinianam foliis 67^r—95^v, inverso ordine indeque a constit. X. media deficientem, omnia ita, ut *Jo. Meursius* (Leydae, 1617) primus vulgavit.

81. Veronensis bybl. capit. 127, chart. in fol., saec. XVI, foll. 136. „E bibliotheca Scipionis Maffei“. Habet ea, quae *Jo. Lamius* inter opera Meursii vol. VI (Florentiae, 1745) coll. 1212—1409 typis describenda curavit. Cf. *Omont* Les mss. grecs de la bibl. capitulaire et de la bibl. communale de Vérone. (Extrait du Centralblatt für Bibliothekswesen [Leipzig, 1891]) p. 6.

82. Laurentianus 1644 (olim **Ashburnhamianus = Saibantianus 61** v. **62**), chart. in 4° saec. XVI, foll. 155, inde a fol. 57 alia manu exaratus. Habet constitutiones XIX et XX rec.-is Const.-ae. Cff. *Rostagno* et *Festa* Indice dei codici greci Laurenziani non compresi nel catalogo del Bandini (Studi Italiani di filol. class. I [1893] p. 123—232) p.

210 et ea, quae in diss., in Byz. Z. [XV, 1906] publici iuris facta, disputavi.

83. Bodleianus Misc. gr. 253 (Saibant. Auct. T. 4. 15), chart. in 4°, saec. XVI, foll. 162. Cum titulus fol. 1. idem esset, ac in cod. **82.**, et quidem: *Κωνσταντίνου βασιλέως τακτικὰ περὶ ναυμαχίας στρατηγημάτων καὶ πειρατικῆς*, aeque videtur esse apographum atque Laurentianum, e cod. **78.** factum, idemque continere ac cod. **82.** Cf. *H. O. Coxe* Catalogi codd. mss. bibl. Bodleianae (Oxonii, 1853) I, col. 805. Tertium apographum e cod. **78.** videtur esse:

84. Dresdensis Da 23., chart. in 4°, „manu G. F. Thryllitzschii a. 1716 accuratissime exaratus“, foll. 96. Continet fol. 74—86 „fragmenta libri inediti. qui dicitur *Κωνσταντίνου βασιλέως τακτικά· περὶ ναυμαχίας καὶ στρατηγημάτων καὶ πειρατικῆς*“ „Omnia e graecis codd. bibl. Augustanae sunt transscripta“. Cf. *Schnorr v. Carolsfeld* in l. l. I. p. 288.

85. Ambrosianus 905 (C 265 inf.), chart. in fol., saec. XVI, foll. III + 307, „duabus mm. exaratus. Continet foliis 129ʳ—230ᵛ ea, quae Lamius edidit (v. cod. **81.**). Foliis 231ʳ—240ᵛ: *Κωνσταντίνου βασιλέως τακτικά, περὶ ναυματίας (!) στρατηγημάτων, καὶ πειρατικῆς.*“ Cf. *Martini-Bassi* II p. 1017 et s. — Pars prior, quatenus — specimine conlato — iudicari poterat, apographum est codicis **81.** Cff. etiam eae observationes, quas hunc ad codicem in *Ambrosiano 719 (R 106 sup.)* invenias.

86. Ambrosianus 723 (R 115 sup.), chart. in fol., saec. XVI, foll. 230, „diversis mm. exaratus“. Foliis 80ʳ—92ᵛ extant: *Κωνσταντίνου βασιλέως τακτικά, περὶ ναυμαχίας, στρατηγημάτων, καὶ πειρατικῆς*, ea — ut adseverant *Martini-Bassi* l. l. — quae cod. **85.**, exhibet. Cf. ceterum viros ipsos laudatos II. p. 835 et s.

87. Parisinus reg. gr. 2530, chart. in fol., saec. XVI, foll. 132. Cf. *Omont*, in o. l. II. p. 278.

88. Coislinianus 388 gr., chart. in fol., saec. XVI, foll. 125. Continet foliis 1—87 recensionem Constantinianam (teste *Omontio* III p.

195), sed utrum ea tantum, quae cod. **81.**, exhibeat, an ea, quae **78.**, contineat, inspecto catalogo laudato minime edoceberis; habet ergo partes, quae, ut in cod. **87.**, mihi itidem sunt ignotae.

II. De ratione edendi.

Hardtius (op. l. III, 23) testatur Venetiis 1552 in 4° graece prodiisse ea, quae cod. **34.** e Leonis Tacticis exhibet. Totum opus autem primum *Joannes Meursius* (Lugduni Batavorum, 1612, in 4°) vulgavit contextu e tribus codicibus contaminato, quorum primus (Palatinus) praeter prooemium constitutiones XI priores, XIV—XVI et XIX complectebatur, secundus (Pistorianus) XVII, XVIII, XX et Argumentum in Epilogo editori praebuit, tertius (Parisinus) constitutiones XII et XIII suppeditavit. Textum Meursianum, inprimis in priore operis parte innumerabilibus mendis inquinatum, postquam *Thévenot* in libro Vett. Mathematicorum Opera inscripto (Parisiis, 1693, p. 330) verba, ni fallor, e cod. **22** descripta, inde a *πάντα ὄργανα* **(2202.)** usque ad *ῥέρειν* **(1244)**, impressit, codice Laurentiano celeberrimo conlato aliqua ex parte politiorem reddidit *Joannis Lamii* industria (Florentiae, 1745, columnis 536—920 voluminis VI[ti] Operum Meursii omnium, in fol.°), acumine autem — relictis ambiguitatibus — manufeste inrito. Textum a Lamio recognitum iterum publici iuris fecit *J. P. Migne* (in Patrologiae cursus seriei graecae vol.-e 107, cc. 672—1094, in 8° maioris formae), sed quominus fundamentum lubricum Lamianum aliquantum tolleret, omnino refrenatus, nihilosecius „minima“ sagaciter „curans“ editor. E recensione Constantiniana aliquas partes in lucem cum *Meurs*, tum *Lami* edidere, ille e cod. **80.**, hic e l. ms. **81.** (v. supra). Cum constitutionem XVIII a. 1897 (1900) ipse, eo tempore parum subtilis Tacticorum sermonis iudex et callidus, edidissem, volventibus annis tempus cognovi maximum, ut Tacticorum Leonis recensionem meliore ratione instauratam adparatuque solidiore instructam ad doctorum virorum usum — heu, non sine pleno dubitationum animo — destinarem.

Meursii codex

Meursii codex sec.

Meursii codex tert.

Nam in textu Leonis recensendo non tantum Leonis Tacticorum codices inspicere, meliores conferre fuit mihi propositum, sed etiam fontium eius fundamentum utcunque certius mihi redintegrandi invaluit consilium. Leonem suis cum exemplis adeo artis vinclis cohaerere constat, ut unus sine altero haudquaquam praebeat columen stabile firmiterve conlocatum. Quod ad codices Tacticorum adtinet, facile erat cognoscere libros mss. primae familiae codicum textum maxime genuinum praebere, inprimis **M** (**M**$_1$) et **W**; qui quantum cum Mediceo Urbicii concinant, quantum saepissime etiam in minimis sint congrui, adparatu critico inlustratur; ambos ergo codices ex archetypo (*α*) aliquo, quod ab exemplari Leonino derivare possis, fluxisse e codicis **M** vetustatis sanctitate auctoritateque conligas. Sed cum codicem **W** ex archetypo illo *α*, sed iam correcto, fluxisse statueris, has correctiones etiam in archetypum recensionis Ambrosianae irrepsisse communes codicis Vindobonensis cum **A** lectiones (e. gr. vs. **346** *Ὁ δὲ*, **357** *μικρόφορας* **514** *ἐπίβαλλε*, **520** *ἀγαπῶσι*, **657** *δυνατὸν γενέσθαι*, etc.) te satis superque convicerint. Quibus correctionibus hic res tacta, illic lectio genuina in deterius mutata esse facile intellegitur. Ad §§ 81—96 constitutionis XX codices **r** et **s** adhibui, cum illa pars et in **M** et in **W** desideraretur.

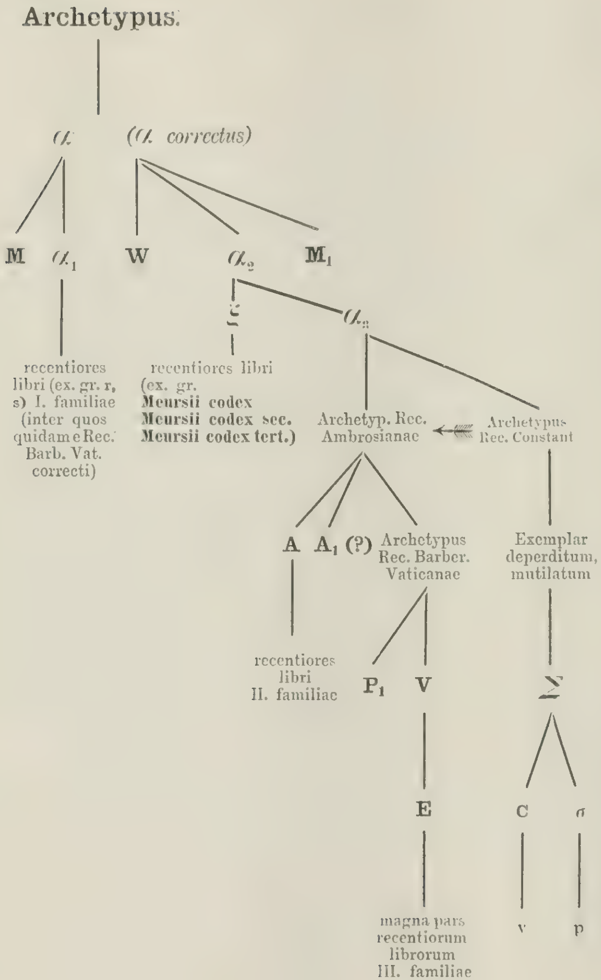
Recensioni itaque, quae dicitur Ambrosiana, ei, quae in exemplaribus secundae familiae patet hodie, id praecipue pretium adtribuere velis, quod *μεταφράσεις* et *γλωσσογράφοι* generatim mereri solent: vides ibi sententias Leonis saepius in concinniorem formam redactas sive explanatas, verba quaedam obsoleta cum recentioris aetatis verbis commutata, nihilo vero minus certior fis non tantum in quibusdam formis, modis et temporibus verborum, sed etiam in verbis ipsis et voculis hanc recensionem cum codicibus Urbicii hic-illic mire consentire. Quare recensionis Ambrosianae princeps (**A**) minime erat codex neglegendus.

Ex archetypo recensionis Ambrosianae ea etiam recensio est orta, quae in libris mss. tertiae scriptorum militarium familiae patet latissime; ergo e codicibus huius familiae ii fuerunt adhibendi, qui codicis

A lectiones roborare et processum recentiorum librorum deformationis dilucidare maxime mihi videbantur idonei. Dico codices gemellos **P**$_1$ (=cod. **6.**) et **V** (=cod. **7.**), de quorum artissima inter eos conexione et auctoritate modo *R. Schoene* (in Philonis Mechanicae syntaxeos ed.-e [Berolini, 1893], p. VI), tum ipse iterum atque iterum diiudicavimus. Qua conexione cognita codicis **E** (=cod. **8.**) e Vaticano, quando hic integer adhuc extiterat, descripti ibi tantum adtuli in adparatu critico lectiones (cf. etiam *Rud. Schneideri* Griechische Poliorketiker [Berlin, 1908] p. 7), ubi Vaticanum propter lacunas eius adhibere nequivi.

Recensionis Constantinianae textus ob eandem erat adiciendus causam, ob quam recensionum cum Ambrosianae tum Barberino-Vaticanae enotandas censui lectiones. Etiam haec recensio, cuius conexionem cum **W** (cf. e. gr. vs. **2788.**) scholia codicis **W** et cum recensione Ambrosiana (cff. ex. gr. **3097. 3098; 3315.**) et recensione Barberino-Vaticana plurima indicia declarant, se boni fructus plenam praestitit praesertim ad sententias recte discernendas, quanquam hic praeter editionem Meursianam (= P) unius tantum adhibui codicis lectiones (V [=cod. **81.**] i. e. ed. Lamiana adfertur solum, ubi archetypi lectio quaedam emendata esse videtur aut ab eius librario aut ab editore, quos distinguendi defuit mihi facultas), codicis dico **78.** (= C), quo conlato praecipue inde a constitutione XII supplevi sententias et vocabula contextus in V omissa; codicis P (= ed. Meurs.) archetypum (σ) ac C ab eodem exemplari (Σ) repetere originem lectionum varietate perlustrata cuivis in propatulo erit.

Quae cum ita sint, liceat mihi rationem inter codices adhibitos intercedentem prolatis propaginibus inlustrare:

Archetypus.
α (α correctus)
M α1 W α2 M1
ζ α3
recentiores libri (ex. gr. r, s) I. familiae (inter quos quidam e Rec. Barb. Vat. correcti)
recentiores libri (ex. gr. Meursii codex Meursii codex sec. Meursii codex tert.)
Archetyp. Rec. Ambrosianae
Archetypus Rec. Constant
A A1 (?) Archetypus Rec. Barber. Vaticanae
Exemplar deperditum, mutilatum
recentiores libri II. familiae
P1 V
Σ
E
C σ
magna pars recentiorum librorum III. familiae
v p

Sed quamvis hoc modo in hac editione adornanda gravibus testibus frui potuerimus, multo magis **fontes** [1] Leonis erant investigandi et inspiciendi. Quocirca non modo Urbicii codices vetustissimos Mediceum **(M)**, Parisino-Barberinianum **(P)**, Vaticanum **(V)** excussi, non tantum eius recensionem Ambrosianam in codice **A** servatam descripsi, sed etiam descripsi Onasandri recensionem Ambrosianam **(A)** et ad Onasandrum hic-illic inspexi librum Mediceum **(M)**. His subsidiis nisus non solum textus evasisse a Leone in usum vocatos censeo, sed etiam auctoritatem editionis ac fidem firmata esse nemo erit, quin intellegat.

In textu recensendo codici **M** tribui maximam, sed ubi cum fontibus non conspirat, minorem — ut par est — auctoritatem. Si est quaedam corruptio, processu eius saepius iam codex *α* depravatus evasit, praesertim propter commutationes vocalium *ω*, *ου* et *ο*, qua re cognita scripsi ubique *μανδάτωρα* (pro *μανδάτορα*), *κούρσωρες* et similia. Ubi corruptela et in Urbicio et in Leonis codicibus eiusdem tenoris erat, neque in textu Urbicii neque apud Leonem immutavi locum, sed signum crucis (†) posui ante, cum non ex vano orta gliseeret suspicio, (cf. ex. gr. VII, 32, 55, IX, 9, XIV, 44 [Mgn.], XVIII, 6) ab imperatore nostro haud scio an ubique recte intellectum et descriptum atque curate interpretatum esse auctorem eum incertum, quem ego Urbicium nuncupo, alii Mauricium, iterum alii Rufum nominant, recentissimus vero indagator Leonis Tacticorum eundem esse cum imperatore Heraclio multimodis exposuit. Coniecturas meas ad Onasandrum, Aelianum, Arrhianum, Urbicium et ad „Inedita Tactica Leonis“ factas asterisco * notavi, ea, quae inserenda censui, uncinis obliquis ⟨⟩, quae a librariis inducta et insiticia, quadratis [ ], verba in parenthesi dicta lunatis ( ) saepsi. Quod ad rem orthographicam adtinet, e vestigiis in codicibus servatis adparuit etiam in hac re Leonem cum Urbicio

[1] Ad vs 76 in cod. **W** fol. 1r atque in r in mge hoc scholium est traditum: *ἀρριανοῦ, αἰλια^ν, πέλοπ^ο, ὀνησάνδ^ρ, μηνᾶ, πολυαί^ν, συριανοῦ, πλουτάρχου,* ad quos auctores cff. Inc. scriptor Byz. saec. X. a me editus, p. IX, et opusculum meum „Bölcs Leo császárnak A hadi taktikáról szóló munkája“ (Budapestini, 1898) p. 66 et s.; quod ad Polyaenum et Syrianum spectat, cf. *Const. Porphyr.* De cerim. aul. Byz. Appendix p. 467.

saepissime fecisse (cf. e. gr. **1074**, **1118**, **1343** etc.), etsi librarium nunc idem errasse (cf. ex. gr. VI, 22, VII, 52 *ἀποσωβήσωσιν*, IX, 6, 50, 69), nunc proprio Marte alienas formas praetulisse quisque facile intellecturus sit. Scripsi ideo *διὸ, τοῦτ' ἔστιν, ὅτ' ἂν, ὡς ἂν, ὡς εἰ, κατεξαίρετον, ὅπερ ἐστι* formas ad unam normam derigens, retinui *οἱονεὶ, ὡσανεὶ* et in rec. Const. vs. **203** *καθ' ὅσον*. In nominibus numeralibus exprimendis ante oculos habui librarios notas lubentius et facilius posuisse, quam nomina; attamen ubi facem sive Urbicius sive alius auctor non praetulit, eo loco nomen numerale duarum saltem familiarum codicibus istud ita exhibentibus securo animo posui. Simili modo, postquam leguntur in **M** una cum *τέλειοι εἰσὶ, ἀναγκαιότεροι εἰσὶ, ἄλλό τι, ἔντισιν, κατορθῶσαι τι, κάλλιον τί, ἀσάφειαν τε, ἵνα . . . πρῶμοι εἰσὶ, παρατινων* haec *ἕτοιμοί εἰσι, ἄλλο τί, ἤ τινὸς, παραπλήσιόν τι, ἔκταξίν τε, διατινῶν*, animo obstinavi non obsequi iis, qui doctrinam de accentibus propositam Byzantinam in auctoribus Byzantinis per se ipsam exercendam esse praesumptione offirmata contenderent.

Feci cuiusdam depravationis mentionem in *α* coniectatae. Sed cum observaveris formas *βαροῦνται* (IX, 65, 72), *ἀσχολοῦνται* (IX, 3), *ποιοῦνται* (IX, 5, 70), *κατακυκλοῦσι* (IX, 70), *λυποῦνται* (XI, 7), *ἀδικοῦνται* (XI, 11), *πυκνοῦνται* (IX, 70) et similia pro *βαρῶνται, ἀσχολῶνται* et cett., noli eas habere pro corruptelis, cum sat sint testimonia has formas in fontibus aeque extitisse. Item innutatum recepi verbum *ὑβρογάσαι* (IX, 38), retinui *ὠρυᾶσθαι* (XII, 70, 106), cum sint e vulgari usu sumpta et *ὠρυᾶσθαι* cum in Urbicio (p. 167 Sch.) tum in rec. Const. (XII, 106) traditum, necnon quibusdam locis formas *ἄπληκτοι* et *ἀπληκεύειν*, quas Leo fortasse promiscue cum formis *ἄπλικτον* et *ἀπλικεύειν* usitaverit, librarii vero codicum **M** et **W** (cf. vs. **815. 822. 1730.**) saepius repudiaverunt. Item promiscue usitavit Leo *βούκηνον* et *βούκινον*. Coniunctivos *δύνωνται* (IX, 29, 44), *γίνωνται* (VI, 15, IX, 15, XII, 92), *ἔρχωνται* (IX, 64) in sententiis, quae secundariis eodem tenore sint adnexae, *ἱστῶνται* (IX, 78), *προϊστῆται* (II, 8), *γίνηται* (IX, 7) *διδῶσιν* (XI, 49), *ἐπικέωνται* (XIV, 70), *ἐξέρχωνται* (VII, 62)

ab auctore nostro haud fuisse scriptos conplurium aut certe nonnullorum codicum consensus cum fontibus demonstrat, quanquam quoties auctor ipse (cf. IX, 71 [sed et XII, 118!] *ἀφίειν*), quoties librarii vocabula usu quotidiano trita (II, 37, XI, 20 et illa e vulgari sermone „*ἰσότητος ἕνεκα*“ recepta, ex. gr. VII, 11, IX, 15, 29, 72, XI, 11, 22, 39) induxerint, nec mihi nec tibi indicaturo ubique licuerit. Contra puto certa inveniri indicia, quae prohibeant, quominus *ἐστὶ* et *εἰσὶν* II, 11, 14, 16, 37, IV, 57, V, 11, VI, 2, 22, VII, 5, 16, 33, IX, 7, 24 etc., in *ᾖ* et *ὦσιν* corrigerentur, *ὦσι* e. gr. IV, 42, IX, 29, XII, 49, XIV, 24 in *εἰσι* mutaretur.

Reliquum est, ut uni cuique viro hac de editione optime merito grates agam quam maximas, singillatim praefectis inlustrissimis bybliothecarum Ambrosianae, Escorialensis, Laurentianae, Leydensis, Monacensis, Neapolitanae, Parisinae, Vaticanae, Vindobonensis, — Academiae deinde Litterarum Hungaricae, — et quem gratanter adire prius me inhibitum duxi eximii viri modestia, *Alberto* dico *Berzeviczy de Kakas-Lomnicz et Berzevicze*, cuius erga humanitatem et studia antiquitatis ardor non tantum nuperrime egregie praenituit, sed cuius inpulsu atque inceptu factum est, ut voluntate *Societatis Hungaricae Primae*, quae operatur, ut bonis pericula virium elementorum caveat, sumptus huius tomi *Sylloges Tacticorum* sodalibus Collegii Historicorum Romani largiter praesto essent. Quae Sylloge ut ad finem perfectum persolveretur, bonum, faustum, felix fortunatumque eveniat!

Dabam Budapestini, Idibus Decembribus 1915.

CONPENDIA SCRIPTURAE.

= explicit versus, in Leonis editione Meursiana pagina.

= columna incipit in editione J. P. Migne. Signo distinguuntur variae lectiones.

= item columna in editione Lamiana recensionis Constantinianae.

* = una littera erasa.

§ = paragraphus.

§§ = paragraphi.

'''' = 1. litteras evanidas significat; 2. rasuras inter litteras, sed inter litteras unius vocabuli; 3. rasuram supra litteras.

a. c. = ante correcturam.

Ael. = *Aeliani Tactica, edita ab Arminio Koechly et Guilelmo Rüstow in opere „Griechische Kriegsschriftsteller (Lipsiae, 1853—1855)" II a pp. 199—554.*

Anon. B. vel *Anon. Byz.* = *Anonymi Byzantini saec. VI. Tactica, edita ab Arminio Koechly et Guilelmo Rüstow in opere „Griechische Kriegsschriftsteller (Lipsiae, 1853—1855)" II b pp. 1—209.*

Arrh. = *Arrhiani Tactica, edita a Rudolfo Hercher inter „Arriani Nicomediensis Scripta minora. (Iterum recogn. . . . Alfredus Eberhard; Lipsiae, 1885)" pp. 104—139.*

Asclep. = *Asclepiodoti Tactica, edita ab Arminio Koechly et Guilelmo Rüstow in opere „Griechische Kriegsschriftsteller (Lipsiae, 1853—1855)"* II a pp. 127—197.

Blass-Debrunner[4] = *Friedrich Blass' Grammatik des neutestamentlichen Griechisch. Vierte, völlig neu gearbeitete Auflage bes. v. Albert Debrunner. (Göttingen, 1913.)*

Byz. Zs. vel *Byz. Z.* = *Byzantinische Zeitschrift. (Lipsiae, inde ab anno 1892.)*

Cecaum., Cecaumenus = *Cecaumeni Strategicon et Incerti scriptoris De officiis regiis libellus. Ediderunt B. Wassiliewsky, V. Jernstedt. (Petropoli, 1896.)*

cf. = confer, conferatur.

cff. = conferantur.

Checus = Versio Latina Leonis Tacticorum ab Joanne Checo facta. (Basileae, 1554.)

cod. = codex, codicis etc.

cod.-is = codicis.

codd. = codices, codicum etc.

conl. = conlato, conlata.

conll. = conlatis.

Const. et *Const. Porph.* = Constantinus Porphyrogenitus. Saepius citatur opus: „*Constantini Porphyrogeniti imperatoris De cerimoniis aulae Byzantinae libri duo. E recensione Jo. Jac. Reiskii. (Bonnae, 1829, 1830.)*

const. = constitutio, constitutionis etc.

Crönert = *Memoria Graeca Herculanensis. Cum titulorum Aegypti papyrorum, codicum denique testimoniis comparatam proposuit Guilelmus Crönert. (Lipsiae, 1903.)*

Dieterich = *Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache. Von der hellenistischen*

Zeit bis zum 10. Jahrhundert n. Chr. von Karl Dieterich. (Lipsiae, 1898.)

Du Cange = *Glossarium ad scriptores mediae et infimae Graecitatis auctore Carolo Du Fresne, domino Du Cange. Effigies recens cum vetere editione anni 1688 prorsus congruens. Ed. altera. (Parisiis et Lipsiae, 1905.) 2 voll.*

e. gr. = exempli gratia.

ed. = edidit.

edd. = ediderunt.

etc. = et cetera.

Georg. Acrop. = *Georgii Acropolitae Opera. Rec. Augustus Heisenberg. (Lipsiae, 1903.) 2 voll.*

Helbing = *Grammatik der Septuaginta. Laut- und Wortlehre von Dr. Robert Helbing. (Göttingen, 1907.)*

Haase, (rectius:) *Hase* = *Leonis Diaconi Caloënsis Historiae libri decem et liber De velitatione bellica Nicephori Augusti. E recensione Caroli Benedicti Hasii.* (Bonnae, 1828.)

Hatzidakis = *Einleitung in die neugriechische Grammatik von G. N. Hatzidakis. (Lipsiae, 1892.)*

Inc. scriptor Byz. vel *Inc. scriptor saec. X.* = *Incerti scriptoris Byzantini saec. X. Liber de re militari. Recensuit Rudolfus Vári. (Lipsiae, 1901.)*

„*Ined. Tact. L.*“ = Inedita Tactica Leonis, descripta a me e codice Bernensi 97.

in mge, in marg. = in margine.

in ras. = in rasura.

Koechly-Rüstow = *Griechische Kriegsschriftsteller. Griechisch und deutsch mit kritischen und erklärenden Anmerkungen von H. Köchly und W. Rüstow. (Lipsiae, 1853—1855.) 3 voll.*

Kühner-Blass = *Ausführliche Grammatik der griech. Sprache von Dr. Raphael Kühner. I. Teil. 3. Aufl. in 2 Bänden in neuer Bearbeitung besorgt von Dr. Friedrich Blass. (Hannoverae, 1890, 1892.)*

Kühner-Gerth[3] = *Ausführliche Grammatik der griech. Sprache v. Dr. Raphael Kühner. II. Teil. 3. Aufl. in 2 Bänden in neuer Bearbeitung besorgt v. Dr. Bernhard Gerth. (Hannoverae, Lipsiae, 1898, 1904.)*

Kurtz = *Zwei griechische Texte über die hl. Theophano, die Gemahlin Kaisers Leo VI. Herausgeg. v. Eduard Kurtz. (Mémoires de l'Académie Impériale des sciences de St.-Pétersbourg. VIIIe Série. Classe Historico-philologique. Vol. III. N° 2; Petropoli, 1898.)*

l. l. = liber laudatus, libro laudato, loco laudato.

m. = manus, manu.

m[1], m. pr. manus prima.

m. alt. = manus altera.

m. r. = manus recens, recentior.

mss. = manuscripta, manuscriptorum etc.

Mayser = *Grammatik der griechischen Papyri aus der Ptolemäerzeit. Mit Einschluß der gleichzeitigen Ostraka und der in Ägypten verfaßten Inschriften. Laut- und Wortlehre v. Dr. Edwin Mayser. (Lipsiae, 1906.)*

Mgn. = Migne. V. Praef. p. XXIX.

Niceph. Phoc. v. *Haase*, (rectius:) *Hase.*

om. = omittit.

omm. = omittunt.

Onas. = *Onosandri De imperatoris officio liber. Rec. et commentario critico instruxit Arminius Koechly. (Lipsiae, 1860.)*

p. = pagina.

pp. = paginae, paginarum etc.

Philonis Mech. synt. = *Philonis Mechanicae Syntaxis liber quartus et quintus. Rec. Richardus Schoene. (Berolini, 1893.)*

Polyb. = *Polybii Historiae. Editionem a Lud. Dindorfio curatam retractavit Theodorus Büttner-Wobst. (Lipsiae, 1882, 1889, 1893.)*

„*Praecc. (Praec.) Niceph.*“ vel *Praecepta Nicephori* = *Nicephori Praecepta militaria ex codice Mosquensi edidit Julianus Kulakovskij. (Mémoires de l'Académie Impériale des sciences de St.-Pétersbourg. VIIe Série. Classe Historico-Philologique. Vol. VIII. N° 9; Petropoli, 1908.)*

Preuschen = *Vollständiges Griechisch-Deutsches Handwörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur von D. Dr. Erwin Preuschen. Giessae, 1910.)*

Psaltes = *Grammatik der byzantinischen Chroniken von Stamatios B. Psaltes. (Göttingen, 1913.)*

rec. = recens, recenti.

Rec. Const. „Praeceptt. Nic.“ = Recensio Constantiniana „Praeceptorum Nicephori“ e cod. Monacensi 452 gr. a me descripta.

s. = sequens, sequenti.

ss. = sequentes, sequentibus.

s. v. = sub voce.

Scheffer = *Arriani Tactica et Mauricii Artis militaris libri duodecim. Omnia nunquam ante publicata Graece primus edit, Versione Latina Notisque illustrat Joannes Schefferus. (Upsaliae, 1864.)*

*Sophocles*³, *Sophocl. Lex.*³ = *Greek Lexikon of the Roman and Byzantine periods. By. E. A. Sophocles. (Novi Eboraci, 1900.)*

Urbicius, Urb. v. Scheffer.

Urlichs-Müller = *Ein griechisches Fragment über Kriegswesen. Von K. K. Müller. (Strena Philologa Ludovico Urlichsio per viginti quinque annos professori Universitatis Virceburgensis a discipulis oblata; Virceburgi, 1880, pp. 106—138.)*

v. = vide, videatur.

v. l. = varia lectio.

vs. = versus, versum etc.

vss. = versus, versuum etc.

ΛΕΟΝΤΟΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΠΟΛΕΜΟΙΣ ΤΑΚΤΙΚΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ.

Titulum operis typis supra expressum praebet **M**; in codice **A** titulus desideratur; in codicibus **P_1** et **E** tabula materiae verbis *Λέοντος ἐν χριστῷ αὐτοκράτορος τῶν ἐν πολέμοις τακτικῶν σύντομος παράδοσις* incipiens praecedit opus. Codices **W** et **V**, de quibus praefationem conferas oportet, initio mutili sunt. — Post *Χριστῷ* **Lamius** *τῷ Θεῷ* inseruit.

Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ προσκυνητῆς Τριάδος, τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν, c. 672 Migne

Λέων

ὁ εἰρηνικὸς ἐν Χριστῷ αὐτοκράτωρ, πιστός, εὐσεβής, ἀεισέβαστος Αὔγουστος.

1. Οὐ βασιλικὴ δορυφορία καὶ ἐξουσία, οὐ τῆς ἐξου- [p. 5. M.]
σίας δυναστεία καὶ περιουσία, οὐ τῆς περιουσίας || ἐπίδειξις c. 673.
καὶ ἀπόλαυσις, οὐδὲν ὅσα τῶν ἐν ἀνθρώποις ἐφετῶν καὶ τιμίων τὴν ἡμετέραν οὕτως εὐφραίνει βασιλείαν, ὡς ἡ τῶν ὑπηκόων εἰρήνη καὶ εὐημερία, καὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἡ δι᾽ αὐτῶν ἐπὶ τὸ κρεῖττον κατάστασίς τε καὶ ἐπανόρθωσις. ὥσπερ τὸ ἐναντίον οὐδὲν οὕτω τὴν ἡμῶν καρδίαν ἀνιᾷ καὶ λυπεῖ, ὡς ἡ τῶν ὑπὸ χεῖρα δυσπραγία καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς ἀγαθῶν ἡ δι᾽ ἀμελείας ἐλάττωσις καὶ κατάπτωσις. εἰ γὰρ ἑνὸς ἀνδρὸς τῆς ἡμῶν ἠξιωμένου προνοίας ἡ μὲν ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀνάνευσις ἄφατον ἡμῖν εὐφροσύνην ἐργάζεται, ἡ δ᾽ ἐπὶ τὸ χεῖρον
ἀπόνευσις ἀλγηδόνα | ψυχῆς ἀνυπέρβλητον, τί οὐκ ἂν [p. 6. M.]
πάθωμεν τοσούτων μυριάδων τῆς ἡμῶν μετὰ θεὸν ἠρτη-

1—8. solus **M** habet || 8. *'ΑΕΊCΕΒΑCΤΟC* **M** || Cf. Byz. Zs. VI, 390 || *Αὔγουστος* litteris maiusculis, non *Αὐγοῦστος* **M** || 11. *ἐφετῶν*] *ἐπιθυμητῶν* **A P$_1$ E** || 14–15. *τε καὶ ἐπανόρθωσις* omittunt **P$_1$ E** || 20. *δὲ* **A P$_1$ E** || 21. *ἀλγηδόνα*] *ὀδύνην* **A P$_1$ E** || 22. *πάθοιμεν* **M** ||

μένων προνοίας; ὃν τὴν φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν χρεωστοῦντες νύκτωρ μὲν ἐπαγρυπνοῦμεν, ἡμέρας δὲ διαμελετῶμεν πάσης μὲν ἀηδίας καὶ βλάβης ἐλευθέρους διατηρεῖσθαι, πάσης δὲ χαρᾶς καὶ εὐημερίας προσηκόντως ἐπαπολαύειν.

2. *Ἀλλὰ τῶν μὲν ἄλλων περὶ τὴν πολιτείαν πραγμάτων μικράν τινα δεξαμένων ἴσως ἐλάττωσιν οὐ τοσαύτην κατανοοῦμεν τὴν βλάβην, τῆς δὲ στρατηγικῆς μεθόδου διαπεσούσης τοσοῦτον κατόπιν τὰ Ῥωμαίων συνηλάθη πράγματα, ὅσον ἡ πεῖρα τοῦ νῦν χρόνου πᾶσιν ἅπαντα κατ᾽ ὀφθαλμοὺς ὁρώμενα παρίστησι πρόδηλα.*

3. *Ἔδει μὲν γὰρ ἀνθρώπους ἅπαντας, εἰκόνι θεοῦ καὶ λόγῳ τετιμημένους, τὴν εἰρήνην ἀσπάζεσθαι καὶ τὴν εἰς ἀλλήλους περιθάλπειν ἀγάπην καὶ μὴ χεῖρας φονίους κατὰ τῶν ὁμογενῶν καθοπλίζειν. ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος διάβολος καὶ τοῦ γένους ἡμῶν ἐχθρὸς διὰ τῆς ἁμαρτίας ἰσχύσας κατὰ τῆς ἰδίας φύσεως ἀντιστρατεύεσθαι τοὺς ἀνθρώπους παρεσκεύασεν, πᾶσα ἀνάγκη ταῖς αὐτοῦ γινομέναις διὰ τῶν ἀνθρώπων μηχαναῖς ἀνθρώπους ἀντιστρατεύεσθαι καὶ τοῖς ἐθέλουσι πολέμους ἔθνεσι μὴ εὐχειρώτους καθίστασθαι, ἀλλὰ ταῖς* [p. 7. M.] *στρατηγικαῖς μεθόδοις τὴν σωτηρίαν πορίζεσθαι καὶ δι᾽ αὐτῶν φυλάττεσθαι μὲν ἀπὸ τῶν ἐπερχομένων πολε-*

22—23. *ἠρτημένων*] *ἐκκρεμαμένων* **AP₁E** || **23.** *καὶ τὴν ἐπιμέλειαν* **P₁E** || *ἐπιμελείαν* **MA** || **24.** *νυκτὸς* **AP₁E** || **31.** *τοσούτω* **MA** || *κατόπιν* in **P₁E** post verbum *συνηλάθη* legitur || **32.** *νῦν* omittunt **P₁E** || **37—38.** *φονικὰς χεῖρας* **AP₁E** || **39.** *ἀπ᾽ ἀρχῆς* Meursii codex, *ἀπάρχῆς* **E**, *ἀπαρχῆς* **MAP₁** || *διαβολικὸς* **M** || **40.** *ἰσχύρας* **P₁**, *ἰσχυρᾶς* **E** || **47.** *δρᾶν*] *πράττειν* **AP₁E** || *ὅσα ἐκεῖνοι μαθεῖν εἰσὶν ἄξιοι* **AP₁E**.

FONTES. *Urbicii* Tact.-Strat. Praef. 2: *Τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως ἀμεληθείσης χρονῷ πολλῷ καὶ εἰς παντελῆ λήθην ὡς εἰπεῖν ἐλθούσης, ὡς μηδὲ αὐτὰ τὰ πρόχειρα τοὺς στρατηγεῖν ἐγχειροῦντας ἐπίστασθαι πολλά τε δυσχερῆ διαφόρως συμβῆναι, καὶ ποτὲ μὲν ἀγυμνασίαν αἰτιῶ-*

PROOEMIUM.

μίων, δρᾶν δὲ κατ᾽ αὐτῶν, ὅσα παθεῖν ἐκεῖνοι ἂν εἶεν ἄξιοι, ὡς ἂν ἐκκοπέντος τοῦ διὰ τῶν πονηρῶν ἐγχειρουμένου κακοῦ καὶ πάντων τὴν οἰκείαν σωτηρίαν ἀσπαζομένων ἡ εἰρήνη παρὰ πᾶσι στερχθείη καὶ πολιτεύοιτο.

4. Ἕως μὲν γάρ, ὡς ἔοικε, τὰ κατὰ πολέμους Ῥωμαίοις ἐν εὐταξίᾳ ὄντα ἐτύγχανε τῆς τε ἐπ᾽ οὐκ ὀλίγους χρόνους θείας ἀπέλαυε βοηθείας τὸ κράτος καὶ τῇ εὐταξίᾳ κιρνώμενος τῶν ἀριστέων ὁ πόνος, — τὸ λαμπρὸν τῆς νίκης ἐπὶ πλέον ἐταινιοῦτο. νῦν δὲ τῆς τακτικῆς τε καὶ στρατηγικῆς καταστάσεως ἐπ᾽ οὐκ ὀλίγους χρόνους ἀμελουμένης — ἵνα μὴ λέγω καὶ εἰς παντελῆ περιελθούσης λήθην, — ὡς μηδὲ αὐτὰ τὰ πρόχειρα τοὺς στρατηγεῖν ἐγχειροῦντας ἐπίστασθαι, || πολλὰ δυσχερῆ διαφόρως ὁρῶμεν συμβαίνοντα. τῆς γὰρ c. 676.
πολλῶν ἀγαθῶν προξένου ἐπιστήμης διαπεσούσης, ὅσων δι᾽ αὐτῆς ἡ Ῥωμαίων πάλαι πολιτεία εὐμοίρησε, τοὐναν-

---

50. *πάντων* **AP₁E** || *ἀγαπηθῇ* **AP₁E** || 51—52. Pro *ἕως . . . . ἐτύγχανε* legitur in **AP₁E**: *ἕως μὲν γὰρ οἱ ῥωμαϊκοὶ πόλεμοι ἐν* (*ἐν* omm. **P₁E**) *εὐταξίᾳ ἐγένοντο* (*ἐγίνοντο* **A**) || 52—53. *τε ἐπ᾽ οὐκ ὀλίγους χρόνους* omm. **AP₁E** || 53. *ἀπέλαβε* **AP₁** || *καὶ . . . . 55. ἐταινιοῦτο* omm. **AP₁E** || 54. *ἀριστέων* ego, *ἀριστείων* **M** || 55. *ἐπιπλέον* **M** || 56. *τε* omm. **AP₁E** || 56—57. *ἐπὶ χρόνους οὐκ ὀλίγους* **AP₁E** || 58. *τά* omm. **MA** || 61. *ὅσον* **AP₁E** || 62. *διαυτῆς*, quo verbo textus codicis incipit, **W** || *εὐμοίρησεν* **W** || *τὸ ἐναντίον* **AP₁E**.

θῆναι στρατιωτῶν, ποτὲ δὲ ἀπειρίαν στρατηγῶν καταμέμφεσθαι, συν-

PROOEMIUM.

τίον ὁρῶμεν τὴν θείαν ἀποῦσαν εὐμένειαν καὶ τὴν συνήθη τῆς Ῥωμαίων πολιτείας νίκην τῶν ἀγωνιζομένων ἀφιπταμένην. κατὰ μικρὸν γὰρ ἀμελουμένης τῆς κατὰ πολέμους εὐταξίας καὶ γυμνασίας συνημελήθη, ὡς ἔοικε, καὶ τῶν ἀριστέων ἡ εὐψυχία. εἶτα ποτὲ μὲν ἀγυμνασίαν ἢ ἀνανδρίαν αἰτιώμεθα στρατιωτῶν, ποτὲ δὲ ἀπειρίαν ἢ δειλίαν καταμεμφόμεθα στρατηγῶν, ἐνίοτε δὲ ἀσάφειαν τῆς τῶν ἀρχαίων τακτικῶν διαγνώσεως ἀμελοῦμεν. ταύτην οὖν τὴν ὀνησιμωτάτην ἐπιστήμην ἀνασώσασθαι [p. 8. M.] *σὺν θεῷ καὶ οἷον ἀπωσθεῖσαν ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡμῶν πολιτείας ἀνακαλέσασθαι βουλόμενοι, οὐκ ὠκνήσαμεν σπουδῇ τοσαύτῃ ἀναδέξασθαι μὲν ἰδίως πόνον, κοινὴν δὲ τοῖς ὑπηκόοις χαρίσασθαι τὴν ὠφέλειαν.*

5. *Ταῖς γὰρ ἀρχαίαις καὶ δὴ καὶ ταῖς νεωτέραις στρατηγικαῖς τε καὶ τακτικαῖς ἐμφιλοχωρήσαντες μεθόδοις καὶ ταῖς ἄλλαις καταλογάδην ἐντυχόντες ἱστορίαις,*

66. *ὡς ἔοικε* omm. **A P₁ E** || **67.** Post verbum *εὐψυχία* exciderunt fortasse aliqua, e sententia vss. **65—66.** enucleanda, e. gr. *καὶ ἐμπειρία* vel simile || **67—68.** *αἰτιώμεθα ἀγυμνασίαν ἢ ἀνανδρίαν* **P₁ E** || **69.** *πολλάκις* **A P₁ E** || **69—70.** Pro *ἀσάφειαν . . . . ἀμελοῦμεν* **A P₁ E** *τὴν τῶν ἀρχαίων τακτικῶν διάγνωσιν ὡς ἀσαφῆ καὶ δύσκολον παρορῶμεν* exhibent || **70.** *τακτικῶν* om. **M** || Inde a *τῆς* usque ad **75** *ὠφέλειαν* litterae codicis **W** vix possunt investigari || **71.** *ὠφελιμωτάτην* **A P₁ E** || **72.** *ἀποδιωχθεῖσαν* **A P₁ E** || *ἐκ* om. **M,** atque, ni scriptura pallida fallit, **W** || **76.** *καὶ δὴ* omm. **A P₁ E** || **77.** *ἐμφ.*] *φιλοπόνως ἐντυχόντες* **A P₁ E** || **78.** *τὰς ἄλλας* [*καταλ. ἐντ.*] *ἱστορίας ἀνερευνήσαντες* **A P₁ E** || **79.** *καὶ εἴτι* **W P₁ E** *καὶ εἴτε* **M A** || *κατὰ χεῖρας* omm. **A P₁ E** || *χρήσιμον ἔδοξε* **A P₁ E.**

εἴδομεν ἔκ τε τῶν ἀρχαίων λαβόντες καὶ μετρίαν πεῖραν ἐπὶ τῶν ἔργων εὑρόντες ταύτην συγγραφῇ παραδοῦναι κατὰ τὸ ἡμῖν δυνατὸν συντόμῳ τε καὶ ἁπλῇ, τὴν ὠφέλειαν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐχούσῃ μᾶλλον ἤπερ ἐν λέξεσι. τοῦτο δὲ πράττομεν οὐ καινουργεῖν ἢ πλέον τι τῶν παλαιῶν ἐπινοῆσαι βουλόμενοι, . . . ἡμεῖς δὲ χρειῶδες καὶ τοῦτο κρίνοντες εἶναι . . . εἰσαγωγὴν τοῖς εἰς τὸ στρατηγεῖν ἐπιβαλλομένοις ἐφεύραμεν, ὡς εὔκολον εἶναι ἐντεῦθεν τοῖς βουλομένοις καὶ ἐπὶ τὰ μείζω τῶν τακτικῶν ἐκείνων καὶ ἀρχαίων θεωρημάτων βαθμῷ τινι προϊόντας ἐλθεῖν. φράσεως μὲν οὖν ἀκριβοῦς ἢ κόμπου ῥημάτων

PROOEMIUM.

καὶ εἴ τι κατὰ χεῖρας ἔδοξε χρήσιμον τῶν ἐν πολέμοις ἀναγκαίων, ἐκεῖθεν ἀναλεξάμενοι καὶ οἷον ἐρανισάμενοι, ὅσα καὶ διὰ μετρίας πείρας ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτῶν ἀνεμάθομεν τῷ καθ' ἡμᾶς καιρῷ καὶ τῇ νῦν καταστάσει πρόσφορά τε καὶ ἁρμόδια, ταῦτα ὑμῖν κατὰ τὸ δυνατὸν συντόμως τε καὶ ἁπλῆν τὴν ὠφέλειαν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἔχοντα προχείρου τάξιν νόμου παραδιδόαμεν, ἐν πράξεσι μᾶλλον ἢ λέξεσι τὸ σεμνὸν καὶ χρειῶδες παρεχόμενοι, οἷον εἰσαγωγήν τινα τακτικὴν τοῖς ἡμετέροις ὑποστρατήγοις καὶ τὰς πολεμικὰς ἐμπεπιστευμένοις χρείας, δι' ὑμῶν ὑπαγορεύοντες, ὡς εὔκολον ἐντεῦθεν εἶναι τοῖς βουλομένοις καὶ ἐπὶ τὰ μείζω τῶν παλαιῶν ἐκείνων τακτικῶν καὶ ἀρχαίων ⟨θεωρημάτων⟩ τάξει τινὶ καὶ βαθμῷ

80. *ἐπιλεξάμενοι* **P_1E** || *καὶ οἷον ἐρανισάμενοι* deest in **AP_1E** || **81.** *καὶ ὅσα* **AP_1E** || *δι' ὀλίγης* **AP_1E** || **84.** *σύντομον* **AP_1E** || *ἁπλὴν* **MWP_1E** || **85.** *ἔχοντα ὡς ἄλλον πρόχειρον νόμον παραδ.* **AP_1E** || **87.** *εἴσοδον* **AP_1E** || Inde a *τινα* usque ad **90** *τοῖς* parum possunt legi in **W** || **88.** *ὑποστρατηγοῖς* **codd.**, corr. **Meursius** || *πολιτικὰς* **AP_1E** || **90.** *μείζονα* **AP_1E** || **91.** Ex Urbicio inserui. Cf. Arg. in Epil. §. 70. || **92.** *προχωρεῖν* **AP_1E.**

ἡμῖν, ὡς εἴπομεν, οὐδεμία φροντίς, οὐδέ γὰρ ἔργον ἦν ἱερόν, πραγμάτων δὲ μᾶλλον καὶ συντομίας λόγος γέγονεν. ὅθεν καὶ Ῥωμαϊκαῖς πολλάκις καὶ ἄλλαις ἐν στρατιωτικῇ συνηθείᾳ τετριμμέναις κεχρήμεθα λέξεσι διὰ τὴν σαφῆ τῶν ἐντευξομένων κατάληψιν. καὶ εἰ μὲν

PROOEMIUM.

προΐεται, φράσεως μὲν ἀκριβοῦς ἢ κόμπου ῥημάτων οὐδεμίαν ποιησάμενοι φροντίδα, πραγμάτων δὲ μᾶλλον καὶ σαφηνείας, λόγου καὶ λέξεως ἁπλῆς πεφροντικότες. ὅθεν ταύτας παλαιὰς τῆς τακτικῆς πολλάκις Ἑλληνικὰς μὲν ἐσαφηνίσαμεν λέξεις, Ῥωμαϊκὰς δὲ διερμηνεύσαμεν, καί τισιν ἑτέραις στρατιωτικῇ συνηθείᾳ λελεγμέναις [p. 9. M.] ἐχρησάμεθα λέξεσιν ἕνεκεν τῆς σαφοῦς καταλήψεως τῶν ἐντυγχανόντων, μόνον τῶν οὐκ ἀναγκαίων διατάξεων ἐξῃρημένων, — διά τε τὸ περιττὸν καὶ τὴν ἀχρηστίαν καὶ τὴν τῶν συγγραμμάτων ἀσάφειαν, ἵν᾽ ἔχοιεν εὐσύνοπτον οἱ βουλόμενοι στρατηγεῖν πολλὴν τῶν κατὰ πολέμους καὶ ἐκστρατείας ἀναγκαίων τὴν πεῖραν, οὐ λόγῳ μόνον τὸ χρήσιμον ἔχουσαν, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοῖς ἔργοις

92. *φρ. μ. ἀκρ. ἢ κ. ῥ.*] *κάλλους μὲν λόγου* **P_1E** || **93.** *φροντίδα ποιησάμενοι* (*-αμένοι* **P_1E**) **AP_1E** || **94. 95.** Pro *σαφηνείας . . . ταύτας* **AP_1E** habent: *συντόμου* (*συντόμον* **E**) *καὶ εὐκόλου διηγήσεως φροντίσαντες. διὰ τοῦτο* (*διατοῦτο* **E**) *καὶ τὰς* || **95—96.** *παλαιὰς* (*παλαιᾶς* **P_1**) *λέξεις τῆς τακτικῆς ἑλληνικὰς* (*ἑλλ.* **E**) *μὲν ἐσαφηνίσαμεν* **AP_1E** || **96.** *διερμηνεύσαμεν* **MW**; cf. *Psaltes* p. 201; *διηρμηνεύσαμεν* fecit diorthosis posterior in **AP_1E** || **97—99.** Pro *καί τισιν . . . . . ἐντυγχ.* in **AP_1E**: *καὶ ἑτέραις λέξεσιν ἐχρησάμεθα ἐν στρατιωτικῇ συνηθείᾳ λεγομέναις πρὸς τὸ εὔκολον εἶναι τὴν διήγησιν τοῖς ἐντυγχάνουσιν* || **99.** Inde a *μόνον* omnia usque ad finem §-i 5. omm. **AP_1E** || **100.** Inde a *διά τε* usque ad *μόνον* **(104)** verba lectu difficilia praebet **W** || **103.** *πεῖραν* **M.**

χρήσιμόν τι ἐν τοῖς συγγραφεῖσιν ἀποδειχθῇ, χάρις τῷ παντοδυνάμῳ θεῷ, τῷ καὶ ἡμῖν λόγον ἐν τούτοις χαρισαμένῳ· εἰ δὲ καὶ ὁ στρατηγὸς δι' αὐτῆς τῆς πείρας καὶ ἐπιμελείας τὰ μείζονα τούτων εὕρῃ, χάρις καὶ οὕτως τῷ θεῷ, ὡς δοτῆρι τῶν ἀγαθῶν, τῇ δὲ ἡμετέρᾳ προθυμίᾳ συγγνώμη.

PROOEMIUM.

παρὰ τῶν παλαιῶν ἐγγυμνασθεῖσαν καὶ ἄχρις ἡμῶν, εἰ καὶ μὴ ἔργοις αὐτοῖς, οἷς τὰ Ῥωμαίων ἐπὶ μέγα ἤρθη δυνάμεως, παραπεμφθεῖσαν, ἀλλ' οὖν τοῖς λόγοις, δι' ὧν ἀναλαμβάνεται καὶ ἀναμιμνήσκεται τὰ λήθῃ παραπεμφθέντα, — καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν πάλιν ἀποκαθίστασθαι τάξιν.

6. Ἀλλ' ἐφ' ὅσῳ μὲν ἐν τοῖς ῥηθησομένοις τὸ || c. 677.
εὔχρηστον ἀναδειχθῇ, χάρις τῷ πάντων ἀγαθῶν δοτῆρι Χριστῷ, τῷ βασιλεῖ τοῦ παντὸς καὶ θεῷ ἡμῶν, τῷ καὶ τοῖς ἡμετέροις λόγοις δωρησαμένῳ τὴν χάριν. εἰ δέ τις καὶ ἕτερος δι' αὐτῆς τῆς ἐπιμελείας καὶ πείρας κρείττονα τούτων ἐφεύρῃ, χάρις καὶ οὕτως τῷ παναγάθῳ θεῷ, συγγνώμη δὲ ἡμῖν τῆς προθυμίας ἕνεκεν.

7. Πάντως δὲ χρή, εἴτε ἐπὶ πλέον, εἴτε ἐπ' ἔλαττον, τοὺς βουλομένους στρατηγεῖν ταῖς τακτικαῖς τε καὶ στρατηγικαῖς ἐνδιατρίβειν μελέταις. οὐδὲ γάρ, ὥς τινες

108. *ἀναμιμνήσκεται*] cf. *Crönert* p. 50. || **112.** *ἀναδειχθῇ*] aoristi coniunctivus pro indicativo futuri; *ἀλλ' εἰ μὲν χρήσιμα τὰ παρ' ἡμῶν ῥηθησόμενα φανῶσι* (*φάνωσι* **A**) **A** $\mathbf{P_1}$ **E** || **114.** Inde ab *εἰ δέ τις* usque ad *στρατηγεῖν* (119) litterae magnopere evanuerunt in **W** || **115.** *καὶ πείρας* omm. $\mathbf{P_1}$ **E** || **116.** *ἔφευρον* $\mathbf{P_1}$ **E** || *οὕτω* $\mathbf{P_1}$ **E** || **118.** *δὲ* omm. $\mathbf{P_1}$ **E** || *ἐπιπλέον* **M** $\mathbf{P_1}$ **E** || *ἐπέλαττον* **M**, *ἐπ' ἔλαττον* $\mathbf{P_1}$ **E** || **120. 121.** *ὡς τῶν ἀπείρων ὑπολαμβάνουσι τινὲς* **A**, *ὡς ὑπολαμ-*

Urbicii VII. 1.: *Οὐκ ἔστιν ὁλκάδα *πελάγη διαπορθμεύεσθαι κυβερνήτου χωρίς, οὐκ ἔστιν πολεμίους καταγωνίζεσθαι τάξεως καὶ στρατηγίας ἐκτός, δι' ἧς οὐ μόνον τοῦ ἰσορροποῦντος πλήθους τῶν πολεμίων περιγενέσθαι δυνατόν ἐστι σὺν θεῷ, ἀλλὰ καὶ τοῦ πολλῷ πλέον ἐν ἀριθμῷ ὑπερβάλλοντος. οὐδὲ γάρ, ὥς τινες τῶν ἀπείρων ἔχουσι, διὰ θράσους καὶ πλήθους ἀνδρῶν οἱ πόλεμοι κρίνονται, ἀλλὰ δι' εὐμενείας θεοῦ τάξεώς τε καὶ στρατηγίας, ἧς ἐπιμελητέον μᾶλλον ἢ συλλογῆς πλήθους ἀκαίρου· ἡ μὲν γὰρ ἀσφάλειαν καὶ ὠφέλειαν ἄγει τοῖς ταύτῃ καλῶς κεχρημένοις, ἡ δὲ συντριβὴν καὶ ἐπιζήμιον δαπάνην.*

PROOEMIUM.

τῶν ἀπείρων ἔχουσι, διὰ πλήθους ἀνδρῶν καὶ θράσους οἱ πόλεμοι κρίνονται, ἀλλὰ δι' εὐμενείας θεοῦ καὶ στρατηγίας καὶ τάξεως, ἧς μᾶλλον ἐπιμελητέον ἢ συλλογῆς πλήθους ἀκαίρου· ἡ μὲν γὰρ καὶ ἀσφάλειαν καὶ ὠφέλειαν ἄγει τοῖς καλῶς αὐτῇ κεχρημένοις, ἡ δὲ καὶ συντριβὴν καὶ ἐπιζήμιον δαπάνην.

p. 10. M.] 8. *Ὥσπερ γὰρ οὐκ ἔστιν ὁλκάδα πελάγη διαπορθμεύεσθαι κυβερνητικῆς ἐπιστήμης χωρίς, οὕτως οὐδὲ πολεμίους καταγωνίζεσθαι τάξεως καὶ στρατηγίας ἐκτός, δι' ἧς οὐ μόνον τοῦ ἰσορροποῦντος πλήθους τῶν πολεμίων περιγενέσθαι σὺν θεῷ δυνατόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ*

βάνουσι τινὲς τῶν ἀπείρων **P₁E** || **122.** *πόλεμοι*] cf. XX, 55 [Mgn.] („*ἐν πολέμῳ*“ || *διὰ* (*δια* **P₁**) *φιλανθρωπίας* **AP₁E** || **123.** *ἐπιμελεῖσθαι χρὴ* **AP₁E** || **125.** *ἄγει*] *ἔχει* **A** || **127.** *ὁλκάδα*] *πλοῖον* **AP₁E** || **127—128.** *διαπερᾶν* **A**, *διαπερὰν* **P₁E** || *χωρὶς κυβ. ἐπιστ.* **AP₁E** || **130.** Inde a *δι'* usque ad **134.** *ὑπαγορεύοντες* haec possunt tantum legi in **W**: *μόνον τοῦ ἰσορρ //////θους τῶν πολ///////σὺν θεῷ δ//// πολλῷ ////// βάλλον ////// τινὰ ////// στρ//////* || *ἰσορρ.*] *ἴσου* **AP₁E**; *ἰσορροποιοῦντος* exhibet, ni fallor, **M.**

πολλῷ πλέον τῷ ἀριθμῷ ⟨ὑπερ⟩βάλλοντος. ὥσπερ οὖν ἄλλον τινὰ πρόχειρον, ὡς εἴρηται, στρατηγικὸν τὴν παροῦσαν πραγματείαν ὑπαγορεύοντες νόμον προσεχῶς τε καὶ ἐπιπόνως ἀκούειν ἡμῶν παρακελευόμεθα.

9. Χρεὸν τοίνυν πρότερον μὲν ὑπογράψαι τὴν ἐν πολέμοις τακτικήν, καὶ τί ἐστι στρατηγός, εἶτα τίνα καὶ ὁποῖον τὸν στρατηγὸν εἶναι δεῖ καὶ ὅπως δέον βουλεύεσθαι; ἑξῆς δὲ τὴν εἰς ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους τοῦ στρατοῦ διαθεῖναι διαίρεσιν, τήν τε ἄλλην ἀποσκευὴν καὶ τῶν ὅπλων κατασκευὴν καὶ τὴν ἑκάστου τῶν μαχομένων ὅπλισιν. πρὸς τούτοις τὴν πρὸ τῶν ἀληθινῶν ἀγώνων τοῦ στρατοῦ γυμνασίαν, ἔπειτα δὲ καὶ τὰ κείμενα ὑπαναγνωσθῆναι ἐπιτίμια. εἶτα περὶ ὁδοιπορίας εἰπεῖν τῆς τε ἐν τῇ ἰδίᾳ καὶ τῆς ἐν τῇ πολεμίᾳ περί τε τοῦ λεγομένου τούλδου καὶ δὴ καὶ περὶ ἀπλίκτων τῆς τε προκατασκευῆς καὶ παραγγελίας. καὶ τί δεῖ γενέσθαι πρὸ τῆς τοῦ πολέμου ἡμέρας καὶ ὅσα ἐν τῇ τοῦ πολέμου ἡμέρᾳ ὑποφείλεται; καὶ ἔτι περὶ πολιορκίας, εἶτα καὶ τὰ μετὰ τὸν πόλεμον ὀφειλόμενα καὶ τὰς δι'

132. Pro *πλέον τῷ ἀριθμῷ βάλλοντος* (sic **M** et fortasse **W**) **AP_1E** *πλείονος* habent; *ὑπερβάλλοντος* **Lamius** || **134.** Verbum *νόμον* in **AP_1E** verbum *πρόχειρον* sequitur || **136.** *χρεία* **AP_1E**, *χρεὸν* **Migne** || **137.** *εἶτα τίνα* **E**, *εἶτά τινα* **MWAP_1** || **138.** *τὸν* omm. **P_1E** || **139.** *ἐξ ἧς* **P_1E** || **141.** *τῶν* alterum om. **E** || **142.** *τὴν πρὸς τὸν* **P_1E** || **143.** *στρατηγοῦ* **codd.**; similis error IV 33, 50; VIII 15; IX 51; Rec. Const. VII 10; XI 19, etc. || **144.** *ὑπαναγνω*θῆναι* **E** || **145.** *πολεμίᾳ γῇ* **E** || **146.** *καὶ δὴ* omm. **AP_1E** || *ἀπληκτων* **E**, *ἀπλήκτων* **A**, *ἀπλήκτ$\overset{ω}{ο}$ν* **P_1** || **147–148.** Verbo *γενέσθαι* finitur in **W** folium tertium. Inter folia 3. et 4. numerata excidit unum, cuius marginis tantum interioris habes aliqua verba, dico, in recto: *προ τη|ὅσα ε|ἐποφε|ορκίας|πόλ|δι' ε|τῶν|ων|π|τε|* in verso: *|ρατηγοῦ|πολεμικῶν|πολεμικαὶ|δὲ κατα|κη|καὶ κι|αγα|ετη|ων* || **149.** *ἐποφείλεται* **P_1E**; extitit etiam in **W** || **150.** *τὰ* omm. **P_1E**.

Aeliani Tact. Theor. II. 1.: *Λεκτέον δέ μοι πρῶτον περὶ τῶν εἰς τοὺς πολέμους τελειῶν παρασκευῶν. διτταὶ δ' εἰσὶ τούτων*

CONSTITUTIO I.

ἐνέδρων ἀδοκήτους ἐφόδους τῶν τε ἡμετέρων καὶ τῶν [p. 11. M.] πολεμίων. | καὶ ἐπὶ τούτοις διαφόρων παρατάξεων μελέτας ἐθνικῶν τε καὶ Ῥωμαϊκῶν, εἶτα πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ περὶ ναυμαχίας διατάξαι μετρίως. καὶ ἐπὶ τούτοις ἅπασι γνώμας τινὰς τακτικάς τε καὶ στρατηγικὰς ἰδίως ἐν ἐκθέσει συναγαγεῖν, ὅσας δηλονότι κατὰ χώραν ἐντάξαι τὸ εὐσύνοπτον καὶ πρόχειρον τῶν διατάξεων οὐ συγχωρεῖ, c. 680. ἀφ' || ὧν ὁρμώμενον σοφὸν ὄντα καὶ ὀξὺν τῇ διανοίᾳ τὸν στρατηγὸν σοφώτερον γενέσθαι ἐλπίζομεν.

Καὶ πρῶτον μὲν ἀρκτέον ἐντεῦθεν.

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ

[p. 12. M.] διάταξις α'.

Περὶ τακτικῆς καὶ στρατηγοῦ.

I. (§§ ed.-is Mgn-ii) 1. Τακτική ἐστιν ἐπιστήμη πολεμικῶν κινήσεων· κινήσεις δὲ πολεμικαὶ διτταί, αἱ μὲν κατὰ γῆν, αἱ δὲ κατὰ θάλασσαν.

150—151. *δι' ἐγκρυμμάτων* **A P₁ E** || **151.** *ἀπροσδοκήτους* **A**, *ἀπροσδοκήτως* **P₁ E** || **152—153.** *μελέταις* **A** || **153.** *πρὸς*] *ἐπὶ* **A P₁ E** || **154.** *καὶ περὶ* om. **M** || Pro *διατάξαι μετρίως*] *εἰπεῖν* **A P₁ E** || **155.** *ἅπασι* omm. **A P₁ E** || **155—157.** Pro *ἰδίως . . . . . συγχωρεῖ* **A P₁ E** *ἐκθεῖναι* habent || **161—164.** In **M** litteris rubris exaratus extat constitutionis primae titulus: *πολεμικῶν παρασκευῶν διάταξις α' | περὶ τακτικῆς καὶ στρατηγοῦ*, in **A**: *πολεμικῶν παρασκευῶν διάταξις πρωτ' | επ' τακτικῆς καὶ στρατηγοῦ*, in **P₁**: *διάταξις ᾱ: περὶ τακτικῆς καὶ στρατηγοῦ*, in **E** *διάταξις πρώτη:*

δυνάμεις, ἡ μὲν πεζική, ἡ δὲ ναυτική· καὶ πεζικὴ μὲν ἡ τῶν ἐπὶ γῆς μαχομένων, ναυτικὴ δὲ ἡ τῶν κατὰ θάλασσαν ἢ ποταμοὺς ἐν

CONSTITUTIO I.

2. *Τακτική ἐστι τέχνη στρατηγικὴ παρατάξεων καὶ* 2.
ὁπλισμῶν καὶ κινήσεων στρατιωτικῶν.

3. *Στρατηγικὴ δέ ἐστι στρατηγῶν ἀγαθῶν συνάσκησις* 3.
ἤγουν μελέτη καὶ γυμνασία μετὰ στρατηγημάτων ἤτοι τροπαίων σὺν ἀθροισμῷ.

4. *Σκοπὸς τῇ τακτικῇ διὰ τῶν ἐνδεχομένων ἐπιβολῶν* 4.
καὶ πράξεων κινῆσαι τοὺς πολεμίους.

5. *Χρήσιμον δέ ἐστι τῇ τακτικῇ τὸ δι' εὐτάκτου* 5.
θέσεως συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις.

6. *Τέλος τῇ τακτικῇ κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἀνεπι-* 6.
λήπτως διατάξαι τὸ στράτευμα.

7. *Αἱ δὲ εἰς τοὺς πολέμους τέλειαι παρετοιμασίαι* 7.
δύο εἰσίν· ἡ μὲν κατὰ γῆν πεζική, ἡ δὲ κατὰ θάλασσαν [p. 13. M.]

περὶ τακτικῆς καὶ στρατηγοῦ || **166.** *διτταὶ* **Migne,** *δίτται* **M,** *δύο* **A P_1 E** || **168.** Estne ante *τέχνη* inserendum *καί?* || **169.** *νικήσεων* **P_1 E** || **172.** His verbis puto excepisse folium, cuius verborum fragmenta supra reddidi; cum hodie codicis **W** quartum folium numeratum verbis *διὰ τὴν ἀλόγιστον* **(281.)** incipiat, quattuor folia totim hic excidisse verisimile est. || *συναθροισμοῦ* codicum in dubitationem vocatur a **Koechlyo** et **Rüstowio** (loco infra citato), *σὺν ἀθροισμῷ* **ego** || **173.** *ἐπιβουλῶν* **P_1 E** || *κινῆσαι*] „ut .... vincat" **Checus**; *νικῆσαι* voluerunt **Koechly-Rüstow** Gr. Kriegsschrift. II. b. p. 241.; cf. *Anon. Byz.* (a *Jachnsio* [Gesch. d. Kriegswissenschaften I. München und Leipzig 1889] p. 148. praedicati) Strat. XIV, 1.: *τακτική ἐστιν ἐπιστήμη, καθ' ἥν τις πλῆθος ἀνθρώπων μεθ' ὅπλων συντάξαι καὶ κινῆσαι κατὰ καιρὸν δύναται.* Cf. praeterea *Balck* Taktik I[4] (Berlin 1908) p. 6 et ss., ubi citatur *Delbrück* ab auctore cum laude honoratus dicens: „Strategie ist die Lehre von der Verwendung der Kriegsmittel zur Erreichung des Kriegszweckes, Taktik ist die

ναυσὶ παρατασσομένων. καὶ περὶ μὲν τῶν ἐν ταῖς ναυμαχίαις συντάξεων ὕστερον ἐροῦμεν. τῶν ἐπὶ τοὺς πολέμους τοίνυν ἀθροιζομένων τὸ πλῆθος τὸ μέν ἐστι μάχιμον, τὸ δὲ κατὰ τὰς τούτου χρείας συνερχόμενον ἄμαχον· καὶ μάχιμον μὲν τὸ παρατασσόμενον ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ δι' ὅπλων ἀμυνόμενον τοὺς πολεμίους, ἄμαχον δὲ τὸ λοιπόν, οἷον ἰατρῶν, ἀγοραίων, δούλων καὶ ἄλλων, ὅσοι διὰ τὰς ὑπηρεσίας ἐπακολουθοῦσιν. τοῦ δὲ μαχίμου τὸ μέν ἐστι πεζικόν, τὸ δὲ ἐπ' ὀχημάτων· τὸ μὲν ἰδίως πεζὸν τὸ ἐπὶ γῆς βεβηκός, τοῦ δὲ ἐπὶ τῶν ὀχημάτων τὸ μὲν ἐφ' ἵππων φέρεται, τὸ δὲ ἐπ' ἐλεφάντων.

CONSTITUTIO I.

ναυτική. περὶ μὲν οὖν τῆς ναυτικῆς ὕστερον ἐροῦμεν. τῶν δὲ κατὰ γῆν ἐπὶ πολέμους ἀθροιζομένων ἀνδρῶν τὸ πλῆθος τὸ μέν ἐστι μάχιμον ἤγουν πολεμικόν, τὸ δὲ διὰ τὰς τούτου χρείας συνερχόμενον ἄμαχον. καὶ πολεμικὸν μὲν τὸ παρατασσόμενον πρὸς τοὺς πολεμίους στρατιωτικόν, ἄμαχον δὲ τὸ λοιπόν, οἷον ἰατρῶν, δούλων, ἐμπόρων καὶ ἄλλων, ὅσοι διὰ τὰς ὑπηρεσίας ἐπακολουθοῦσιν. τοῦ δὲ μαχίμου μέρους ἤγουν πολεμικοῦ στρατοῦ τὸ μέν ἐστι πεζικόν, τὸ δὲ καβαλλαρικόν. καὶ τὸ μὲν ἰδίως πεζικὸν τὸ ἐπὶ γῆς ἱστάμενον, τὸ δὲ καβαλλαρικὸν τὸ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχούμενον. ἦν δέ ποτε καὶ ἐπὶ ἁρμάτων ἁπλῶν καὶ ἁρμάτων δρεπανηφόρων

Kunst der Truppenführung *zum* und im *Gefecht*", — et *Anonymus* quidam *Vindobonensis* (1916), p. 2: „*Taktik* nennt man die Lehre über die Verwendung der Truppen und die Kunst der Truppenführung im Rahmen der kriegerischen Tätigkeit." Cf. ceterum *Leonis* Tact. Epil. 58. (Mgn.) || **177–178.** *ἀμέμπτως* **A P$_1$ E** || **179.** *πολεμίους* **codd.** || **180.** An fuerit scribendum: *καβαλλαρική καὶ πεζική?* || **183.** *τὸ πλῆθος* [*τὸ*] *μὲν* **A** || **186.** *οἷοι* **P$_1$ E** || *ἰατροί, δοῦλοι* (*δούλοι* **E**), *ἔμποροι* (*ἔμπειροι* **P$_1$ E**) *καὶ ἄλλοι* **A P$_1$ E** || *ἐμπείρων* **M** || **187—188.** *ἐπακολουθοῦσι* **A P$_1$ E** || **189.** *καβαλλάριον* **M** || **192.** *καὶ ἐπὶ ἁρμάτων δρεπανηφόρων* **P$_1$ E.**

καὶ ἐπὶ ἐλεφάντων πύργους φερόντων πλήρεις ἀνδρῶν, ἀλλὰ τούτων οὐδεὶς ἡμῖν λόγος νῦν διά τε τὴν ἀχρηστίαν καὶ τὴν παντελῆ ἀργίαν τῶν τοιούτων παρασκευῶν.

8. Τῆς οὖν τακτικῆς μετρίως πως οὕτω ὑπογραφείσης 8.
δεῖ καὶ τὸν στρατηγὸν ἀναδειχθῆναι τί τέ ἐστι καὶ τίς ὁ τῆς τοιαύτης ἐγχειρήσεως ἄξιος;

9. Στρατηγὸς τοίνυν ἐστὶν ὁ τῆς ὑπ᾽ αὐτὸν ἁπάσης 9.
ἐπαρχίας μείζονα πάντων ἐξουσίαν ἔχων μετὰ τὸν βασιλέα.

10. Στρατηγός ἐστιν ὁ τοῦ ὑπὸ χεῖρα στρα- 10.
τιωτικοῦ θέματος κορυφαῖος ἄρχων, ἐκ βασιλέως μὲν προχειριζόμενος, τοὺς δὲ ὑπ᾽ αὐτὸν ἄρχοντας τοὺς μὲν ψήφῳ τῇ αὐτοῦ, ἐκ βασιλέως δὲ καταπεμπόμενος, τοὺς δὲ ἐξουσίᾳ ἰδίᾳ προβαλλόμενος.

11. | Ἴδιον δὲ στρατηγοῦ τὸ κρείττονα εἶναι πάντων 11. [p. 14. M.]
τῶν ὑπὸ χεῖρα φρονήσει καὶ ἀνδρίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ σωφροσύνῃ, —

12. τὸ εἰς αὐτὸν ἀναφέρεσθαι τῆς κατ᾽ αὐτὸν ἐπαρ- 12.
χίας τὰς διοικήσεις, ὅσαι τε στρατιωτικαὶ καὶ ὅσαι ἰδιωτικαὶ καὶ δημόσιοι, —

13. | τὸ παραλαβόντα στρατὸν ἄτακτον ἐκτάξαι 13. c. 681.
δεόντως κατὰ τὴν ἁρμόζουσαν τῷ καιρῷ τακτικὴν διάταξιν.

14. Σκοπὸς τῷ στρατηγῷ τὸ μὲν ὑπ᾽ αὐτὸν θέμα 14.
αὐξῆσαι καὶ ἀβλαβὲς ἀπό τε πολεμίων καὶ τῶν ἄλλων

196. *τῆς τακτικῆς οὖν* **A P_1 E** || *πως* om. **A** || *οὕτως* **P_1 E**; veri dissimile mihi videtur auctorem *μετρίως πως οὕτως* scripsisse || **199.** *ὁ* om. **M** || **200.** *ὑπαρχίας* **M** || **202.** *ὁ* om. **M** || **205.** *αὐτοῦ*] *ἑαυτοῦ* **M** || *ἐκ βασιλέως* [*δὲ*] **P_1 E** || *καταπεμπομένους* **A P_1 E** || **207.** *τῷ κρείττω* **P_1 E** || *πάντων εἶναι* **P_1 E**.

Onasandri Strat. Cap. I. [*Περὶ αἱρέσεως στρατηγοῦ*] 1. *Φημὶ*

ἀδικημάτων καὶ δὴ καὶ ἀταξιῶν καὶ στάσεων διαφυλάξαι, τοὺς δὲ πολεμίους παντὶ τρόπῳ — ἢ πολέμῳ ἢ ἐφόδοις — ἀδοκήτοις ταπεινῶσαι, καὶ ἅπερ ποιήσει κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ταῦτα φυλάξασθαι μὴ παθεῖν ἀπ᾽ αὐτῶν.

15. 15. *Τέλος τῷ στρατηγῷ τῷ εὐδοκιμήσαντι διὰ πάντων τῆς τε θείας καὶ βασιλικῆς ἀπολαύειν εὐνοίας ἢ κατολιγωρήσαντι τῶν πρεπόντων καὶ ἁρμοζόντων πραγμάτων τεύξεσθαι τοῦ ἐναντίου. οὕτω τοίνυν καὶ τῆς τοῦ στρατηγοῦ προτυπωθείσης εἰκόνος δεῖ καθάπερ διὰ χρωμάτων ἡμᾶς ἀναζωγραφῆσαι τὴν τούτου ποιότητα καὶ δεῖξαι φανερῶς, τίς καὶ ποταπὸς εἶναι ὀφείλει καὶ ὁποῖος εἶναι ὁ τῆς τοιαύτης ἐξουσίας προχειριζόμενος ἄρχων;*

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ

[p. 15. M.] *διάταξις β'.*

Περὶ τοῦ οἷον εἶναι δεῖ τὸν στρατηγόν.

1. 1. *Κελεύομεν τοίνυν εἶναι τὸν στρατηγὸν σώφρονα περὶ τὸ σῶμα, περὶ τὴν δίαιταν ἐγκρατῆ, νηφάλιον καὶ*

218. *καὶ δὴ* omm. **AP_1E** || **221.** *ὑπ᾽* **A** || **222.** *τῶ εὐδοκιμήσαντι* **P_1E**, *τὸ εὐδοκιμῆσαι τὰ* **M**, *τῶ εὐδοκιμήσαντα* **A** || **223—224.** *κατολιγωρήσαντι* ego, *-σαντα* **AP_1E**, *κατολιγορήσαντα* **M** || **225.** *τεύξεσθαι* ego, *τεύξασθαι* **M** || *τεύξεσθαι τοῦ ἐναντίου*] *τὰ ἐναντία παθεῖν* **AP_1E** || *οὕτως* **AP_1E** || **226—227.** *διὰ* (*δια* **E**) *χρωμάτων*, quod **Meursius** olim coniecerat, **P_1E**, *διὰ χρημάτων* **MA** || **228—229.** *καὶ ὁποῖος εἶναι* omm. **AP_1E** || **229.** *ὁ εἰς τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν προχειριζόμενος* [*ἄρχων*] **AP_1E** || **230—233.** Constitutio inscribitur in

τοίνυν αἱρεῖσθαι τὸν στρατηγὸν . . . σώφρονα, ἐγκρατῆ, νήπτην, λιτόν, διάπονον, νοερόν, ἀφιλάργυρον, μήτε νέον μήτε πρεσβύτερον, ἂν τύχῃ καὶ πατέρα παίδων, ἱκανὸν λέγειν, ἔνδοξον. 2. σώφρονα μέν, ἵνα μὴ ταῖς φυσικαῖς ἀνθελκόμενος ἡδοναῖς ἀπολείπῃ τὴν ὑπὲρ τῶν

CONSTITUTIO II.

ἐγρήγορον, λιτὸν καὶ ἀπέριττον περὶ τὰς χρείας, φερέπονον περὶ τοὺς ἐπικόπους καμάτους, νοήμονα καὶ φρόνιμον, μισοῦντα φιλαργυρίαν, ἔνδοξον περὶ τὴν φήμην, μήτε νέον μήτε γέροντα, ἱκανὸν δὲ καὶ πρὸς τὸ λέγειν ἀπὸ στόματος ἐν μέσῳ λαοῦ, ἂν τύχῃ δέ, καὶ πατέρα παίδων, μὴ ἐμπορείας φιλοῦντα ἤ τι τοιοῦτον, μὴ δὲ μικρόψυχον, ὡς καὶ τῶν σμικρῶν πραγμάτων ἐπιθυμεῖν, καὶ ἁπλῶς εὐγενῆ τῇ ψυχῇ, εἰ δυνατόν, καὶ τῷ σώματι, καὶ ἐν ἅπασι μεγαλόψυχον.

2. Σώφρονα μέν, ἵνα μὴ ταῖς τῆς φύσεως κατασυρό- 2.
μενος ἡδοναῖς ἀπολείπῃ τὴν περὶ τῶν ἀναγκαίων φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν.

M: *πολεμικῶν παρασκευῶν διάταξις β′|περὶ τοῦ* etc., in **A:** *B. πολεμικῶν παρασκευῶν διάταξις δευτέρα|π^ε τοῦ* etc., in **P_1E:** *πολεμικῶν παρασκευῶν διάταξις B̄|περὶ τοῦ* etc. || **235.** *νηφάλεον* **P_1E**, *νηφαλέον* **A** || **236.** *καὶ ἀπέριττον* omm. **AP_1E** || **236—237.** *φερέπονον*] *ὑπομένοντα* **AP_1E** || **237.** Pro *περὶ τοὺς ἐπικόπους* (ad quod verbum cf. IX 19) *καμάτους* (quod habet **M**), **AP_1E** *τοὺς πόνους* exhibent || **238.** *περὶ τὴν φήμην* omittunt **AP_1E** || **240.** Estne ordo invertendus? Cff. §§. 12. et 11. || **241.** *ἐμπορείας*] *ἐμπορίαν* **Migne**, *ἐμπορείαν* **Lami**, *ἐμπορείας* **M**, *πραγματείας* **AP_1E**: recepi formam *ἐμπορείας*: cf. *Leonis* Librum praefecti (ed. *Nicole* 1893) c. XVI, §. 1, et Tact. IX 26. || *φιλοῦντα*] *ἀγαπῶντα* **AP_1E** || **242.** *μικρῶν* **AP_1E** || **243.** *τὴν ψυχὴν* et *τὸ σῶμα* **AP_1E** || **246.** *ἀπολείπῃ* **P_1E**, *ἀπολίπῃ* **MA** || *περὶ* omittunt **P_1E**.

μεγίστων φροντίδα. 3. *ἐγκρατῆ δέ, ἐπειδὴ τηλικαύτης ἀρχῆς μέλλει τυγχάνειν· αἱ γὰρ ἀκρατεῖς ὁρμαὶ προσλαβοῦσαι τὴν τοῦ δύνασθαί τι ποιεῖν ἐξουσίαν ἀκατάσχετοι γίγνονται πρὸς τὰς ἐπιθυμίας.* 4. *νήπτην δέ, ὅπως ἐπαγρυπνῇ ταῖς μεγίσταις πράξεσιν· ἐν νυκτὶ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ ψυχῆς ἠρεμούσης στρατηγοῦ γνώμη τελειοῦται.* 5. *λιτὸν δέ, ἐπειδὴ κατασκελετεύουσιν αἱ πολυτελεῖς θεραπεῖαι δαπανῶσαι χρόνον ἄπρακτον εἰς τὴν τῶν ἡγουμένων τρυφήν.* 6. *διάπονον δέ, ἵνα μὴ πρῶτος τῶν στρατευομένων, ἀλλ' ὕστατος*

CONSTITUTIO II.

---

3. 3. *Ἐγκρατῆ δέ, ἐπειδὴ τηλικαύτης ἀρχῆς μέλλει τυγχάνειν. αἱ γὰρ ἀκρατεῖς καὶ ἀκόλαστοι ὁρμαί, ὅτ' ἂν προσλάβωσι δύναμιν κατ' ἐξουσίαν τοῦ ποιεῖν, ἃ βούλονται, ἀκράτητοι γίνονται πρὸς τὰς ἐπιθυμίας.*

4. 4. *Νηφάλιον δὲ καὶ ἐγρήγορον, ὅπως ἐπαγρυπνῇ ἐν ταῖς μεγίσταις πράξεσιν. ἐν νυκτὶ γάρ, ὅτ' ἂν ἡ ψυχὴ* [p. 16. M.] *ἠρεμῇ μάλιστα, πολλάκις ἡ τοῦ στρατηγοῦ γνώμη καὶ ἀπευθύνεται καὶ τελειοῦται.*

5. 5. *Λιτὸν δὲ καὶ ἀπέριττον περὶ τὰς χρείας· καὶ γὰρ καταδαπανῶσιν αἱ πολυτελεῖς καὶ πολλαὶ θεραπεῖαι καὶ χρόνον ἄπρακτον καὶ ἀναγκαίας ἐξόδους εἰς τὴν τῶν ἀρχόντων τρυφήν.*

6. 6. *Φερέπονον δέ, ἵνα μὴ πρῶτος τῶν στρατευομένων τὰς ἀναπαύσεις ἐπιζητῇ, ἀλλὰ γίνηται αὐτοῖς μᾶλλον εἰκὼν πρὸς τὸ γενναίως ὑποφέρειν τοὺς πόνους.*

---

250. *δύναμις* **P$_1$E** || *κατεξουσίαν* **M**, corr. **Meursius**, *κατὰ ἐξουσίαν* **Lami** || *τοῦ ποιεῖν κατεξουσίαν* **AP$_1$E** || **252.** Cf. XX 5. 111 (Mgn.) || *νηφάλαιον* **P$_1$E**, *νηφαλέον* **A** || **253—255.** Cf. XX. 7 (Mgn.) || **256.** *καὶ ἀπέριττον* omm. **AP$_1$E** || **257.** *αἱ πολυτελεῖς καὶ πολλυτελεῖς και θεραπεῖαι* **A** || **260.** *Φερέπονον*] *ὑπομένοντα τοὺς πόνους* omisso *δὲ* **P$_1$E** || **261.** *γίνηται* **P$_1$E**, *γίνεται* **M**, *γένηται* **A** || **262.** *εἰκὼν*] cf. XX 135. (Mgn.)

κάμνῃ. 7. νοερὸν δέ· ὀξὺν γὰρ εἶναι δεῖ τὸν στρατηγὸν ἐπὶ πᾶν ᾄττοντα δι' ὠκύτητος ψυχῆς . . . πολλάκις γὰρ ἀπρόληπτοι ταραχαὶ προσπεσοῦσαι σχεδιάζειν ἀναγκάζουσι τὸ συμφέρον. 8. ἀφιλάργυρον δέ· ἡ γὰρ ἀφιλαργυρία δοκιμασθήσεται καὶ πρώτη· τοῦ γὰρ ἀδωροδοκήτως καὶ μεγαλοφρόνως προΐστασθαι τῶν πραγμάτων αὕτη παραιτία· πολλοὶ γάρ, κἂν διὰ τὴν ἀνδρίαν ἀσπίσι πολλαῖς καὶ δόρασιν ἀντιβλέψωσιν, περὶ τὸν χρυσὸν ἀμαυροῦνται· δεινὸν γὰρ πολεμίοις ὅπλον τοῦτο καὶ δραστήριον εἰς τὸ νικᾶν. 9. οὔτε δὲ νέον, οὔτε

CONSTITUTIO II.

7. || Νοήμονα δὲ καὶ φρόνιμον· ὀξὺν γὰρ εἶναι δεῖ 7. c. 684.
τὸν στρατηγόν, πανταχοῦ περιστρέφοντα τὸν σκοπὸν διὰ ταχυτῆτος ψυχῆς. πολλάκις γὰρ ἀνυπονόητοι ταραχαὶ προσπεσοῦσαι παρευθὺ τὸ συμφέρον ἐπινοεῖν ἀναγκάζουσιν.

8. Ἀφιλάργυρον δέ· καὶ γὰρ ἡ ἀφιλαργυρία τοῦ 8.
στρατηγοῦ δοκιμάζεται, ὅτ' ἂν ἀδωροδοκήτως καὶ μεγαλοφρόνως προΐσταται τῶν πραγμάτων καὶ δι' ἀρετὴν μόνην δωρεὰν προβάλληται τὰς ἀρχὰς τοῦ ὑπ' αὐτὸν θέματος. πολλοὶ γάρ, κἂν ἀνδρεῖοί εἰσι τῇ ψυχῇ καὶ ῥωμαλέοι τῷ σώματι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ', ὅτ' ἂν ἀντιβλέψωσι πρὸς χρυσόν, ἀμαυροῦνται καὶ σκοτίζονται· δεινὸν γὰρ ὅπλον κατὰ στρατηγοῦ ⟨ἡ⟩ φιλαργυρία καὶ δραστήριον εἰς τὸ νικῆσαι τοῦτον καὶ καταβαλεῖν.

263. δὲ om. **E** || **264.** περιτρέφοντα **A**, περιφέροντα **P_1E** || **265.** Conlato Onasandro διὰ ταχυτῆτος scripsi; διὰ ταχυτῆτα (ταχύτητα **A**, ταχῦτῆτα **E**) habent codd. || ἀνυπονόηται **M** || **268.** τοῦ om. **M** || **270.** προΐσταται] cf. VII, 76 et ἵνα . . . διδόασιν XI, 49 || **271.** προβάλληται codd., προβάλλεται Migne || **272.** κἂν **MA**, καὶ **P_1E** || **275.** ἡ inserui propter Onasandri τοῦτο || δραστήριον] ἐνεργέστατον **AP_1E**.

πρεσβύτερον, ἐπειδὴ ὁ μὲν ἄπιστος, ὁ δ' ἀσθενής, οὐδέτερος δ' ἀσφαλής· ὁ μὲν νέος, ἵνα μή τι διὰ τὴν ἀλόγιστον πταίσῃ τόλμαν, ὁ δὲ πρεσβύτερος, ἵνα μή τι διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν ἐλλείπῃ. 10. κρατίστη δ' αἵρεσις ἡ τοῦ μέσου· καὶ γὰρ τὸ δυνατὸν ἐν τῷ μηδέπως γεγηρακότι καὶ τὸ φρόνιμον ἐν τῷ μὴ πάνυ νεάζοντι, ὡς, οἵτινές γε ἢ σώματος ῥώμην ἄνευ ψυχῆς ἔμφρονος ἐδοκίμασαν ἢ ψυχὴν ἄνευ σωματικῆς ἕξεως, οὐδὲν ἐπέραναν· ἡ γὰρ ὑστερήσασα

CONSTITUTIO II.

9\. 9. Οὔτε δὲ νέον εἶναι, οὔτε γέροντα· ἐπειδὴ ὁ μὲν νέος ἄπιστον ἔχει καὶ εὐκλόνητον τὸ φρόνημα διὰ τὴν
[p. 17. M.] νεότητα, ὁ δὲ | γέρων ἀσθενής ἐστι τῷ σώματι, καὶ οὐδέτερος αὐτῶν ἀσφαλής, ὁ μέν, ἵνα μή τι πταίσῃ διὰ τὴν ἀλόγιστον τόλμαν ὥσπερ θρασύς, ὁ δὲ γέρων, ἵνα μὴ διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν ἐλλείπῃ εἰς τὰ δέοντα τῶν πραγμάτων. κρατίστη δὲ ἐκλογὴ τοῦ μέσου, μήτε νέου
10\. ὄντος, μήτε γέροντος· καὶ γὰρ τὸ δυνατὸν καὶ ῥωμαλέον ἐν τῷ μήπω γεγηρακότι, τὸ δὲ φρόνιμον καὶ σταθηρὸν ἐν τῷ μὴ πάνυ νεάζοντι. καὶ μέντοι, οἵτινες γὰρ ἢ ἰσχὺν σώματος ἄνευ φρονήσεως θαυμάζουσι ψυχικῆς ἢ πάλιν ψυχὴν φρόνιμον ἄνευ σωματικῆς δυνάμεως, οὐδὲν ἐνόησαν πέρας ἀγαθόν. καὶ γὰρ ἡ ὑστερήσασα δυνάμεως

---

278. *ἔχειν* **E** || *ἄστατον* **AP₁E** || **279—280.** *οὐδέτερος* **Vári,** *οὐδεὶς* codd. || **280.** *ὁ μὲν* codd. || *τι* om. **P₁** || **282.** *ἐλλίπῃ* **MWA** || **283.** *καλλίστη* **AP₁E**; cf. *Urbic.* VIII, 2, 38 (=*Leo* XX, 93, Mgn.) et „*Ined. Tactica Leonis*“ I, 13 et 17 || **284.** *ἰσχυρὸν* **AP₁E** || **285.** *σταθερὸν* **A,** sed *σταθε* in ras. || **286.** *καὶ μέντοι* omm. **AP₁E** || *οἵτινες γὰρ* (pro *γὰρ* malim *γε* propter **284** et **289** *καὶ γὰρ*) *ἢ ἰσχὺν* **AP₁E,** *οἵτινες ἰσχὺν* **MW** || **289.** *τέλος* **AP₁E** || **289—291.** *καὶ γὰρ ἡ φρόνησις ὑστερήσασα δυνάμεως οὐδὲν ὠφέλησεν, ἢ* (legendum cum **Koechlyo** *ἡ*) *δύναμις στερηθεῖσα φρονήσεως οὐδὲν ἐτελείωσεν* (*ἐτελείωσε* **P₁E**) **AP₁E** ||

⟨δυνάμεως⟩ φρόνησις οὐδὲν ἐνόησε κρεῖττον, † ἢ[1] ἐλλείπουσα δύναμις οὐδὲν ἐτελείωσεν. 11. ὅ γε μὴν εὐδοκιμῶν οὐ μικρὰ τοὺς ἑλομένους ὤνησεν· ὅντινα γὰρ ἄνθρωποι φιλοῦσιν αὐτομάτῃ διανοίας ἐμπτώσει, τούτῳ ταχὺ μὲν ἐπιτάττοντι πείθονται, λέγοντι δ' οὐκ ἀπιστοῦσι, κινδυνεύοντι δὲ συναγωνίζονται. 12. πατέρα δὲ προὔκρινα μᾶλλον, οὐδὲ τὸν ἄπαιδα παραιτούμενος, ἐὰν ἀγαθὸς ᾖ· ἐάν τε γὰρ ὄντες τύχωσι νήπιοι, ψυχῆς εἰσιν ἰσχυρὰ φίλτρα περὶ τὴν εὔνοιαν ἔξο-

[1] Sic et cod. Mediceus.

CONSTITUTIO II.

φρόνησις οὐδὲν διενοήθη κρεῖττον, † ἢ ἐλλείπουσα φρονήσεως δύναμις οὐδὲν ἐτελείωσεν.

10. *Καὶ φιλούμενον δὲ παρὰ τῶν ὑπηκόων τὸν* 11.
στρατηγὸν εὐδοκιμώτερον ἴσμεν γίνεσθαι, καὶ γὰρ μεγάλα τοὺς ἀρχομένους ὠφελήσειεν. ὅντινα γὰρ ἄνθρωποι φιλοῦσι, τούτῳ ἐπιτάττοντι μὲν ταχὺ πείθονται, λέγοντι δὲ καὶ συντιθεμένῳ οὐκ ἀπιστοῦσι, κινδυνεύοντι δὲ συναγωνίζονται. τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀγάπη· τὸ τιθέναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ φιλουμένου.

11. *Πατέρα δὲ παίδων προκρίνομεν μᾶλλον ἢ ἄπαιδα,* 12.
οὐδὲ τὸν ἄνευ παίδων παραιτούμενοι, ἐὰν ἀγαθός ἐστι. καὶ γὰρ ὁ παῖδας ἔχων στρατηγός, εἰ μὲν νηπίους, θερμότερος γίνεται περὶ τὴν σπουδὴν τῶν ἐν βίῳ πρα- [p. 18. M.]

ἢ—ἢ **MW** || **292.** Cf. *Cecaumeni Strat.* 14, 1: Ἐρρέθη δὲ τοῖς ἀρχαιοτέροις, ὅτι τὸν στρατηγὸν χρὴ εἶναι φοβερόν, ἕτεροι δὲ καὶ ἀγαπᾶσθαι ὑπὸ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ εἶπον. Cff. etiam „*Ined. Tact. L.*" XVII et Tact. XX, 5 (ed. Mgn.) || *καὶ* om. **Migne** || *ἀγαπώμενον* **A P₁ E** || **293.** *οἴδαμεν* **A P₁ E** || Verba *καὶ γὰρ μεγάλα τοὺς ἀρχ. ὠφελ.* omm. **A P₁ E** || **294.** *ὠφελήσει* **Migne** || *ὅν τινα* **W**, *ὅν[τινα]* **A P₁ E** || **296.** *συντιθ.*] *ὑποσχνουμένῳ* **A P₁ E** || **297–298.** *Ev. Joann.* 15, 13 || **299.** *ἢ ἄπαιδα* omittunt **A P₁ E** || **300.** *τῶν* **W** || *ἄνευ παίδων*] *μὴ ἔχοντα παῖδας* **A P₁ E** || *ἐστι ἀγαθός* **A**, *ἔστι ἀγαθὸς* **P₁**, *ἐστι ἀγαθός* **E** || **302.** *ἐν τῷ βίῳ* **E**.

μηρευσασθαι δυνάμενα στρατηγὸν πρὸς πατρίδα, δεινοὶ καὶ ὀξεῖς μύωπες πατρὸς οἷοί τε ἀναστῆσαι θυμὸν ἐπὶ πολεμίους, ἂν τε τέλειοι, σύμβουλοι καὶ συστράτηγοι καὶ πιστοὶ τῶν ἀπορρήτων ὑπηρέται γιγνόμενοι συγκατορθοῦσι τὰ κοινὰ πράγματα. 13. λέγειν δ᾽ ἱκανόν· ἔνθεν γὰρ ἡγοῦμαι τὸ μέγιστον ὠφελείας † ἕξεσθαι[1] διὰ στρατεύματος· ἐάν τε γὰρ ἐκτάττῃ πρὸς μάχην στρατηγός, ἡ τοῦ λόγου παρακέλευσις τῶν μὲν δεινῶν ἐποίησε καταφρονεῖν, τῶν δὲ

[1] Malim ἕξεσθαι sensu passivo (cf. *Demosth.* LI, 11); tunc διὰ στρατεύματος = in exercitu, sicut διὰ χειρῶν = in manibus. Similis error in „*Ined. Tact. L.*" XLIII, 16 (ed. *Koechly* p. 15).

CONSTITUTIO II.

γμάτων ὑπὲρ τῆς τῶν παίδων φιλίας καὶ εὐπραγίας ἀγωνιζόμενος, εἰ δὲ τέλειοί εἰσι τὴν ἡλικίαν, σύμβουλοι καὶ συστράτηγοι καὶ πιστοὶ ὑπηρέται γινόμενοι συγκατορθοῦσι τῷ πατρὶ τὰ μεταχειριζόμενα ὑπὲρ κοινῆς σωτηρίας πράγματα, δι᾽ ὧν μᾶλλον δοκεῖ τοῦ ἄπαιδος ὁ παῖδας ἔχων προτιμότερος εἶναι.

13. 12. *Λέγειν* δὲ καὶ δημηγορεῖν ἱκανόν· ἡγοῦμαι γὰρ
τὰ μέγιστα ὠφελεῖν διὰ τούτου τὸ στράτευμα, ἐάν τε γὰρ παρατάσσηται πρὸς μάχην στρατηγός, διὰ τῆς τοῦ λόγου παρακελεύσεως. τῶν μὲν γὰρ δεινῶν πολλάκις καὶ
c. 685. αὐτοῦ τοῦ θανάτου ποιεῖ καταφρονεῖν, | τῶν δὲ καλῶν
καὶ ἡδέων ἐπιθυμεῖν. οὐχ οὕτως γὰρ ἐνηχοῦσα σάλπιγξ

305. συστρατηγοὶ **M A P_1** || γενόμενοι **M W A** || **307.** δι᾽ ὧν] cf. *Plat.* Tim. 37 c διὰ τοιούτων αἰτιῶν, — δι᾽ ὃ **Migne** || ἄπαιδος] παῖδας μὴ ἔχοντος **A P_1 E** || **308.** προτιμώτερος **M P_1 E** et a. c **W** || **309.** Cf. XX 110 (Mgn.) || **311.** παρατάσσεται **M,** διατάσσηται **Meursii codex** || Fol. 4. in **W** verbo στρατη | abrupte finitur, folium sequens abrupte verbis | ται ἀρετάς (vs. **341**) incipit; excidit unum folium || **312.** γὰρ om. **A** || δεινὸν **A** || **313.** τοῦ om. **M** || **314.** ἠθέων **M,** quod correxi, γλυκέων **A P_1 E** || Ante verbum ἐπιθυμεῖν librarius codicis **A** ποιεῖ inseruit, posthac delevit.

καλῶν ἐπιθυμεῖν. καὶ οὐχ οὕτως ἀκοαῖς ἐνηχοῦσα σάλπιγξ ἐγείρει ψυχὰς εἰς ἅμιλλαν μάχης, ὡς λόγος εἰς προτροπὴν ἀρετῆς ἐναγώνιον ῥηθεὶς αἰχμάζουσαν ἀνέστησε πρὸς τὰ δεινὰ τὴν διάνοιαν· ἄν τέ τι συμβῇ πταῖσμα περὶ τὸ στρατόπεδον, ἡ τοῦ λόγου παρηγορία τὰς ψυχὰς ἀνέρρωσε. καὶ πολὺ δὴ χρησιμώτερός ἐστι στρατηγοῦ λόγος οὐκ ἀδύνατος, ὥστε παραμυθεῖσθαι τὰς ἐν στρατοπέδοις συμφοράς, τῶν * ἐπιμελουμένων τοὺς τραυματίας ⟨γιγνομένους⟩ ἰατρῶν. 14. οἱ μὲν γὰρ ἐκείνους μόνους τοῖς φαρμάκοις θεραπεύουσιν, ὁ δὲ καὶ τοὺς κάμνοντας εὐθυμοτέρους ἐποίησε καὶ τοὺς ἐρρωμένους ἀνέστησεν.

CONSTITUTIO II.

ἀκοαῖς ἐξεγείρει ψυχὰς εἰς κίνησιν μάχης, ὡς λόγος μετὰ φρονήσεως λεγόμενος προτρέπεται εἰς ἀρετὴν καὶ ἐναγωνίους ποιεῖ τοὺς ἀκούοντας καὶ ἐξανιστᾷ πρὸς τὰ δεινὰ τὴν διάνοιαν. ἐὰν δέ τι συμβῇ πταῖσμα περὶ τὸ 14. στρατόπεδον, ἡ τοῦ λόγου παρηγορία τὰς ψυχὰς ἀναρρωννύει. καὶ πολὺ δὴ χρησιμώτερός ἐστι στρατηγοῦ λόγος δυνατός, ὥστε παραμυθήσασθαι στρατοπέδου συμφοράς, μᾶλλον τῶν ἐπιμελουμένων τὰ τραύματα ἰατρῶν. οἱ μὲν γὰρ ἐκείνους μόνους τοὺς τραυματίας ⟨γινομένους⟩ θεραπεύουσι ταῖς ἰατρείαις καὶ διὰ χρόνου τάχα πλείονος, ὁ δὲ παρευθὺ καὶ τοὺς πονοῦντας καὶ τοὺς κάμνοντας ποιεῖ εὐθυμοτέρους, καὶ τοὺς ἐρρωμένους ἀνιστᾷ πρὸς ἀνδρίαν καὶ εὐψυχίαν.

---

315. *ταῖς ἀκοαῖς ἐγείρει* (*τὰς* add. **A**) *ψυχὰς* **AP$_1$E** || *εἰς κίνησιν μάχης*] *εἰς μάχην* **AP$_1$E** || **318.** *ἔννοιαν* **Meursius** habet || *τι* om. **E** || **320.** *δὴ* omm. **AP$_1$E** || **321.** *συμφορᾶς* **P$_1$** || **322.** *τραύματα* (*τραύ* in ras.) **A**, *πράγματα* **P$_1$E** || **323.** *τραυματίας* **M**, *τραυματισθέντας* **AP$_1$E**; *γινομένους* coll. IV. 17. inserui || **326.** *ἐρρουμένους* **M**, quod correxi, *ἰσχυροὺς* **AE**, *ἰσχυροῦς* **P$_1$**.

Onas. Strat. Cap. I. 17.: *τὸν δ' ἔνδοξον, ὅτι τοῖς ἀδόξοις ἀσχάλλει τὸ πλῆθος ὑποταττόμενον· οὐθεὶς γὰρ ἑκὼν ὑπομένει τὸν αὑτοῦ χείρονα κύριον ἀναδέχεσθαι καὶ ἡγεμόνα.* 18. *πᾶσα δ' ἀνάγκη τὸν τοιοῦτον ὄντα καὶ τοσαύτας ἀρετὰς ἔχοντα τῆς ψυχῆς, ὅσας εἴρηκα, καὶ ἔνδοξον εἶναι.* 19. *φημὶ δὲ μήτε τὸν πλούσιον, ἐὰν ἐκτὸς ᾖ τούτων, αἱρεῖσθαι στρατηγὸν διὰ τὰ χρήματα, μήτε τὸν πένητα, ἐὰν ἀγαθὸς ᾖ, παραιτεῖσθαι διὰ τὴν ἔνδειαν· οὐ μὴν χρή γε τὸν*

CONSTITUTIO II.

[p.19.M.] *15.* 13. *Ἔνδοξον δέ φαμεν· ἐπειδὴ ἀηδίζεται καὶ ἀσχάλλει*
τοῖς ἀδόξοις τὸ πλῆθος ὑποταττόμενον. οὐδεὶς γὰρ ἐθέ-
λων ὑπομένει τὸν χείρονα κύριον ἑαυτοῦ ἀναδέχεσθαι
16. *καὶ ἡγεμόνα. δοκεῖ δέ μοι, ὅτι πᾶσα ἀνάγκη τὸν τοιοῦ-*
τον εὑρισκόμενον στρατηγόν, ὥστε ἔχειν ἀρετὰς τοσαύτας,
ὅσας εἴρηκα, στρατηγοῦ, καὶ ἔνδοξον εἶναι. ἡ γὰρ τοσαύτη
ἀρετὴ ἄσημον ἄνθρωπον διαμένειν ἐπιπολὺ οὐ καταλιμ-
πάνει.
17. 14. *Φαμὲν δὲ καὶ μήτε πλούσιον, ἐὰν μὴ ἔχῃ τὰς*
τοῦ στρατηγοῦ ἀρετάς, προχειρίζεσθαι στρατηγὸν διὰ
τὰ χρήματα, μήτε τὸν πένητα, ἐὰν ἀγαθός ἐστι, παραι-
τεῖσθαι διὰ τὴν πενίαν καὶ ἔνδειαν. οὐ μὴν δὲ τὸν

328. *λέγομεν* **AP_1E** || **328—329.** *ἐπειδὴ ἀγανακτεῖ τὸ πλῆθος τοῖς ἀδόξοις ὑποτασσόμενον* **AP_1E** || **329.** *ἐν τοῖς ἀδόξοις* **M**; an scribendum *ἐπὶ τ. ἀ.?* || **329—330.** *θέλων* **AP_1E** || **330.** *αὐτοῦ* **AP_1E** || **333.** *εἰρήκαμεν* **AP_1E** || *στρατηγοῦ* omm. **AP_1E**; conicio *στρατηγόν, ὅστις ἔχει ἀρετὰς τοσαύτας, ὅσας εἴρηκα, στρατηγοῦ, καὶ ἔνδοξον εἶναι* || **334.** *ἄσημον*] *ἀφανῆ καὶ ἄγνωστον* [addito *τὸν* **A**] **AP_1E** || **334—335.** *καταλαμβάνει* **MP_1E** || **336—341.** *ἀρετάς*] **AP_1E**: *λέγομεν δὲ μήτε πλούσιον προχειρίζεσθαι στρατηγὸν διὰ τὰ χρήματα, ἐὰν μὴ ἔχῃ ταύτας τὰς ἀρετάς, μήτε πένητα παραιτεῖσθαι (παραιτῆσθαι* **A**) *διὰ τὴν πενίαν, ἐὰν ἔστιν (ἐστὶν* **A**) *ἀγαθός. οὐκ (οὐ* **E**) *ἀποβαλλόμεθα δὲ οὔτε τὸν πλούσιον ἕνεκεν τοῦ (τὸν* **E**) *πλούτου αὐτοῦ, ἀλλ' ἐὰν τὰς τῷ στρατηγῷ πρεπούσας μὴ κέκτηται ἀρετάς* || **337—338.** *διὰ χρήματα* **M.**

πένητα οὐδὲ τὸν πλούσιον, ἀλλὰ καὶ τὸν πλούσιον καὶ τὸν πένητα· οὐδέτερον γὰρ οὔϑ' αἱρετέον οὔτ' ἀποδοκιμαστέον διὰ τὴν τύχην, ἀλλ' ἐλεγκτέον διὰ τὸν τρόπον. 20. οὐδὲ πλούσιος ἀγαϑὸς ὢν τοσούτῳ διοίσει τοῦ γενναίου πένητος, ὅσον αἱ ἐπάργυροι καὶ κατάχρυσοι πανοπλίαι τῶν καταχάλκων καὶ σιδηρῶν· αἱ μὲν γὰρ τῷ κόσμῳ πλεονεκτοῦσιν, αἱ δ' αὐτῷ τῷ δραστηρίῳ διαγωνίζονται. ⟨πένητα δέ φημι γενναῖον⟩, εἴ γε μὴ χρηματιστὴς εἴη· τὸν δὲ χρηματιστὴν

CONSTITUTIO II.

πλούσιον ἀποδοκιμάζομεν, ὅτι πλούσιος, ἀλλ' ἐὰν τὰς τῷ στρατηγῷ πρεπούσας μὴ κέκτηται ἀρετάς· οὐδὲ τὸν πένητα αἱρούμεϑα, ὅτι πένης, ἀλλ' ὅτι στρατηγικήν τε καὶ γενναίαν ἔχει ψυχήν. οὐδέτερον γὰρ διὰ τὴν τύχην ἀποδοκιμάζομεν, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸν τρόπον ἀμφοτέρους προβαλούμεϑα.

15. Οὐδὲ πλούσιος ἀγαϑὸς ὢν τοσούτῳ διαφέρει τοῦ 18.
γενναίου πένητος, ὅσον αἱ ἐπάργυροι καὶ κατάχρυσοι πανοπλίαι τῶν καταχάλκων καὶ σιδηρῶν· αἱ μὲν γὰρ τῷ λαμπρῷ κόσμῳ πλεονεκτοῦσιν, αἱ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ δραστηρίῳ διαγωνίζονται.

16. Πένητα δέ φημι γενναῖον, ἐὰν μὴ χρηματιστής 19. [p. 20. M.]

341. τῷ om. **M** || **342.** αἱρούμεϑα **W**, προκρίνομεν **A P_1 E** || ὅτι ἐστὶ (ἔστι **P_1 E**) πένης **A P_1 E** || στρατιωτικὴν **P_1 E** || **343.** οὐδένα **A P_1 E** || **344.** Ad verbum ἀποδοκιμάζομεν in margine cod. **W** legitur: ἀδόκιμον καὶ ἀπόβλητον λογιζόμεϑα || ἀποβάλλομεν **A P_1 E** || διὰ τὴν ἀρετὴν ἀμφ. **A P_1 E** || **345.** προκαλούμεϑα **P_1 E**, προβαλλόμεϑα editiones, προσκελούμεϑα **MWA**; an προσβαλούμεϑα? Cf. Schol. in Opp. Hal. V 98 || **346.** Ὁ δὲ **W A P_1 E** || τοσοῦτον **A P_1 E** || **347.** αἱ om. **P_1** || **348.** σιδηρέων **W** || **349.** Ad verbum πλεονεκτοῦσιν in marg. cod. **W** legitur ὑπερέχουσιν, — ad δραστηρίῳ: τῷ δυναμένῳ ἐνεργεῖ || **351.** δὲ λέγω **A P_1 E** || **351—353.** ἐὰν . . . . . . τύχῃ] ἐὰν μὴ ἐστὶ (ἐστιν **P_1**, ἔστιν **E**) δωρολήπτης, μηδὲ κερδαίνειν ἀπὸ κακῶν λόγων βουλόμενος. τὸν γὰρ τοιοῦτον,

οὐδ᾽, ἂν πλουσιώτατος ὢν τύχῃ, συμβουλεύσω ποτὲ αἱρεῖσθαι· λέγω δ᾽ ὀβολοστάτην, μετάβολον, ἔμπορον ἢ τοὺς παραπλήσιόν τι τούτοις πράττοντας· ἀνάγκη γὰρ τοὺς τοιούτους μικρόφρονας εἶναι καὶ περὶ τὸ κέρδος ἐπτοημένους καὶ μεμεριμνημένους περὶ τὸν πορισμὸν τῶν χρημάτων ὅλως μηδὲν ἐσχηκέναι τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων. 21. *προγόνων δὲ λαμπρῶν ἀξίωσιν ἀγαπᾶν μὲν δεῖ προσοῦσαν, οὐ*

CONSTITUTIO II.

ἔστι καὶ δωρολήπτης· τὸν γὰρ χρηματιστὴν οὐδ᾽, ἂν πλουσιώτατος ὢν τύχῃ, συμφέρει ποτὲ προχειρίζεσθαι στρατηγόν.

20. 17. *Ἀλλὰ μηδὲ μικρολόγον τινὰ καὶ ὀβολολόγον περὶ τὰ κέρδη ἢ ἔμπορον ἢ παραπλήσιόν τι τοιοῦτον πράττοντα· ἀνάγκη γὰρ τοὺς τοιούτους μικρόφρονας εἶναι καὶ περὶ τὸ κέρδος ἐπτοημένους καὶ μεμεριμνημένους περὶ τὴν συλλογὴν τῶν χρημάτων καὶ μηδὲν ἔχοντας τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων.*

21. 18. *Ἐὰν δὲ προγόνων ἐστὶ λαμπρῶν καὶ περιδόξων ἀπόγονος, ἀγαπᾶν μὲν δεῖ τοῦτο, οὐ μὴν δὲ πάντως*

οὐδὲ ἐάν ἐστι (*ἔστι* **P_1E**) *πλουσιώτατος* **AP_1E** || **351.** Ad verbum *χρηματιστής* legitur in mge. cod **W**: *χρημάτων ἐπιμελούμενος*; item infra ad *χρηματιστὴν*: *χρήματα συνάγων* || Pro **355—360.** in **AP_1E** haec leguntur: *ἀλλὰ μηδὲ* (*μὴ δὲ* **P_1E**) *καταπραγματευόμενον τοῦ οἰκείου λαοῦ, καὶ περὶ τὰ κέρδη σπουδάζοντα· ἀνάγκη γὰρ τοὺς τοιούτους* (*τὸν τοιοῦτον* **AE**) *μικρόφρονας* (*μικρόφρονα* **E**, *μικρόφονον* **A**) *εἶναι* (*καὶ περὶ τὸ κέρδος σπουδάζοντα* additur in **AE**) *καὶ περὶ τὴν συλλογὴν τῶν χρημάτων μηδὲν ἀγαθὸν ἐπιτηδεύεσθαι* || Ad verbum *μικρολόγον* in mge cod. **W** scholium est scriptum, cuius litterae evanuerunt || **355.** *ὁμολόγον* **W**, idem error librarii atque Lamii (et Migneii) in alterius editione || **356.** *τοιοῦτον*] *τὸν αὐτὸν* **W** || **357.** *μικρόφωνας* **W** || **361.** *ἐνδόξων* **AP_1E** || **362.** *ἀπόγονος* omm. **AP_1E** || *δεῖ*] *δὴ* **MW** || *τοῦτο*] *καὶ τοῦτον* **AP_1E** || *μὴν* omm. **AP_1E** || *πάντως δὲ* **AP_1E**.

μὴν ἀποῦσαν ἐπιζητεῖν, οὐδὲ ταύτῃ τινὰς κρίνειν ἀξίους, εἰ μὴ τοῦ στρατηγεῖν, ἀλλ᾽ ὥσπερ τὰ ζῷα ἀπὸ τῶν ἰδίων πράξεων ἐξετάζομεν, ὅπως εὐγενείας ἔχει, οὕτως χρὴ σκοπεῖν καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων εὐγένειαν.

Onas. Strat. Cap. I. 22.: *ἔτι δὲ πῶς οὐκ ἀπαίδευτον τοὺς μὲν στρατιώτας τοῖς ἀριστείοις τιμᾶν, οὐ τοὺς ἐκ πατέρων λαμπρῶν, ἀλλὰ τοὺς αὐτούς τι γενναῖον ἐργασαμένους, τοὺς δὲ στρατηγοὺς διὰ τοὺς προγόνους αἱρεῖσθαι, κἂν ὦσιν ἄχρηστοι, μὴ διὰ τὴν σφῶν*

CONSTITUTIO II.

ἐπιζητεῖν τὴν τοιαύτην εὐγένειαν, ἀποῦσαν· οὐδὲ διὰ ταύτην κρίνειν ἂν ἄξιον τὸν στρατηγόν, εἰ ⟨μὴ⟩ τὸ στρατηγεῖν καλῶς κέκτηται.

19. *Ὥσπερ γὰρ τὰ ζῷα ἀπὸ τῶν ἰδίων πράξεων* 22. c. 688.
καὶ ἠθῶν ἐξετάζομεν εὐγενῆ ἢ δυσγενῆ, οὕτω χρὴ σκοπεῖν καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων εὐγένειαν, οὐκ ἀπὸ προγόνων, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῶν ἰδίων πράξεων καὶ κατορθωμάτων· καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἀπρεπὲς καὶ ἀπαίδευτον τοὺς μὲν λιτοὺς στρατιώτας διὰ τὰς ἰδίας ἀριστείας καὶ τοὺς ἀγῶνας τιμᾶν, οὐ τοὺς ἐκ προγόνων λαμπρούς, ἀλλὰ τοὺς αὐτοχειρίᾳ τι λαμπρὸν ἔργον πεποιηκότας, τοὺς δὲ στρατηγοὺς διὰ τοὺς προγόνους ἐπιλέγεσθαι, κἂν

363. *ἀποῦσαν*] *ἐὰν μὴ πρόσεστιν* **AP₁E** || **364.** *κρίνειν ἂν ἄξιον* **Vari,** *κρίνειν ἀνάξιον* **M,** *κρίνειν ἄξιον* **W,** *ἀνάξιον κρίνειν* **AP₁E** || *εἰ* **ego,** *ἐὰν* **codd.** || *μὴ* inserui || *τὸ*] *τῷ* **P₁E** || **365.** *κέχρηται* **P₁E** || **366.** *ζῷα*] cf. *Crönert* p. 48: *ζῶα* libri || **367.** *καὶ ἠθῶν* omm. **AP₁E** || *δυσχερῆ* **MW**; cf. *Aristot.* Pol. I, 6, 1255 b || *οὕτως* **E** || **368—369.** *ἀπὸ τῶν προγόνων* **AP₁E** || **369.** *ἐκ* **AP₁E** || **371—372.** *καὶ τοὺς ἀγῶνας* (/////*ας* **W**) *καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα* **AP₁E** || **372.** *καὶ οὐ* **AP₁E** *λαμπρῶν* **AP₁E** || **373.** *αὐτοχειρίᾳ* omm. **P₁E**; in **W** adnotatur in mge: *διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν* || *ἔργον τι λαμπρὸν* **P₁E** || **374.** *τοὺς δὲ μὴ στρατηγοὺς* **AP₁E.**

αὐτῶν ἀρετήν, κἂν μὴ γένει λαμπρύνωνται; 23. προσόντων μὲν δὴ τούτων [ἐκείνοις] εὐτυχὴς ὁ στρατηγός, ἀπόντων δ' ἐκείνων, κἂν παρῇ ταῦτα, ἄπρακτος. 24. ἐλπίσαι δ' ἄν τις τάχα καὶ ἀμείνους ἔσεσθαι στρατηγοὺς τοὺς οὐκ ἔχοντας ἐνσεμνύνεσθαι προγόνοις· οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ πατράσι κυδαινόμενοι, κἂν ἐλλίπωσιν, οἰόμενοι τὴν ἐκ τῶν πρόσθεν εὔκλειάν σφισι φυλάττεσθαι πολλὰ καὶ ῥαθυμότερον διοικοῦσιν, οἷς δ' οὐδεμία προϋπάρχει δόξα προγόνων, οὗτοι τὴν ἐκ πατέρων ἐλάττωσιν ἐθέλοντες ἀναπληρῶσαι τῇ σφετέρᾳ προθυμίᾳ

CONSTITUTIO II.

23. εἰσιν ἄχρηστοι, ἀλλὰ μὴ διὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀρετήν, κἂν μὴ ἀπὸ τοῦ γένους λαμπρύνωνται; προσόντων μὲν [p. 21. M.] δὴ τούτῳ καὶ προγόνων λαμπρῶν εὐτυχὴς ὁ στρατηγός, ἀπόντων δὲ τῶν ἀρετῶν, κἂν παρῇ ταῦτα, ἄπρακτος.

24. 20. Τάχα δέ τις ἐλπίσει καὶ κρείττονας ἔσεσθαι στρατηγούς, τοὺς οὐκ ἔχοντας ἀπὸ τῶν προγόνων σεμνύνεσθαι. οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ γονεῦσι δοξαζόμενοι καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνων ἔχοντες εὔκλειαν πολλάκις ῥαθυμότερον καὶ ἀμελέστερον διοικοῦσιν· οἱ δὲ μηδεμίαν δόξαν προγόνων ἔχοντες, οὗτοι τὴν ἐκ πατέρων ἐλάττωσιν ἐθέλοντες ἀναπληρῶσαι τῇ ἰδίᾳ προθυμίᾳ φιλοκινδυνότερον

376. Ad *προσόντων* in cod. **W** mge legitur: *ἤγουν ἔχοντος τοῦ στρατηγοῦ καὶ προγόνους λαμπρούς* || **377.** *τοῦτο* **P_1 E,** *τούτων* **Meursii codex** || **378.** Ad *κὰν* (sic) **W** in mge: *καὶ εὐγενὴς ὑπάρχη* || *ʼπαρῇ* **A** || Ad *ἄπρακτος* **W** in mge: *ἀδόκιμος* || **380.** Ad *τοὺς* **W** in mge: *τοὺς μὴ δυναμένους ἐγκαυχᾶσθαι εἰς εὐγένειαν* || **380—381.** Malim *ἐνσεμνύνεσθαι* (ut apud Onasandrum) propter **W** codicis scholii *ἐγκαυχᾶσθαι* || **381.** Ad *γονεῦσι* **W** in mge: *οἱ θαρροῦντες ἐγκαυχώμενοι εἰς τὸ γένος* || **382.** Ad *εὔκλειαν* **W** in mge: *δόξαν* || *ῥαθυμότερον* **codd.**; cf. *Crönert* p. 51. || **383.** *διάκεινται* **A P_1 E** || **384.** *τὴν τῶν πατέρων ἀδοξίαν* **A P_1 E** || In parte marginis abscissa cod. **W** scholium extitit, quod ad *ἐλάττωσιν* erat relatum || **385.** *ἀναπληρῶσαι θέλοντες* **A P_1 E** || *φιλοκινδυνώτερον* **M W.**

φιλοκινδυνότερον ἐπὶ τὰς πράξεις ἁμιλλῶνται. 25. *καὶ καθάπερ οἱ πενέστεροι τῶν εὐπορωτέρων ταλαιπωρότερον ἐπὶ τὴν τοῦ βίου κτῆσιν ὥρμηνται τὸ ἔλλειπον ἀναπληρῶσαι*[1] *τῆς τύχης σπεύδοντες, οὕτως, οἷς μὴ πάρεστι κληρονομουμένῃ πατέρων ἀποχρήσασθαι δόξῃ, τὴν ἀρετὴν ἰδιόκτητον οἰκειώσασθαι προαιροῦνται.*

Cap. II. [*Περὶ ἀγαθοῦ στρατηγοῦ διαίρεσις*]. 1. *Ζηλούσθω μὲν δὴ ἡμῖν ὁ στρατηγὸς ὁ ἀγαθὸς εὐγενής, πλούσιος, μὴ ἀποδοκιμαζέσθω δὲ πένης μετ᾽ ἀρετῆς, εἰ καὶ μὴ ἀπὸ λαμπρῶν.*

Excerpta Polyaeni (p. 431). 1. *Περὶ τοῦ ποῖον δεῖ τὸν*

[1] Malim *ἀνταναπληρῶσαι* ut in Tacticis.

CONSTITUTIO II.

ἐπὶ τὰς πράξεις κινοῦνται. καὶ καθάπερ οἱ πενέστεροι ἐπιπονώτερον μᾶλλον τῶν εὐπορωτέρων ἐπὶ τὴν τοῦ βίου κτῆσιν ὁρμῶνται, τὸ ἔλλειπον ἀνταναπληρῶσαι τῆς τύχης σπουδάζοντες, οὕτως οἱ μὴ ἐκ πατέρων κληρονομήσαντες δόξαν διὰ τῶν ἰδίων πράξεων σπουδάζουσιν οἰκειώσασθαι δόξαν.

21. *Διὰ ταῦτα οὖν προχειριζέσθω μὲν στρατηγὸς* 25.
ἀγαθὸς εὐγενής, πλούσιος, μὴ ἀποδοκιμαζέσθω δὲ πένης
μετὰ ἀρετῆς, εἰ καὶ μὴ ἀπὸ λαμπρῶν καὶ ἐνδόξων προ-
γόνων κατάγει τὸ γένος.

22. *Κεφάλαιον δὲ εἰπεῖν, χρὴ τὸν στρατηγόν, εἰ δυ-* 26.
νατόν ἐστιν, καὶ τὸ σῶμα εὐπρεπῆ καὶ ῥωμαλέον, καὶ

386. *κινοῦνται*] *ἔρχονται* **AP_1E** || *καί* omm. **AP_1E** || *οἱ πένητες* **P_1E** || **387.** Ad *ἐπὶ* in cod. **W** margine: *ἐπι τὸ κτησασθαι εὐποριαν* || **388.** *ἀναπληρῶσαι* **AP_1E,** e neglegentia vel e diorthosi posteriore ortum || **389.** *ουτω* **E** || **390.** *ἰδίων*] *οἰκείων* **P_1E** || **392.** *διὰ ταῦτα μὲν οὖν προχειριζέσθω* **AP_1E** || **393.** Ad *μη* (sic) in mgne cod. **W:** *μη απόβλητος καὶ αδοκιμος λογιζέσθω* || *ἀποβαλλέσθω* **AP_1E** || **397.** *ἐστιν*] *εἴη* **M** || *ῥωμαλέον*] *ἀνδρεῖον* **AP_1E.**

στρατηγὸν εἶναι. Ὅτι φιλοπονώτατον καὶ ὀξύτατον καὶ τὴν γνώμην ἀνδρειότατον καὶ φιλοτιμότατον καὶ φιλοκινδυνότατον καὶ τοῦ θείου ἐπιμελέστατον, ἡδονῶν δὲ τῶν μὲν τοῦ σώματος ἐγκρατέστατον, τῶν δὲ τῆς γνώμης ἐπαινουμένων ἀπληστότατον, καὶ συνιδεῖν τὸ δέον ἑτοιμότατον, τάξαι τε στρατὸν καὶ ὁπλίσαι καὶ

CONSTITUTIO II.

φιλόπονον καὶ ὀξύτατον καὶ τὴν γνώμην ἀνδρεῖον καὶ φιλότιμον καὶ σπουδαῖον καὶ φιλοκίνδυνον καὶ μάλιστα τοῦ θείου καὶ περὶ τὰ θεῖα πράγματα ἐπιμελέστατον,

27. 23. *ἡδονῶν δὲ τῶν μὲν τοῦ σώματος ἐγκρατῆ, τῶν δὲ*
[p. 22. M.] *τῆς γνώμης ἐπαινουμένων ⟨ἤγουν⟩ ἐπὶ πράξεσιν ἀγαθαῖς ἄπληστόν τε καὶ ἀκόρεστον,*

28. 24. *συνιδεῖν δὲ τὸ δέον ἔτι ἐν τῷ ἀφανεῖ, ὃ δεινόν τε καὶ ὀξύν,*

29. 25. *ἐκ τῶν φαινομένων τὰ κεκρυμμένα στοχάζεσθαι ἐπιτυχέστατον,*

30. 26. *τάξαι δὲ στρατὸν καὶ ὁπλίσαι καὶ κοσμῆσαι ἔμπειρον,*

398. *καὶ τὴν γνώμην* **codd.** praeter **Meursii codicem,** qui *τὴν γνώμην καὶ* habet; cf. *Anon. Byz.* saec. V. Cap. IV. 4 (*δεῖ δὲ πρὸς ἐκείνοις τὸν στρατηγὸν εἶναι ἀνδρεῖον τῇ γνώμῃ*), *Leo* **272.** (*ἀνδρεῖοι τῇ ψυχῇ*), **243.** (*εὐγενῆ τῇ ψυχῇ*), **158** (*ὀξὺν τῇ διανοίᾳ*) || *ἀνδρεῖον*] *γενναῖον* **AP_1E** || **398—399.** *καὶ φιλότιμον* omm. **AP_1E**; in mge cod. **W** *τὸν φιλοῦντα* et quaedam evanida || **400.** *τοῦ θείου*] *θεοσεβῆ* **AP_1E** || **401.** *τῶν μὲν*] omm. **P_1E,** *τῶν δὲ*] **AP_1E** || **402.** *ἐπαίνου ἀληθοῦς* **MW,** *ἐπαινουμένων* inserto *ἤγουν* **ego,** *ἐπὶ τῷ ἐπαίνῳ* (*ἐπαινω* **E**) **AP_1E** [*ἐπὶ*] *τῶν ἀγαθῶν πράξεων* **AP_1E** || **403.** Verba *ἄπληστόν* (*ἄπλειστόν* **MW**) *τε καὶ ἀκ.* in **AP_1E** post verbum *γνώμης* leguntur || **Malim** addere *εἶναι* || **404.** *συνιδεῖν*] *διανοήσασθαι* **AP_1E**; in mge cod. **W:** *προνοησαι το συμφερον καὶ το του καιρου* || *ἔτι ἐν τῷ ἀφανεῖ* omm. **AP_1E** || *ὃ* **ego,** *ὃν* **MW,** omm. **AP_1E** || Ad *δεινὸν* in mge cod. **W:** *δυνατον και* | || **405.** *ὀξὺν* **WAP_1,** *οξὺν* **E,** *ὀξύ* **M;** cf. *Psaltes* p. 83 et 155 || **406—407.** *στοχ. ἐπιτυχ.*] *εὐστόχως στοχαζόμενον* **AP_1E** || **409.** *ἔμπειρον* ante *δὲ τάξαι* (sic) in **AP_1E.**

κοσμῆσαι ἐμπειρότατον . . . καὶ τὸ ἀσφαλὴς εἶναι ⟨μᾶλλον⟩ ἤπερ θρασύς, . . . ἔτι ἐμπειρότατον γνώσεως καὶ παραινέσεως εἰς τὸ τὴν προθυμίαν τῶν στρατιωτῶν αὐξῆσαι καὶ ἐλπίδων ἀγαθῶν ἐμπλῆσαι . . . χρημάτων τε εἰς μὲν ἡδονὰς τὰς αὐτοῦ φειδωλότατον, εἰς δὲ εὐποιίαν τῶν πλησίον ἀφθονώτατον, κ. τ. λ.

CONSTITUTIO II.

27. *λόγοις δὲ ἀνιστᾶν τὰ πεπτωκότα φρονήματα* 31.
στρατοῦ καὶ ἐλπίδων ἐμπλῆσαι ἀγαθῶν καὶ ἑτοίμους πρὸς κινδύνους παρασκευάσαι δυνατόν,

28. *καὶ τὰ συντιθέμενα δὲ ἢ ὁμολογούμενα φυλάξαι* 32.
βεβαιότερον,

29. *μὴ ἁλῶναι δὲ παρὰ τῶν ἐν λόγοις δυνατῶν, οἷς* 33.
ἐκεῖνοι παρέλκειν τοῦ καθήκοντος ἐθέλουσιν· εἶναι δεῖ ἀσφαλῆ, —

30. *χρημάτων δὲ εἰς μὲν ἡδονὰς τὰς ἑαυτοῦ φει-* 34. c. 689.
δωλόν τε καὶ ὀλιγαρκῆ, εἰς δὲ εὐποιίαν τῶν πλησίον καὶ μάλιστα τῆς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ δαπάνης ἄφθονόν τε καὶ ἡπλωμένον.

---

410. Pro *λόγοις δὲ ἀνιστᾶν* **AP$_1$E** *δὲ διὰ λόγων* (*διαλόγον* **A**) *διεγείρειν* habent anteposito **(412)** *δυνατόν* || *τὰ* omm. **MW** || **411.** *τοῦ στρατοῦ* **AP$_1$E** || **412.** *πρὸς τοὺς κινδύνους* **AP$_1$E** || **413.** Ad *ὁμολογούμενα* in mge cod. **W**: *τὴν κυρωθεῖσαν βουλη* || **415.** *ἁλῶναι*] *παρασύρεσθαι* **AP$_1$E.** In mge cod. **W**: *ἤγουν μὴ α*| *τᾶσθαι παρα δυναμενων*| et quaedam evanida || *παρὰ*] *ὑπὸ* **AP$_1$E** || *οἷς*] *δι' ὧν* **AE,** *δι ὧν* **P$_1$** || Post **416.** *παρέλκειν*] *αὐτὸν* inserunt **AP$_1$E** || *προσήκοντος* **AP$_1$E** || *θέλουσιν* **AP$_1$E**; postea *ἀλλ'* inserunt **AP$_1$E** || **418.** *τὰς ἑαυτοῦ ἡδονὰς* **AP$_1$E** || **418—419.** *φειδωλόν τε*] *φειδόμενον* **AP$_1$E** || **419.** *ὀλιγαρκῆ*] *καὶ ἐν ὀλίγοις ἀρκούμενον* **AP$_1$E** || *σύμπνοιαν*, (in mge cod. **W** ad hoc vocabulum scholium erat scriptum, hodie oblitteratum) *τῶν πλησίον* (sic) **MW**, *τὸ εὐεργετεῖν τοὺς ὑπ' αὐτὸν* **AP$_1$E**; legendum fuit ergo *εὐποιίαν*; an, quod propius accederet ad codd. scripturam, *συμποιίαν*? || **420.** *εἰς τὴν ὑ. τ. κ. δαπάνην* **AP$_1$E** || Etiam ad *ἄφθονον* erat aliquid notatum in mge cod. **W.**

Onas. Strat. II. 2. *αἱρεθεὶς δ᾽ ὁ στρατηγὸς ἔστω χρηστός, εὐπροσήγορος, ἕτοιμος, ἀτάραχος, μὴ οὕτως ἐπιεικής, ὥστε καταφρονεῖσθαι, μήτε φοβερός, ὥστε μισεῖσθαι, ἵνα μήτε ταῖς χάρισιν ἐκλύσῃ τὸ στρατόπεδον, μήτε τοῖς φόβοις ἀλλοτριώσῃ.*

CONSTITUTIO II.

35. 31. *Τοιοῦτον τοίνυν ὄντα τὸν προχειριζόμενον στρατηγόν, οἷον ὁ λόγος ὑπέγραψεν τῇ τε φύσει καὶ τοῖς ἤθεσί τε καὶ ἐπιτηδεύμασι, δεῖ τῆς ἀρχῆς ἐπειλημμένον καὶ ἔτι χρηστὸν εἶναι, εὐπροσήγορον, ἕτοιμον, ἀτάραχον,*

36. 32. *μὴ οὕτως ἐπιεικῆ τε καὶ πρᾶον, ὥστε καταφρονεῖσθαι, μήτε μὴν οὕτω φοβερόν, ὥστε μισεῖσθαι, ἵνα μήτε διὰ μειλιχίας ἐκλύσῃ τὸ στρατόπεδον καὶ πάντα* [p. 23. M.] *τὸν ὑπὸ χεῖρα λαόν, μήτε διὰ τὸν | φόβον τῆς αὐτοῦ ἀγάπης ἀλλοτριώσῃ.*

423. *ὑπέγραψε* **P₁E** || **424.** *τε* omm. **AP₁E** || **424.** *τῆς ἀρχῆς*] *εἰς τὴν ἀρχὴν* **AP₁E**; in **W** in mge: *ἤγουν τα τοῦ στρατηγοῦ διοικουντα* || *ἐπειλημμένον*] *προχειρισθέντα* **AP₁E** || **425.** *χρηστὸν*] *ἀγαθόν* **AP₁E**; in mge cod. **W**: *αγαθον* || Ad *εὐπροσήγορον* in mge cod. **W**: *μενον ἐν ταις μιλιαις* (=*ὁμιλίαις*) || **426.** *τε* omm. **AP₁E** || *πρᾶον*] v. *Crönert* p. 50. — Cf. „*Ined Tact. Leonis*" 1, 17: *ἐπὶ τούτοις μήτ᾽ ἄγαν φοβερόν, μήθ᾽ ὡσαύτως ἐπιεικῆ, τὸ μέν, ἵνα μὴ παρὰ πάντων μισοῖτο, τὸ δὲ ὡς ἂν περιφρονοῖτο διὰ τὸ ἔκλυτον* (cf. *Leo* XX, 93 et *Cecaum.* Strat. p. 20. 9.) || **427.** *μὴ δὲ* **A** || *μὴν* omm. **AP₁E** || *οὕτως* **AP₁E** || **428.** *μηδὲ* **A** || *διὰ μειλιχίας* ego (cf. *Hesych.* *μείλιχα· ἥδιστα, γλυκέα, προσηνῆ, ἐπιεικῆ. — μειλίχιος· πρᾶος, συνετός, ἡδύς, προσηνής*), *δι᾽ ἀμελείας* **MW**, *διὰ τὴν ἀμέλειαν* **AP₁E**; Leo utitur verbis poëticis, cf. *εὐκλόνητον, περιδόξων, γλιχόμενος, αὐχεῖ, ἀκωκή, δίχα* (=*ἄνευ*), *διηνεκῶς;* an scribendum sit *δι᾽ εὐμενείας?* || *στράτευμα* **AP₁E** additis *καὶ εἰς καταφρόνησιν ἀγάγῃ* || **428—429.** *καὶ πάντα τὸν ὑπὸ χεῖρα λαόν* omm. **AP₁E** || **429—430.** Pro *τῆς αὐτοῦ ἀγάπης* (*ἀγαπῆς* **M?**) *ἀλλοτριώσῃ* **AP₁E** *μισεῖν αὐτὸν παρα- σκευάσει* (-*σῃ* **A**) habent.

33. Τὰ δὲ ἄλλα, ὅσα χρὴ τοῦτον ἐπιτηδεύειν ἐν ταῖς 37.
ἀεὶ κατὰ μέρος ἐμπιπτούσαις ἐπικαίροις διοικήσεσι καὶ
ὧν παραφυλάττεσθαι, νῦν μὲν διὰ τὸ πλῆθος συνεστείλα-
μεν, ἐν δὲ τῷ πλάτει τῆς παρ' ἡμῶν ἐκτιθεμένης τα-
κτικῆς καθ' ἕκαστα μνημονεύσομεν, ὅση δύναμις.

34. Τοιοῦτον δὲ ὄντα καὶ οὕτω διατηρούμενον τὸν 38.
παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν προχειριζόμενον στρατηγὸν
ἐλπίζομεν αὐτὸν καὶ τῆς τοῦ θεοῦ ἀπολαύειν εὐμενείας
καὶ τῆς ἡμετέρας εὐνοίας καὶ τῆς τοῦ κοινοῦ σωτηρίας
καὶ τῆς παρὰ πάντων εὐφημίας καὶ τῆς κατὰ τὸν βίον
εὐημερίας ἐν Χριστῷ τῷ μόνῳ τῶν ὅλων αἰωνίῳ καὶ
ἀδιαδόχῳ βασιλεῖ. ἀλλ' οὕτω μὲν τὴν τοῦ στρατηγοῦ
κατάστασιν ἀπαρτίσαντες φέρε τοῦτον — οἱονεὶ κατ'
ὀφθαλμοὺς τῆς ἡμετέρας παραστησάμενοι βασιλείας τὰ
εἰκότα καὶ πρόσφορα τῇ στρατηγικῇ τε καὶ τακτικῇ
ἐπιστήμῃ — διὰ τῆς ἐφεξῆς ἡμῶν παρακελεύσεως παραι-
νέσωμεν.

35. Πρὸ μὲν τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὦ στρατηγέ, πρώτην 39.
σοι ταύτην παρακέλευσίν τε καὶ παραίνεσιν ποιούμεθα.

431. χρὴ] προσήκει A P_1 E || 432. ἀεὶ κατὰ μέρος omm. A P_1 E || παρεμπιπτούσαις A P_1 E || ἐπὶ καίροις M, omm. A P_1 E || 433. ὧν] ὅσα A P_1 E || π. χρὴ A P_1 E || 436. οὕτως A P_1 E || 441. τῶν ὅλων omm. A P_1 E || 442. οὕτως A P_1 E || μὲν καὶ τὴν W A P_1 E || 443. Ad ἀπαρτ. in mge cod. W: ελειωσαντες || τελειώσαντες A P_1 E || οἱονεὶ] ὥσπερ A P_1 E || 443—444. πρὸ (προ P_1) ὀφθαλμῶν A P_1 E || 445. εἰκότα] πρέποντα A P_1 E || πρ.] ἁρμόζοντα A P_1 E; in mge cod. W: τα ἁρμοζον] || τε omm. A P_1 E || 448—449. Πρὸ . . . ποιούμεθα] παρακελευόμεθά σοι οὖν (οὖν σοι A) ὦ στρατηγὲ πρώτην ταύτην παρακέλευσιν καὶ παραίνεσιν A P_1 E.

Urbicii Praef. 3.: *Τῷ στρατηγῷ τοίνυν παραινοῦμεν θεοφιλείας καὶ δικαιοσύνης πρὸ πάντων φροντίζειν καὶ σπεύδειν ἐντεῦθεν τὴν εὐμένειαν τοῦ θεοῦ προσλαμβάνεσθαι, ἧς ἐκτὸς οὐκ ἔστι βουλὴν εὐτυχῶς κατορθωθῆναι, κἂν δόξῃ φρόνιμος φαίνεσθαι, οὐκ ἔστι πολε-*

CONSTITUTIO II.

ὥστε θεοφιλείας καὶ δικαιοσύνης ἐπιμελεῖσθαι καὶ οἷον ὁρᾶν διηνεκῶς πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν θεὸν καὶ φοβεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἀγαπᾶν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ μετ᾽ ἐκεῖνον ἡμᾶς, καὶ τὰς αὐτοῦ ἐκτελεῖν ἐντολὰς καὶ τὴν ἐκείνου εὐμένειαν ἐντεῦθεν προσλαμβάνεσθαι, ἵνα — εἰ καὶ τολμηρότερον εἴπω — ἐν [p. 24. M.] *καιρῷ περιστάσεως, ὡς φίλος φίλῳ, τῷ κοινῷ δεσπότῃ θαρρῶν πεποιθότως προσεύχῃ καὶ τῆς σωτηρίας τὰς ἐλπίδας ἔχων ταύτην παρ᾽ αὐτοῦ φιλίως ἐξαπαιτῇς. ἀψευδὴς γάρ ἐστιν ὁ εἰπών· θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει Κύριος καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται καὶ σώσει αὐτούς.*

40. 36. *Ἴσθι γάρ, ὅτι θείας εὐμενείας ἐκτὸς οὐκ ἔστι καλῶς κατορθωθῆναι βουλήν, κἂν φρόνιμος εἶναι δόξῃς, οὐκ ἔστι πολεμίων περιγενέσθαι, κἂν ἀσθενεῖς ἐκεῖνοι*

---

450. *ὥστε θεοφιλείας*] *ὥστε πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων θεοσεβείας* **AP₁E** || **450—451.** *καὶ οἷον . . . . θεὸν*] *καὶ τὸν θεὸν ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν* **AP₁E** || **453.** Verba *καὶ μετ᾽ ἐκεῖνον ἡμᾶς* omm. **AP₁E** || **454.** *ἐντεῦθεν*] *ἐκ τούτου* **AP₁E** || **455.** Pro *εἰ καὶ τολμηρότερον* **AP₁E**: *εἰ καὶ τολμηρόν*, — sed post *φίλῳ* **(456)** habent || *εἴπω* omm. **AP₁E**; cf. *de Boor* Vita Euthymii (Berolini, 1888) p. 221. || **457.** *πεποιθότως* omm. **AP₁E** || **458.** *εἰς αὐτὸν ἔχων* **AP₁E** || Pro *ταύτην . . . . ἐξαπαιτῇς*] *τὴν αὐτοῦ βοήθειαν ἐπισπάσῃ* **AP₁E** || **460—461.** *Lib. Psalm.* 34, 17 || *Κύριος* omm. **P₁E** || **462.** *γίνωσκε* **AP₁E**; in **W** in mge | *ινωσκε* || *τι* **M** || Verba *θείας εὐμενείας ἐκτὸς* omm. **AP₁E**, sed habent post *βουλὴν* **(463.)** verba: *χωρὶς τῆς θείας φιλανθρωπίας τε καὶ χρηστότητος.*

μίων περιγενέσθαι, κἂν ἀσθενεῖς νομίζωνται, διὰ τὸ πάντα ἐν προνοίᾳ τοῦ θεοῦ τυγχάνειν καὶ μέχρις ὀρνέων καὶ ἰχθύων διοικεῖν τὴν αὐτοῦ πρόνοιαν. ὥσπερ γὰρ κυβερνήτης, κἂν ἄριστος εἴη, τῶν ἀνέμων αἰσίως μὴ πνεόντων ἄπρακτον ἔχει τὴν τέχνην, τούτους δὲ προσλαμβάνων καὶ τῆς τέχνης αὐτῷ συμπραττούσης διαπλοῦν τὸν δρόμον τοῦ πλοίου σὺν ἀσφαλείᾳ ποιεῖται, οὕτως καὶ στρατηγὸς ἄριστος τὴν εὐμένειαν τοῦ θεοῦ τεθωρακισμένος καὶ τῇ τάξει καὶ στρατηγίᾳ σὺν ἀγρυπνίᾳ κεχρημένος ἀσφαλῶς καὶ τὸν πιστευόμενον αὐτῷ

CONSTITUTIO II.

νομίζωνται, διὰ τὸ πάντα ἐν τῇ προνοίᾳ τοῦ θεοῦ κεῖσθαι καὶ αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα δοκοῦντα τὴν αὐτοῦ πρόνοιαν διοικεῖν.

37. Ὥσπερ γὰρ κυβερνήτης πλοίου, κἂν πάνυ ἄριστός 41.
ἐστι, τῶν ἀνέμων αἰσίως μὴ πνεόντων ἄπρα|κτον ἔχει c. 692.
τὴν τέχνην, ἐὰν δὲ τούτους προσλάβηται καὶ τὴν τέχνην ἔχῃ συμπράττουσαν, διαπλοῦν τὸν δρόμον τοῦ πλοίου σὺν ἀσφαλείᾳ ποιεῖται, οὕτω καὶ ἄριστος στρατηγός, ἐὰν τὴν εὐμένειαν τοῦ θεοῦ ἐνδύσηται καὶ τῇ τάξει καὶ τῇ στρατηγίᾳ σὺν ἀγρυπνίᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ χρήσηται καλῶς, καὶ τὸν πιστευόμενον αὐτῷ στρατὸν ἀσφαλῶς

465—466. *ἐν τῇ τοῦ θεοῦ κεῖσθαι προνοίᾳ* **AP₁E** || **466—467.** *καὶ παρ' αὐτοῦ διοικεῖσθαι καὶ αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα* **AP₁E** || **468.** *πλοίου* omm. **AP₁E** || **469.** *αἰσίως* **W** (in mge: *ἐπιτηδείως*), *αἰτίως* **M**, *καλῶς* **AP₁E** || **470—471.** *ἔχει δὲ καὶ τὴν τέχνην* **AP₁E** || **471.** *ἔχει* codd., *ἔχῃ* Migne; lectio est vulgaritas librarii codicis *α* (v. Praef.-em) || *συμπρ.*] *συνεργοῦσαν αὐτῷ* **AP₁E** || **472.** *οὕτως οὖν καὶ* **AP₁E** || **473.** *τὴν εὐμ. τ. θ.*] *τὴν τ. θ. φιλανθρωπίαν* **AP₁E** || **473.** *ἐνδύσηται*] *ἔχῃ καὶ τὴν βοήθειαν* **AP₁E** || **473—474.** *καὶ τῇ τάξει καὶ τῇ στρατηγίᾳ*] *τάξῃ δὲ* (*καὶ* add. **P₁E**) *καλῶς τὸ στράτευμα καὶ* **AP₁E** || Post *ἐπιμελείᾳ* inserunt **AP₁E**: *τῇ στρατηγίᾳ* (*στρατηγείᾳ* **E**) || **475.** *καλῶς* omm. **AP₁E**.

στρατὸν διοικεῖν καὶ τῇ ποικίλῃ γνώμῃ τῶν ἐχθρῶν ἁρμόζεσθαι δύναται τὰ μὲν εἰσηγουμένης πρὸς τὸ συμφέρον, τὰ δὲ πρὸς αἴσιον πέρας τὰς βουλὰς ἀποτελούσης.

4. *Εἶτα πρᾷόν τε καὶ ἀτάραχον τοῖς ἐντυγχάνουσι φαίνεσθαι, λιτόν τε καὶ ἁπλοῦν περὶ τὴν δίαιταν καὶ φορεσίαν, καὶ μὴ ποικίλον καὶ κομπὸν περὶ τὴν εἰς ἑαυτὸν θεραπείαν. ἀγρύπνως τε*

CONSTITUTIO II.

διοικήσει καὶ τῇ ποικίλῃ γνώμῃ τῶν ἐχθρῶν ἀντιστρατεύσασθαι δύναται. ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ πρόνοια τὰ μὲν διδάξει πρὸς τὸ συμφέρον, τὰ δὲ πρὸς ἀγαθὸν πέρας ἀποτελέσει. τοιοῦτος τοίνυν, εὐσεβὴς μὲν περὶ τὴν πίστιν, δίκαιος δὲ περὶ τὰς πράξεις ὑπάρχων, ὥσπερ θεμελίῳ ἀγαθῷ καὶ ἀσαλεύτῳ ἐποικοδομεῖ καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθά.

[p.25.M.] *42.* 38. | *Πρᾷος γενοῦ καὶ ἀτάραχος τοῖς ἐντυγχάνουσι· τὸ γὰρ ἄγριον τοῦ ἤθους μισητὸν καὶ φευκτόν.*

43. 39. *Λιτός τε καὶ ἁπλοῦς περὶ τὴν δίαιταν καὶ τὸ ἔνδυμα· ἡ γὰρ πολυτέλεια καὶ ποικιλία τῶν βρωμάτων καὶ ἐνδυμάτων τὰς ἀναγκαίας δαπάνας εἰς μάταιον ἐξαντλεῖ.*

476. *τῶν ἐχθρῶν γνώμῃ* **A P_1 E** || **477.** *δυνήσεται* **A E,** *δυνήσηται* **P_1** || **478.** *πέρας*] *τέλος* **A P_1 E** || **478—479.** *ἀποτελειώσει* habet **Meursius** || **481.** *καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ ἐποικοδομεῖ* (*ἐποικοδόμει* **P_1 E**) **A P_1 E** || **482.** *ἐντυγχάνουσιν* **W** || **483.** *μισητὸν καὶ φευκτὸν*] *καὶ μισεῖται καὶ ἀποστρέφεται* **A P_1 E** || Pro **484-487. A P_1 E** habent: *λιτός τε καὶ ἁπλοῦς περὶ τὴν τροφὴν καὶ τὴν ἔνδυσιν· ἡ γὰρ πολυτέλεια καὶ ποικιλία τῶν βρωμάτων* (cf. XVIII, 105 ed. *Vári*) *καὶ ἐνδυμάτων τὰς ἀναγκαίας δαπάνας εἰς μάταιον καταναλίσκει* || In **W** ad *δίαιταν* in mge: *τροφην,* — ad *ἔνδυμα: την ενδυσιν,* — ad [*ποικιλία*]*: ἐν ταις τροφαις καὶ τ|αις εδυσεσι* (*!*) *πολυε|δον* || **485—486.** Verba *καὶ ποικιλία . . . ἐνδυμάτων* perierunt in **M W** || **487.** *ἐξαντλᾷ* **M W,** *ἐξαντλεῖ* **Vári.**

καὶ ἐπιμελῶς τοῖς ἀναγκαίοις μάλιστα πράγμασιν ἐντίθεσθαι, καὶ μὴ ῥαθύμως καὶ ἀμελῶς, ὥστε τῇ ἐπιμελείᾳ καὶ ἐπιμονῇ καὶ τὰ πάνυ δυσχερῆ τῶν πραγμάτων ῥαδίως κατορθοῦν δύνασθαι· ὁ γὰρ περιφρονῶν πράγματος πάντως ὑπ' αὐτοῦ περιφρονηθήσεται.

5. Τὰ δὲ μεγάλα τῶν πραγμάτων πολλάκις βουλεύεσθαι καὶ τὸ δοκοῦν συντόμως καὶ ἀσφαλῶς, ὡς δυνατόν, ἐπιτελεῖν· τῶν γὰρ πραγμάτων ἰατροὶ οἱ καιροί. ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἴσως προσφέ-

CONSTITUTIO II.

40. Ἀγρύπνως δὲ καὶ ἐπιμελῶς τοῖς ἀναγκαίοις πρά- 44.
γμασιν ἐπιβάλλων, καὶ μὴ ῥαθύμως καὶ ἀμελῶς. ἡ γὰρ ἐπιμέλεια καὶ ἡ ἐπιμονὴ καὶ τὰ πάνυ δυσχερῆ τῶν πραγμάτων ῥαδίως κατορθοῖ· καὶ ὁ καταφρονῶν πράγματος καταφρονηθήσεται ὑπ' αὐτοῦ.

41. Ἐπὶ δὲ τοῖς μεγάλοις καὶ ἀναγκαίοις τῶν πρα- 45.
γμάτων μηδὲν χωρὶς βουλῆς διαπράττου, εἰ τάχα δὲ καὶ βραδέως βουλεύσῃ, ἀλλὰ τὸ βουλευθὲν συντόμως καὶ ἀσφαλῶς, ὡς δυνατόν, ἐπιτέλει, ὥσπερ ἐπὶ τῶν νοσημάτων οἱ ἰατροί.

42. Ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἴσως προσφέρου, μηδὲν 46.
κατὰ προσωποληψίαν ἐργαζόμενος, ἀλλὰ πᾶσιν ἴσως κατὰ τὴν τοῦ δικαίου φύσιν ὑπεξερχόμενος.

489. ἐπιβ.] ἐγχειρῶν **AP$_1$E** || ῥαθύμως **codd.** || **490. W** in mge ad δυσχερῆ habet δυσκολα, ad ῥαδίως (sic **codd.**; cf. ad ῥαθύμως, ῥαδίως *Crönert* p. 51) ευκόλως || **491.** εὐκόλως **AP$_1$E** || **491. 492.** Cf. *Proverb.* 13, 13 || **493—494.** Pro Ἐπὶ . . . . μηδὲν **AP$_1$E** habent: μηδὲν (μὴ δὲν **AE**) δὲ τῶν μεγάλων καὶ ἀναγκαίων πραγμάτων || **495.** Post βουλευθὲν inserunt **P$_1$E** καὶ δόξαν εἶναι συμφέρον || **495.** συντόμως ἐπιτέλει (ἐπιτελεῖ **E**) καὶ ἀσφαλῶς, ὡς δυνατόν **AP$_1$E** omissis verbis ὥσπερ ἐπὶ τῶν νοσημάτων οἱ ἰατροί || **498.** ὑποχειρίοις **AP$_1$E** || ἴσως] ἐπ' ἴσης πᾶσι **A**, πᾶσιν ἐπΐσης **P$_1$**, πᾶσιν ἐπίσης **E**; cf. *Cecaum.* 4, 25 et 8, 17 || **500.** τοῦ omm. **P$_1$E** || ὑπεξερχόμενος in ἐπεξερχόμενος (conlatis inferioribus, **506.** et **510.**) mutare nolui.

ρεσθαι καὶ μήτε χαύνως διακεῖσθαι ἐπὶ τοῖς ἀπὸ κακίας ἢ ἀμελείας ἁμαρτανομένοις διὰ τὸ καλὸν εἶναι δοκεῖν, (οὐδὲ γὰρ καλόν ἐστι τὸ συνεργεῖν κακίᾳ καὶ ῥᾳθυμίᾳ), μήτε δὲ πάλιν δι' ἔνδειξιν ἐνδρανείας προπετῶς καὶ ἀδιακρίτως τὰς ἐπεξελεύσεις ποιεῖσθαι· τὸ μὲν γὰρ περιφρόνησιν καὶ ἀπείθειαν φέρει, τὸ δὲ μῖσος εὔλογον καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ καρπούς. ἑκατέρων τοίνυν ἐν ἀμετρίᾳ κειμένων κρεῖττόν ἐστιν ὁ μετὰ δικαιοσύνης φόβος, τοῦτ' ἔστιν ἡ κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων μετὰ τὴν γύμνωσιν τῆς αἰτίας εὔλογος ἐπεξέλευσις, ἥτις οὐ κόλασις, ἀλλὰ σωφρονισμός ἐστι τοῖς εὐφρονοῦσιν ἀνθρώποις φυλάττων τὴν τῶν πραγμάτων τάξιν καὶ ἀκολουθίαν.

CONSTITUTIO II.

47. 48. Μηδὲ χαύνως καὶ ῥαθύμως διάκεισο ἐπὶ τοῖς ἀπὸ κακίας ἢ ἀμελείας ἁμαρτανομένοις διὰ τὸ δοκεῖν εἶναι καλόν, (οὐδὲ γὰρ καλόν ἐστι τὸ συνεργεῖν κακίᾳ καὶ ῥᾳθυμίᾳ, μάλιστα ἐπὶ τῶν καιρίων καὶ ἀναγκαίων πραγμάτων), μηδὲ πάλιν δι' ἔνδειξιν αὐστηρίας προπετῶς καὶ ἀδιακρίτως τὰς ἐπεξελεύσεις ποιοῦ. ἐκεῖνο μὲν γὰρ περι-
[p. 26. M.] φρόνησιν καὶ ἀπείθειαν φέρει, τοῦτο δὲ μῖσος εὔλογον καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ καρπούς· κρεῖττον γὰρ ὁ μετὰ δικαιοσύνης φόβος καὶ ἡ μετὰ τὴν γύμνωσιν τῆς αἰτίας εὔλογος ἐπεξέλευσις, ἥτις οὐ κόλασις, ἀλλὰ σωφρονισμὸς τοῖς εὐφρονοῦσι λογίζεται.

501. ῥαθύμως **codd.** || **501—502.** *ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι τοῖς ἀπὸ (ἄπο* **A**) *κακίας ἢ ἀμελείας ἁμαρτανομένοις* **AP_1E** || **502—503.** *εἶναι καλός* **AP_1E** || **503—504.** *τῇ ῥαθυμίᾳ καὶ τῇ κακίᾳ* **AP_1E** || **504.** *καιρίων* **W**, *καίρων* **M**, *μεγάλων* **AP_1E** || **506.** Ad *ἐπεξελεύσεις* **W** in mge *τας τιμωριας* habet || **507.** *ἀπείθιαν* (sic) **P_1** || **508.** *καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ καρπούς* omm. **AP_1E** || *κρεῖττον* omm. **AP_1E** || *οὖν* **W** || *ὁ γὰρ* **AP_1E** || **509.** *μετὰ φανέρωσιν* **AP_1E** || **510.** *ἐπεξέλευσις* **AP_1E**; sic etiam *Urbicius*; *ὑπεξέλευσις* **MW** notione hic demutata || **511.** *εὐφρονοῦσι*] *καλῶς φρονοῦσι* **AP_1E**.

[513.] Ex eodem fortasse fonte, unde XX 58 (Mgn) = *Urbicii* VIII, 2, 15 fluxerat.

CONSTITUTIO II.

44. *Πρὸ πάντων δὲ ἐπὶ πολέμους ὁπλιζόμενος ἀπο-* 48.
σκόπει δικαίαν εἶναι τὴν ἀρχὴν τοῦ τοιούτου πολέμου
καὶ μὴ χεῖρας ἀδίκους ἐπίβαλέ ποτε κατὰ πολεμίων, εἰ
μὴ πρότερον ἐκεῖνοι διὰ τῆς συνήθους αὐτῶν ἀσεβείας
ἐκστρατεύειν ἀπαρξάμενοι τὴν ἡμετέραν καταδράμωσιν.
45. *Ἡμῶν γὰρ ἀεὶ τὴν εἰρήνην καὶ πρὸς τοὺς ὑπη-* 49.
κόους καὶ πρὸς τοὺς βαρβάρους διὰ Χριστὸν τὸν καθ᾽
ὅλου βασιλέα καὶ θεὸν ἀσπαζομένων, ἐὰν καὶ τὰ ἔθνη
τοῦτο φιλοῦσι τοῖς ἰδίοις ἐγχαλινούμενα ὅροις καὶ μηδὲν
ἀδικεῖν ἐπαγγελλόμενα, καὶ αὐτὸς σὺ κατ᾽ αὐτῶν τὰς
χεῖρας σύστειλον καὶ αἵμασι τὴν γῆν μήτ᾽ ἐμφυλίοις μήτε
βαρβαρικοῖς κατάχραινε. ἃ || γὰρ ἐγκαλέσεις τοῖς ἐχθροῖς c. 696.
ἤγουν — μὴ ἀπάρχεσθαι χειρῶν ἀδίκων οὐδὲν ὑπὸ σοῦ
ἀδικουμένους, — ταῦτα ἄρα καὶ αὐτοὶ — μηδὲν ἐναντίον
δρῶντες κατὰ τῶν ὑπηκόων τῆς ἡμῶν βασιλείας, ἀλλ᾽

512—513. *ἀπόβλεπε* **A**, *ἀπέβλεπε* **P₁ E** || **514.** *ἐπίβαλε ποτὲ* **M**, *ἐπίβαλλε ποτὲ* **A P₁ E** et in **W** post correcturam ex *ἐπίβαλε ποτὲ* || **516.** *τὴν ἡμετέραν χώραν* **A P₁ E** || *καταδράμωσιν* **P₁ E**, *καταδραμῶσιν* **M A**, *καταδραμοῦνται* **W** || **518—519.** *καθ᾽ ὅλου*] *τῶν ὅλων* **A P₁ E** || **519.** Verbum *ἀσπαζομένων* **A P₁ E** post *εἰρήνην* inserunt || **520.** *τοῦτο ἀγαπῶσι* **W**, *ταύτην ἀγαπῶσι* **A P₁ E** || *τοῖς ἰδίοις ὅροις ἐμμένοντα* **A P₁ E** || **521.** In mge cod. **W** compendium ϕ, cui m. recentior *ὡραῖον* adscripsit || **522.** *μήτε* **A P₁ E** || **523.** *καταμόλυνε* **A P₁**, *κατὰ μόλυνε* **E**; in mge cod. **W**: *μὴ μόλυνε* || *ἐγκαλέσεις σὺ* **A P₁ E** || **524.** Ad *ἀπάρχ.* in **W** habet margo: *μὴ πρωτος προς πόλεμον ὁρμᾶ* (sic!) || Verba *ἤγουν μὴ ἀπάρχεσθαι ἀδίκων* omm. **A P₁ E** || **524—525.** *οὐδὲν ὑπὸ σοῦ ἀδικουμένους*] *ἀδικοῦσι μηδὲν ἀδικουμένοις ὑπὸ σοῦ* **A P₁ E** || **525.** *ἄρα* **W**, omm. **A P₁ E** || **526.** *δρῶντες*] *ποιοῦντες* **A P₁ E**; habet **W** in mge (*ποιουντες*) || Ad *ὑπηκόων*

εἰρηνεύοντες — ἐγκαλέσουσί σοι. δεῖ γὰρ ἡμᾶς, ἀεὶ τοὺς (εἰ δυνατὸν τὸ ἐξ ἡμῶν) μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντας, τοῖς εἰρηνεύειν βουλομένοις ἔθνεσι καὶ μηδὲν ἀδικεῖν τοὺς ὑποχειρίους ἡμῶν, ὡς τὴν εἰρήνην ἀεὶ τῶν ἄλλων προτιμῶντας ἁπάντων, συνειρηνεύειν ἐκείνοις καὶ πολέμων ἀπέχεσθαι.

[p.27.M.] *50.* 46. *Εἰ δέ γε μὴ σωφρονεῖ τὸ ἀντίπαλον, ἀλλ' αὐτοὶ τῆς ἀδικίας ἀπάρξονται τὴν ἡμετέραν κατατρέχοντες γῆν, τότε ἄρα δικαίως αἰτίας προκειμένης, ὡς καὶ ἀδίκου πολέμου παρὰ τῶν ἐναντίων ἀπαρχομένου, θαρσαλέως καὶ σὺν προθυμίᾳ τοῦ κατ' αὐτῶν ἐγχείρει πολέμου, ὡς ἐκείνων τὰς αἰτίας παρασχομένων καὶ ἀδίκους χεῖρας κατὰ τῶν ὑποτελῶν ἡμῖν ἀραμένων· καὶ θάρρει τότε, ὡς καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης θεὸν ἕξεις βοηθόν, καὶ τοὺς ὑπὲρ ἀδελφῶν ἀναδεχόμενος ἀγῶνας πανστρατιᾷ τὴν νίκην ἕξεις. διὰ τοῦτο οὖν προτρεπόμεθα τὴν σὴν ἐνδοξότητα διὰ πάντων ἀποσκοπεῖν δικαίας ποιεῖσθαι τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου, καὶ τ ό τ ε τὰς χεῖρας ὁπλίζειν κατὰ τῶν ἀδικούντων.*

in mge cod. **W**: *ὑπο των ὑποχειρα* || *τῆς βασιλείας ἡμῶν* **AP₁E** || *ἀλλ'*] omm. **P₁E**; in **A** posterius insertum a m. prima || **527.** *ἐγκαλέσουσιν* **W** || **527—528.** *εἰ δ. τ. ἐξ ἡμῶν*] in **AP₁E** post *εἰρηνεύοντας* || **529.** *ἔθνεσιν* **WA** || **533.** *σωφρονεῖ* **Lamius**, *σωφρονῇ* **MW** || *εἰ δὲ οἱ ἐναντίοι μὴ σωφρονοῦσιν* **AP₁E** || Ad *ἀντίπαλον* in mge cod. **W**: *ἤγουν οἱ πολεμιοι* || **534.** *ἀπάρξωνται* **MW**, *ἀπάρχονται* **P₁E** || **534—535.** *τὴν ἡμετέραν γῆν καταβλάπτοντες* **AP₁E**; ad *κατατρέχοντες* margo cod. **W** *κουρσευοντες* habet || **535.** *τότε εὐλόγου καὶ δικαίας* **AP₁E** || *ἆρα* **W** || *καὶ* omm. **AP₁E** || **536.** *θαρσαλέως*] margo cod. **W**: *ενθαρσως* || **537.** *ἐγχείρει*] *ἀπάρχου* **AP₁E** || *τῷ . . . ἐγχείρει πολέμῳ*, an magis ⟨*τὰ*⟩ *τοῦ . . . . πολέμου?* || **538.** *ταῖς αἰτίαις* **P₁E** || **539.** *ὑποχειρίων* **AP₁E** || *ἡμῶν* **AP₁E** || *θάρσει* **AP₁E** || **541.** *ἀγῶνος* **W** || *πανστρατιᾷ*] *τὴν στρατιὰν* **AP₁E** || **541—542.** *τ. ν. ἕ.*] *νικήσεις* **AP₁E**.

[546—552.] Ex eodem fortasse fonte, e quo XX 128 (Mgn) et *Urbicii* VIII, 2, 83 haustum.

CONSTITUTIO II.

47. *Διὰ πάντων δὲ καὶ ἐν ἅπασι κρείττονα σεαυτὸν τῶν ὑποχειρίων ἀναδεῖξαι διαγωνίζου καὶ κατεξαίρετον εἴς τε τὴν εἰς θεὸν πίστιν καὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετάς· τοῖς γὰρ τῶν ἀρχόντων φρονήμασι φιλεῖ πως συνδιατίθεσθαι τὸ ἀρχόμενον. ὡς ἂν κατὰ τὴν παροιμίαν· μὴ ἔλαφοι λεόντων ἄρχωσιν, ἀλλὰ λέοντες ἐλάφων.* 51.

48. *Καὶ ταῦτα μέν σοι, ὦ στρατηγέ, ὡς ἐν συνόψει τῆς βασιλικῆς ἡμῶν διατάξεως παραγγέλματα, ἅπερ τὸ τῆς συντομίας χρειῶδες ἐπὶ πλέον τέως οὐκ ἐᾷ παρεκτείνεσθαι. ἔξεστι δέ σοι ταῖς τε παρ᾿ ἡμῶν ἐκτεθειμέναις ἰδίᾳ γνώμαις ἐν τῷδε τῷ συντάγματι καὶ προσέτι ταῖς κατὰ πλάτος συνειλεγμέναις ἡμῖν ἐν τῇ παραλλήλῳ τῶν τακτικῶν* [p. 28. M.] *μονοβίβλῳ τὴν ἐκεῖθεν τῶν ζητουμένων πλείονα καὶ ἀρκοῦσαν πορίσασθαι ὠφέλειαν.* 52.

49. *Τούτων οὖν ἐχόμενος αὔξειν καὶ προστιθέναι τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις προθυμήθητι, ὡς ἂν πολλαπλασιάζων τῇ* 53.

548. *εἰς* alterum omm. **MW**, habet et **r** || **549—550.** In mge. cod. **W**: *ἤγουν οἷος ὁ αρχων εστὶ φιλοῦσι καὶ οἱ αρχομενοι ὁμοιοῦσθαι* || *φιλεῖ*] *ἀεὶ* **A**P_1**E** || *συνδιατίθεται* **A**P_1**E** || **551—552.** Cf. XX, 128. (Mgn.) || **551.** *ἄρχουσιν* **M** || **553.** *τοι* **A** || Ad verbum *συνόψει* in mge cod. **W** scriptum erat aliquid hodie oblitteratum || **554.** *βασιλικῆς* omm. **A**P_1**E** || **555.** *οὐ συγχωρεῖ* **A**P_1**E** || **556—557.** *ἰδία ἐκτεθείσαις γνώμαις* **A**P_1**E** || Const. XX. || **558.** *συνηθροισμέναις* **A**, *συνηδροισμέναις* P_1**E** || **559.** *μονοβίβλῳ*] erant ergo adnexa *Στρατηγήματα*, sicuti „Ineditis Tacticis Leonis“ et „Praeceptis Nicephori“ || **560.** *συναγαγεῖν* **A**P_1**E** || **561.** *ἐχόμενα* **A**P_1**E** || **562.** *ὡς ἂν*] *ἵνα* **A**P_1**E** || *ἐπαυξάνων* **A**P_1**E**.

σπουδαίᾳ γνώμῃ τὰ κελευόμενα, πρῶτα μὲν θεὸν ἕξεις ἐπαινέτην τῶν πράξεων, ἔπειτα δὲ καὶ τὸ ἡμέτερον κράτος, γέρα τῶν πόνων ἐπάξια δι' ἀμφοῖν κομιζόμενος.

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ

διάταξις γ'.

Περὶ τοῦ πῶς χρὴ βουλεύεσθαι.

1. 1. Ἐπειδὴ δὲ πρὸ πάσης πράξεως βουλὴν ἡγεῖσθαι χρεών, — διοίκησις γὰρ ἀπροβούλευτος οὐκ ἀσφαλής, κἂν
c. 696. ἐκ τοῦ παραχρῆμά τις αὐχῇ πολλάκις κατορ||θῶσαί τι ὡς ἅμα καὶ βουλευσάμενος καὶ πράξας, ἀλλ' οὐ νόμος τὸ
2. σπάνιον — διὰ τοῦτο καὶ πρὸ τῶν ἄλλων παρακελευόμεθά σοι πάσης πράξεως ἀναγκαίας καὶ μάλιστα πολεμικῆς· βουλεύεσθαί σε πρότερον μετὰ τῶν δοκούντων σοι

563. Post σπουδαίᾳ **AP_1E** inserunt σου || **565.** Pro γέρα τ. π. ἐπάξια **AP_1E** τιμὰς ἐπαξίας τῶν πόνων habent || Ad γέρα **W** in mge: αμοιβας και τιμας exhibet || ἐξ ἀμφοτέρων **A**, ἐξάμφοτέρων **P_1**, ἐξαμφοτέρων **E** || Constitutioni III. in codicibus constitutio quarta antecedit. *Meursium* secutus transposui et ego. Inscribitur in **MWA** πολεμικῶν παρασκευῶν διάταξις δ' (quae in **W** quasi evanida)· περὶ τοῦ πῶς χρὴ βουλεύεσθαι. Idem in **P_1E** excepto illo πολεμικῶν παρασκευῶν || **569.** Ἐπειδὴ δὲ] ad constr. cf. *Inc. scriptor Byz. saec. X.*, ubi et p. 52, 4 ita est legendum || **570.** χρεὼν **M**, χρὴ **AP_1E**; ad χρεών in **W** margo χρήσιμον ἀπαιτοῦν exhibet || ἡ γὰρ ἀπροβούλευτος (προβούλευτος **P_1E**) διοίκησις **AP_1E** || **571.** Pro ἐκ τοῦ παράχρημά τις αὐχῇ (αὐχεῖ **MW**; in **W** additum aliquid in mge hodie oblitteratum) πολλάκις **AP_1E** exhibent: καυχᾶται (καυχῶτό **P_1E**) τις συντόμως || τι κατορθῶσαι **AP_1E** || **572.** Ad ἀλλ' aliquid notatum est in mge cod. **W** hodie evanidum || οὐνόμως **E** (ο m. r. suprascr.) || **574.** ἀναγκαίας πράξεως **AP_1E** || **575.** -σθαι [σε] **AP_1E** || προτέρων **E** (ο a m. r. addito).

ἱκανῶν περὶ ταύτην ἀρχόντων, οἷον τουρμαρχῶν καὶ τῶν ἐφεξῆς· ἐπὰν δὲ τὸ δοκοῦν ἐπὶ βεβαίου λόγου στῇ, τότε τὸ ἔργον, δι' ὅπερ ἐβουλεύσω, σπουδῇ καὶ ἐπιμελείᾳ [p. 29. M.] μεταχειρισάμενος εἰς πέρας ἀγαγεῖν, εἴγε μηδὲν ἀπαντήσοι ἐναντίον, ὡς τὰ πολλὰ εἴωθε, προθυμήθητι. τῆς δὲ βουλῆς τὸ εἶδος τί τέ ἐστιν καὶ ὡς κατορθώσεις ταύτην ἀσφαλῶς, ἤδη σοι διατάξομαι.

2. *Βουλή* ἐστι διάσκεψις περὶ τοῦ πρᾶξαί τι ἢ μὴ 3.
πρᾶξαι· καὶ εἰ μὲν μὴ πρᾶξαι, σιγὴ τὸ ἐντεῦθεν, εἰ δὲ πρᾶξαι, πῶς πρᾶξαι ἤγουν τὸν τρόπον τῆς πράξεως, ποῦ πρᾶξαι ἤγουν τὸν τόπον τῆς πράξεως, πότε πρᾶξαι ἤγουν τὸν καιρὸν τῆς πράξεως, τί πρᾶξαι ἤγουν τὸ πρᾶγμα, τὸ πραττόμενον, τίς πράξει ἤγουν τὸ πρόσωπον, τὸ μέλλον τὴν βουλὴν εἰς πέρας πράξεως ἀγαγεῖν, διὰ τί πρᾶξαι ἤγουν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἡ πρᾶξις ὀφείλει γενέσθαι.

576. *περὶ ταύτην*] *ἐν ταῖς βουλαῖς εἶναι* **AP₁E** || *ἀρχόντων* omm. **P₁E** || *τουρμαρχῶν* **A** || **577.** *ἐφεξῆς*] *λοιπῶν* **AP₁E** || *ἐπὰν*] *ἐπειδὰν* **A**, *ἐπειδ' ἂν* **P₁**, *ἐπειδᾶν* **E**; in mge **W**: *ἤγουν ὅταν ἡ βουλη κυρωθῇ* || *τὸ δοκοῦν*] *τὸ κινούμενον* **AP₁E** || *ἐπὶ β. λ. στῇ*] *βεβαιωθῇ* **AP₁E** || **578.** *τὸ ἔργον, δι' ὅπερ ἐβουλεύσω* omm. **AP₁E** || *μετὰ σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας* **AP₁E** || **579.** *μεταχειρισάμενος* omm. **AP₁E** || *πέρας*] *τέλος* **A**, *πέλαγος* **P₁E**; in mge cod. **W**: *εις τελος* || *ἀγαγεῖν*] *ἄγειν* **AP₁**, *άγειν* **E** — addito *αὐτὸς* **A**, *αὐτὸ* **P₁E** || Verba *εἴγε μ. ἀπ. ἐν.* omm. **AP₁E** || **580.** *ὥστε* **M**; **W** in mge: *ως πολλακις συμβαινει* || Pro *ὡς τὰ πολλὰ εἴωθε* **AP₁E** *ὡς συμφέρον ἐστὶ* (*ἐστὶν* **A**) habent, sed inserunt post *βεβαιωθῇ* || *προθυμήθητι* omm. **AP₁E** || **583—584.** Post *ἢ μὴ πρᾶξαι* (*πράξαι* **MWAP₁**) **P₁E** *πῶς* habent || **584.** *μὴ* omm. **P₁E** || *πράξαι* **M**, *πραξαι* **W** || *σιγῇ* **A** || **585.** (bis) *πραξαι* **W**, *πράξαι* **MP₁E** || **586.** (bis) *πραξαι* **W**, *πράξαι* **MAP₁E** || *ἤγουν τὸν τόπον τῆς πράξεως* omm. **P₁E** || Loco verbi *τόπον* folium scissum est in **W** || **588—588.** *ἤγουν τὸ μέλλον πρόσωπον* **P₁E** || **589.** *πέρας*] *τέλος*

4. 3. Ὁ δὲ βουλευόμενος καθ' ἑαυτὸν ἐξ ἀνάγκης πρῶτον τὴν διάνοιαν ἐλευθέραν ἐχέτω τῶν ἄλλων ἁπάντων, μάλιστα δὲ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ βουλεύεται, εἴτε ἔχθρας ἢ φιλίας ἢ τινος ἄλλου πάθους.

5. 4. Εἶτα μηδὲ μόνον τὸ εὔκολον δοκοῦν ἐκλέγου καὶ τοῦτο πρόσεχε, ἀλλὰ πάντα τὰ δυνατὰ γενέσθαι πρόβλεπε, ἴσως τῶν πραγμάτων αὐτῶν μετὰ τὴν ἔναρξιν ὑποβαλλομένων καὶ ἄλλων ὑποβαλλόντων καὶ ἄλλο τι συμφορώτερον, ὅπερ παρέλιπες.

5. 5. Εἰ δὲ μὴ ἰδίως βουλεύσασθαι, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους παραλαβεῖν πρὸς τὴν διάσκεψιν βουληθείης, σεαυτὸν ὁμοίως ἑτοίμασον ἀπαθῆ, ὡς εἴρηται, ὥσπερ εἰ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐβουλεύσω. τοὺς δὲ συμβούλους παραλάμβανε ἐμπείρους τοῦ πράγματος, προορατικοὺς καὶ στοχα-
[p. 30. M.] στικούς, συμπαθεῖς καὶ ὀξεῖς εἰς τὸ νοῆσαι καὶ ἀσφαλεῖς, οὔτε σοί, τῷ βουλευσομένῳ, ὑπείκοντας κατὰ χάριν, οὔτε

A P_1 **E**; margo cod. **W**: *εις τελος* || *πράξεως* omm. **A** P_1 **E** || **590.** *πράξαι* **M A**, *πραξαι* **W** || *πράξις* **M** || **593.** Ad *ἐλευθέραν* in mge cod. **W**: *ηγουν ελευθεραν εχετω ἀπο ἔχθρας ἢ φιλιας* || **593.** *τῶν ἄλλων ἁπάντων*] *πάντων τῶν ἄλλων* **A** P_1 **E** || **595.** *ἢ ἄλλου τινὸς* **A** P_1 **E** || **597.** *τὸ δοκοῦν εὔκολον* **A** P_1 **E** || **598.** *τοῦτο* **M W** (cf. *Preuschen* s. v. *προσέχω* 2.), *τούτω* **A**, *τούτων* P_1 **E** || **599.** *ἴσως* om. P_1 || *αὐτῶν*]*τῶν* P_1 || *μετὰ* om. **A** || **600.** *ὑποβαλλομένων καὶ ἄλλων* omm. **M W** || Praeverbium *ὑπο* [*βαλλόντων*] in **W** abscissum || *καὶ ἄλλα τινὰ* **A** P_1 **E** || **601.** *συμφορώτερον* **Migne**, *συμφερώτερον* **M W**, *συμφέροντα* **A** P_1 **E** || *ὅπερ* **A** P_1, *ἅπερ* **E** || **602.** Inde ab *Εἰ* usque ad *βουληθείης* verba in **W** partim oblitterata partim scissa statui possunt || *βουλεύσεσθαι θέλεις* **A** P_1 || **603.** *βουληθείης* omm. **A** P_1 **E** || **603—604.** *σεαυτὸν μὲν ὁμοίως* **A** P_1 **E** || **604.** Ad *ἀπαθῆ* in mge cod. **W**: *ἵνα μηδεν ποιησης δι᾽ εχθραν ἢ φιλίαν* || *ὡς* cod. **Meursii**, *ὥσπερ* **M W**, *καθὼς* **A** P_1 **E** || *ὥσπερ* **A** P_1 **E**, *ὡς* **M W** || **608.** *σοι* **W A** P_1 **E** || *βουλευσαμένω* **A**, *βουλευομένω* P_1 || *ὑπήκοντας* **E**.

622. Ex eodem fonte, e quo XX 9 (Mgn.) = *Urbicii* VIII, 1, 5 (et Rec. Ambr. VIII, 2, 42?)?

CONSTITUTIO III.

τῷ κυρίῳ τοῦ πράγματος, οὔτε ἀλλήλοις, λέγοντας δὲ τὸ φαινόμενον, ἀκεραίους τε τὰς γνώμας καὶ ἀπροσκλινεῖς καὶ μηδεμίαν ἐπιβολὴν ἐξ ἑαυτῶν παρέχοντας, ἀλλὰ τῇ αὐτῇ ὥρᾳ τὸ συμφορώτερον δοκιμάσαντας.

6. *Εἰσὶ γάρ τινες ἑαυτοῖς τι ἐνορῶντες ἴδιον συμφέρον* 7.
ἢ ἑτέροις, οὓς ἀγαπῶσιν ἢ κήδονται, καὶ ἐπισκοποῦνται τὴν κρίσιν τοῦ πράγματος καὶ πολλάκις οὐκ ἐνδιδόντες παρατρέπουσι τὴν γνώμην, εἰς ὃ βούλονται.

7. *Ἐπὶ δὲ τῶν ἀπορρήτων καὶ κρυπτῶν πραγμάτων* 8.
καὶ πιστοὺς παραλάμβανε καὶ ἐγκρατεῖς καὶ μυστηρίων φύλακας καὶ μὴ ὑπὸ τὴν ἑτέρων ἐξουσίαν ὄντας, ἄλλως τε μηδὲ τῆς χρείας ταύτης πλήθους δεομένης διὰ τὸ μυστικώτερον.

8. *Καὶ βουλεύου μὲν βραδέως, εἰ μή τις χρεία τὸ* 9.

610. *τε* om. **A** || **610. 611.** *ἀπροσκλινεῖς*] *μὴ προσπαθοῦντας* **P_1**, *μὴ πρὸς παθοῦντας* **E**; in mge cod. **W**: *μὴ ρεποντας πρόστινας μηδε προπαθοῦντας* || **611.** *ἐμβουλὴν* **A** || *ἐξ αὐτῶν παρέχοντας ἐμβολὴν* **P_1 E** || **612.** *τὸ συμφορώτερον* **Migne**, *τὸ συμφερώτερον* **M W A**, *τὸ συμφερότερον* **P_1 E** || **613.** Pro *ἑαυτοῖς . . . συμφέρον* **A P_1 E** habent: *ἢ ἴδιον ἑαυτοῖς συμφέρον προορῶντες* || **614.** *ἀγαπῶσι* **P_1 E** || **614—615.** Verba *ἢ κήδονται . . . πράγματος* omm. **A P_1 E** || **614.** Ad *κήδονται* scholium marginale est scriptum in **W** hodie oblitteratum || *οὐκενδιδοῦντες* **M**; cf. *Psaltes* p. 237 || **615—617.** Verba inde a *τοῦ πράγματος* usque ad *κρυπτῶν πραγμάτων* in cod. **W** partim evanida extant, partim perierunt || **616.** *τὴν βουλὴν* **A P_1 E** || **617.** *ἀπορρήτων καὶ κρυπτῶν*] *κρυπτῶν καὶ μυστικῶν* **A P_1 E** || **619.** *τὴν* omm. **A P_1 E** || *ἄλλως τε*] „accedit, quod maximi momenti est“ (Hase) || **619 621.** Pro *ἄλλως τε . . . . . μυστικώτερον*] *πλὴν οὐδὲ ἡ χρεία αὕτη πλείστους δέχεται διὰ τὸ μυστικώτερα εἶναι* **A P_1 E** || Ad *ἄλλως* margo cod. **W**: *ἤγουν ὅτι οὐδεν συμφερει πολλους ειναι δια το φυλαττεσθαι τὸ μυστηριον* || **622.** *ἐὰν* **A P_1 E**.

623—624. Ex eodem fonte, unde XX 88 (Mgn.) = *Urbicii* VIII, 2, 34?
628—631. Ex eodem fonte, e quo XX 66 (Mgn.) = *Urbicii* VIII, 2, 26 (Rec. Ambros. VIII, 2, 27)?

CONSTITUTIO III.

τάχος ἀπαιτεῖ. τὰ δὲ βουλευθέντα σοι, εἰ μηδὲν ἐμποδίζει, ταχέως ἐπιτέλει.

c. 697. *10.* 9. Καιρὸν δέ, ὡς εἴρηται, καὶ τόπον ὁμοίως ἐκλέγου καὶ κατασκεύαζε τῷ πράγματι οἰκεῖον, πλὴν μὴ ἐπὶ σοὶ μόνῳ ἀνάφερε τὴν περὶ τούτων κρίσιν, ἀλλ' ἐπὶ πάντας τοὺς κοινωνοῦντας τῷ πράγματι ἅμα σοί. καὶ τί μὲν δέον σε πρᾶξαι, σκέπτου καὶ μετὰ πλειόνων βουλεύου, ἃ δὲ πρᾶξαι, βουλεύσῃ σὺν ὀλίγοις. τὴν δὲ καλλίονα γνώμην ἐπιλεξάμενος κάτεχε παρὰ σεαυτῷ, ἵνα μὴ τοῖς [p. 31. M.] ἐναντίοις καταφανὴς καὶ εὐεπιβούλευτος γένηται.

11. 10. Τὰ δὲ πράγματα πλείονας χορηγοῦσι τοὺς σκοπούς· ἴσως τις περίστασις ἐκ πάντων τῶν μερῶν φανερὰ γενήσεται τοῖς συγκεκλημένοις ἐν τῇ βουλῇ, συμβαλλομένη τῇ γνώμῃ τῆς συμβουλῆς.

623—624. Pro *τὸ τάχος ἀπαιτεῖ* **A P₁ E** *κατεπείγῃ συντόμως βουλεύσασθαι* || **623. 624.** *ἐμποδίζῃ* **M W** || **625.** *τόπων* **E** ubi *o* m. r. suprascripsit || **626.** *τῶν πραγμάτων* **P₁** || **626—627.** Verba *μὴ . . . . . ἀνάφερε* in **A P₁ E** post vocabulum *κρίσιν* leguntur || **628.** Ad *καὶ τί* in mge cod. **W** scholium hodie oblitteratum erat scriptum || **629.** *πράξαι* **M W** || **630.** *πράξαι* **M**; inde a *πρ.* usque ad *ἐναντίοις* haec tantum possunt legi in **W**: *γοις | μην ἐπιλεξα | ρα σεαυτω* || *σὺν ὀλίγοις πρᾶττε* (*πράττε* **P₁ E**) **A P₁ E** || **632.** *καταφανὴς*] *φανερὰ* **A P₁ E** || *καὶ εὐεπιβ. γέν.*] *γένηται, καὶ εὐκόλως ἐπιβουλευθῇ* **A P₁ E** || **633—634.** *τοὺς σκοπούς* (*σκόπους* **E**) *χορηγοῦσι* (*χωρηγοῦσιν* **A**) **A P₁ E** || An *χωρήσουσι* (= *συγχωρήσουσι*)? sed cf. indicem ad Georg. Acropolitam (ed. *Heisenberg*) I. p. 332, col. 1. || **634.** *ἴσως*] *καὶ τάχα* **A P₁ E** || **635.** *τοῖς ἐν τῇ βουλῇ* (*συμβουλῇ* **P₁**) *συγκαλουμένοις* **A P₁ E** || **635—636.** Pro *συμβαλλομένη τῇ γνώμῃ τῆς συμβουλῆς* | *συμβαλλομένη τῇ βουλῇ* **A P₁ E**, qui haec verba ante *φανερὰ* exhibent.

11. Πάντας δὲ χρὴ ῥέπειν καὶ συντρέχειν εἰς φιλα- 12.
λήθη καὶ ἀπαθῆ συζήτησιν καὶ κηδεμονίαν καὶ πρόνοιαν
τοῦ συγκαλέσαντος.

12. Τέλος δὲ τῆς βουλῆς ἔστω σοι τὸ εὑρεθῆναι εἰς 13.
τί πράξεις καὶ πῶς πράξεις καὶ ποῦ καὶ πότε, — εἰ δὲ μὴ πράξῃς, καὶ διὰ τί ἄρα οὐ πράξεις;

13. Ἐν οἷς δὲ βουλεύῃ καὶ ἐν τοῖς ἐμπίπτουσι τῇ 14.
βουλῇ σκοποῖς συντρέχειν δεῖ ἅμα καὶ τὸ δυνατὸν καὶ τὸ συμφέρον· τούτων γὰρ εἶναι μὴ δυναμένων ἀσθενὴς ἡ βουλὴ καὶ ματαία αὐτόθεν οὖσα κατανοεῖται καὶ ὥσπερ ἐν ὄψει ἡ αὐτῆς ἀλογία βλέπεται.

14. Εἰ γὰρ μὴ συμφέρει σοι, ὅπερ ἂν βουλεύσῃ, οὐ 15.
μόνον οὐκ ὠφελήσεις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ βλάψεις. εἰ δ' αὖ πάλιν οὐ δύνασαι τὰ βουλευθέντα πρᾶξαι, ματαία ἡ διάσκεψις εἰς ἀνόνητον τέλος διὰ τὴν ἀδυναμίαν καταντῶσα. μάλιστα δὲ χρὴ φυλάττεσθαι τὰς προχείρως ἐμφερομένας ἐν τοῖς πράγμασι βλάβας. καὶ γὰρ οἱ πολλοὶ ἕτοιμοί εἰσι ταῖς μὲν φορτίσιν εὐφραίνειν ἑαυτούς,
τὸ δὲ ἐμπῖπτον τῆς βλάβης μὴ προβλέπειν. [p. 32. M.]

15. Χρησιμωτάτη οὖν ἐστιν ἐνταῦθα ἡ πανταχόθεν 16.
περίσκεψις καὶ πάντων τῶν γενέσθαι δυνατῶν ὁ περὶ

637. πάντα P_1 || 637—638. εἰς ἀληθῆ καὶ ἀπαθῆ (εἰς ἀπαθῆ καὶ ἀληθῆ P_1E) συζήτησιν ῥέπειν AP_1E || 638. καὶ εἰς φροντίδα καὶ πρόνοιαν AP_1E 640. τὸ εὑρεθῆναι omm. P_1E || εἰς] εἰ ὅλως AP_1E || 641. εἰ] ἢ P_1E || δὲ omm. AP_1E || 642. μὴ πράξεις AP_1E || 644 δεῖ —647. ἀλογία] Ex his verbis in W haec tantum possunt legi: καὶ τὸ δυνατὸν καὶ τὸ συμφέ| μη δυνα| καὶ μα| κατανοεῖ| αὐτῆς || 645. οἶμαι AP_1E || 649. εἰ δὲ AP_1E omisso αὖ || 651. ἀνόνητον] ἀνωφελὲς AP_1E; W in mgo habet || 653. ἐμφαινομένας AP_1E || 655. ἐμπίπτον codd. || 657. δυνατῶν γενέσθαι WAP_1E.

τὴν σκέψιν ἀναλογισμός. οὐ γὰρ προδώσεις σεαυτὸν προπετείᾳ τυφλῇ, οὐδὲ ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν πράξεων γλιχόμενος εἰς προδήλους κινδύνους ἐμπέσῃς.

17. 16. Πάλιν δὲ τὸ δειλὸν τοῦ θάρσους χωρὶς οὐκ ἔστιν ἀβλαβές· φοβούμενος γὰρ τὰ ἄλογα παραπτώματα καὶ τὰ ἐναντία σοι δοκοῦντα παραλόγως πραγματευόμενος πολλάκις τῶν συμφερόντων σοι πραγμάτων κατημέλησας καὶ τῆς αὐτῶν ἀπέστης πράξεως.

18. 17. Οὕτω μὲν οὖν σοι διὰ βραχέων, ὦ στρατηγέ, περὶ βουλῆς διεξελθόντες ἑξῆς καὶ τῆς τῶν πολεμικῶν ἔργων τε καὶ πράξεων τακτικῆς ἀπαρξόμεθα.

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ

διάταξις δ'.

Περὶ διαιρέσεως στρατοῦ καὶ καταστάσεως ἀρχόντων.

1. 1. Κελεύομεν τοίνυν τῇ σῇ ἐνδοξότητι κατὰ τὴν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς συνήθειαν τοὺς στρατιώτας καὶ

658. *ἑαυτὸν* **W** (cf. XI, 21), ubi usque ad *οὐκέστιν* (sic) haec tantum legi possunt: *φλῃ οὐδὲ | πράξ | λους | πάλιν*, — cetera periere || **659.** *τυφλῇ καὶ ἀπερισκέπτῳ* **AP$_1$E** || **660.** *γλιχόμενος* omm. **AP$_1$E** || **661.** *τοῦ*] *καὶ* **AP$_1$E** || **662.** Ad *φοβούμενος* in **W** habet margo *ἤγουν φοβούμενος παλιν ἀμέτρως το μὴ ἀλόγως περιπεσειν εις κινδυνον καὶ ποιων* (haec in rasura) *τὰ εναντία τοῦ σκοπου* || *παράλογα* **AP$_1$E** || **663.** *πραγματευόμενα* **P$_1$E** || **664.** *κατημελήσας* **P$_1$E** || **665.** *ἀπάτης* **E** || **668.** *τε* omm. **AP$_1$E** || *ἀπαρξόμεθε* **M**, *ἀπαρξωμεθα* **W**; cf. VII, 1, VIII, 27, IX, 79 || **669—670.** Constitutio IV. inscribitur: *πολεμικῶν* (*πολεμικων* **W**) *παρασκευῶν διάταξις δ̄* in **AMW**, *διάταξις γ'* ⟨*περὶ* add. **P$_1$**⟩ *πολεμικῶν παρασκευῶν* **P$_1$E**; cetera **(671. 672.)** in omnibus libris mss. sine ulla varietate lectionum.

τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ἐπιλέξασθαι, οὓς ἂν δοκιμάσῃς ἱκανοὺς εἶναι πρὸς τὴν τοῦ πολέμου χρείαν. ἐκλέξῃ δὲ στρατιώτας ἀπὸ παντὸς τοῦ ὑπὸ σὲ θέ||ματος, μήτε c. 700.
παῖδας μήτε γέροντας, ἀλλὰ ἀνδρείους, | εὐρώστους, [p. 33. M.]
εὐψύχους, εὐπόρους, ὥστε αὐτοὺς ἐν τῷ ἐξπεδίτῳ ἤγουν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῦ φοσσάτου εἰς τὴν ἰδίαν στρατείαν ἀσχολουμένους ἔχειν ἐν τοῖς ἰδίοις οἴκοις ἑτέρους, τοὺς γεωργοῦντας καὶ τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν καὶ ἐξόπλισιν τοῦ στρατιώτου χορηγεῖν δυναμένους, δηλονότι ἐλευθέρους τοὺς οἴκους ἔχοντας τῶν ἄλλων ἁπασῶν τοῦ δημοσίου δουλειῶν. οὐ γὰρ βουλόμεθα τὸν ἡμέτερον στυ-

---

675. *δοκιμάσεις* **A** || **676.** Cff. „*Ined. Tactica Leonis*" const. XXXVI: *Ποταπὸν εἶναι δεῖ τὸν στρατιώτην; Δεῖ δὲ στρατιώτας ἐκλέγεσθαι μὴ τοὺς ἄγαν νέους μήτε μὴν γέροντας, τουτέστι μήτε ἐλάττους τῶν εἴκοσι ὄντας ἐτῶν μήτε μὴν ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα· τολμηρούς τε καὶ ῥωμαλέους εἶναι, πρὸς τούτοις εὐπόρους καὶ μὴ ἐνδεεῖς· ἐλεύθεροι δ' ἔστωσαν τῶν δημοσίων ἁπασῶν δουλειῶν οἱ καλούμενοι ἑταῖροι τούτων, ὡς ἂν τῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν ἀποτεταγμένην αὐτοῖς ἐκ στρατείας ἀποδημούντων οὗτοι τῶν τε οἴκων καὶ τῶν γεωργικῶν ἔργων ἐπιμελοῖντο· οὐδὲ γὰρ ἀνεχόμεθα τοὺς τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν οἴκους τῶν ὑπὲρ τῆς ἡμῶν βασιλείας καὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων φιλοχρίστου πολιτείας προκινδυνεύειν ἑλομένων ὑποκεῖσθαι δουλείᾳ τινί· παρέχειν μέντοι τούτους τὰ δημόσια μόνα τέλη καὶ πάνυ βουλόμεθα.* || **678.** *εὐρώστους*] *ἰσχυροὺς* **AP$_1$E**; in **W** in mge || **679.** *εὐψύχους*] **W** adnotat in mge *προθύμους* | *τολμηρούς* || **683.** *χωρηγεῖν* **M** || Cf. *Niceph. Phoc.* De velit. bell. 239, 10 et ss.: *τὸ δὲ κρεῖττον πάντων καὶ ἀναγκαιότερον, ὅπερ τὸ πρόθυμον αὐτῶν διεγείρει καὶ τὴν ἀνδρείαν αὔξει καὶ τῶν ἀτολμήτων ἐρεθίζει κατατολμᾶν, τὸ τελείαν ἔχειν ἐλευθερίαν τὰς ἑαυτῶν οἰκίας καὶ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτοῖς στρατιωτῶν καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς ἅπαντας. τοῦτο γὰρ ἀρχῆθεν καὶ ἀπὸ παλαιοῦ εἰς αὐτοὺς καὶ συνετηρεῖτο καὶ διεφυλάττετο· καὶ εὑρήσεις τοῦτο νενομοθετημένον παρὰ τῶν πάλαι ἁγίων καὶ μακαρίων βασιλέων, καὶ ἐν τοῖς τακτικοῖς βιβλίοις αὐτῶν ἐγγεγραμμένον.* || *ἐλευθέρους δηλονότι* **AP$_1$E** || **684.** *πασῶν* **AP$_1$E**.

Onas. Strat. Cap. II. 3. λοχαγοὺς δὲ καθιστάτω καὶ ταξιάρχους καὶ χιλιάρχους, καὶ εἰ τινων ἄλλων ἡγεμόνων προσδεῖν αὐτῷ δόξαι, τοὺς εὐνουστάτους τῇ πατρίδι, πιστοτάτους, εὐρωστοτάτους, ἔνθεν δ' οὐδὲν ἂν κωλύοι καὶ τοὺς εὐπορωτάτους καὶ τοὺς εὐγενεστάτους.

CONSTITUTIO IV.

στρατιώτην (οὕτω γὰρ ἐγὼ καλῶ τὸν ἀριστεύειν μέλλοντα ὑπέρ τε τῆς ἡμῶν βασιλείας καὶ τῆς φιλοχρίστου τῶν Ῥωμαίων πολιτείας ἐν τοῖς κατὰ πόλεμον ἔργοις) πλὴν μόνου τοῦ δημοσίου τέλους ἑτέρᾳ ὑποκεῖσθαι οἱᾳδήποτε δουλείᾳ.

2. 2. Διαιρείσθω τοίνυν ὁ πᾶς ὑπὸ σὲ στρατὸς εἰς τάγματα ἤγουν τὰ λεγόμενα βάνδα διάφορα καὶ ἔτι ὑποδιαιρείσθω εἰς δεκαρχίας, καὶ καταστησάτωσαν εἰς τὰ λεγόμενα κουντουβέρνια. ταῦτα δὲ γινέσθωσαν καὶ ἀπὸ πέντε πολλάκις καὶ ἀπὸ δέκα ἀνδρῶν ἤγουν κατὰ δεκαρχίαν ἢ ἓν κουντουβέρνιν ἢ δύο.

3. 3. Καὶ ὁ μὲν στρατὸς ὅλος διαιρείσθω οὕτως εἰς τάγματα καὶ εἰς δεκαρχίας, ἐπιστήτωσαν δὲ αὐτοῖς ἄρχοντες κατὰ βάνδα καὶ δρούγγους καὶ τούρμας καὶ τὰς ἄλλας δὲ οὔσας ἀρχὰς οἱ ἱκανώτατοι ἤγουν ὅσοι καὶ πιστοὶ καὶ εὐγνώμονες φαίνονται τῇ Ῥωμαϊκῇ ἡμῶν πολιτείᾳ, μαρτυροῦνται δὲ καὶ ἀνδρειότεροι. οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ εὐπορωτάτους αὐτοὺς εἶναι καὶ εὐγενεῖς
p. 34. M.] κατά τε τὸ γένος καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετήν· τὴν μὲν

686. οὕτως A P_1 E || 693. καταστήτωσαν A P_1 E || 694. κουτουβέρνια W, κοντουβέρνια ceteri || 696. κουτουβέρνιν W, κουντουβέρνιον P_1, κοντουβέρνιν M, κοντουβέρνιον A E || 697. ὅλως P_1 E || 699. καὶ τούρμας omm. A P_1 E || 700. δεούσας P_1 E || 701—702. πολιτείᾳ ἡμῶν (ὑμῶν P_1) P_1 E || 703. εἶναι αὐτοὺς P_1.

5. ὅθεν τὸ μὲν εὐγενὲς ἐπὶ τούτων προκριτέον εἰς πρόχειρον ἐν ὀξεῖ καιρῷ δοκιμασίαν, † τὸ δ' ἐν εὐπορία,[1] ἐπειδὴ ἀναλῶσαί τε καὶ δοῦναι στρατιώταις οἱ ἐκ περιουσίας δυνατοί. χορηγία δ' ἀπὸ τῶν ἡγουμένων ὀλίγη πρὸς τοὺς ὑποταττομένους εὐνούστερα παρασκευάζει τὰ πλήθη· καὶ ἀσφαλεῖς αἱ μειζόνων πίστεις πραγμάτων τοῖς περὶ πλειόνων κινδυνεύουσιν, κ. τ. λ.

Cap. III. [Περὶ τοῦ ἔχειν τὸν στρατηγὸν βουλευτάς.] 1. Αἱρείσθω δ' ἤτοι[2] συνέδρους, οἳ μεθέξουσιν αὐτῷ πάσης βουλῆς καὶ κοινωνήσουσι γνώμης αὐτοῦ οἱ τούτου ἕνεκα ἀκολουθήσοντες, ἢ ἐξ αὐτῶν τῶν ἡγεμόνων τοὺς ἐντιμοτάτους μεταπεμπόμενος συνε-

[1] Conicio ἡ δ' εὐπορία. — [2] Pro δ' ἤτοι] δὲ τοὺς κρείττονας tento. Cff. „*Ined. Tact. L.*" I. 9.

CONSTITUTIO IV.

εὐγένειαν ἔχειν, ἵνα ὦσι πρόχειροι ἐν ὀξύτητι καιροῦ περὶ τὰς κελευομένας αὐτοῖς πράξεις, τὴν δὲ εὐπορίαν, ἵνα δύνωνται στρατιώταις ἐκ περιουσίας πολλάκις, εἰ δεήσοι, χορηγεῖν· καὶ γὰρ καὶ ὀλίγη τάχα χορηγία ἀπὸ τῶν ἡγουμένων ἀρχόντων πρὸς τοὺς ὑποταττομένους γινομένη εὐνούστατα καὶ φίλια πρὸς αὐτοὺς παρασκευάζει τὰ πλήθη καὶ συναγωνίζεσθαι (καὶ μέχρι καὶ τέλους) ἐν τοῖς, ὡς εἰκός, ἐμπίπτουσι κινδύνοις.

4. Οἱ δὲ μείζονες αὐτῶν καὶ ἐντιμότατοι καὶ συνε- 4.
δρεύσουσι τῷ στρατηγῷ, οἳ δὲ καὶ παρέσονται καὶ μεθέξουσι σὺν αὐτῷ πάσης βουλῆς καὶ κοινωνήσουσι

705. εἰσὶ M, εἶσι W,—707. δυνανται W; sunt vulgaritates librariorum || Ante στρατιώταις inserunt τοῖς W A P_1 E || 708. δεήσει A P_1 E || τάχα omm. A P_1 E || χορηγία] δόσις A P_1 E || 709. ἡγουμένων omm. A P_1 E || ὑποχειρίους A P_1 E || 710—711. Pro εὐνούστατα .... τὰ πλήθη A P_1 E habent: εὔνοιαν καὶ ἀγάπην τοῦ πλήθους ἀπεργάζεται || Ad εὐνούστατα margo cod. W: αγαπητικα· εὐγνωμονα || 711. καὶ secundum om. W || 711—712. καὶ τέλους] θανάτου A P_1 E || 712. Verba ὡς εἰκός, ἐμπίπτουσι omm. A P_1 E || κινδύνοις παρασκευάζει A P_1 E || 713. ἐντιμώταιοι W || 713. 714. συνεδρ.] συγκάθεδροι ἔσονται A P_1 E || 714. οἱ δὲ codd. ||

δρευέτω, ὡς, ἅ γέ τις ἂν ἐννοήσῃ μὲν μόνος, ὡς τὰ αὐτοῦ οὐ βεβαίως οἰκειοῦται. 2. γνώμη γὰρ ἡ μὲν ἀνεπικούρητος μονουμένη πταπταίνει περὶ τὴν ἰδίαν εὕρεσιν, ἡ δ' ὑπὸ τῶν πέλας ἐπιμαρτυρηθεῖσα πιστοῦται τὸ μὴ σφαλερόν. 3. οὐ μὴν ἀλλὰ μήθ' οὕτως ἄστατος ἔστω τὴν διάνοιαν, ὡς αὐτὸν αὑτῷ πάμπαν ἀπιστεῖν, μήθ' οὕτως αὐθάδης, ὡς μή

CONSTITUTIO IV.

που καὶ γνώμης, εἰ τύχοι, καὶ ἀπορρήτου καὶ κρυπτῆς. καὶ γάρ τις τάχα καὶ ἄριστος ὢν ἐννοεῖ μέν τι χρήσιμον, βεβαίως δὲ τὰ ἑαυτοῦ μόνος οὐκ οἰκειοῦται. γνώμη γὰρ ἡ βουλὴ ἑκάστη, ἡ μὲν ἀβοήθητος οὖσα περὶ τὴν ἰδίαν εὕρεσιν μόνην ἀποβλέπει, ἡ δὲ ὑπὸ καὶ ἄλλων πολλῶν ἐπιμαρτυρηθεῖσα πιστοῦται καὶ ἀναφαίνεται μηδὲν ἔχουσα σφαλερόν.

5. 5. Πρέπον οὖν ἐστιν εἶναι τὸν στρατηγόν, (ἵνα καὶ πάλιν σοι περὶ τῶν αὐτῶν παραινέσωμεν,) μήτε οὕτως ἄστατον τὴν διάνοιαν, ἵνα αὐτὸς ἑαυτῷ παντελῶς ἀπιστῇ, μήτε οὕτως αὐθάδη καὶ μονώτατον, ὡς μὴ

714—715. παρέσονται καὶ μεθέξουσι σὺν αὐτῷ] συγκοινωνήσουσιν αὐτῷ (αὐτῶν **E**) **AP_1E** || **715—716.** Verba καὶ κοινωνήσουσί που καὶ γνώμης, εἰ τύχοι omm. **AP_1E** || **715.** Ad κοινων. in mge cod. **W**: ἤ]γουν ἵνα ὦσι (!!!) και αυτοι συμβουλοι και εἰς τας κρυφιωτερας βουλάς || **716.** καὶ ἀπορρήτου καὶ κρυπτῆς] μυστικῆς τε καὶ ἀποκρύφου **AP_1E** || **717.** Pro καὶ γάρ τις τάχα καὶ **AP_1E** κἂν (κάν **E**, κὰν **A**) γὰρ exhibent || **AP_1E** post ὢν inserunt ὁ στρατηγὸς || ἐννοεῖ μέν τι καὶ βουλεύεται χρήσιμον **AP_1E** || **718.** βεβαίως δέ τὰ . . . οἰκειοῦται] τὴν δὲ ἰδίαν βουλὴν βεβαιῶσαι οὐ δύναται **AP_1E** || Ante οἰκειοῦται m. rec. cod. **W** οὐκ inculcavit, quod libri omittunt || **719.** ἡ βουλὴ ἑκάστη omm. **AP_1E** || **719—720.** περὶ τὴν . . . ἀποβλέπει] σφάλλεται περὶ τὴν ἰδίαν εὕρεσιν **AP_1E** || **720.** ἡ δὲ καὶ ὑπὸ (ἀπὸ **P_1**) **AP_1E** || **723.** Verba εἶναι τὸν στρατηγὸν post διάνοιαν (725) habent **AP_1E** omissis verbis ἵνα . . . . παραινέσωμεν || **726.** καὶ μονώτατον omm. **AP_1E**.

τι καὶ παρ' ἄλλῳ τοῦ παρ' αὑτῷ κρεῖττον οἴεσθαι νοηθῆναι· ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον ἢ πᾶσι προσέχοντα καὶ μηδὲν αὑτῷ πολλὰ καὶ ἀσύμφορα πράττειν, ἢ * μηδὲν[1] ὀλίγων ἀκούοντα, πάντα δ' αὑτοῦ, πολλὰ καὶ ⟨μεγάλα⟩ διαμαρτάνειν.

[1] „*Inedita Tactica Leonis*" habent (I, 9): *ἢ τοῖς ἄλλοις μὲν οὐδαμῶς, ἑαυτῷ δὲ τὸ πᾶν ἀεὶ ἐπιτρέποντα κακοῖς ὅτι μεγίστοις ἑαυτοὺς καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ περιβαλεῖν.*

CONSTITUTIO IV.

βούλεσθαι παρ' ἑτέρων κάλλιόν τι νοηθὲν ἀναμαθεῖν. ἀνάγκη γὰρ αὐτὸν ἢ πᾶσι τοῖς ἄλλοις κατὰ πάντα προσέχοντα καὶ κατὰ μηδὲν ἑαυτῷ πιστεύοντα | πολλάκις πολλὰ καὶ ἀσύμφορα πράττειν, ἢ μηδὲν ὀλίγων [p. 35. M.] ἀκούοντα, πάντα δὲ ἑαυτῷ κατα‖πιστεύοντα, πολλὰ πολλάκις καὶ μεγάλα διαμαρτάνειν. c. 701. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων πρότερον μὲν ἐξονομάσομέν σοι ἁπλῶς τοὺς καθισταμένους ἄρχοντας, εἶθ' οὕτως καὶ τὰ γνωρίσματα αὐτῶν, ὡς ἐν συντόμῳ εἰπεῖν, διορισόμεθα.

6. *Πρώτη κεφαλὴ ὁ στρατηγός καὶ μετ' αὐτὸν* 6. *οἱ μεράρχαι καὶ οἱ τουρμάρχαι, εἶτα δρουγγάριοι, εἶτα οἱ κόμητες ἤγουν οἱ τῶν λεγομένων βάνδων ἄρχοντες, εἶτα οἱ κένταρχοι, ἐφεξῆς οἱ δέκαρχοι*

728. *αὐτὸν* **Meursius** habet assentientibus **Lamio** et **Migneio**; *αὐτῷ* **codd.** || **729.** *προσέχοντι* et *πιστεύοντι* **P_1 E** || *μηδένα* **P_1 E** || **729. 730.** *πολλάκις* om. **A**, *πολλὰ* omm. **P_1 E** || **730.** *πράττεσθαι* **P_1 E** || *μηδὲ* **E**, *μὴ δὲ* **A P_1** || **731.** *αὐτῶ* **P_1 E** || *καταπιστεύοντι* **P_1 E** || **736.** et ss. Cff. „*Ined. Tactica Leonis*" XXXV, 1: *Πρῶτος μὲν δὴ τῶν ἡγεμόνων ἁπάντων ὁ στρατηγός ἐστιν, εἶτα οἱ τουρμάρχαι, οἱ καὶ μεράρχαι λεγόμενοι, μεθ' οὓς οἱ δρογγάριοι, εἶτα οἱ κόμητες, μεθ' οὓς οἱ κένταρχοι — καλοῦνται δὲ οὗτοι καὶ ἑκατόνταρχοι — μετὰ τούτους λοχαγοὶ καὶ δέκαρχοι καὶ πένταρχοι, ἔτι γε μὴν πρὸς τούτοις οἱ τέτραρχοι καλούμενοι* || **737.** *καὶ οἱ τουρμάρχαι* omm. **A P_1 E.**

ἤγουν οἱ πρῶτοι τῶν λεγομένων ἀκιῶν, εἶτα οἱ πεντάρχαι καὶ ἑξῆς οἱ τετράρχαι, οἵτινες καὶ διὰ τὸ ἐσχάτους τοῦ στίχου τοῦ κατὰ τὸ βάθος ἤτοι τὸ πάχος τῆς παρατάξεως τάσσεσθαι αὐτοὺς καὶ οὐραγοὶ ἐκαλοῦντο. ὁ γὰρ ἔσχατος τοῦ ὅλου στίχου ἤγουν τῆς ἀκίας ὡς ἐπὶ τῆς οὐρᾶς αὐτῆς οὕτως ἵσταται.

7. *Καὶ* αὗται μὲν αἱ ὀνομασίαι τῶν ἀρχόντων. εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι καθ᾽ ἕκαστον τάγμα ἤτοι βάνδον διωρισμένοι, οἷον βανδοφόροι, σαλπιγκταὶ ἤτοι βουκινάτορες, θεραπευταὶ ἢ ἰατροί· οἱ καὶ δεποτάτοι καὶ μανδάτορες· καὶ παρακλήτορες, οἱ διὰ λόγων διεγείροντες τὸν στρατὸν πρὸς τοὺς ἀγῶνας, οὓς οἱ πρὸ ἡμῶν, νεώτεροι δὲ τῶν ἄλλων τακτικοί, Ῥωμαϊστὶ καντάτωρας ἐκάλουν· καὶ ἕτεροί τινες πρὸς τὰς ἀνακυπτούσας χρείας ἀφωρισμένοι, οἷον σκρίβωνες καὶ οἱ λοιποί. ταῦτα γὰρ τῇ νῦν πολιτείᾳ γνωρίζεται τὰ ὀνόματα τῶν παλαιῶν σιγηθέντων, ἅπερ κατὰ χώραν ὑπομνήσομεν.

740. Ad *ακιων* cod. **W** margo habet: *τῶν ορδινων* || **742.** *κατὰ τοῦ βάθος (!)* P_1 || **746.** Paragraphum ego distinxi || **747.** Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" XXXV, 1: *ὑπηρέται δὲ καθ᾽ ἕκαστον τάγμα οἵ τε βανδοφόροι καὶ οἱ μανδάτωρες, δαιπότατοί τε καὶ κρίβαντες καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ τούλδου καλούμενοι καὶ πρὸς τούτοις οἱ λεγόμενοι μίνσωρες ἢ μινσουράτωρες, ἰατροί τε καὶ βυκινάτωρες* || **747. 748.** *διωρισμένον* P_1 || **748.** *σαλπηγηταὶ* **E** || *ἤγουν* **A** || **748. 749.** *βουκινάτορες* **MW** || **749.** *ἢ* omm. P_1**E** || *διποτάτοι* **AE**, *δαιπώτατοι* P_1 || **750.** *μανδάτορες* **MW** || **751—753.** Verba *οὓς . . . ἐκάλουν* omm. **A**P_1**E** || **753.** *καντάτορας* **codd.**; vocabulum e lingua Latina sumptum et in Urbicio a cod. **P** *καντατώρων* traditum (II, 18) cum *ω* scripsi; hic ab antecedente *παρακλήτορες* corruptum est verbum || **756—757.** *ἅπερ . . . . ὑπομνήσομεν*] omissa sunt in **A**P_1**E**.

Urbicii I 3, 2: *Στρατηγὸς τοίνυν προσαγορεύεται ὁ τοῦ παντὸς στρατοῦ κορυφαῖός τε καὶ ἡγεμών,*

3. *ὑποστράτηγος δὲ ὁ τὴν δευτέραν τούτῳ τάξιν ἐκπληρῶν.*

4. *Ὁ δέ γε μεράρχης ἐστὶν ὁ τοῦ μέρους τὴν ἀρχὴν ἐμπεπιστευμένος.*

CONSTITUTIO IV.

8. *Στρατηγὸς τοίνυν προσαγορεύεται ὁ τοῦ παν-* 7. [p. 36. M.]
τὸς στρατοῦ κορυφαῖός τε καὶ ἡγεμών, ὑποστράτηγος δὲ ὁ τὴν δευτέραν τούτῳ τάξιν ἐκπληρῶν. οἶμαι δέ, ὡς οἱ παλαιότεροι ἡμῶν ὑποστρατήγους μὲν ἐκάλουν τοὺς στρατηγοὺς διὰ τὸ στρατηγὸν ἁπάντων κυρίως εἶναι τὸν βασιλέα, ἐκ προσώπου δὲ αὐτοῦ εἶναι καθ᾽ ἕκαστον θέμα τὸν στρατηγόν, καὶ διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν ὁ στρατηγὸς ὑποστράτηγος ἐκαλεῖτο, στρατηγὸς δὲ κυρίως ἐλέγετο ὁ ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως ἐπὶ πάντων κεφαλὴ ἀποστελλόμενος, ἔχων ὑποστρατήγους τοὺς τῶν θεμάτων στρατηγούς, ὅπερ ἐστὶν ἄριστον.

9. *Νῦν δὲ ὑποστράτηγος οὐ γνωρίζεται, εἰ μή τι ὁ* 8.
καλούμενος μεράρχης.

10. *Καὶ τουρμάρχης ἐστὶν ὅ ποτε καλούμενος μεράρχης ἤτοι ὁ τοῦ μέρους τὴν ἀρχὴν ἐμπεπιστευμένος.*

758. et ss. Cff. „*Inedita Tactica Leonis*“ XXXV. 2. *Στρατηγὸς μὲν οὖν ἐστιν ὁ τοῦ στρατοῦ παντὸς ἀφηγούμενος καὶ τὴν πᾶσαν ἀρχὴν παρὰ τῆς βασιλείας ἡμῶν ἐπιτετραμμένος καὶ τῶν ἡγεμόνων διὰ τοῦτο πάντων ἐξουσιάζων, τουρμάρχης δὲ ὁ τρεῖς δρούγγους ὑφ᾽ ἑαυτὸν ἔχων* || **760.** *τάξιν τούτω* **P₁** || *οἶμαι*] *ὑπολαμβάνω* **A P₁ E** || **761.** *ὑποστρατηγοὺς* **M W** || **762.** *διὰ τὸ τὸν στρ.* **A** || **763.** *καθ᾽ ἕκαστον εἶναι* **P₁** || **765.** *ὑποστρατηγὸς* **M**, *ὑποστράτηγος* **W**, *ὑπὸ στράτηγος* **E** || **767.** *ὑποστρατηγοὺς* **M**, *ὑποστρατήγους* **W** || **768.** *ὅπερ ἐστὶν* **W** || **769.** *ὑποστρατηγὸς* **M W** || *τι* omm. **A P₁ E** || **770.** *μεράρχης* **E** || **771.** *ὁποτὲ* **M W A** || **771--772.** Verba *καὶ τουρμάρχης . . . μεράρχης* omm. **P₁ E** || **772.** *τῆς ἀρχῆς* **P₁ E**.

5. *Μοιράρχης* δὲ ὁ τῆς μοίρας ἄρχων, ὁ λεγόμενος *δούξ*.

6. (*Καὶ μέρος* ἐστὶ τὸ ἐκ τριῶν μοιρῶν συγκείμενον ἄθροισμα ἤγουν δροῦγγος.

7. *Μοῖρα* δὲ τὸ ἐκ ταγμάτων ἤτοι ἀριθμῶν ἢ βάνδων συγκείμενον πλῆθος.)

8. *Κόμης* δέ ἐστιν ἤτοι *τριβοῦνος* ὁ τοῦ τάγματος ἢ ἀριθμοῦ ἢ βάνδου ἡγούμενος.

9. *Ἰλάρχης* δὲ προσαγορεύεται ὁ πρῶτος μὲν τῶν ἑκατοντάρχων, δευτερεύων δὲ τῷ κόμητι ἤτοι τριβούνῳ.

10. *Ἑκατοντάρχης* δὲ ὁ ἑκατὸν ἀνδρῶν ἄρχων, ὥσπερ

CONSTITUTIO IV.

9. 11. *Δρουγγάριος* δὲ λέγεται ὁ μιᾶς μοίρας ἄρχων, ἥτις ὑπὸ τὸ μέρος τοῦ τουρμάρχου τάττεται. *μέρος* γάρ ἐστιν ἡ τοῦρμα, τὸ ἐκ τριῶν μοιρῶν ἤγουν δρούγγων συγκείμενον ἄθροισμα, *μοῖρα* δέ ἐστιν ἤτοι δροῦγγος τὸ ἐκ ταγμάτων ἤτοι ἀριθμῶν ἢ βάνδων τῶν λεγομένων κομήτων συγκείμενον πλῆθος.

10. 12. *Κόμης* δέ ἐστιν ὁ τοῦ ἑνὸς τάγματος ἤτοι βάνδου ἀφηγούμενος.

11. 13. *Κένταρχος* δέ ἐστιν ὁ ἑκατὸν ἀνδρῶν ἄρχων ἤτοι ἑκατοντάρχης, ὅστις καὶ ὑπὸ τὸν κόμητα τέτακται.

773. Cff. *Inedita Tactica Leonis* XXXV, 3: *Δρουγγάριος δὲ ὁ δρούγγου ἄρχων ἑνός κ. τ. λ.* || **774.** ὑπὸ τοῦ μέρους **P₁E** || τάσσεται **AP₁E** || **775.** τούρμα codd. || **776.** μοίρα **P₁E** || **775. 776.** δρουγγος **W**, δρούγγος **E** || ἀριθμῶν ἢ βάνδων **ego**, ἀνδρῶν (e contaminatione ortum) **codd.** || **779.** Cff. „*Inedita Tact. L.*“ XXXV, 4: *Κόμης δὲ ὁ βάνδου ἄρχων ἑνός, κ. τ. λ.* || **779—781.** Verba ὁ τοῦ ἑνὸς . . . . . δέ ἐστιν om. **P₁** || **781.** Cff. „*Inedita Tact. L.*“ XXXV, 7: *Κένταρχος δὲ καλεῖται καὶ κεντηρίων ὁ ἑκατόνταρχος, κ. τ. λ.* || **782.** ἑκατόνταρχος **P₁E** || **783.** δέκαρχος **P₁E** || Cff. „*Inedita Tact. L.*“ XXXV, 9: *Δέκαρχος δὲ καλεῖται οὐχ ὁ δέκα ἄρχων ἀνδρῶν, ἀλλ' ὁ ἐκ τῶν δέκα πρῶτος . . . . . ὅσπερ δὴ καὶ πένταρχος οὐχ ὁ τῶν πέντε ἄρχων, ἀλλ' ὁ ἐκ τῶν πέντε πρῶτος· ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ τέτραρχος.* || ////αρχης δέ εστιν **W**.

καὶ δεκάρχης ὁ τῶν δέκα πρῶτος καὶ πεντάρχης ὁ πρῶτος τῶν πέντε.

11. *Τετράρχης δὲ ὁ καὶ φύλαξ ἐστίν, ὁ λεγόμενος οὐραγὸς καὶ τελευταῖος τῆς ἀκίας.*

12. *Βανδοφόρος δὲ ὁ τὸ σημεῖον τοῦ βάνδου βαστάζων.*

Urbicii I 3, 17: *Δηποτάτοι δὲ προσαγορεύονται οἱ παρα-*

CONSTITUTIO IV.

---

14. *Δεκάρχης δέ ἐστιν ὁ τῶν δέκα πρῶτος, ὥσπερ* 12. c. 701.
καὶ πεντάρχης ὁ τῶν πέντε, ὅστις καὶ μέσος ἵσταται
τῆς ἀκίας.

15. | *Τετράρχης δέ ἐστιν ὁ καὶ φύλαξ, ὁ λεγό-* 13.[p. 37. M.]
μενος οὐραγὸς καὶ τελευταῖος ἱστάμενος τῆς ἀκίας.
ὁ γὰρ πυκνότερος τῶν ἀρχόντων διαμερισμὸς καὶ πλεί-
ονας δεικνύει τοὺς γενναίους καὶ ἀνδρείους στρατιώτας,
καὶ εὐχερῶς ὑπακούειν καὶ ἐκτελεῖν ποιεῖ τὰ κελευόμενα.

16. *Καὶ βανδοφόρος μέν ἐστιν ὁ τὸ σημεῖον τοῦ* 14.
βάνδου βαστάζων.

17. *Δηποτάτοι δὲ προσηγορεύοντο πάλαι οἱ νῦν* 15.

783—784. Inde a *πρῶτος* usque ad *ὅστις* haec tantum possunt legi in **W**: *τάρχης* |*πεν*| || **784.** *καὶ* prius omm. **P₁ E** || *πέντάρχος* (sic) **E** || **785.** *ἀκακίας* **E**, sed inductum a m. rec. et in mge emendatum || **791—798.** Cff. „*Inedita Tact. L.*" XXXV, 13: . . . . *τῶν δὲ ἀνὰ τάγματα ὑπηρετούντων βανδοφόροι μὲν οἱ τὰ κοινῶς καλούμενα φλάμουλα φέροντες, μανδάτωρες δὲ οἱ τὰς τῶν ἡγεμόνων ἐπιταγὰς ἐπὶ τοὺς στρατιώτας διακομίζοντες, δαιπότατοι δὲ καὶ κρίβαντες οἱ τῶν ταγμάτων κατόπιν ἐρχόμενοι καὶ τοὺς τραυματίας εὐθὺς ἀναλαμβανόμενοι καὶ τοῖς ἰατροῖς τούτους ἀποκομίζοντες.* || **793.** *δαιπωτάτοι* **P₁**, *διποτάτοι* **A E**, *δηποτάτοι* **M W**, quod hic retinui, habente *Urbicio* || *τὸ παλαιὸν* **A P₁ E** || **794.** *σκρίβαντες ego, σκρίβωνες* libri: confusum etiam in glossis veteribus Basilicorum; cff. „*Ined. Tact. Leonis*" c. XLV: *ἔγγιστα ὑπεξαιροῦνται δ' αὖθις ἀφ' ἑκάστου τάγματος, δέκα μὲν κ. τ. λ. ·δέκα δ' αὖθις εἰς δαιποτάτους τοὺς καὶ*

κολουθοῦντες τῇ τάξει, καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ τραυματίας γενομένους ἀνακομίζοντές τε καὶ περιποιούμενοι.

CONSTITUTIO IV.

λεγόμενοι σκρίβαντες, οἵτινες παρακολουθοῦντες τῇ παρατάξει τοὺς ἐν τῇ μάχῃ τραυματίας γενομένους ἀναλαμβάνονται ὡς ἰατροὶ καὶ περιποιοῦνται.

16. 18. *Μανδάτωρες δέ εἰσιν οἱ τὰ μανδάτα ἀπὸ τῶν ἀρχόντων πρὸς τοὺς στρατιώτας ὀξέως διακομίζοντες.*

17. 19. *Λοχαγὸς λέγεται ὁ πρῶτος τοῦ στίχου ἤγουν τοῦ ὀρδίνου κατὰ τὸ βάθος· ὁ αὐτὸς δὲ λέγεται καὶ πρῖμος καὶ πρωτοστάτης.*

18. 20. *Σεκοῦνδος δὲ λέγεται ὁ δεύτερος τῆς ἀκίας, ὁ λεγόμενος ἐπιστάτης.*

19. 21. *Οὐραγὸς λέγεται ὁ ὀπίσω τοῦ ὅλου στίχου ἤγουν τῆς οὐρᾶς τοῦ ὀρδίνου ἱστάμενος.*

κρίβαντας καλουμένους· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κατόπιν ἀεὶ τῶν ταγμάτων ὡς ἀπὸ ὀργυιῶν ἑπόμενοι τεσσαράκοντα καὶ τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ τραυματίας διὰ τῶν ἐν ταῖς τάξεσι διαλειμμάτων ἐπὶ τῶν σφετέρων ἵππων διαβιβάζοντες καὶ πρὸς τοὺς ἰατροὺς τούτους ἀποκομίζοντες, ἄοπλοι πάντες. Cf. insuper *Urb.* II. 8. || **795.** *τραυματιζομένους* **AP₁E** || *γενομένους Urbicius* et **W**, *γινομένους* **M** || **797.** *μανδάτορες* **MW** || **799—805.** Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" XXXV, 8 et 9: *λοχαγὸς δὲ ὁ τῶν κατὰ τὸ τοῦ τάγματος βάθος ἢ πάχος παρισταμένων ἡγεμονεύων . . . . ὁ δὲ δὴ λοχαγὸς καὶ πρωτοστάτης καὶ πρόμαχος λέγεται . . . . . τοῦ γὰρ βάθους ἢ πάχους τοῦ τάγματος ἀπὸ ις' μὴ ὄντος ἀνδρῶν, ἀλλὰ ἀπὸ δέκα, τότε δὴ ὁ δέκαρχος καὶ πρωτοστάτης καλεῖται καὶ πρόμαχος, ἐπιστάτης δὲ ὁ δεύτερος ἢ μετὰ τὸν λοχαγὸν ἢ τὸν δέκαρχον ἱστάμενος·* (10.) *οὐραγὸς δὲ ὁ τοῦ πάχους τοῦ τάγματος ὕστατος.* || **799.** *λοχαγὸς δὲ* **AP₁** || Ex verbis inde a *λέγεται* usque ad *πρῖμος* haec tantum patent in **W**: *λε | τοῦ | χου η | του ορδινου | θος | αὐτ | εται καὶ π* || **801.** *πρίμος* **P₁E**, *πρῆμος* **M** || *καὶ ἐπιστάτης* **MW** || **802.** Ad *τῆς ἀκίας* in mge cod. **W**: *του ορδινου* || **804.** *οὐραγὸς δὲ* **P₁E** || *λέγεται* omm. **P₁E** || **805.** *τοῦ ἰορδίνου* **P₁E**.

Urbicii I 3, 15: *Κούρσωρες δὲ λέγονται οἱ προτρέχοντες τῆς παρατάξεως καὶ τοῖς φεύγουσιν ἐχθροῖς ὀξέως ἐπιτιθέμενοι.*

16. *Δηφένσωρες δὲ οἱ τούτοις μὲν ἐπακολουθοῦντες, μὴ ἐκτρέχοντες δὲ καὶ λύοντες τὴν τάξιν, ἀλλὰ συντεταγμένως περιπατοῦντες πρὸς ἐκδίκησιν τῶν κουρσώρων, εἴπερ αὐτούς, ὡς εἰκός, τραπῆναι συμβαίη.*

Urbicii I 3, 19: *Μήνσωρες δὲ οἱ τὰ ἄπληκτα ἤτοι φοσσάτα μετροῦντές τε καὶ καθιστῶντες.*

CONSTITUTIO IV.

22. *Κούρσωρες* δὲ λέγονται ἤγουν πρόμαχοι οἱ προτρέχοντες τῆς παρατάξεως ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ πολέμου καὶ τοῖς φεύγουσιν ἐχθροῖς ὀξέως ἐπιτιθέμενοι, οὓς καλοῦσι *προκλάστας*. 20.

23. *Διφένσωρες* δὲ οἱ τούτοις μὲν ἐπακολουθοῦντες, μὴ ἐκτρέχοντες δὲ καὶ | λύοντες τὴν τάξιν, ἀλλὰ [p. 38. M.] συντεταγμένως περιπατοῦντες πρὸς ἐκδίκησιν τῶν κουρσώρων, εἴπερ αὐτούς, ὡς εἰκός, τραπῆναι συμβαίη, οὕσπερ δικαίως ἄν τις καλέσοι *ἐκδίκους*. 21.

24. *Μίνσωρες* δὲ λέγονται οἱ τὰ ἄπλικτα ἤτοι τὰ φοσσάτα μετροῦντες καὶ καθιστῶντες, οὓς *μινσουράτορας* νῦν καλοῦσιν. 22.

806. et ss. Cff. „*Ined. Tact. L.*“ XXXV, 15: *Προκουρσάτωρες δὲ οἱ πρὸ τῆς τοῦ πολέμου συμβολῆς προεκτρέχοντες καὶ τοὺς ἐναντίους πρὸς συμπλοκὴν ἐρεθίζοντες . . . . δεφένσωρες δὲ οἱ κατόπιν τῶν προκουρσατώρων ἀεὶ ὄντες καὶ τούτους ἐκ τῆς τροπῆς ὑποστρέφοντας ὑποδεχόμενοι καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἀγωνιζόμενοι.* || *κούρσορες* **MW** || **810.** *διφένσορες* **MW** || **812.** *προσεδίκησιν* **W** || **812. 813.** *κουρσόρων* **MW** || **813.** *συμβείη* *Urbicius* et **W**, *συμβαίνη* **M**, *συμβῆ* **AP₁E** || **814.** *καλέσει* **AP₁E** || **815—830.** Cff. „*Ined. Tact. L.*“ XXXV, 16, 17: *Ὑπερκεραστὰι δὲ καλοῦνται οἱ περὶ τὸ δεξιὸν ἄκρον τῆς παρατάξεως ἱστάμενοι ἐπὶ τῷ κυκλῶσαι τοὺς πολεμίους· πλαγιοφύλακες δὲ*

5*

18. *Ἀντικένσωρες* δὲ λέγονται οἱ προλαμβάνοντες ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις καὶ τὰς ἐπιτηδείας ὁδοὺς καὶ τοὺς τόπους τοὺς πρὸς τὴν τῶν ἀπλήκτων ποίησιν ἀνερευνῶντές τε καὶ κατανοοῦντες.

20. *Σκουλκάτωρες* οἱ κατάσκοποι λέγονται καὶ *πλαγιοφύλακες* οἱ πρὸς φυλακὴν τῶν πλαγίων τῆς πρώτης τάξεως ταττόμενοι.

CONSTITUTIO IV.

23. 25. *Ἀντικένσωρας* δὲ ἄλλους τινὰς ἔλεγον οἱ παλαιοὶ Ῥωμαῖοι, οὓς, ὡς οἶμαι, νῦν τοῖς μινσουράτωρσι συντάσσοντες ἰδίως οὐκ ὀνομάζουσιν. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ προλαμβάνοντες ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις καὶ τὰς ἐπιτηδείας ὁδοὺς καὶ τοὺς τόπους ἀνερευνῶντες, ἐν οἷς τὰ ἄπλικτα γίνεσθαι ὀφείλουσι, καὶ ταύτας, ὁποῖαί εἰσι, κατανοοῦντες.

24. 26. *Σκουλκάτωρες* δὲ οἱ κατάσκοποι λέγονται, οἵτινες μανθάνοντες τὰ τῶν ἐχθρῶν ἀπαγγέλλουσι.

25. 27. *Πλαγιοφύλακες* δέ εἰσιν οἱ πρὸς φυλακὴν τῶν πλαγίων τῆς πρώτης τάξεως ταττόμενοι.

αὖθις οἱ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ μερους τῆς παρατάξεως ἱστάμενοι ἐπὶ τῷ τὰς παρὰ τῶν πολεμίων γινομένας κυκλώσεις φυλάττεσθαι καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν αὐτοῖς **ἀντιπολεμεῖν καὶ ἀντικαθίστασθαι**· (17.) *μίνσωρες* δὲ ἢ **μινσουράτωρες** οἱ **τοῦ στρατοῦ** προεκτρέχειν **ἀποτεταγμένοι καὶ τὰς ὁδοὺς** ἐξομαλίζοντες καὶ τὴν τῶν ἵππων νομὴν ἐρευνῶντες καὶ τὰ ὕδατα καὶ πρὸς τούτοις τὴν τοῦ στρατοπέδου διάθεσιν καὶ πᾶσαν ἄλλην ὑπηρεσίαν αὐτοῦ. || **815.** *μίνσορες* **M W** || *οἱ τὰ ἄπλικτα* omm. **A P_1 E** || **816. 817.** *μινσοράτορας* **M W**, *μινσαράτωρας* **P_1 E** || **818.** *ἀντικένσορας* **M W** || **819.** *πάλαι* **P_1 E** || *ὡς* omm. **P_1 E** || *οἶμαι*] *ὑπολαμβάνω* **A P_1 E** || *μινσωράτορσι* **M W**; cf. *Niceph. Phoc.* De velit. bell. 218, 1 et ss.: οἱ δὲ προτρέχοντες τοῦ λαοῦ τῶν πολεμίων καταλαβεῖν τὸν τόπον πρὸς τὸ εὐτρεπίσαι τὰ ἑαυτῶν ἄπληκτα, ὡς εἰώθει, οὓς *μινσουράτωρας* εἴθισται Ῥωμαίοις καλεῖν, . . . ἐξελθέτωσαν κ. τ. λ. || **822.** *ἄπλικτα* **M**, *ἀπλικτα* **W**, *ἀπλῆκτα* **A**, *ἀπλῆκτα* **E**, *ἄπληκτα* **P_1** || **825.** *σκουλκάτορες* **M W** || **826.** *ἀπαγγέλλουσιν* **W A**, *ἀπαγγέλουσι* **P_1 E** || **828.** *τασσόμενοι* **A P_1 E**.

22. *Ὑπερκερασταὶ* δὲ οἱ πρὸς τὸ περιλαβεῖν τὸ τῶν ἐναντίων κέρας τεταγμένοι.

23. *Καὶ τοῦλδός* ἐστιν ἡ ἀποσκευὴ τῶν στρατιωτῶν, τοῦτ' ἔστιν παῖδές τε καὶ ὑποζύγια καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα.

CONSTITUTIO IV.

28. *Ὑπερκερασταὶ* δὲ οἱ πρὸς τὸ περιλαβεῖν τὸ 26.
τῶν πολεμίων κέρας ταττόμενοι.

29. *Ἔνεδροι* δὲ οἱ πρὸς ἐγκρύμματα κατὰ τῆς 27. c. 705.
παρατάξεως τῶν ἐχθρῶν ἑτοιμαζόμενοι.

30. *Νωτοφύλακες* δὲ οἱ ὀπίσω τῆς παρατάξεως 28.
πάσης τασσόμενοι περιπατεῖν.

31. *Καὶ τοῦλδόν* ἐστιν ἡ ἀποσκευὴ καὶ χρεία πᾶσα 29.
τῶν στρατιωτῶν, τοῦτ' ἔστιν παῖδές τε καὶ ὑποζύγια
καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα, καὶ εἴτι ἕτερον πρᾶγμα πρὸς ὑπε- [p. 39. M.]
ρεσίαν τοῦ φοσσάτου ἐπισύρεται.

32. Ἔστι δὲ καὶ ἡ τοῦ στρατηγοῦ προέλευσις εἴς 30.
τινας ἄρχοντας διαιρουμένη, οἷον τόν τε κόμητα τῆς κόρτης αὐτοῦ καὶ τὸν τοῦ θέματος δομέστικον καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν εἰς τοὺς λοιποὺς ἐξ ἔθους τῆς προελεύσεως αὐτοῦ ὑπηρέτας, οὓς περιττὸν ἡγούμεθα καταλέγειν.

829. *λαβεῖν* **P**$_1$; ad *περιλαβεῖν* in mge cod. **W**: *κυκλῶσαι* || **830.** *τασσόμενοι* **AP**$_1$**E** || **831.** *πρὸς τὰ* **AP**$_1$**E** || **835.** Cf. „*Ined. Tact. L.*" XXXV, 14: ⟨οἱ⟩ *ἐπὶ τοῦ τούλδου δὲ καλοῦνται οἱ τὴν ἀποσκευὴν ἐγκεχειρισμένοι τοῦ στρατοῦ σύμπαντος· τοῦλδον γὰρ ἡ ἀποσκευὴ λέγεται.* || **836.** *τοῦτ' ἔστιν* **M**, *τοῦτέστιν* **W**, *τουτέστιν* **E**, *τουτέστι* **AP**$_1$ || Ad *παῖδες* in mge cod. **W** *δουλοι*, — ad *ὑποζύγια*] *αλογα* | *σαγμαρια* || **837.** *ζῶα* **codd.** || *πράγμα* **P**$_1$**E**, *πραγμα* **W** || **842.** *εἰς*] *εἰ* **E** || *ἐξέθους* **MWP**$_1$**E** || **843.** *ὑπηρέτους* **M** || *περισσὸν* **AP**$_1$**E** || **843. 844.** *καταριθμεῖν* **AP**$_1$**E**.

Urbicii I 4, 1: *Τῆς ὁπλίσεως γενομένης κατὰ λόγον καὶ τῶν κατὰ τὸ ἀναγκαῖον εἰς ἀποτροφὴν τοῦ στρατοῦ προετοιμασθέντων καὶ τῶν ὀνομάτων, δι' ὧν οἵ τε καθ' ἕκαστον ἄρχοντες καὶ στρατιῶται σημαίνονται, δήλων γενομένων, χρὴ διανεμηθῆναι τὸν στρατὸν εἰς διάφορα τάγματα καὶ ἀρχάς, καὶ ἐπιστῆναι αὐτῷ φρονίμους καὶ προσφόρους ἄρχοντας.*

CONSTITUTIO IV.

31. 33. Ὁ γὰρ πρωτονοτάριος τοῦ θέματος καὶ ὁ χαρτουλάριος, προσέτι δὲ καὶ ὁ πραίτωρ ἤγουν ὁ τοῦ θέματος δικαστής (ὁ μὲν τῆς πολιτικῆς ἐστι διοικήσεως ἄρχων, ὁ δὲ πρὸς τὴν τοῦ στρατοῦ καταγραφήν τε καὶ ἀναζήτησιν, ὁ δὲ τὰς δίκας τῶν δικαζομένων διαλύει), οὓς εἰ καὶ τῷ στρατηγῷ ἔν τισιν ὑποτάττεσθαι χρή, ἀλλ' οὖν τοὺς λόγους τῶν ἰδικῶν αὐτῶν διοικήσεων πρὸς τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἀφορᾶν, ὥστε δι' αὐτῶν μανθάνειν τάς τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων καταστάσεις καὶ διοικήσεις ἀσφαλέστερον ἡγούμεθα.

32. 34. Τὸν μὲν οὖν στρατὸν ὅλον, ὦ στρατηγέ, διαιρήσεις εἰς διάφορα τάγματα καὶ ἐπιστήσεις αὐτοῖς, ὡς εἴρηται, ἄρχοντας φρονίμους καὶ ἀνδρείους καὶ προσφόρους αὐτοῖς.

846. *ἠγοῦν* **P_1E** || **847.** Ad *δικαστὴς* margo cod. **W** *κριτης* exhibet || *ἐστὶ τῆς πολιτικῆς ἐστι* **P_1** || **848.** *ὁ ἄρχων* **P_1E** || **848—849.** Verba *ὁ δὲ . . . . . ἀναζήτησιν* om. **P_1** || Inde a **(848.)** *ὁ δὲ* usque ad **851.** *λόγους* haec tantum possunt legi in **W:** *ος τὴν τοῦ στρατοῦ κατα | ζήτησιν · ὁ δε | δια | ρατη* || **848.** *στρα τοῦ* (sic) **A,** *στρατηγοῦ* **E** || **850.** *ὑποτάσσεσθαι* **AP_1E** || **851.** *εἰδικῶν* **A;** in mge cod. **W:** *ὧν εκαστος διοικει* || **853.** *καὶ τῶν στρατιωτικῶν* omm. **P_1E** || **858. 859.** *προσφόρους*] *ἁρμόζοντας* **AP_1E.**

Urbicii I 5, 2: Χρὴ πρότερον ἀπὸ παντὸς τοῦ τάγματος τοὺς ἑκατοντάρχας ἐπιλέγεσθαι, φρονίμους καὶ γενναίους . . . εἶτα τοὺς δεκάρχας, γενναίους καὶ αὐτόχειρας, εἰ δυνατὸν δὲ καὶ τοξεύειν εἰδότας, καὶ μετ' αὐτοὺς πεντάρχας καὶ τετράρχας ὁμοίως, καὶ τὸ τέλος τοὺς φύλακας τῶν ἀκιῶν, δύο ὑπὲρ ἑκάστης ἀκίας, ὡς γίνεσθαι τοὺς ἐπιλέκτους ἑκάστης ἀκίας ἄνδρας πέντε, καὶ τοὺς ἀπομένοντας ὀρδινεῦσαι εἰς ἀκίας, παλαιούς τε καὶ νέους. στήσας δὲ

CONSTITUTIO IV.

35. Ἀπὸ δὲ τοῦ τάγματος ἤτοι βάνδου τοὺς ἑκατοντάρχας ἐπιλέγου φρονίμους καὶ γενναίους εἰς ἀνδρίαν, εἶτα τοὺς δεκάρχας καὶ αὐτοὺς γενναίους καὶ αὐτόχειρας, εἰ δυνατὸν δὲ καὶ τοξεύειν εἰδότας, καὶ μετὰ τοὺς δεκάρχας καὶ πεντάρχας καὶ τετράρχας ὁμοίως, καὶ †τότε τοὺς φύλακας τῶν ἀκιῶν ἤγουν τῶν κατὰ τὸ πάχος τῆς παρατάξεως ὀρδίνων, οἳ καὶ δεκαρχίαι καλοῦνται, δύο ἀπὸ ἑκάστης ἀκίας, ὡς γίνεσθαι τοὺς ἐπιλέκτους ἑκάστης ἀκίας ἄνδρας πέντε· καὶ τοὺς ἀπομένοντας ὀρδινεῦσαι εἰς τὰς ἀκίας, παλαιούς τε καὶ νέους, ἀναμίκτους, ὅσοι ἂν εἰσι κατὰ τὸ μέτρον τοῦ πλήθους τοῦ στρατοῦ. 33. [p. 40. M.]

36. Στήσας δὲ καὶ τούτους τοὺς ἀπομένοντας τότε 34.

860. Verba *ἀπὸ δὲ τοῦ τάγματος* et *βάνδου* omm. **P₁E** || **860. 861.** *ἐκτάρχας* **P₁E** || **861.** *καὶ* et *εἰς ἀνδρίαν* omm. **P₁E** || **862.** *δεκάρχους* **MW** || **863.** *αὐτόχειρας*] **AP₁E** *ἰσχυρούς*; in marg. cod. **W** legitur: *εὐτόλμους* || **864.** *δεκάρχους* **MW** || Pro *καὶ* ante *πεντ.* **WAP₁E** *τοὺς* habent || **865.** Inde a *τότε* usque ad **867.** *ἀκίας* in **W** tantum verbum *ἤγουν* potest investigari || *τότε* **codd.**, quod jam redactor recensionis Ambrosianae repperit in suo exemplari operis Urbicii: recte apud Urbicium || *ἀκιῶν* **M** || **866.** *οἱ* **M** || **869.** *ὀρδινεῦσαι* **W**, *ὀρδινεῦσαι* ceteri; || **870.** Malim *ἀναμίκτως*.

καὶ τούτους τοὺς ἀπομένοντας, [καὶ] τότε τοὺς ἐπιλέκτους ἐπιβάλαι[1] κατὰ διαφοράν, πρὸς τὴν ἑκάστου ποιότητα τοὺς κρείττονας ἔμπροσθεν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀναλόγως.

3. Χρὴ δύο μανδάτωρας ἀγρύπνους καὶ φρονίμους ἐπιλεγῆναι καὶ δύο βανδοφόρους.

4. Χρὴ τὴν τοιαύτην ἐπιλογὴν καὶ ὀρδινατίωνα ποιεῖσθαι ἐν τοῖς κουντουβερνίοις, τοῦτ' ἔστιν ἐν ταῖς ἀκίαις, καὶ ἔνθα, ὡς εἰκός, παῖδες οὐκ εἰσίν, τοὺς ὑποδεεστέρους τῶν στρατιωτῶν εἰς τὰ σαγμάρια ἀφορίζειν, τοῦτ' ἔστιν εἰς τρία-τέσσαρα σαγμάρια ἄνδρα ἕνα καὶ

[1] ἐπιβάλαι libri (ἐπιβαλεῖν A).

CONSTITUTIO IV.

τοὺς ἐπιλέκτους ἐπιβάλαι κατὰ διαφορὰν πρὸς τὴν ἑκάστου ποιότητα ἤγουν φύσιν καὶ δύναμιν, τοὺς μὲν κρείττονας ἔμπροσθεν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀναλόγως ὄπισθέν τε καὶ διὰ μέσου.

35. 37. Δύο δὲ μανδάτωρας ἀγρύπνους καὶ φρονίμους ἐπιλεγῆναι δέον καὶ δύο βανδοφόρους ἀπὸ ἑκάστου τάγματος, τὴν δὲ τοιαύτην ἐπιλογὴν καὶ ὀρδινείαν ποιεῖσθαι ἐν τοῖς κουντουβερνίοις, τοῦτ' ἔστιν ἐν ταῖς ἀκίαις.

36. 38. Καὶ ἔνθα, ὡς εἰκός, παῖδες οὐκ εἰσί, τοὺς ὑποδεεστέρους τῶν στρατιωτῶν εἰς τὰ σαγμάρια ἀφορίζειν,
c. 708. τοῦτ ἔστιν εἰς τρία ἢ τέσσαρα σαγ|μάρια ἄνδρα ἕνα,

873. ἐπιβάλαι] om. A; ἐπίβαλον P_1 E, ἐπίβαλε MW; cf. *Psaltes* p. 210., *Preuschen* Handwörterbuch s. v. || 875. ἀλόγως P_1 E || 877. μανδάτορας MW || 878. Ad δέον in mge cod. W: ἁρμόζον || 879. καὶ ὀρδινείαν codd., (ὀρδινίαν *Du Cange*); καὶ ὀρδινατίωνα habet *Urbicii* M, κατόρδινον eius recensio Ambrosiana || 880. κουντουβερνίοις P_1, κουτου βερνίοις W, κοντουβερνίοις ceteri || τουτέστιν MW, τουτέστιν AP_1, τούτέστιν E || 884. τοῦτἔστιν M, τοῦτέστιν WE, τουτέστιν AP_1 ||

ἕτερόν τινα τῶν καθεστώτων στρατιωτῶν χρήσιμον μετὰ σημείου, ᾧτινι ὁ πᾶς τοῦλδος ἤτοι τὰ σαγμάρια ἀκολουθεῖν ὀφείλουσιν.

5. *Χρὴ ὁρισθῆναι πόσαι καὶ ποῖαι ἀκίαι δεξιᾷ τοῦ βάνδου τάσσονται καὶ ποῖαι ἀριστερᾷ αὐτοῦ.*

Onas. Strat. Cap. XXIV. [*Περὶ τοῦ οἰκείους πρὸς οἰκείους*

CONSTITUTIO IV.

καὶ ἕτερόν τινα τῶν ἐλλογίμων ἐξ αὐτῶν στρατιωτῶν χρήσιμον μετὰ σημείου, ᾧτινι τὸ ὅλον τοῦλδον ἤγουν τὰ σαγμάρια ἀκολουθεῖν ὀφείλουσιν.

39. *Ὁρίσεις δὲ καὶ τὰς ἀκίας, πόσαι καὶ ποῖαι ὀφεί-* 37.
λουσι δεξιᾷ τοῦ βάνδου τάττεσθαι καὶ πόσαι καὶ ποῖαι ἀριστερᾷ αὐτοῦ.

40. *Τάξεις δὲ καὶ τὰ κοντουβέρνια ἢ κατὰ πέντε,* 38.
ὡς εἴρηται, ἢ δέκα ἄνδρας ἢ κατὰ τέσσαρας ἢ ὀκτὼ ἢ δεκαέξ, ὡς ἂν γινώσκῃς τὸ κατὰ καιρὸν χρήσιμον, ἵνα τῇ [p. 41. M.]
συνηθείᾳ δεσμούμενοι καὶ ὑπὲρ ἀλλήλων ἐν ταῖς μάχαις ἀγωνιζόμενοι χρησιμώτεροι πρὸς ἀνδρίαν γένωνται. ἔχειν δὲ αὐτοὺς κοινὴν καὶ τὴν χρείαν καθ᾽ ἕκαστον κοντουβέρνιον, ὡς ἤδη προδιορισόμεθα.

εἰς τρία ἢ εἰς (εἰ P$_1$) *τέσσαρα* AP$_1$E || **886.** *τοῦλδον* **W** || **886–887.** *ἤγουν τὰ σαγμάρια* omm. AP$_1$E || **888.** *πόσαι*] *ποιῆσαι* **M**, *ποιῆσαι* **W** || **889.** *δεξιὰ* **M**; *δεξιᾷ* et *ἀριστερᾷ* dedi, quanquam inveni etiam formas *δεξιὰ* et *ἀριστερὰ* cum in Urbicii tum in Leonis libris manuscriptis || *τάσσεσθαι* AP$_1$E || **890.** *ἀριστερὰ* AP$_1$E || **891.** *κουντουβέρνια* P$_1$, *κουτουβέρνια* **W**, *κοντοῦ βέρνια* **E**, *κοντουβέρνια* **MA** || **893.** *γινώσκῃς*] cf. *Crönert* p. 48 || **894.** Ante *ὑπὲρ ἀλλήλων* omittunt **MW** *καὶ* || **895.** *ἀνδρείαν* **A** || **896.** *αὐτοῖς* **M** || **896–897.** *κουντουβέρνιον* P$_1$, *κοντουβέρνιον* **ceteri** || *ἤδη*] cf. V, 13, VI, 23, VIII, 27 || Loco verborum *κοντ. ὡς ἤδη προδιω[ρισάμεθα]* membranam in cod. **W** laceratam videbis || **897.** *προδιωρισάμεθα* **M(W)AE**, *προδιωρισόμεθα* P$_1$.

καὶ γνωρίμους πρὸς γνωρίμους τάττειν]. Φρονίμου δὲ στρατηγοῦ καὶ τὸ τάττειν ἀδελφοὺς παρ' ἀδελφοῖς, φίλους παρὰ φίλοις . . . · ὅταν γὰρ ᾖ τὸ κινδυνεῦον πλησίον τὸ προσφιλέστερον, ἀνάγκη τὸν ἀγαπῶντα φιλοκινδυνότερον ὑπὲρ τοῦ πέλας ἀγωνίζεσθαι καὶ δή τις αἰδούμενος μὴ ἀποδοῦναι χάριν, ὧν εὖ πεπονθεν, αἰσχύνεται καταλιπὼν τὸν εὐεργετήσαντα πρῶτος αὐτὸς ἄρξασθαι φυγῆς.

CONSTITUTIO IV.

39. 41. *Φρονιμώτερον δὲ ποιήσεις, ἐὰν τάξῃς, εἰ τύχοι, ἀδελφοὺς μετὰ ἀδελφῶν καὶ φίλους μετὰ φίλων, μάλιστα ἐν ταῖς τῆς μάχης παρατάξεσιν. ὅτ' ἂν γάρ ἐστι τῷ κινδυνεύοντι ὁ πλησίον προσφιλέστατος, ἀνάγκη τὸν ἀγαπῶντα φιλοκινδυνότερον ὑπὲρ τοῦ πλησίον καὶ φιλουμένου ἀγωνίζεσθαι. καὶ δή τις αἰδούμενος μὴ ἀποδοῦναι χάριν τῷ φίλῳ, ὧν πέπονθε φιλικῶν, αἰσχύνεται καταλιπεῖν τὸν εὐεργετήσαντα καὶ πρῶτος αὐτὸς ἄρξασθαι φυγῆς.*

40. 42. *Τὰ δὲ κουντουβέρνια, ὡς ἤδη εἴπομεν, διὰ τοῦτο ἀπὸ παλαιῶν καὶ νέων στρατιωτῶν δεῖ γίνεσθαι, ἵνα*

898. *εἰ τύχοι* omm. **AP₁** || **902.** *φιλοκινδυνώτερον* **MW** || **903.** *καὶ δή τις*] in mge cod. **W**: *ἤγουν ἐντρεπομενος την ἀγάπην ἣν εχει προς αὐτὸν ὁ φίλος αὐτοῦ* || **903.** *αἰσχυνόμενος* **AP₁E** || **904.** *φιλικῶν*] *φίλων* (sic) **P₁E** || **905.** *αὐτὸς* ego, *αὐτοῦ* **MW**, omm. **AP₁E** || **905—906.** *ἄρξ. φυγῆς*] *φυγεῖν* **AP₁E** || **907.** *κουντουβέρνια* **P₁**, *κουτουβέρνια* **W**, *κοντουβέρνια* ceteri || § 35 || *ἤδη* omm. **AP₁E**.

fol. 5ʳ cod. C **REC. CONST.** In p post verba *βασταζούσας το αρμαμέντον*, in C post verba *καὶ ἄλλας*
c. 1221 **Lami.** *πάλιν τοῦ μέσου* [VI, 27] sequuntur:

42. ||| *Τὰ δὲ κουντουβέρνια διὰ τοῦτο ἀπὸ παλαιῶν καὶ νεῶν στρατιωτῶν, ὡς ἀνωτέρω*

Inscribitur in p: *ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ βασιλέως Κωνσταντινουπόλεως βιβλίον τακτικόν, τάξιν περιέχον τῶν κατὰ θάλασσαν καὶ γῆν μαχομένων,* — in C: *βιβλίον τακτικόν. πῶς ὀφείλουσιν οἱ κατὰ γῆν τε καὶ κατὰ θάλατταν μαχόμενοι πολεμεῖν· ὅπερ ξυνέγραψε κωνσταντῖνος βασιλεύς· ὁ τοῦ ῥωμανοῦ υἱός.*

1. *κοντουβέρνια* p.

Urbicii II 6: *Τὰ κουντουβέρνια ἀπὸ παλαιῶν καὶ νέων γίνεσθαι ἀναλόγως, ἵνα μὴ οἱ παλαιοὶ καθ' ἑαυτοὺς τασσόμενοι ἀσθενεῖς ὦσι, μὴ δὲ οἱ νεώτεροι ἄτακτοι εὑρεθῶσιν, ὡς ἄπειροι.*

Urbicii I 4, 2: *Χρὴ τάγματα γίνεσθαι διάφορα ἀπὸ τριακοσίων*

CONSTITUTIO IV.

μηδὲ οἱ παλαιοὶ καθ' ἑαυτοὺς τασσόμενοι ἀσθενεῖς ὦσι καὶ ἀδύνατοι, μηδὲ οἱ νεώτεροι ἄτακτοι εὑρεθῶσιν ὡς ἀπείραστοι. οἱ μὲν γὰρ — εἰ καὶ γηραιοί, ἀλλὰ — πεπειραμένοι, οἱ δὲ — εἰ καὶ νεάζοντες καὶ ἀνδρεῖοι, ἀλλὰ — ἄπειροί εἰσιν.

43. *Οὕτως οὖν τῶν ταγμάτων ἤγουν βάνδων διαιρουμένων ἐφ' ἑαυτά, χρὴ ἐπιστῆναι αὐτοῖς ἄρχοντας, τοὺς λεγομένους κόμητας, συνίστασθαι δὲ ἕκαστον τάγμα ἀπὸ ἀνδρῶν τριακοσίων κατὰ τὸν μέσον τρόπον. μήτε δὲ πλέον τετρακοσίων ἀνδρῶν τὸ τάγμα ἔχειν* 41.

909. *εἰσὶ* **MWA** || **911.** *γέροντες* **AP₁E** || **911–912.** Leguntur in **W** haec tantum *γη[ραιοί, ἀλλὰ π]ε[π]ειραμενοι οἱ δε [εἰ καὶ νεάζοντες κ]αὶ* || **915.** *ἐφ' ἑαυτά* omm. **AP₁E** || **916.** Cff. „*Inedita Tact. L.*" XXXV, 4: *νῦν δὲ βάνδον ἐπὶ μὲν πεζικῶν ταγμάτων τὸ τῶν διακοσίων ἀνδρῶν καὶ ἐπέκεινα σύστημα μέχρι τῶν τετρακοσίων τὸ πλεῖστον, ἐπὶ μέντοι γε τῶν ἱππικῶν τὸ τῶν πεντήκοντα μὲν τὸ ἐλάχιστον, προκόπτον δὲ μέχρι καὶ τριακοσίων πεντήκοντα ἢ τὸ πλεῖστον τετρακοσίων ταὐτόπως ὂν κ.τ.λ.* || **917.** *τριακοσίων*] *τ* **P₁E** || **919.** *ὁρίσεις* **P₁E**, *ὁρισῃς* **W** ||

εἴπομεν, ἁρμόζει γίνεσθαι, ἵνα μὴ μόνοι οἱ παλαιοὶ παρατασσόμενοι ὦσιν ἀδύνατοι διὰ τὸ γῆρας, μήτε μόνοι οἱ νεώτεροι ὄντες εὑρίσκωνται ἄτακτοι, ὡς μὴ ἔχοντες πεῖραν.

43. *οὕτως ὀφείλουσι χωρίζεσθαι τὰ βάνδα ἀπὸ ἀνδρῶν τριακοσίων [ἂν δὲ πολὺν ἔχῃς στρατόν, ἐχέτω τὸ βάνδον ἄνδρας τετρακοσίους, ἂν δὲ ὀλίγος ὑπάρχῃ ὁ στρατός, ἐχέτω τὸ βάνδον ἄνδρας διακοσίους]. πλὴν μήτε πλέον τῶν τετρακοσίων ἀνδρῶν παραχωρήσῃς ἔχειν τὸ βάνδον, ⟨κἂν⟩ κατὰ πολὺ ⟨ἔχῃς στρατόν⟩, μήτε ἔλαττον τῶν διακοσίων, κἂν*

3. *εὑρίσκονται* **C** || 4–6. Interpolationem ego statui || 7. *κατὰ πολὺ* post (8) *ὑπάρχῃ* in **C p**; cetera inserui || Post *μήτε* **C** *πάλιν* inserit.

ἢ τετρακοσίων τὸ πλεῖστον ἀνδρῶν καὶ συστῆναι εἰς μοίρας ἤτοι χιλιαρχίας καὶ γενέσθαι αὐτὰς ἀπὸ δισχιλίων ἢ τρισχιλίων ἀνδρῶν πρὸς τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ καὶ ἐπιστῆναι αὐταῖς μοιράρχας χρησίμους, τοὺς λεγομένους δοῦκας ἤτοι χιλιάρχους, φρονίμους καὶ τεταγμένους.

3. *Τὰς δὲ μοίρας ταύτας τρία μέρη γίνεσθαι ἴσα καὶ ἐπιστῆναι*

CONSTITUTIO IV.

[p. 42. M.] *ὁρίσῃς, κἂν πάνυ πολὺν στρατὸν ἔχῃς, | μήτε ὑποκάτω τῶν διακοσίων, κἂν ἔστιν ὀλίγος ὁ στρατός.*

42. **44.** *Ταῦτα δὲ τὰ τάγματα συνάξεις εἰς χιλιαρχίας ἤτοι μοίρας, τὰς λεγομένας δρούγγους, καὶ ἐπιστήσεις αὐτοῖς μοιράρχας χρησίμους ἀνδρίᾳ καὶ φρονήσει καὶ εὐταξίᾳ, εἰ δυνατόν, καὶ εὐγενείᾳ καὶ εὐπορίᾳ, τοὺς λεγομένους δρουγγαρίους, οὓς ποτε χιλιάρχους ἐκάλουν οἱ παλαιοί.*

43. **45.** *Τὰς δὲ μοίρας ταύτας ἤτοι τοὺς δρούγγους συνάξεις εἰς μέρη ἤγουν τούρμας καὶ ἐπιστήσονται αὐτοῖς γνώμῃ τῆς βασιλείας ἡμῶν μεράρχαι, οἱ λεγό-*

ἔχεις **W** || **921.** *συντάξεις* **A** || **923.** *ἀνδρείᾳ* **P₁E** || **924.** Post *εὐπορίᾳ* **AP₁E** inserunt *διαφέροντας*; vide recensionem Constantinianam || **927—929.** Inde a *ταύτας* usque ad *αὐτοῖς* haec tantum possunt legi in **W**: *δρούγγους* | *τούρμας καὶ* || **928.** *συντάξεις* codd.; *συνάξεις* ego dedi recensione Constantiniana nitens.

ὀλίγος ὑπάρχῃ ὁ στρατός. κάλλιον δέ ἐστι τὸ μέσον ἤγουν ἵνα ἔχῃ τὸ βάνδον, ὡς εἴπομεν, ἄνδρας τριακοσίους.

44. *τὰ δὲ βάνδα ταῦτα ὀφείλεις συνάξαι καὶ ποιῆσαι εἰς δρούγγους καὶ ἐπιστῆσαι αὐτοῖς δρουγγαρίους χρησίμους καὶ ἀνδρείους, φρονίμους καὶ εὐτάκτους, εἰ δυνατόν, καὶ εὐγενεῖς καὶ εὐπόρους.*

45. *τοὺς δὲ δρούγγους τούτους πάλιν σύναξον καὶ ποίησον εἰς τούρμας τρεῖς καὶ ἐπίστησον αὐτοῖς μετὰ προτροπῆς τῆς βασιλείας ἡμῶν τουρμάρχας φρονίμους ὁμοίως καὶ*

11. *καὶ δρουγγαρίους* p || 13. *σύναξον*] cf. *Psalles* p. 219 || *εἰς τοὺς μαστρεῖς* p.

αὐτοῖς μεράρχας, τοὺς λεγομένους στρατηλάτας, φρονίμους, εὐτάκτους καὶ ἐμπείρους, εἰδότας, εἰ δυνατόν, καὶ γράμματα, καὶ μάλιστα τὸν τοῦ μέσου μέρους λεγόμενον ὑποστράτηγον, ὀφείλοντ', εἰ χρεία γένηται, ἐν πᾶσι τὸν τοῦ στρατηγοῦ τόπον ἀναπληροῦν . . .

4. *Διαιροῦνται πρότερον οἱ καβαλλάριοι εἰς τάγματα διάφορα, τὰ δὲ τάγματα εἰς μοίρας ἤτοι χιλιαρχίας, αἱ δὲ μοῖραι εἰς μέρη*

CONSTITUTIO IV.

μενοί ποτε καὶ στρατηλάται, νῦν δὲ τῇ συνηθείᾳ καλούμενοι τουρμάρχαι καὶ τούτους φρονίμους καὶ εὐτάκτους εἶναι καὶ ἐναρέτους καὶ ἐμπείρους, εἰ δυνατόν, εἰδότας καὶ γράμματα, καὶ μάλιστα τὸν τοῦ μέσου μέρους, τὸν λεγόμενον ὑποστράτηγον, ὀφείλοντα, εἰ χρεία γένηται, ἐν πᾶσι τὸν τοῦ στρατηγοῦ τόπον ἀναπληροῦν.

46. *Ταῦτα δὲ τὰ μέρη τρία συστῆναι, ἐφ' οἷς καὶ* 44.
τρεῖς ἐπιστήσονται τουρμάρχαι, εἷς ἕκαστος ἰδίου μέρους ἄρχων, ὥστε εἶναι τοῦ παντὸς στρατοῦ τὴν | ἀνω- c. 709.
τάτην τομὴν τρία ἰσάριθμα μέρη ἤγουν τούρμας, τοῦτ'

930. *στρατηλὰται* **E** || 934. *ὑποστρατηγὸν* **M**, *ὑποστρατηγον* **W** || 937. *ἐφ' ᾧ* **P₁**, *ἐφ ᾧ* **E** || 939—940. Pro *ἀνωτάτην τομὴν* **AP₁E** *πρώτην καὶ μεγίστην διαίρεσιν* exhibent || 940. *μέρη ἰσάριθμα* **AP₁E** || *τούρμαι* **MWP₁E**, *τοῦρμαι* **A**, *τούρμας* edd. || 940—941. *τοῦτ᾽ἔστι* **M**, *τοῦτέστιν* **W**, *τοῦτέστι* **P₁E**, *τουτέστι* **A**.

εὐτάκτους, ἐναρέτους τε καὶ ἐμπείρους, εἰ δυνατόν, μαθόντας καὶ γράμματα, κατεξαίρε||τον c. 1224 Lami.
τὸν μέλλοντα ἔχειν τὴν μέσην τοῦρμαν, ὅστις καὶ στρατηγός, ἂν λείψῃ τὸν τόπον αὐτός, — καὶ τὴν ἐξουσίαν πᾶσαν ἐπέχειν ὀφείλει καὶ ἀναπληροῦν.

46. *οὕτως ἐστὶν ἀναγκαῖον χωρίζεσθαι τὸν στρατὸν εἰς τούρμας τρεῖς ἤγουν εἰς τρία μέρη, εἰς μέσον, εἰς ἀριστερὸν καὶ εἰς δεξιόν.*

15. **εὐαρέτους** C sic, ut pro **ἐναρέτους** possit legi || 16. **τούρμαν** p || **λήψῃ** p || **αὐτός** ego, **αὐτοῦ** codd. 18. **στρατηγὸν** Cp.

τρία ἴσα, τοῦτ᾽ ἔστιν μέσον, δεξιόν, ἀριστερόν, τὰ ποιοῦντα τὴν παράταξιν τὴν ὑπὸ τῷ στρατηγῷ τεταγμένην.

5. *Χρὴ μηδὲ τάγμα πλέον τῶν τετρακοσίων ἀνδρῶν γίνεσθαι δίχα τῶν ὀπτιμάτων βάνδων, μηδὲ μοῖραν τῶν τρισχιλίων, μηδὲ μέρος ⟨τῶν⟩ ἑξακισχιλίων ἢ ἑπτακισχιλίων. εἰ δὲ συμβῇ πλέον τοῦ λεχθέντος μέτρου εἶναι τὸν στρατόν, κάλλιόν ἐστιν ἔξωθεν τῶν μερῶν ἐν ὑποβοηθείᾳ ⟨ὄπισθεν τῆς προμάχου τάξεως παράταξιν⟩ ἐν δευτέρᾳ τάξει καθίστασθαι καὶ ἐπὶ φυλακῇ τῶν πλαγίων μερῶν*

CONSTITUTIO IV.

ἔστι μέσον, ἀριστερὸν καὶ δεξιόν. ταῦτα δὲ ποιεῖ τὴν πᾶσαν τάξιν τὴν ὑπὸ τῷ στρατηγῷ τεταγμένην.

45. 47. *Χρὴ δέ, ὡς εἴρηται, μήτε τάγμα πλέον τῶν τετρακοσίων ἀνδρῶν γίνεσθαι ἤγουν τὸ τοῦ κόμητος βάνδον,* [p. 13. M.] *μήτε δροῦγγον πλέον τῶν τρισχιλίων, μήτε τοῦρμαν πλέον τῶν ἑξακισχιλίων.*

46. 48. *Εἰ δὲ συμβῇ πλέον τοῦ λεχθέντος μέτρου εἶναι τὸν στρατόν, κάλλιόν ἐστιν ἔξωθεν τῶν μερῶν ἤτοι τῶν τουρμαρχιῶν, ἐν δευτέρᾳ τάξει καθίστασθαι ἤγουν [ἐν τῇ] ὄπισθεν τῆς προμάχου τάξεως παραταγὴν ἐν ὑποβοηθείᾳ καὶ εἰς φυλακὴν τῶν πλαγίων μερῶν καὶ εἰς νωτο-*

941. *ἀριστερόν τε καὶ* **P_1E** || **943.** Loco verborum *χρὴ δὲ ὡς* et *πλέον τῶν* membrana cod. **W** scissa est || **945.** *τούρμαν* omnes codd., *τοῦρμαν* edd. || **946.** *ἑξάκις χιλίων* **A** || **949.** *τουρμαρχίων* **P_1**, *τουρμαχιῶν* **E** || **949.** *ἐν τῇ* seclusi, postea **(950)** *παραταγὴν* scripsi pro codd. *παραταγῇ*.

47. *οὐκ ὀφείλει δὲ οὔτε βάνδον, ὅπερ ἐπέχει ὁ κόμης, πλέον, ὡς εἴρηται, τῶν τετρα-* p. 21 Meurs. *κοσίων ἀνδρῶν ἔχειν, οὔτε δροῦγγος || πλέον τῶν τρισχιλίων.*

48. *ἂν δὲ περισσότερον ἔχῃς στρατόν, καλόν ἐστιν, ἵνα ὄπισθεν τῆς παραταγῆς δευτέραν ποιήσῃς παραταγὴν πρὸς τὸ εἶναι αὐτὴν εἰς βοήθειαν τῆς πρώτης· ἵνα δὲ ποιήσῃς*

21. *τετρακισχιλίων* p.

καὶ τοῦ νώτου, καὶ εἰς ἐνέδρας καὶ κυκλώσεις τῶν ἐναντίων, καὶ μὴ τὰ μέρη ἢ τὰς μοίρας μείζους ποιεῖν, ἵνα μὴ ὡς τέλεια καὶ ἐπὶ πολὺ ἐκτεινόμενα ἀπειθῆ καὶ συγκεχυμένα εὑρεθῶσιν.

6. Χρὴ μὴ πάντα τὰ τάγματα ἐπιτηδεύειν πάντως ἴσα ποιεῖν, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βάνδων εὐαρίθμητος τοῖς ἐχθροῖς ὁ στρατὸς γένηται, ἀλλὰ τοῦτο φυλάττειν, τὸ μηδὲ τῶν τετρακοσίων

CONSTITUTIO IV.

φύλακας καὶ εἰς ἐνέδρας ἤτοι ἐγκρύμματα καὶ εἰς κυκλώσεις τῶν πολεμίων.

49. Καὶ μήτε τὰς τούρμας, μήτε τοὺς δρούγγους 47. μείζους ποιεῖν, ἵνα μὴ ὡς μεγάλα καὶ ἐπιπολὺ ἐκτεινόμενα ἀπειθῆ πρὸς τὰ παραγγέλματα καὶ συγκεχυμένα εὑρεθῶσιν.

50. Ἀλλὰ καὶ ἕτερόν σοι χρήσιμον παραινέσω, ὥστε 48. μὴ πάντα τὰ τάγματα ἤτοι βάνδα ἐπιτηδεύειν πάντως ἴσα ποιεῖν, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βάνδων εὐαρίθμητος τοῖς ἐχθροῖς ὁ στρατὸς γένηται, ὅπερ πολλάκις

955. *μείζονας* **AP₁E** || 959. *ἐπιτηδεύεις* **MW**, *ἐπιτηδεύῃς* **AP₁E** || 960. Post *ἵνα μὴ* m[1] cod. **E** iterum exaravit verba *πάντα ..... ποιεῖν*, sed m. r. delevit || 961. *τοῖς ἐχθροῖς* omissa sunt in **AP₁E** || *ὁ στρατηγὸς* **MW**.

καὶ πλαγιοφύλακας καὶ ἐγκρύμματα, ὁμοίως ἵνα ποιήσῃς καὶ ὑπερκεραστὰς πρὸς τὸ κυκλῶσαι τοὺς πολεμίους.

49. *μήτε δὲ εἰς τούρμας, μήτε εἰς δρούγγους γένηται προσθήκη, ἐπειδή, ἂν ἔχωσι πλῆθος περισσότερον οὗ εἴπομεν, γίνονται μεγάλα καὶ ἐξαπλοῦνται εἰς τὸ πολὺ καὶ οὐ δύνανται ἀκούειν οὐδὲ ποιεῖν εὐκόλως τὰ | παραγγέλματα, — καὶ ἐκ τούτου γίνεται* fol. 5v *σύγχυσις.*

50. *παραινέσω σοι καὶ ἄλλο χρήσιμον· μὴ ποιῇς τὰ βάνδα ὅλα ἴσα, ἵνα μὴ μετρῶσιν οἱ ἐχθροὶ τὸ πόσα βάνδα ἔχεις καὶ ἐκ τούτου ψηφίζωσι καὶ εὑρίσκωσι τὴν ποσότητα*

26. *εἰς τοὺς δρούγγους* C || 27. *γένωνται* p || 28. *παρατάγματα* p || 30. *ἴσα* C.

ἀνδρῶν, ὡς **εἴπαμεν**, *πλέον, μηδὲ τῶν διακοσίων ἔλαττον τὰ τάγματα γίνεσθαι.*

Urbicii XII 8, 7: *Πῶς δεῖ ἀφορισθῆναι ἀπὸ ἑκάστου ἀριθμοῦ εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας;* 1. *Μανδάτωρας ἀγρύπνους, συνετούς, γοργοὺς καὶ εὐφώνους, εἰδότας Ῥωμαϊστὶ καὶ*

CONSTITUTIO IV.

μεγάλας προξενεῖ τὰς βλάβας, — ἀλλὰ τοῦτο φυλάττειν, μηδὲ τῶν τετρακοσίων ἀνδρῶν, ὡς εἴπομεν, πλέον, μηδὲ τῶν διακοσίων ἀνδρῶν ὀλιγώτερα γίνεσθαι αὐτά.

49. 51. *Διὸ πολλάκις καὶ καθ᾽ ἕκαστον τάγμα ἐὰν δύο βάνδα εὐτρεπίζῃς ἀναδείκνυσθαι ἐν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ πολέμου συμβολῆς, οὐκ ἄχρηστον εἰς τὸ καταπλῆξαι τοὺς πολεμίους.*

52. *Χρὴ δὲ ἀφορισθῆναι ἀπὸ ἑκάστου βάνδου εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ὡς εἴρηται, τοὺς μανδάτωρας ἀγρύπνους καὶ συνετοὺς καὶ γοργοὺς καὶ εὐφώνους,* [p. 14. M.] *εἰδότας, εἰ δυνατόν, καὶ διαφόροις γλώσσαις λαλεῖν.*

963. $\bar{\upsilon}$ **P_1E** || **964.** $\bar{\sigma}$ **P_1** || *δλιγότερα* **P_1** || **965.** *καθ᾽ ἕκαστον* **AP_1E**, *καθέκαστον* **MW** || **966.** *ἀναφαίνεσθαι* **AP_1E** || **968.** *ἐναντιους* **W** || **970.** *μανδάτορας* **MW** || **971** *γοργούς*] *ἐγρηγόρους* **AP_1E** || *καλλιφώνους* **AP_1E** || **972.** *γινώσκοντας* **AP_1E** || *γλώσσαις διαφόροις* **AP_1E**.

τοῦ στρατοῦ ὅλου, ὅπερ προξενεῖ πολλάκις μεγάλας βλάβας. διὰ τοῦτο καλόν ἐστιν, ἵνα ποιῇς καὶ μικρότερα βάνδα καὶ μεγαλώτερα.

51. *διὸ καὶ χρήσιμον πολλάκις ἐστίν, ἵνα καθ᾽ ἕκαστον τάγμα μίσγῃς δύο βάνδα καὶ ποιῇς αὐτὰ γίνεσθαι βάνδον ἓν εἰς τὸν καιρὸν τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου. μεγάλα γὰρ φαινόμενα ποιοῦσι φόβον εἰς τοὺς πολεμίους.*

52. *ἁρμόζει δὲ χωρισθῆναι ἀπὸ ἑκάστου βάνδου διὰ τὰ ἓξ ἀναγκαίου μανδάτα καὶ μανδάτορας ἀγρύπνους καὶ γοργοὺς καὶ φρονίμους καὶ λαλοῦντας, ἂν ἐνδέχηται, καὶ διαφόρους γλώσσας.*

34. **καθέκαστον** C || 35. **αὐτὰ** in C ita, ut pro **ἀντὰ** possit legi (cf. v!) || 37. **βάνδον** p?

Περσιστί, ἐὰν ἀπαντᾷ, καὶ Ἑλληνιστί .... Βουκινάτωρας .... σαμιάτωρας, τοξοποιούς, σαγιττοποιοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς πρὸς τὴν διατύπωσιν.

2. *Δεῖ τινας προβληθῆναι τοὺς ὀφείλοντας τὰ εὑρισκόμενα ἐκ τῶν ἀπολλυμένων συνάγειν καὶ ἀποδιδόναι τοῖς κυρίοις αὐτῶν.*

3. *Δεῖ ὡς ἐπὶ τοῦ τούλδου τοῦ καβαλλαρικοῦ, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν προβληθῆναί τινας, οἷς ὀφείλουσι πείθεσθαι οἱ τοῦ καραγοῦ.*

CONSTITUTIO IV.

53. *Καὶ βουκινάτωρας, οἵτινες ἐν καιρῷ τὰ συνήθη* 50.
σαλπίσουσι, σαμιάτωρας, τοξοποιούς, σαγιττοποιοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς πρὸς τὴν ἐξ ἔθους διατύπωσιν.

54. *Προσαφορίσεις δὲ καί τινας τοὺς ὀφείλοντας τὰ* 51.
εὑρισκόμενα τῶν ἀπολλυμένων συνάγειν καὶ ἀποδιδόναι τοῖς κυρίοις αὐτῶν.

55. *Ὥσπερ δὲ ἐπὶ τοῦ τούλδου τῶν καβαλλαρίων* 52.
ἀναγκαῖον ὁρίσαι τοὺς ὀφείλοντας ἐπιστῆναι ἄρχοντας, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ τούλδου ἤτοι τῶν ἁμαξίων τῆς πεζικῆς τάξεως ἀφορίσεις τινάς, οἷς ὀφείλουσι πείθεσθαι οἱ τοῦ λεγομένου καραγοῦ.

---

973. *βουκινάτορας* **MW** || *ἐν τῷ καιρῷ* **A** || **974.** *σαλπίζουσι* ⟨-ν **A**⟩ **AP₁E** || *σαμιάτορας* **MW** || *σαγιτοποιοὺς* **AP₁E** || **975.** *ἐξ ἔθους* **A**, *ἐξέθους* **MWP₁E** || **976.** *ἀφορίσεις* **AE**, *ἀφορήσεις* **P₁** || **981.** *οὕτω* **AP₁E** || *ἤτοι τῶν ἁμαξίων* (*ἁμαξιῶν* **A**) post **983** *καραγοῦ* habent **AP₁E** || *ἁμαξίων* **W**, *ἁμαξιῶν* **M** || **983.** *ὁ* **P₁E** || **983.** *καρραγοῦ* **A.**

---

53. *ὁμοίως ὀφείλουσιν ἀφορίζεσθαι καὶ χωρίζεσθαι καὶ βουκινάτορες καὶ σαμιάτορες, τοξοποιοί, σαγιτοποιοὶ καὶ οἱ λοιποί, ὅσοι κατὰ συνήθειαν εἰς τὰς τοῦ φοσσάτου χρείας ἐνεργοῦσι.*

54. *χώρισον δὲ καί τινας τοὺς ὀφείλοντας συνάγειν τὰ εὑρισκόμενα ἐκ τῶν ἀπολλυμένων καὶ ἀποδιδόναι τοῖς κυρίοις αὐτῶν.*

55. *ὥσπερ δὲ ἐπὶ τοῦ τούλδου τῶν καβαλλαρίων εἴπομεν, ἵνα χωρίσῃς τὸν ὀφείλοντα αὐτὸ κρατεῖν ἄρχοντα, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ τούλδου τῶν πεζῶν.*

10. *ὅμοιον* p || *βουκινάτωρες* p || *σαμιάτωρες* p || 42. *ἐνεργῶσι* p.

4. *Καὶ καθ᾽ ἕκαστον μέρος ⟨ἕνα⟩ πρῶτον τὸν ἄρχειν ὀφείλοντα καὶ σημεῖον, ὡς ἐπὶ τῶν ἵππων, ἐντεθῆναι τοῖς βουσίν, ἰδικὸν ἑκάστου ἀριθμοῦ, ἵνα εἰσὶν εὔδηλοι τοῖς ἰδίοις.*

Urb. XII 8, 8: *Πῶς δεῖ τὸν πεζικὸν στρατὸν καὶ τοὺς*

CONSTITUTIO IV.

53. 56. *Καραγὸς γὰρ λέγεται ὁ διὰ τῶν ἁμαξῶν καὶ τριβόλων καὶ τῶν ἄλλων μηχανῶν γινόμενος περιορισμὸς εἰς ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ.*

c. 712. 54. 57. *Καὶ καθ᾽ ἕκαστον μέρος ἕνα πρῶτον τὸν ἄρχειν ὀφείλοντα καὶ σημεῖον, ὡς ἐπὶ τῶν ἵππων, ἐντεθῆναι εἰς τὰς βοῦς, ἴδιον ἑκάστου ἀριθμοῦ, ἵνα εἰσὶν εὔδηλοι καὶ φανεραὶ τοῖς ἰδίοις.*

55. 58. *Καλῶς δὲ καὶ τῆς πεζικῆς τάξεως ἐπεμνήσθημεν. δεῖ γὰρ καὶ ταύτης τὴν διαίρεσιν ὑπογράψαι καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ταττομένους ἄρχοντάς τε καὶ ἄλλως ἡγεμόνας*

984. *καρραγὸς* **A** || *γὰρ*] *δὲ* $\mathbf{P_1}$ **E** || *αμαξῶν* **W** || **987.** *καθέκαστον* **M**, *καθεκαστον* **W**, *καθ᾽ ἕκαστον* **A E**, *καθ᾽ἕκαστον* $\mathbf{P_1}$ || **988.** *ἱππέων* $\mathbf{P_1}$ **E** || *ἐντεθεῖναι* **M W**, *ἐντιθῆναι* **E** || **989.** Pro *εἰσὶν εὔδηλοι καὶ*] *ἐκ τῆς χρόας* (*χρείας* $\mathbf{P_1}$) *τοῦ σημείου* **A** $\mathbf{P_1}$ **E** || **990.** *ἕκασται* (*ἑκάσται* **A**, *ἕκαστοι* $\mathbf{P_1}$) *γίνωνται* addunt **A** $\mathbf{P_1}$ **E** || **992.** Verba *τὴν διαίρεσιν* in **W** evanida || **993.** *τασσομένους* **A** $\mathbf{P_1}$ **E** || *ἄλλους* **A** $\mathbf{P_1}$ **E**.

p. 22. Meurs. 56. || *ἁρμόζει ἀφορίζεσθαί τινας, οἵτινες ὀφείλουσι κρατεῖν τὰς ἁμάξας καὶ ποιεῖν διὰ τῶν τριβολίων καὶ τῶν ἄλλων μηχανῶν τὴν φύλαξιν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ καὶ περιορίζειν καὶ περικυκλοῦν τὸ στράτευμα.*

57. *ἐπεὶ δὲ εἰς τρία μέρη ἐχωρίσαμεν τὸν στρατόν, ἔστω κατὰ ἓν μέρος ὁ ὀφείλων ἄρχειν εἷς πρῶτος. ἔστωσαν δὲ σημάδια εἰς τὰ τῶν ἁμαξῶν βοΐδια ἑνὸς ἑκάστου μέρους πρὸς τὸ εἶναι φανερὰ ἐκ τῆς χρόας τοῦ σημαδίου ⟨τῷ ἰδίῳ⟩ λαῷ.*

58. *καλῶς δὲ καὶ τῆς πεζικῆς παρατάξεως ἐμνήσθημεν.* [Postea om. p usque ad *στρατευμάτων* (57) verba; sequuntur *δεῖ δὲ καὶ κ. τ. λ.* VII, 82 | *ἁρμόζει γὰρ καὶ τοὺς πεζοὺς διαχω-*

50. **τῶν ἁμαξῶν** posterius est additum in C || *βοίδια* C || 51. **τῷ ἰδίῳ** inserui || **λαοῦ** C || 52. *καλὸν* p.

ἄρχοντας αὐτοῦ διαιρεθῆναι; 1. *Οἱ ἀρχαῖοι, ὅτ' ἂν αἱ*

CONSTITUTIO IV.

μικρούς τε καὶ μεγάλους καταστῆσαι καὶ τὰς αὐτῶν δηλῶσαι ὀνομασίας, ὅπως τε περὶ αὐτῆς ἐκ τῶν παλαιῶν παρελάβομεν τακτικῶν καὶ ὅπως οἱ νεώτεροι μέχρις ἡμῶν τὴν αὐτῶν ἔκταξίν τε καὶ κατά|στασιν παρεπέμ- [p. 45. M.]
ψαντο.

59. *Οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολυπληθίας εὐποροῦντες* 56.
ἴσως στρατευμάτων τῶν ποτε λεγομένων ὁπλιτῶν,

995. *ὅπως τε*] *ὡς* **AP₁E** || **996.** *τακτικῶν παρελάβομεν* **AP₁E** || *ὅπως*] *ὡς* **AP₁E** || **996—997.** *μέχρις ἡμῶν* post *κατάστασιν* exhibent **AP₁E** || **997.** *τε* omm. **AP₁E** || **999.** §§. 59—63.] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*", const. XXXII: 1. *Τῶν πεζικῶν ταγμάτων ἕκαστον ἐξ ἀνδρῶν ἦν τετρακισχιλίων ἐνενηκονταὲξ συνιστάμενον, ὁπλιτῶν ἁπάντων καὶ ἀσπιδοφόρων· εἶχε δὲ ὀρδίνους τὸ τάγμα δεκαέξ· ὁ δὲ ὄρδινος ἐξ ἀνδρῶν ἦν διακοσίων πεντηκονταέξ. ἡ τοίνυν τελεία παρ' αὐτῶν καλουμένη παράταξις ἐκ ταγμάτων τεσσάρων ἦν συνισταμένη· διῄρητο δὲ εἰς δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, μέσον δεξιὸν καὶ μέσον ἀριστερόν, ὡς εἶναι λοιπὸν τὴν παράταξιν ταύτην ἐξ ἀνδρῶν ἑξκαίδεκα χιλιάδων καὶ τριακοσίων ὀγδοήκοντα τεσσάρων.* 2. *Χρήσιμος δὲ ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἐν ταῖς παρατάξεσι παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἦν, ἅτε δὴ τούτου εἰς δύο ἴσα διαιρουμένου μηδέποτε εἰς μονάδα καταλῆγον θάτερον ἔχοντος μέρος.* 3. *Εἶχε δὲ καὶ ψιλοὺς ἡ παράταξις ἥδε, τοὺς ἡμίσεις ἀεὶ τῶν ἀσπιδοφόρων ὀκτακισχιλίους ἑκατὸν ἐνενήκοντα δύο δηλαδή· παρέταττον δὲ τούτους καθ' ἑαυτοὺς ἀεὶ καὶ ἰδίᾳ ἢ μικρὸν τῶν ἀσπιδοφόρων ἔμπροσθεν πρὸς τὸ διώκειν τραπέντας ἴσως τοὺς πολεμίους ἢ καὶ ἑκατέρωθεν τούτων ἢ ὄπισθεν, ὡς ἀπαιτεῖν εἶχεν ἡ χρεία. συνεποσοῦτο τοίνυν ἡ παράταξις ἅπασα εἰς εἴκοσι τέσσαρας χιλιάδας καὶ ἑξακοσίους ἑβδομηκονταέξ.* || **999.** *πολυπληθίας εὐποροῦντες*] *πολὺ πλῆθος ἔχοντες*

ρίσαι καὶ γράψαι τούς τε ἄρχοντας μικρούς τε καὶ μεγάλους καὶ καταστῆσαι αὐτοὺς καὶ δηλῶσαι τὰς ὀνομασίας αὐτῶν καὶ τὸ πῶς περὶ αὐτῶν παρελάβομεν ἐκ τῶν παλαιῶν τακτικῶν καὶ τὸ πῶς οἱ νεώτεροι πάλιν παρέπεμψαν εἰς ἡμᾶς τὴν σύνταξιν καὶ τὴν κατάστασιν αὐτῶν.

59. *οἱ γὰρ ἀρχαῖοι πλῆθος πολὺ ἔχοντες στρατευμάτων* | *τὰ τάγματα τῶν σκουτα-* fol. 6

57., 58. *σκουταρίων* codd.; similis error VI, 26.

πολύανδροι λεγεῶνες συνίσταντο, τὰ τάγματα τῶν σκουτάτων ἀπὸ ἀκιῶν δεκαὲξ ἐποίουν, ἀνδρῶν διακοσίων πεντήκοντα ἕξ, τοῦτ' ἔστιν

Aeliani Tact. theor. IX, 8: *αἱ δὲ δύο μεραρχίαι φαλαγγαρχία, ἀνδρῶν ,δϛϛ' . . . καὶ ὁ τούτων ἀφηγούμενος φαλαγγάρχης· ὑπ' ἐνίων δὲ καλεῖται τοῦτο τὸ τάγμα στρατηγία καὶ ὁ ἀφηγούμενος στρατηγός.*

CONSTITUTIO IV.

νῦν δὲ σκουτάτων καλουμένων, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος διὰ τὴν ἄγαν τῆς τακτικῆς μελέτης καὶ πράξεως ἀμέλειαν παρὰ μικρὸν παρὰ πάντων ἀγνοουμένου, ταῦτα οὖν τὰ τάγματα τῶν σκουτάτων ἀπὸ δεκαὲξ ἀκιῶν ἐποίουν, ἀνδρῶν διακοσίων νϛ', τοῦτ' ἔστιν ἑκάστην ἀκίαν ἀνδρῶν ιϛ' ὑπὸ τετραγώνῳ ἀριθμῷ. εὑρίσκεται δὲ ἐν ἐκείνοις ἡ φάλαγξ πεζῶν ἀνδρῶν ,δϛϛ', ἣν ἐκάλουν στρατηγίαν καὶ τὸν ἐφιστάμενον αὐτῇ στρατηγόν.

AP_1E || *ευποϱουντες* W, *ὑποϱοῦντες* M || **1000.** *ἴσως* omm. AP_1E || *τῶν* om. A || *ποιὲ* MWAP_1E || **1002—1003.** Pro *ἄγαν τῆς τακτ.* usque *ἀμέλειαν* AP_1E *παντελῆ ἀμέλειαν τῆς τακτικῆς* habent || **1003.** *πάντων*] *τοῦ πάντων* AP_1E || **1003. 1004.** *ἀγνουμένου* A || **1004.** *τοῦτ'* P_1E || *τὰ* iteratur in A || **1005.** *ιϛ'* AP_1E || *ἀκιῶν ἤγουν λόχων* AP_1E || *σνϛ'* AP_1E || *τοῦτέστιν* M, *τουτέστιν* WAP_1E || **1007.** *ἐν* omm. P_1E || *ἀνδρῶν πεζῶν* AP_1E || *,δϛϛ'* W, *Δϛϛ'* MP_1E, *τετρασχιλίων* (?) *ἐνενήκοντα ἕξ* A || *στρατηγείαν* E || **1008.** *ἐφ. αὐτ.*] *ταύτης ἡγούμενον* AP_1E.

p. 8. **Meurs.** *ράτων ἀπὸ δεκαὲξ ὀρδίνων* || *ἐποίουν ἤγουν ἀπὸ ἀνδρῶν διακοσίων πεντήκοντα ἕξ, ὡς* p. 1225 **Lami.** *ἔχοντος ἑνὸς ἑκάστου ὀρδίνου ἄν*||*δρας δεκαέξ. ἐποίουν δὲ τὸ τοιοῦτο τάγμα τετράγωνον. ὅτε δὲ εἶχον ποιῆσαι φάλαγγα, εἶχεν ἡ φάλαγξ αὐτῶν πεζοὺς ἄνδρας ,δϛϛ'. καὶ ἐποίουν κεφαλὴν εἰς αὐτοὺς καὶ ἔλεγον τὴν μὲν κεφαλὴν στρατηγόν, τὴν δὲ φάλαγγα στρατηγίαν.*

58. *δέκα ἕξ* p, item infra || 59. *τοιοῦτοι* p.

*ἑκάστην ἀκίαν ἀνδρῶν δεκαέξ, καὶ τὴν τελείαν παράταξιν ταγμάτων ξδ', ἀκιῶν ,ακδ', ἀνδρῶν ,αϛτπδ', ψιλῶν, τῶν λεγομένων σαγιττατόρων καὶ ἀκοντιστῶν καὶ σφενδοβολιστῶν, *,ηρϙβ' καὶ καβαλλαρίων *μερῶν*

CONSTITUTIO IV.

60. *Τὴν δὲ τελείαν παράταξιν ἐποίουν ταγμάτων* 57.
ξδ', ἀκιῶν χιλίων κδ', ἀνδρῶν μυρίων ἑξακισχιλίων τρια-
κοσίων πδ', ψιλῶν δέ, τῶν λεγομένων σαγιττατόρων
καὶ ἀκοντιστῶν καὶ σφενδοβολιστῶν, ἀνδρῶν ὀκτα-
κισχιλίων ἑκατὸν ϙβ' ἤγουν ἡμίσειαν τῶν ψιλῶν εἶναι
τὴν τάξιν τῶν λεγομένων ὁπλιτῶν ἤτοι σκουτάτων,
— τῶν δὲ σὺν αὐτοῖς παραταττομένων ἱππέων ἤτοι
συμμίκτων τῇ πεζικῇ τάξει ἀνδρῶν καβαλλαρίων ,δϙϛ'.
καὶ τούτων ὁ ἡγούμενος ἐλέγετο στρατηγός.

61. *Καὶ ταῦτα μὲν ἐμέριζον οὕτως. τὰ δὲ τάγματα* 58.
τῶν σκουτάτων ἔμπροσθεν εἰς πρόμαχον τάξιν παρέ-

1011—1012. *,ϛτπδ* **M W**, *ἑξακισχιλίων τετρακοσίων πδ'* (*ὀγδοήκοντα τεσσάρων* **A**) **A P₁ E** || **1012.** Verbo *ψιλῶν* caput incipit in **W**, numeris *ρθ* indicatum || *σαγιτατώρων* **A P₁ E**, *σαγιτιατόρων* **M W**, (in **W** litterae *τι* et syllaba *το* in ras.) || **1013.** *σφενδονιστῶν* **P₁ E**, *σφενδονητῶν* **A** || **1013—1014.** *Ηρϙβ* **M**, *,ηρϙβ* **W**, *ὀκτακισχιλίων ρϙβ* **P₁** || **1014.** *ἐνενήκοντα δύο* **A** || *εἶναι τῶν ψιλῶν* **P₁ E** || **1016.** Verbis *τῶν δὲ* caput incipit in cod. **W** || *παρατασσομένων* **A P₁ E** || **1017.** *δϙϛ* **M**, *,δϙϛ* **W**, *Δϙϛ* **P₁ E**, *τετρακισχιλίων ἐνενήκοντα ἓξ* **A** || **1018.** *ὁ* omm. **P₁ E** || *ὁ στρατηγὸς* **P₁**.

60. *ἡ δὲ τελεία παράταξις αὐτῶν εἶχε τάγματα ξδ', ἔχοντα ὀρδίνους ἀπὸ δεκαὲξ ἀνδρῶν ,ακδ', γινομένους ἄνδρας χιλιάδας δεκαὲξ καὶ τριακοσίους ὀγδοήκοντα ⟨δ'⟩. εἶχε δὲ καὶ ψιλοὺς ἤγουν τοξότας καὶ ῥιπταριστὰς καὶ σφενδοβολιστάς, τοὺς ἡμίσεις τῶν σκουταράτων ἄνδρας ὀκτακισχιλίους ἑκατὸν ἐνενήκοντα δύο. ἵσταντο δὲ καὶ καβαλλάριοι ἀνάμικτοι μετὰ τῶν πεζῶν ,δϙϛ'. καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτῶν ἐλέγετο στρατηγός.*

61. *τοσούτους ἐποίουν σκουταράτους καὶ ψιλοὺς καὶ καβαλλαρίους. καὶ τοὺς μὲν*

63. *δέκα ἓξ* p, item infra || 64. *τριακοσίας* p || *δ'* addidi || 67. *δϙϛ* p.

͵δϛϛʹ, διαιροῦντες τὰ μὲν τάγματα τῶν σκουτάτων καὶ ψιλῶν εἰς τέσσαρα ἴσα μέρη· δεξιόν, ἀριστερόν, μέσον ἀριστερόν, μέσον δεξιόν, τοὺς δὲ καβαλλαρίους εἰς δύο.

CONSTITUTIO IV.

τασσον κατὰ τῶν ἐναντίων καὶ ταύτην εἰς τέσσαρα ἴσα [p. 46. M.] *μέρη ἐποίουν, δεξιόν, | ἀριστερόν, μέσον ἀριστερόν, μέσον δεξιόν.*

59. 62. *Τὰ δὲ τῶν ψιλῶν τάγματα ἰδίᾳ, διὰ τὸ γοργοὺς εἶναι καὶ ἐλαφρούς, ἢ ἔμπροσθεν εἰς ἐπιδίωξιν τῶν ἐχθρῶν ἔταττον ἢ εἰς τὰ πλάγια ἢ ἐπὶ τοῦ νώτου τῆς πρώτης παραταγῆς ἢ ὡς ἡ χρεία ἠπαίτει, περὶ ὧν κατὰ χώραν ἐροῦμεν.*

60. 63. *Τοὺς δὲ καβαλλαρίους εἰς δύο μέρη διελόντες κατὰ τὰ πλάγια τῆς τῶν πεζῶν παρατάξεως ἔταττον βοηθοὺς καὶ ὀξέως ἐπιτιθεμένους τοῖς ἐναντίοις.*

1021. *δ'* **MWP₁E** || *μέρη ἴσα* **P₁E** || *μέρη* om. **A** || **1022.** *μέσον ἀριστερόν* omm. **P₁E** || **1024.** *ταγμάτων* **P₁E** || *ἴδια* **MWA**; cf. *Asclep.* VI, 1 || **1025.** *ἐπιδιώξειν* **E** || **1026.** *ἔτασσον* **AP₁E** || *τὰ* omm. **P₁E** || *ἐπὶ τοῦ νώτου*] *ὀπίσω* **AP₁E** || **1027.** *παρατάξεως* **AP₁E** || *ἠπέτει* **MW**, *ἀπῄτει* **AP₁E** || **1027—1028.** *κ. χ.*] *ἐν τῷ ἁρμόζοντι τόπῳ* **AP₁E**; in **W** in mge: *ἤγουν εἰς τον τόπον αὐ* || **1029.** *διελόντες* **W**, *ἑλόντες* **M**, *διαχωρίζοντες* **AP₁E** || **1030.** *πλαγία* **E.**

σκουταράτους παρέταττον εἰς τὴν πρώτην παραταγὴν καὶ ἐποίουν αὐτὴν εἰς τέσσαρα μέρη ἐξ ἰσότητος, εἰς δεξιόν, εἰς ἀριστερόν, εἰς μέσον δεξιὸν καὶ εἰς μέσον ἀριστερόν.

62. *τοὺς δὲ ψιλοὺς ἤγουν τοὺς τοξότας καὶ ῥιπταριστὰς καὶ σφενδοβολιστάς, διὰ τὸ εἶναι γοργοὺς καὶ ἐλαφρούς, παρέτασσον ἰδίως ἢ ἔμπροσθεν εἰς τὸ διῶξαι τοὺς ἐχθρούς, ἂν τραπῶσιν, ἢ εἰς τὰ πλάγια ἢ ὀπίσω τῆς πρώτης παραταγῆς ἢ ὡς εἶχεν ἀπαιτεῖν ἡ χρεία. καὶ περὶ τούτων δὲ εἴπωμεν, ὅταν ἔλθωμεν εἰς τὸν τόπον αὐτῶν.*

63. *τοὺς δὲ καβαλλαρίους χωρίζοντες εἰς δύο μέρη παρέταττον αὐτοὺς εἰς τὰ πλάγια τῆς παραταγῆς τῶν πεζῶν καὶ ἐκπηδᾶν ἠνάγκαζον ταχέως κατὰ τῶν πολεμίων. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐποίουν οἱ παλαιοὶ καὶ παρέταττον οὕτως, ἔχοντες, ὡς φαίνεται, πλῆθος ἄπειρον καὶ πεζῶν καὶ καβαλλαρίων.*

72. *τοὺς* alt. om. C || 73. *εἰς* propter humiditatem chartae evanuit in C (cf. v!) || 74. *εἰς ὀπίσω* p.

64. Ἵνα οὖν μὴ καθ᾽ ἕκαστον λέγων ἐπιλεπτῶ τῶν 61.
τε λόχων καὶ τῶν τάξεων καὶ τῶν ἐφισταμένων | αὐτοῖς c. 713.
τότε ἀρχόντων τὰς ὀνομασίας διὰ τὴν νῦν αὐτῶν ἀχρηστίαν καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς στρατευομένοις σχεδόν που αὐτῶν ἀσάφειάν τε καὶ ἀκαταληψίαν, καὶ ἵνα μὴ ἀκαίρως δαπανῶμεν τὸν καιρόν, τῶν ἀναγκαιοτέρων ὡς σαφεστέρων καὶ συντομωτέρων ἐπιλήψομαι. ἐκεῖνα μὲν γάρ, ὡς ἔοικε, τά τε τῶν καβαλλαρίων διατάγματα καὶ τὰ τῶν πεζῶν, πλήθους ἦν στρατιᾶς, ὥστε καὶ τοσούτους καὶ γενναίους κατ᾽ ἀνδρίαν εὑρίσκεσθαι στρατιώτας.

1032. *καθ᾽ ἕκαστον* **AP₁E**, *καθέκαστον* **MW** || *λέγω* **AP₁E** omisso *ἐπιλεπτῶ* || **1032—1033.** *τῶν τε λόχων τε καὶ τάξεων* **M** || **1033.** Ad *λόχων* in mge cod. **W**: *τῶν ὀρδινων* || **1033.** *ἀφισταμένων* **M** || **1033—1034.** Verba *καὶ τῶν τάξεων . . . . . ἀρχόντων* omm. **P₁E** || **1034—1035.** In mge cod. **W**: *διατο ειναι νῦν ανενεργητον* || Pro *διὰ τὴν νῦν αὐτῶν ἀχρηστίαν*] *διὰ τὸ ἄχρηστα* (*ἄχριστα* **E**) *εἶναι αὐτὰ νῦν* **AP₁E** || **1035—1038.** Pro *καὶ παρὰ πᾶσι . . . . ἐπιλήψομαι*] *καὶ μὴ δὲ* (*μηδὲ* **A**) *παρά τινος τῶν στρατευομένων γινώσκεσθαι τὰ ἀναγκαιότερα καὶ σαφέστερα καὶ συντομώτερα λέξω* **AP₁E** || **1036.** *ποῦ* **MW** || Ad *ἀσάφειαν* margo cod. **W**: *ηγουν δια το ἀδιαγνωστον* || **1038.** Ad *σαφεστέρων* idem: *ηγουν εκεινα ως γνωριμωτερα λεγειν* || **1039.** Ad *ὡς ἔοικε*, quod deest in **AP₁E**, cod. **W** in mge *ὡς φαίνεται* habet || **1040.** *στρατιᾶς* **AP₁E**, *στρατείας* **MW** || **1041.** *κατανδρίαν* **MW**, *κατ᾽ ἀνδρίαν* **AE**, *κατὰ ἀνδρίαν* **P₁**.

64. *ἡμᾶς δὲ ἄρτι οὐ πρέπει λέγειν λεπτομερῶς περὶ τούτων, οὐδὲ τὰς ὀνομασίας τῶν τότε παραταγῶν καὶ τῶν ἱσταμένων εἰς αὐτὰς ἀρχόντων, διὰ τὸ εἶναι ἀρτίως ἄχρηστα καὶ ἀνενέργητα καὶ μὴ δὲ γνωρίζεσθαι αὐτὰ παρά τινος στρατηγοῦ ἢ στρατιώτου· || διὰ* p. 9. Meurs.
τοῦτο, ἵνα μὴ ἀκαίρως καταδαπανῶμεν τὸν καιρόν, εἴπωμεν ἄρτι περὶ τῶν χρησίμων καὶ γνωρίμων.

82. *μηδὲ* p || *στρατηγοῦ ἢ* om. p.

Urbicii XII 8, 8: 2. *Νῦν δὲ *εὐαρίθμων ὄντων καὶ μὴ δὲ ἴσον ἐχόντων μετρον, οὐκ ἔστιν εὐχερὲς ὁρίσαι τὸ μέτρον τοῦ τάγματος, ἵνα μή, ὡς εἰκός, ἢ οἱ περιττεύοντες τοῦ ποσοῦ τῶν διακοσίων πεντήκοντα ἓξ ἀνδρῶν ἀργήσωσιν ἤ, ἑτέροις τισὶν ἀγνώστοις προστιθέμενοι, ἄτακτοι εὑρεθῶσιν, ἀλλὰ τὰ μὲν τάγματα, ὡς ἀπαρτήσει,*

CONSTITUTIO IV.

62. 65. *Νῦν δέ, ὦ στρατηγέ, εὐαριθμήτων ὄντων καὶ μὴ δὲ ἴσον ἐχόντων τὸ μέτρον, μᾶλλον δὲ καὶ πολὺ ἔλαττον, οὐκ ἔστιν εὐχερὲς ὁρίσαι τὸ μέτρον τοῦ τάγματος οὔτε ἐν τοῖς καβαλλαρίοις οὔτε ἐν τοῖς πεζοῖς, ἵνα μή, ὡς εἰκός, ἢ ⟨οἱ⟩ περιττεύοντες τοῦ ποσοῦ τῶν σνϛ′ ἀνδρῶν ἀργήσωσιν ἢ πάλιν, ἐὰν ἀκαίρως ἄλλοις τάγμασι προστεθῶσιν, ὡς ἄτακτοι ἀνωφελεῖς εὑρεθῶσιν.*

[p.47.M.] *63.* 66. | *Ἀλλὰ τὰ μὲν τάγματα ποιεῖν εἰς ἕκαστον ἀριθμόν, ὡς ἀπαρτήσει ἡ τοῦ πλήθους χρεία καὶ τὸ ποσὸν*

1043. *εὐαριθμήτων* **MW**, *ὀλίγων* **AP₁E**; margo cod. **W**: *ολιγων* || **1043—1044.** *μηδε* **W**, *μηδὲ* **A** || **1044.** Pro *μᾶλλον δὲ καὶ*] *ἀλλὰ* (addito *καὶ* in **A**) **AP₁E** || **1045.** *εὔκολον* **AP₁E** || **1046—1047.** Ad *ὡς εἰκὸς* margo cod. **W** *ως εστιν ενδεχομενον* exhibet || **1047.** *οἱ* inserui ex Urbicio et e Rec. Const. || *περισσεύοντες* **AP₁E** || **1048.** *ἀρχήσωσιν* **P₁** || **1048—1049.** Verba *ἀκαίρως ἀνωφελεῖς εὑρεθῶσιν ὡς ἄτακτοι* habent **AP₁E** post *ἐὰν ἄλλοις* etc. || **1051.** *ἡ ποσότης* **AP₁E**.

---

fol. 6v 65. *ὀλίγου γὰρ ὄντος ἀρτίως τοῦ στρατοῦ | καὶ μὴ ἔχοντος ἴσον τὸ μέτρον πρὸς τὸν τότε στρατόν, οὐκ ἔστιν εὔκολον ὁρίσαι καὶ εἰπεῖν τὸ πόσους ἄνδρας ὀφείλει ἔχειν τὸ τάγμα, οὔτε ἐν τοῖς καβαλλαρίοις οὔτε ἐν τοῖς πεζοῖς, ἵνα μὴ ἢ περισσότεροι ὄντες τῶν διακοσίων πεντήκοντα καὶ ἓξ ἀνδρῶν ἀπομείνωσιν ἀργοὶ οἱ περιττεύοντες ἤ, ἐμβαίνοντες ἀκαίρως εἰς ἄλλα τάγματα καὶ γινόμενοι προσθήκη εἰς αὐτά, εὑρεθῶσιν ἀνωφελεῖς ὡς ἄτακτοι καὶ μὴ ἔχοντες τὸν ἴδιον τόπον.*

66. *διὰ τοῦτο ἁρμόζει τὰ τάγματα ποιεῖν πρὸς τὸ πλῆθος τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν*

86—87. *τὰ τάγματα* p || 89. *ὡς ἀνωφελεῖς ὡς* p || 90. *τὸν* om. C.

ποιεῖν πρὸς τὸ ποσὸν τῶν ὄντων σωμάτων . . . καὶ βάνδον ἔχειν ἰδικὸν ἕκαστον αὐτῶν καὶ ἄρχοντα . . . τριβοῦνον γενναῖον καὶ φρόνιμον καὶ κατὰ χεῖρα μάχεσθαι δυνάμενον . . .

3. Τὰς μέντοι ἀκίας ἑκάστου τάγματος παραφυλάττειν τοῦ πάντως ἀπὸ δεκαὲξ ἀνδρῶν ὀρδινεύεσθαι εἰς τὸν κάματον, τὴν δὲ παράταξιν πρὸς τὸ μέτρον τοῦ εὑρισκομένου στρατοῦ ποιεῖν.

4. Ταύτην δὲ εἰς τέσσαρα ἴσα μέρη διανέμειν, ἐξ ὅσων ἀπαντή-

CONSTITUTIO IV.

τῶν προσόντων ἀνδρῶν κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ κατὰ τὸν καιρὸν εὑρισκομένου λαοῦ· καὶ βάνδον ἔχειν ἴδιον ἕκαστον αὐτῶν καὶ ἄρχοντα ἤτοι κόμητα γενναῖον καὶ φρόνιμον καὶ ἀνδρεῖον καὶ κατὰ χεῖρα μάχεσθαι δυνάμενον.

67. Τὰς μέντοι ἀκίας ἑκάστου τάγματος τῶν πεζῶν 64.
παραφυλάττειν ἀπὸ δεκαὲξ ἀνδρῶν ὀρδινεύεσθαι εἰς τὸν τῆς μάχης κάματον, τὴν δὲ παράταξιν πρὸς τὸ μέτρον τοῦ εὑρισκομένου στρατοῦ ποιεῖν.

68. Ταύτην δὲ εἰς τέσσαρα ἴσα μέρη διανέμειν, ἐξ 65.

1053. *τὸν* omm. **A P_1 E** || **1055.** *ἀπὸ χειρὸς* **A P_1 E** || **1055—1056.** *δυνάμενον μάχεσθαι* **A P_1 E** || **1058.** *παραφυλάττειν* omm. **A P_1 E** || *δεκαεξ* **W,** *ις'* **A P_1 E** || *ὀρδινεύειν* **A P_1 E** || **1059.** *μέτρον*] *μέρος* **A P_1 E** || **1061.** *εἰς* om. **E** || *δ'* **E** || *διαχωρίζειν* **A P_1 E**; in mge cod. **W**: *διαμερίζειν* || **1061—1062.** *ἐξ ὅσων ἂν ἀπαν-*

εὑρισκομένου λαοῦ, καὶ ὀφείλει ἕκαστον τάγμα ἴδιον βάνδον ἔχειν καὶ κόμητα ἔχειν φρόνιμον καὶ ἀνδρεῖον, δυνάμενον πολεμεῖν μετὰ τῆς ἰδίας χειρός.

67. καὶ οἱ μὲν ὄρδινοι τῶν πεζῶν ἑνὸς ἑκάστου τάγματος ἐχέτωσαν εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ δεκαὲξ ἀνδρῶν εἰς βάθος, ἡ δὲ παραταγὴ ἔστω πρὸς τὸ μέτρον τοῦ στρατοῦ τοῦ εὑρισκομένου.

68. ἡ δὲ τοιαύτη παραταγή, κἂν ὅσα ἔχῃ τάγματα, κἂν ὅσους ὀρδίνους, ὀφείλεις

95. *δέκα ἕξ* p || *τοῦ* alterum om. p.

σει ταγμάτων τε καὶ ἀκιῶν, τοῦτ᾽ ἔστιν εἰς δεξιόν, οὗ ἄρχει ὁ δεξιὸς μεράρχης ἤτοι στρατηλάτης, εἰς ἀριστερόν, οὗ ἄρχει ὁ ἀριστερὸς μεράρχης ἤτοι στρατηλάτης, εἰς μέσον ἀριστερόν, οὗ ἄρχει ὁ μέσος ἀριστερὸς μεράρχης ἤτοι στρατηλάτης, εἰς μέσον δεξιόν, οὗ ἄρχει ὁ μέσος δεξιὸς μεράρχης ἤτοι στρατηλάτης.

5. *Δεῖ δὲ ἐκ περισσοῦ τῆς παρατάξεως ὀλίγους καὶ σκουτάτους καὶ ψιλοὺς φυλάττειν ἐν ὑποβοηθείᾳ, ἵνα, ἐὰν χρεία γένηται, ἢ ἐν*

CONSTITUTIO IV.

ὅσων ἀπαντήσει ταγμάτων καὶ ἀκιῶν — ὡς εἴρηταί μοι καὶ ἄνωθεν, — τοῦτ᾽ ἔστιν εἰς δεξιόν, οὗ ἄρχει ὁ δεξιὸς μεράρχης ἤτοι στρατηλάτης, ὃν τουρμάρχην καλοῦμεν, εἰς ἀριστερόν, οὗ ἄρχει ὁ εὐώνυμος τουρμάρχης, καὶ εἰς τὰ ἕτερα δύο μέσα μέρη ὁμοίως, ἐν οἷς ἵσταται καὶ τὸ τοῦ στρατηγοῦ βάνδον.

66. 69. *Δέον δέ ἐστιν ἐκ περισσοῦ τῆς παρατάξεως φυλάττειν ὀλίγους καὶ σκουτάτους καὶ ψιλοὺς ἐν ὑποβοηθείᾳ καὶ ἄρχοντα ἔχειν ἴδιον ἢ παρὰ σοῦ τότε καθιστάμενον, ἵνα, ἐὰν χρεία γένηται, εἰς τὰ ἄκρα τῆς παραταγῆς*

τήσῃ **AP$_1$E** || **1062.** *ἀκίων* **W** || **1062—1063.** *καθὼς ἀνωτέρω εἴρηται* **AP$_1$E** || **1063.** *τοῦτέστιν* **MWE,** *τουτέστιν* **AP$_1$** || **1066.** *μέσα δύο* (*β′* **E)** **AP$_1$E** || **1068.** Ad *δέον* in mge cod. **W:** *αρμοζον* || *δὲ* omm. **P$_1$E** || **1070.** *καὶ* omm. **AP$_1$E** || *ἔχοντας* **AP$_1$E** || *σου* **A** || **1071.** *παρατάξεως* **AP$_1$E.**

χωρίζεσθαι ἐξ ἰσότητος εἰς τέσσαρα μέρη, καθὼς ἀνωτέρω εἴρηται, ἤγουν εἰς δεξιόν, οὗ ἄρχει ὁ δεξιὸς τουρμάρχης, [καὶ] εἰς ἀριστερόν, οὗ ἄρχει ὁ ἀριστερὸς τουρμάρχης, καὶ εἰς τὰ ἄλλα δύο μέσα μέρη ὁμοίως, εἰς ἅπερ ἵσταται καὶ τὸ βάνδον τοῦ στρατηγοῦ.

69. *ἁρμόζει δέ, ἵνα κατὰ περίσσειαν τῆς παραταγῆς φυλάττης ὄπισθεν διὰ βοήθειαν ὀλίγους καὶ σκουταράτους καὶ ψιλούς, ἔχοντας ἄρχοντα ἴδιον, ἢ καὶ σύ, στρατηγέ, ἵνα ποιῇς τότε ἄρχοντας εἰς αὐτούς, ⟨οἵτινες⟩, ἂν γένηται χρεία, εἰς τὰς ἄκρας τῆς παραταγῆς*

---

98. *ἄνω* p || 99. *καὶ* seclusi; deesse videtur in C || 101. *ἁρμόσει* p || 102. *σὺ*] *εὖ* p || *στρατηγῆς* p || 103. *ἑαυτοὺς* p || *οἵτινες* inserui; inter *αὐτοὺς* et *ἂν* in C squalor longitudinis 7 litterarum; sed erat scriptum

τοῖς ἄκροις τῆς παρατάξεως ἐξωτέρω τῶν καβαλλαρίων ἢ ἐν ταῖς ἁμάξαις ἢ ἐν ἑτέροις τόποις μετὰ τῶν ἰδικῶν ἀρχόντων συντρέχοντες ἐπιβοηθῶσιν· ὥστε, ἐὰν ἐπ' ἔλαττον τῶν κδ' χιλιάδων πεζῶν ἐστιν ὁ στρατός, μὴ ποιεῖν τέσσαρα μέρη, ἀλλὰ τρία, ἐν τῷ μέσῳ δὲ μέρει τάσσεσθαι τὸ τοῦ στρατηγοῦ βάνδον, ᾧ καὶ πείθεσθαι τὰ λοιπὰ ὀφείλουσιν.

Urbicii XII 8, 9: *Πῶς δεῖ τὴν ἐπιλογὴν καὶ ὀρδινα-*

CONSTITUTIO IV.

ἔξωθεν τῶν καβαλλαρίων ἢ εἰς τὰς ἁμάξας ἢ εἰς ἑτέρους τόπους μετὰ τῶν ἰδικῶν αὐτῶν ἀρχόντων συντρέχοντες βοηθῶσιν.

70. *Χρὴ δέ, ἐὰν ὀλιγώτερός ἐστιν ὁ στρατὸς τῶν κδ'* 67. *χιλιάδων πεζῶν, μὴ ποιεῖν τέσσαρα μέρη τὴν παράταξιν,* [p. 48. M.] *ἀλλὰ τρία, ἐν τῷ μέσῳ δὲ μέρει τάσσεσθαι τὸ τοῦ στρατηγοῦ βάνδον, ᾧ καὶ πείθεσθαι τὰ λοιπὰ βάνδα ὀφείλουσιν.*

71. *Πρότερον δὲ χωρίσεις εἰς ψιλοὺς τοὺς εἰδότας* 68.

1073. *ἰδίων* **AP₁E** || *συντρέχοντος* **E** || **1074.** *βοηθῶσι* **E** || **1075.** *ἐστιν*] *ὑπάρχῃ* **P₁E** || **1076.** *δ* **M,** *ϡ* **W** || **1077.** *;* **MWP₁E** || **1078.** *ᾧτινι* **AP₁E** || **1079—1082.** *Πρότερον — τὸ ἥμισυ μέρος*] **AP₁E** habent: *ἐὰν μὲν* (om. **P₁**) *οὖν ὑπὲρ τὰς κδ' χιλιάδας εἰσὶν* (*ὦσιν* **P₁E**) *οἱ στρατευόμενοι, τὸ ἥμισυ μέρος χωρίσεις εἰς ψιλοὺς τοὺς εἰδότας τοξεῦσαι ἢ καὶ μαθεῖν δυναμένους, γοργοὺς καὶ*

ἔξωθεν τῶν καβαλλαρίων ἢ εἰς τὰς ἁμάξας ἢ εἰς ἑτέρους τόπους ὀφείλουσι συντρέχειν ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἰδίου ἄρχοντος ||| καὶ βοηθεῖν. c. 1228 Laml.

70. *πλὴν ἂν μὲν ἔχῃς πλέον τῶν κδ' χιλιάδων πεζῶν, τότε χώριζε τὴν παραταγήν, ὡς εἴπομεν, εἰς τέσσαρα μέρη· || ἂν δὲ ὀλιγώτεροι ὦσιν οἱ πεζοὶ τῶν κδ' χιλιάδων, μὴ* p. 10 Meurs. *ποιεῖν αὐτὴν εἰς τέσσαρα μέρη, ἀλλ' εἰς τρία, εἰς δὲ τὸ μέσον μέρος στηκέτω τοῦ στρατηγοῦ τὸ βάνδον, ᾧτινι ὀφείλουσιν ὑπακούειν καὶ τὰ λοιπὰ βάνδα.*

71. *πλὴν εἰ μέν εἰσιν οἱ πεζοὶ πλείονες τῶν κδ' χιλιάδων καὶ γένηται ἡ παραταγὴ*

tantum *ἰδν* || 104. *ἢ καὶ εἰς τὰς ἁμ.* p || 106. *πλέον* om. p || *πεζοὺς* p || 108. *ποιεῖ* p || *δὲ* om. p || 109. *ὑπάρχειν* p || 110. *μὲν εἰσὶν* C p.

τίωνα τῶν πεζικῶν ταγμάτων γίνεσθαι; 1. Ὥστε πρότερον τοὺς εἰδότας τοξεῦσαι ἢ καὶ μαθεῖν δυναμένους, καὶ γοργοὺς καὶ νεωτέρους, εἰς ψιλοὺς χωρισθῆναι, — εἰ μὲν ὑπὲρ τὰς εἰκοσιτέσσαρας χιλιάδας εἰσί, τὸ ἥμισυ μέρος, εἰ δὲ ἔλαττον, τὸ τρίτον ἐν ἑκάστῳ ἀριθμῷ, — καὶ εἰς δεκαρχίας ὀρδινευθῆναι αὐτοὺς καὶ ἐπιστῆναι αὐτοῖς δεκάρχας χρησίμους καὶ ἄρχοντα, τὸν λεγόμενον ἀρχισαγιττάτωρα.

2. Τὸ δὲ μέσον δίμοιρον μέρος διανεῖμαι εἰς ἀκίας ἀπὸ ἀνδρῶν

CONSTITUTIO IV.

τοξεῦσαι ἢ καὶ μαθεῖν δυναμένους, καὶ γοργοὺς καὶ νεωτέρους, ἱκανοὺς πηδᾶν, ὅπου βούλονται, — ἐὰν μὲν ὑπὲρ τὰς κδʹ χιλιάδας εἰσί, τὸ ἥμισυ μέρος, εἰ δὲ ὀλιγώτεροι τῶν κδʹ χιλιάδων, τὸ τρίτον μέρος ἐν ἑκάστῳ

c. 716. ἀριθμῷ, — καὶ τότε ὀρδινευθῆναι αὐτοὺς — ὥς | που καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν — εἰς δεκαρχίας καὶ ἐπιστῆναι αὐτοῖς δεκάρχας χρησίμους καὶ ἄρχοντα ἕνα, τὸν λεγόμενον ἀρχισαγιττάτωρα ἤγουν ἀρχιτοξότην.

69. 72. Τὸ δὲ μέσον δίμοιρον μέρος ἢ ἥμισυ διανεῖμαι εἰς ἀκίας ἀπὸ ἀνδρῶν ηʹ παλαιῶν καὶ νέων. ἀκίαι δὲ λέγονται, ὥς μοι εἴρηται, τὰ λεγόμενα κουντου-

---

νεωτέρους, ἱκανοὺς πηδᾶν (πηδὰν E), ὅπου βούλονται || 1081. βούλωνται M; in W a. c. || 1083. Post χιλιάδων AP_1E εἰσὶ (εἰσὶν A) inserunt || 1084—1085. Verba ὥς που . . . . εἴπομεν omm. AP_1E || 1086. ἄρχοντας P_1E || 1087. ἀρχισαγιττάτωρα A, ἀρχισαγιτάτορα MW, ἀρχισαγιτάτωρα P_1E || 1088. μέσον] ὑπολιμπανόμενον AP_1E || ἢ omm. MW || διαμερίσαι AP_1E || 1089. ἀπὸ omm. P_1E || τε inserunt ante καὶ AP_1E || ὥς μοι εἴρηταί omm. AP_1E ||

εἰς τέσσαρα μέρη, ὡς εἴρηται, χώρισον πρῶτον τὸ ἥμισυ μέρος τῶν κδʹ χιλιάδων καὶ ἀφόρισον αὐτοὺς εἰς ψιλούς. ἐκείνους δὲ χώρισον [Continuatur in ed. M. verbis, quibus ed. Lamiana et C incipit, vss. 114 et ss.].

ιη' παλαιῶν καὶ νέων, ὥστε τοὺς μὲν δύο αὐτῶν τοὺς ὑποδεεστέρους εἰς τὰς ἁμάξας καὶ εἰς ἑτέρας, ὡς εἰκός, ἀπαντώσας χρείας ἀσχολεῖσθαι, τοὺς δὲ ις' ἐν τῇ παρατάξει καὶ ἐπιστῆναι αὐτοῖς λοχαγοὺς γενναίους καὶ φρονίμους.

3. Ἐκ τούτων δὲ τῶν ις' τοὺς χρησιμωτέρους ὀκτὼ ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν καταστῆσαι, τοῦτ' ἔστιν εἰς τὸν πρῶτον τόπον, εἰς τὸν δεύτερον, εἰς τὸν τρίτον, εἰς τὸν τέταρτον, εἰς τὸν ἑξκαιδέκατον, εἰς τὸν πεντεκαιδέκατον, εἰς τὸν τεσσαρισκαιδέκατον, εἰς τὸν τρισκαιδέ-

---

CONSTITUTIO IV.

βέρια. καὶ τοὺς μὲν δύο αὐτῶν, τοὺς ὑποδεεστέρους ἤτοι τοὺς πλείονας τῶν ις', εἰς τὰς ἁμάξας καὶ εἰς ἑτέρας, ὡς εἰκός, χρείας ἀσχολεῖσθαι, τοὺς ις' δὲ στῆναι ἐν τῇ παρατάξει καὶ ἐπιστῆναι αὐτοῖς τοὺς λοχαγοὺς λεγομένους, γενναίους καὶ χρησίμους.

73. Ἐκ τούτων δὲ τῶν ις' ⟨τοὺς⟩ χρησιμωτέρους ὀκτὼ 70.
ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν τῆς ἀκίας ἤτοι τοῦ λόχου καταστῆσαι· (τὴν γὰρ τῶν ις' ἀνδρῶν ἀκίαν λόχον ἐκάλουν οἱ παλαιοί)· στῆσαι δὲ αὐτοὺς εἰς τὸν πρῶτον τόπον καὶ εἰς τὸν δεύτερον καὶ εἰς τὸν τρίτον καὶ εἰς τὸν τέταρτον καὶ εἰς τὸν ἑξκαιδέκατον καὶ εἰς τὸν πεντεκαιδέκατον καὶ εἰς τὸν τεσσαρισκαιδέκατον καὶ εἰς

1090. 1091. *κοντουβέρνια* **W**, *κοντουβέρνια* **M A E** || **1091.** *β* **E** || **1092.** Pro *ἤτοι τοὺς πλείονας τῶν ις'* **A P₁ E** *ἑκάστης ἀκίας* habent || **1093.** *ὡς εἰκὸς* omm. **A P₁ E** || *χεῖρας* a. c. in **E** || *τοὺς δὲ ις'* **A** || *δεκαὲξ* **M**, *δεκαεξ* **W** || **1093—1094.** *δὲ στῆναι*] *ἵστασθαι* **A P₁ E** || **1096.** *τοὺς* ex Urbicio inserui || *Π* **P₁ E** || **1097.** *τῆς ἀκίας ἤτοι* omm. **A P₁ E** || Ad *λόχου* in mge cod. **W**: *του ὀρδίνου* || **1098—1099.** Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" XXXV, 8: *λόχος γὰρ τὸ τῶν δεκαὲξ ἀνδρῶν σύστημα λέγεται κυρίως, καταχρηστικῶς δὲ καὶ τὸ μέχρι τῶν τριάκοντα δύο λόχος καλεῖται.* || **1099.** *αὐτοῖς* **W** || **1101.** *ἑξκαιδέκατον*] *ις* **P₁**, *ἑξκαιδέκατον* **E**, *ἑνδέκατον* **M**, *ενδεκατον* **W** || **1101. 1102.** *πέντε καὶ δέκατον* **E** || **1102.** *τεσ-*

κατον, ἵνα καὶ μέχρι τεσσάρων ἀνδρῶν μεριζόμενον τοῦ βάθους τῆς ἀκίας ἐν δυνάμει ἐστὶ καὶ τὸ μέτωπον καὶ ἡ οὐρὰ αὐτῆς. τοὺς δὲ λοιπούς, τοὺς ὑποδεεστέρους, ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς τάξαι.

4. Τούτους δὲ τοὺς ις΄ ὀνομάσαι ἕνα παρ᾽ ἕνα ἀπὸ πρίμων καὶ σεκούνδων, ἀπὸ πρώτων καὶ δευτέρων ἤτοι πρωτοστατῶν καὶ ἐπιστατῶν· τοὺς δὲ δύο ἐν αὐτοῖς διωνύμους, τοῦτ᾽ ἔστι τὸν μὲν πρῶτον λοχαγὸν καὶ πρῖμον, τὸν δὲ δεύτερον δεκάρχην καὶ σεκοῦνδον.

CONSTITUTIO IV.

[p. 49. M.] *τὸν τρισκαιδέκατον, ἵνα καὶ μέχρι τεσσάρων ἀνδρῶν μεριζομένου τοῦ βάθους ἤτοι τοῦ πάχους τῆς ἀκίας ἐν δυνάμει ἐστὶ καὶ ἡ οὐρὰ αὐτῆς καὶ τὸ μέτωπον. τοὺς δὲ λοιπούς, τοὺς ὑποδεεστέρους, ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς τάξαι.*

71. *74. Τούτους δὲ τοὺς ις΄ ὀνομάσαι ἕνα παρ᾽ ἕνα ἀπὸ πρίμων καὶ σεκούνδων ἤτοι πρωτοστατῶν καὶ ἐπιστατῶν. τοὺς δὲ δύο ἐν αὐτοῖς διωνύμους εἶναι, καὶ τὸν μὲν πρῶτον καλεῖσθαι λοχαγὸν καὶ πρῖμον ἤγουν πρωτοστάτην, τὸν δὲ δεύτερον δεκάρχην καὶ σεκοῦνδον ἤγουν ἐπιστάτην, καὶ ἑξῆς ὁμοίως, — ὥστε εἶναι τὸν ὅλον στίχον ἐκ πρωτοστατῶν καὶ ἐπιστατῶν συγκείμενον.*

σαρισκαιδέκατον (quod et *Urbicius* habet; cf. *Psaltes* p. 20) **M W A**, *τεσσαρισκαιδέκατον* **E**, *ιδ̄* **P₁** || **1103.** *ιγ̄* **P₁** || *μέχρι τῶν τεσσάρων* **E** || **1104.** *μεμεριζομένου* **E** syllaba prima inducta a m. rec. || **1105.** *ἐστὶ* (*εστὶν* **W**) *καὶ*] *ὑπάρχει* **E**, *ὑπάρχη* **P₁** || **1108.** *δεκαὲξ* **A** || *παρένα* **M W** || **1109.** *πρίμ//////ων* **W** || **1110.** *β̄* **E** || *διωνύμους εἶναι*] *ἀπὸ δύο* (*β̄* **P₁ E**) *ἔχειν ὀνομάτων* **A P₁ E** **1111.** *πρῖμον* (*πρίμον* **M W**) *ἤγουν* omm. **A P₁ E** || **1112—1113.** *σεκοῦνδον ἤγουν* omm. **A P₁ E** || *καὶ ἑξῆς ὁμοίως* omm. **A P₁ E** || **1116.** *εὐκόλως* **A P₁ E** || *δύνωνται* **P₁ E**.

5. Ἵνα δὲ καὶ ἄρχεσθαι εὐχερῶς δύνανται καὶ ἁρμοδίως συνδιάγειν ἀλλήλοις, χρὴ τούτους εἰς δύο κουντουβέρνια γενέσθαι, ἵνα οἱ μὲν πρῖμοι εἰσὶ μετὰ τοῦ λοχαγοῦ, οἱ δὲ σεκοῦνδοι μετὰ τοῦ δεκάρχου, οὕτως μέντοι, ὥστε, κἂν ἐν τῇ διαγωγῇ διῄρηνται, ἀλλ' οὖν ἐν τῇ τάξει ἡνωμένοι ὄντες, οἱ ις' τῇ βουλῇ καὶ γνώμῃ τοῦ λοχαγοῦ πείθονται. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ ἡ τάξις φυλάττεται, καὶ εὐκόλως ἄρχεσθαι δύνανται.

7. Χρήσιμον δέ ἐστιν, ἐὰν ἀπαντᾷ, μὴ μόνον κατὰ ποιότητα

CONSTITUTIO IV.

---

75. Ἵνα δὲ καὶ ἄρχεσθαι εὐχερῶς δύνανται καὶ 72.
ἁρμοδίως συνδιάγειν ἀλλήλοις, κάλλιόν ἐστι μᾶλλον τούτους εἰς δύο μόνα κουντουβέρνια γίνεσθαι, ἵνα οἱ μὲν πρῖμοι ἤγουν οἱ πρωτοστάται εἰσὶ μετὰ τοῦ λοχαγοῦ, οἱ δὲ σεκοῦνδοι ἤγουν ἐπιστάται μετὰ τοῦ δεκάρχου, οὕτω μέντοι, ὥστε, κἂν ἐν τῇ διαγωγῇ διῄρηνται, ἀλλ' οὖν ἐν τῇ τάξει ἡνωμένοι ὄντες, οἱ ις' τῇ βουλῇ καὶ γνώμῃ τοῦ λοχαγοῦ πείθονται. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ ἡ τάξις φυλάττεται, καὶ εὐκόλως ἄρχεσθαι δύνανται.

76. Χρήσιμον δέ, ἐάν ἐστι δυνατόν, μὴ μόνον κατὰ 73.

1117. *ἁρμοζόντως* **AP$_1$E** || *ἐστιν* **W,** *ἐστὶν* **E** || **1118.** *εἰς β̄ μόνα τούτους* **P$_1$** || *β̄* etiam **E** || *κουτουβέρνια* **MW,** *κοντουβέρνια* **AE** || **1118—1119.** Inde ab *ἵνα* . . . . usque ad *μετὰ* evanuerunt verba in **W** || **1119.** *πρίμοι* **M** || *πρ. ἤγουν οἱ* omm. **AP$_1$E** || *ὦσι* **AP$_1$E** || *τοῦ* omm. **P$_1$** || **1120.** *σεκοῦνδοι ἤγουν* omm. **AP$_1$E** || **1121.** *οὕτω μέντοι ὥστε* omm. **AP$_1$E** et post *κἂν* (*κὰν* **AE**) inserunt *γὰρ* || *διείρηνται* **MW,** quod correxi, *διαιρῶνται* **Lami,** *διῃρημένοι* (*διαιρημένοι* **E**) *εἰσὶν* **AP$_1$E** || In mge cod. **W:** *ηγουν καν εν τη συναναστροφῆ διακεχωρισμενοι ωσιν* || **1122.** *παρατάξει* **AP$_1$E** || *ἠνωμένοι* **MWA** || *δεκαέξ* **MAE,** *ις̄* **WP$_1$** || **1123.** *τῇ γνώμῃ* **A** || **1124.** *φυλάσσεται* **P$_1$E** || *δύνωνται* **P$_1$E** || *χρήσιμον δέ ἐστιν* (*ἐστὶν* **P$_1$E**) **codd.** || *ἐάν ἐστι δυνατόν*] *ἐὰν ἐνδέχηται* **AP$_1$E.**

ὀρδινεύειν τοὺς ις' καθ' ἑκάστην ἀκίαν τῶν σκουτάτων, ἀλλὰ καὶ καθ' ἡλικίαν, ἵνα οἱ μακρότεροι ἔμπροσθεν τασσόμενοι εὐτακτοτέραν καὶ κομποτέραν τὴν παράταξιν ἀποδείξωσιν. εἰ δὲ μὴ ἀπαντᾷ πρὸς ἡλικίαν καὶ ἀνδρίαν, πάντως, ὡς εἴπαμεν, τοὺς γενναιοτέρους ἑκάστης ἀκίας χρὴ εἰς τοὺς ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν τόπους τάσσεσθαι, τοὺς δὲ ὑποδεεστέρους εἰς τὸ μέσον αὐτῶν, καθ' ὃν εἰρήκαμεν τρόπον.

8. *Διὰ τοῦτο δὲ οἱ ἀρχαῖοι ἀπὸ ις' τὸ βάθος τῶν ἀκιῶν ὥρισαν*

CONSTITUTIO IV.

ποιότητα ἤγουν εὐψυχίαν ὀρδινεύειν τοὺς ις' καθ' ἑκάστην ἀκίαν τῶν σκουτάτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἡλικίαν, ἵνα οἱ μακρότεροι ἔμπροσθεν τασσόμενοι εὐτακτοτέραν τὴν παράταξιν ἀποδείξωσιν. εἰ δὲ μὴ ἀπαντᾷ πρὸς ἡλικίαν καὶ ἀνδρίαν, πάντως, ὡς εἴπομεν, τοὺς εὐψυχοτέρους καὶ γενναιοτέρους ἑκάστης ἀκίας δέον
[p. 50. M.] ἐστὶν εἰς | τοὺς ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν τόπους τάσσεσθαι, τοὺς δὲ ὑποδεεστέρους εἰς τὸ μέσον αὐτῶν, καθ' ὃν εἰρήκαμεν τρόπον.

c. 717. 74. 77. Ὥστε οὖν διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἀπὸ ις' | ἀνδρῶν πεζῶν τὸ βάθος τῶν ἀκιῶν ἤτοι τῶν ὀρδίνων

1126. *ποιότ. ἤγουν εὐψ.*] *ἀνδρίαν* **A P₁ E** || Ad *εὐψ.* **W** *ευτολμιαν* habet in mge || **1126—1127.** *καθεκάστην* **W** || Verba *καθ' ἑκάστην ἀκίαν τῶν σκουτάτων* omm. **A P₁ E** || **1127.** *ἀκιῶν* **M** || **1128. 1129.** *εὐτακτωτέραν* **M**; in **W** a. c.; *φοβερωτέραν* **A E**, *φοβεροτέραν* **P₁** || **1129.** *ἀπαντᾷ*] *ἐνδέχεται* **A P₁ E** || **1130.** *πρὸς*] *καὶ κατὰ* **A P₁ E** || *καὶ κατὰ ἀνδρίαν* **A P₁ E** || Post *ἀνδρίαν* **A P₁ E** *τούτους τάσσεσθαι* habent omisso *τάσσεσθαι* infra || **1131.** *εὐψ.*] *προθυμοτέρους* **A P₁ E** || Ad *γενναιοτέρους* est scriptum aliquid in **W**, hodie evanidum || **1131—1132.** *δέον ἐστὶν* omm. **A P₁ E** || **1134.** *τρόπον εἰρήκαμεν* **A P₁ E** || **1135.** *Ὥστε οὖν* omm. **A P₁ E** || *δὲ καὶ* **A P₁ E** || *ἀποδεκαεξ* **W** || **1136.** *τῶν ἀκιῶν ἤτοι* omm. **A P₁ E** || *ἀκίων* **M**.

ἐν ταῖς μάχαις, ἐπειδὴ καὶ τὸ μέτρον ἀρκοῦν ἐστιν, ὅπερ ὑπερβαίνειν οὐ δεῖ, καὶ ἐν ταῖς χρείαις εὐτάκτως καὶ συντόμως μερίζεται καὶ λεπτύνεται μέχρι ἑνὸς ἀνδρός, καὶ ὁμοίως βαθύνεται.

CONSTITUTIO IV.

ὁρίσαν ἐν ταῖς μάχαις, ἐπειδὴ καὶ τὸ μέτρον ἀρκοῦν ἐστιν, ὅπερ ὑπερβαίνειν οὐ χρή, καὶ ἐν ταῖς χρείαις εὐτάκτως καὶ συντόμως μερίζεται καὶ λεπτύνεται μέχρις ἑνὸς ἀνδρός. τοσαῦτα μὲν οὖν καὶ περὶ τῆς τοῦ στρατοῦ διαιρέσεώς τε καὶ καταστάσεως καὶ τῶν ἐπὶ τούτων τεταγμένων ἀρχόντων μικρῶν τε καὶ μεγάλων διωρισάμεθα.

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ

διάταξις ε΄.

Περὶ ὅπλων.

1. *Κελεύομεν τοίνυν τῇ ὑμῶν ἐνδοξότητι τῶν εἰς* 1.
τοὺς πολέμους συντεινόντων ὅπλων τε καὶ ἀποσκευῶν τῇ πεζικῇ τε καὶ καβαλλαρικῇ στρατιᾷ φροντίσαι, ὥστε

1137. *ὡρίσαντο* **AP₁E** || *ἐν ταῖς μάχαις* omm. **AP₁E** || **1138.** *βαίνειν* **P₁E** || **1139.** *εὐτάκτως*] *συμμέτρως* **A** || *καὶ συντόμως* omm. **AP₁E** || **1141.** *διαιρέσεως* **MWAE** || *τούτω* **WP₁E,** *τοῦτο* **A,** || **1144—1146.** Constitutio inscribitur in **MWA**: *πολεμικῶν παρασκευῶν διάταξις ε̄* (*πεμπτή* **A**) *περὶ ὅπλων*, — in **P₁E**: *διάταξις ε̄: περὶ ὅπλων* || **1147.** *ἡμῶν* **P₁** || **1149.** *τῇ* omm. **MW** || *καὶ τῇ*

||| *Περὶ ἑτοιμασίας ὅπλων.* fol. 1r c. 1212 **Lami.**

1. *Ὀφείλεις, στρατηγέ, φροντίσαι περὶ ὅπλων καὶ περὶ ἄλλων τινῶν, τῶν συντελούντων τῷ τε πεζικῷ στρατῷ καὶ ἱππαζομένῳ, τοῦ εἶναι αὐτὰ ἀδιάλειπτα καὶ ἕτοιμα,*

Inscriptionem om. p || 114. Post ὀφ. inserit p δὲ || Pro verbis περὶ ὅπλων usque ad 116 αὐτῶν p haec praebet: *καὶ συνάξαι ἅρματα καὶ ἄλλα τινὰ συντελοῦντα εἰς πεζικὸν καὶ καβαλλαρικὸν στρατὸν πρὸς τὸ εἶναι αὐτὰ ἀδιάλειπτα καὶ ἕτοιμα ὅταν γένηται χρεία αὐτῶν* || 116. *τὰ ὅπλα* C || *σὲ* vsu 117 et vsu 118 in p deesse videtur; *σοι* coniecit **Moursius.**

ταῦτα διαμένειν ἀδιάλειπτα καὶ πρὸς τὴν κατεπεί-
2. γουσαν τῷ καιρῷ χρείαν ἕτοιμα, τοῦτο δὲ ποιεῖν — τὸ μὲν διὰ σοῦ αὐτοῦ, τὸ δὲ διὰ τῶν ὑπὸ σὲ ἀρχόντων μικρῶν καὶ μεγάλων — εἰς ὅπλισιν καὶ ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπὸ τὸ σὸν θέμα μαχίμου στρατοῦ.

3. 2. Οἷον τοξάρια μετὰ θηκαρίων αὐτῶν, σαγίττας μετὰ κουκούρων· σπαθία ἠκονημένα καὶ σεσαμιωμένα· σκουτάρια καὶ ἕτερα σκουτάρια μεγάλα, ἅπερ λέγονται θ υ ρ ε ο ί, ἕτερα σκουταρίσκια τῶν πεζῶν, τά ποτε λεγό-
[p. 51. M.] μενα π έ λ τ α ι, ἕτερα σκουτάρια σιδηρᾶ, στρογγύλα, σεσαμιωμένα· κοντάρια μικρά, ὀκτάπηχα. (ἦσαν δέ ποτε Ῥωμαίοις καὶ Μακεδόσι κοντάρια ἄχρι πηχῶν ιϛ′, ἅπερ ἡ νῦν χρεία οὐ καλεῖ, τὸ γὰρ κατὰ τὴν ἑκάστου τῶν

καβαλλαραρική (!) **A** || **1150—1153.** Ex verbis *καὶ . . . . ὅπλισιν* — folio scisso in **W** — haec tantum possunt legi: *κατεπείγουσαν τῷ* | *τοῦτο* | *σοῦ αὐτοῦ* | *χόντων* | *λισιν* || **1151.** *τοῦ καιροῦ* **AP₁E** || *τοῦτο*] *τοῦ* **E** || **1152.** *διά σου* et *ὑπό σε* **A** || **1155.** *μετὰ θηκάρια* **P₁** || *σαγίτας* **AP₁E** || **1158.** *θυραιοί* **MW**, *θυρέοι* **E** || *σκουταρίσκια*] *σκουτάρια* **P₁E** || **1159.** *σιδηρὰ* **MWP₁E** || **1160.** *ἢ ἦσαν* **E** || **1161.** Cff. *Polyb.* XVIII, 29, 2; *Ael.* XIV, 2; *Arrh.* Tact. XIV, 2 || *δεκαὲξ* **M,** *δεκα καὶ ἒξ* **W** || **1162.** *οὐκ ἀπαιτεῖ* **AP₁E.**

ὅταν χρεία γένηται αὐτῶν. τοῦτο δὲ ποίει καὶ σύναγε τὰ ἄρματα διὰ σεαυτοῦ καὶ διὰ τῶν ὑπὸ σὲ ἀρχόντων μικρῶν καὶ μεγάλων πρὸς τὸ εἶναι τὰ τοιαῦτα ἄρματα καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς ἐξόπλισιν καὶ ὑπηρεσίαν τοῦ ὑπὸ σὲ στρατοῦ.

2. οἷον τοξάρια μετὰ θηκαρίων αὐτῶν, σαγίτας μετὰ κουκούρων· σπαθία ἠκονημένα καὶ σεσαμιωμένα· σκουτάρια μικρὰ καὶ ἕτερα μεγάλα, ἅπερ λέγονται θ υ ρ ε ο ί, ἕτερα σκουτάρια τῶν πεζῶν, μικρότερα πάλιν τῶν ἄλλων, καὶ ἕτερα σιδηρᾶ, στρογγύλα, σεσαμιωμένα· κοντάρια μικρά, ὀκτάπηχα. τὸ δὲ παλαιὸν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Μακεδόνες εἶχον κοντάρια μέχρι πηχῶν δεκαέξ, ἅπερ ἄρτι ἡ χρεία οὐκ ἀπαιτεῖ διὰ τὸ εἶναι πολὺ βαρέα καὶ μακρά. ἕκαστος γὰρ πρὸς τὴν δύναμιν αὐτοῦ ὀφείλει βαστάζειν καὶ ἄρματα, ἐπειδὴ ἐκεῖνό ἐστι

117—118. Pro *πρὸς τὸ . . . λοιπὰ* codicis p habet **C**: *ἵνα ὦσι τὰ τοιαῦτα ὅπλα καὶ τὰ λοιπά.* || 124. *ἅρματα* **C**.

μεταχειριζομένων δύναμιν ὅπλον σύμμετρόν τε καὶ χρήσιμον). ῥικτάρια· τζικούρια καὶ ἕτερα τζικούρια ἀμφίστομα, ἐφ᾽ ἓν μέρος, οἱονεὶ σπαθίον, ἐπὶ δὲ τὸ ἕτερον, οἷον ξίφος κονταρίου, μετὰ θηκαρίων αὐτῶν δερματίνων καὶ βασταγίων· παραμήρια, μαχαίρας μεγάλας μονοστόμους.

3. Λωρίκια μέχρι στραγάλου, ἀνασυρόμενα διὰ λω- 4.
ρίων καὶ κρικελλίων, μετὰ τῶν θηκαρίων αὐτῶν δερματίνων, καί, εἰ δυνατόν, πάντα ἁλυσιδωτά, εἰ δὲ μήγε, τινὰ αὐτῶν καὶ διὰ κρατίνης ὕλης ἢ βουβαλείων καταξήρων δερμάτων· ἐπιλωρικὰ ἱμάτια, κλιβάνια σιδηρᾶ

1164. *ῥιπτάρια* **AP$_1$E**; cf. *Psaltes* p. 94. || *καὶ* omm. **AP$_1$E** || **1165—1167.** Inde ab *ἓν* usque ad *μαχαί⟨ρας⟩* tantum verbum *μερος* (sic) potest legi in **W** || **1165.** *ἐφ᾽ ἑνὸς μέρους* **P$_1$E** || *σπαθίου* **MW** || **1166.** *μετὰ τῶν θ.* **P$_1$E** || **1167.** *παραμηρία* exhibet, ni fallor, **A** || **1169.** *ἀστραγάλου* **AP$_1$E**, *ἀστραγάλων* habet **Meursii cod.**; cf. *Dieterich* p. 31. || **1170.** *κρικελίων* **A** || **1171.** *αλυσιδωτα* **W**, *ἁλυσειδωτά* **A** (sic et „*Ined. Tact. L.*" XXXVIII, XXXIX), *ἁλυσιδωτά* **ME**, *ἁλυσειδωτά* **P$_1$**, *ἁλυσίδετα* **Meursii cod.** || **1172.** *καὶ διὰ κ. ὕλ.*] *ἐκ κεράτων* **AP$_1$E** || *κρατίνης* **Meursius** apud Constantinum; *κερατίνης* **MW** et hic || *βουβαλίων* **MW**, *βουβαλείων* „*Praecepta Nicephori*" 11, 20; *βουβαλικῶν* **AP$_1$E** et *Rec. Const.* „*Praeceptt. Nic.*" fol. 115ᵛ || **1173.** *δερμάτων καταξήρων* **AP$_1$E** || *ἐπιλωρικὰ* **WAE**, *ἐπιλώρικα* **MP$_1$** || *κλει-*

καὶ σύμμετρον καὶ χρήσιμον. ἵνα δὲ συνάγῃς ὁμοίως ῥιπτάρια, τζικούρια καὶ ἕτερα τζικούρια δίστομα, ἅπερ εἰσὶν εἰς μὲν τὸ ἓν μέρος ὡς σπαθίον, εἰς δὲ τὸ ἕτερον ὡς ξιφάριον κονταρίου, ἔστωσαν δὲ μετὰ θηκαρίων δερματίνων καὶ βασταγίων· ἔτι δὲ σύναγε καὶ παραμήρια, μαχαίρας μεγάλας καὶ διστόμους.

3. λωρίκια μέ||χρις ἀστραγάλων, | ἀνασυρόμενα διὰ λωρίων καὶ κρικελίων· ἐχέτωσαν p. 11. **Meurs.**
δὲ τὰ λωρίκια θηκάρια δερμάτινα, καί, εἰ μὲν δυνατόν, ἔστωσαν ὅλα τὰ λωρίκια ἁλυσιδωτά, fol. 1ᵛ
εἰ δὲ μή, ἔστωσάν τινα ἐξ αὐτῶν καὶ κεράτινα ἢ ἀπὸ δερμάτων ξηρῶν βουβαλικῶν· ἐπιλωρικὰ [καὶ] ἱμάτια, κλιβάνια σιδηρᾶ ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλης ὕλης, ὡς εἴρηται· κασίδας τελείας,

127. *βασταγίων* factum in **C** ex *βασταγίκων* || 130. *ἁλυσιδοτά* **p**; sic et infra || 131. Hic et infra vs. 133 voluit **Meursius** *κράτινα* || 131. 132. *ἐπιλώρικα* **C p** || 132. *καὶ* seclusi || *καὶ* alt. om. **p** || *τελείας*] *τρία* **p**;

ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας ὕλης, ὡς εἴρηται· κασσίδας τελείας, ποδόψελλα, χειρόψελλα σιδηρᾶ ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας ὕλης διὰ τοὺς μὴ ἔχοντας περιτραχήλια ἀλυσιδωτά, σιδηρᾶ, ἐνδεδυμένα, ἔσωθεν ἀπὸ ἐρίου καὶ ἔξωθεν λίνου· νευρικά, τὰ ἀπὸ κεντούκλων διπλῶν γινόμενα καὶ αὐτὰ ἀντὶ λωρικίων τοῖς μὴ ἔχουσι σιδηρᾶ· κέντουκλα φαρδέα, ἐνδύοντα τὸν στρατιώτην μετὰ τῶν ὅπλων· σωληνάρια μετὰ μικρῶν σαγιττῶν καὶ κουκούρων αὐτῶν· σφενδόβολα· σελλοπούγγια μεγάλα· πυρεκβόλα καὶ ὕσκας· λωρόσοκκα, πέδικλα, σεληναῖα σιδηρᾶ μετὰ καρφίων αὐτῶν· ῥινία, σουβλία,

βάνια **MW** || *σιδηρὰ* **MWP_1E** || **1174. 1175.** *ποδόψελα* **MW**, *ποδοψέλλια* **P_1E** || **1175.** *χειρόψελα* **MW**, omm. **AP_1E** || *σιδηρὰ* **MWP_1E**; item infra || **1176.** *ἀλυσιδωτὰ* **W**, *ἀλυσιδωτά* **M**, *ἀλυσίδωτα* **E**, *ἁλυσειδωτὰ* **AP_1**; *ἀλυσίδετα* **Meursius** || *σιδ. ἀλυσ. (ἀλ.)* **AP_1E** || **Malim** *ἐπενδεδυμένα* || **1177.** *ἔσωθεν μὲν* **AP_1E** || *ἀπὸ ἐρίου] ἀπὸ κεντούκλου* **AP_1E** || *[καὶ] ἔξωθεν δὲ ἀπὸ λινοῦ* **AP_1E** || *λίνον* **MW**; *λίνου* **Migne** || **1178.** *διπλῶν* omm. **MW** || **1178. 1179.** *κενδούκλων, κένδουκλα* **MW** || **1179.** *[φαρ]δέα* **W** || **1180.** Inde a *στρατιώ]την* usque ad *πυρεκβόλα* in **W** verba sunt abscissa et legitur tantum *ωλη* || **1181.** *σαγίττων* **M**, *σαγιτῶν* **AP_1E** || Cf. latinum *fundibulum* || **1181. 1182.** *σελοπούγγια* **MP_1** || **1182.** *πυρέκβολα* **M[W]A**, *πυρέκβολα* **P_1E** || *ὕσκας* **Meursius**, *ἴσκας* **MWA**, *ἴσακας* **P_1E** || *λωρόσοκα* **MW**, *λωρόσωκα* **AP_1E**, *λωρόσοκκα* **Meursii codex** || *πέδηκλα* **MW** || **1183.** *ῥηνία* **W** || *σουγλία* **MW**; cf. *Byz. Z.* X, 244.

ποδόψελλα καὶ χειρόψελλα σιδηρᾶ ἢ κεράτινα ἢ ἐξ ἄλλης ὕλης διὰ τοὺς μὴ ἔχοντας περιτραχήλια ἁλυσιδωτά, σιδηρᾶ, ἐνδεδυμένα ἔσωθεν μετὰ κεντούκλου καὶ ἔξωθεν ἀπὸ λινοῦ· νευρικά, τὰ ἀπὸ κεντούκλων διπλῶν γινόμενα καὶ αὐτὰ ἀντὶ λωρικίων, τοῖς [δὲ] μὴ ἔχουσι σιδηρᾶ· κέντουκλα εὐρύχωρα, ἐνδύοντα τὸν στρατιώτην μετὰ τῶν ἁρμάτων· σωληνάρια μετὰ μικρῶν σαγιτῶν καὶ τῶν κουκούρων αὐτῶν· σφενδόβολα [μεγάλα]· σελοπούγγια μεγάλα· πυρεκβόλα καὶ ὕσκας· λωρόσοκκα, πέδικλα, σεληναῖα σιδηρᾶ μετὰ καρφίων αὐτῶν· σουβλία,

cf. 159. v. l. *χοιάνδια* || 133. *ποδόξελλα* p? || *σιδηρᾶ* om. p || 134. *ἐνδεδεμένα* C p || *ἀπὸ λινοῦ* om. p || 135. *κενδούκλων* C || *ἀντιλωρικίων* C p || *δὲ* seclusi; cff. Leonis Tactica XIX, 13 (Mgn.) || 136. *κένδουκλα* C p *ἁρμάτων* C || 137. *σφενδοβόλα* p || *μεγάλα* seclusi || 138. *πυρέκβολα* C p || *λωρόσοκα* C || *σελιναῖα* C p.

προμετώπια ἵππων, στηθάρια ἵππων ἢ σιδηρᾶ ἢ ἀπὸ κεντούκλων, περιτραχήλια ἵππων ὁμοίως. [p. 52. M.]

4. Φλάμουλα μεγάλα, φλαμουλίσκια τῶν κονταρίων, βάνδα, διαφόρως βεβαμμένα· βούκηνα μικρὰ καὶ μεγάλα· δρέπανα, ἀξίνας, φαλκίδια, πελέκια, σκέπαρνα, τριβόλους ἀναδεδεμένας σφηκώμασι δεδεμένοις εἰς ἥλους τελείους. 5. c. 720.

5. Ἁμάξας εὐσταλεῖς, φερούσας ἑτοίμως τὴν ἀναγκαίαν εἰς χρείαν ἀποσκευήν, οἷον τά τε εἰρημένα ἔργα, καὶ χειρομύλια καὶ πριόνια καὶ ὄρυγας καὶ σφύρας, πτυάρια, κοφίνους, κιλίκια, καὶ εἴ τι ἄλλο πρὸς φοσσάτου ἔξωθεν φυλακὴν καὶ περιβολὴν ἐπινοηθείη τῷ στρατηγῷ δι' ἐλαφροτέρας ὕλης μεμηχανημένον. 6.

1184. *ἢ σιδηρᾶ* (*σιδηρὰ* **WP₁E**) om. **M** || **1185.** *κενδούκλων* **MW** || **1187.** *βούκηνα* **MW** (cf. *Byz. Z.* XIX, 553) *βούκινα* **AP₁E** || **1188.** *πελέκιας* **E** || **1189.** *σφικώμασι* **MW** || *ἥλους* **P₁** || **1190.** *εὐσταλεῖς*] *ἐλαφρὰς* **AP₁E**; in mge cod. **W**: *ἐλαφρὰς εὐκόλως συντιθεμένας* ab altera manu || **1190. 1191.** *ἀναγκαῖαν* **A** || **1192.** *χειρόμυλα* **AP₁E** || *πριώνια* **MW** || *ορύγια* **AP₁E** || **1193—1195.** Ex verbis *καὶ εἴτι* usque ad *μεμηχανημένον* haec tantum possunt legi in **W**: *ἔξωθεν φυλακ* | *νοηθειη* || **1194.** *ἐπινοηθῇ* **AP₁E**.

ρινία· μετώπια ἱππαρίων· στηθάρια ἱππαρίων ἢ σιδηρᾶ ἢ ἀπὸ κεντούκλων, ⟨περιτραχήλια ἱππαρίων⟩ ὁμοίως. c. 1213 Lami.

4. *φλάμουλα μεγάλα, φλαμουλίσκια τῶν κονταρίων, βάνδα, ἔχοντα διαφόρους χρόας· βούκινα μικρὰ καὶ μεγάλα· δρέπανα, ἀξινάρια, φαλκίδια, πελέκια, σκέπαρνα, τριβόλια ἀποδεδεμένα μετὰ σφηκωμάτων εἰς ἡλάρια ἀποδεδεμένων.*

5. *ἁμάξας ἐλαφρὰς πρὸς τὸ βαστάζειν εὐκόλως ταῦτα πάντα καὶ περιπατεῖν. σύναγε δὲ καὶ πριόνια καὶ χειρόμυλα, ὀρύγια, σφύρας, πτυάρια, κοφίνους, κιλίκια, καὶ ἄλλο εἴ τι ἂν δυνηθῇς ἐπινοῆσαι πρὸς φύλαξιν ἔξω γύρωθεν καὶ περιφραγὴν τοῦ φοσσάτου, πλὴν ἔστω καὶ ἐκεῖνο ἐλαφρότερον πρὸς εὐκόλως βαστάζεσθαι.*

139. Post *κεντ.* (*κενδ.* **Cp**) librarii repetunt: *στηθάρια ἱππαρίων* || **139.140.** *περιτρ. ἱππαρίων* ego inserui || **142.** *βύκινα* **C** || **143.** *ἀποδεμένα* **C**, *ἀποδεδεμένα* **p** || Postea in **C** iteratur *μετὰ σφηκωμάτων* || **144.** Verba *καὶ περιπατεῖν* in **Cp** etiam ante *ἁμάξας* (144) leguntur || **145.** *σφυρὰς* **p** || *κοφίνους* **C**; *καὶ* inserit post *κοφ.* **p**.

7. 6. Ἑτέρας ἁμάξας ἐχούσας τοξοβολίστρας, μαγγανικὰ ἀλακάτια ἑκατέρωθεν στρεφόμενα, βαλισταρίους ἐμπείρους ἤτοι μαγγαναρίους λεπτουργούς, χαλκεῖς μετὰ τῶν ἐργαλείων αὐτῶν· ἑτέρας ἁμάξας λόγῳ ἁρμαμέντου· ἑτέρας ἁμάξας, τὰς φερούσας διατροφὰς καὶ τὰ ἐκ περισσοῦ ἅρματα, ὅσα ἡ χρεία καλεῖ· καὶ ἔτι ὑποζύγια καὶ ἵππους, σαγμάρια, σκευοφόρα καὶ αὐτά, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὄργανα, ὅσα ἡ συνήθεια τοῦ φοσσάτου παρακελεύεται.

8. 7. Πρὸς δὲ πολιορκίας καὶ μαγγανικὰ διάφορα καὶ σκάλας ξυλίνας συστελλομένας καὶ ἕτερα μηχανικὰ ὄργανα, ὅσα ἐπινοήσεις.

[p. 53. M.] 9. 8. Εἰ δὲ πρὸς ποταμοὺς ἢ λίμνας, καὶ γαυκέλλια ἤγουν πλοῖα μικρὰ ἢ ἀπὸ βυρσῶν κατεσκευασμένα ἢ

1196. τοξοβαλλίστρας **A P₁ E** || 1197. ἠλακάτια **A P₁**, ἠλακάτια **E** || ἑκατέροθεν **M**, εκατέρο̲θεν **W**, hic ο̲ in ras. || τοξοβαλλίστας **A E**, τοξοβαλλιστὰς **P₁** || 1198. ἤτοι omm. **A P₁ E** || 1199. λόγου **M W** || ἁρμαμέντου **P₁ E** || 1201. ἅρματα codd.; recte **Migne** || Ad ὑποζύγια in mge cod. **W** adscripsit m. alt. μούλικα || 1202. σκευόφορα **M W A**, σκευοφόρια **P₁ E** || 1202—1203. Verbis πάντα ὄργανα incipit textus in cod. **V**; inde praetermittendas censeo lectiones cod. **E** usque ad IX 65 || 1205. μηχανηκὰ **M** || 1205. 1206. ὄργανα] ἔργα **A P₁ V** || 1207. γαυκέλια **W** || 1208.

6. ἔχε δὲ καὶ ἑτέρας ἁμάξας ἐχούσας τοξοβολίστρας, μαγγανικὰ ἀλακάτια εἰς τὰ p. 12. **Meurs.** δύο μέρη στρεφόμενα, τοξοβολιστὰς ἐμπεί||ρους, μαγγαναρίους λεπτουργούς, χαλκεῖς μετὰ τῶν ἐργαλείων αὐτῶν· ἑτέρας ἁμάξας λόγῳ ἁρματων· ἑτέρας ἁμάξας, τὰς βασταζούσας τροφὰς καὶ τὰ ἐκ περισσοῦ ἅρματα, ὅσα ἡ χρεία ἀπαιτεῖ. ἔχε δὲ καὶ βορδόνια καὶ ἱππάρια, καὶ αὐτὰ σαγμάρια πρὸς τὸ βαστάζειν τὰς εἰρημένας χρείας. ἔχε δὲ καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ὅσα ἡ συνήθεια τοῦ φοσσάτου ἀπαιτεῖ.

7. πρὸς δὲ καστροπολέμους ἔχε μαγγανικὰ διάφορα καὶ σκάλας ξυλίνας συμβαλτὰς καὶ ἄλλα μηχανικὰ ἔργα, ὅσα ἐπινοήσεις.

8. πρὸς δὲ ποταμοὺς καὶ λίμνας ἔχε καὶ πλοῖα μικρὰ ἢ καὶ ἀπὸ βυρσαρίων ἢ καὶ

150. ἁρμάτων **C** || 151. ἅρματα **C** || 154. καιροπολέμους **p** || συβάλτας **p** (XV, 32 [c. 1344] συβαλταὶ et **C**; cff. συσταλτός, συστελτός) || 156. καὶ secundum om. **p** || βαρσαρίων **p**; βαρκαρίων voluit **Meursius**.

κατὰ φύσιν. φροντίσεις δὲ καὶ ἑτοιμάσεις καὶ τὰς λεγομένας τένδας καὶ ἀτεγίας μετὰ τῆς αὐτῶν ἐξοπλίσεως, ἐν αἷς καὶ ὑετῶν καὶ καυμάτων — ὅτε χρεία — ἕξεις ἐλευθερίαν.

9. Τοῖς δὲ ναυμάχοις στρατηγοῖς καὶ ναῦς παρα- *10.*
σκευάζειν ἐξωπλισμένας, τὰς μὲν μαχίμους, τὰς δὲ ἱππαγωγούς, τὰς δὲ σκευοφόρους, ἅμα τῇ περὶ αὐτὰς ἁπάσῃ χρειώδει πανοπλίᾳ καὶ ἀποσκευῇ παρακελευόμεθα.

10. Τῶν δὲ ἀπηριθμημένων σοι παρασκευῶν ἀνωτέρω, *11.*
τῶν καὶ ὀφειλόντων τινῶν μὲν παρὰ σοῦ, τινῶν δὲ παρὰ

πλοία **M**, *πλοια* **W** || *κατασκευασμένα* **P₁ V** || **1208—1209.** *ἢ κατὰ φύσιν* om. **A** || **1210.** *τέντας* **M W**; cf. *Byz. Z.* XIX, 552 || *ἀτεγείας* **A P₁ V** || *ἐξοπλήσεως* **P₁ V** || **1211.** *ἐν αἷς*] *αἵτινες* **A P₁ V** || *ὑετῶν*] *βροχὰς* **A P₁ V** || *καύματα* **A P₁ V** || **1211—1212.** Pro *ὅτε . . . . ἐλευθερίαν*] **A P₁ V** *ἀπαντήσουσιν* || **1213.** Ad *ναυμάχοις* in mge cod. **W**: *τοις ἐν πλοίοις μαχομενοις* || **1214.** Ad *τὰς μὲν* margo cod. **W**: *προς το μαχεσθαι επιτηδειας* || **1214. 1215.** Ad *ἱππαγ.* idem: *ἵππους φερουσ|* || **1215.** Ad *σκευοφόρους* idem: *τα σκεύη και τὰς χρειας φερούσας* || **1216.** *χρειώδη* **P₁ V**, *χρειώδει* (*ει* e corr.) **A**, *χειώδῃ* **M** || **1218.** *ἀπαριθμημένων* **P₁ V** || **1219.** *ὀφειλουσῶν* **A P₁ V**; cf. *Kurtz* p. 70. et *Philonis* Mech. synt. (ed. Schoene) IV, 60, 41 (app.).

μονόξυλα. ἑτοίμασον δὲ καὶ τένδας καὶ ἀτεγείας ἤγουν εἰς σκέπας | καὶ διὰ βροχὰς fol. 2r
καὶ καύματα.

9. *οἱ δὲ πλευστικοὶ στρατηγοὶ ἐχέτωσαν καὶ τὰ χελάνδια αὐτῶν ἐξωπλισμένα πρὸς πόλεμον καὶ ἕτερα πλοῖα μεγάλα μετὰ πάσης τῆς χρείας καὶ τῆς ἐξοπλίσεως αὐτῶν πρὸς τὸ διαπερᾶν ἵππους καὶ ἄλλα πάλιν πρὸς τὸ βαστάζειν τὰς χρείας καὶ τὰ ἅρματα.*

10. *ἀπὸ δὲ πάντων τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ἁρμάτων καὶ τῶν λοιπῶν, ἅτινα καὶ ὀφείλουσι τὰ μὲν παρὰ σοῦ, τὰ δὲ παρὰ τῶν ἀρχόντων συνάγεσθαι, τὰ δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν, τὰ μὲν ἅρματα (οἷον· σπαθία, κοντάρια καὶ τὰ λοιπὰ) ἔχε εἰς τὸ ἀμύνασθαι τοὺς*

157. *ἀσκεπεῖς καὶ διὰ βρυχὰς* (*διαβροχὰς* **C**) **Cp**, quod. em. **Meursius** || **159.** Loco verbi *πλευστικοὶ* lacuna in **p** || *χριάνδια* **p** || **161, 162, 164, 167.** *ἅρματα, ἁρμάτων* **C** || **163.** *παρά σου* **p** || **164.** *ἀμύνεσθαι* **C**.

τῶν ὑπὸ σὲ ἀρχόντων καὶ στρατιωτῶν πορίζεσθαι, τὰ μὲν ὅπλα ἕξεις εἰς ἄμυναν τῶν πολεμίων, τὰ δὲ εἰς φυλακὴν τῶν μαχομένων στρατιωτῶν, τὰ δὲ εἰς τὴν ἄλλην χρείαν αὐτῶν καὶ ὑπηρεσίαν.

12. 11. Καὶ μάλιστα τῶν πολεμικῶν ὅπλων ἐπιμελήσῃ, ὡς ἂν διαφυλάττωνται πάντοτε λαμπρὰ καὶ τεθηγμένα πρὸς τὴν κατάπληξιν τῶν πολεμίων. ταῦτα πάντα προευτρεπίσεις, ἵνα ἐν ἑτοίμῳ εἰσὶν εἰς χρείαν τοῖς ὑπὲρ ἀρετῆς χεῖρας ὁπλίζουσι κατὰ τῶν πολεμίων, καὶ μὴ τὸν παρατάξεως καιρὸν παρασκευῆς καιρὸν ἀναγκάζῃ ποιεῖσθαι. ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα, ὅσα ἡμῖν παραλέλειπται διὰ λήθην, ἐξ ἀνάγκης ὀφείλεις παρασκευάζειν. εἰ δέ τι πλέον εἰς ὅπλων παρασκευὴν ἐπινοήσεις, τῷ θεῷ χάρις καὶ τῇ σῇ ἀγχινοίᾳ.

1220. *ὑπὸ σὲ* **P_1 V**, *ὑποσὲ* **MW**, *ὑπό σε* **A** || **1224.** *ἐπιμελήσει* **P_1** || **1225.** *τεθηγμένα*] *ἠκονημένα* **A**, *ἠκονημένα* **P_1 V** || **1226.** *τὴν* omm. **A P_1 V** || **1227.** *ὦσιν* **P_1 V** || **1227—1228.** Pro *τοῖς . . . . . πολεμίων*] *τῶν κατὰ τῶν πολεμίων ἀγωνιζομένων* **AP_1V** || **1228.** *χείρας* **M**, *χειρας* **W** || **1229.** Pro *παρατάξεως . . . . . παρασκ. καιρὸν*] **A**: *καιρὸν τῆς παρατάξεως καιρὸν ἑτοιμασίας καὶ παρασκευῆς*, **P_1V**: *καιρὸν ἑτοιμασίας καὶ παρασκευῆς* || **1230.** *ταύτας* **P_1** || *ἄλλα* omm. **A P_1 V** || **1230—1231.** *διὰ λήθην παραλέλειπται* **AP_1V** || **1233.** *ἀγχ.*] *φρονήσει* **AP_1V**; **W** in mge: *οξύτητι τῆς διανοιας*

πολεμίους, τὰ δὲ ἄλλα (οἷον· λωρίκια, ἐπιλώρικα, κλιβάνια καὶ ὅσα τοιαῦτα) ἔχε εἰς φύλαξιν καὶ ὀχυρότητα τῶν τοιούτων στρατιωτῶν, τὰ δὲ λοιπὰ εἰς τὴν ἄλλην αὐτῶν χρείαν καὶ ὑπηρεσίαν.

11. *κατεξαιρέτως δὲ ἔχε ἐπιμέλειαν εἰς τὰ πολεμικὰ ἅρματα πρὸς τὸ εἶναι πάντα ἠκονημένα καὶ λάμπειν αὐτὰ πρὸς φόβον τῶν πολεμίων. ταῦτα πάντα προευτρέπισον πρὸς τὸ εἶναι ἕτοιμα, ὅταν γένηται χρεία αὐτῶν εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους κατὰ τῶν πολεμίων,*
p. 13. **Meurs.** *ἵνα μὴ συνάγῃς τότε καὶ ἑτοιμάζῃς αὐτά, ὅταν παρατάσσειν ὀφείλεις. ταῦτα || δ' ἐκ παντὸς προετοίμαζε καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα κατὰ λήθην ἡμεῖς ἀφήκαμεν. εἰ δὲ πλέον τι πρὸς ταῦτα ἐπινοήσεις, τῷ θεῷ χάρις ἔστω καὶ τῇ σῇ φρονήσει.*

165. *οἷ * ἰλωρίκια* p, *οἱονεὶ λωρίκια* **Meursius** || 167. *κατ' ἐξαίρετον* p || *ἐπιμελείαν* p || 170. *ἑτοιμάσῃς* p || 171. *μετὰ* p || *εἰ δὲ καὶ* C || *τί* C, *τὰ* p || 172. *χάρις* om. p?

12. | Πρὸ δὲ πάντων καὶ μετὰ πάντων φόβον θεοῦ || καὶ διάνοιαν ὀξεῖαν καὶ σπουδαίαν γνώμην ἐν παντὶ ἔχειν καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι, καὶ πρὸς ἅπαντα ἕτοιμον εἶναι παρακελευόμεθα. 13. [p. 51. M.] c. 721.

13. Περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν ὅπλων παρασκευῆς, ὦ 14. στρατηγέ, καθόσον ἡμῖν τέως ἐχορήγησεν ἡ μνήμη, ὑπεθέμεθα τῇ σῇ ἐνδοξότητι· ἑξῆς δὲ περὶ μὲν πεζικῆς καὶ συμμίκτου τάξεως ὕστερον ἐροῦμεν, νῦν δέ, ὅπως ὁπλίσῃς τὸν καθένα ἄνδρα καβαλλάριον στρατιώτην ἔν τε ταῖς γυμνασίαις καὶ τὸ τέλειον ἐν καιρῷ πολέμου, καὶ ὁποῖα κατὰ τὸ ἀναγκαῖον εἴδη φέρειν παρασκευάσεις, ἤδη ἐροῦμεν.

1234. Pro *πάντων* utroque *πάντα* habet **A**, pro altero **P₁ V** || **1235—1236.** *ἔχειν καὶ διάνοιαν ὀξεῖαν καὶ σπ. γν.* **A P₁ V** || *σπουδαῖαν* **W** || **1239.** *ἐχωρήγησεν* **M A P₁** || *ἡ μνήμη ἐχ.* **A P₁ V** || **1240.** Verba *ὑπεθέμεθα* (*ὑποθέμεθα* **M A**) . . . . *ἐνδ.* **A P₁ V** post *στρατηγέ* exhibent || Verba inde ab *ἐξ]ης* (sic!) usque ad *νῦν δὲ* evanuerunt in **W** || **1241.** *συμμικτοῦ* **W** || *παρατάξεως* **P₁ V** || *ὕστερον*] Inde a §. 24 const. VI; nulla ergo cogit causa, ut duce **Meursio** vocabulum *καβαλλάριον* **(1242)** insiticium esse statuamus || **1242.** *ὁπλίσεις* **A P₁ V** || *τὸν καθένα*] *ἕκαστον* **A P₁ V** | **1243.** *τέλεον* **W** || **1244—1245.** *φέρει[ν παρ. ἤδ. ἐρ.]* **P₁ V.**

12. *πρὸ πάντων δὲ καὶ μετὰ πάντων ἔχε φόβον θεοῦ καὶ νοῦν ταχὺν καὶ γνώμην σπουδαίαν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι, καὶ πρὸς πάντα παρακελευόμεθά σοι ἕτοιμον εἶναι.*

13. *περὶ μὲν οὖν τῆς ἑτοιμασίας τῶν ἁρμάτων ὑπεθήκαμέν σοι, στρατηγέ, καθόσον ἀρτίως ἐμνημονεύσαμεν· περὶ δὲ τῆς πεζικῆς καὶ τῆς μιξκτῆς τῶν καβαλλαρίων συντάξεως* c. 1216 Lami. *εἴπωμεν ὕστερον. νῦν δέ, πῶς ἂν ἐξοπλίσῃς ἕνα ἕκαστον καβαλλάριον στρατιώτην καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς γυμνασίας καὶ τὸ τέλειον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου, καὶ ποῖα ἐξ ἀναγκαίου ἅρματα ὀφείλει βαστάζειν.*

176. *ἁρμάτων* C; desideratur in p || 177. *τραπεζικῆς* C || 179. *τελεῖν* voluit Meursius || 180. *ἅρματα* C, *ἅρματος* p.

Urbicii I 2: *Πῶς δεῖ ὁπλίζεσθαι τὸν καβαλλάριον στρατιώτην καὶ ποῖα κατὰ τὸ ἀναγκαῖον εἴδη κτᾶσθαι;*

1. *Τῆς γυμνασίας, τῆς καθ' ἕνα ἄνδρα, δεόντως γινομένης δεῖ ὁπλισθῆναι τοὺς στρατιώτας διὰ τῶν ἰδικῶν αὐτῶν ἀρχόντων καὶ τὰ ἐπιτήδεια δὲ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ παραχειμαδίου παρασκευάζεσθαι, τὰ πρὸς τὰς ἀναγκαίας χρείας τῆς * ἐκστρατείας· καὶ ἔχειν ταῦτα πάντας μὲν ἀναλόγως πρός τε τὴν ἑκάστου ποιότητα καὶ τὰς χορη-*

CONSTITUTIO VI.

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ

διάταξις ϛ'.

Περὶ ὁπλίσεως καβαλλαρίων καὶ πεζῶν.

1. 1. *Δεῖ τοίνυν ὁπλισθῆναι τοὺς στρατιώτας διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀρχόντων καὶ τὰ ἐπιτήδεια ⟨ἐν⟩ τῷ καιρῷ εἴτε παραχειμαδίου, εἴτε φοσσάτου παρασκευάζεσθαι, τὰ πρὸς ⟨τὰς⟩ ἀναγκαίας χρείας τῆς ἐκστρατείας, καὶ ἔχειν ⟨αὐτὰ⟩ πάντας, ἀναλόγως ἄρχοντάς τε καὶ ἀρχομένους,*

1246—1249. Constitutio inscribitur in **M W A**: *πολεμικῶν παρασκευῶν διάταξις* ξ̄: *περὶ* (π^ε **W**) *ὁπλίσεως καβαλλαρίων καὶ πεζῶν*; in **P_1 V**: *τάξις* ξ̄: *περὶ ὁπλήσεως καβαλλαρίων καὶ πεζῶν* || **1251.** *αὐτῶν* om. **A** || *ἐν* inserui || **1252.** *παρὰ χειμαδίου* **A** || **1253.** *τὰς* inserui || *ἐγκρατείας* **P_1 V** || *αὐτὰ π.* ego, *ἅπαντας* codd.

⟨Περὶ ἐξοπλίσεως τῶν καβαλλαρίων καὶ πεζῶν στρατιωτῶν.⟩

1. *Δεῖ ἐξοπλισθῆναι τοὺς στρατιώτας διὰ τῶν ἰδίων ἀρχόντων καὶ ἑτοιμάζειν τὰ ἐπιτήδεια πρὸς τὸν καιρόν, ἄντε παραχειμάσαι μέλλῃ που τὸ φοσσάτον, ἄντε ταξιδεῦσαι.*
fol. 2v *ὀφείλουσι γὰρ πάντοτε εὐτρεπίζειν τὰ πρὸς τὴν χρείαν τοῦ ταξιδίου | πρὸς τὸ ἔχειν αὐτὰ*

181. Inscriptionem addidi || 183. *ποῦ* C || 184. *ταξειδίου* C p.

γουμένας αὐτοῖς χρηστικὰς συνηθείας, μάλιστα δὲ τοὺς τῶν μερῶν καὶ μοιρῶν καὶ ταγμάτων ἄρχοντας, ἑκατοντάρχας, δεκάρχας, πεντάρχας καὶ τετράρχας, βουκελλαρίους καὶ φοιδεράτους· ⟨ἔχειν δὲ αὐτοὺς δεῖν⟩ ζάβας σὺν σκαπλίοις τελείας μέχρι τοῦ ἀστραγάλου, ἀνασυρομένας λωρίοις καὶ κρικελλίοις, μετὰ τῶν θηκαρίων αὐτῶν· κασσίδας, ἐχούσας ἄνωθεν τουφία μικρά· τοξάρια κατὰ τὴν ἑκάστου

CONSTITUTIO VI.

πρὸς τὴν ἑκάστου ποιότητά τε καὶ δύναμιν καὶ μάλιστα τοὺς ἄρχοντας [αὐτῶν] ἀπό τε τουρμάρχου καὶ μέχρι πεντάρχου καὶ τετράρχου καὶ κατεξαίρετον σεαυτὸν καὶ τὴν ὑπὸ σὲ προέλευσιν.

2. Ἔχειν δὲ αὐτοὺς δεῖν τὸν καθένα ἄνδρα ὅπλισιν 2. [p. 55. M.]
τοιαύτην· ζάβας τελείας μέχρι τοῦ ἀστραγάλου, ἀνασυρομένας δὲ διὰ λωρίων καὶ κρικελλίων, μετὰ τῶν θηκαρίων αὐτῶν· ἔχειν δὲ καὶ κασσίδας σιδηρᾶς, στιλπνάς, διὰ παντὸς ἐχούσας ἄνωθεν εἰς τὰς κορυφὰς τουφία μικρά· τοξάρια δὲ ἕκαστον κατὰ τὴν ἰδίαν ἰσχὺν καὶ

1256. *αὐτῶν* seclusi || **1258.** Inde a *ὑπὸ σὲ* usque ad **(1260.)** *τελείας* litterae parum sunt lucidae in **W** || *ὑποσὲ* **V**, *ὑπό σε* **A** || **1259.** *καθένα*] *ἕκαστον* **A P₁ V** || **1261.** *δὲ* omm. **A P₁ V** || *κρικελίων* **A** || **1262.** *σιδηρὰς* **M W P₁ V** || *στιλπνὰς*] *λαμπρὰς* **A**, *καὶ λαμπρὰς* **P₁ V** || **1263.** *διὰ παντὸς* omm. **A P₁ V** || *τουφία* **A P₁**, *τούφ///ια* **W**, *τούφια* **M**, *τοῦ φία* **V**.

πάντας καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς κοινοὺς στρατιώτας, ἕνα ἕκαστον πρὸς τὸ μέτρον καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ μάλιστα τοὺς ἄρχοντας ἀπὸ τοῦ τουρμάρχου, κατεξαίρετον δὲ σὲ καὶ τὴν προέλευσίν σου.

2. ἁρμόζει δὲ ἕνα ἕκαστον ἄνδρα ἔχειν ἐξόπλισιν τοιαύτην· λωρίκια τέλεια μέχρι τοῦ ἀστραγάλου μετὰ τῶν θηκαρίων αὐτῶν, ἵνα δὲ ἀνασύρωνται ταῦτα διὰ λωρίων καὶ κρικελίων. ἐχέτωσαν δὲ καὶ κασίδας σιδηρᾶς, σεσαμιωμένας, λαμπράς, πάντοτε ἐχούσας

186. *κατ' ἐξαίρετον* p || **187.** *σὲ στρατηγὲ* C || *καὶ τὴν προρίευσιν σου* p, quod in *κατὰ τὴν προέλευσίν σου* voluit emendare **Meursius** || **189.** *τῶν ἀστραγάλων* p || *διὰ*] *ἀπὸ* p.

ἰσχὺν καὶ οὐχ ὑπὲρ αὐτήν, μᾶλλον δὲ καὶ ἁπαλώτερα, ἔχοντα θηκάρια πλατέα, ἵνα ἐν καιρῷ δυνατόν ἐστι τεταμένα χωρεῖν τὰ τόξα ἐν αὐτοῖς· κόρδας ἐκ περισσοῦ ἐν τοῖς πουγγίοις αὐτῶν· κούκουρα μετὰ σαγιττῶν καὶ σκεπασμάτων αὐτῶν ἐπιτήδεια, χωροῦντα ἀπὸ τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα σαγιττῶν· ἐν τοῖς τοξοζωνίοις ῥινία καὶ σουβλία· κοντάρια καβαλλαρικά, ἔχοντα λωρία κατὰ τοῦ μέσου,

CONSTITUTIO VI.

οὐχ ὑπὲρ αὐτήν, μᾶλλον δὲ καὶ ἁπαλώτερα, ἔχοντα θηκάρια πλατέα, ἵνα ἐν καιρῷ δυνατόν ἐστι τεταμένα χωρεῖν τὰ τοξάρια ἐν αὐτοῖς· ἔχειν δὲ καὶ κόρδας ἐκ περισσοῦ ἐν τοῖς πουγγίοις αὐτῶν· κούκουρα μετὰ σαγιττῶν καὶ σκεπασμάτων αὐτῶν ἐπιτήδεια, χωροῦντα ἀπὸ τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα σαγιττῶν· ἐν δὲ τοῖς τοξοζωνίοις ῥινία καὶ σουβλία· ἔχειν δὲ καὶ κοντάρια καβαλλαρικὰ μικρά, ἔχοντα λωρία κατὰ τοῦ μέσου, μετὰ

1266. *ἐστιν* **W**, *ἢ* **P₁ V** || *τεταμένα* **AV**, *τεταγμένα* **MWP₁** || 1267. *ἐν ἑαυτοῖς* **MW** || 1268. 1269. *σαγιττων* **M**, *σαγιτῶν* **AP₁V** || 1269. *ἐπιτηδείων* **P₁ V**, *ἐπιτήδειον* **Meursius** habet || 1270. *λ'* **W**, *λ̄* **MP₁ V** || *μ̄* **M**, *μ'* **W** || *σαγιττων* **M**, *σαγιτῶν* **AP₁ V** || 1270. 1271. *τοξοζονίοις* **P₁ V** || 1271. *σουγλία* **M** || *τὲ* **P₁**, *τε* **V** || 1271—1272. *καβ. μακρὰ* **MW**, *μικρὰ καβ.* **AP₁ V**; cff. V, 2: „*κοντάρια μικρὰ ὀκτάπηχα*“, VI, 37, „*Inedita Tactica Leonis*“ XXXIX, 1: *Τοὺς δ' ἱππεῖς τοῦτον ὁπλιστέον τὸν τρόπον. ἀσπίδες μὲν τοῖς καταφράκτοις ἔστωσαν ἐπιμήκεις σπιθαμῶν μάλιστα τεσσάρων καὶ ἡμισείας δόρατά τε ὀκταπήχη, φλαμουλίσκια ἔχοντα,*

ἄνω εἰς τὰς κορυφὰς τουφία μικρά ἤγουν διβέλια. ἐχέτωσαν δὲ ἕκαστος αὐτῶν καὶ τοξάρια πρὸς τὴν οἰκείαν ἰσχύν, οἷα δύνανται, μᾶλλον δὲ ἁπαλώτερα. τὰ δὲ θηκάρια αὐτῶν ἔστωσαν πλατέα, ἵνα, ὅπου ἁρμόζει, δύνανται χωρεῖν τὰ τοξάρια γεγεμισμένα. ἐχέ-
p. 14. Meurs. *τωσαν δὲ καὶ κόρδας ἐκ || περισσοῦ εἰς τὰ θηκάρια αὐτῶν, κούκουρα μετὰ σαγιτῶν καὶ σκεπασμάτων αὐτῶν ἐπιτήδεια, χωροῦντα ἀπὸ τριάκοντα ἢ καὶ τεσσαράκοντα σαγιτῶν· βασταζέτωσαν δὲ εἰς τὰ ζωνάρια τῶν τοξαρίων ῥινία καὶ σουβλία. κρατείτωσαν δὲ καὶ*

191. *λιβρία* p, *λϊβέλια* c, *διβέλια* (= divelia) v || 192. *τὴν* om. p || 194. *σαγιττῶν* p? || 196. *δὲ* prius vix distingui potest in c (cf. v).

πρὸς τὸ σχῆμα τῶν Ἀβάρων, μετὰ φλαμούλων· σπαθία·[1] *περιτραχήλια στρογγύλα κατὰ τὸ τῶν Ἀβάρων σχῆμα· *τάξιν*[2] *κροσσίων, λινῶν ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν *ἐρεῶν· τοὺς δὲ μὴ εἰδότας νεανίσκους τοξεῦσαι κοντάρια μετὰ σκουταρίων· οὐκ ἄτοπον δὲ καὶ χειρομάνικα σιδηρᾶ τοὺς βουκελλαρίους *ἐπιῤῥοῆσαι· καὶ μικρὰ τουρία κατὰ*

[1] Non interpungunt *Kulakowskij* (Praec. Nicephori p. 43.) et *Darkó* Bölcs Leo Taktikájának hitelessége etc. (Budapestini 1915) p. 81. in n. Sed. v. Rec. Ambrosianam Byz. Z. XV, 52. [2] Cf. **1308.** *Darkó* l. l. *ἐν τάξει κροσσίων λινῶν, ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν ἀραιῶν* legit non interpungens post *σχῆμα*. An sicuti vs. 1323?

CONSTITUTIO VI.

φλαμούλων· ἔχειν δὲ καὶ σπαθία ⟨καὶ μανιάκια,⟩ ἀποκρεμάμενα τῶν ὤμων αὐτῶν κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν τάξιν· καὶ ἕτερα π α ρ α μ ή ρ ι α ἤτοι μαχαίρας διεζωσμένους.

3. *Ὅσοι δὲ μὴ οἴδασι τοξεύειν νεώτεροι, ἐχέτωσαν* 3.
κοντάρια μετὰ σκουταρίων τελείων· εἰ δὲ καὶ χειρομάνικα σιδηρᾶ, ἃ λέγεται χ ε ι ρ ό ψ ε λ λ α, τινὲς κτήσωνται,

κ. τ. λ., *Demmin* Die Kriegswaffen (Gera-Untermhaus 1891) 202. *Hampel*, A honfoglalási kor hazai emlékei (A magyar honfoglalás kútfői. Budapest, 1900.), tab. CXIV. || **1272.** *κατὰ* (*κατα* **W**) *τὸ μέσον* libri; emendavi || **1273—1274.** *Rec. Const. Praeceptt. Nic.* fol. 115ᵛ: *τὰ δὲ *μανιάκια ἵνα κρέμωνται ἐξόπισθεν εἰς τοὺς ὤμους* et *Const.* De cerim. 286, 21. || **1275.** *διεζωσμένας* **Lami,** *διεζωσμένους* **libri;** cf. *Kurtz* l. l.: an subintelligi velis *εἶναι αὐτούς?* Cf. *περιεζωσμένος τὴν στρατηγίαν Georg. Acrop.* I, 59, 15. || Cff. „*Ined. Tact. Leon.*" XXXIX, 2: . . . . *καὶ ἕτερα δὲ μονόστομα ξίφη, τοῖς διστόμοις ἰσομήκη, παραζωννύσθωσαν οἱ αὐτοί, ἃ δὴ καὶ π α ρ α μ ή ρ ι α λέγονται.* || **1278.** *σιδηρὰ* **M W P_1 V** || *λέγονται* **P_1 V** || *κτήσονται τινὲς* (*τινὰς* **A P_1**) **A P_1 V.**

κοντάρια καβαλλαρικά, ἔχοντα λωρία εἰς τὴν μέσην μετὰ φλαμούλων. ἐχέτωσαν δὲ καὶ σπαθία . . . . . κρεμάμενα εἰς τοὺς ὤμους αὐτῶν, καὶ ἕτερα π α ρ α μ ή ρ ι α, κρεμάμενα εἰς τὰς ζώσεις αὐτῶν.

3. *ὅσοι δὲ τοξεύειν νεώτεροι οὐκ ἔμαθον, ἐχέτωσαν κοντάρια μετὰ σκουταρίων τελείων. ἂν δὲ καὶ χειρομάνικα σιδηρᾶ, τὰ λεγόμενα χειρόψελλα κτήσωνταί τινες, πολύ*

197. *χωρία* p || Loco *μέσην* lacuna extat in p || 198. Lacunam ego statui || Verba *εἰς τοὺς . . . κρεμάμενα* om. p || 200. *τοξεύειν* ego, *πεζεύειν* C p || 201. *κτήσωνται τινὲς* C.

τῶν ὀπισθελλινῶν καὶ ἀντελλινῶν τῶν ἵππων καὶ φλάμουλα μικρὰ ἐπάνω τῶν ζαβῶν κατὰ τῶν ὤμων. ὅσον γὰρ εὔσχημος ἐν τῇ ὁπλίσει ὁ στρατιώτης ἐστίν, τοσοῦτον καὶ αὐτῷ προθυμία προσγίνεται καὶ τοῖς ἐχθροῖς δειλία.

CONSTITUTIO VI.

λίαν χρήσιμον. ἔχειν δὲ καὶ μικρὰ τουφία κατὰ τῶν ὀπισθελλινῶν τῶν ἵππων καὶ φλάμουλα μικρὰ ἐπάνω τῶν ζαβῶν κατὰ τῶν ὤμων. ὅσον γάρ ἐστιν εὔσχημος ἐν τῇ ὁπλίσει αὐτοῦ ὁ στρατιώτης, τοσοῦτον καὶ αὐτῷ προθυμία προσγίνεται καὶ τοῖς ἐχθροῖς δειλία.

c. 724. 4. 4. | *Εἰ δυνατὸν δὲ καὶ θώρακας ἔχειν, οἵτινες καλοῦνται νῦν κλιβάνια, καὶ αὐτὰ στιλπνὰ καὶ λαμπρά· καὶ περικνημῖδας, ἅτινα λέγεται νῦν ποδόψελλα· καὶ πτεριστῆρας ἐνίοτε· ἔχειν δὲ καὶ ἐπιλώρικα, ὅτε χρεία, ἐπενδυόμενα.* [p. 56. M.]

1279. *λίαν*] *πάνυ ἐστὶ* (*ἔστιν* **P₁V**) **AP₁V** || *τουφ///ία* **W**, *τούφια* **M**, *τοῦ φία* **V** || **1280.** *ὀπιστελλίνων* **MW**, *ὀπισθελινῶν* **A**, *ὄπισθεν λινῶν* **P₁V** || **1281.** *ζαβῶν*] *λωρικίων* **AP₁V** || **1281—1282.** *εὔσχημος καὶ εὔστολος ἐν τῇ ὁπλ.* **A**, *εὔσχημος καὶ εὔοπλος ἐν τῇ ὁπλ.* **P₁V** || **1284.** *καὶ* omm. **P₁V** || *θώρακος* **V** || **1286.** *περικνημίδας* codd. || **1287.** *ὑπτεριστῆρας* **P₁**, *ὑπεριστῆρας* **V**,; postea interpungitur in **AP₁V** || *ἐνίοτε· ἔχειν δὲ*] *πολλάκις δὲ ἔχειν* **AP₁V** || Ad *ἐνίοτε* **W** habet in mge verba, quorum primum a *σ* vel *ε* incipit, ultimumque voc.-ο *τε* finitur || **1287—1288.** *ἐπενδυόμενα ὅτε χρεία* **AP₁V**; addunt **P₁V** *γένηται*.

ἐστι χρήσιμον. ἐχέτωσαν δὲ καὶ μικρὰ τουφία ἤγουν διβέλια εἰς τὰς ὀπισθελίνας τῶν ἱππαρίων καὶ εἰς τοὺς ὤμους αὐτῶν ἐπάνω τῶν λωρικίων φλάμουλα μικρά· καθ᾽ ὅσον γάρ ἐστι καθωπλισμένος ὁ στρατιώτης, κατὰ τοσοῦτον γίνεται καὶ εἰς αὐτὸν προθυμία καὶ εἰς τοὺς ἐναντίους δειλία.

4. *ἂν δύνωνται δέ, ἐχέτωσαν καὶ κλιβάνια στιλπνὰ καὶ λαμπρά· καὶ ποδόψελλα καὶ πτερυστῆρας, ὡσαύτως καὶ ἐπιλώρικα, ἵνα, ὅταν γένηται χρεία, ἐνδύωνται αὐτὰ ἐπάνω τῶν κλιβανίων.*

202. *διβέλλια* Cp || 203. *καθόσον* Cp || 207. *ἐνδύνωνται* p.

2. Χρὴ πάντας τοὺς νεωτέρους Ῥωμαίους δίχα τῶν ἐθνικῶν, τοὺς μέχρι τεσσαράκοντα ἐτῶν, ἀναγκάζεσθαι, εἴτε κατὰ λόγον οἴδασι τοξεῦσαι, εἴτε μετρίως, τοῦ πάντως τοξοφάρετρα φορεῖν, κεκτῆσθαι δὲ καὶ κοντάρια, ἵνα τοῦ ἑνός, ὡς εἰκός, ἀστοχοῦντος ἔχῃ τὸ ἄλλο εἰς χρῆσιν· τοὺς δὲ ἀπειροτέρους ἁπαλωτέροις χρήσασθαι τοξαρίοις· κἂν γὰρ οὐκ οἴδασι, τῷ χρόνῳ ἐπιτηδεύουσι μαθεῖν, ὅπερ τῶν ἀναγκαίων ἐστί.

CONSTITUTIO VI.

5. Πάντας δὲ τοὺς νεωτέρους Ῥωμαίους ἄχρι τεσ- 5.
σαράκοντα ἐτῶν ἀναγκάζεσθαι, εἴτε κατὰ λόγον οἴδασι τοξεῦσαι, εἴτε καὶ μετρίως, τοῦ πάντως τοξοφάρετρα φορεῖν. τῆς γὰρ τοξείας παντελῶς ἀμεληθείσης καὶ διαπεσούσης ἐν τοῖς Ῥωμαίοις τὰ πολλὰ νῦν εἴωθε σφάλματα γίνεσθαι.

6. Ἔχειν δὲ καὶ κοντάρια δύο, ἵνα τοῦ ἑνός, ὡς 6.
εἰκός, ἀστοχοῦντος ἔχῃ τὸ ἄλλο εἰς χρῆσιν. τοὺς δὲ ἀπειροτέρους ἁπαλώτερα ἔχειν τοξάρια· κἂν γὰρ οὐκ οἴδασι τοξεύειν, τῷ χρόνῳ ἐπιτηδεύουσι μαθεῖν, ὅπερ τῶν ἀναγκαίων ἐστίν.

1289. 1290. π̄ M, μʹ W || 1290. καταλόγον MW, κατ' ὀλίγον P_1, κατὀλίγον V || 1292. τοξίας P_1 || 1293. τὰ omm. AP_1V || εἴωθεν A || 1295. β̄ P_1V || 1296. ἔχει P_1V || ἄλλον V || 1297. κἂν MAP_1V, κὰν W || 1299. ἐστὶν in M in fine versus non distinguitur.

5. δεῖ δὲ ἀναγκάζεσθαι πάντας τοὺς νεωτέρους Ῥωμαίους, ὅσοι οὐκέτι διέβησαν τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, φορεῖν τὰ τοξοφάρετρα, κἄντε καλῶς οἴδασι τοξεύειν, κἄντε μή. καὶ γὰρ διὰ τὸ παντελῶς ἀμεληθῆναι τὴν τοξείαν νῦν εἰς τοὺς Ῥωμαίους τὰ πολλὰ νῦν γίνονται σφάλματα.

6. ἐχέτωσαν δὲ ἕκαστος | καὶ κοντάρια δύο, ἵνα τοῦ ἑνὸς τυχὸν ἀστοχοῦντος ἔχῃ fol. 3r
τὸ ἄλλο. οἱ δὲ ἀπειρότεροι ἐχέτωσαν ἁπαλώτερα τοξάρια, ἐπειδή, καὶ εἰ οὐκ οἴδασιν, ἀλλὰ διὰ τοῦ χρόνου μανθάνουσιν αὐτό, ὅπέρ ἐστι πρᾶγμα χρήσιμον.

209. οὐκ ἔτι p || 214. ἄλλο] ἕτερον p || ἁπλότερα Cp || εἰ om. p || 215. ὅπερ ἐστὶ C.

3. Χρὴ τοὺς ἵππους καὶ μάλιστα τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιλέκτων προμετωπίδια ἔχειν σιδηρᾶ κατὰ τῶν μετώπων τῶν ἵππων καὶ στηθιστήρια σιδηρᾶ ἢ ἀπὸ κεντούκλων ἢ κατὰ τὸ σχῆμα τῶν

CONSTITUTIO VI.

7. 7. Εἰ δὲ δυνατόν, καὶ ἀκόντια ἤτοι ῥικτάρια ἔχειν ἕως δύο, ἵνα ἐν καιρῷ καὶ ἀκοντίσοι προχείρως κατὰ τοῦ πολεμίου. καὶ τὸν μὲν ἱππέα στρατιώτην οὕτως ὁπλίσεις.

8. 8. Τοὺς δὲ ἵππους καὶ μάλιστα τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιλέκτων προμετώπια ἔχειν καὶ στηθάρια ἢ σιδηρᾶ ἢ ἀπὸ κεντούκλων, οἷον νευρικά. καὶ σκέπεσθαι τὰ στήθη καὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν, εἰ δυνατόν, καὶ τὰς κοιλίας διὰ μικρῶν ἀποκρεμασμάτων ἀπὸ τῶν λεγομένων ἀφελέτρων τῆς σέλλας. μεγάλων γὰρ ταῦτα κινδύνων πολλάκις τοὺς ἵππους διασώζουσι, καὶ

1300. *ῥηκτάρια* **M**, *ῥ͂ικτάρια* **W**, *ῥιπτάρια* **A P₁ V** || **1301.** *β̄* **P₁ V** || *ἀκοντίσοι* (*οι* in ras.) **W**, *ἀκοντίσῃ* **A P₁ V** || **1302.** *τῶν πολεμίων* **A P₁ V** || *στρατιών* **V** et a c. **P₁** || **1306.** *σιδηρὰ* **M W P₁ V** || **1306.** *κενδούκλων* **M W** || **1307.** Verba *τὰ στήθη . . . . τραχήλους* evanida in **W** || **1307—1308.** Verba *αὐτῶν . . . . κοιλίας* iterantur in mge cod. **W** a m² || **1308.** *μακρῶν* **P₁ V** || **1309.** *ἀφελέτρας* **P₁ V** || *σελας* **M W P₁ V** || **1310.** *διασώζουσιν* **A**, *διασώζουσι* ceteri.

7. εἰ δὲ δυνατόν, ἐχέτω εἷς ἕκαστος καὶ ῥιπτάρια δύο, ἵνα, ὅπου ἁρμόζει, ῥιπταρίσῃ
c. 1217 Lami. εὐκόλως κατὰ τῶν πολεμίων. καὶ τὸν μὲν καβαλλάριον ||| στρατιώτην οὕτως ἐξοπλίσεις.
p. 15. Meurs. 8. τὰ δὲ ἱππάρια, ἐξαιρέτως τῶν || ἀρχόντων καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιλέκτων, ἐχέτωσαν προμετώπια καὶ στηθάρια ἢ σιδηρᾶ ἢ ἀπὸ κεντούκλων ἢ νευρικά, ἵνα σκέπωνται τὰ στήθη καὶ οἱ τράχηλοι αὐτῶν. εἰ δυνατὸν δέ, σκεπέσθωσαν καὶ αἱ κοιλίαι αὐτῶν διὰ μικρῶν ἀποκρεμασμάτων ἀπὸ τῶν ἀφελέτρων τῆς σέλας. ἀπὸ μεγάλων γὰρ κινδύνων ταῦτα δια-

216. *ῥιπταρίζῃ* C p || 218. Post *ἐξ.* p inserit *καὶ* || 219. *κενδούκλων* C p || 221. *σέλας* C; cff. *Praecepta Nicephori* 11, 35; *σωτηρίας* p || 221—222. *διασῴζουσι* p?

λβάρων σκέπεσθαι τὰ στήθη καὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν, μάλιστα ⟨δὲ⟩ τῶν προτασσομένων ἐν τῇ μάχῃ.

4. Χρὴ τὰς σέλλας ἔχειν ἐπισέλλια δασέα καὶ μεγάλα καὶ τὰ χαλινάρια αὐτῶν ἐπιτήδεια εἶναι, ἔχειν δὲ εἰς τὰς σέλλας σκάλας σιδηρᾶς δύο, λωρόσοκκον, πέδικλον, σελλοπούγγιν, ἐν ᾧ καιροῦ καλοῦντος δυνατόν ἐστι κἂν τριῶν ἡμερῶν ἢ τεσσάρων τοῦ στρατιώτου

CONSTITUTIO VI.

δι᾽ αὐτῶν τοὺς ἐπ᾽ αὐτῶν ὀχουμένους. ταῦτα δὲ ἔχειν καὶ μάλιστα τοὺς προτασσομένους ἐν τῇ μάχῃ.

9. Καὶ αἱ σέλλαι δὲ ἐχέτωσαν ἐπισέλλια δασέα καὶ μεγάλα, καὶ τὰ χαλινάρια αὐτῶν ἐπιτήδεια ἔστωσαν καὶ ἰσχυρά. 9. [p. 57. M.]

10. Εἰς δὲ τὰς σέλλας τὰς δύο σιδηρᾶς σκάλας καὶ 10.
λωρόσοκκον καὶ πέδικλον καὶ σελλοπούγγιν, ἐν ᾧ καιροῦ καλοῦντος δυνατόν ἐστι κἂν τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν δαπάνην χωρῆσαι. καὶ τουφία δὲ εἰς τὰς ὀπισθελ-

1314. τὰ χαλινάρια (ιν in ras.) **W** || **1316.** σέλας **WP₁V** || $\overline{\beta}$ **P₁V** || σιδηρὰς hic etiam **A** || **1317.** λωρόσοκον **MW**, λωρόσωκον **A**, λωρόσοκα **P₁V**, λωρόσοκκον **Meursius** || σελλόπουγγιν **M**, σελοπούγγιν **W**, σελλοπούγγιον **AP₁V** || **1317. 1318.** καιρῷ **MW** || **1318.** ἐστιν **W** || κἂν ego, καὶ codd. || **1319.** τούφια **M** || **1319. 1320.** ὀπισθελλίνας (ιν in ras.) **W.**

σῴζουσι πολλάκις τὰ ἱππάρια, καὶ δι᾽ αὐτῶν τοὺς καβαλλικεύοντας αὐτά. ταῦτα δὲ ὀφείλουσιν ἔχειν κατεξαίρετον οἱ παρατασσόμενοι εἰς τὸν πόλεμον ἔμπροσθεν.

9. ἐχέτωσαν δὲ καὶ αἱ σέλαι ἐπισέλια δασέα, καὶ τὰ χαλινάρια δὲ αὐτῶν ἔστωσαν δασέα καὶ ἰσχυρά.

10. εἰς δὲ τὰς σέλας ἔστωσαν αἱ δύο σκάλαι σιδηραῖ καὶ λωρόσοκκον καὶ πέδικλον καὶ σελοπούγγιον· πολλάκις γάρ, ἂν γένηται χρεία, χωρεῖ τὸ τοιοῦτον σελοπούγγιον καὶ

222. καβαλικεύοντας C || 223. κατ᾽ ἐξαίρετον p || 224. σέλλαι ἐπισέλλια Cp || δι᾽ αὐτῶν p || 226. σέλλας Cp || λωρόσοκοι C.

δαπάνην χωρῆσαι· τουφία εἰς τὰς ὀπισθελλίνας τέσσαρα· κορυφάδιν καὶ ὑπὸ γένειον τουφίν.

5. *Χρὴ τὰ ἱμάτια αὐτῶν πλατέα εἶναι καὶ τέλεια κατὰ τὸ σχῆμα τῶν Ἀβάρων κεκομμένα, τοῦτ' ἔστι ζωστάρια, εἴτε λινᾶ εἰσιν, εἴτε αἴγεια, εἴτε ῥάσα, ἐφ' ᾧ καβαλλικευόντων αὐτῶν σκέπεσθαι δι' αὐτῶν τὰ γόνατα καὶ εὐσχήμους αὐτοὺς φαίνεσθαι.*

CONSTITUTIO VI.

λίνας τέσσαρα, καὶ κορυφάδιν τοῦ ἵππου, τουφὶν καὶ ὑπὸ γένειον ὁμοίως.

11. 11. *Πάντως δὲ ἔχειν δεῖ τὸν καβαλλάριον στρατιώτην καὶ τζικούριν δίστομον, τὸ ἓν στόμα τάξιν σπαθίου ἐπίμηκες καὶ τὸ ἕτερον τάξιν ξίφους κονταρίου μακρὸν καὶ ὀξύ, ἀποκρεμάμενον μετὰ θηκαρίου δερματίνου ἐν τῇ σέλλᾳ.*

12. 12. *Τὰ δὲ ἱμάτια τῶν στρατιωτῶν, εἴτε λινᾶ εἰσιν, εἴτε ἐξ ἐρίου, εἴτε ἑτέρας ὕλης, πλατέα δεῖ εἶναι, ἵνα ἐν τῷ καβαλλικεύειν μὴ ἐμποδίζωνται, ἀλλὰ καὶ σκέπωνται δι' αὐτῶν τὰ γόνατα αὐτῶν καὶ εὔσχημοι φαίνωνται.*

1320. *δ* **P_1 V** || *καὶ εἰς τὸ κορυφάδην (κορυφάδιον* **P_1 V)** **A P_1 V** || *τουφιν* **MW**, *τουφίον* **A P_1 V** || **1320—1321.** *καὶ εἰς τὸ ὑπογ.* **A P_1 V** || *ὑπογένειον* **MW** || **1323.** *τζικούριον* **A P_1 V** || *τάξιν] δίκην* **A P_1 V**; item infra || **1327.** *λινὰ* **codd.** || *εἰσιν* omm. **P_1 V** || **1328.** *ἐξ ἐρίου] ἐκ μαλλίου πεποιημένα* **A P_1 V** || *εἴτε ἑτ.] ἢ ἑτ.* **MW** || *δεῖ] δὲ* **P_1 V** || **1329.** *ἐμποδίζονται* **P_1 V** || *καὶ* omm. **A P_1 V** || *σκέπονται* **P_1 V.**

τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν δαπάνην. ἐχέτωσαν δὲ καὶ τουφία εἰς τὰς ὀπισθελίνας τέσσαρα καὶ εἰς τὸ κορυφάδιον τοῦ ἱππαρίου τουφίον καὶ εἰς τὸ ὑπογένειον ὁμοίως.

11. *ἁρμόζει δὲ καὶ τὸν καβαλλάριον στρατιώτην ἔχειν τζικούριον δίστομον, πλὴν τὸ ἓν στόμα αὐτοῦ ἔστω ὡς σπαθίον ἐπίμακρον καὶ τὸ ἄλλο ὡς ξιφάριον κονταρίου μακρὸν καὶ ὀξύ. κρεμάσθω δὲ καὶ τὸ τοιοῦτον τζικούριον μετὰ θηκαρίου δερματίνου εἰς τὴν σέλαν.*

12. *τὰ δὲ ἱμάτια τῶν στρατιωτῶν, κἄντε λινᾶ ὦσι, κἄντε ῥάσα, κἄντε ἄλλα τινά, πρέπει εἶναι πλατέα, ἵνα μὴ ἐμποδίζωνται εἰς τὸ καβαλλικεύειν, ἀλλὰ σκέπωνται μᾶλλον τὰ γόνατα αὐτῶν διὰ τούτων καὶ φαίνωνται εὔμορφοι.*

228. *ὄπισθεν λίνας* C || 229. *κορυφάριον* C p || 232. *σέλαν* C (v), *σωτηρίαν* p || 233. *ῥάσα* C || 234. *ἐν τῷ* p || *καβαλικεύειν* C || 235. *φαίνονται* p || *εὔμορφα* p.

6. Χρὴ φορεῖν γουννία· *ἢ γουννοεπιλωρίκια[1] ἀπὸ κεντούκλων πλατέα πάνυ, ἔχοντα μανίκια φαρδέα, ἐπινοῆσαι αὐτούς, ἵνα ἐν τῷ ὁπλισθῆναι αὐτοὺς καὶ φορεῖν τὰς ζάβας καὶ τὰ τοξάρια, ἐάν, ὡς εἰκός, συμβῇ βροχὴν γενέσθαι ἢ ὑγρότερον ἐκ τῆς δρόσου τὸν ἀέρα, φοροῦντες ταῦτα ἐπάνω τῶν ζαβῶν καὶ τῶν τοξαρίων φυλάττωσι τὸ ἄρμα αὐτῶν καὶ οὐκ ἐμποδίζωνται, εἴτε τοῖς τόξοις, εἴτε τοῖς κονταρίοις αὐτῶν βουληθῶσι χρήσασθαι. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως πως

[1] MPV habent: ἤγουν νοβερονίκια, Rec. Ambrosiana, ἢ ζούπας (cff. ergo hung. *gúnya* [et *Vasmer* Beiträge zur griech. Grammatik, Byz. Zs. XVI, 553 et s.] et *suba*), ἢ γουνοβερονίκια *Scheffer*. In „*Ineditis Leonis Tacticis*" XXXIX 1 legitur: ἢ καὶ ἐπιλωρίκια μακρὰ μετὰ βαμβάκης καὶ κουκουλλίου, σχίσματα ἔχοντα περὶ τὰς ὠλένας, — in „*Praeceptis Nicephori*" 11, 10 et s.: καὶ ἔξωθεν τῶν κλιβανίων φορεῖν ἐπιλώρικα μετὰ κουκουλίου καὶ βαμβακίου· καὶ ἀπὸ τῶν μασχαλῶν ἐξέρχεσθαι τὰς χεῖρας αὐτῶν.

CONSTITUTIO VI.

---

13. Χρὴ δὲ καὶ κέντουκλα ἔχειν πλατέα πάνυ, ἔχοντα μανίκια πλατέα, ἵνα ἐν τῷ ὁπλισθῆναι αὐτοὺς καὶ φορεῖν τὰς ζάβας καὶ τὰ τοξάρια, ἐάν, ὡς εἰκός, συμβῇ βροχὴν γενέσθαι ἢ ὑγρότερον τὸν ἀέρα ἐκ τῆς δρόσου, φοροῦντες αὐτὰ ἐπάνω τῶν ζαβῶν καὶ τῶν τοξαρίων φυλάττωσι τὸ ἄρμα αὐτῶν καὶ οὐκ ἐμποδίζωνται, εἴτε τοῖς τοξαρίοις, εἴτε τοῖς κονταρίοις αὐτῶν βουληθῶσι χρήσασθαι. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως ‖ πως ἀναγκαῖα τὰ κέν- 13. c. 725.

1331. *καὶ* omm. **P₁V** || *κένδουκλα* **MW** || Vocabuli *πλατέα* *έ* in ras. scriptum in **W**, uti supra vs. **1328.** || *ἔχον* **P₁V** || **1332.** *μανιάκια* **AP₁V** || **1333.** *ζάβας* ego, *ζώνας* codd. || **1336.** *φυλάττωσιν* **W** || *ἅρμα* codd. || *καὶ* omm. **P₁V** || *ἐμποδίζονται* **AP₁V** || **1337.** *κ.*] *σκουταρίοις* codd. || **1338.** *ἔστιν* **MW**,

---

13. δεῖ δὲ καὶ κένδουκλα ἔχειν αὐτοὺς πολυπλατέα, ἔχοντα καὶ μανίκια πλατέα, ἵνα, ἂν συμβῇ γενέσθαι βροχὴν ἢ ὑγρότερον τὸν ἀέρα, ἕως ἔτι εἰσὶν ἐξωπλισμένοι οἱ στρατιῶται, καὶ φοροῦσι τὰ ζωνάρια καὶ τὰ τοξάρια αὐτῶν, ἵνα ἐνδύωνται τὰ κένδουκλα ἐπάνω τῶν λωρικίων καὶ τῶν ‖ τοξαρίων καὶ σκέπωσι τὰ ἅρματα αὐτῶν, καὶ μὴ ἐμπο- p. 16. Meurs.
δίζωνται | εἰς τὸ μεταχειρίσασθαι εἴτε τὰ τοξάρια, εἴτε τὰ σκουτάρια αὐτῶν. εἰσὶ δὲ καὶ fol. 3ᵛ

236. πολὺ πλατέα p || 238. ζωντάρια p || 239. καὶ τὰ ἅρματα p, τὰ ἅρματα C.

ἀναγκαῖα ἐν ταῖς σκούλκαις· οὐ διαφαίνονται γὰρ μήκοθεν τοῖς πολεμίοις αἱ ζάβαι ὑπ᾽ αὐτῶν σκεπόμεναι, ἀντέχουσι δὲ καὶ πρὸς τὰς βολὰς τῶν σαγιττῶν.

7. *Χρὴ τένδαν κατὰ κοντουβέρνιν καὶ δρέπανα καὶ ἀξίνας ἔχειν αὐτοὺς διὰ τὸ ἀναγκαῖον τῆς χρείας· καλὸν δέ ἐστι τὰς τένδας κατὰ τὸ σχῆμα τῶν Ἀβάρων γίνεσθαι, ὅτι καὶ κομπαὶ καὶ χρειώδεις εἰσίν.*

8. *Χρὴ ἀναγκάζεσθαι τοὺς στρατιώτας καὶ μάλιστα τοὺς τὰ φαμιλιαρικὰ λαμβάνοντας πάντως παῖδας ἑαυτοῖς ἐπινοεῖν ἢ δού-*

CONSTITUTIO VI.

τουκλα ἐν ταῖς σκούλκαις ἤγουν ταῖς βίγλαις· οὐ διαφαίνονται γὰρ μήκοθεν τοῖς πολεμίοις αἱ ζάβαι ὑπ᾽ αὐτῶν σκεπόμεναι, ἀντέχουσι δὲ καὶ πρὸς τὰς βολὰς τῶν σαγιττῶν.

[p.58.M.] *14.* 14. *Προστάσσομεν δὲ καθ᾽ ἕκαστον κοντουβέρνιν καὶ δρέπανα καὶ ἀξίνας ἔχειν αὐτοὺς διὰ τὸ ἀναγκαῖον τῆς χρείας.*

15. 15. *Τοὺς δὲ τῶν ταγμάτων ἄρχοντας ἢ στρατιώτας καὶ τῶν θεματικῶν βάνδων τοὺς δυνατωτέρους ἀναγ-*

ἐστὶ **A** || *πῶς* **M W P₁ V** || **1338. 1339.** *κένδουκλα* **M W** || **1339.** *σκούλκαις ἤγουν ταῖς* omm. **A P₁ V** || **1340.** *αἱ ζάβαι τοῖς πολεμίοις* **P₁ V** || *ἀπ᾽* **P₁** || **1341.** *ἀπαντῶσι* **A P₁ V** || **1342.** *σαγιττων* **M**, *σαγίττων* **W**, *σαγιτῶν* **A P₁ V** || **1343.** *προτάσσομεν* **P₁ V** || *καθέκαστον* **M W**, *καθἕκαστον* **P₁ V** || *κοντουβέρνιν* **W**, *κοντουβέρνιον* **A P₁ V.**

ἄλλον τρόπον χρήσιμα τὰ κένδουκλα εἰς τὰς βίγλας· σκέπουσι γὰρ τὰ λωρίκια καὶ οὐ βλέπουσιν ἀπὸ μακρόθεν αὐτὰ οἱ πολέμιοι, ἀπαντῶσι δὲ καὶ πρὸς τὰς σαγίτας.

14. *προστάσσομεν δέ, ἵνα ἕκαστον τουρμένιον ἔχῃ καὶ δρέπανα καὶ ἀξινάρια διὰ τὸ ἐξ ἀναγκαίου εἶναι τὴν χρείαν αὐτῶν.*

15. *οἱ δὲ ἄρχοντες καὶ οἱ στρατιῶται καὶ οἱ δυνατώτεροι τῶν θεματικῶν βάνδων ἀναγκάζωνται ἔχειν δούλους ἢ ἐλευθέρους πρὸς τὸ δουλεύειν αὐτοῖς, καὶ εἰς τὸν καιρὸν*

245. *θεμ.*] *στρατιωτικῶν* p || 246. *ἀναγκάζονται* p || *τὸ ἔχειν* C p.

λους ἢ ἐλευθέρους κατα τὴν γενομένην διατύπωσιν, καὶ ἐπιμελῶς ἐν τῷ καιρῷ τῆς * χρηστικῆς ῥόγας, ὥσπερ τοὺς στρατιώτας, οὕτω καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν καὶ τὸ ἅρμα αὐτῶν ἀπογράφεσθαι καὶ καταζητεῖσθαι εἰς τὸ εἰδέναι αὐτοὺς ὑπὲρ ποίων τίτλων ταύτην λαμβάνουσιν, ἵνα μὴ περιφρονοῦντες καὶ ἀποροῦντες παίδων ἐν καιρῷ πολέμου ἀναγκάζωνται ἐξ αὐτῶν τῶν στρατιωτῶν ἀφορίζεσθαι εἰς τὸν τοῦλδον καὶ ὀλιγοῦνται κάμνοντες ἐν τῇ μάχῃ· εἰ δέ τινες,

CONSTITUTIO VI.

κάζεσθαι χρὴ παῖδας ἑαυτοῖς ἐπινοεῖν δούλους ἢ ἐλευθέρους, καὶ ἐπιμελῶς ἐν τῷ καιρῷ τῆς τε ῥόγας καὶ τοῦ ἀδνουμίου καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν καὶ τὸ ἅρμα ἀπογράφεσθαι καὶ καταζητεῖσθαι, ἵνα μὴ περιφρονοῦντες τῶν δουλευόντων ἐν καιρῷ πολέμου ἀναγκάζωνται ἐξ αὐτῶν τῶν στρατιωτῶν ἀφορίζεσθαι εἰς τὸ τοῦλδον καὶ ὀλίγοι γίνονται οἱ κοπιῶντες ἐν τῇ μάχῃ.

16. Εἰ δέ τινες, ὡς εἰκός, μὴ εὐποροῦσι κτήσασθαι 16.

1349. τε omm. **AP₁V** || **1350.** ἀδνουμίου **V** || ἅρμα **W**, ἄρμα **ceteri** || **1351.** καταφρονοῦντες **P₁V** || **1352.** τῶν δουλευόντων] τῶν δουλεύειν καὶ ὑπηρετεῖν αὐτοῖς ὀφειλόντων παίδων **AP₁V** || πολέμων **MW** || ἀναγκάζονται **P₁** || **1354.** γίνωνται **Meursius**, καταλιμπάνωνται **A**, καταλιμπάνονται **P₁V** || οἱ πολεμοῦντες **AP₁V** omissis verbis ἐν τῇ μάχῃ.

τοῦ πολέμου ἀπομένειν εἰς τὸ τοῦλδον καὶ φυλάττειν τὰ πράγματα αὐτῶν. ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ῥόγας καὶ τοῦ ἀδνουμίου ἀδνουμιάζεσθαι καὶ ἀπογράφεσθαι καὶ τοὺς τοιούτους παῖδας, καὶ ἀναζητεῖσθαι καὶ τὰ ἅρματα τῶν στρατιωτῶν. διὰ τοῦτο καὶ ἁρμόζει παῖδας ἔχειν εἰς τὸ δουλεύειν αὐτοῖς, ἵνα μὴ ἀναγκάζωνται εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου καταλιμπάνειν ἐξ αὐτῶν τῶν στρατιωτῶν εἰς τὸ τοῦλδον καὶ ἐκ τούτων γίνωνται ὀλίγοι οἱ κοπιῶντες εἰς τὸν πόλεμον.

16. ἂν δέ τινες διὰ πτωχείαν οὐ δύνωνται ἔχειν παῖδας εἰς δουλείαν αὐτῶν, ἁρμόζει

249. ἅρματα **C** || **250.** αὐτοὺς **C** || **251.** ἐξ posterius est insertum a m. pr. in **C** || αὐτοὺς **C** || **252.** γένωνται **p.**

ὡς εἰκός, μὴ εὐποροῦσι κτήσασθαι παῖδας, ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀπὸ διαγράφου[1] *εἰς τοὺς κατωτέρους στρατιώτας, τρεῖς ἢ τέσσαρας ἄνδρας, ἕνα παῖδα ἐπινοεῖν· τὸν ὅμοιον δὲ τρόπον ποιεῖν καὶ εἰς τὰ σαγμάρια, ὧν χρεία κατὰ τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὰς ζάβας καὶ τὰς τένδας αὐτῶν.*

9. *Χρὴ τὰς μὲν κεφαλὰς τῶν βάνδων ἑκάστου μέρους ὁμοχρόους γίνεσθαι, τὰ δὲ φλάμουλα ἑκάστης μοίρας ἰδιόχροα*

[1] „a censore" *Scheffer;* sed malim **διὰ ἀπογράφου** (per censorem); cf. Gl. **ἀπογραφεύς·** censor-censorius et *Nic. Ph.* De velit. bell. p. 189, 5: *χρὴ . . .* **τραπεζίτας ἐπιλέγεσθαι . . . . καὶ ἐν ματρικίοις ἀπογράφεσθαι.**

CONSTITUTIO VI.

παῖδας, ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰς τοὺς κατωτέρους στρατιώτας τρεῖς ἢ τέσσαρας ἕνα παῖδα, τὸν ὑπηρετεῖν αὐτοῖς μέλλοντα, ἐπινοεῖν.

17. 17. *Τὸν ὅμοιον δὲ τρόπον ποιεῖν καὶ εἰς τὰ σαγμάρια, ὧν χρεία κατὰ τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὰς ζάβας καὶ τὰς τένδας αὐτῶν.*

18. 18. *Προστάσσομεν δὲ καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν βάνδων ἑκάστου τάγματος ὁμοχρόους γίνεσθαι, καὶ τὰ φλάμουλα ἑκάστης τούρμας ἢ δρούγγου ἰδιόχροα εἶναι, ἵνα*

1361. *τέντας* **MW** || **1364.** *ἠδιόχρονα* **P_1V.**

ἐξ ἀναγκαίου εἰς τοὺς κατωτέρω στρατιώτας, ἵνα σύντρεις ἢ τέσσαρες ἔχωσιν ἕνα παῖδα, τὸν ὀφείλοντα δουλεύειν αὐτοῖς.

17. *τὸν ὅμοιον δὲ τρόπον ἁρμόζει γίνεσθαι καὶ εἰς τὰ σαγμάρια, καὶ σύντρεις ἢ συντέσσαρες τῶν κατωτέρω στρατιωτῶν ἔχειν σαγμάριον ἓν διὰ τὰ λωρίκια καὶ τὰς τένδας αὐτῶν.*

c. 1220 **Lami.** 18. *ὀφείλουσι δὲ καὶ αἱ κε|||φαλαὶ τῶν βάνδων ἑκάστου τάγματος ὁμόχροοι γίνεσθαι καὶ τὰ φλάμουλα ἑκάστης τούρμας ἢ δρούγγου ἰδίας χρόας ἔχειν, ὥστε μὴ παραλ-*

254. **σὺν τρεῖς p**; item infra || 257. **συντέσσαρες**] De accus. cf. Blass-Debrunner § 46; **σὺν τέσσαρας p.**

εἶναι, ἵνα τὸ καθέκαστον τάγμα εὐκόλως ἐπιγινώσκῃ τὸ ἴδιον βάνδον.

10. *Δεῖ ἕτερα ἰδικὰ σημεῖα προστιθέναι ταῖς κεφαλαῖς τῶν βάνδων, ἐγνωσμένα τοῖς στρατιώταις, ὥστε ἐκ τούτου εὐκόλως ἐπιγινώσκεσθαι αὐτὰ καὶ κατὰ τὸ μέρος καὶ κατὰ τὴν μοῖραν καὶ κατὰ τὸ τάγμα.*

11. *Πάντως δὲ τὰ τῶν μεραρχῶν βάνδα ἐνηλλαγμένα δέον εἶναι*

CONSTITUTIO VI.

[*δὲ*] *καὶ τὸ καθέκαστον τάγμα εὐκόλως ἐπιγινώσκῃ τὸ ἴδιον βάνδον.*

19. *Δεῖ ἕτερα ἰδικὰ σημεῖα προστιθέναι ταῖς κεφαλαῖς τῶν βάνδων, ἐγνωσμένα τοῖς στρατιώταις, ὥστε ἐκ* 19.
τούτου ἐπιγινώσκεσθαι αὐτὰ καὶ κατὰ τὰς τούρμας [p. 59. M.]
καὶ κατὰ τοὺς δρούγγους καὶ κατὰ τὰ βάνδα.

20. *Πάντως δὲ τὰ τῶν τουρμαρχῶν* ⟨*βάνδα*⟩ *ἐνηλλα-* 20.

1365. *δὲ* eieci || *καὶ τὸ* omm. **A P$_1$ V** *καθέκαστον* **M W**, *ἕκαστον* **A P$_1$**, *ἕκαστον* **V** || In codicis **A** *ἐπιγινώσκῃ* litt. *ῃ* in duarum litterarum ras. extat; *ἐπιγινώσκει* **P$_1$** || **1367.** *ἕτερα ἰδικὰ*] *ἕτερον βάνδον· δεῖ ἕτερα βάνδα ἰδικὰ* **P$_1$** || *σημαίνει* **P$_1$** || *προστεθεῖναι* **M** || **1367—1368.** *τὰς κεφαλὰς* **P$_1$** || **1369.** *τούτων* **A P$_1$ V** || **1369—1370.** Ex verbis *αὐτὰ . . . βάνδα* omnia vocabula praeter *τούρμας* et *δρούγγους* evanuerunt in **W** || **1371.** *τουρμάρχων* **W**, *τουρμάρχων* **A P$_1$ V** || *βάνδα* inserui.

λάσσειν ἓν καὶ μόνον φλάμουλον εἰς τὴν τοῦρμαν ἢ εἰς τὸν δροῦγγον, ἀλλὰ μιᾶς ἑκάστης τούρμας καὶ ἑνὸς ἑκάστου || δρούγγου τὰ φλάμουλα ὁμόχροα εἶναι. p. 17. **Meurs.**

19. *διὰ δὲ τοῦ γνωρίζειν εὐκόλως ἕκαστον τάγμα τὸ ἴδιον βάνδον ἁρμόζει ἄλλα παραλλάσσοντα ἴδια σημάδια ἔχειν τὰς κεφαλὰς τῶν βάνδων, γνωριζόμενα εἰς τοὺς στρατιώτας, πρὸς τὸ γνωρίζεσθαι αὐτὰ ἐκ τούτων καὶ εἰς τὰς τούρμας καὶ εἰς τοὺς δρούγγους καὶ εἰς τὰ βάνδα.*

20. *τὰ δὲ τῶν τουρμάρχων δεῖ παρηλλαγμένα εἶναι καὶ φανερά, ἵνα ἀπὸ μακρόθεν γνωρίζωνται εἰς τὸν ἴδιον λαόν.*

261. *φλάμουλον* om. p || *τούρμαν* p || 263—264. *ἀλλὰ παραλλάσσων* (*παραλάσσων* C) *τὰ* C p; post *ἁρμόζει* quaedam vocabula excidisse opinatus est **Meursius** || 267. *τουρμαρχῶν* C.

καὶ πρόδηλα, ἵνα ἐκ πολλοῦ διαστήματος ἐπιγινώσκωνται τοῖς ὑπ' αὐτοῖς τεταγμένοις.

12. Χρὴ ἐκ περισσοῦ ἐπιφέρεσθαι τὸν στρατηγὸν ἄρμα διὰ βασταγῆς καὶ μάλιστα τοξάρια καὶ σαγίττας, ἵνα τοῖς, ὡς εἰκός, ἀστοχοῦσιν ὅπλοις ἐξ αὐτοῦ ἀντεισάγηται.

14. Χρὴ ἔξωθεν τῶν βοείων θηκαρίων τῶν ζαβῶν ἀποβέτζας[1] ἐλαφρὰς ἔχειν, ἵνα ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου καὶ ἐν καιρῷ κούρσων ὄπισθεν τῶν ὀπισθοκουρβίων κατὰ τὰς ψύας τῶν ἵππων βαστάζωνται.

[1] θηκάρια ἐκ δερμάτων προβάτων habet *Rec. Ambr.*; malim ἀπὸ πέσκων θήκας legere.

CONSTITUTIO VI.

γμένα δεῖ εἶναι καὶ πρόδηλα, ἵνα ἐκ πολλοῦ διαστήματος ἐπιγινώσκωνται τοῖς ὑπ' αὐτοῖς τεταγμένοις.

21. 21. Κελεύομεν δέ σοι, ὦ στρατηγέ, καὶ ἄρμα ἐπιφέρεσθαι ἐκ περισσοῦ διὰ βασταγῆς καὶ μάλιστα τοξάρια καὶ σαγίττας, ἵνα τοῖς, ὡς εἰκός, ἀστοχοῦσιν ὅπλοις ἐξ αὐτῶν ἀντεισάγηται.

22. 22. Ἔξωθεν δὲ τῶν βοΐνων θηκαρίων τῶν ζαβῶν ἔχειν τοὺς στρατιώτας ἀπὸ δερμάτων θηκάρια ἕτερα ἐλαφρά, ὅπως ἢ ἐν καιρῷ πολέμου ἢ ἐν καιρῷ κούρσου ὄπισθεν τῶν ὀπισθοκουρβίων κατὰ τὰς ψύας τῶν ἵππων βαστά-

1372. πρόχειρα **AP₁V** || **1373.** ἐπιγινώσκονται **AP₁V** || ὑπαυτοὺς **W,** ὑπ' αὐτοὺς **AV,** ὑπ' αὐτοῦ **P₁**; cf. XI, 50 || **1374.** σοι omm. **P₁V** || ἅρμα **codd.** || **1376.** σαγίτας **AP₁V** || **1377.** ἀντεισάγ^η^ται **W** || **1378.** βοείων **A** || **1381. 1382.**

21. κελεύομεν δέ σοι στρατηγὲ καὶ ἅρματα βαστάζειν ἐκ περισσοῦ, ἐξαιρέτως τοξάρια καὶ σαγίτας, ἵνα, ἐὰν λείψωσιν εἰς τὸν πόλεμον, γένηται ἀναπλήρωσις ἐξ αὐτῶν.

fol. 4r 22. ὀφείλουσι δὲ | καὶ οἱ στρατιῶται ἔξωθεν τῶν βοΐνων θηκαρίων, ἅπερ ἔχουσιν εἰς τὰ λωρίκια, ἔχειν καὶ ἕτερα θηκάρια ἐλαφρά, δερμάτινα, ἵνα ἢ ἐν καιρῷ πολέμου ἢ ἐν

269. σοι δὲ C || 270. λήψωσιν p? || 271. βοΐνων C || θηκαρίων e conj. v, θηρίων C (quapropter malim θηκίων), θυρεῶν p.

καί, ἐὰν συμβῇ τροπῆς, ὡς εἰκός, γινομένης πρὸς μίαν ἡμέραν ἀφανεῖς γενέσθαι τοὺς τὰ ἀδέστρατα ⟨ἔχοντας⟩, μή εἰσι γυμναὶ αἱ ζάβαι καὶ φθείρωνται, εἶτα δὲ †σκέπουσι καὶ τοὺς στρατιώτας διηνεκῶς ἐπικείμεναι αὐτοῖς.

13. *Χρὴ τοὺς ἄρχοντας τῶν ταγμάτων γνώσεις ποιεῖν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ παραχειμαδίου, ἐὰν μὴ εὐπορῶσι κατὰ τὴν χώραν ἀγο-*

CONSTITUTIO VI.

ζωνται, καί, ἐαν συμβῇ, ὡς πολλάκις, (ὃ μὴ γένοιτο), τροπῆς γινομένης πρὸς μίαν ἡμέραν ἀφανεῖς γενέσθαι τοὺς τὴν παρασκευὴν ἔχοντας, μή εἰσι γυμναὶ αἱ ζάβαι καὶ φθείρωνται, εἶτα καὶ †σκέπουσι τοὺς στρατιώτας διηνεκῶς ἐπικείμεναι αὐτοῖς.

23. *Οὐδὲ τοῦτο δὲ παραλείψομεν ἐν τῇδε τῇ δια-* 23.
τάξει, ἵνα οἱ ἄρχοντες ἑκάστου τάγματος διαγνώσεις
ποιῶσιν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ παραχειμαδίου, ‖ ἢ ἐν ἑτέρῳ c. 708.

βαστάζονται P₁ V ‖ **1382.** *ὡς* omm. A P₁ V ‖ **1383.** *γενομένης* A P₁ V ‖ **1384.** *τὴν παρασκευὴν*] *τὰς χρείας* A P₁ V; in mge cod. W *ἀποσκευὴν* legitur ‖ *εἰσὶ* M W A, *ὦσι* V, *ὦσιν* P₁ ‖ **1385.** *σκέπουσι* W, *σκέπωσι* M (in M Urbicii *σκέπουσι; κολοῦσι, κοπῶσι, κοπιῶσι* ceteri; est error librariorum a scriptore archetypi Rec. Ambrosianae recte emendatus); *κολοῦσι* A, *κοπῶσι* P₁ V ‖ *τοῦ στρατιώτου* P₁ ‖ **1386.** *ἐπικειμένου* P₁ V ‖ **1387—1388.** Verba inde ab *οὐδὲ* usque ad *διατάξει* omm. A P₁ V ‖ **1388.** *ἵνα δὲ καὶ οἱ* A P₁ V ‖ *διαγνώσεις καὶ ἀπογραφὰς* A P₁ V.

καιρῷ κούρσου βαστάζωσιν ⟨ὄπισθεν τῶν⟩ ὀπισθοκουρβίων εἰς τὰ λαγόνια τῶν ἱππαρίων· καὶ ἂν συμβῇ πολλάκις τροπή, ὅπερ ἀπευχόμεθα, καὶ πρὸς μίαν ἡμέραν οὐ δυνηθῇ ὁ στρατηγὸς εὑρεῖν τοὺς ἔχοντας χρείας, ἵνα μὴ ὦσι γυμνὰ τὰ λωρίκια, καὶ θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες οἱ στρατιῶται φορῶσιν αὐτὰ διηνεκῶς καὶ κοπιῶσι μὴ ἔχοντες τοῦ βαλεῖν αὐτά.

23. *ἂν δὲ μέλλῃ παραχειμάσαι που ὁ στρατηγὸς ἢ χωρὶς χειμῶνος ἀργῆσαι εἰς τόπον, ἵνα οἱ ἄρχοντες ἑκάστου τάγματος ποιῶσι καταγραφὴν εἰς τὸν λαὸν τὸ πόσων ἱππαρίων*

273. *ὄπισθεν τῶν* inserui ‖ *λαγόνια* Meursius, *λαγγόνια* C p ‖ 274. *πρὸ* p ‖ 276. *λαβεῖν* male Meursius, *βαλλεῖν* p ‖ 277. *ἢ*] *καὶ* C p.

ράσαι τὰ ἐπιτήδεια, καὶ διὰ τῶν μεραρχῶν δηλοῦν, πόσων ἵππων καὶ ποίου εἴδους καὶ ἅρματος δέονται οἱ ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένοι στρατιῶται, ἵνα παρασκευάζῃ ὁ στρατηγὸς ἐν τῷ δέοντι καιρῷ ταῦτα εὐτρεπίζεσθαι πρὸς ἀγορασίαν τοῖς στρατιώταις.

CONSTITUTIO VI.

ἀργίας καιρῷ, ὥστε, ἐὰν μὴ εὐπορῶσιν οἱ στρατιῶται κατὰ τὴν χώραν ἀγοράσαι τὰ ἐπιτήδεια, φανερὸν γίνεσθαι, πόσων ἵππων καὶ ποίου εἴδους καὶ ποίου ἅρματος δέονται τῶν στρατιωτῶν ἕκαστος, ἵνα παρασκευάζῃς, ὦ στρατηγέ, ταῦτα ἐν τῷ δέοντι καιρῷ εὐτρεπίζεσθαι πρὸς ἀγορασίαν αὐτοῖς ἀπὸ ἐμπόρων τινῶν, καὶ μήτε ἐντεῦθεν οἱ ἐντόπιοι οἰκήτορες βλάπτωνται, μήτε οἱ στρατιῶται τῶν ἀναγκαίων εἰδῶν καὶ ὅπλων, εἰ οὕτω τύχοι, ὑστερούμενοι ἀπορῶσιν. ἐπεὶ οὖν τὸν καβαλλάριον στρατιώτην ἐξωπλίσαμεν, ἑξῆς καὶ ὅπως χρή σε καὶ τῶν πεζῇ μαχομένων στρατιωτῶν τὴν δέουσαν ποιήσασθαι ὅπλισιν ἤδη λέξομεν.

1390. *ἐκπορῶσιν* **P₁ V** || **1391.** *ἀγοράσαι* omm. **P₁ V** || **1393.** *ἅρματος* **codd.** || **1393. 1394.** *παρασκευάζεις* **P₁** || **1395.** *ἐμπόρων*] *πραγματευτῶν* **A P₁ V** || **1396.** *οἰκήτωρες* **P₁ V** || **1397.** *τῶν* omm. **A P₁ V** || **1398.** *οὕτως* **A** || *τύχῃ* **A** || *ἀποροῦσιν* **P₁** || Paragraphus incipit in **W** || *ἐπὶ* **V** || **1399.** *ἐροῦμεν καὶ ὅπως* **A P₁ V** || **1400.** *χρὴ σὲ* **M W** || **1400—1401.** Verba *δέουσαν* et *ἤδη λ.* omm. **A P₁ V** || **1401.** *ποιήσας* **M** || *ὅπλησιν* **P₁**.

καὶ ποίου εἴδους καὶ ποίου ἅρματος εἷς ἕκαστος στρατιώτης ἔχει χρείαν· καὶ ἂν οὐκ ἔχῃ ἡ χώρα πρὸς τὸ χορηγῆσαι ταῦτα εἰς ἀγορὰν τοῖς στρατιώταις, ἵνα φέρῃς αὐτά, ὦ στρατηγέ, εἰς τὸν τόπον ἀπὸ πραγματευτῶν τινων πρὸς τὸ εὑρίσκειν αὐτὰ τὸν στρατὸν εἰς ἀγορὰν καὶ μήτε τοὺς ἐντοπίους βλάπτεσθαι, μήτε τοὺς στρατιώτας ὑστερεῖσθαι, εἰς ἃ p. 18. **Meurs.** *χρήζουσιν. ἐπεὶ δὲ τὸν καβαλλάριον || στρατιώτην ἐξωπλίσαμεν, εἴπωμεν ἀπάρτι καὶ περὶ τῆς δεούσης ἐξοπλίσεως τοῦ πεζοῦ στρατιώτου.*

279. *ἅρματος* C || *στρατιώτης*] ex *στρατιώτας* m. r. fecit in C || 280. *χωρηγῆσαι* p || *ὦ*] *σὺ* C || 281. *τινῶν* C p || 282. *ἐντοποίους* p || 284. Post *στρατιώτου* p habet inscriptionem: *πῶς δεῖ τὸν στρατηγὸν ἐξοπλίζειν τὸν πεζὸν στρατιώτην.*

CONSTITUTIO VI.

24. Τῆς πεζικῆς τοίνυν τοῦ στρατοῦ τάξεως πάλαι 24.
μὲν εἰς τρία διηρημένης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τακτικοῖς,
οἷον εἰς ὁπλίτας, οὓς οἱ νεώτεροι σκουτάτους ἐκά-
λεσαν, εἰς ψιλούς, οὓς καὶ νῦν ψιλοὺς τῷ αὐτῷ κα-
λοῦσιν ὀνόματι, καὶ εἰς | πέλτας, ὧν οἱ καθ' ἡμᾶς οὐ [p. 60. M.]
γινώσκουσι μὲν τὴν κλῆσιν, δοκεῖ μοι δὲ τοῖς ψιλοῖς
αὐτοὺς συγκαταλέξαντες δύο μόνας τάξεις πεζικοῦ
μνημονεῦσαι στρατοῦ, ὁπλιτῶν τε καὶ ψιλῶν. περὶ
τούτων οὖν ἡμεῖς διαλαβόντες τῶν τάξεων διορισόμεθα.
25. Ὁπλίσεις μὲν οὖν τὸν πεζὸν σκουτάτον, τὸν 25.
πάλαι καλούμενον ὁπλίτην, ὥστε ἔχειν σπάθην, κον-
τάριν, σκουτάριν, ὅτε μὲν χρεία καλεῖ, ἐπίμηκες, — μέγα,
ὃ καλεῖται θυρεός, πάντως δὲ στρογγύλον τέλειον. τὰ

1402. In mge super. cod. **W**: $\overset{ε}{π}$ *τῆς τῶν πεζῶν ἐξοπλισεως* || § 24.] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" XXVIII: *Διαιρεῖται δὲ τὸ μάχιμον γένος εἴς τε πεζοὺς καὶ ἱππεῖς, καὶ τούτων αὖθις οἱ μὲν πεζοὶ εἴς τε ὁπλίτας, πελταστὰς καὶ ψιλούς κ. τ. λ.* (Cff. *Asclep.* Tact. I, 1 et 2, *Ael.* (Arrh.) Tact. th. II, 3 et 7) || **1403.** γ̄ **P₁V** || Ad *διηρημένης* (codd. sic) margo cod. **W** habet: *διακεχωρισμένης* || **1405—1406. P₁V** verba *οὓς . . . . ὀνόματι* omittunt, **A** inde a *τῷ* usque ad *ὀνόματι* || **1406.** *πελτιαστὰς* **AP₁V** || **1408.** *συγκαταριθμήσαντες* **P₁V**, *συνκαταριθμήσαντες* **A** || β̄ **P₁V** || **1410.** *οὖν* omm. **P₁V** || *διαλαβόντες* omm. **AP₁V** || *διορισώμεθα* **M**; in **W** a. c. || **1412.** *ὁπλίτην οὕτως, ὥστε* **AP₁V** || *σπαθίον* **AP₁V** || **1412. 1413.** *κοντάριον* **A**, *κονταρίον* **P₁V** || **1413.** *σκουτάριον* **AP₁V**; **P₁** inserit *κοντάριον* denuo || **1414.** *πάντα* **AP₁V**, *πάντως* et **E**.

⟨24.⟩ 25. *ἐξόπλισον τὸν πεζὸν σκουταράτον, ὥστε ἔχειν σπαθίον, κοντάριον, σκουτάριον, ὅταν μὲν ᾖ χρεία, ἐπίμακρον, μέγα, ὅπερ λέγεται θυρεός, εἰ δὲ μή, στρογγύλον*

285. Paragraphus 24 excidit in C p || *σπαθίον κονταρίου* p.

τοὺς σκουτάτους; Σκουτάρια ὁμόχροα ἢ κατὰ ἀριθμὸν ἢ κατὰ τάγμα· σπαθία Ἐρουλίσκια· κοντάρια· κασσίδια, ἔχοντα τουφία μικρὰ καὶ φλάμουλα κατὰ τῶν μήλων, καὶ μάλιστα τοὺς πρώτους τῶν ἀκιῶν· σφενδόβολα καὶ μαρτζυβάρβουλα. τοὺς δὲ ἐπιλέκτους τῆς ἀκίας καὶ ζάβας, εἰ μὲν ἀπαντᾷ, ὅλους, ἐπεί, κἂν δύο τοὺς

CONSTITUTIO VI.

δὲ σκουτάρια ὁμόχροα πάντων ἢ κατὰ ἀριθμὸν ἢ κατὰ τάγμα· ἔχειν δὲ καὶ κασσίδα τουφὶν μικρὸν ἔχουσαν ἄνωθεν· σφενδόβολα, τζικούρια δίστομα, τὸ μὲν ἓν στόμα ὡς σπάθην, τὸ δὲ ἕτερον ὡς κονταρίου ξίφος, ἀναβασταζόμενα μετὰ θηκαρίων δερματίνων· ἢ τζικούρια ἕτερα, ἔχοντα τὸ μὲν ἓν στόμα κόπτον, τὸ δὲ ἕτερον στρογγύλον· ἢ ἕτερα τζικούρια δίστομα τάξιν πελεκίων· τοὺς δὲ ἐπιλέκτους τῆς ἀκίας ἔχειν καὶ ζάβας ἤτοι

1415. Cff. „*Inedita Tactica Leonis*“ XXXVIII, 1: *ἐχέτωσαν δὲ μέρους ἑκάστου αἱ ἀσπίδες καὶ χρῶμα καὶ σημεῖον ταὐτό, τοῦ μέσου δηλαδή, τοῦ δεξιοῦ, τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τῶν λοιπῶν.* || **1416.** *κασσίδας* **P₁ V** || *τούφιν* **M W** || **1416—1417.** *ἔχουσαν ἄνωθεν τουφίον μικρὸν* **A P₁ V** || **1416—1417.** „*Inedita Tactica Leonis*“ XXXVIII 5: . . . *καὶ κόρυθες τέλειαι τουφία ἔχουσαι κατὰ τὴν κορυφήν· τὰ δ' αὐτὰ τουφία καὶ ἐν τοῖς λωρικίοις ἔστω καὶ κλιβανίοις τῶν ὤμων ἄνωθεν.* || **1417.** *σφενδόβολα*] cf. **1181.** || **1418.** *ὡς σπάθην*] *δίκην σπαθίου ἐπίμηκες* **A P₁ V** || **1420.** *κόπτον* **P₁V,** *κοπτὸν* **M A,** *κοπτον* **W.**

τέλειον. τὰ δὲ σκουτάρια ἔστωσαν ὁμόχροα, ἢ ἑνὸς ἑκάστου μέρους ἤγουν ⟨τὰ⟩ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους ἵνα ἔχωσι μίαν χρόαν καὶ τοῦ δεξιοῦ πάλιν ἄλλην καὶ τοῦ μέσου μέρους ἄλλην, ἢ ἑνὸς ἑκάστου τάγματος ἵνα ὦσιν ὁμόχροα, ὡς εἴρηται, τὰ σκουτάρια. ἐχέτω δὲ ὁ πεζὸς καὶ κασίδαν, ἔχουσαν ἄνω εἰς τὴν κορυφὴν καὶ τουφίον μικρόν. ἔχειν δὲ αὐτοὺς καὶ σφενδόβολα, τζικούρια δίστομα, τὸ μὲν ἓν στόμα ὡς σπαθίον ἐπίμακρον, τὸ δὲ ἄλλο ὡς κονταρίου ξιφάριον, ἀναβασταζόμενα τὰ τοιαῦτα τζικούρια μετὰ θηκαρίων δερματίνων· ἢ ἕτερα τζικούρια, ἔχοντα τὸ μὲν ἓν στόμα, ἵνα κόπτῃ, τὸ δὲ ἄλλο στρογγύλον· καὶ ἕτερα

287. *τὰ* inserui || 290. *κασίδαν*] cf. *Dieterich* p. 159, *Psaltes* p. 154 || 291. *σφενδοβόλα* C p; v. supra || *τζικούρια* in C ita, ut pro *τρικούρια* (cf. v) possit legi; non ita infra || 293. *δ'* C.

πρώτους τῶν ἀκιῶν τασσομένους· περικνημῖδας σιδηρᾶς ἢ ξυλίνας, μάλιστα τοὺς ἐν ταῖς κεφαλαῖς καὶ οὐραῖς τασσομένους.

5. *Ποῖα δεῖ ὅπλα ἔχειν τοὺς ψιλούς;* *Τοξοφάρετρα ἐπὶ τῶν ὤμων ἀναβασταζόμενα, ἔχοντα κούκουρα μεγάλα, χωροῦντα*

CONSTITUTIO VI.

λωρίκια, εἰ μὲν δυνατόν, ὅλους, ἐπεί, κἂν δύο, τοὺς πρώτους τῶν ἀκιῶν, κατὰ δὲ τῶν μήλων ἤτοι τῶν ὤμων τῆς ζάβας φλαμουλίσκια μικρά. ἔχειν δὲ καὶ χειρομάνικα, τὰ λεγόμενα μανικέλλια ἢ χειρόψελλα, σιδηρᾶ ἢ ξύλινα, καὶ περικνημῖδας ὁμοίως, ἃ λέγεται ποδόψελλα ἢ χαλκότουβα, μάλιστα τοὺς ἐν ταῖς κεφαλαῖς καὶ οὐραῖς τῶν ἀκιῶν τεταγμένους.

26. *Καὶ τοὺς μὲν σκουτάτους οὕτως ὁπλίσεις, ὡς εἴρηται. τοὺς δὲ λεγομένους ψιλοὺς τὸν τρόπον τοῦτον· τοξοφάρετρα ἐπὶ τῶν ὤμων ἀναβασταζόμενα, ἔχοντα* 26.

1423. *ἐπεὶ*] *εἰ δὲ μὴ* **A P$_1$ V**, probatur a *Scheffero* p. 510. || *β̄* **P$_1$ V** || **1424.** *ἀκίων* **M**, *ἀκιῶν* **W** || *τῶν μήλων, ἤτοι* omm. **A P$_1$ V** || *τοὺς ὤμους* **A P$_1$ V** || **1426.** et ss. Cff. „*Inedita Tactica Leonis*“ — praeter XXX, 1 — XXXVIII, 5: *Χειρόψελλά τε αὐτοῖς ἔστωσαν, ἃ δὴ καὶ μανικέλλια λέγονται, ἔτι τε καὶ ποδόψελλα, εἴτ' οὖν χαλκότουβα.* || *χειρομανικα* **V** || **1426.** *μανικελλια* **W**, *μανικέλια* **A P$_1$ V** || *ἢ καὶ* **A P$_1$ V** || *σιδηρα* **W**, *σιδηρὰ* **M P$_1$ V**; in **A** *σιδηρᾶ* m^2 ex *σιδηρὰ* || **1429.** *ἀκίων* **M** || **1430—1431.** Paragraphus in **W** verbis *τοὺς δὲ λ.* incipit || **1431.** *τὸν τρόπον τοῦτον* om. **A**; om. insuper verba *τοξοφάρετρα ἐπὶ τ. ὤμ.*

τζικούρια δίστομα εἰς τάξιν πελεκίων. οἱ δὲ ἐπίλεκτοι τοῦ ὀρδίνου ἐχέτωσαν λωρίκια, εἰ μὲν δυνατόν, ὅλοι, εἰ δὲ μή, οἱ δύο, οἱ πρῶτοι τοῦ ὀρδίνου, καὶ εἰς τοὺς ⟨ὤμους⟩ τοῦ λωρικίου φλαμουλίσκια μικρά. ἐχέτωσαν δὲ | καὶ χειρομάνικα ἤγουν χειρόψελλα, σιδηρᾶ fol. 4^v
καὶ ξύλινα, καὶ ποδόψελλα ἤγουν χαλκότουβα. ταῦτα ὀφείλουσιν ἔχειν ἐξαιρέτως οἱ εἰς τὰς κεφαλὰς καὶ ||| εἰς τὰς οὐρὰς τῶν ὀρδίνων ἱστάμενοι. c. 1231 **Lami.**

26. *καὶ τοὺς μὲν σκουταράτους οὕτως ἐξόπλισον. οἱ δὲ ψιλοὶ ἐχέτωσαν τοξοφάρετρα, ἀναβασταζόμενα εἰς τοὺς ὤμους αὐτῶν, ἔχοντα κούκουρα μεγάλα, χωροῦντα ἀπὸ τριάκοντα*

205. *οἱ δύο οἱ* C p || *ὤμους* inserui || 206. *χειρομανικα* C.

*ἀπὸ τριάκοντα ἢ καὶ τεσσαράκοντα σαγιττῶν· σκουτάρια μικρά· σωληνάρια ξύλινα μετὰ μικρῶν σαγιττῶν καὶ * κουκούρων μικρῶν, ἅπερ καὶ ἐπὶ πολὺ διάστημα ῥίπτονται διὰ τῶν τοξαρίων καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἀχρειά εἰσι· βηρύττας ἤτοι λαγκίδια Σκλαβινίσκια τοὺς ἀπείρως πρὸς τοξείαν ἔχοντας ἢ καὶ λειπομένους, ὡς εἰκός, τόξων·*

CONSTITUTIO VI.

κούκουρα μεγάλα, χωροῦντα ἀνὰ λ′ ἢ μ′ σαγιττῶν· σωληνάρια ξύλινα μετὰ μικρῶν σαγιττῶν καὶ κουκούρων μικρῶν, ἅπερ καὶ ἐπὶ πολὺ διάστημα ῥίπτονται διὰ
c. 729. *τῶν τοξαρίων, ‖ καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἄχρηστά εἰσι· βηρύττας, ἃ λέγεται ῥ ι κ τ ά ρ ι α, τοὺς ἀπείρως πρὸς τὴν τοξείαν*

1433. *ἀνὰ*] cf. „*Praeceptt. Nicephori*" ind. vocab. ‖ *ἀνὰ τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα* **A** ‖ *σαγιττων* hic et infra **M,** *σαγίττων* item **W,** *σαγιτῶν* **AP₁V** ‖ **1433—1434.** *κουκούρων* (*κούρων* **A)** *μ.*] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" XXXVIII, 8: *τῶν δὲ ψ ι λ ῶ ν λεγομένων ὧδέ πως ἔστω ὁπλισμός· περὶ μὲν τοὺς ὤμους τοξοφάρετρα βασταζέτωσαν κούκουρα ἔχοντες ἀνὰ τριάκοντα ἢ καὶ τεσσαράκοντα διϊστοὺς χωροῦντα, ἐχέτωσαν δὲ καὶ νευρὰς ἀνὰ δύο καὶ σωληνάρια ξύλινα μετὰ μικρῶν ἕκαστον διϊστῶν καὶ κουκούρων τοιούτων . . . . 9. Χρήσιμα δὲ τὰ βέλη ταῦτα κατὰ τὸν πόλεμον, ὅτι τε πορρωτάτω διὰ τῶν τόξων πέμπονται, καὶ ὅτι ἀθέατα τοῖς πολεμίοις εἰσὶ διὰ τὴν βραχύτητα καὶ διὰ τοῦτο τάχιστα ἀναιροῦσιν. ἄλλως τε καὶ ὅτι τοῖς πολεμίοις ο ὐ χ ρ η σ ι μ ε ύ ο υ σ ι ταῦτα τὰ βέλη δι' ἀπειρίαν.* 10. *Οἱ δ' αὐτοὶ ψιλοὶ καὶ ἀκόντια φερέτωσαν καὶ ἀσπιδίσκια στρογγύλα καὶ παραμήρια ἢ τζικούρια διὰ θηκαρίων βασταζόμενα δερματίνων· τούτων δὲ ἔνιοι καὶ σφενδόνας ἐχέτωσαν οὐκ ἐλάττους σπιθαμῶν ἕξ.* ‖ **1436.** *καὶ τοῖς ἐχθρ. ἄχρ. εἰσι* desunt in **AP₁V** ‖ Ad *ἄχρ.* in mge cod. **W:** *οὐ χρησι|μευουσιν* ‖ *βιρύτας* **MW,** *βηρύττας* **Meursii codex,** *βηρύτας* **AP₁V** ‖ **1437.** *ῥιπτάρια* **AP₁V.**

p. 19. Meurs. *ἢ τεσσαράκοντα ‖ σαγιτῶν· ἐχέτωσαν δὲ καὶ σωληνάρια ξύλινα μετὰ μικρῶν σαγιτῶν καὶ κουκούρων μικρῶν. αὗται γὰρ αἱ σαγίται καὶ εἰς πολὺ διάστημα ῥίπτονται διὰ τῶν τοξαρίων καὶ τοῖς ἐχθροῖς ο ὐ χ ρ η σ ι μ ε ύ ο υ σ ι ν. οἱ δὲ ἄπειροι πρὸς τοξείαν ⟨ἢ⟩ οἱ μὴ ἔχοντες τοξάρια ἐχέτωσαν ῥιπτάρια. ὡσαύτως ἐχέτωσαν οἱ ψιλοὶ καὶ σκουτάρια μικρά, στρογγύλα·*

303. ἢ inserui ‖ 304. τοξάρια ego, ῥίπτάρια Cp ‖ καὶ om. p.

μαρτζυβάρβουλα, ἀναβασταζόμενα εἰς θηκάρια δερμάτινα, σφενδόβολα.

Urbicii XII, 8, 1: ***Ποῖα δεῖ φορεῖν ἱμάτια τοὺς πεζούς;*** *Εἴτε ζωστάρια Γοτθικά, εἴτε ἀρμελαύσια ἔχουσι κοντά, μέχρι τῶν γονάτων αὐτῶν δεῖ φορεῖν αὐτούς· τὰ ὑποδήματα αὐτῶν Γοτθικά, κασσυτά, δίχα ῥωθωνίων, ἁπλῶς ἐρραμμένα, ὑπὸ δύο ἀσίων, καὶ μὴ πλέον. ἀναγκαῖον δὲ καὶ ὀλίγοις καὶ μικροῖς κέντροις καθη-*

CONSTITUTIO VI.

ἔχοντας ἢ καὶ λειπομένους, ὡς εἰκός, τόξων. ἔχειν δὲ καὶ σκουτάρια μικρά, στρογγύλα, σφενδόβολα καὶ τζικούρια, ὅμοια τῶν εἰρημένων, ἀναβασταζόμενα καὶ αὐτὰ εἰς θηκάρια δερμάτινα. τὰ δὲ ἱμάτια τῶν πεζῶν ἁπάντων ἔστωσαν κοντὰ μέχρι τῶν γονάτων αὐτῶν· ἐὰν δυνατόν, αὐτοὺς ἔχειν καὶ ἐπιλώρικα. τὰ δὲ ὑποδήματα αὐτῶν μὴ ἔχειν ὀξείας ⟨μύτας⟩ ἔμπροσθεν, ἀναγκαῖον δὲ καὶ ὀλίγοις ⟨καὶ⟩ μικροῖς ἥλοις καθηλοῦσθαι αὐτά [p. 61. M.]

1441. Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" XXXVIII, 11: *Ἱμάτια δὲ αὐτοῖς μὴ ποδήρη, ἀλλὰ μέχρι γονάτων ἔστω φθάνοντα καὶ ὑποδήματα μετρίως καθηλωμένα· ταῦτα γὰρ χρήσιμα καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ὁδοιπορείαις.* || **1442.** *κοντὰ* **AP₁**, *κοντα* **V**, *κονδὰ* **MW** || **1443.** *ἔχειν αὐτοὺς* **AP₁V** || Inde ab *ἐπιλώρικα* usque ad **1445** *δὲ καὶ* verba vix cognoscuntur in **W** || **1444—1445.** Pro verbis *μὴ ἔχειν . . . . ὀλίγοις* **AP₁V** tantummodo *ἀναγκαῖον ἐστὶν* (*ἐστι* **A**) exhibent || **1444.** *μύτας* ex recensione Constantiniana inserui || **1445.** *καὶ Scheffer* inseruit || Pro *ἥλοις* **AP₁V** *καρφίοις* habent, omissis verbis *αὐτὰ ἥγ. καρφίοις.*

σφενδόβολα, τζικούρια, ὅμοια τῶν κονταρίων, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἀναβασταζόμενα εἰς θηκάρια δερμάτινα. τὰ δὲ ἱμάτια τῶν πεζῶν πάντων ἔστωσαν κοντὰ μέχρι τῶν γονάτων αὐτῶν. ἐχέτωσαν δέ, εἰ δυνατόν, καὶ ἐπιλώρικα. τὰ δὲ ὑποδήματα αὐτῶν μὴ ἐχέτωσαν ἔμπροσθεν [αὐτῶν] ὀξείας μύτας. καλὸν δέ ἐστιν, ἵνα καὶ διὰ μικρῶν καρφίων ὀλίγων καθηλῶνται πρὸς τὸ ὑπουργεῖν περισσότερον. χρήσιμα γάρ εἰσι ταῦτα καὶ ἐξαιρέτως εἰς

305. *σφενδοβόλα* C p || *κονταράτων* C || *ἑτέρως* p || 307. *εἰ δ.*] *ἀδυνατὸν* p || 308. *αὐτῶν* seclusi || Loco verbi *μύτας* lacuna in p || *δ' ἐστὶν* C || 300. *καθήλωνται* p || *περισσοτὸν* p || *γὰρ εἰσὶ* C.

λοῦσθαι αὐτὰ πρὸς πλείονα ὑπουργίαν. οὐ γὰρ χρεία κρηπιδίων ἢ ὀκριδίων, ὡς τούτων ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις οὐκ ἐπιτηδείων ὄντων, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν φορεσίαν βραδέων. ζωνάρια δὲ λιτά, καὶ οὐ Βουλγαρικὰ σαγία[1]· καὶ τὰς κουρὰς δὲ αὐτῶν κοντὰς γίνεσθαι καὶ μὴ ἀφεῖναι αὐτοῖς τελείας τρίχας χρήσιμόν ἐστιν.

Urbicii XII, 8, 6: *Ποίων δεῖ φροντίζειν κατὰ τὸ ἀναγκαῖον καὶ προπαρασκευάζεσθαι; Ἁμάξας εὐσταλεῖς κατὰ δεκαρχίαν ἤτοι κουντουβέρνιν, μίαν, μὴ πλέον, ἵνα μὴ πολὺ εἰς αὐτὰ*

[1] *σαγία* (non *σάγια*) etiam *Const.* De cerim. 7, 17 ; 167, 11 ; 269, 20 ; 270, 10 etc. ; *Βουλγαρικά· σαγία·?*

CONSTITUTIO VI.

ἤγουν καρφίοις, πρὸς πλείονα ὑπουργίαν. χρήσιμα γὰρ ταῦτα καὶ ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις μάλιστα. καὶ τὰς κουρὰς δὲ αὐτῶν κοντὰς γίνεσθαι καὶ μὴ ἀφεῖναι αὐτοῖς τελείας τρίχας χρήσιμόν ἐστιν.

27. 27. Ἀλλ' οὕτω μὲν τοὺς πεζοὺς στρατιώτας ἐνδύσεις καὶ περιφράξεις δι' ὅπλων. πρὸς δὲ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν καὶ φυλακὴν ἁμάξας παρασκευάσεις εὐσταλεῖς ἤγουν ἐλαφρὰς καὶ γοργὰς κατὰ δεκαρχίαν ἤτοι κουντουβέρνιν, μίαν καὶ μὴ πλέον, ἵνα μὴ πολλοὶ εἰς αὐτὰ ἀσχολοῦ-

1448. *κοντὰς*] *κόμας* **P_1 V** || **1448—1449.** *τελείας*] *μακρὰς* **A P_1 V** || **1450.** *οὕτως* **A P_1 V** || **1451.** *καὶ* om. **M** || **1452.** *εὐσταλεῖς ἤγουν* omm. **A P_1 V** || **1453.** *κουτουβέρνιν* **W**, *κοντουβέρνιν* **M**, *κοντουβέρνιον* **AV**, *κοντουβέρνια* **P_1**.

τὰς ὁδοιπορίας. τὰς κουρὰς δὲ αὐτῶν γίνεσθαι κοντὰς καὶ μὴ ἔχειν αὐτοὺς μακρὰς τρίχας· χρήσιμον γάρ ἐστι.

27. καὶ τοὺς μὲν πεζοὺς στρατιώτας ἔνδυσον καὶ ἐξόπλισον οὕτω. πρὸς δὲ τὸ βαστάζειν τὰς χρείας αὐτῶν καὶ ἅμα πρὸς τὸ εἶναι ἀσφάλειαν καὶ φύλαξιν τῶν τοιούτων πεζῶν, ποίησον ἁμάξας ἐλαφρὰς καὶ γοργὰς κατὰ δεκαρχίαν ἤγουν κατὰ κοντουβέρνιον, μίαν καὶ μὴ πλέον· ἂν γὰρ ὦσι περισσότεραι κατὰ ἓν ἕκαστον κοντουβέρνιον αἱ ἅμαξαι, ἀργοῦσι καὶ περισσότεροι στρατιῶται, περισκεπτόμενοι εἰς αὐτάς. βασταζέτω δὲ μία ἑκάστη

316. *περισκεπτόμενοι* Vari, *περικοπτόμενοι* C p.

ἀσχολούμενοι ἀργῶσιν, ἐχούσας ἑκάστην αὐτῶν χειρομύλιν, ἀξίνην, πελέκιν, σκέπαρνον, πριόνιν, ὄρυγας δύο, πτυάρια δύο, κόφινον, κιλίκιν, φαλκίδιν, ματζυβάρβουλον, τριβόλους ἀναδεδεμένας λεπτοῖς σφηκώμασι καὶ ἐν ἥλῳ σιδηρῷ ἀποκρατουμένας διὰ τὸ ἑτοίμως

CONSTITUTIO VI.

μενοι ἀργῶσιν. ἐχέτω δὲ ἑκάστη τῶν ἁμαξῶν χειρομύλιν, ἀξίνην, πελέκιν, σκέπαρνον, πριόνιν, ὄρυγας δύο, σφῦραν, πτυάρια δύο, κόφινον, κιλίκια, φαλκίδιν, τζικούρια, βαρδούκια, ματζούκια (ἴσως κἂν τούτων χρεία γένηται τοῖς στρατιώταις)· τριβόλους ἀναδεδεμένας διὰ λεπτῶν σφηκωμάτων καὶ ἐν ἥλῳ σιδηρῷ ἀποκρατουμένας διὰ τὸ

1455. *ἀργῶσι* **P₁V** || Cff. „*Inedita Tactica Leonis*“ XXXVIII, 12: *Ἔστω δὲ πρὸς τούτοις ἐν τοῖς πεζικοῖς τοῖσδε τάγμασι καὶ κατὰ δεκαρχίαν ἅμαξα μία χειρόμυλον φέρουσα και ἀξίνην καὶ πελέκιον καὶ *ὄρυγας δύο καὶ πτύα καὶ κιλίκιον καὶ κόφινον σκέπαρνόν τε καὶ τὰ λοιπά, πρὸς τούτοις τζικούριον καὶ φαλκίον τριβόλιά τε σιδηρᾶ διὰ τῶν λεγομένων σφηκωμάτων ἀποδεδεμένα ἥλοις σιδηροῖς πρὸς τὸ ῥαδίως αὐτὰ ῥίπτεσθαι καὶ αὖθις συνάγεσθαι· φερέτω δὲ τῶν ἁμαξῶν ἑκάστη καὶ τόξα τῆς χρείας πλείω καὶ διστοὺς παξαμάτας τε καὶ κέγχρον ἀληλεσμένην.* Verbo *ἐχετω* (sic) paragraphus distinguitur in **W** || *τ. ἁμ.*] *ἅμαξα* **AP₁V** || *χειρομύλιον* **M**, *χειρόμυλον* **AP₁V** || **1456.** *πριώνιν* **MW**, quod conlato Urbicio et V, 5 correxi, *πρίονα* **AP₁V** || $\bar{\beta}$ **P₁V** || **1456. 1457.** *σφύραν* codd. || **1457.** $\bar{\beta}$ **P₁V** || *κοφίνην* **MW** || *φαλκίαν* **MW**, *φαλκίδα* **P₁V**, *φαλκίδιον* **A**, *φαλκία* habet **Meursii codex**; *φαλκίδιν* scripsi *Urbicium* secutus || **1458.** *βαρδούκια* omm. **AP₁V** || **1459.** *ἀναδεδεγμένας* **P₁** || **1460.** *σφικωμάτων* **MW.**

ἅμαξα χειρόμυλον, ἀξίνην, πέλεκυν, σκέπαρνον, πρίονα, ὀρύγια δύο, σφῦραν, πτυάρια δύο, κόφινον, κιλίκιον, φαλκίδιον, τζικούρια, βαρδούκια, ματζούκια (γίνεται γὰρ ἴσως καὶ τούτων χρεία τοῖς στρατιώταις), τριβόλια ἀποδεδεμένα μετὰ λεπτῶν σφηκωμάτων εἰς ἡλάριον σιδηροῦν διὰ τὸ εὐκόλως συνάγεσθαι αὐτά. ἔχε δὲ καὶ ἑτέρας ἁμάξας βασταζούσας τοξοβολίστρας καὶ σαγίτας αὐτῶν, καὶ μαγγανικὰ ἀλακάτια, || στρεφόμενα γύρωθεν. ἔχε p. 20. Meurs.

317. Loco verbi *πέλεκυν* lacuna in p || *σφύραν* C, *σφυρὰν* p || 318. *κώφινον* C.

συνάγεσθαι αὐτάς· ἑτέρας ἁμάξας ἐχούσας βαλίστρας, ἑκατέρωθεν στρεφομένας· βαλισταρίους, λεπτουργούς, χαλκεῖς, καὶ τούτοις ἰδικὸν

CONSTITUTIO VI.

ἑτοίμως συνάγεσθαι αὐτάς· ἑτέρας ἁμάξας ἐχούσας τοξοβολίστρας καὶ σαγίττας αὐτῶν, καὶ βαλίστρας ἤτοι μαγγανικά, τὰ λεγόμενα ἀλακάτια, στρεφόμενα κυκλόθεν· καὶ μαγγαναρίους, λεπτουργούς, χαλκεῖς, καὶ
28. *τούτοις ἴδιον ἄρχοντα ἐπιστῆσαι. ἑτέρας ἁμάξας φερούσας τὸ ἀρμαμέντον ἑκάστου ἀριθμοῦ τῶν στρατιωτῶν· ἑτέρας ἁμάξας, ὡς δέκα ἢ καὶ εἴκοσι, βασταζούσας πίστον καὶ παξαμάτιν καὶ σαγίττας καὶ τοξάρια ἐκ περισσοῦ.*

1462. *τοξοβαλλίστρας* **A**, *τοξοβαλίστρας* **P_1 V** || *σαγιτ̈ας* **W**, *σαγίττας* **A P_1 V** || *βαλίστρας ἤτοι* omm. **A P_1 V** || **1463.** *ἠλακάτια* **A**, *ἠλακάτια* **P_1 V** || **1463—1464.** *στρεφόμενα κυκλόθεν* omm. **A P_1 V** || *κυκλοθεν* **M**, *κύκλοθεν* **W** || **1465.** *τούτους* **P_1** || *ἄρχοντας* **P_1** || **1466.** *τὸ ἄρμα μὲν τὸν* **V**, *τῶ ἄρματι μὲν τὸν* **P_1** || *ἀριθμὸν* **P_1 V** || **1468.** *πίστὸν* **V** || *παξιμάδα* **M**, *παξιμαδα* **W**, *παξαμάτιον* **A P_1 V**; ergo *παξαμάτιν* scripsi conlato cod. **M** *παξαμάτην* [ex *παξαμάτη*, et non ut *Thumb* Die griechischen Lehnwörter im Armenischen (Byz. Zs. IX, 388—452) p. 420 censuit, ex *παξαμάτης*] in XII 123 (Mgn.): est illius forma deminutiva, *παξιμαδα* vel *παξαμάδα* (XIII, 11) vulgaris: cff. *Psaltes* p. 5, *Hatzidakis* 150 || *σαγίτας* **A P_1 V** || *τὸ ξάρια* **V**.

δὲ καὶ μαγγαναρίους καὶ λεπτουργοὺς καὶ χαλκεῖς, καὶ στῆσον αὐτοῖς ἄρχοντα ἴδιον. ἔχε
fol. 7r *δὲ καὶ ἑτέρας ἁμάξας βασταζούσας τὸ ἀρμαμέντον | ἑνὸς ἑκάστου μέρους τῶν στρατιωτῶν, οἷον ἄλλας τοῦ ἀριστεροῦ μέρους καὶ ἄλλας τοῦ δεξιοῦ καὶ ἄλλας πάλιν τοῦ μέσου*
p. 1228 Lami. [In editione Lamiana atque in C continuatur verbis *τὰ δὲ κουντουβέρνια* etc.; v. p. 66] || *καὶ ἄλλας ἁμάξας* ⟨*ὡς δέκα*⟩ *ἢ καὶ εἴκοσι, βασταζούσας κέγχρον ἑψητὸν καὶ παξαμάδιον καὶ τοξάρια ἐκ περισσοῦ.*

323. *ἀρμαμέντον* p || Verba 323. *ἑνὸς* - 324. *μέσου* om. p; in ed. Lamiana post vs. 113 leguntur || 324. *ἄλλας* primum] *ἄλλους* C || 325—326. Verba *καὶ ἄλλας* . . . . 332. *περιπατοῦσαι* om. p || 326. *ὡς δέκα* inserui.

ἄρχοντα ἐπιστῆσαι· ἵππους σαγματαρίους ἐπὶ τῷ ἀφορισθῆναι, εἰ μὲν ἀπαντᾷ, καθ᾽ ἑκάστην λογαγίαν ἕνα,[1] εἰ δὲ μήγε, εἰς τὰς δύο, ὀφείλοντας, εἰ γένηται καιρὸς χωρισθῆναι τοὺς πεζοὺς ἐκ τῶν ἁμαξῶν καὶ προκαταλαβεῖν τόπον, βαστάζειν ὀκτὼ ἢ δέκα ἡμερῶν δαπάνην καὶ ἀκολουθεῖν μέχρις οὗ ἐπιφθάσωσιν αἱ ἅμαξαι ἀργοτέρως περιπατοῦσαι· ἑτέρας ἁμάξας λόγῳ τοῦ ἁρμαμέντου ἑκάστου ἀριθμοῦ· ἑτέρας ἁμάξας, ὡς εἰ δέκα ἢ καὶ εἴκοσι, βασταζούσας πίστον ἢ βουκελάτα, σαγίττας καὶ τόξα ἐκ περισσοῦ.

[1] ἕνα Scheffer conj.

CONSTITUTIO VI.

28. Ἵππους σαγματαρίους ἢ ὑποζύγια, εἰ μὲν ἐνδέχεται, καθ᾽ ἕκαστον κοντουβέρνιν, εἰ δὲ μήγε, εἰς τὰ δύο κοντουβέρνια, ἕνα, ἵνα, εἰ γένηται καιρὸς χωρισθῆναι τοὺς πεζοὺς ἐκ τῶν ἁμαξῶν καὶ προκαταλαβεῖν τόπον, βαστάζειν ὀκτὼ ἢ δέκα ἡμερῶν δαπάνην καὶ ἀκολουθεῖν μέχρις οὗ ἐπιφθάσωσιν αἱ ἅμαξαι ἀργότερον περιπατοῦσαι. 29. [p. 62. M.]

29. Οὐκ ἄχρηστον δέ μοι δοκεῖ μνημονεῦσαι, κἂν 30.

1471. *καθέκαστον* **MW** || *κουτουβέρνιν* **W**, *κοντουβέρνιν* **M**, *κοντουβέρνιον* **AP₁V**; addunt *ἕνα* **AP₁V** || **1472.** *β̄* **P₁V** || *κουτουβέρνια* **W**, *κοντουβέρνια* **ceteri** || **1474.** *η̄* *ἡμερῶν ἢ* ⟨*καὶ* add. **P₁**⟩ *δέκα* (*ῑ*) **P₁V** || **1475.** *ἐπιφθάσουσιν* **P₁V** || *αμάξαι* **W**, *ἁμάξαι* **MAP₁V**; recte apud **Migneium** || **1476.** *περὶ πατοῦσαι* **V** || **1477.** In mge cod. **W**: *περὶ* *τῆς ἀρχαίας ἐξοπλίσεως τῶν πεζῶν* || Pro *οὐκ ἄχρηστον*, quod legendum etiam apud *Aeneam Tacticum* §. 2. (cf. etiam *Onas.*

28. *ἔχε δὲ καὶ ἱππάρια λόγῳ σαγμαρίων ἢ ὀνικά, εἰ μὲν ἐνδέχεται, κατὰ ἓν ἕκαστον κοντουβέρνιον, εἰ δὲ μή, εἰς τὰ δύο κοντουβέρνια ἕν, ἵνα, ἐὰν ἔλθῃ τοιοῦτος καιρὸς τοῦ χωρισθῆναι αὐτοὺς πεζοὺς καὶ τῶν ἁμαξῶν πρὸς τὸ προλαβεῖν καὶ κρατῆσαι τόπον, βαστάζωσι τὰ τοιαῦτα σαγμάρια ὀκτὼ ἢ καὶ δέκα ἡμερῶν δαπάνην καὶ ἀκολουθῶσιν ἕως οὗ φθάσωσιν αἱ ἅμαξαι ἀργότερον περιπατοῦσαι.*

29. || *ὑπολαμβάνω δὲ χρήσιμον εἶναι καὶ τὸ μνημονεῦσαι εἰς ὀλίγον περὶ τῆς ἀρχαίας* p. 3. **Meurs.**

Aeliani Tact. Theor. II, 11: *Τῆς δ' ἱππικῆς δυνάμεως . . . . . ἡ μέν ἐστι κατάφρακτος, ἡ δ' οὐ κατάφρακτος· κατάφρακτος μὲν ἡ τούς τε ἵππους καὶ τοὺς ἄνδρας θώραξι πάντοθεν σκέπουσα.*

Arrhiani Tact. 4: *καὶ κατάφρακτος μὲν ἡ τοὺς ἵππους καὶ τοὺς ἱππέας πεφραγμένους παρεχομένη, τοὺς μὲν θώραξι φολιδωτοῖς ἢ*

CONSTITUTIO VI.

ἐν μικρῷ, καὶ τῆς ἀρχαίας ὁπλίσεως τῶν πεζῶν καὶ τῶν καβαλλαρίων, καθὼς Αἰλιανός τε καὶ οἱ λοιποὶ τῶν τακτικῶν συγγραφεῖς ὑπηγόρευσαν. παρὰ γὰρ τοῖς ἀρχαίοις τὴν μὲν ἱππικὴν τάξιν εἰς δύο διαφορὰς ὁπλί-
c. 732. *σεων ἐποίουν οἱ στρατηγοί, μίαν μὲν ‖ κατάφρακτον λεγομένην, καὶ τὴν ἑτέραν οὐ κατάφρακτον.*
31. 30. *Ὥπλιζον δὲ τὸν μὲν κατάφρακτον καβαλλάριον πανταχόθεν αὐτόν τε καὶ τὸν ἵππον αὐτοῦ. καὶ τὸν μὲν ἄνδρα λωρικίοις καὶ κλιβανίοις ἢ σιδηροῖς ἢ ἐκ*

82) *εὔχρηστον* **P₁ V** ‖ **1477—1478.** *κἂν ἐν μικρῷ*] *πρὸς ὀλίγον* **A P₁ V** ‖ **1481. 1482.** *ὁπλίσεως* **P₁ V** ‖ **1482.** *κατάφρακτον* solus **V** ‖ **1483.** *κατάφρακτον* **P₁ V** ‖ **1485.** et ss. Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" XXXI: *Τῶν δ' ἱππέων οἱ μὲν κατάφρακτοι θώρακάς τε ἀλυσιδωτοὺς καὶ κλιβάνια εἶχον ἢ ἐκ σιδήρου ἢ καὶ *κράτινα, ξίφη τε ἀμφίστομα καὶ ἀσπίδας ἐπιμήκεις οὐκ ἐλάττω καὶ ἄμφω σπιθαμῶν πέντε, καὶ κόρυθας τελείας χειρόψελλά τε καὶ ποδόψελλα . . . τῶν τε ἵππων τὰς μὲν κεφαλὰς ἔσκεπον τοῖς λεγομένοις προμετωπιδίοις, τοὺς δέ γε μὴν τραχήλους καὶ τὰ στήθη φολιδωτοῖς, σιδηρίοις ἢ κλιβανίοις.*

ἐξοπλίσεως τῶν πεζῶν καὶ τῶν καβαλλαρίων, καθὼς Αἰλιανὸς καὶ οἱ λοιποί, οἱ γράψαντες τὰ τακτικά, λέγουσι. τὸ παλαιὸν γὰρ τὴν καβαλλαρικὴν παράταξιν εἰς δύο ἐξοπλίσεις ἐποίουν οἱ στρατηγοί, τὴν μὲν μίαν κατάφρακτον, τὴν δὲ ἄλλην οὐ κατάφρακτον.

30. *ἐξώπλιζον δὲ τὸν μὲν κατάφρακτον καβαλλάριον πάντοθεν αὐτὸν καὶ τὸ ἱππάριον αὐτοῦ. τὸν δὲ καβαλλάριον ἐξώπλιζον λωρικίοις καὶ κλιβανίοις ἢ σιδηροῖς ἢ ἀπὸ κράτων*

339. Meursius male tentavit: *τὸν δὲ μὴ κατάφρακτον καβαλλάριον ἐξώπλισον* ‖ *κράτων* Meursius, *κεράτων* libri.

λινοῖς ἢ ἐκ *κράτων καὶ παραμηριδίοις, τοὺς ἵππους δὲ παραπλευριδίοις καὶ προμετωπιδίοις.

Aeliani Tact. Theor. II, 12: τῶν δὲ μὴ καταφράκτων οἱ μὲν

CONSTITUTIO VI.

κράτων ἐπιπεπλεγμένοις καὶ παραμηρίοις, τοὺς δὲ ἵππους κατέφραττον παραπλευριδίοις καὶ προμετωπιδίοις, ἤγουν τὰ πλευρὰ καὶ τὰς κεφαλάς, καὶ τοὺς τραχήλους τῶν ἵππων διὰ κλιβανίων ἢ λωρικίων ἢ ἄλλης ὕλης κατέσκεπον.

31. Τούτων δὲ πάντων, τῶν τε καταφράκτων καβαλ- 32.
λαρίων καὶ τῶν μὴ καταφράκτων, οἱ μὲν εἶχον κοντάρια, οἱ δὲ τὰ λεγόμενα νῦν μέναυλα, ἅπερ οἱ ἀρχαῖοι λόγχας ἐκάλουν· οἵτινες καὶ κατάφρακτοι ὄντες

1487. κράτων **Meursius** apud Const.; sic legendum etiam apud Arrhianum; κεράτων **libri** || Codicis **A** ἐπιπλεγμένοις m² correxit; ἐπιλεγομένοις **P₁V** || Inde a καὶ usque ad παρα[πλευριδίοις aliquantae litterae solae leguntur in **W** || **1488. 1489.** προμετωπίοις **AP₁V** || **1492.** §§. 31. 32.] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" XXXI: οἵ γε μὴν δορυφόροι θώρακας μὲν εἶχον, καὶ οὗτοι κατὰ τοὺς καταφράκτους καὶ ξίφη ὡσαύτως· καὶ ἀσπίδας τετρασπιθάμους δόρατά τε ἀνὰ δύο εἶχον ἕκαστος μὴ πλέον ὀργυιῶν δύο, καὶ τὸ ἓν κατὰ τῶν πολεμίων ἀφεὶς θατέρῳ ἐκ χειρὸς συνεπλέκετο καὶ τούτου ἔσθ' ὅτε κατεαγέντος μετὰ ξίφους λοιπὸν ἐπολέμει ἢ καὶ πελεκυδίου μικροῦ. οἱ δ' ἀκοντισταὶ περιφερεῖς μόνον ἀσπίδας μικρὰς ἔχοντες ἢ καὶ μήκοθεν ῥιπτοῦντες τὰ ἀκόντια ἐπολέμουν ἢ κύκλῳ περιιόντες εὐστοχώτερον ἔβαλλον· τὸν αὐτὸν δὲ καὶ οἱ τοξόται ὡπλίζοντο πλὴν τῶν ἀσπίδων· ἐλαφροὶ δὲ οἵ τε τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταὶ ἐκαλοῦντο ὡσαύτως. || τε om. **A** || καταφρ. καὶ καβ. **P₁V** || **1494.** μεναυλα **W**.

πεπλεγμένοις καὶ παραμηρίοις, τὰ δὲ ἱππάρια κατέσκεπον τὰς μὲν κεφαλὰς αὐτῶν διὰ προμετωπιδίων καὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν διὰ κλιβανίων ἢ λωρικίων ἢ ἄλλης ὕλης.

31. οὗτοι δὲ πάντες οἱ καβαλλάριοι, οἱ κατάφρακτοι καὶ οἱ μὴ κατάφρακτοι, οἱ

341. Verba οὗτοι δὲ πάντες in **C** iterantur, sed priora ab ipso librario sunt deleta.

εἰσι δορατοφόροι, οἱ δὲ ἀκροβολισταί· δορατοφόροι μὲν οὖν εἰσιν οἱ ἀπὸ τῶν ἵππων τοῖς πολεμίοις συμπλεκόμενοι καὶ πλησίον δόρασι μαχόμενοι· τούτων δὲ οἱ μὲν καὶ θυρεοὺς ἔχουσι καὶ καλοῦνται θυρεοφόροι, οἱ δὲ χωρὶς θυρεῶν αὐτὸ μόνον δόρασι μάχονται, οἳ καὶ ἰδίως δορατοφόροι καλοῦνται

Arrhiani Tact. 4: . . . *ἀκροβολισταὶ δὲ οἱ πόρρωθεν ἀκροβολισμοῖς διαχρώμενοι, . . .*

CONSTITUTIO VI.

[p. 63. M.] *χεῖρας συνέβαλλον τοῖς πολεμίοις, οἱ δὲ μακρόθεν ἦσαν ἀκοντίζοντες, οὓς καὶ ἔλεγον ἀκροβολιστάς. τῶν δὲ τὰ κοντάρια ἢ τὰς λόγχας ἐχόντων οἱ μέν, ὡς εἴρηται, ἦσαν οἱ τοῖς πολεμίοις συμπλεκόμενοι καὶ πλησίον διὰ τῶν δοράτων ἤτοι τῶν κονταρίων μαχόμενοι. τούτων δὲ τῶν συμπλεκομένων ἐν τῇ μάχῃ οἱ μὲν θυρεοὺς εἶχον ἤτοι σκουτάρια ἐπιμήκη μεγάλα, οἱ δὲ χωρὶς τῶν θυρεῶν μόνοις τοῖς κονταρίοις ἐμάχοντο. καὶ οἱ μὲν ἐκαλοῦντο θυρεοφόροι, οἱ δὲ ἰδίως δορατοφόροι· δόρυ γὰρ τὸ κοντάριν ἔλεγον.*

33. 32. *Ἀκροβολιστὰς δὲ τῶν καβαλλαρίων ἐκάλουν ⟨τοὺς πόρρωθεν ἀκροβολισμοῖς διαχρωμένους⟩ ἤγουν*

1496. *χε'''ῖρας* **W** || *συνέβαλον* **P_1 V** || **1497.** *ἦσαν ἀκοντίζοντες*] *ἠκόντιζον* **A P_1 V** || **1498.** *τὰς λόγχας*] *τὰ* (posterius ins. in **A**) *μέναυλα* **A P_1 V** || **1499.** *πολέμοις* **P_1 V** || **1501.** Inde a *τῶν συμπλ.* usque ad **1503.** *ἐμάχοντο* pusilla tantum vestigia distinguuntur in **W** || *συμπλεκομαίων* **V** || *ἐν* om. **M** || **1504—1505.** *οἱ δὲ ἰδίως δορατοφόροι* omm. **P_1 V,** *ἰδίως* om. **A** || **1505.** *κοντάριον* **A P_1 V** ||

μὲν εἶχον σκουτάρια, οἱ δὲ μέναυλα, οἵτινες καὶ κατάφρακτοι ὄντες ἐγγὺς ἤρχοντο καὶ ἀπὸ χειρῶν ἐμάχοντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ...

32. . . . . *ἄλλοι δὲ ἀπὸ μακρόθεν ἔρριπτον, ὡς εἴρηται, τὰ ῥιπτάρια ἢ ὀρθὰ ἐρχόμενοι*

343. 344. Lacunas ego statui || 344. *ἐρχόμενα* **C**, *ἐχόμενα* **p**.

Aeliani Tact. Theor. II. 13: ἀκροβολισταὶ δὲ τῶν ἱππέων λέγονται οἱ πόρρωθεν βάλλοντες· τούτων δὲ οἱ μὲν δορατίοις χρῶνται, οἱ δὲ τόξοις· καὶ δορατίοις μὲν οἱ καλούμενοι Ταραντῖνοι· τῶν δὲ Ταραντίνων δύο εἰσὶ διαφοραί· οἱ μὲν γὰρ τοῖς δορατίοις πόρρωθεν βάλλοντες ἱ π π α κ ο ν τ ι σ τ α ὶ καλοῦνται καὶ ἰδίως Τ α ρ α ν τ ῖ ν ο ι λεγόμενοι· τινὲς δὲ τῶν Ταραντίνων ἐλαφροῖς δορατίοις χρῶνται, ἃ ἅπαξ ποτὲ ἢ δὶς προεξακοντίσαντες τὸ λοιπὸν συμπλέκονται τοῖς πολεμίοις . . .

Arrhiani Tact. 4: συμπλέκονται τοῖς πολεμίοις ἢ δόρυ ἕν, ὥν

CONSTITUTIO VI.

τοὺς μακρόθεν βάλλοντάς τε καὶ μαχομένους. τούτων δὲ οἱ μὲν δορατίοις ἤγουν ῥικταρίοις ἐκέχρηντο, οἱ δὲ τόξοις· καὶ οἱ μὲν αὐτῶν μακρόθεν ἔρριπτον τὰ ῥικτάρια ἢ ἐπ' εὐθείας ἐρχόμενοι ἢ κύκλῳ περιτρέχοντες, οὓς ἐκάλουν ἱ π π α κ ο ν τ ι σ τ ά ς, οἱ δὲ τοῖς τόξοις ἔβαλλον, οὓς ἐκάλουν ἱ π π ο τ ο ξ ό τ α ς. τινὲς δὲ αὐτῶν ἐλαφροῖς κονταρίοις ἐχρῶντο καὶ μίαν ἢ δεύτερον προεξακοντίσαντες τὸ λοιπὸν συνεπλέκοντο τοῖς πολεμίοις ἢ τοῖς δορατίοις, οἷς εἶχον, ὑπολειπομένοις ἤγουν τοῖς ἐλαφροῖς κονταρίοις, ἢ τοῖς σπαθίοις αὐτῶν δια-

1507. Ex Arrhiano inserui || **1508.** τε omm. **A P₁ V** || **1509.** Verba δορατίοις ἤγουν om. **A,** δορατίοις — **1510.** τὰ omm. **P₁ V** || ῥηκταρίοις **M W,** ῥιπταρίοις **A P₁ V** || δὲ in ras. in **W** || **1510. 1511.** ῥηκτάρια **M W,** ῥιπτάρια **A P₁ V** || **1511.** ἐπευθείας **M W** || **1512.** ἱππoκοντιστάς **M** || **1513.** ἔλεγον **A P₁ V** || **1516.** δορατίοις οἷς εἶχον omm. **A P₁ V** || ὑπολιμπανομένοις **P₁ V** || **1516—1517.** ἤγουν

πρὸς τοὺς πολεμίους ἢ κύκλῳ περιτρέχοντες, οὓς ἔλεγον ἱππακοντιστάς, οἱ δὲ ἔρριπτον μετὰ τῶν τοξαρίων, οὓς ἔλεγον ἱπποτοξότας. τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν || εἶχον ἐλαφρὰ κοντάρια καὶ p. 1. **Meurs.**
μίαν ἢ δύο ῥίψαντες ἔκτοτε ἤρχοντο εἰς χεῖρας καὶ ἐπολέμουν ἢ μετὰ τῶν ἐναπομεινάντων ἐλαφρῶν κονταρίων, ἢ μετὰ τῶν σπαθίων αὐτῶν· καὶ τούτους ἔλεγον ἐλαφρούς. ἄλλοι δὲ

347. ἔκτοτε] cff. „*Praecepta Nicephori*" 18, 5; ἔκτοτε (non ἐκτότε) legitur etiam apud Cecaumenum 21, 30; 53, 21 et Inc. scriptorem (de officiis regiis) 94, 9.

ἔσχον, ὑπολειπόμενοι ἢ καὶ τῇ σπάθῃ διαχρώμενοι· καὶ οὗτοι καλοῦνται ἐλαφροί. οἱ δὲ καὶ πελέκεις μικροὺς φέρουσι, πάντοθεν ἐν κυκλῷ ἀκωκὰς ἔχοντας.

Aeliani Tact. theor. II. 7: *Ἡ μὲν οὖν πεζικὴ σύνταξις τριχῇ διήρηται· ἡ μὲν γάρ ἐστιν ὁπλιτῶν, ἡ δὲ πελταστῶν, τρίτη δὲ ψιλῶν. καὶ τὸ μὲν τῶν ὁπλιτῶν βαρυτάτη παρὰ πάντας τοὺς πεζοὺς*

CONSTITUTIO VI.

χρώμενοι· καὶ τούτους ἐκάλουν ἐλαφρούς. τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ πελέκεις μικροὺς ἔφερον πανταχόθεν ἔχοντας ἀκωκὰς ὀξείας ὡς ὀδόντας ἠκονημένους. καὶ τὴν μὲν καβαλλαρικὴν τάξιν οὕτως ὥπλιζον οἱ παλαιοί, ὅσον ἐν συντόμῳ εἰπεῖν.

[p.64.M.] 34. 33. *Τὴν δὲ πεζικὴν παρὰ [τὴν] τῶν ἀρχαίων τάξιν οὕτως εὕρομεν. τριχῶς μὲν γὰρ αὐτῆς διεμέριζον τὴν ὅπλισιν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται ἡμῖν. καὶ τὴν μὲν ἐκάλουν ὁπλίτας, τὴν δὲ πελταστάς, τὴν δὲ ψιλούς.*

34. *Καὶ τὴν μὲν τῶν λεγομένων ὁπλιτῶν βαρυτάτην*

τοῖς omm. **A P₁ V** || **1517.** *παθίοις* **V** || **1517. 1518.** *διαχρώμενοι* omm. **A P₁ V** || **1519. 1520.** *ἐχούσας* **M W**; an iam auctor in cogitationem vocabuli *ἀξίνη* aversus scripserit *ἐχούσας* || **1520.** Ad *ἀκωκὰς* margo cod. **W**: *τὸ ὀξύτατον τοῦ σιδήρου* || *ἀκοκὰς* **M**; omm. **A P₁ V** || *ὀξ. ὡς ὀδ.*] *ὡς ὀδόντας ὀξεῖς* **A P₁ V** || **1521.** *μὲν* omm. **P₁ V** || **1522.** *ὅσον*] *ὡς* **A P₁ V** || **1523.** *δὲ* omm. **P₁ V** || *τὴν* eieci; omm. et **A P₁ V** || **1524.** *τριχῶς*] *εἰς γ̅* (*τρία* A) **A P₁ V** || **1525.** VI, 24 || *εἴρηται ἡμῖν*] *εἰρήκαμεν* **A P₁ V** || *καὶ τὴν*] *καὶ τὴ* **V**, *καὶ τῇ* **P₁** || **1527.** §. 34] Cff. *„Inedita Tactica Leonis“* XL, 1: *Ὡπλίζοντο μὲν οὖν οἵ τε περὶ Φίλιππον καὶ Ἀλέξανδρον Μακεδόνες καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἑλλήνων τὸν τρόπον τοῦτον, ὡς Αἰλιανός φησι*

πάλιν ἐξ αὐτῶν ἐβάσταζον πελέκια μικρά, ἔχοντα πάντοθεν ὡς ὀδόντια ὀξέα, ἠκονημένα. καὶ τοὺς μὲν καβαλλαρίους οὕτως ἐξώπλιζον οἱ παλαιοί, ὅσον εἰπεῖν ἐν συντόμῳ.

fol. 7ᵛ 33. *τοὺς δὲ πεζοὺς εἰς τρία ἐχώριζον, καὶ τοὺς μὲν ἔλεγον ὁπλίτας, τοὺς δὲ | πελταστάς, τοὺς δὲ ψιλούς.*

349. *ὀδόντια* C.

κέχρηται καθοπλίσει κατὰ τὸν Μακεδονικὸν τρόπον, ἀσπίσι περιφερέσι καὶ δόρασι περιμηκεστέροις.

Arrhiani Tact. 3: *τὸ μὲν δὴ βαρύτατον, τὸ ὁπλιτικόν, θώρακας ἔχει καὶ ἀσπίδας ἢ θυρεοὺς παραμήκεις καὶ μαχαίρας καὶ δόρατα . . .*

CONSTITUTIO VI.

παρὰ πάντας τοὺς πεζοὺς ἐποίουν κατὰ τὸν Μακεδονικὸν τρόπον ἤγουν καθ᾽ ὃν Ἀλέξανδρος, ὁ τῶν Μακεδόνων, ἐχρήσατο. καὶ γὰρ σκουτάρια ἐποίουν αὐτοῖς στρογγύλα, μεγάλα, παραμήκη, ἃ ἔλεγον θυρεούς· καὶ μαχαίρας ἤγουν παραμήρια, καὶ θώρακας καὶ κράνη ἤγουν λωρίκια καὶ κλιβάνια καὶ κασσίδας, καὶ μανι- c. 733.
κέλλια καὶ χαλκότουβα, ἅπερ οἱ παλαιοὶ περικνημῖ-

καὶ οἱ λοιποί· βαρυτάτην μὲν οἱ ὁ π λ ῖ τ α ι τὴν ἀφόπλισιν εἶχον ἀσπίδας περιφερεῖς ἔχοντες μεγάλας, πεντασπιθάμους, ἃς ὠνόμαζον θ υ ρ ε ο ύ ς, καὶ ἑτέρας δὲ τρισπιθάμους περιφερεῖς καὶ πάντας (!) χαλκῷ περιειλημμένας ἔξωθεν, θώρακας ἀλυσιδωτοὺς καὶ κλιβάνια ἐκ σιδηροῦ φοροῦντες, παραμήριά τε παραζωννύμενοι καὶ κόρυθας τελείας τὰς κεφαλὰς περικείμενοι, χειρόψελλά τε καὶ ποδόψελλα περί τε τὰς χεῖρας ἔχοντες καὶ τοὺς πόδας, ὧν τὰ μὲν καὶ μ α ν ι κ έ λ λ ι α παρὰ τοῦ πλήθους καλοῦνται, χ α λ κ ό τ ο υ β α δὲ τὰ ποδόψελλα καὶ κνημῖδες· δόρατά τε ἔφερον ὀκταπήχη, καὶ μακρότατα δ᾽ ἕτερα πήχεων οὐκ ἐλάττω δεκατεσσάρων· ταῦτα δὲ καὶ σ α ρ ί σ σ α ς ἐκάλουν. || **1531.** *μεγάλα ἢ παραμήκη* **A**, sed *ἢ* a m^2 insertum || **1532 1533.** Verba *καὶ θώρακας . . . λωρίκια* omm. **AP₁V** || **1533. Meursius** voluit: *θώρακας ἤγουν λωρίκια καὶ κράνη καὶ κλιβάνια*; sed superfluum; interpretamenta verbi *θώρακας*] sunt *λωρίκια καὶ κλιβάνια*, verbi *κράνη*] *κασσίδας* || *κάσσιδας* **A** || **1533. 1534.** *μανικέλια* codd. || **1534. 1535.** *περικνημίδας* codd; item infra.

---

34. *καὶ τὴν μὲν ἐξόπλισιν τῶν ὁπλιτῶν ἐποίουν βαρυτάτην παρὰ πάντας τοὺς πεζούς, καθὼς Ἀλέξανδρος, ὁ τῶν Μακεδόνων, ἐποίει· καὶ γὰρ σκουτάρια στρογγύλα καὶ μεγάλα καὶ παραμήρια καὶ λωρίκια καὶ κλιβάνια καὶ κασίδας καὶ μανικέλλια καὶ χαλκότουβα καὶ κοντάρια μακρότερα·* ||| *οἱ δὲ λοιποὶ οὕτως ἐξωπλίζοντο·* c. 1229 **Laml.**

356. In Cp post *μακρότερα* continuatur paragraphis 37, 38. || *ἐξώπλιζον* Cp, *ἐξωπλίζοντο* v.

Aeliani Tact. theor. II. 8.: *τὸ δὲ τῶν ψιλῶν πάντων κουφοτάτῃ κέχρηται παρασκευῇ, μήτε θώρακας ἔχον, μήτε προκνημῖδας, μήτε θυρεοὺς ἢ ἀσπίδας βαρείας, ἀλλὰ τοῖς ἐκηβόλοις χρώμενον τοξεύμασιν ἢ ἀκοντίοις ἢ λίθοις ἐκ σφενδόνης ἢ ἐκ χειρός. εἰς τοῦτο δὲ τὸ γένος καὶ τὸ ἀπὸ ξύλου ὅπλον κατατάττεται καὶ στολὰς ἀντὶ θώρακος.*

CONSTITUTIO VI.

δας ἐκάλουν, καὶ κοντάρια μακρότερα. τοὺς μὲν οὖν ὁπλίτας λεγομένους οὕτως ὥπλιζον.

36. 35. *Τοὺς δὲ ψιλοὺς πάντων ἐλαφροτάτῃ ὥπλιζον τῇ παρασκευῇ. οὔτε γὰρ θώρακας ἤγουν κλιβάνια ἢ λωρίκια, οὔτε περικνημῖδας ἤγουν ποδόψελλα ἢ χαλκότουβα, οὔτε θυρεοὺς ἢ ἀσπίδας βαρείας ἤγουν τὰ μεγάλα σκουτάρια, ἀλλὰ διὰ τῶν μακρόθεν βαλλομένων ὅπλων ἐμάχοντο, οἷον ἢ τοξεύοντες ἢ ῥικτάρια ῥίπτον-*

1535. *μικρότερα* **P₁V** || **1537.** §. 35.] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*“ XL 2: *Οἵ γε μὴν ψιλοὶ τῶν ἀναγεγραμμένων ὅπλων εἶχον οὐδέν, ἐκηβόλοι δ᾽ ἐτύγχανον πάντες, τοξεύοντες ἢ ἀκοντίζοντες ἢ λίθους ἀφιέντες, οὓς μὲν ἀπὸ χειρός, τοὺς δέ γε πλείστους διὰ σφενδόνης· στολὰς δὲ παχυτάτας εἶχον ἐκ λίνου πεποιημένας μέχρι τῶν γονάτων κατιούσας.* || **1538.** *τῇ παρασκευῇ*] *ὁπλίσει* **AP₁V** || *θώρακας ἤγουν* omm. **AP₁V**; **A** insuper verba *κλιβάνια ἢ* || *ἢ*] *οὔτε* **P₁V** || **1539.** Verba *περικνημῖδας ἤγουν* omm. **AP₁V** || **1539. 1540.** *χαλκότουβα*] *χειρόψελλα* **AP₁V** || **1540.** Pro *ἢ ἀσπίδας* — **1543.** *βάλλοντες* **AP₁V** *ἢ σκουτάρια βαρέα, ἀλλ᾽ ἢ* (*ἢ* **P₁**) *ἐτόξευον, ἢ ῥιπτάρια ἔρριπτον* (*ἔριπτον* **P₁V**) *ἢ λίθους ἔβαλλον* habent || **1542.** *ῥηκτάρια* **M**, *ρηκτάρια* **W**, *ῥιπτάρια* ceteri.

35. ***εἰς δὲ τοὺς ψιλοὺς ἐλαφροτάτην παρὰ πάντας ἐξόπλισιν ἐποίουν. οὔτε γὰρ κλιβάνια, οὔτε λωρίκια, οὔτε ποδόψελλα, οὔτε χειρόψελλα ἢ θυρεοὺς ἢ σκουτάρια βαρέα εἶχον, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀπὸ μακρόθεν ῥιπτομένων ἐπολέμουν, οἷον ἢ τοξεύοντες ἢ ῥιπταρίζοντες ἢ*** p. 5 Meurs. ***λίθους ῥίπτοντες, τοὺς μὲν διὰ χειρός, τοὺς δὲ διὰ σφενδοβόλων. στολὰς δὲ εἶχον οἱ* || *τοιοῦτοι ψιλοὶ ἰσχυρὰς καὶ πηκτὰς ἀντὶ κλιβανίων καὶ λωρικίων καὶ τῶν λοιπῶν.***

358. Pro *οὔτε* secundum **C** *ἢ* exhibet || **360.** *ἀπὸ χειρός* **C** || **361.** *κλιβανικίων* **C**.

9. τὸ δὲ τῶν πελταστῶν καὶ αὐτὸ μὲν ἔχει τὸν ὁπλισμὸν ἐμφερῆ τῇ Μακεδονικῇ διασκευῇ, κουφότερον δὲ ἐκείνης τὸν καθοπλισμόν· ἥ τε γὰρ πέλτη μικρόν ἐστι καὶ ἐλαφρὸν ὅπλον καὶ τὰ δόρατα πολὺ τῶν σαρισῶν μεγέθει λειπόμενα· δοκεῖ δ' ἡ τούτων

CONSTITUTIO VI.

τες ἢ λίθους βάλλοντες, τοὺς μὲν διὰ χειρός, τοὺς δὲ διὰ σφενδόνης. στολὰς δὲ εἶχον στερεὰς καὶ πηκτὰς ἀντὶ λωρικίων καὶ κλιβανίων καὶ τῶν ἄλλων.

36. Τὸ δὲ τῶν πελταστῶν λεγομένων εἶδος, ὅπερ 37.
οἱ νεώτεροι τῶν τακτικῶν οὐκ ἐδήλωσαν (οἶμαι δέ, ὡς
ἄνω | μοι εἴρηται, τοῖς ψιλοῖς αὐτὸ συμμίξαντες), καὶ [p. 65. M.]
αὐτὸ μὲν εἶχεν ὁπλισμόν, ἐλαφρότερον δὲ τῶν ἄλλων. εἶχε γὰρ πέλτην, ὅ ἐστι σκουτάριον μικρόν, καὶ τὰ δόρατα αὐτῶν ἤγουν τὰ κοντάρια πολὺ τῶν λεγομένων σαρισσῶν παρὰ τοῖς παλαιοῖς κοντότερα. (αἱ δὲ σάρισσαι ἦσαν κοντάρια μακρὰ ἕως πηχῶν ιδ' καὶ ἄχρι πηχῶν

1544. *στερεὰς*] *ἰσχυρὰς* **AP₁V** || **1546.** §. 36, 37.] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" XL 3: *Καὶ μικρόν τι πρὸς βαρυτέραν μέντοι τῶν ψιλῶν ἀφόπλισιν εἶχον οἱ πελτασταί, πολὺ δὲ τῶν ὁπλιτῶν καὶ οὗτοι ἐλείποντο· ἀσπίδες γὰρ αὐτοῖς ἦσαν οὐ πλέον σπιθαμῶν τριῶν πρὸς τῇ ἡμισείᾳ· καὶ πρὸς τούτοις δόρατα ὀργυιῶν μάλιστα δύο καὶ ἡμισείας ἀκόντιά τε ἀνὰ δύο ἑκάστῳ.* || *λεγόμενον* **AP₁V** || **1547—1548.** Verba *οἶμαι . . . . εἴρηται* omm. **AP₁V** || Cf. VI, 24 || **1548.** *αὐτὸ ὡς ὑπολαμβάνω συμμ.* **AP₁V** || **1549.** Librarius cod. **W** *ἐλαφρὸν* voluit scribere primum; *ι* in ras. || **1552.** *σαρισσῶν* **P₁V** || *κονδότερα* **MW**; cf. *Dieterich* 105 || *σαρισαι* **W**, *σαρισσαὶ* **P₁V** || **1553.** *μικρὰ* **P₁V** ||

36. *οἱ δὲ πελτασταὶ εἶχον ἐξόπλισιν βαρυτέραν μὲν τῶν ψιλῶν, ἐλαφροτέραν δὲ τῶν ὁπλιτῶν. εἶχον δὲ καὶ σκουτάρια μικρὰ καὶ κοντάρια κοντότερα πολὺ παρὰ τὰς παλαιὰς σαρίσσας, αἵτινες ἦσαν τῆς Μακεδονικῆς ἐξοπλίσεως.*

364. *σαρίσας* C || In C p post *ἐξοπλίσεως* §. 39. legitur, deinde caput VII.

ὅπλισις μέσην ἔχειν τάξιν τῶν ψιλῶν καὶ τῶν ἰδίως λεγομένων ὁπλιτῶν, βαρυτέρα μὲν οὖσα τῶν ψιλῶν, κουφοτέρα δὲ τῶν ὁπλιτῶν.

Aeliani Tact. theor. XII: Ἡ δὲ ὅπλισις ἔσται τῆς φάλαγγος ἀσπίσι καὶ δόρασιν· ἀσπὶς μεν οὖν ἔστιν ἡ ἀρίστη χαλκῆ, Μακεδονική, οὐ λίαν κοίλη, ὀκταπάλαιστος· δόρυ δὲ μὴ ἔλαττον ὀκταπήχους, τὸ δὲ μήκιστον μέχρι τοῦ δύνασθαι ἄνδρα κρατοῦντα χρῆσθαι εὐμαρῶς.

CONSTITUTIO VI.

ις'. ταῦτα δὲ ἦσαν μάλιστα τῆς Μακεδονικῆς ὁπλίσεως.) ἐδόκει δὲ ἡ τῶν πελταστῶν ὅπλισις μέσην ἔχειν τάξιν τῶν τε ψιλῶν καὶ τῶν ἰδίως λεγομένων ὁπλιτῶν, βαρυτέρα μὲν οὖσα τῶν ψιλῶν, ἐλαφροτέρα δὲ τῶν ὁπλιτῶν.

38. 37. Ἦν δὲ παρὰ τοῖς ὁπλίταις καὶ ἀσπὶς Μακεδονικὴ χαλκῆ, οὐ λίαν κοίλη, ἤγουν σκουτάριον στρογγύλον, μέγα, ἁπαλωτέραν ἔχον τὴν κοιλότητα, τὸ δὲ μέτρον αὐτῆς σπιθαμῶν τριῶν. ἦν δὲ καὶ κοντάριον οὐ μικρότερον πηχῶν η', τὸ δὲ μακρότερον μέχρι τοῦ δύνασθαι ἄνδρα κρατοῦντα κινεῖν αὐτὸ εὐκόλως.

ιδ'] ιε P₁ || **1554.** Verba *ταῦτα δὲ . . . . ὁπλίσεως* omm. P₁V || **1557—1558.** *βαρυτέρα . . . . ὁπλιτῶν* omm. P₁V || **1559.** *Ἦν* W || **1560.** *χαλκὴ* MWP₁ || Ad *κοίλη* in mge cod. W notatum *βαθεῖα* || **1560.** *τὸ στρογγύλον* P₁V || **1561.** *ἁπαλωτέραν* ego (cf. *Hesych.* *ἁπαλός· μικρός*), *ἁπλοτέραν* WA, *ἁπλότεραν* M, *ἁπλωτέραν* P₁V || **1562.** *ζ* WP₁V || **1563.** *Π* codd., habebat sine dubio et W, sed hic inde ab *Π* usque ad **1564** *ἄνδρα* litterae evanuerunt || *μακρότατον* AP₁V.

fol. 7v (v. supra) p. 4. Meurs. p. 1229 Lami. 37. | || εἶχον δὲ καὶ σκουτάρια Μακεδονικὰ ||| χαλκᾶ, στρογγύλα καὶ μεγάλα, οὐ πολὺ βαθέα, ἀλλ' ἁπλότερα, τὸ δὲ μέτρον αὐτῶν ἦν σπιθαμῶν τριῶν. εἶχον δὲ καὶ κοντάρια οὐ μικρότερα παρὰ τοὺς ὀκτὼ πήχεις, τὸ δὲ μακρότερον κοντάριον ἦν, ὅσον δύναται ἀνὴρ κρατεῖν καὶ κινεῖν εὐκόλως αὐτό.

366. cf. 214. || 367. *μακρότερα* p.

Aeliani Tact. theor. XIV, 1: Ἡ δὲ Μακεδονικὴ φάλαγξ τοῖς πολεμίοις ἀνύποιστος ἐδόκει διὰ τὴν ἐν ταῖς τάξεσι κατασκευήν.

2. ὁ γὰρ ἀνὴρ ἵστατο σὺν τοῖς ὅπλοις κατὰ τὰς ἐναγωνίους πυκνώσεις ἐν πήχεσι δύο· τὸ δὲ τῶν σαρισῶν μέγεθός ἐστι κατὰ μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσιν ἑκκαίδεκα πηχῶν, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν δεκατεσσάρων.

3. τούτων δὲ τέσσαρας πήχεις ἀφαιρεῖ τὸ μεταξὺ τοῖν χεροῖν

CONSTITUTIO VI.

38. Ἡ δὲ Μακεδονικὴ φάλαγξ ἐκείνη ἤγουν ἡ 39. παραταγὴ ἐδόκει τοῖς πολεμίοις ἀνυπόστατος εἶναι διὰ τὴν ἐν ταῖς τάξεσι κατασκευήν. ἵστατο γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐξωπλισμένος ἐν τῷ τοῦ ἀγῶνος τῆς συμβολῆς καιρῷ καταπυκνουμένης τῆς παραταγῆς ἐν τῇ ἑκάστου στάσει εἰς πήχεις δύο, κατέχων τὴν σάρισαν ἤγουν τὸ μακρὸν κοντάριον, ὅπερ, ὥς μέν τινες ἔφασαν, πηχῶν ιϛʹ, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν πηχῶν ιδʹ. τούτων δὲ τέσσαρες μὲν πήχεις ἀφαιρεῖ τὸ μεταξὺ τῶν χειρῶν εἰς τὸ ὀπίσω, οἱ

1565. δὲ posterius inseritur in **W** || φάλαξ **M** || **1566.** Ad ἀνυπόστατος in mge cod. **W** αναπάντητος legitur || **1567.** ὁ omm. **P₁ V** || **1568.** ἐν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ πολέμου συμβολῆς **A P₁ V** || **1569.** ἐν τῇ στάσει ἑκάστου (**P₁ V** addunt ἀνδρὸς) **A P₁ V** || **1570.** β̄ **P₁ V** || σάρισσαν **P₁ V** || **1571.** Pro verbis ὅπερ . . . . ἔφασαν] ὃ (ὁ **V**) πρῶτον (πρῶτος **V**) μέν τινες εἶπον **P₁ V** || ἔφασαν] εἶπον **A** || ἑξκαίδεκα **M W** || **1572.** δεκατεσσάρων **W** || τέσσαρες **M W**, δ̄ **A**, τέσσαρας **P₁ V**; cff. *Helbing* 53, *Blass-Debrunner* §. 46, 2. || μὲν omm. **P₁V**.

38. ἡ δὲ Μακεδονικὴ παραταγὴ διὰ τοῦτο ἀναπάντητος ἦν τοῖς πολεμίοις διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς τάξεως αὐτῆς. ἵστατο γὰρ ὁ πεζὸς ἐξωπλισμένος εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου. ἦν δὲ πυκνὴ ἡ παραταγή, ὥστε εἷς ἕκαστος πεζὸς ἐκράτει τόπον, ὅπου ἕστηκε, πήχεων δύο καὶ ἐβάσταζε τὴν σάρισσαν ⟨ἤγουν⟩ τὸ μακρὸν κοντάριον, ὅπέρ τινες ἔλεγον εἶναι πήχεων δεκαέξ, τῇ δὲ ἀληθείᾳ πήχεων δεκατεσσάρων, καὶ τέσσαρες μὲν πήχεις ἦσαν εἰς τὸ κράτημα καὶ εἰς τὸ ὀπίσω μέρος, ⟨οἱ δὲ λοιποὶ δέκα εἰς τὸ ἔμπροσθεν πρὸ τῶν σωμάτων.⟩

370—371. Verba ἐξωπλισμένος . . . . πεζὸς omissa sunt in p || 372. σάρισαν C || ἤγουν inserui || ὅπερ C || 373. δέκα ἕξ p || δʹ C || 374. Verba οἱ δὲ . . . . σωμάτων inserui || Continuatur in C p verbis οἱ δὲ λοιποὶ vs. 356

διάστημα τῆς προβολῆς· οἱ δὲ λοιποὶ δέκα πήχεις προπίπτουσι πρὸ τῶν σωμάτων ἑκάστου τῶν ἐν τῷ πρώτῳ ζυγῷ τεταγμένων ὁπλιτῶν.

CONSTITUTIO VI.

δὲ λοιποὶ δέκα πήχεις εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἐκτείνονται πρὸ τῶν σωμάτων.

39. *Τοσαῦτα μὲν οὖν καὶ περὶ τῆς καθ' ἕνα ἄνδρα στρατιώτην ὁπλίσεως ἔκ τε τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νεωτέρων τακτικῶν ἀναλεξάμενοι διεταξάμεθά τε καὶ διωρισάμεθα, ἵνα ἔχων αὐτῶν τὴν γνῶσιν ἐκλέγῃ τὸ χρήσιμον.*

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ

διάταξις ζ'.

Περὶ γυμνασίας καβαλλαρικῆς καὶ πεζικῆς.

1. 1. *Ἑξῆς δὲ καὶ περὶ τῆς αὐτῶν γυμνασίας πρὸ τῶν πολεμικῶν ἀγώνων ὀφειλούσης γίνεσθαι μετρίως σοι καὶ συντόμως ὑπαγορεύσομεν, ὦ στρατηγέ, ἵνα προπαρα-*

1576. *καθένα* **MW**, *καθἕνα* **V** || **1577.** *στρατιωτῶν* **A** || Verba *στρατιώτην . . . . . νεωτέρων* omm. **P₁V** || **1578—1579.** Pro *ἀναλ. . . . . διωρισάμεθα* **AP₁V** *συνελεξάμεθα, διωρισάμεθά* (*διωρίσαμέν* **P₁V**) *τε καὶ διεταξάμεθα* habent || **1579.** *γνῶσιν*] *γνώμην* **AP₁V** || **1580—1582.** Inscriptio: *πολεμικῶν παρασκευῶν* [quod omm. **P₁V**] (*παρασκευ̃* **W**) *διάταξις* (*διαταξ* **W**) *ξ* (*ἑβδόμη* **A**): *περὶ γυμνασίας καβαλλαρικῆς καὶ πεζικῆς* **MWAP₁V** || **1584.** *σοι γίνεσθαι μ. σοι* **AP₁V** || **1585.** *ὑπαγορεύσωμεν* **W**.

---

39. **τοσαῦτα καὶ περὶ τῆς ἐξοπλίσεως ἑνὸς ἑκάστου στρατιώτου καὶ ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων τακτικῶν διεταξάμεθα, ἵνα γινώσκῃς αὐτὰ καὶ ἐκλέγῃς τὸ χρήσιμον.**

Περὶ γυμνασίας τῶν στρατιωτῶν.

1. **Εἴπωμεν ἄρτι συντόμως, στρατηγέ, καὶ τὸ πῶς ὀφείλουσι γυμνάζεσθαι πρὸ τοῦ πολέμου οἱ καβαλλάριοι καὶ οἱ πεζοί. ἁρμόζει γάρ, ἵνα ποιῇς συνεθίζεσθαι πρὸς τοὺς**

375. *καὶ* om. p || 377. Inscriptio desideratur in c.

Onas. Strat. Cap. IX. 2.: ἐν δὲ ταῖς χειμασίαις γυμναζέτω τὰ στρατόπεδα, καὶ πολεμικὰ καὶ σύντροφα ποιείσθω τοῖς δεινοῖς, μήτ' ἀργεῖν ἐῶν, μήτε ῥᾳθυμεῖν· ἡ μὲν γὰρ ἀργία τὰ σώματα μαλθακὰ καὶ ἀσθενῆ κατεσκεύασεν, ἡ δὲ ῥᾳθυμία τὰς ψυχὰς ἀνάνδρους καὶ δειλὰς ἐποίησεν· αἱ γὰρ ἡδοναὶ δελεάζουσαι τῷ

CONSTITUTIO VII.

σκευάζῃς αὐτοὺς ἐθίζεσθαι πρὸς ‖ τοὺς ἀληθεῖς κινδύνους c. 712. διὰ τῶν ἐν γυμνασίᾳ κινδύνων. τὸ γὰρ ἀγύμναστον παντελῶς ἀμαθὲς καὶ τυφλὸν πρὸς τὰς ἀθρόας καὶ ἀμελετήτους ἐγχειρήσεις εὑρίσκεται.

2. Ἢ γὰρ ἐν καιρῷ χειμῶνος ἢ ἐν ἑτέρῳ καιρῷ, ἐν 2. ᾧ ἐστιν ἀνοχὴ πολέμου ἤ τινων ἐπελεύσεων κατὰ πολεμίας γῆς ἄνεσις, γυμνάζειν σε χρὴ τὰ στρατόπεδα καὶ ποιεῖν τοὺς στρατιώτας πολεμικοὺς καὶ ὥσπερ συντρόφους τῶν πόνων διὰ τοῦ ἐθισμοῦ καὶ μὴ ἀφίῃς αὐτοὺς ἀργεῖν μήτε ῥαθυμεῖν. καὶ γὰρ ἡ ἀργία μαλακὰ καὶ ἀσθενῆ ποιεῖ τὰ σώματα, ἡ δὲ ῥαθυμία δειλὰς καὶ ἀνάνδρους τὰς ψυχὰς παρασκευάζει. αἱ γὰρ ἡδοναὶ τὸ

1589. ἐγχειρίσεις **V** ‖ **1590.** ἡ γὰρ **P$_1$V** ‖ **1590—1591.** ἐνῶ **W A** ‖ **1591.** ἢ τινῶν **codd.** ‖ **1592.** σὲ **W** ‖ **1594.** ἀφῇς **A P$_1$ V** ‖ **1595. 1596.** ῥαθυμεῖν, ῥαθυμία **codd.** ‖ Ad μαλακὰ in mge cod. **W** χαυνα notatur ‖ **1597.** τὸ omm. **A P$_1$**.

κινδύνους τοῦ πολέμου διὰ τῶν κινδύνων τῆς γυμνασίας. οἱ γὰρ κίνδυνοι, οὓς ὑπομένομεν ἐθέλοντες, | ποιοῦσιν ἡμᾶς συνεθίζεσθαι καὶ πρὸς τοὺς κινδύνους ἐπερχομένους καὶ μὴ fol. 8ʳ θελόντων ἡμῶν. εἰ δ' ἐστὶν ἄνθρωπος ἀγύμναστος, εἰς πρᾶγμα εὑρίσκεται παντελῶς ἀμαθής.

2. διὰ τοῦτο εἰς καιρὸν χειμῶνος ἢ εἰς ἄλλον καιρόν, ὅτέ ἐστιν ἀνοχὴ τοῦ πολέμου καὶ οὐκ ἀπέρχεται ὁ στρατὸς εἰς τὴν πολεμίαν γῆν, ὀφείλεις γυμνάζειν αὐτὸν καὶ ποιεῖν τοὺς στρατιώτας πολεμικούς, καὶ συνεθίζειν πρὸς τοὺς πόνους καὶ μὴ ἀφιέναι αὐτοὺς ἀργεῖν καὶ ῥαθυμεῖν. ἡ γὰρ ἀργία χαῦνα καὶ ἀσθενῆ ποιεῖ τὰ σώματα, ἡ δὲ ῥαθυμία

381. τοὺς ἐπερχ. C ‖ 382. εἰ vix distinguitur in C (cf. v) ‖ ἔστιν C ‖ πράγμα p ‖ 383. ὅτε ἔστιν C, ὅτι ἐστὶ p ‖ 384. στρατηγὸς p ‖ ὀφείλει p ‖ 385. πολεμίους p.

καθ᾽ ἡμέραν συνήθει τὰς ἐπιθυμίας διαφθείρουσι καὶ τὸν εὐτολμότατον. 3. ὅθεν οὐ μακρὰν ἀπάγειν τοὺς ἄνδρας τῶν πόνων· ἐπειδὰν γὰρ μετὰ χρόνον ἀναγκάζωνται πρὸς τὰ πολεμικὰ χωρεῖν, οὔθ᾽ ἡδέως ἐξίασιν, οὔτ᾽ ἐπιπολὺ μένουσιν, ἀλλ᾽ ἐκδεδιῃτημένοι ταχὺ μὲν ὀρρωδοῦσι, πρὶν ἢ καὶ πειρᾶσαι τὰ δεινά, ταχὺ δὲ καὶ πειράσαντες ἀποχωροῦσιν, οὔτ᾽ ἐλπίζειν, οὔτε φέρειν τοὺς κινδύνους δυνάμενοι. X, 1, 1. διόπερ ἀγαθοῦ στρατηγοῦ καὶ τὰ χρήσιμα τότε κατα-

CONSTITUTIO VII.

καθ᾽ ἡμέραν δελεάζουσαι καὶ τὸν εὐτολμότατον διαφθείρουσι. καὶ ὅτ᾽ ἂν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνεθέντες | πάλιν [p. 67. M.] ἐπὶ τοὺς πόνους ἔλθωσιν, οὔτε ἡδέως ἐξίασιν, οὔτε ἐπιπολὺ καρτερήσουσιν, ἀλλ᾽ εὐθέως φεύγουσιν, πρὶν ἢ καὶ πεῖραν λαβεῖν τῶν πολεμικῶν πόνων. εἰ δὲ καὶ εἰς πεῖραν ἐπὶ μικρὸν ἔλθωσιν, ταχέως ἀποχωρήσονται, φέρειν τοὺς πόνους καὶ κινδύνους οὐ δυνάμενοι. διόπερ καὶ ἀγαθὸν ἐγὼ κρίνω στρατηγόν, ὅτ᾽ ἂν τὰ χρήσιμα τότε σκευάζῃ,

1598. *καθημέραν* **W**, *καθήμέραν* **P₁ V** || *δελεάζουσι* **P₁ V** || *εὐτολμώτατον* **M**, *ευτολμώτατον* **W** || **1598. 1599.** *διαφθείρουσιν* **W** || **1599.** *ἀνεθέντας* **P₁ V**; in mge cod. **W**: *ηγουν εκ τῶν κόπων καὶ πονων ἀργησαντες* || **1600.** *ἐξίασιν* ego, *ἔξουσιν* codd. || **1600. 1601.** *ἐπὶ πολὺ* **A** || **1601.** *φεύγουσι* **A P₁ V** || *ἢ καὶ* omm. **A P₁ V** || **1602.** Verbo *πόνων* **P₁** addit *ἀνάγκαι* || *πεῖραν* **M**, *πειραν* **W** || **1603.** *ἔλθωσι* **P₁ V** || *ἀποχωρήσονται* Vári, *ἀποχωρίζονται* codd. || **1605.** *τὰ χρήσιμα* omm. **A P₁ V** || *σκευάζῃ*] *προκατασκευάζῃ* **A P₁ V**.

δειλὰς καὶ ἀνάνδρους ποιεῖ τὰς ψυχάς. καὶ ὅταν πολὺν χρόνον ἀργήσῃ ὁ λαὸς ἐκ τοῦ κόπου καὶ πάλιν ἔλθῃ εἰς αὐτόν, οὔτε ἀποδέχεται τὸν κόπον, οὔτε καρτερεῖ ἐπιπολύ, ἀλλὰ παραυτὰ φεύγει πρὸ τοῦ λαβεῖν πεῖραν τοῦ κόπου, ὃν ἔχει ὁ πόλεμος, ἂν δὲ ὀλίγον γεύσηται τοῦ τοιούτου κόπου, ἀναχωρεῖ ταχέως, μὴ δυνάμενος ὑπομένειν τοὺς πόνους καὶ κινδύνους. διὰ τοῦτο καλὸν ἐγὼ λέγω στρατηγόν, τὸν διατασσόμενον τοῖς στρατιώταις p. 6. Meurs. χρήσιμα ἔργα τότε, ὅτε οὐ κατεπείγουσιν || οἱ κόποι καὶ αἱ ἀνάγκαι τοῦ πολέμου.

389. 390. *γεύσεται* p.

σκευάζειν, ὅτ' οὐκ ἐπείγουσιν αἱ τῶν ἐκ παρατάξεως ἀγώνων ἀνάγκαι, καὶ τὰ ἄχρηστα διὰ τὴν τῶν σωμάτων ἄσκησιν ἐπιτάττειν. . . . . *γυμναζέτω δὲ τοιοῖσδέ τισι τρόποις.*

Urbicii I 1: *Πῶς δεῖ γυμνάζειν τὸν καθένα ἄνδρα ἐν ταῖς μελέταις;*

Urbicii XII, 8, 2: *Πῶς δεῖ γυμνάζειν τοὺς σκουτάτους καθένα αὐτῶν; Εἰς μονομαχίαν μετὰ σκουταρίων καὶ*

CONSTITUTIO VII.

καὶ διατάττῃ καὶ ἔργα καὶ πράγματα, ὅτε οὐ κατεπείγουσιν αἱ τῶν πολεμικῶν πόνων ἀνάγκαι.

3. *Γύμναζε δὲ τὸν στρατὸν τοιούτοις τρόποις καὶ ἐπιτηδεύμασι· πρῶτον μὲν τὸν καθένα στρατιώτην ὡς* 3.
ἐν μελέτῃ, τοὺς μὲν ὁπλίτας σκουτάτους πεζῇ ἤγουν τοὺς φοροῦντας τὴν πανοπλίαν εἰς μονομαχίας μετὰ σκουταρίων καὶ βεργίων ἀντὶς ἀλλήλων, εἰς τὸ ῥῖψαι 4.

1606—1607. Verba *καὶ διατάττῃ . . . . πολεμικῶν* om. **P$_1$** || **1606.** *ὅτ' ἂν* **MWA**; cf. XII, 138, XX 175 [Mgn.] || *οὐ κατεπείγουσιν* (*-ωσιν* **W**) **MA**, *οὐκεπείγουσιν* **V** || **1607.** *καὶ διαπόνων* **P$_1$** || **1607—1609.** Ex verbis *ἀνάγκαι . . . . μὲν τὸν* haec tantum possunt distingui in **W**: *ἀ* | *αι* | *στρα* | *τοιου* | *πονοις καὶ ἐπιτηδεύμασιν* | *πρῶτον μὲν* || **1608.** *γυμνάζεσθαι δὲ* **P$_1$** || *πόνοις* **MW** || **1609.** *τὸν καθένα*] *ἕνα ἕκαστον* **AP$_1$V** || **1611.** *μοναχίας* **V** || **1612.** *ἀντὶς*] *ἐξεναντίας* **AP$_1$**, *ἐξ ἐναντίας* **V**; in mge cod. **W**: *ἀπεναντι*; cf. Const. Porph. De cerem. aul. Byz. II. p. 317—319 et *Κουμανούδης Συναγωγὴ λέξ. ἀθησ.* (Athenis, 1883) p. 32 || **1612.** *ῥίψαι* **codd.**

3. γύμναζε δὲ τὸν στρατὸν διὰ τοιούτου τρόπου καὶ ἐπιτηδευμάτων· καὶ πρῶτον μὲν τοὺς σκουταράτους, ἕνα ἕκαστον ||| στρατιώτην πεζόν, φοροῦντα τὰ ἄρματα, ἄλλον ἔκβαλλε c. 1232. **Lami.**
μετ' ἄλλου καὶ γύμναζε αὐτοὺς εἰς μονομαχίαν, βασταζέτωσαν δὲ καὶ σκουτάρια καὶ βεργία. γύμναζε δὲ αὐτοὺς εἰς τὸ ῥῖψαι ἀπὸ μακρόθεν ῥιπτάριον καὶ σαλίβαν ἢ τζικούριον.

393. *στρατὸν* Meursius, *στρατηγὸν* C p || *διὰ τοῦ τοιούτου* p || 394. *ἅρματα* C || *ἄλλον* ego, *αὐτοῦ* C p *ἔκβαλε* C || 396. *ῥίψαι* C p.

βεργίων ἀντὶς ἀλλήλων· εἰς τὸ ῥῖψαι μήκοϑεν βηρύτταν καὶ ματζυβάρβουλον.

3. *Πῶς δεῖ γυμνάζειν τοὺς ψιλοὺς ἤτοι σαγιττάτωρας;* Εἰς τοξείαν σύντομον κατὰ κοντοῦ ὑψηλοῦ ἀπὸ διαστήματος . . . . . . εἰς τὸ ῥίπτειν μήκοϑεν βηρύττας καὶ σφενδόβολα· εἰς πηδήσεις καὶ δρόμους.

Urbicii I 1: Εἰς τὸ τοξεύειν πεζῇ συντόμως . . . . ἡ γὰρ ταχυτὴς καὶ ἐκτινάσσεσϑαι παρασκευάζει τὴν σαγίτταν καὶ

CONSTITUTIO VII.

μήκοϑεν ῥικτάριν καὶ ματζυβάρβουλον, ὃ λέγεται νῦν
5. σαλίβα, καὶ τζικούριν, τοὺς δὲ λεγομένους ψιλοὺς οὕτω
γυμνάσεις· εἰς τοξείαν σύντομον κατὰ κονταρίου ὑψηλοῦ
6. ἀπὸ διαστήματος, εἰς τὸ ῥίπτειν μήκοϑεν ῥικτάριν καὶ
7. σφενδόβολον, εἰς πηδήσεις καὶ δρόμους κατά τε ὁμαλῶν
τόπων καὶ ἀνωμάλων.

4. Τοὺς δὲ καβαλλαρίους γυμνάσεις εἰς τὸ τοξεύειν συντόμως· ἡ γὰρ ταχυτὴς καὶ ἐκτινάσσεσϑαι παρα-

1613. ῥηκτάριον **M**, ῥηκτάριν **W**, ῥιπτάριον **A P_1 V**, ῥικτάριν **ego** scripsi || ματζυβάρβουλον **A**, ματζοβάρβουλον **P_1V**, ματζυάρβουλον **MW**; cf. p. 116 et 119. || ὃ] ὅπερ **AP_1V** || **1614.** καὶ] ἢ **A**, ἢ καὶ **P_1V** || τζικούριον **AP_1V** || οὕτως **AP_1V** || **1616.** μήκοϑεν] cf. *Haase* Leo Diaconus (Bonnae, 1828) 515. || ῥηκτάριν **M**, ῥηκτάριν **W**, ῥιττάριον **AP_1V** || **1617.** εἰσπηδήσεις **P_1V** || **1619.** εἰς τὸ omm. **AP_1V** || **1620.** ταχύτης **M**; in **W** ταχυτὴς ex ταχύτης corr. || ἐκτεινάσσεσϑαι **M.**

τοὺς δὲ ψιλοὺς γύμναζε οὕτω· στῆσον κοντάριον ὑψηλὸν ἀπὸ διαστήματσς καὶ γύμναζε αὐτοὺς εἰς τοξείαν σύντομον καὶ εἰς τὸ ῥίπτειν ἀπὸ μακρόϑεν ῥιπτάριον καὶ σφενδόβολον. γύμναζε δὲ αὐτοὺς καὶ εἰς πηδήματα καὶ εἰς δρόμους καὶ εἰς ὁμαλοὺς τόπους καὶ εἰς δυσκόλους καὶ εἰς τραχεῖς.

4. τοὺς δὲ καβαλλαρίους γύμναζε εἰς τὸ τοξεύειν συντόμως. τὸ γὰρ ταχέως τοξεύειν

398. σφενδοβόλον C p.

ἰσχυρῶς βάλλεσθαι, ὅπερ τῶν ἀναγκαίων ἐστὶ καὶ τοῖς ἐφίπποις χρήσιμον . . . . . .

2. Εἰς τὸ τοξεύειν πεζῇ ἀπὸ διαστήματος συντόμως, εἴτε κατὰ κονταρίου, εἴτε καθ᾽ ἑτέρου σημείου.

3. Εἰς τὸ τοξεύειν ἐπάνω ἵππου τρέχοντος συντόμως, ἔμπροσθεν, ὄπισθεν, δεξιᾷ, ἀριστερᾷ.

4. Εἰς τὸ πηδᾶν ἐφ᾽ ἵππους.

5. Εἰς τὸ τοξεύειν συντόμως ἐπάνω ἵππου τρέχοντος μίαν ἢ δευτέραν σαγίτταν καὶ ἀποτίθεσθαι τὸ τόξον τεταμένον ἐν τῷ

CONSTITUTIO VII.

σκευάζει τὴν σαγίτταν καὶ ἰσχυρῶς βάλλεσθαι, ὅπερ τῶν
ἀναγκαίων ἐστί, καὶ τοῖς ἐπὶ ἵππων ὀχουμένοις χρήσι-
μον. καὶ ἔτι εἰς τὸ τοξεύειν πεζῇ ἀπὸ διαστήματος 8.
συντόμως, εἴτε κατὰ κονταρίου, εἴτε κατὰ ἑτέρου
σημείου.

5. Εἰς τὸ τοξεύειν ἐπάνω ἵππου τρέχοντος συντόμως 9.
ἔμπροσθεν, ὄπισθεν, δεξιᾷ, ἀριστερᾷ· εἰς τὸ πηδᾶν ἐφ᾽
ἵππους· εἰς τὸ τοξεύειν συντόμως ἐπάνω ἵππου τρέ- 10.
χοντος μίαν ἢ καὶ δευτέραν σαγίτταν καὶ ἀποτίθεσθαι

1621. σαγίταν **A P₁ V** || 1621—1623. Verba τῶν . . . . διαστήματος avulsa in **W** || 1622. ἐφίππων **P₁ V**, ἐπὶ τῶν ἵππων **A** || 1623. ἔστι **A** || 1624. σύντομος **P₁ V** || κατὰ prius omm. **P₁ V** || 1627. δεξιά et ἀριστερά codd. || 1627—1628. εἰς τὸ πηδ. ἐφ᾽ ἵππους omm. **P₁ V** || 1628. συντόνως **M W** || 1629. σαγίταν **A P₁ V.**

(οἱονεὶ τὴν σαγίταν καὶ τινάσσεσθαι καὶ κρούειν ἰσχυρῶς) ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ χρήσιμον καὶ εἰς τοὺς πεζοὺς καὶ εἰς τοὺς καβαλλαρίους. ἔτι δὲ γύμνασον τοὺς καβαλλαρίους καὶ εἰς τὸ τοξεύειν πεζοὺς ἀπὸ διαστήματος συντόμως εἴτε κοντάριον, εἴτε εἰς ἄλλο τι σημάδιον.

5. ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ τοξεύειν συντόμως ἐπάνω ἱππαρίου τρέχοντος· ἵνα δὲ τοξεύωσιν ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, δεξιὰ καὶ ἀριστερά. γύμνασον αὐτοὺς καὶ εἰς τὸ πηδᾶν εἰς ἱππάρια,

402. κρούειν C p. C ita, ut hodie adhuc antiqua lectio κρίνειν (cf. v) lucidior || 403. Verba καὶ εἰς τοὺς πεζοὺς iterantur in C || 404. καὶ πεζοὺς εἰς τὸ τοξεύειν p || 405—407. Verba ἵνα . . . . ἱππα-

ἰδίῳ θηκίῳ, ἐὰν πλατύ ἐστιν, ἢ ἐν ἄλλῳ ἡμιθηκίῳ ἐπὶ τούτῳ γινομένῳ· καὶ ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ κονταρίου ἐκ τοῦ νώτου ἀναβασταζομένου.

6. Εἰς τὸ ἔχειν μὲν τὸ τόξον τεταμένον ἐν τῷ θηκίῳ, κρατεῖν δὲ τὸ κοντάριν καὶ συντόμως ἀποτίθεσθαι αὐτὸ ἐν τῷ νώτῳ, ἐπιλαμβάνεσθαι δὲ τοῦ τόξου. ⟨. . . . .⟩ ταῦτα δὲ καλόν ἐστι

CONSTITUTIO VII.

τὸ τόξον τεταμένον ἐν τῷ θηκαρίῳ, ἐὰν πλατύ ἐστιν, ἢ ἐν ἄλλῳ ἡμιθηκίῳ ἐπὶ τούτῳ γινομένῳ εὐκαίρως· καὶ ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ κονταρίου ἐκ τοῦ ὤμου βασταζομένου.

6. Καὶ εἰς τὸ ἔχειν μὲν τὸ τόξον τεταμένον ἐν τῷ θηκαρίῳ, κρατεῖν δὲ τὸ κοντάριν καὶ συντόμως ἀποτίθεσθαι αὐτὸ ἐν τῷ ὤμῳ, ἐπιλαμβάνεσθαι δὲ τοῦ τόξου.

c. 737. *11.* 7. ‖ Εἰς τὸ ἐπέρχεσθαι ἀλλήλοις ἄνδρας δύο καὶ ὑποχωρεῖν καὶ πάλιν ἐπελαύνειν καὶ ἐξελίσσειν κατὰ τὸν

1630. τεταμμενον **W** ‖ ἐὰν] εἰ **P_1 V** ‖ ἐστιν om. **M** ‖ **1634.** τεταμμένον **M**, τεταμμενον **W** ‖ **1635.** κοντάριον **A P_1 V** ‖ **1637.** ἀλλήλους **P_1** ‖ **1637—1639.** E verbis εἰς τὸ usque ad λεγομένου haec tantum leguntur in **W**: ἐπέρ | θαι ἀλλήλοις ἄνδρας ‖ **1637.** β̄ **P_1 V.**

fol. 8v καὶ εἰς τὸ τοξεύειν συντόμως ἐπάνω ἱππαρίου τρέχοντος, | καθὼς εἴρηται, καὶ ⟨εἰς τὸ⟩ ῥίπτειν σαγίταν μίαν ἢ καὶ δύο, καὶ βάλλειν τὸ τοξάριον γεγεμισμένον εἰς τὴν θήκην αὐτοῦ ἢ εἰς ἄλλην θήκην μικροτέραν ἐπὶ τοῦτο αὐτὸ γινομένην πρὸς τὸ χωρεῖν γεγεμισμένον τὸ τοξάριον, καὶ ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ κονταρίου, ὅπερ βαστάζεται εἰς τὸν ὦμον αὐτοῦ.

6. γύμνασον δὲ αὐτοὺς καὶ εἰς τὸ ἔχειν τὰ τοξάρια γεγεμισμένα εἰς τὰς θήκας, καὶ κρατεῖν μὲν τὰ κοντάρια, καὶ συντόμως τίθεσθαι αὐτὰ εἰς τοὺς ὤμους αὐτῶν, ἐπιλαμβάνεσθαι δὲ καὶ τῶν τοξαρίων.

7. ὁμοίως δὲ γύμναζε αὐτοὺς καὶ εἰς τὸ ἐπελαύνειν εἰς ἀλλήλους ἄνδρας δύο καὶ

ρίου τρέχοντος omissa sunt in p ‖ 407. εἰς τὸ inserui ‖ 408. Pro σαγίταν μίαν ἢ καὶ δύο, quod ego scripsi, συγηρα η τα μίαν καὶ δύο σαγίτας C, συγαράτητα p; Moursius μίαν καὶ δύο σαγίτας supplevit ‖ καὶ om. p ‖ 409. γενομένην p.

καὶ ἐν τῷ ὁδοιπορεῖν τοὺς στρατιώτας ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ ἐπιτηδεύειν ἐπάνω τῶν ἵππων ποιεῖν· ἐκ τούτου γὰρ καὶ ἡ ὁδὸς ἀνεμποδίστως διανύεται καὶ οἱ ἵπποι οὐ συντρίβονται.

CONSTITUTIO VII.

τύπον τοῦ λεγομένου † παρακοντακίου. τινὰς δὲ 12.
αὐτῶν καλόν ἐστι καὶ ἐν τῷ ὁδοιπορεῖν τοὺς στρατιώτας
γυμνάζεσθαι ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ καὶ ἐπιτηδεύειν αὐτὰ
ἐπάνω τῶν ἵππων ποιεῖν. ἐκ τούτου γὰρ καὶ ἡ ὁδὸς
ἀνεμποδίστως ἐκτελεῖται καὶ οἱ ἵπποι οὐ συντρίβονται.
8. Ἐὰν δὲ συμβῇ καὶ χρονίσαι τὸ στράτευμα ἐν 13.
ἐξπεδίτῳ ἤγουν ἔνθα συνάγεται κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν
ὅλος ὁ στρατός, μὴ ἀργοὺς εἶναι τὸν καθένα, ἀλλ᾽
ἐθίζεσθαι αὐτούς, ὡς εἴρηται, πονεῖν. καὶ ποτὲ μὲν
γυμνάζεσθαι πονεῖν κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον,
ποτὲ δὲ ὡς ἐν παρατάξει καὶ ἐν ἀλλήλοις, ποτὲ δὲ εἰς

1639. *παρακοντακίου* codd., *παρακονταρίου* dedit **Lamius**; conicio *per contrarium* || **1640.** *ἐστιν* **W** || **1643.** *ἀνεμποδίστως* **A**, *ἀνεμπόδιστος* ceteri: cf. IX, 45. || *τελεῖται* **AP₁V** || **1644.** *καὶ* omm. **AP₁V** || **1644—1645.** *ἐν ἐξπεδίτῳ* **A**, *ἐν ἐξπεδίῳ* **P₁V**, *ἐν ἐξπεδήτῳ* **M**, *ἐνεξπεδήτω* **W**; cf. **679.** || **1646.** *τὸν καϑένα*] *τοὺς στρατιώτας* **AP₁V** || **1647.** *πονεῖν* omm. **AP₁V.**

ὑποχωρεῖν, καὶ πάλιν || ἐπελαύνειν καὶ γυμνάζεσθαι κατὰ τὸν τύπον τοῦ παρὰ κονταρίου. καλὸν δ᾽ ἐστίν, ἵνα τινὲς τῶν στρατιωτῶν, ἕως ἔτι περιπατοῦσιν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν, γυμνάζωνται καὶ ἐπιτηδεύωσι ποιεῖν αὐτὰ ἐπάνω τῶν ἱππαρίων αὐτῶν. ἐκ τούτου δὲ οὔτε εἰς τὴν ὁδὸν ἐμποδίζονται, οὔτε τὰ ἱππάρια αὐτῶν συντρίβονται. p. 7. Meurs.

8. ἂν δὲ συμβῇ χρονίσαι τὸ στράτευμα εἰς τὸν τόπον, ὅπου συνάγεται εἰς τὸν ἐπιτήδειον καιρὸν ὅλος ὁ στρατός, οὐκ ὀφείλουσιν ἀργεῖν οἱ στρατιῶται, ἀλλὰ μᾶλλον ἐθίζεσθαι, ὡς εἴρηται, κοπιᾶν καὶ ἐνεργεῖν. καὶ γυμνάζεσθαι ἄλλοτε μὲν ἕνα ἕκαστον πρὸς ἀλλήλους, ὡς εἴπομεν, ἄλλοτε δὲ εἰς παραταγὴν πρὸς ἀλλήλους, ἄλλοτε δὲ πάλιν ὀφείλουσι ποιεῖν ἄρματα, καὶ οὐδέποτε ἁρμόζει ἀργεῖν αὐτούς. ἡ γὰρ ἀργία οὐ μόνον νωθροὺς καὶ ἀνάν-

421. *καὶ γυμνάζεσθαι* om. p || *ἄλλοτε μὲν* evanuit in C || 423. *ἄρματα* C.

Onas. Strat. Cap. X. 1, 2.: *ἐκταττέτω πρῶτον ἀναδοὺς τὰ ὅπλα πᾶσιν, ἵν᾽ ἐν μελέτῃ σφισιν ᾖ τὸ μένειν ἐν τάξει, καὶ ταῖς ὄψεσι καὶ τοῖς ὀνόμασι συνήθεις ἀλλήλοις γιγνόμενοι, τίς ὑπὸ τίνα καὶ*

CONSTITUTIO VII.

ὅπλων ἐργασίας ἀπασχολεῖσθαι. ἡ γὰρ ἀργία οὐ μόνον νωθροὺς καὶ ἀνάνδρους ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ κενά τινα καὶ στασιώδη μελετᾶν αὐτοὺς παρασκευάζει καὶ παρεξάγει· γυμναζόμενοι δὲ πρὸς τοὺς ἑκουσίους πόνους, εὐκόλως ἄρα καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπενέγκωσι καὶ πρὸς τὰ παραγγελλόμενα αὐτοῖς ὑπακούειν ἐθισθῶσιν.

14. 9. Καὶ οὐ μόνον καθ᾽ ἕνα γυμνάσεις αὐτούς, ἀλλ᾽ ἐθίσεις καὶ καθόλου γινώσκειν τὰς ἰδίας τάξεις καὶ μένειν ἐν αὐταῖς, καὶ ταῖς ὄψεσι καὶ τοῖς ὀνόμασι συνήθεις ἀλλήλοις γίνεσθαι.

1650. Cf. *Inc. script. Byz.* saec. X. 49, 2: *ἡ γὰρ ἀργία καὶ τὸ μὴ γυμνάζεσθαι πάντῃ ἀνάνδρους καὶ ἐκλελυμένους ἀπεργάζεται* || *οὐ μόνον* iteratur in **P₁** || **1651.** Post *ἀνάνδρους* **A P₁ V** *τοὺς στρατιώτας* inserunt || *καὶ κενά τινα* omm. **A P₁ V** || **1651—1652.** *τινὰ* ante *μελετᾶν* inserunt **A P₁ V** || **1652.** *καὶ παρεξάγει* omm. **A P₁ V** || **1653.** *ἑκουσίως* **V** || *ἄρα* omm. **A P₁ V**; *ἄρ᾽ ἂν* ? || **1654.** *ὑπενέγκωσιν* **W**, *ὑπενέγκουσι* **P₁** || **1655.** *ἐθισθῶσιν* **P₁ V** || **1656.** *καθένα* **MW**, *καθ᾽ ἕνα* **V** || **1657.** *καθ᾽ ὅλου* **P₁** || **1658.** *ὀνόμασιν* **A** || **1659.** In *ἀλλήλοις* cod. **W** *ι* in ras.; *ἀλλήλους* ceteri.

δρους ποιεῖ τοὺς στρατιώτας, ἀλλὰ καὶ στάσεις τινὰς ἀργοῦντες καὶ πράγματα ἐναντία μελετῶσι. γυμναζόμενοι δὲ πρὸς τοὺς ἑκουσίους καὶ αὐτοθελημάτους κόπους, συνεθίζονται εὐκόλως καὶ πρὸς τοὺς ἀβουλήτους, παιδεύονται δὲ ὑπακούειν ταχέως καὶ πρὸς τὰ παραγγελλόμενα αὐτοῖς.

9. καὶ οὐ μόνον κατὰ ἕνα ἕκαστον στρατιώτην ὀφείλεις γυμνάζειν αὐτούς, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἀλλὰ καὶ τὸν στρατὸν ὅλον ἵνα συνεθίζῃς τοῦ γινώσκειν ἕκαστον τὸν τόπον αὐτοῦ καὶ ἵστασθαι ἐν αὐτῷ, ἵνα δὲ ἀπὸ τῆς ὄψεως καὶ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων γνωρίζωσιν ἀλλήλους καὶ συνήθεις πρὸς ἀλλήλους γινέσθωσαν.

425. *συνεθίζωνται* C || 429. *ὅλον στρατὸν* p || *συνεθίσῃς* C.

ποῦ καὶ μετὰ πόσους, ὑπ' ὀξὺ παράγγελμα πάντες ὦσιν ἐν τάξει· καὶ τάς τε ἐκτάσεις καὶ συστολὰς καὶ ἐγκλίσεις ἐπὶ λαιὰ καὶ δεξιά, καὶ λόχων μεταγωγὰς καὶ διαστήματα καὶ πυκνώσεις, καὶ τὰς δι' ἀλλήλων ἀντεξόδους καὶ εἰσόδους, καὶ τὰς κατὰ λόχους διαιρέσεις,

CONSTITUTIO VII.

10. *Καὶ τίς στρατιώτης ὑπὸ τίνα ἐστὶν ἄρχοντα καὶ ἐν ποίῳ βάνδῳ καὶ μετὰ πόσους ἄνδρας τάττεται, — γινώσκειν δὲ τὰ ὀξέα παραγγέλματα μετὰ τάξεως* 15. *παρὰ τῶν ἀρχόντων γινόμενα, οἷον τὰς ἐκτάσεις εἴτε κατὰ πλάτος, εἴτε κατὰ μῆκος τῆς παρατάξεως, ὁμοίως δὲ καὶ τὰς συστολὰς ἤγουν σφίγξεις εἰς πύκνωσιν· καὶ τὰς κλίσεις ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ καὶ ἐπὶ τὰ δεξιά· καὶ τὰς τῶν ὀρδίνων μεταποιήσεις· καὶ τὰ διαστήματα τῶν στάσεων ἀπὸ ἀνδρὸς εἰς ἄνδρα· καὶ τὰς μερικὰς αὐτῶν πυκνώσεις ἢ ἀραιώσεις· καὶ τὰς δι' ἀλλήλων ἀπαντήσεις*

1661. *πόσων ἀνδρῶν* **MW** || *τάσσεται* **AP₁V** || **1662.** *παραγγέλματα*] *πράγματα* **P₁V** || **1663.** Ad verba *οἷον τὰς ἐκτάσεις* in mge cod. **W** *ἤγουν ὅταν ὀφείλωσι παρεκταθῆναι* legitur || **1665.** *δὲ* omm. **P₁V** || *σφίγξεις εἰς*] *σφίγξεὶς* **P₁V** || **1666.** *καὶ* prius omm. **MW** || **1667.** *καὶ* om. **M,** *τὰ* **W,** sed in **W** loco eius rasura || **1668.** Verba inde a *στάσεων* usque ad *μερι*]*κὰς* oblitterata in **W** || *εἰς* om. **P₁** || **1669.** Verba *ἀραιώσεις . . . . ἀπαντήσεις* omm. **P₁V.**

10. *καὶ γινωσκέτω εἷς ἕκαστος στρατιώτης ὑπὸ ποῖον ἄρχοντά ἐστι καὶ εἰς ποῖον βάνδον, καὶ πόσοι ἄνδρες εἰσὶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. ὀφείλει δὲ γινώσκειν ὁ στρατὸς καὶ τὰ ταχέα παραγγέλματα τὰ γινόμενα μετὰ τάξεως παρὰ τῶν ἀρχόντων ἤγουν τὰς ἐκτάσεις εἴτε εἰς πλάτος, εἴτε εἰς μῆκος τῆς παραταγῆς ὀφειλομένας πυκνωθῆναι· καὶ πάλιν ὅταν μέλλωσι . . . .*

433. *στρατηγὸς* C p (cf. Leo Epil. 48 [Mgn.]), *στρατὸς* **Meursius** || 434. *ἐκστάσεις* C p || 436. In p continuatur verbis *τὰ τάγματα τῶν σχουταρίων* etc. 57. in C verbis *τοσαῦτα δὲ* etc. (v. ad vs. 437).

καὶ τὰς κατατάξεις καὶ τὴν ἐπὶ φάλαγγα ⟨τὴν ἐπὶ μῆκος⟩ ἐκτείνουσαν καὶ τὴν ἐπὶ βάθος ὑποστέλλουσαν, καὶ τὴν ἀμφιπρόσωπον μάχην, ὅτ' ἂν οἱ κατ' οὐρὰν ἐπιστρέψαντες πρὸς τοὺς κυκλουμένους μάχωνται, καὶ τὰς ἀνακλήσεις ἐκδιδασκέτω.

CONSTITUTIO VII.

καὶ ἀντιδιαβάσεις ἤτε ἐρχομένων ἢ ἀπερχομένων· καὶ τὰς κατὰ τὰς ἀκίας ἤγουν τοὺς ὀρδίνους διαιρέσεις αὐτῶν καὶ μερισμοὺς καὶ κατατάξεις.

[p.68.M.] *16.* 11. *Καὶ τὴν ⟨ἐπὶ⟩ φάλαγγα ἤγουν τὴν ὅλην παράταξιν, ὅτ' ἄν, ὡς εἴρηται, ἐπὶ βάθος συστέλληται καὶ ὅτ' ἂν ἐπὶ μῆκος ἐκτείνηται, καὶ τὴν λεγομένην ἀντίστομον ἤγουν δίστομον μάχην, ὅτ' ἂν οἱ λεγόμενοι οὐραγοὶ ἤτοι οἱ ὄπισθεν τῶν ὅλων ἀκιῶν ἐπιστρέψαντες*
[p. 69. M.] *πρὸς τοὺς | κυκλοῦντας κατὰ πρόσωπον μάχωνται ὡς πρωτοστάται, καὶ ὄπισθεν αὐτῶν ὁμοίως αὐτοῖς ἀντιστρέψῃ τὸ ἥμισυ τῆς ἀκίας· καὶ πάλιν τὰς ἐκ τῶν τοιούτων μεταβολῶν ἀνακλήσεις καὶ ἀποκαταστάσεις ἵππων.*

17. 12. *Οἱ γὰρ πρὸς ταῦτα πάντα ἐξιζόμενοι στρατιω-*

1670. *διαβάσεις* **AP₁V** || *εἴτε* **AP₁V** || *ἢ*] *εἴτε* **AV** || *ἢ ἀπερχομένων* om. **P₁** || **1671.** *διαιρήσεις* **P₁V** || **1672.** Verba *καὶ κατατάξεις* (quae om. **P₁**) editiones **Lamii** et **Migneii** ad sequentia referunt: *κατα τάξεις* in **A**, ubi *κατα* posterius insertum || **1673.1674.** *παράταξιν* **AP₁V** || **1674.** *συστέλλεται* **MW** || **1675.** *ἐκτείνεται* **MW**, *ἐκτείνονται* **P₁V** || **1676.** *οἱ* om. **P₁** || **1678.** *μάχονται* **P₁V** || **1679.** *προτοστάται* **P₁** || **1679. 1680.** *ἀντιστρέψει* **M**, *ἀντιστρεψει* **W** || **1681.** *ἀποκαταστήσεις* **M**, *ἀποκαταστήσεις* **W** *qui solus addit* *ιππω//* (sic!) || **1683.** *ταῦτα πάντα*] *τὰ παρόντα* **A**.

3. . . . . . τοῦτον δήπου τὸν τρόπον οἱ μὲν ἀσυνήθεις καὶ ἀνάσκητοι τῆς τάξεως διὰ ταράχου πολλοῦ ⟨καὶ⟩ μόλις — ἀλλήλων διαμαρτάνοντες — ἐγκατατάσσονται πολὺν ἀναλίσκοντες χρόνον, οἱ δὲ συγκεκροτημένοι διὰ τάχους, ὡς εἰπεῖν, αὐτόματοι φέρονται πρὸς τὴν τάξιν ἐναρμόνιόν τινα καὶ καλὴν ἐκπληροῦντες ὄψιν.

4. εἶτα διελὼν τὰ στρατεύματα πρὸς ἀλλήλους ἀσιδήρῳ μάχῃ συναγέτω νάρθηκας ἢ στύρακας ἀκοντίων ἀναδιδούς, εἰ δέ τινα καὶ βεβωλασμένα πεδία εἴη, βώλους τε κελεύων αἴροντας βάλλειν· ὄντων δὲ καὶ ἱμάντων ταυρείων χρήσθων ἐπὶ τὴν μάχην· δείξας δ᾿ αὐτοῖς

CONSTITUTIO VII.

ται διὰ τάχους, ὡς εἰπεῖν, καὶ αὐτόματοι φέρονται πρὸς τὴν τάξιν, οἱ δὲ τούτων ἀνέθιστοι καὶ ἀπαίδευτοι διὰ ταράχου πολλοῦ καὶ μόλις ἀποκαθίστανται εἰς τὰς κατεπειγούσας τῆς τάξεως χρείας.

13. Διαμερίσας δὲ τὰ στρατεύματα πρὸς ἀλλήλους 18.
ἀσιδήρῳ μάχῃ συμβαλλέτωσαν ἤτοι διὰ κονταρίων ἄνευ ξιφῶν ἢ σαγιττῶν ὁμοίως ἤ, ὡς εἴπομεν, ‖ ἀντὶ c. 740.
σπαθίων βεργία ἢ νάρθηκας, ἢ καλάμους ἀντὶ κονταρίων ἀναδιδούς. ἐὰν δὲ καὶ βώλους ἔχῃ ἡ γῆ, ἐν ᾗ γυμνάζονται, τούτους βάλλειν κέλευε κατ᾿ ἀλλήλων ἐν τῇ γυμνασίᾳ τῆς συμβολῆς· ποτὲ δὲ καὶ τὰ λεγόμενα χαρζάνια ἢ τούτοις ὅμοιά τινα χρήσθωσαν ἐν τῇ μάχῃ.

1684 διὰ τάχους oblitteratum in W 1686. διαταραχοῦ A ‖ 1688—1689. Pro πρὸς . . . . συμβαλλέτωσαν A P_1 V habent παρακελεύου πρὸς ἀλλήλους συμβάλλειν μάχην χωρὶς σιδήρου ‖ 1690. σαγιτιων M, σαγίττων W, σαγιτῶν A P_1 V ‖ VII, 3. ‖ 1691. βεργίοις MW ‖ καλαμους V ‖ 1692. ἐπιδιδοὺς A P_1 V ‖ βόλους MW ‖ 1693. γυμνάζονται A P_1 V et in W post corr. ‖ καταλλήλων M W P_1 V ‖ 1694. καὶ τὰ] κατὰ V ‖ 1695. ὅμοια τινὰ codd. ‖ χρήσθωσαν] ἐχέτωσαν A V.

*καὶ λόφους ἢ βουνοὺς ἢ ὀρθίους τόπους κελευέτω σὺν δρόμῳ καταλαμβάνεσθαι· ποτὲ δὲ καὶ ἐπιστήσας ἐπ᾿ αὐτῶν τινας τῶν στρατιωτῶν καὶ ἀναδοὺς ἃ μικρῷ πρόσθεν ἔφην ὅπλα, τούτους *ἐκβαλὼν *πάλιν*[1] *ἑτέρους ἐκπεμπέτω· καὶ ἤτοι τοὺς μείναντας ἐπαινείτω καὶ μὴ ἐκπεσόντας ἢ τοὺς ἐκβαλόντας.* 5. *ἐκ γὰρ τῆς τοιαύτης ἀσκήσεως καὶ γυμνασίας ὑγιαίνει μὲν τὸ στράτευμα, πᾶν δ᾿ ὅτι οὖν ἥδιον ἐσθίει καὶ πίνει, κἂν λιτὸν ᾖ, πολυτελέστερον οὐδὲν ἐπιζητοῦν· ὁ γὰρ ἀπὸ τῶν πόνων λιμὸς καὶ τὸ δίψος ἱκανὸν ὄψον*

[1] Fuit fortasse compendiose scriptum; *ἐκβαλοῦντας* vel *ἐκβάλοντας* libri.

CONSTITUTIO VII.

19. 14. *Δείξας δὲ αὐτοῖς καὶ βουνοὺς ὀρθίους κέλευε σὺν δρόμῳ ἀναβαίνειν καὶ καταλαμβάνειν αὐτούς, ἔχοντας δηλονότι τοὺς βουνοὺς ἐκείνους ἑτέρους στρατιώτας ἐφεστῶτας ἐπ᾿ αὐτῶν.*

20. 15. *Καὶ ὅτ᾿ ἂν τινας τῶν στρατιωτῶν γυμνάσῃς, πάλιν ἐκείνους ἐκβαλὼν ἑτέροις ἐπιδώσεις τὰ εἰρημένα ὅπλα. καὶ τοὺς μὲν μείναντας καὶ ἀνδραγαθήσαντας ἐν τῇ γυμνασίᾳ ἐπαινέσεις, τοὺς δὲ ἀργῶς ἐλθόντας καὶ ἀνάνδρως παραθήξεις καὶ παροτρυνεῖς εἰς τὸ τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν ἀνορθωθῆναι.*

21. 16. *Ἐκ γὰρ τῆς τοιαύτης μελέτης καὶ γυμνασίας οὐ*
[p. 70. M.] *μόνον ἐθίζεται πρὸς τοὺς | πόνους τὸ στράτευμα, ἀλλὰ καὶ ὑγιαίνει καὶ πᾶσαν τροφὴν ἡδέως ἐσθίει καὶ πίνει, κἂν λιτὴ ἔστιν, ὑπὲρ τὰς πολυτελεῖς τροφάς. γίνεται δὲ*

1697. *κέλευσον* **A** || **1700.** *ἑστῶτας* **P_1**, *ἐστῶτας* **V** || **1701.** *ὅταν* **W** || *τινὰς* **codd.** || **1702.** *ἐκβάλων* **W**; in **P_1** ex *ἐκβαλὼν* correctum || **1704—1705.** *ἐλθόντας καὶ ἀνάνδρως*] *καὶ ἀνάνδρως διατεθέντας* (*διατελέθεντας* **A**) **AP_1V** || **1705.** *παραθήξεις*] *διεγείρεις* **AP_1V** || *παροτρύνεις* **W**, *παρορμήσεις* **AP_1V** || **1705—1706.** *εἰς τὸ . . . ἀνορθ.*] *τὰ αὐτῶν ἀνορθῶσαι ἐλαττώματα* **AP_1V** || **1710.** *κἂν* **MWA**,

*ἐστὶν καὶ γλυκὺ *νᾶμα, καὶ στερρότερά τε τὰ σώματά σφισι γίγνεται καὶ ἄκμητα, καὶ συνεθίζεται τοῖς μέλλουσι δεινοῖς, ἱδρῶτι καὶ πνεύματι καὶ ἄσθματι καὶ θάλπεσιν ἀσκιάστοις καὶ κρυμοῖς ὑπαίθροις *συγγυμναζόμενα. 6. παραπλησίως δὲ γυμναζέτω καὶ τὸ ἱππικὸν ἁμίλλας ποιούμενος καὶ διώγματα καὶ συμπλοκὰς καὶ ἀκροβολισμοὺς ἐν τοῖς ἐπιπέδοις καὶ περὶ αὐτὰς τὰς ῥίζας τῶν λόφων, ἐφ' ὅσον δυνατόν ἐστι καὶ τῶν τραχέων ἐπιψαύειν . . . . .*

Urbicii VII², 17, 18. *Ἐθίζειν δὲ καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι τοὺς ἵππους μὴ μόνον εἰς δρόμους ἐν τοῖς ὁμαλοῖς καὶ ἀναπεπταμένοις τόποις,*

CONSTITUTIO VII.

αὐτῶν τὸ σῶμα καὶ στερρόν, καὶ συνεθίζεται τοῖς μέλλουσι πόνοις, ἱδρῶτι καὶ θάλπει καὶ καύματι ἀσκιάστῳ καὶ κρυμοῖς καὶ χειμῶσι συγγυμναζόμενον.

17. *Ὁμοίως δὲ γυμνάσεις καὶ τοὺς καβαλλαρίους* 22.
ἐρίζειν αὐτοῖς ποιῶν καὶ ἁμιλλᾶσθαι, καὶ διώξεις ποιεῖν καὶ συμπλοκὰς καὶ ἀκροβολισμοὺς ἤγουν τοξείας ἢ ἀκοντίσεις, — καὶ ὅσα ἑξῆς σοι πλατύτερον δηλώσω.

18. *Ταῦτα δὲ ποιεῖν καὶ ἐν ἐπιπέδοις τόποις καὶ* 23.
περὶ αὐτὰς τὰς ῥίζας τῶν βουνῶν, ἐφ' ὅσον δυνατόν ἐστιν αὐτοὺς καὶ τῶν τραχέων ἐγγίζειν τόπων.

19. *Καὶ τοῦτο μὲν τοῖς παλαιοῖς ἔδοξεν· ἐμοὶ δὲ* 24.
δοκεῖ μὴ μόνον εἰς δρόμους ἐν τοῖς ὁμαλοῖς τόποις

κἂν **V** || *ἐστιν*] *ἐστιν καὶ εὐτελὴς* **A**, *καὶ εὐτελὴς ἢ* **P₁ V** || *τρυφάς* **M W** || **1711.** *στερρὸν*] *ἰσχυρὸν* **A P₁ V** || **1713.** *γυμναζόμενον* **M**, *συγγυμναζόμενοι* **V** || **1715.** *αὐτοῖς* **M W**, *αὐτοὺς* **A P₁ V**; cf. *Kühner-Gerth³* I. 573 || *καὶ ἁμιλλᾶσθαι* omm. **A P₁ V** || **1716.** *συμπλοκας* **W**, *συμπλοκὰς* **A**, *πλοκὰς* **P₁ V** || *ἀκροβολισμοὺς ἤγουν* omm. **A P₁ V** || *ἢ*] *καὶ* **A P₁ V** || **1718.** *ἐν ἐπιπέδοις*] *ἐν ὁμαλοῖς* **A P₁ V**; in mge **W**: *ἐν πεδινοῖς καὶ ομαλοῖς* || **1719.** *αὐτὰς* omm. **A P₁ V** || *τὰς ῥίζας*] *τὰ κατώτερα μέρη* **A P₁ V** || *βούνων* **A** || **1719—1720.** Pro *ἐφ' ὅσον . . . . τόπων*] *ἀναβαίνειν δὲ αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τῶν τραχέων τόπων, ὅσον ἐστὶ δυνατόν* **A P₁ V.**

ἀλλὰ καὶ εἰς ὑψηλοὺς καὶ δασεῖς καὶ τραχεῖς, ἐφ' ᾧ σὺν ἐλασίᾳ τούτους διαβαίνειν· ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τοὺς κατωφερεῖς. ἐὰν γὰρ εἰς τοὺς τοιούτους ἐϑίζωνται, οὐκέτι οὐδὲ τοὺς ἄνδρας, οὐδὲ τοὺς ἵππους ξενίζει τόπος ἢ ἀδικεῖ. ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ ϑέρους μὴ ἐπιτηδεύειν πυκνῶς τοὺς ἵππους ποτίζειν. διὸ οὐδὲ χρήσιμόν ἐστι πλησίον ποταμῶν ἀπληκεύειν.

19. *Ἐν ταῖς οὖν γυμνασίαις δεῖ καὶ εἰς δυσβάτους φέρειν τοὺς ἵππους καὶ ἐμπεριλαμβάνειν, ἢ παρατάσσεσϑαι εἰς τόπον δυσχερῆ καὶ ἐπιτρέπειν. ὡς ἔστιν ἐν τάξει τὸ βάνδον, καϑὼς φϑάσει ἑκάστῳ ὁ τόπος σὺν ἐλασίᾳ ἀνέρχεσϑαι, ὁμοίως δὲ καὶ κατέρχεσϑαι.*

CONSTITUTIO VII.

ἐϑίζεσϑαι τοὺς ἵππους ἀναγκαῖον εἶναι, ἀλλὰ καὶ εἰς ὑψηλοὺς καὶ δασεῖς καὶ τραχεῖς, ὥστε σὺν ἐλασίᾳ τούτους διαβαίνειν, ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τοὺς κατωφερεῖς. ἐὰν γὰρ εἰς τοὺς τοιούτους ἐϑίζωνται, οὐκέτι οὐδὲ τοὺς ἄνδρας, οὐδὲ τοὺς ἵππους ξενίζει τόπος ἢ ἀδικεῖ.

25. 20. *Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ϑέρους μὴ ἐπιτηδεύειν πυκνῶς τοὺς ἵππους ποτίζειν. διὸ οὐδὲ χρήσιμόν ἐστι πλησίον ποταμῶν ἀπληκεύειν.*

26. 21. *Καὶ παρατάσσεσϑαι δὲ εἰς τοὺς δυσχερεῖς καὶ δυσβάτους τόπους καὶ ἐπιτρέπειν. ὡς ἔστι⟨ν ἐν τάξει⟩ τὸ βάνδον, καϑὼς φϑάσει ὁ τόπος ἑκάστῳ σὺν ἐλασίᾳ*
[p. 71. M.] *ἀνέρχεσϑαι, | ὁμοίως δὲ καὶ κατέρχεσϑαι.*

1723—1724. *εἰς ὑψηλοὺς*] **A P_1 V** adiciunt *τόπους* || **1726.** *ἐϑίζονται* **P_1 V** || **1729.** *συχνῶς* **A P_1 V** || *διὸ* **M**, *δι' ὃ* **A** || *χρήσιμόν ἐστιν* **W**, *χρήσιμον ἐστὶν* **P_1 V** || **1730.** *ποταμόν* **P_1 V** || *ἀποκελεύειν* **M**, *ἀπλικεύειν* (cum *ι* in ras.) **W**, *ἀπληκεύειν* **A**, *ἀπλικεύειν* **P_1 V** || **1731.** *δὲ* om **P_1** || **1731—1732.** *εἰς τόπους δυσχερεῖς καὶ δυσβάτους* **A P_1 V** || **1732.** Verba ex Urbicio inserui || *ὥς ἐστι* **M**, *ὥσεστι* **W** || **1733.** *φϑάσει*] *λάχῃ* **A P_1 V**.

20. Ὅσοι τοίνυν φειδόμενοι τῶν ἵππων αὐτῶν περιφρονοῦσι τῆς τοιαύτης αὐτῶν γυμνασίας, ἑαυτοῖς ἐπιβουλεύουσιν.

Urbicii III, 5. Περὶ γυμνασίας τάγματος· πῶς δεῖ γυμνάζειν αὐτό; 1. Τοῦ βάνδου συντεταγμένως ἱσταμένου δεῖ τὸν μανδάτωρα παραγγέλλειν οὕτως· Silentium! Nemo demittat,

CONSTITUTIO VII.

22. Ὅσοι τοίνυν φειδόμενοι τῶν ἵππων αὐτῶν περι- 27.
φρονοῦσι τῆς τοιαύτης αὐτῶν γυμνασίας, ἑαυτοῖς ἐπι-
βουλεύουσιν.

23. Ἐπὶ τούτοις δέον ἐστίν, εἰ καὶ μετρίως ὅμως 28.
καὶ ἐν ὀλίγοις, ὑποδεῖξαί σοι, καθὼς προϋπεθέμεθα,
πλατύτερον τὰς τῶν ἀρχαίων κινήσεις καὶ τὰ λεγόμενα
παραγγέλματα, ἵνα προγυμνάζῃς καὶ ἐν τούτοις τὸ
στράτευμα καὶ διεγείρῃς αὐτοὺς καὶ διὰ | λόγων καὶ c. 741.
δι᾽ ἔργων πρὸς τὰς πολεμικὰς μεθόδους. μετὰ γὰρ τὴν
γυμνασίαν τοῦ καθένα στρατιώτου πεζοῦ καὶ καβαλ-
λαρίου δεῖ σε καὶ ἕκαστον τάγμα ἤτοι βάνδον γυ-
μνάζειν καθ᾽ ἑαυτὸ οὕτως·

24. Τοῦ βάνδου τῶν καβαλλαρίων ἀπὸ τῶν λεγο- 29.
μένων ἀκιῶν ἤτοι ὀρδίνων συνεστῶτος καὶ συντεταγμένως
ἱσταμένου παραγγέλλει ὁ μανδάτωρ τὰ προστεταγμένα,
οἷον·

1735. *αὐτῶν* omm. P_1V || 1735. 1736. *καταφρονοῦσι* AP_1, *κατὰ φρονοῦσι* V || 1736. *αὐτῶν* omm. AP_1V || 1738. *ἐστὶ* — omissis verbis *εἰ καὶ* — AP_1V || 1738—1739. *ὅμως καὶ ἐν ὀλίγοις* omm. AP_1V || 1739. *ὑποδειξαι σοι* W, *ὑποδεῖξαι σοι* AP_1V || 1739—1740. Verba *καθὼς προυπεθέμ. πλατ.* omm. AP_1V || *προϋπεθέμεθα* Migne, *προυπεθέμεθα* M, *προὐπεθέμεθα* W (cf. *Psaltes* 205. 206) || VII, 1 || 1740. *πλατύτερον* suspectum || 1742. *διεγείρεις* P_1 || 1744. *τοῦ καθένα*] *ἑκάστου* AP_1V | 1745. *καὶ* om. A || 1748. *ἀκιῶν* W, *ἄκιον* M || *συνεστῶτος* V, *συνεστῶτες* P_1.

nemo antecedat bandum, ⟨donec sequis inimicum⟩; *si venias e recta linea faciei, bandum *capta! *Ipsos *seque cum bando miles qualis et quomodo miles bar- *batus! Si vero bandum demittes, eo modo nullo ser- *vies! Serva miles ordinem! †posdeum· ipsate· Serva et *tu bandum bandifer, si depugnas, sive seques inimi- *cum! Si venias e recta linea faciei, non forte minare, *ut nec spargas tu tuum ordinem!

2. Ἔστι δὲ καὶ ἡ καθ᾽ ἑαυτὴν τοῦ τάγματος γυμνασία αὕτη·

CONSTITUTIO VII.

30. 25. ⟨Σιγή·⟩ ὅτ᾽ ἂν ἡ συμβολὴ γένηται, μηδεὶς ἀφήσῃ, μηδεὶς προλάβῃ ⟨τὸ βάνδον,⟩ ἕως ἂν διώξῃς τὸν ἐχθρόν· ἐὰν ἐκβῇς ἀπὸ τῆς τοῦ μετώπου ὄψεως, βλέπε τὸ βάνδον· δίωκε μὴ ὡς στρατιώτης δειλός, ἀλλ᾽ ὡς στρατιώτης ἀνδρεῖος, καὶ μὴ κατὰ παράκλησιν ἐάσῃς, μήτε ἄλλῳ τρόπῳ· φύλαττε, στρατιῶτα, τὴν τάξιν σου, φύλαττε καὶ σύ, βανδιφόρε, ὅτ᾽ ἂν καταπολεμίσῃς, ἵνα ἀκολουθῇς τὸν ἐχθρόν· εἰ δὲ ἐκβῇς τὴν ὄψιν τῆς παραταγῆς, μὴ ἐλάσῃς ἰσχυρῶς ἐν τῷ κάμπῳ, ἵνα μὴ σκορπίσῃς τὴν σὴν τάξιν.

31. 26. Ἡ δὲ καθ᾽ ἑαυτὴν τοῦ τάγματος γυμνασία τῶν

1751. 1752. Vocabula *Σιγή* et *τὸ βάνδον* inserui || **1752.** *ἀφήσει* **A**; in **W** *ἀφίσει* a. c. in *ὡς ἴσῃ* factam; *ἀφίσῃ* **M**; retinui formam vulgarem || **1757.** *ἄλλον τρόπον* P_1**V** || **1758.** *βανδιφόρε* P_1**V**, quam formam vulgarem inter praecepta vulgaria retinendam censui; *βανδοφόρε* ceteri || **1758. 1759.** *καταπολεμίσῃς* **M** et a. c. **W**; cf. *Dieterich* 234; *καταπολεμήσῃς* **A**P_1**V** || **1759.** *τῷ ἐχθρῷ* **A**P_1**V**.

κινεῖν κατά τι σημεῖον συντεταγμένως ἢ ἀπὸ δρόμου καὶ ἵστασθαι· καὶ εἰ μὲν θέλει κινῆσαι, σημαίνει τῇ φωνῇ move, ἢ τῷ *βουκίνῳ ἢ νεύματι φλαμούλου, καὶ κινεῖ· εἰ δὲ στῆναι, σημαίνει ἢ τῇ φωνῇ sta, ἢ τῷ ἤχῳ τοῦ σκουταρίου, ἢ τῇ χειρὶ νεύει ἢ τῇ τούβᾳ καὶ ἵσταται.

3. Ἴσως περιπατεῖν ἐν ἀραιοτέροις πρῶτον διαστήμασι· καὶ παραγγέλλει· aequaliter ambula.

4. Σφίγγεσθαι κατὰ πλευρὰν μάλιστα δεόντως ἢ κατ᾽ οὐράν,

CONSTITUTIO VII.

καβαλλαρίων αὕτη, ὥστε κινεῖν συντεταγμένως ὡς ἐν [p. 72. M.] παρατάξῃ ἢ μετὰ δρόμου ἐπί τι σημεῖον καὶ οὕτως ἵστασθαι. καὶ ὅτ᾽ ἂν θέλῃ κινῆσαι, σημαίνειν δέον move τῇ φωνῇ ἢ τῷ βουκίνῳ ἢ νεύματι φλαμούλου, καὶ κινεῖν οὕτως· ὅτ᾽ ἂν δὲ θέλῃ στῆναι, σημαίνειν ἢ τῇ φωνῇ sta, ἢ τῷ ἤχῳ τοῦ σκουταρίου ἢ τῇ τούβᾳ, ἣν νῦν λέγουσι βούκινον, ἢ τῇ ταυρέᾳ. καὶ αὕτη μὲν μία κίνησις.

27. Ἑτέρα δέ, ὥστε ἴσα περιπατεῖν ἐν ἀραιοτέροις 32. πρῶτον διαστήμασι· καὶ παραγγέλλει· ἐξ ἴσου περιπατεῖτε.

28. Ἑτέρα δέ, ὥστε σφίγγεσθαι κατὰ πλευρὰν μάλιστα 33. πρεπόντως· ὁμοίως δὲ σφίγγεσθαι καὶ κατ᾽ οὐράν. τὸ

1766. *δέον σημαίνειν* A P₁ V || 1767. move ego ex Urbicio, *μόνη* codd. || 1768. *κινεῖν οὕτως* M; *οὕτως* (*οὕτω* apud Meursium) *κινεῖν* W A P₁ V || 1768. *ἢ* omm. M W || Sta omm. M W, *στὰ* A V, *στᾷ* P₁ || *ἤχῳ*] *κτύπῳ* A P₁ V || 1770. *λέγουσι* (*λέγουσιν* P₁) *νῦν* A P₁ V || *λέγουσιν* W || *ἢ τῇ ταυρέα* omm. A P₁ V || 1772. In cod.-is W *ἀραιοτέροις αι* in ras. || 1773. *διαστήματι* P₁ (certe); *διαστήμασιν* W || *παραγγέλει* P₁, *παραγέλου* ex *παραγγέλλει* V || *ἐξίσου* M, *εξίσου* W, *ἴσου* V || 1776—1777. *τὸ δὲ σφίγγεσθαί ἐστι* (*σφίγγεσθαί ἐστιν* W) *τὸ*] *ὅ ἐστι*

. . . . *καὶ παραγγέλλει·* ad latus stringe, *τοῦτ᾽ ἔστι δεκάρχαι·* ad decarchas, *πεντάρχαι·* ad pentarchas, *τετράρχαι·* ad tetrarchas. *καὶ σφίγγονται πλευρὰν πρὸς πλευρὰν πάντες ἐγγίζοντες, μὴ καθ᾽ ἑνὸς μέρους, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸν μέσον τόπον, τοῦτ᾽ ἔστι τὸν βανδοφόρων, ἑκατέρωθεν συννεύοντες, ὅπερ δεῖ καὶ ἐπὶ τῶν μερῶν γίνεσθαι. συντόμως γὰρ ἡ τοιαύτη καὶ εὐτάκτως γίνεται σφίγξις. ὥσπερ δὲ οἱ δεκάρχαι ἰσοῦνται, οὕτως χρὴ καὶ τοὺς τετράρχας ἤτοι οὐραγοὺς ἰσοῦσθαι· αὐτῶν γὰρ σφιγγομένων κατὰ λόγον, κἂν λιποτακτήσωσιν ἐν ταῖς συμβολαῖς οἱ*

CONSTITUTIO VII.

δὲ σφίγγεσθαί ἐστι τὸ πυκνοῦσθαι, ἵνα καὶ κατὰ πλευρὰς καὶ κατὰ ὦμον ἀλλήλοις ἐγγίζωσι. παραγγέλλει δὲ κατὰ πλευρὰν σφίγγε, τοῦτ᾽ ἔστι δεκάρχαι πρὸς δεκάρχας, πεντάρχαι πρὸς πεντάρχας, τετράρχαι πρὸς τετράρχας. καὶ σφίγγονται πάντες, ὡς εἴρηται, πλευρὰν πρὸς πλευρὰν ἐγγίζοντες. οὐκ ἐπὶ θ᾽ ἑνὸς δὲ μέρους σφίγγονται, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸν μέσον τόπον, τοῦτ᾽ ἔστι τὸν βανδοφόρων, ὥστε ἔνθεν κἀκεῖθεν αὐτοῦ γίνεσθαι. συντόμως γὰρ καὶ εὐτάκτως ἡ τοιαύτη γίνεται σφίγξις. ὥσπερ δὲ οἱ δεκάρχαι ἰσοῦνται ἐν ἀλλήλοις κατὰ μέτωπον, οὕτως πρέπει καὶ τοὺς τετράρχας ἤγουν τοὺς οὐραγοὺς ἰσοῦσθαι ὀπίσω τοῦ ὀρδίνου. αὐτῶν γὰρ σφιγγομένων κατὰ λόγον, κἂν λιπο-

A P₁, *ὅ ἔστι* **V** || **1777—1778.** *κατὰ πλευρὰς . . . ὦμον*] *ὄπισθεν καὶ ἐκ πλαγίου* **A P₁ V** || **1778.** *ἐγγίζωσιν* **W**, *ἐγγίζουσι* **V** || *παραγγέλει* **P₁ V** || *δὲ* iteratur in **P₁** || **1779.** *σφίγγεσθαι* **M W** || **1782.** *πλευρὰ πρὸς πλευρὰ* (*πλευρὰν* **W**) **M W** || Pro *πλευρὰν* altero **A** *πλευρὰ* || **1782—1783.** *ἐπιθενὸς* **M**, *επι//ενὸς* **W**, *ἐπὶ ἑνὸς* **A V**, *ἐπιενὸς* **P₁**; cf. *Kühner-Gerth*[3] I. 496. || **1783.** *ἐπὶ τῶν μέσων τόπων* **A P₁ V** || **1784.** *τῶν* **W A P₁ V** || **1786.** *σφί//γξις* **W** || **1787.** *ἐν* omn. **A P₁ V** || **1788.** *ὀπίσω*] *τοὺς ὀπίσω* **A P₁ V** || **1789. 1790.** *λειποτακτήσωσιν* **A**.

ἔμπροσθεν, κωλύονται ὑπ᾽ αὐτῶν εἰς τὰ ὀπίσω τρέπεσθαι. ⟨. . . . . *καὶ παραγγέλλει·*⟩ iunge, — *καὶ σφίγγονται κατ᾽ οὐρὰν συμβάλλειν. καὶ μετὰ τὴν ἀκριβῆ πύκνωσιν τῆς κατὰ πλευρὰν μάλιστα σφίγξεως ἐν τῷ περιπατεῖν πεπυκνωμένους, ὅτ᾽ ἂν ἡ τοξεία ἄρχηται γίνεσθαι, παραγγέλλει·* percute, — *καὶ ἐπικλινομένων τῶν δεκαρχῶν καὶ πενταρχῶν ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν καὶ σκεπόντων τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς καὶ μέρος τῶν τραχήλων τῶν ἵππων μετὰ τῶν σκουταρίων αὐτῶν καὶ τοὺς κοντοὺς ἀναβασταζόντων ἐπὶ τοὺς ὤμους,*

CONSTITUTIO VII.

τακτήσωσιν ἐν ταῖς συμβολαῖς οἱ ἔμπροσθεν, κωλύονται ὑπ᾽ αὐτῶν εἰς τὰ ὀπίσω τρέπεσθαι.

29. Ἑτέρα δέ, ὅτ᾽ ἂν σφίγγωνται κατ᾽ οὐράν. οὐ 34. [p. 73. M.] γὰρ μόνον τὸ πλάτος τῆς παραταγῆς δέον σφίγγεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ πάχος αὐτῆς, πολλάκις ἀλλήλοις κατὰ τοὺς ὤμους ἐγγίζοντες.

30. Ἑτέρα δὲ κίνησις, ὥστε μετὰ τὴν ἀκριβῆ πύ- 35. c. 744. κνωσιν τῆς κατὰ πλευρὰν μάλιστα σφίγξεως πεπυκνωμένους περιπατεῖν, ὅτ᾽ ἂν ἡ τοξεία ἄρχηται γίνεσθαι· καὶ παραγγέλλει· πάταξον, — καὶ ἐπικλινομένων τῶν δεκάρχων καὶ πεντάρχων ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν καὶ σκεπόντων τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς καὶ μέρος τῶν τραχήλων τῶν ἵππων μετὰ τῶν σκουταρίων αὐτῶν καὶ τὰ κοντάρια ἀναβασταζόντων ἐπὶ τοὺς ὤμους καὶ ὑποκρυπτο-

1792. *σφίγγονται* **P₁** || **1792—1793.** *καὶ κατ᾽ οὐρὰν* (*κατουραν* **W**, *κατουρὰν* **P₁ V**) **W A P₁ V** || **1794.** Verba inde ab *ἀλλὰ* usque ad *πολ]λάκις* oblitterata sunt in **W** || *καὶ* iteratur in **V** || *ἀλλήλους* **A** || **1795.** *ἐγγίζοντας* **A P₁ V** || **1797—1798.** *περιπατεῖν πεπυκνωμένους* (*πεπυκνωμένος* **P₁ V**) **A P₁ V** || **1799.** Verbi *παραγγέλλει* syll.-m *ει* in ras. habet **W** || *ἐπικλιμένων* **M** || **1802.** *τὰ* omm. **M W** || **1803.** *ὤμους*] *ἵππους* **P₁**.

ὡς τὰ ξανθὰ ἔθνη, καὶ ὑποκρυπτόντων τοῖς σκουταρίοις ἐπελαύνειν εὐτάκτως τριπόδῳ μόνῳ καὶ μὴ βιαίως, ἵνα μὴ τῇ ὀξύτητι τῆς ἐλασίας διαλυθῇ ἡ τάξις πρὸ μίξεως χειρῶν, ὅπέρ ἐστιν ἐπικίνδυνον. — τοὺς δὲ ὄπισθεν, ὅσοι τοξόται εἰσί, τοξεύειν.

5. *Ἐπιδιώκειν ὁτὲ σὺν ἐλασίᾳ ὡς κούρσωρας, ὁτὲ συντεταγμένως ὡς δηφένσωρας. καὶ εἰ μὲν ὡς κούρσωρας, παραγγέλλει·* cursu mina, — *καὶ ἕως ἑνὸς σημείου ἀκολουθεῖν σὺν ἐλασίᾳ·*

CONSTITUTIO VII.

μένων μετὰ τῶν σκουταρίων ἐπελαύνειν εὐτάκτως τριπόδῳ μόνῳ ἤγουν κινήματι συμμέτρῳ, τῷ λεγομένῳ κάλπᾳ, καὶ μὴ βιαίως τρέχειν, ἵνα μὴ τῇ ὀξύτητι τῆς ἐλασίας διαλυθῇ ἡ τάξις πρὸ μίξεως χειρῶν, ὅπέρ ἐστιν ἐπικίνδυνον, — τοὺς δὲ ὄπισθεν, ὅσοι τοξόται εἰσί, τοξεύειν.

36. 31. Ἑτέρα δὲ κίνησις, ὥστε ἐπιδιώκειν ὁτὲ μὲν σὺν ἐλασίᾳ ὡς κούρσωρας, οὓς οἱ νῦν προκλάστας λέγουσιν, ὁτὲ δὲ συντεταγμένως ὡς διφένσωρας, οὓς ἡμεῖς καλοῦμεν ἐκδίκους. καὶ εἰ μὲν ὡς κούρσωρας χρὴ κινεῖν, παραγγέλλει· δρόμῳ ἔλα, — καὶ ἕως ἑνὸς μιλίου ἀποκινοῦσι σὺν ἐλασίᾳ· ἐὰν δὲ ὡς διφένσωρας,

1804. *ἐπελαύνει* **M,** *ἐπελαυνειν* **W** || *εὐτάκτω* **A,** *ἀτάκτω* **P$_1$,** *ατάκτω* **V** || **1804—1805.** Verba *τριπ. μ. ἤγ.* omm. **AP$_1$V**; ad *τριπόδῳ* cf. *Urlichs-Müller* 133. || **1805.** *συμμέτρω κινήματι* **AP$_1$V** || **1806.** *κάλπα* **codd.** || *ἰσχυρῶς* **AP$_1$V** || **1807—1808.** *ὅπέρ ἐστιν* **MA,** *ὅπερ εστιν* **W,** *ὅπερ ἐστὶν* **P$_1$V** || **1808—1809.** Verba *ὅσοι . . . . . τοξεύειν* oblitterata in **W** || **1810.** *ἕτερα* **V** et sic bis superius || *ἐπὶ διώκειν* **V** || **1810—1812.** *ὅτε μὲν — ὅτε δὲ* **codd.** || **1811.** *κούρσορας* **MW** || **1812.** *διφένσορας* **MW** || **1813.** *κούρσορας* **MW** || **1814.** *παραγγέλλειν* **MWA,** *παραγγέλει* **P$_1$** || **1815.** *αποκινουσι^ν* (^{ν} posterius addito) **W,** *ἀπὸ κινοῦσι* **V,** *ἀποκινῶσι* **A** || *συνελασία* **MW** || *διφένσορας* **MW,** *διφένσωρα* **P$_1$.**

ἐὰν δὲ ὡς δηφένσωρας· cum ordine seque, — *καὶ ἀκολουθεῖν συντεταγμένως.*

6. *Ὑποχωρεῖν ὀλίγον καὶ πάλιν ἀντιστρέφεσθαι. καὶ ὅτε μὲν θέλει ὑποχωρῆσαι ὁ κούρσωρ, κράζει·* cede, — *καὶ ὑποχωρεῖ ⟨σὺν⟩ ἐλασίᾳ ὡς ἐν ἢ δεύτερον σαγιττοβόλον ἐπὶ τοὺς δηφένσωρας. καὶ πάλιν κράζει·* torna, mina, — *καὶ ἀνθυποστρέφουσιν ὡς ἂν εἰ κατὰ τῶν ἐναντίων. καὶ τοῦτο ποιεῖν πολλάκις μὴ μόνον ἐπὶ τὰ πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, καὶ πάλιν ὡς ἂν εἰ ἐπὶ τὴν δευτέραν τάξιν. καὶ ὅτὲ μὲν ἐν αὐτῷ διαλείμματι ταύτης, ὁτὲ δὲ ἐν τῷ*

CONSTITUTIO VII.

παραγγέλλειν· μετὰ τῆς τάξεως ἀκολούθει, — καὶ ἀκολουθοῦσι συντεταγμένως.

32. *Ἑτέρα δὲ κίνησις, ὥστε ὑποχωρεῖν ὀλίγον καὶ* 37.[p.74.M.] *πάλιν ἀντιστρέφεσθαι. καὶ ὅτε μὲν θέλει ὑποχωρῆσαι ὁ κούρσωρ, κράζει· τύπτε, — καὶ ὑποχωρεῖ σὺν ἐλασίᾳ ὡς ἐν ἢ δεύτερον σαγιττοβόλον ἐπὶ τοὺς διφένσωρας. ⟨καὶ⟩ πάλιν κράζει· στράφου, ἔλα, — καὶ ἀνθυποστρέφουσιν ὡς ἂν εἰ κατὰ τῶν ἐναντίων. καὶ τοῦτο ποιεῖν πολλάκις μὴ μόνον ἐπὶ τὰ πρόσωπα, ἀλλὰ καὶ δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, καὶ πάλιν ὡς ἂν εἰ ἐπὶ τὴν δευτέραν τάξιν. καὶ ποτὲ μὲν ἐν αὐτῷ τῷ διαλείμματι ταύτης, ποτὲ δὲ*

1816. *παραγγέλλει* **M W**, *παραγγέλειν* **P₁** || *ἀκολουθεῖν* **P₁ V** || **1817.** *ἀκολουθουσι* **W** || **1820.** In **P₁** post *κούρσωρ* interpungitur; quod commendavit etiam *Scheffer* || *ὑποχώρει* **A P₁ V** || *συνελασίᾳ* **M W** || **1821.** *σαγιτοβόλον* **A P₁ V** || *διφένσορας* **M**, *διφενσορας* **W** || **1822.** *καὶ* ex Urbicio inserui || *πάλιν*] **A P₁ V** *ὅτε δὲ θέλει πάλιν ἐπὶ* (*ἐπι* **A**) *τοὺς ἐναντίους ὑποστρέψαι* | *στάφον* **V** || **1823.** *ὥσανει* **codd.**; item infra || **1823—1824.** Inde a *καὶ τοῦτο* usque ad *ἐπὶ τὰ* scriptura cod. **W** evanida || **1824.** *πρόσωπα* ego ex Urbicio, *πρόσω* **M W**, *ἔμπροσθεν* **A P₁ V** || **1824—1825.** Cf. ad vs. **889** dicta; -*ὰ* **codd.** || **1826.** *διαχωρίσματι* **A P₁ V** | **1826—1828.** Pro *ταύτης . . . . ἐχθρῶν* **A P₁ V** *τῆς αὐτῆς δευτέρας παρατάξεως*

μεταξὺ αὐτῆς ἐξελίσσεσθαι καὶ ἅμα δρουγγιστὶ ὁρμᾶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν. ἐν δὲ ταῖς γυμνασίαις τοὺς κοντοὺς ἄνω βασταζομένους ἔχειν καὶ μὴ εἰς πλάγιν, ἵνα μὴ οἱ ἵπποι ἐν τῇ ἐλασίᾳ ἐμποδίζωνται.

7. *Μετατίθεσθαι συντεταγμένως ἀριστερᾷ καὶ δεξιᾷ, ὅπερ ἁρμόζει πλαγιοφύλαξιν καὶ ὑπερκερασταῖς. καί, ⟨εἰ μὲν ἀριστερᾷ μετατίθεσθαι βούλεται,⟩ παραγγέλλει·* despone[1] senestra, *εἰ δὲ δεξιᾷ·* despone dextra, — *καὶ μετατίθεται, εἰ μὲν ἓν βάνδον*

[1] Cff. *Glossae Latino-Graecae:* destingit, destinctio, despalat, destulit.

CONSTITUTIO VII.

ἐν τῷ μεταξὺ αὐτῆς ἐξελίσσεσθαι, καὶ ἅμα δρουγγιστὶ ἤγουν ὁμοῦ ὁρμᾶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν. ἐν δὲ ταῖς γυμνασίαις τὰ κοντάρια ἀναβασταζόμενα ἔχειν δεῖ καὶ μὴ εἰς πλάγιον, ἵνα μὴ οἱ ἵπποι ἐν τῇ ἐλασίᾳ ἐμποδίζωνται.

38. 33. *Ἑτέρα δὲ κίνησις, ὥστε μετατίθεσθαι συντεταγμένως ἀριστερᾷ καὶ δεξιᾷ, ὅπερ ἁρμόζει πλαγιοφύλαξιν καὶ ὑπερκερασταῖς ἤγουν τοῖς ἐπὶ τὸ κυκλῶσαι τὴν τῶν πολεμίων παράταξιν τεταγμένοις ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ μέρους, ὥσπερ κέρας· καὶ παραγγέλλει, εἰ μὲν ἀριστερᾷ μετατίθεσθαι βούλεται· κατάφερε πρὸς τὰ ἀριστερά, — εἰ δὲ δεξιᾷ μετατίθεσθαι· κατάφερε πρὸς τὰ δεξιά, — καὶ οὕτως μετατίθεσθαι, ἐὰν μὲν ἓν βάνδον*

δρουγγιστὶ ἤγουν (*ἢ γὰρ* **V**) *ὁμοῦ ἐξελίσσεσθαι, ποτὲ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ τῶν* (*τῆς* **P₁**) *δύο* (*β̄* **P₁V**) *παρατάξεων* (*παρατάξεως* **P₁**) *διαστήματι* habent || **1830.** *ἐμποδίζονται* **P₁** || **1832.** V. ad vs. **889**; *-ὰ* **codd.**; item **1835** et **1837** || *πλαγιοφύλαξι* **A P₁ V** || **1834.** *τεταγμένους* **P₁** || **1835.** *ὥσπερ κέρας* omm. **A P₁ V** || *παραγγέλει* **P₁ V** || **1835—1836.** Verba *μετατίθεσθαι . . . . ἀριστερά* omm. **P₁ V** || **1837.** *δεξιᾷ*—**1838.** *μὲν*] Haec tantum verba possunt legi in **W**: *μετατίθεσθαι κατάφερε | οὕτως μετα | μὲν* || Verba *κατάφερε . . . . μετατίθεσθαι* om. **P₁**.

ἐστί, τὸ ἕν, εἰ δὲ πλείονα, ὁμοίως τοῦ ἑνὸς μετατιθεμένου· καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως καθ' ἓν βάνδον ποιοῦσιν.

8. *Μεταλλάσσεσθαι* *ὁτὲ μὲν ἐν οἷς ἵστανται τόποις, *ὁτὲ δὲ καὶ τὸ μέτωπον τῆς παρατάξεως ἀλλάσσοντες. εἰ μὲν γὰρ αἰφριδιασμός τις γένηται ὑπ' ἐχθρῶν κατὰ νῶτον ἐπιφερομένων, παραγγέλλει· transfurma, — καί, ὡς ἵστανται ἐν τοῖς τόποις αὐτῶν, ἐπὶ οὐρὰν βλέπουσι τῶν βανδοφόρων μόνων μετὰ τῶν ἀρχόντων εἰς τὸ κατ' οὐρὰν μέτωπον ἐρχομένων. εἰ δὲ πλῆθος ἐχθρῶν ἐπιφανῇ ὄπισθεν, τὸ transmuta λέγεται, — καὶ κατὰ βάνδον μετατίθενται.*

CONSTITUTIO VII.

ἐστί, τὸ ἕν, εἰ δὲ πλείονα, ὁμοίως τοῦ ἑνὸς μέρους μετατιθεμένου· καὶ τὰ λοιπὰ ὡσαύτως κατὰ ἓν βάνδον ποιοῦσιν.

34. Ἑτέρα δὲ κίνησις, ὥστε μεταβάλλεσθαι ποτὲ μὲν 39.
ἐν οἷς ἵστανται τόποις, ποτὲ δὲ καὶ τὸ μέτωπον τῆς [p. 35. M.]
παρατάξεως ἀλλάσσοντες. ἐὰν μὲν γὰρ αἰφρι||διασμός c. 745.
τις γένηται ὑπὸ ἐχθρῶν κατὰ νώτου ἤγουν ὄπισθεν ἐπιφερομένων, παραγγέλλει· μετασχημάτισον, — καί, ὡς ἵστανται ἐν τοῖς τόποις αὐτῶν, ἐπὶ οὐρὰν ὄπισθεν βλέπουσι τῶν βανδοφόρων μόνων μετὰ τῶν ἀρχόντων εἰς τὸ κατὰ οὐρὰν μέτωπον ἐρχομένων. εἰ δὲ πλῆθος ἐχθρῶν ἐπιφανῇ ὄπισθεν, παραγγέλλει· μετάλλαξον, — καὶ τότε μετατίθενται κατὰ βάνδον.

1839. *ἐστι*] *ἢ* **P_1 V** || **1840.** *ὡς αὔτως* **M W**, *ὥς αὐτως* **P_1 V** || **1842.** *μεταβάλλεσθαι* idem esse atque *μεταλλάσσεσθαι* docent *Asclepiodotus* X 3, *Aelianus* XXV, 2—4, *Anon-Byz. saec. V.* XXII, 6, 7, „*Ined. Tact. Leonis*“ XLI, 5. Ceterum cf. VII, 77 || **1844.** *αἰφνηδιασμὸς* **W** || **1845.** *τίς* **P_1 V**, *τι* **A** || *κατὰ νώτου ἤγουν* omm. **A P_1 V** || **1845. 1846.** *ἐπερχομένων* **A P_1 V** || **1847. 1848.** *βλέπουσιν* **W A P_1 V.**

9. Ὅτι οὐ μόνον . . . . ἐπὶ μῆκος ὀρδινεύειν καὶ γυμνάζειν ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ τάγμα (τοῦτο γὰρ πρὸς μόνην συμβολὴν καὶ ὤθησιν χρήσιμον τυγχάνει), ἀλλὰ καὶ δρουγγιστὶ *τάσσοντας γυμνάζειν καὶ ἐξελαύνειν ἐπ' εὐθείας, καὶ κύκλους διαφόρους, πρῶτον μὲν διὰ τὰς ὑποχωρήσεις καὶ ἀντιστροφάς, εἶτα διὰ τὰς αἰφνιδίους κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐφόδους, λοιπὸν δὲ καὶ διὰ τὸ συντόμως τοῖς δεομένοις ἐπιβοηθεῖν. εἰ γὰρ οὕτως ἐθισθῶσι τὰ τάγματα, ἑτοίμως ἔχουσι καὶ εἰς δηφένσωρας καὶ εἰς κούρσωρας καὶ εἰς ἑκάστην χρείαν τάσσεσθαι.

10. Τῆς οὖν τοιαύτης γυμνασίας κατορθουμένης εἰς τὰ πλείονα ἢ καὶ εἰς πάντα ⟨πάντα⟩ γινώσκουσιν οἱ στρατιῶται ὡς πούβλικα, διὰ ⟨γὰρ⟩

CONSTITUTIO VII.

40. 35. Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ μῆκος ὀρδινεύειν καὶ γυμνάζειν ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ δρουγγιστὶ τάσσοντας γυμνάζειν καὶ ἐξελαύνειν ἐπ' εὐθείας, καὶ κύκλους διαφόρους, πρῶτον μὲν διὰ τὰς ὑποχωρήσεις καὶ ἀντιστροφάς, εἶτα διὰ τὰς αἰφνιδίους κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐφόδους, λοιπὸν δὲ καὶ διὰ τὸ συντόμως τοῖς δεομένοις ἐπιβοηθεῖν. εἰ γὰρ οὕτως ἐθισθῶσι τὰ τάγματα, ἑτοίμως ἔχουσι καὶ εἰς κούρσωρας ἤγουν προκλάστας ἢ προμάχους καὶ εἰς διφένσωρας ἤγουν ἐκδίκους ἢ βοηθοὺς καὶ εἰς ἑκάστην χρείαν τάσσεσθαι.

41. 36. Καὶ τῆς τοιαύτης οὖν γυμνασίας κατορθουμένης εἰς τὰ πλείονα, εἰ καὶ μὴ πάντα ⟨πάντα⟩ δὴ γινώσκουσιν οἱ

1853. *ἀναγκαῖον ἐστὶν* **MWAV** || **1853.** *ἀναγκ. . . . . γυμνάζειν* om. $\mathbf{P_1}$ || **1854.** Ex his verbis in **W** — folio inferiore scisso — haec tantum possunt legi: *και ἐξελαύνει | ευθει | ους διαφό* || **1856.** *αἰφνηδίους* **MW** || **1858.** *ἑτοίμως ἔχουσιν* **W** || **1859.** *κούρσορας* $\mathbf{MWAP_1V}$ || **1860.** *διφένσορας* **MW** || *εἰς* omm. $\mathbf{AP_1V}$ || **1863.** *και* om. solus **M** || *πάντα* inserui (cf. **1889**), *δὴ* pro *δεῖ* scripsi || **1863—1864.** Verba *δὴ*

τῶν εἰρημένων ἐννέα τούτων κινήσεων πρὸς πᾶσαν χρείαν ἑτοίμως καθίστανται τὰ τάγματα, εἴτε εἰς κούρσωρας, εἴτε εἰς πλαγιοφύλακας, εἴτε εἰς ὑπερκεραστὰς χρεία ἀφορισθῆναι, ἐν συνηθείᾳ πάσης τάξεως γενόμενα.

11. Ἀναγκαῖόν ἐστι λοιπὸν καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα τὰ βάνδα συμφωνίαν καὶ τάξιν ἐθίζεσθαι, ὡς ἐπὶ παρατάξεως, ἀλλ᾽ ἵνα μὴ πουβλικίζηται ἡ πᾶσα παράταξις τοῖς ἐχθροῖς. οὐδέποτε γὰρ χρὴ πρὸ τῆς μάχης τὴν πᾶσαν τάξιν ἐν τῷ ἅμα, τούτ᾽ ἔστιν εἰς πρώτην

CONSTITUTIO VII.

στρατιῶται (οὐ [γὰρ] δεῖ πάντα πουβλικίζεσθαι, διὰ τὸ μὴ τοῖς ἐχθροῖς γινώσκεσθαι)· διὰ γὰρ τῶν εἰρημένων τούτων ἐννέα κινήσεων πρὸς πᾶσαν χρείαν ἕτοιμα γίνονται τὰ αὐτῶν τάγματα, καὶ εἰς κούρσωρας καὶ εἰς διφένσωρας καὶ εἰς πλαγιοφύλακας καὶ εἰς ὑπερκεραστάς, ὅτε χρεία γένηται, ἀφορισθῆναί τινας αὐτῶν, ἐν συνηθείᾳ πάσης τάξεως γενόμενα.

37. Ἀναγκαῖον δέ ἐστι λοιπὸν καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα 42. [p. 76 M.]
τὰ βάνδα συμφωνίαν καὶ τάξιν ἐθίζεσθαι, ὡς ἐπὶ παρατάξεως, ἀλλ᾽ ἵνα, ὡς εἴρηται, μὴ φανερὰ γίνηται ἡ πᾶσα ἔκταξις τοῖς ἐχθροῖς. οὐδέποτε γὰρ ⟨χρὴ⟩ πρὸ τῆς μάχης τὴν πᾶσαν τάξιν ἐν τῷ ἅμα, τοῦτ᾽ ἔστιν εἰς

γινώσκουσιν οἱ στρατιῶται (quae **ego** dedi titubans) omm. **AP₁V**, *γινώσκειν τοὺς στρατιώτας* **MW**, quam ad constr. cf. vs. **2046.** || **1864.** Pro *πουβλικίζεσθαι* in **AP₁V** traditur: *φαυλίζεσθαι* (*ἀφαυλίζεσθαι* **A**) *καὶ δημοσιεύεσθαι* (*δημοσιεῦσθαι* **A**) || **1864.** *γὰρ* eieci: in **1865.** omm. **MW** || **1866. 1867.** *γίγνονται* **A** || **1867.** *κούρσορας* **MW** || **1868.** *διφένσορας* **MW** || **1869.** Ex verbis *ἀφ. τ. αὐτῶν* leguntur tantum syllabae *ἀφορισθη* et *τῶν* in **W** || *ἀφορισθῆναι τινὰς* **codd.** || **1870.** Vocabula *τάξεως γενόμενα* oblitterata in **W** || **1871.** *δὲ ἐστὶν* **P₁V** || *ἐστιν* **W** || **1873.** VII, 36 || *γένηται* **P₁V** || **1874.** *χρὴ* omm. **MWA**, *ἀμελεῖ* **P₁V** || **1875.** *τῆς πᾶσαν* (*πασαν* **V**) *τάξιν* **P₁V** || *ἐν τῷ* om. **P₁**.

καὶ δευτέραν, διὰ γυμνασίαν μόνην τάσσειν, ἢ πλαγιοφύλακας ἢ ὑπερκεραστὰς ἢ τοὺς ἐν αὐτοῖς δρουγγιστὶ λανθάνοντας ἢ ἐνέδρους μετ᾽ αὐτῶν. τὰ γὰρ τοιαῦτα στρατηγίας μᾶλλον ἢ τάξεως εἶναι, ἅπερ προπουβλικίζεσθαι ἐν ταῖς γυμνασίαις οὐ συμφέρει, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν κατὰ τὴν *ἀπαντῶσαν χρείαν ποιεῖν.

12. Δεῖ τοίνυν εἴτε καθ᾽ ἑαυτὸ τὸ βάνδον γυμνάζεται, εἴτε μοῖρα, εἴτε μέρος, εἴτε καὶ ἡ πρώτη παράταξις, ἐν τρισὶ μέρεσι τάσσειν. καὶ εἰ μὲν βάνδον ἐστὶ τὸ καθ᾽ ἑαυτὸ γυμναζόμενον, τοὺς

CONSTITUTIO VII.

πρώτην καὶ δευτέραν παράταξιν διὰ γυμνασίαν μόνην τάσσειν, ἢ πλαγιοφύλακας ἢ τοὺς ὑπερκεραστὰς λεγομένους ἢ τοὺς δρουγγιστὶ καὶ λανθανόντως προσπίπτοντας ἢ ἐνέδρας ἤγουν ἐγκρύμματα. τὰ γὰρ τοιαῦτα στρατηγίας μᾶλλον ἐπιτηδεύματα εἶναι κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἢ τάξεως, ἅπερ προπουβλικίζεσθαι ἐν ταῖς γυμνασίαις οὐ συμφέρει, ἀλλὰ [τότε] πρὸς τὸ παρὸν κατὰ τὴν ἀπαντῶσαν χρείαν ποιεῖν.

43. 38. Πρέπον οὖν, εἴτε καθ᾽ ἑαυτὸ τοῦ κόμητος τὸ βάνδον, εἴτε δροῦγγος, εἴτε τοῦρμα, εἴτε καὶ προπαράταξις πολλοῦ στρατοῦ ἐστιν, ἐν τρισὶ μέρεσι τάσσειν τοὺς γυμναζομένους. καὶ εἰ μὲν βάνδον ἐστὶ τὸ καθ᾽

1876. δευτέραν] β̄ **P₁** || γυμνασίας **P₁** || **1877. 1878.** λεγομένου **P₁** || **1880.** στρατηγείας **P₁V** || μᾶλλον καὶ **AP₁V** || ἐπιτηδευμάτων **AP₁V** || **1881.** προφαυλίζεσθαι **AP₁V** || **1882.** τότε inserunt **MW** || **1882. 1883.** ἀπαντοῦσαν **M**, ἀπαιτοῦσαν **WAP₁V**; in Leonis exemplari Urbiciano sine dubio ἀπαντῶσαν legebatur (cf. XIII, 11; XVIII, 48), in codicibus meis traditum est ἀπαιτοῦσαν; cf. IV, 62; VII, 51; IX, 59 || **1884.** καθεαυτὸ **MW** || **1885.** δρουγγος **A**, δρούγγος **P₁** || τοῦρμα **codd.** || **1886.** στρατοῦ] λαοῦ **P₁V**; in mge cod. **V** ab ead. m. στρατοῦ || **1887.** βάνδον om. **P₁** || ἐστὶν **W** || **1887. 1888.** καθεαυτὸ

πλείους αὐτοῦ ἐν τάξει κουρσώρων ποιεῖν ἀπὸ δέκα δέκα καβαλλαρίων ἐπὶ ἁπλῆς ἀκίας ἑκατέρωθεν, † αὐτοὺς[1] ἰσομετώπους τάσσειν ἐν τάξει δηφενσώρων, ἄλλους τε ὀλίγους καβαλλαρίους μέχρι δέκα τάσσειν δι' ὄψεως ἐναντίους, ὥστε τὴν συμβολὴν πρὸς αὐτοὺς εἰκάζεσθαι. κινοῦντος δὲ αὐτοῦ ὡς ἐπὶ μάχης ἐξέρχεσθαι σὺν ἐλασίᾳ τοὺς κούρσωρας καὶ χωρίζεσθαι τῶν δηφενσώρων, καὶ τρέχοντας ἐπ' εὐθείας ὡς ἓν ἢ δεύτερον μίλιν ὑποστρέφειν ἄχρι τοῦ ἡμίσεως διαστήματος καὶ ἐκκλίνοντας ὁτὲ δεξιᾷ, ὁτὲ ἀριστερᾷ τρέχειν. * *καὶ*

[1] *αὐτοὺς* M, *αὐτοῦ* ceteri; legendum: *ἑκατέρωθεν αὐτοῦ* (cf. p. 167), ⟨*ἄλλους*⟩.

CONSTITUTIO VII.

ἑαυτὸ γυμναζόμενον, τοὺς πλείους αὐτοῦ ἐν τάξει κουρσώρων ποιεῖν ἀπὸ δέκα ⟨δέκα⟩ καβαλλαρίων ἐπὶ ἁπλῆς ἀκίας ἔνθεν κἀκεῖθεν, † αὐτοὺς ἰσομετώπους τάσσειν ἐν τάξει διφενσώρων, ἄλλους δὲ ὀλίγους καβαλλαρίους ἄχρι δέκα τάσσειν δι' ὄψεως ἐναντίους, ὥστε τὴν συμβολὴν πρὸς αὐτοὺς εἰκάζεσθαι.

39. || Κινούντων δὲ αὐτῶν ὡς ἐπὶ μάχης ἐξέρχεσθαι 44. c. 748. σὺν ἐλασίᾳ τοὺς κούρσωρας καὶ χωρίζεσθαι τῶν διφενσώρων, καὶ τρέχοντας ἐπ' εὐθείας ὡς ἓν ἢ δεύτερον μίλιν ὑποστρέφειν ἕως τοῦ ἡμίσεως ἐκείνου διαστήματος καὶ ἐκκλίνοντας ποτὲ μὲν δεξιᾷ, ποτὲ δὲ ἀριστερᾷ

M, *καθεαυτὸ* **W** || **1888.** *πλείονας* **A P$_1$ V** || *αὐτοῦ* ego titubans, ex Urbicio; *αὐτῶν* (*αυτῶν* **W** codd.; num Leonem Urbicio morosiorem habeamus? || **1889.** *κουρσόρων* **M W** || *δέκα*] *ι̅* **P$_1$ V** || *δέκα* alterum inserui ex Urbicio || *καβαλλαρίους* **M** || **1890.** *καὶ ἔνθεν* **A P$_1$ V** || *κακεῖθεν* **M P$_1$ V**, *κακειθεν* **W** || *αὐτῶν* **A V**, *αὐτῷ* **P$_1$** || **1891.** *διφενσόρων* **M W**, *διφένσωρας* **P$_1$** || **1892.** *διόψεως* **M W**, *κατέναντι* (*κατ' ἔναντι* **V**) *αὐτῶν* **A P$_1$ V** || *ὡς ἐναντίους* (*ἐναντίοις* **V**) **A P$_1$ V** || **1894.** *μάχης* ego, *μάχην* codd. || **1895.** *συνελασία* **M W** || *τοὺς κούρσορας* **M**, *τοῦ κούρσορος* **W** || *κούρσουρας* **A P$_1$ V** || **1895. 1896.** *διφενσόρων* **M W** || **1897.** *μίλιον* **A P$_1$ V** || **1898.** *δεξιὰ* **A P$_1$ V** *ἀριστερὰ* **W A P$_1$ V**.

⟨ποιεῖν⟩ τρίτον τέταρτον οὕτως, εἶτα πάλιν κυκλοειδῶς ἐλαύνειν καὶ μετὰ ταῦτα προστρέχοντας ἐν τῷ μεταξὺ τόπῳ τῶν δηφερσώρων, ὅθεν καὶ ἐξῆλθον, ἅμα τοῖς σρίσι δηφέρσωρσιν ἐλαύνειν ὡς εἰς ἀπάντησιν τῶν καταδιωκόντων αὐτούς. οὕτως δὲ ποιεῖν καὶ μοίρας γυμναζομένης· καὶ τὰ μὲν τῶν βάνδων αὐτῆς τάσσειν κούρσωρας, τὰ δὲ δηφέρσωρας, καὶ πάλιν ἐναλλάσσειν αὐτά, ὁτὲ τοὺς κούρσωρας δηφέρσωρας ποιεῖν, ὁτὲ δὲ τοὺς δηφέρσωρας κούρσωρας, ὥστε πρὸς τὴν δοκοῦσαν χρείαν ἑτοίμους αὐτοὺς εἶναι. ὁμοίως δὲ ποιεῖν καὶ

CONSTITUTIO VII.

[p. 77. M.] τρέχειν. | οὕτως δὲ ποιεῖν καὶ τρίτον καὶ τέταρτον, εἶτα πάλιν κυκλοειδῶς ἐλαύνειν καὶ μετὰ ταῦτα προστρέχοντας ἐν τῷ μεταξὺ τόπῳ τῶν διφερσώρων, ὅθεν καὶ ἐξῆλθον, μετὰ τῶν ὡς ἐν τάξει διφερσώρων ἐλαύνειν ὡς εἰς ἀπάντησιν τῶν καταδιωκόντων αὐτούς.

45. 40. Οὕτως δὲ ποιεῖν καὶ δρούγγου γυμναζομένου· καὶ τὰ μὲν τῶν βάνδων αὐτοῦ τάσσειν κούρσωρας, τὰ δὲ διφέρσωρας, καὶ πάλιν ἐναλλάσσειν αὐτά, ὁτὲ τοὺς κούρσωρας διφέρσωρας ποιεῖν, ὁτὲ τοὺς διφέρσωρας κούρσωρας, ὥστε πρὸς τὴν δοκοῦσαν χρείαν ἑτοίμους αὐτοὺς εἶναι.

46. 41. Ὁμοίως δὲ ποιεῖν καὶ τούρμας γυμναζομένης

1900. 1901. *προτρέχοντας* **P$_1$ V** || **1901.** *διφενσόρων* **MW** || **1901. 1902.** Verba *ὅθεν . . . . διφενσώρων* om. **P$_1$** || **1902.** *μετ' αὐτῶν* **AV** || *διφενσόρων* **MW** || **1904.** *δὲ* om. **P$_1$** || **1905.** *κούρσορας* **MW** || **1906.** *διφένσορας* **MW** || **1906—1907.** Verba *καὶ πάλιν . . . . . διφένσωρας* (prius) om. **P$_1$** || **1906.** *ὁτὲ* **ego**, iterationem part. *ὥστε* ferre nolens; *ὥστε* **libri** || **1907.** *κούρσορας* **MW** || *διφένσορας* **MW** || *ὁτὲ* **ego**, *καὶ* **codd.** || *διφένσορας* **MW** || **1907. 1908.** *κούρσορας* **MW** || **1908.** *ὥστε*] *ἵνα* **AP$_1$V** || **1908.** *χρείαν* omm. **P$_1$V** || **1908—1909.** *ἑτοίμους αὐτοὺς εἶναι*] *ἕτοιμοι ὦσιν* (*ὦσι* **P$_1$V**) **AP$_1$V**.

μέρους γυμναζομένου καὶ παρατάξεως πρώτης, ὁμοίως δὲ καὶ παρατάξεως δευτέρας. ἐπισκεπτέον δὲ εἰς τὰς κυκλοειδεῖς ἐλασίας τῶν κουρσώρων, ἔνθα διάφορα βάνδα εὑρίσκονται, ὥστε εἰς δύο ἀρχὰς ταῦτα μερίζεσθαι καὶ ἐλαύνειν τὴν ἐναντίαν ἀλλήλων, καὶ † ὑπαντούσας[1] τὰς ἀρχὰς τὴν μὲν μίαν ἔξω, τὴν δὲ ἑτέραν ἐσωτέρω τρέχειν, ἵνα μὴ προσκρούσματα τῶν καβαλλαρίων γίνωνται. δεῖ δὲ καὶ πλαγιοφύλακας καὶ ὑπερκεραστὰς ἰδίᾳ μετ᾽ αὐτῶν δρουγγιστὶ λανθα-

[1] V. Leonis apparatum criticum!

CONSTITUTIO VII.

καὶ παρατάξεως πρώτης καὶ παρατάξεως δευτέρας. ἐπίσκεψαι δὲ εἰς τὰς κυκλοειδεῖς ἐλασίας τῶν κουρσώρων, ὅπου διάφορα βάνδα εὑρίσκονται, ὥστε εἰς δύο ἀρχὰς ταῦτα μερίζεσθαι καὶ ἐλαύνειν τὴν ἐναντίαν ἀλλήλων, καὶ † ὑπαντᾶν τὰς ἀρχὰς τὴν μὲν μίαν ἔξω, τὴν δὲ δευτέραν ἐσωτέρω τρέχειν, ἵνα μὴ προσκρούματα τῶν καβαλλαρίων γίνωνται.

42. *Δέον* δὲ καὶ πλαγιοφύλακας καὶ ὑπερκεραστὰς 47.
ἤγουν τοὺς τὰς κυκλώσεις ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ μέρους ποιοῦντας ἰδίως μετ᾽ αὐτῶν δρουγγιστὶ ἤγουν πυκνῶς

1911. *καί* omm. **M A** || **1911. 1912.** *ἐπίσκεψαι* **P₁**; referendum ad activum *ἐπισκέπτω*; et *ἐπισκέπτοντες* est legendum pro *ἐπισκήπτοντες* in *Inc. script. saec. X libro De re mil.* 46, 22; cf. *Urbic.* XII, 8, 22, 12 (p. 355) || **1912.** *κουρσόρων* **M W** || **1913—1916.** Pro *ὅπου . . . . τρέχειν* habet **P₁**: *ὅπου διφένσωρα κούρσωρας, ἵνα πρὸς τὴν δοκοῦσαν ἕτοιμοι ὦσι· ὅπως τὴν δευτέραν ἔσω τρέχειν* || **1915.** *ὑπ᾽ αὐτὰς* **Meursii codex** recte e coniectura, *ὑπαντᾶν* **mei libri**; Leo e lectione in Urbicio depravata (*ὑπαντούσας*) fecit *ὑπαντᾶν* temere || *ἀρχά///ς* **W** || *καὶ τὴν μὲν* **A V** || **1916.** *ἐσωτέρω* **Meursii codex**, *ἐσωτέραν* **M W**, *ἔσω* **A V** et (conll. superioribus) **P₁** || *προσκρούσματα* **A P₁** || **1917.** *γίνονται* **P₁** || **1918—1920.** E verbis *ὑπερκ.* usque ad *δρουγγιστί* haec possunt tantum legi in **W**: *ὑπερ | τὰς κυκλω . οῦντας | δρ |* || **1920.** *μετὰ αὐτῶν* **M A**, *μεταυτῶν* **P₁** || *πυκνοὺς* **M W A V**.

*νόντων ἐν αὐτοῖς γυμνάζειν κατά τε τῶν μακροτέρων ἑκατέρωθεν παρατάξεων εἰς τὸ ἰσοῦσθαι καὶ μὴ ἐμπεριλαμβάνεσθαι ὑπ' αὐτῶν, κατά τε τῶν *κοντοτέρων εἰς τὸ τὰς κυκλώσεις ποιεῖσθαι ὀλίγων καβαλλαρίων ἄχρι ἑνὸς ἢ δευτέρου βάνδου ἐπὶ ἁπλῆς ἀκίας ἀντιτασσομένων αὐτοῖς ὡς ἐναντίων, ἵνα πρὸς αὐτοὺς κανονίζωσιν οἱ ὑπερκερασταὶ πρότερον ὑπερκερᾶν αὐτούς· εἶθ' οὕτως οἱ συνόντες αὐτοῖς δρουγγιστὶ λανθάνοντες αὐτοὶ μόνοι ἄφνω ὑπεξερχόμενοι μετὰ ἐλασίας ὀξείας τῷ νώτῳ τῶν ἐναντίων ἐπιτίθενται.*

CONSTITUTIO VII.

καὶ ὁμοῦ ἐμπιπτόντων γυμνάζειν, λανθανόντων δὲ δι' 48. ἣν ἀνωτέρω εἴπομεν αἰτίαν, ὥστε εἰς μὲν τὰς μακρο- [p. 78. M.] τέρας παρατάξεις τῶν ἐναντίων ἰσοῦσθαι καὶ μὴ ἐμπεριλαμβάνεσθαι ὑπ' αὐτῶν, κατὰ δὲ τῶν κοντοτέρων εἰς τὸ τὰς κυκλώσεις ποιεῖσθαι ἀντιτασσομένων αὐτοῖς ὀλίγων καβαλλαρίων ἐπὶ ἁπλῆς ἀκίας ἄχρι ἑνὸς ἢ δευτέρου βάνδου ὡς ἐναντίων, ἵνα πρὸς αὐτοὺς κανονίζωσιν οἱ ὑπερκερασταὶ πρότερον ὑπερκερᾶν αὐτοὺς ἤτοι κυκλοῦν· εἶθ' οὕτως οἱ συνόντες αὐτοῖς δρουγγιστὶ ἤγουν ὡς μᾶζα, ὁμοῦ, λανθανόντως αὐτοὶ μόνοι ἄφνω ὑπεξερχόμενοι μετὰ ἐλασίας ὀξείας τῷ νώτῳ ἤγουν κατὰ τὰ ὄπισθεν τῶν ἐναντίων ἐπιτίθενται.

1921. *ἐμπιπτόντων* et *λανθανόντων* **ego**, *-πίπτοντας* et *-όντως* **codd.** || *δὲ* omm. **P$_1$ V** || **1921—1922.** VII, 37 || Pro *δι' ἣν . . . . αἰτίαν* **A P$_1$ V** *διὰ τὸ μὴ* (*μι* **P$_1$**) *φαυλίζεσθαι τοῖς πολεμίοις* habent || **1923.** *ἐναντίων*] *πολεμίων* **P$_1$V** || *ἵνα ἰσοῦνται* **M W** || **1924.** *ἐμπεριλαμβάνονται* **M**, *ἐμπεριλαμβάνωνται* **W** || **1925.** *αὐτῶν* **A P$_1$ V** || **1927.** *κανονίζουσιν* **P$_1$** || **1928.** *ὑπερκερὰν* **P$_1$ V** || *ἤγουν* **P$_1$** || **1929.** *εἶθ'* **W** || *εἰθοῦτως* **P$_1$ V** || *δρουγγιστὶ καί* (=id est) *ὡς μάζα* habent „*Ined. Tact. L.*“ XLV || **1930.** *ὡς μᾶζα* omm. **A P$_1$ V** || *μάζα* **M W**, *μᾶζα* (cf. *Μαζαμβωλος* massa *Gloss.*) **ego** || **1931—1932.** *τῷ νώτῳ . . . . ὄπισθεν*] *ὀπίσω* **A P$_1$V.**

13. *Αὗται αἱ γυμνασίαι καὶ ἁπλαῖ εἰσι· καὶ κοινῶς καὶ ἰδίᾳ τὰ τάγματα ἁρμοδίως γυμνάζουσι, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἄγνωστος ἡ τάξις φυλάττεται, ὥστε καὶ τὰς ἄλλας, τὰς ὑποκειμένας, ἐκ περιττοῦ κεῖσθαι.*[1] *καὶ δεῖ ταύτας ἐγγράφως δίδοσθαι μεράρχαις τε καὶ μοιράρχαις, ἐξίζειν δὲ τὰς τοιαύτας γυμνασίας μὴ μόνον ἐν ὁμαλοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν δυσβάτοις τόποις ὑψηλοῖς τε καὶ κατωφερέσιν. καὶ ἐν καιρῷ δὲ καύσωνος καλόν ἐστι γυμνάζειν καὶ ἐξίζειν· οὐδεὶς γὰρ οἶδεν, τί συμβήσεται.*

[1] Male vertit *Scheffer:* Quemadmodum et aliae, quae subjiciuntur, ex abundanti possunt institui. *Redde:* Itaque et ceterae, subpositae, supervacaneae sunt.

CONSTITUTIO VII.

---

43. *Αὗται οὖν αἱ γυμνασίαι ἁπλαῖ εἰσι· καὶ κοινῶς* 49.
δὲ πολλὰ τάγματα καὶ ἰδίως πάλιν ἓν τάγμα τι ἁρμο-
δίως γυμνάζουσι, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἄγνωστος ἡ τάξις
φυλάττεται. καὶ δέον σε, ὦ στρατηγέ, ταύτας τὰς γυ-
μνασίας ἐγγράφως δοῦναι καὶ τοῖς ὑπὸ σὲ τουρμάρχαις
καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἰδίᾳ γυμναζομένοις τάγμασιν,
ἐξίζειν δὲ τὰς τοιαύτας γυμνασίας μὴ μόνον ἐν ὁμα- 50.
λοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν δυσβάτοις τόποις καὶ εἰς ὑψηλοὺς
καὶ εἰς κατωφερεῖς· καὶ ἐν καιρῷ δὲ καύσωνος καλὸν
ἐστι γυμνάζειν καὶ ἐξίζειν τὸν στρατόν· οὐδεὶς γὰρ c. 749.
οἶδεν, πότε συμβήσεται μάχη καὶ τί συμβήσεται.
44. *Χρὴ γὰρ οὕτως τὴν γυμνασίαν ποιεῖσθαι, ὡς* 51.

1933. *ἁπλαῖ εἰσι* **WP₁V**, *ἀπλαί εἰσιν* **MA** || **1934.** *τι* omm. **MAP₁V** || **1935.** *γυμνάζουσι* ego ut in Urbicio, *γυμνάζωσι* **MV**, *γυμνάζεσθαι* **AP₁** || Inde a] *-μνάζουσι* usque ad **1936. 1937.** *γυμνασίας* litterae evanuerunt in **W** || **1935.** *ἄγνωστος*] cf. VII, 37: *εὔγνωστος* **P₁V** || **1937.** *τοῖς*] *τοὺς* **MW** || *ὑπὸ σὲ* **MWV** || *τουρμάρχας* **MW** || **1940.** *ἐν* om. **A** || **1941–1942.** *καλὸν ἐστι* **A** || **1943.** *οἶδε* **AP₁V**.

Urbicii XII, 8, 11, 2. Ὁρίζονται πρῶτον αἱ ἀκίαι τοῦ τάγματος· τινὲς μὲν ἀριστερᾷ, τινὲς δὲ δεξιᾷ τοῦ βάνδου τοῦ ἄρχοντος τάσσονται. καὶ προπορευομένου τοῦ ἄρχοντος ἅμα τῷ βανδοφόρῳ καὶ μανδάτωρι καὶ καμπιδούκτωρι καὶ τουβάτωρι ἐπακολουθοῦσιν ὡς ὡρίσθησαν οἱ λοχαγοί, πρῶτον οἱ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους καὶ τότε

CONSTITUTIO VII.

ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ πολέμου, διὸ καὶ ἡμεῖς διὰ τὸ χρήσιμον καὶ τὰ ἐν καιρῷ πολέμου ἐνταῦθα εἰρήκαμεν. τὸ γὰρ [p. 79. M.] πρὸς τοὺς κινδύνους ἐθίζεσθαι ἀν|δρειοτέρους τοὺς στρατιώτας ποιεῖ.

52. 45. Ἐπεὶ δὲ τὴν τῶν καβαλλαρίων γυμνασίαν ἐκ μέρους διεταξάμεθα, χρεὼν ἐστιν ὁμοίως καὶ τὴν τῶν πεζικῶν ταγμάτων γυμνασίαν σοι διορίσασθαι, ὅσον ἐκ τῶν ἀρχαίων τακτικῶν καὶ ὅσον ἐκ τῶν νέων παρειλήφαμεν.

53. 46. Ὁρίζονται τοίνυν αἱ ἀκίαι πρῶτον τοῦ πεζικοῦ τάγματος, καθὼς ἄνω που ἐσημάναμεν, ὥστε τάσσεσθαί τινας μὲν αὐτῶν ἀριστερᾷ, τινὰς δὲ δεξιᾷ τοῦ βάνδου ἤτοι τοῦ ἄρχοντος. καὶ προπορευομένου τοῦ ἄρχοντος ἅμα τῷ βανδοφόρῳ καὶ τῷ μανδάτωρι καὶ βουκινάτωρι ἐπακολουθοῦσιν, ὡς ὡρίσθησαν οἱ λοχαγοὶ ἤγουν οἱ

1945. *δι' ὃ* **A** || **1950.** *χρεία ἐστὶν* **AP_1V** || **1950. 1951.** *πεζῶν* **AP_1V** || **1951. 1952.** *ἐκ τῶν τακτικῶν τῶν ἀρχαίων* **AP_1V** || **1952.** *ἐκ τῶν τῶν νέων* **A**; in **W** verba *ἐκ τῶν νέων* evanida || **1953.** §§. 46—55 verbis hic-illic mutatis iterantur XIV 64—72 || Verba *Ὁρίζονται τοίνυν αἱ ἀκίαι πρῶτον* in **W** oblitterata || *ἀχίαι* **P_1** || **1954.** *καθὸ* **P_1V** || *ἄνω που*] *ἀνωτέρω* **AP_1V** || IV 39 || *ποῦ* **W** || *ὡς* **AP_1V** || **1954. 1955.** *-σθαι τινὰς* **MWP_1V** || **1955.** *αὐτῶν* omm **AP_1V** || *-ὰ* **MWP_1V**, *ἐν ἀριστερᾷ* (*-ὰ*, **P_1V**) **AP_1V**; *δεξιὰ* **MW**, *ἐν δεξιᾷ* **AP_1V** || **1957.** *μανδάτορι* **MW** || *βουκινάτωρι* **A**, *βουκινιάτωρι* **P_1V**, *βουκηνάτορι* **MW** (cf. **748, 973, 1187, 1984** etc.)

*τοῦ δεξιοῦ. γινομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῷ τῆς παρατάξεως τόπῳ ἵσταται ὁ ἄρχων καὶ μετ᾽ αὐτὸν ὁ βανδοφόρος, ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ ὁ τὴν κάππαν βαστάζων καὶ μετ᾽ αὐτὸν ὁ τὴν τοῦβαν· καὶ παρατάσσονται * αὐτοῦ ἑκατέρωθεν αἱ ἀκίαι, ὡς ὡρίσθησαν, πρῶτον ἐν ἀραιοτέρῳ διαστήματι, ἵνα μὴ συντρίβωνται ὑπ᾽ ἀλλήλων, ἀπὸ δεκαὲξ τὸ βάθος, ἔχουσαι καὶ τοὺς ψιλοὺς ὄπισθεν, τὰ δὲ ξίφη τῶν κονταρίων ἄνω βλέποντα, ἵνα μὴ ἐμποδίζωνται ὑπ᾽ αὐτῶν. ἔμπροσθεν δὲ τοῦ μετώπου περιπατοῦσιν ὁ καμπιδούκτωρ καὶ ὁ μανδάτωρ,*

CONSTITUTIO VII.

πρωτοστάται ἢ δέκαρχοι, πρῶτον οἱ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους καὶ τότε τοῦ δεξιοῦ.

47. *Γινομένων* δὲ αὐτῶν ἐν τῷ τῆς γυμνασίας τόπῳ 54.
ἢ τῆς παρατάξεως ἵσταται ὁ ἄρχων καὶ μετ᾽ αὐτὸν ὁ βανδοφόρος καὶ εἴτις ἕτερος κατὰ συνήθειαν, καὶ παρατάσσονται αὐτοῦ ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν αἱ ἀκίαι, ὡς ὡρίσθησαν, πρῶτον ἐν ἀραιοτέρῳ διαστήματι, ἵνα μὴ συντρίβωνται ὑπ᾽ ἀλλήλων, ἀπὸ ις´ τὸ βάθος ἤγουν τὸ πάχος, ἔχουσαι καὶ τοὺς ψιλοὺς ὄπισθεν, τὰ δὲ ξίφη τῶν κονταρίων ἄνω βλέποντα, ἵνα μὴ ἐμποδίζωνται ὑπ᾽ αὐτῶν. ἔμπροσθεν δὲ τοῦ μετώπου περιπατοῦσιν ὁ μανδάτωρ, ὁ καμπιδούκτωρ ἤγουν ὁ ὁδηγὸς τῶν τόπων, ὁ

1959. *δεκάρχαι* P_1 V || *οἱ* omm. A P_1 V || **1961.** *γινομένων* ex *Urbicio* recepi et ex cod. W, *γενομένων* codd. ceteri || **1962.** *μετὰ αὐτῶν* A, *μεταὐτὸν* V, *μεταυτὸν* P_1 et W, cuius in mge: *ἤγουν δευτερος εκεινου* legitur || **1964.** *αὐτοῦ* ego, *αὐτοὶ* MW, *αὐτοῖς* (ad *παρατάσσονται* relatum) A P_1 V; *αὐτῷ* est traditum XIV 66 (Mgn.) || *αἰκίαι* V, *αἰ*^ι^*κίαι* P_1 (ι m. rec. exaravit) || **1966.** *ις´*] *ξ̄* MW, *δεκαὲξ* A || **1967.** Post *ἔχουσαι* interpungitur in P_1 || In mge folii 57^v superiore cod. W legitur scholium, cuius e verbis *οὐκ απεχουσα* legitur adhuc hodie; praeterea alterum etiam, e quo haec tantum possunt distingui: *στρατιω ν| ος| απε|χ ιον|* || **1968.** *ἐμποδίζονται* P_1 || **1970.** *καμπηδούκτωρ* MW.

ὁ μὲν τοὺς τόπους ἀνερευνῶν καὶ ὁδηγῶν, ὁ δὲ τὰ μανδάτα γνώμῃ τοῦ ἄρχοντος διδούς.

3. Ὥστε, εἰ μὲν τάγμα γυμνάζεται, τὸν τοῦ τάγματος ἄρχοντα ἔμπροσθεν περιπατεῖν μετὰ μανδάτωρος καὶ καμπιδούκτωρος, εἰ δὲ μέρος γυμνάζεται, μηδένα ἔμπροσθεν περιπατεῖν, εἰ μὴ τὸν τοῦ μέρους ἄρχοντα καβαλλάριον μετὰ μανδατώρων δύο, καμπιδουκτώρων δύο, στράτωρος ἑνὸς καὶ σπαθαρίου ἑνός, καὶ τοὺς * ὀρνιφόρους,[1] μέχρις οὗ πλησίον τῆς συμβολῆς γένηται ἡ παράταξις. τότε δὲ εἰσέρχεσθαι ἐν τῇ παρατάξει ἀσφαλῶς, ἐν ᾧ τόπῳ τὸ βάνδον

[1] In *Urbicio* p. 308. Sch.-i est traditum ὀρνιθοβορας, ὀρνιβόρας, — hic et infra ὀρνίβορας, ὀρνίβωρας, de quibus editor p. 515 scripsit: „Existimo (eos) habuisse curam *urnarum*, in quas conjiciebantur sortes.“ Adsentirer, si οὐρνάφωρας vel οὐρναβόρας esset traditum vel rectius οὐρναφόρους. Dubitavit et *Du Cange*.

CONSTITUTIO VII.

μὲν τοὺς τόπους ἀνερευνῶν καὶ ὁδηγῶν, ὁ δὲ τὰ μανδάτα γνώμῃ τοῦ ἄρχοντος διδούς.

[p.80.M.] 55. 48. Καὶ εἰ μὲν τάγμα ἐστὶ τὸ γυμναζόμενον, τὸν τοῦ τάγματος ἄρχοντα ἔμπροσθεν περιπατεῖν μετὰ μανδάτωρος καὶ καμπιδούκτωρος, εἰ δὲ τοῦρμα γυμνάζεται, μηδένα ἔμπροσθεν περιπατεῖν, εἰ μὴ τουρμάρχην καβαλλάριον μετὰ μανδατόρων δύο, καμπιδουκτόρων δύο, στράτωρος ἑνὸς καὶ σπαθαρίου ἑνὸς ἤτοι τοῦ τὰ ὅπλα τοῦ ἄρχοντος φέροντος, ἕως οὗ πλησίον τῆς συμβολῆς γένηται ἡ παραταγή. τότε δὲ ἐν τῇ παραταγῇ ἀσφαλῶς εἰσέρχεται, ἐν ᾧ τόπῳ τὸ βάνδον αὐτοῦ τέτακται.

1971. 1972. μανδάτα] παραγγέλματα A P_1 V || 1972. γνώμῃ] προτροπῇ A P_1 V || 1973. τάγμά ἐστι A || ἐστὶν W || καὶ τὸν A P_1 V || 1975. μανδάτορος M W || καμπηδούκτορος M W || τοῦρμα A, τούρμα ceteri || 1976. ἢ μὴ A || τουρμάχην A, τουρμάρχης P_1 || 1977. μανδατόρων M W || β̄ P_1 V || καμπηδουκτόρων M W || 1978. β̄ W P_1 V || στράτορος M W || ᾱ M W || σπαθάτου M W || 1979. ἄρχοντα V.

*αὐτοῦ τέτακται, καὶ μὴ συμπλέκεσθαι αὐτὸν τοῖς πολεμίοις, μηδὲ τοὺς *ὀρνιφόρους διὰ τὸ γυμνοὺς αὐτοὺς εἶναι, μηδὲ βούκινον ἢ τοῦβαν λέγειν εἰς ἕκαστον μέρος, πλὴν τοῦ μεράρχου, κἂν εἰ συμβῇ πολλὰ εἶναι, ἵνα μὴ θορύβου *γενομένου τὰ μανδάτα μὴ ἐξακούωνται.*

12. ***Πῶς δεῖ τάσσεσθαι τοὺς ψιλοὺς μετὰ τῶν σκουτάτων καὶ καβαλλαρίων;*** *Τάσσονται δὲ καὶ οἱ ψιλοὶ κατὰ διαφόρους τρόπους· οἱ σαγιττάτωρες ποτὲ μὲν ὄπισθεν ἑκάστης ἀκίας πρὸς τὸ *μέτρον τῶν ὄντων, τοῦτ᾽ ἔστιν εἰς τοὺς δεκαὲξ σκουτάτους*

Conlatis *Urb.* XII, 8, 7, 1 (*βανδοφόρους ἤτοι δρακοναρίους*), *Vegetii* II 7 (*Aquiliferi*, qui aquilam portant..... *Signiferi* qui signa portant, quos nunc draconarios uocant), II 13 (*Primum* signum totius legionis est aquila, quam aquilifer portat. Dracones etiam per singulas cohortes a draconariis feruntur ad proelium), *Urb.* I 4, 5 (*Χρὴ μηδὲ τάγμα πλέον τῶν τετρακοσίων ἀνδρῶν γίνεσθαι ... μηδὲ μέρος ⟨τῶν⟩ ἑξακισχιλίων ἢ ἑπτακισχιλίων*), *Suida* s. v. *Λεγεών* (*παρὰ Ῥωμαίοις ἑξακισχίλιοι στρατιῶται.* Idem dicit *Theophyl.* ad. c. 26. Matth.), *Cassiod.* Hist. I, 9 (Romanorum cohortes nunc *numeri* nuncupantur), *Urbic.* I 3, 8 (*Κόμης δέ ἐστιν ἤτοι τριβοῦνος ὁ τοῦ τάγματος ἢ ἀριθμοῦ ἢ βάνδου ἡγούμενος*) compertum habeo *signiferos* Romanorum eosdem esse ac *βανδοφόρους*, *aquiliferos* eosdem ac *ὀρνιθοφόρους* vel serm. vulg. *ὀρνιφόρους* (cf. „*βανδιφόρε*" vs. 1758.)

CONSTITUTIO VII.

49. *Μὴ συμπλέκεσθαι δὲ αὐτὸν τοῖς ἐναντίοις, μηδὲ* 56.
βούκινον λέγειν εἰς ἕκαστον μέρος, πλὴν τοῦ μεράρχου, εἴτε μίαν τοῦρμαν ἔχει τὸ μέρος, εἴτε δύο, εἴτε πλείονας, κἂν εἰ συμβῇ πολλὰ εἶναι τὰ βούκινα, ἵνα μὴ θορύβου γενομένου κωλύωνται τὰ μανδάτα ἐξακούεσθαι. καὶ οἱ μὲν ὁπλῖται πεζοὶ ἤγουν οἱ σκουτάτοι τάσσονται οὕτως.

50. *Οἱ δὲ ψιλοὶ κατὰ διαφόρους τρόπους τάσσονται* 57.
ἤγουν οἱ ἀκροβολισταὶ μὲν πάλαι καλούμενοι, νῦν δὲ c. 752.
τοξόται ἢ σαγιττάτωρες· ποτὲ μὲν γὰρ ὄπισθεν ἑκάστης ἀκίας πρὸς τὸ μέτρον τῶν ὄντων, τοῦτ᾽ ἔστιν εἰς τοὺς

1983. *μὴ δὲ* codd. praeter **W** || **1985.** *τούρμαν* **MWP₁V** || β̄ **P₁** || **1986.** *κὰν* **WA**, *κάν* **M**, *καὶ* **P₁V** || **1987.** *κωλύονται* **P₁** || **1988.** *ὁπλίται* libri || **1991—1992.** Verba *ἤγουν . . . . σαγιττάτωρες* omm. **AP₁V** || **1992.** *σαγιττάτορες* **MW**.

τέσσαρες, ἵνα καὶ μέχρι τεσσάρων μεριζομένης τῆς τῶν σκουτάτων ἀκίας εὑρεθῇ εἷς τοξότης ὄπιθεν αὐτῆς, ποτὲ δὲ ἐν τῷ βάθει τῶν ἀκιῶν εἷς παρ' εἷς σκουτάτος καὶ τοξότης, ποτὲ δὲ καὶ ἐν ταῖς ἀκίαις καὶ ἐν τοῖς κέρασι τῆς παρατάξεως, τοῦτ' ἔστιν ἐσωτέρω τῶν καβαλλαρίων, (πολλάκις δὲ καὶ ἐξωτέρω αὐτῶν,) ἀπὸ μικροῦ διαστήματος μετὰ καὶ ὀλίγων σκουτάτων εἰς τὸ δηφενδεῦσαι τοὺς εἰς τὸ ἐξώτερον ἑστῶτας καβαλλαρίους, ἐὰν πολλοί εἰσιν οἱ ψιλοί. οἱ δὲ τὰς βηρύττας ἤτοι *μαρτζυβάρβουλα ἔχοντες ἢ ὄπισθεν τῶν ἀκιῶν τῶν σκουτάτων, ἢ εἰς τὰ ἄκρα τῆς παρατάξεως καὶ οὐκ ἐν

CONSTITUTIO VII.

ιϛ' σκουτάτους τέσσαρες ψιλοί, ἵνα καὶ μέχρι τεσσάρων μεριζομένης τῆς τῶν σκουτάτων ἀκίας εὑρεθῇ εἷς τοξότης ὄπισθεν αὐτῆς, ποτὲ δὲ ἐν τῷ βάθει τῶν ἀκιῶν εἷς παρ' εἷς σκουτάτος καὶ τοξότης, ποτὲ δὲ καὶ ἐν ταῖς ἀκίαις καὶ ἐν τοῖς κέρασιν ἤγουν ταῖς ἐξοχαῖς τῶν παρατάξεων, τοῦτ' ἔστιν ἐσωτέρω τῶν καβαλλαρίων, (πολλάκις [p. 82. M.] δὲ καὶ ἐξωτέρω | αὐτῶν,) ἀπὸ μικροῦ διαστήματος μετὰ καὶ ὀλίγων σκουτάτων εἰς τὸ ἐκδικῆσαι τοὺς εἰς τὸ ἐξώτερον ἑστῶτας καβαλλαρίους, ἐὰν πολλοί εἰσιν οἱ ψιλοί.

58. 51. Οἱ δὲ τὰ ῥικτάρια ἢ τζικούρια ἢ βαρδούκια ἔχοντες ἢ ὄπισθεν τῶν ἀκιῶν τῶν σκουτάτων, ἢ εἰς τὰ

1994. δ̄ **MP₁V**, δ' **W** || δ̄ **MP₁V**, δ' **W** || **1995.** *εὑρέθη* **V**; in **P₁** a. c. a m. marg. factam || **1997.** *παρ' εἷς* **P₁**, *παρεἷς* **MAV**, *παρεις* **W** || *σκουτᾶτος* **A** || **2000.** *ἐξω**'ω* **W** || Inde a [*ματος* usque ad **2002.** *καβαλλα*]*ρίους* verba in **W** partim oblitterata partim scissa leguntur: *καὶ* | *δλίγων σκουτ* | *στ* | || **2001.** *δικεῖσθαι* **A**, *ἐκδικεῖσθαι* **P₁V** || *τοὺς* om. **A** || *τοὺς εἰς τοὺς* **M** || **2002.** *ἐξώτερον* ex *Urbicio* (sic et XIV 69 [Mgn.]); *ἐσώτερον* **MWP₁V**, *ἐσωτέρω* **A** || *πολλοὶ εἰσὶν* **MWA**, *πολλοὶ ὦσιν* **P₁V** || **2004.** *ῥικτάρια* Meursii codex, *ῥηκτάρια* **M**, *ρηκτάρια* **W**, *ῥιπτάρια* **AP₁V** || *βαρδούκια*] *ματζούκια* **AP₁V**.

τῷ μέσῳ· οἱ δὲ σφενδοβολισταὶ πάντως εἰς τὰ ἄκρα τῆς παρατάξεως. νῦν δὲ τάξομεν τοὺς τοξότας καὶ λοιποὺς ἀκοντιστὰς ὄπισθεν τῶν ἀκιῶν πρὸς τὴν γυμνασίαν.

13. *Πῶς δεῖ τάσσεσθαι τοὺς καβαλλαρίους μετὰ τῶν σκουτάτων;* 1. Ὥστε εἰς τὰ ἄκρα τῆς πεζικῆς παρατάξεως τάσσεσθαι τοὺς καβαλλαρίους, τὰ δὲ γενναιότερα τάγματα μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν ἐξωτέρω. καὶ εἰ μὲν πολλοί εἰσιν οὗτοι, τοῦτ' ἔστι πλέον τῶν δώδεκα χιλιάδων, ἀπὸ δέκα τὸ βάθος τούτων γίνεσθαι, εἰ δὲ καὶ ἐπ' ἔλαττον τοῦ μέτρου τούτου, ἀπὸ πέντε. εἶναι δὲ καὶ ἐκ περισσοῦ τινας ὄπισθεν ἐν ὑποβοηθείᾳ αὐτῶν ἐξωτέρω

CONSTITUTIO VII.

ἄκρα τῆς παρατάξεως καὶ οὐκ ἐν τῷ μέσῳ· οἱ δὲ σφενδοβολισταὶ πάντως εἰς τὰ ἄκρα τῆς παρατάξεως. νῦν δὲ τάξομεν τοὺς τοξότας καὶ λοιποὺς ἀκοντιστὰς ὄπισθεν τῶν ἀκιῶν πρὸς τὴν γυμνασίαν ἢ ὡς ἀπαιτεῖ ἡ χρεία αὐτῆς.

52. Τοὺς δὲ καβαλλαρίους εἰς τὰ ἄκρα τῆς πεζικῆς 59.
παρατάξεως τάξεις, ὅσα δὲ αὐτῶν ἀνδρειότερα τάγματα, μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν ἐξωτέρω. καὶ εἰ μὲν πολλοί εἰσιν οἱ καβαλλάριοι, τοῦτ' ἔστι πλέον τῶν δώδεκα χιλιάδων, ἀπὸ δέκα τὸ βάθος τούτων γίνεσθαι, εἰ δὲ καὶ ὀλιγωτέρους τοῦ μέτρου τούτου, ἀπὸ πέντε. εἶναι δὲ ἐκ περισσοῦ τινας ὄπισθεν ἐν ὑποβοηθείᾳ αὐτῶν ἐξωτέρω

2006. *οὐκ ἐν τῷ μέσῳ*] **AP$_1$V** addunt *ταχθήσονται* || **2006. 2007.** *σφενδονῆται* **A**, *σφενδονίται* **V**, *σφενδωνίται* **P$_1$** || **2007.** Verbo *νῦν* paragraphus incipit in **V** || **2008.** *τοὺς* omissum est in **MW** || **2009.** *ακιῶν* **W**, *ἀκίων* **M** || **2013. 2014.** *πολλοὶ εἰσὶν* **P$_1$V** || **2014.** *ιβ'* **MWP$_1$V** || **2016.** *μέτρου*] *μέρους* **P$_1$V** || *ε̄* **P$_1$** || **2017.** ***σσοῦ* **W** || *τινὰς* codd. || *ὄπιθεν* **P$_1$**.

τῶν ἁμαξῶν, ἵνα, ἐὰν μὲν διὰ τοῦ νώτου τινὲς τῶν ἐχθρῶν φθάνωσιν, ἀποσοβήσωσιν αὐτούς, εἰ δὲ μή γε, προστεθῶσι τοῖς πλαγίοις καὶ αὐτοί. τάσσονται δὲ καὶ αὐτοὶ ἐν ἀραιοτέρῳ πρότερον διαστήματι, ἵνα μὴ ἐμποδίζωνται, εἰ γένηται καιρὸς μεταβολῆς.

2. *Ὥστε παραγγεῖλαι τοὺς καβαλλαρίους μὴ κατατρέχειν τῶν ἐχθρῶν, μηδὲ ἀφίστασθαι τῆς πεζικῆς παρατάξεως ἐπὶ πολὺ διάστημα, κἂν εἰ τραπῶσιν οἱ ἐχθροί, ἵνα μὴ ἐνέδρας παρ' αὐτῶν * γενομένης,*

CONSTITUTIO VII.

τῶν ἁμαξῶν, ἵνα, ἐὰν μὲν διὰ τῶν ὄπισθέν τινες τῶν ἐχθρῶν φθάνωσιν, ἀποσοβήσωσιν αὐτούς, εἰ δὲ μή γε, προστεθῶσι τοῖς πλαγίοις καὶ αὐτοί.

60. 53. *Τάσσονται δὲ καὶ αὐτοὶ ἐν ἀραιοτέρῳ πρότερον διαστήματι, ἵνα, ἐὰν γένηται καιρὸς εἰς τὸ χρήζειν μεταβαλέσθαι, μὴ ἐμποδίζωνται.*

61. 54. *Παραγγείλῃς δὲ τοὺς καβαλλαρίους μὴ κατατρέχειν τῶν ἐχθρῶν, μηδὲ ἀφίστασθαι τῆς πεζικῆς παρατάξεως, ὡς ἐπὶ πολὺ διάστημα, κἂν τάχα τραπῶσιν οἱ*
[p. 82. M.] *ἐχθροί, ἵνα μὴ ἐγκρύμματός τινος παρ' αὐτῶν γενο-*

2018—2019. In cod. **W** fol. 58ᵛ, aliquantulum scisso, verba *αὐτῶν ἐξωτέρω τῶν* | *μὲν διὰ τῶν ὄπι* | *ρῶν* leguntur hodie, cetera inde ab *ὑποβοηθείᾳ* usque ad *ἐχθρῶν* desiderantur || **2018.** *ὄπισθεν τινὲς* **codd.** || **2019.** *φϑάνωσιν* (et *φϑάνουσιν* = necopinato adveniunt: cf. *Preuschen* s. v.) etiam *Urbicii* codices, *φανῶσιν* **P₁V** (quod XIV 70 [Mgn.] omnes **codd.**) || *ἀποσωβήσωσιν* **M** (etiam in Urbicio), *ἀπαντῶσιν* **AP₁V** || Verbo *αὐτοὺς* **AP₁V** addunt: *καὶ ἀποδιώκωσιν* (*-ουσιν* **P₁**) || **2020.** *προστεϑῶσιν* **W** || **2022.** *εἰς τὸ χρήζειν* (cf. *Crönert* 52.) omn. **AP₁V** || **2023.** *μεταβαλέσϑαι* **AP₁V**, *μεταβαλλέσϑαι* **W**, *μεταβάλλεσϑαι* **M**; **AP₁V** addunt *αὐτοὺς* || *ἐμποδίζονται* **P₁** || **2024.** *παραγγείλῃς* **A** (cf. IX, 38), *παραγγειλεις* **W**, *παραγγείλεις* **MP₁V**, *παραγγελεῖς* (cf. XI, 45, XV, 14) **Migne**, *παραγγέλλεις* **Lami**, *παραγγέλλειν* **Meursii codex**; cf. app. crit. ad IX, 66, 76, XII 77, 81, 82, XIV 71, 79, XVII 70 [Mgn.] || **2026.** *ὡς* omn. **AP₁V** || *ἐπιπολὺ* **MWP₁** || *καν* **WV**, *κάν* **MAP₁** || **2027.** *-ιος ιιιὸς* **codd.** || **2027—2028.**

εἴπερ ἀπὸ διαστήματός εἰσι, γυμνούμενοι τῆς παρατάξεως ἐπηρεασθῶσιν ὡς ὀλιγώτεροι, ἀλλὰ — καὶ ἐὰν βιασθῶσιν, ὡς εἰκός, ὑπὸ τῶν ἐναντίων — κατὰ τοῦ νώτου τῆς παρατάξεως προσφεύγειν καὶ μὴ παρέρχεσθαι τὰς ἁμάξας. εἰ δὲ μηδὲ οὕτως ἀντέχουσι, κατέρχεσθαι αὐτοὺς ἐκ τῶν ἵππων καὶ οὕτως πεζῇ ἑαυτοὺς δηφενδεύειν.

3. Ὥστε, ἐὰν παρατάξασθαι μὲν θέλῃ ὁ στρατός, μὴ συμβαλεῖν δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καὶ ὁρμήσωσιν οἱ ἐχθροὶ κατὰ τῶν καβαλλαρίων καὶ μὴ *βαστάσωσιν αὐτούς, μὴ ἀναμένειν αὐτοὺς εἰς

CONSTITUTIO VII.

μένου, εἴπερ ἀπὸ διαστήματός εἰσιν οἱ πεζοί, γυμνούμενοι τῆς παρατάξεως ἐπηρεασθῶσιν ὡς ὀλιγώτεροι ἢ ἀσθενέστεροι, ἀλλὰ — καὶ ἐὰν βιασθῶσιν, ὡς εἰκός, παρὰ τῶν ἐναντίων — ὄπισθεν τῆς παρατάξεως προσφεύγειν καὶ μὴ παρέρχεσθαι τὰς ἁμάξας, τὰς ὀπίσω τῆς παρατάξεως τῶν πεζῶν ὀφειλούσας εἶναι πρὸς φυλακὴν αὐτῶν. εἰ δὲ μηδὲ οὕτως ἀντέχουσι, κατέρχεσθαι αὐτοὺς ἐκ τῶν ἵππων καὶ οὕτως πεζῇ ἑαυτοὺς ἐκδικεῖν.

55. Ἐὰν δὲ παρατάξασθαι μὲν θέλῃ ὁ στρατός, μὴ 62.
συμβαλεῖν δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καὶ ὁρμήσωσιν οἱ ἐχθροὶ κατὰ τῶν καβαλλαρίων καὶ μὴ βαστάσωσιν αὐτούς, μὴ ἀναμένωσιν αὐτοὺς [ἱστάμενοι] εἰς τὰ κέ-

γενομένου (γινομένου P_1) παρ' (παρ V) αὐτῶν P_1V || **2028—2029.** Pro εἴπερ . . . . παρατάξεως A P_1 V habent: μακρὰν τῆς παρατάξεως τῶν πεζῶν εὑρισκόμενοι || **2028.** διαστήματος εἰσὶν codd. || **2029.** ἐπηρεαθῶσιν **V** || **2032.** ἐπέρχεσθαι **M** || **2034.** μηδὲ **W**, μὴ δὲ **M** || **2034.** ἀντέχουσιν **W**, ἀπαντῶσιν **A**, ἀπαντῶσι P_1 **V** || **2037.** συμβαλεῖν] ita *Urbicius*, codices P_1 **V** et XIV, 72. συμβαλλεῖν **A**, (quod fuerit — opinor — in archetypo), συμβάλλειν **MW** || καὶ αὐτὴν (καιαυτὴν P_1 τὴν (τὴν posterius a m. pr. inserto in A), ἡμέραν **A** P_1 **V** || ὁρμήσουσιν P_1 || **2038.** βαστάσωσιν XIV, 72, βαστάζωσιν codd. || **2039.** ἱστάμενοι eieci; deest etiam XIV 72.

τὰ κέρατα τῆς παρατάξεως, ἀλλ' ὄπισθεν μᾶλλον ἐλθεῖν τῶν πεζῶν, τοῦτ' ἔστι μέσον τῆς παρατάξεως καὶ τῶν ἁμαξῶν. ἀλλ', εἰ τοῦτο γένηται, χρεία μείζονος τοῦ ἐν τῷ μέσῳ διαστήματος, ἵνα μεταβαλλομένων, ὡς εἰκός, τῶν καβαλλαρίων μὴ στενοχωρηθῶσιν, μηδὲ αἱ τῶν ἐχθρῶν σαγίτται βλάψωσιν αὐτούς.

14. *Ποίας δεῖ κινήσεις γυμνάζεσθαι τοὺς πεζούς;*

CONSTITUTIO VII.

ρατα τῆς παρατάξεως, ἀλλ' ὄπισθεν μᾶλλον ἔλθωσιν ⟨τῶν πεζῶν⟩, τοῦτ' ἔστιν μέσον τῆς παρατάξεως καὶ τῶν ἁμαξῶν. εἰ δὲ τοῦτο γένηται, χρεία μείζονος τοῦ ἐν τῷ μέσῳ διαστήματος, ἵνα μεταβαλλομένων, ὡς εἰκός, τῶν καβαλλαρίων μὴ στενοχωρηθῶσιν, μηδὲ αἱ τῶν ἐχθρῶν σαγίτται βλάψωσιν αὐτούς.

63. 56. Ταῦτα δὲ μάλιστα καὶ ἐν καιρῷ μάχης γίνεσθαι, διὰ ταύτην γὰρ καὶ ἡ γυμνασία μεταχειρίζεται.

c. 753. 64. 57. | Τούτων οὖν τῶν διατάξεων εἰρημένων πρέπον ἡμῖν καὶ τὰ σχήματα καὶ τὰ παραγγέλματα τῆς πεζικῆς τάξεως, ὥσπερ καὶ τῆς ἱππικῆς, ἐμφανίσαι σοι καὶ διασαφῆσαι.

65. 58. Ὅτ' ἂν γὰρ παραστῶσι πρὸς τὴν γυμνασίαν τὰ μέρη τῆς παραταγῆς τῶν ταγμάτων τοῦ στρατοῦ, παραγ-

2040—2041. Verba *ἀλλ' . . . . παρατάξεως* omm. P_1 V || **2041.** *τῶν πεζῶν* ex *Urbicio* inserui, ut et sensus postulat, quamvis iam a Leone mendum esse factum arbitreris || *μέσον* solus **A**, *εἰς τὰ ἄκρα* **MW** (e coniectura); cf. ceterum *Scheffer* p. 523 || **2044.** *στενοχωρηθῶσι* **MA**P_1**V** || *μηδὲ* **A**, *μὴ δὲ* **M**P_1**V**, *μηδε* **W** || **2045.** *σαγίται* **A**P_1**V** || **2046.** *δὲ*] *δεῖ* **Meursii codex** || **2050.** *ἱππικῆς*] *πεζικῆς* P_1**V**, sed in P_1 corrigitur a m^2 in *καβαλλαρικῆς* || *ἐμφανῖσαί σοι* **M**, *ἐμφανισαί σοι* **W** || **2052.** *παραστῶσιν* **M**; in **W** vocabulum evanuit || **2053. 2054.** *παραγγέλλῃ* **A**.

Παραγγέλλει ὁ μανδάτωρ· Silentium! Mandata captate! *Nemo *vostrum *turbator! Ordinem *servatote! Bandos *sequite! Nemo demittat bandum et Inimicos seque! *καὶ κινοῦσι πράως καὶ ἡσύχως, ὥστε μηδὲ ψιθυρισμὸν γίνεσθαι παρά τινος. ἐθίζεσθαι δὲ αὐτοὺς πρὸς ταῦτα φωνῇ *ἢ νεύματι, διὰ σημείου τινός· κινεῖν καὶ ἵστασθαι· λεπτύνεσθαι ἤτοι μερίζεσθαι τὸ βάθος τῶν ἀκιῶν· περιπατεῖν ἴσως καὶ συντεταγμένως *ἐπὶ στόμα· καὶ κατὰ ποικίλους *τρόπους καὶ διαφόρους πυκνοῦσθαι ἤτοι σφίγγεσθαι κατὰ*

CONSTITUTIO VII.

γέλλει ὁ μανδάτωρ ταῦτα· μετὰ σιγῆς | πάντες τὰ παραγγέλματα πληρώσατε· μὴ ταραχθῆτε· τὴν τάξιν ὑμῶν φυλάξατε· τῷ βάνδῳ ἐπακολουθήσατε· μηδεὶς ἀφήσῃ τὸ βάνδον· καὶ τοὺς ἐχθροὺς διώξατε. καὶ τούτων εἰρημένων κινοῦσι πράως τε καὶ ἡσύχως, ὥστε μηδὲ ψιθυρισμὸν γίνεσθαι παρά τινος.

59. *Ἐθίζεσθαι δὲ αὐτοὺς πρὸς ταῦτα φωνῇ ἢ νεύ-* 66.[p.83.M.]
ματι, διὰ σημείου τινός, οἷον· κινεῖν καὶ ἵστασθαι· λεπτύνεσθαι ἤγουν μερίζεσθαι τὸ βάθος τῶν ἀκιῶν· περιπατεῖν ἴσως καὶ συντεταγμένως ἐπὶ στόμα ἤγουν ἐπ' εὐθείας· καὶ κατὰ ποικίλους τρόπους καὶ διαφόρους πυκνοῦσθαι ἤτοι σφίγγεσθαι κατὰ

2057. *μήδεις* **W** || *ἀφήσει* **A** || 2057—2058. *καὶ τοὺς ἐχθρ. διώξατε* omm. **AP$_1$V** || 2058. *κινήσουσι* **MW** || 2059. *πράως*] cf. *Crönert* 50. || *μὴ δὲ* **MP$_1$** || *γενέσθαι* **A** || 2061. Post *αὐτοὺς* inserunt *δέον* **AP$_1$V** || 2063. *ἀκιων* **M** || 2064. *φούλκω περιπατεῖν* **A** || *στόμα*] cff. non tantum *Praecepta Nicephori* 10, 31, sed etiam *Urbicii* XII, 8, 17: *τὸν γὰρ μέσον τόπον τῆς παρατάξεως οἱ ἀρχαῖοι διὰ τοῦτο* **στόμα** *ἐκάλεσαν κ. τ. λ.* et „*Ined. Tact. L.*“ XXXII, 4.

βάθος καὶ μῆκος· φούλκῳ περιπατεῖν· συμβάλλειν σχηματικῶς ποτὲ μὲν μετὰ βεργίων, ποτὲ δὲ μετὰ γυμνῶν σπαθίων.

15. *Γυμνασία δευτέρα·* μερίζεσθαι πρὸς διφαλαγγίαν, καὶ πάλιν ἀποκαθίστασθαι· δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ κλίνεσθαι καὶ περιπατεῖν ἐπὶ κέρας ⟨ἤγουν τὸ δεξιὸν μέρος· προάγειν ἔμπροσθεν⟩ καὶ πάλιν ἀποκαθίστασθαι· φυλάττεσθαι ἀμφιστόμως ἑκατέρωθεν καὶ πάλιν ἀποκαθίστασθαι· μετατίθεσθαι δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ· ἀραιοῦσθαι καὶ πλατύνεσθαι· βαθύνεσθαι ἤτοι διπλοῦσθαι

CONSTITUTIO VII.

βάθος καὶ μῆκος· φούλκῳ περιπατεῖν· συμβάλλειν ὡς ἐν τάξει μάχης μετὰ σχήματος, ποτὲ μὲν μετὰ βεργίων, ποτὲ δὲ μετὰ γυμνῶν σπαθίων.

67. 60. Γυμνάζεσθαι δὲ καὶ οὕτως· μερίζεσθαι πρὸς διφαλαγγίαν, καὶ πάλιν ἀποκαθίστασθαι· δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ κλίνεσθαι καὶ περιπατεῖν ἐπὶ κέρας ἤγουν τὸ δεξιὸν μέρος· προάγειν ἔμπροσθεν καὶ πάλιν ἀποκαθίστασθαι· φυλάττεσθαι ἀμφιστόμως ἑκατέρωθεν καὶ πάλιν ἀποκαθίστασθαι· μετατίθεσθαι δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ· ἀραιοῦσθαι καὶ πλατύνεσθαι· ⟨βαθύ-

2067. *φούλκων* **MW**; non esse referendum ad *κατὰ βάθος καὶ μῆκος* docet *Aelianus* (ed. *Koechly-Rüstow* Gr. Kriegsschrift. II. 1.) p. 306. (et Anon. B. II. 2. p. 224, 225.) || **2067. 2068.** Pro *συμβάλλειν . . . . σχήματος* **AP$_1$V** exhibent: *ἤγουν τοὺς ὀπίσω σκέποντας τὰς* (omm. **P$_1$V**) *τῶν ἔμπροσθεν κεφαλὰς τοῖς σκουταρίοις καὶ οἱονεὶ κεραμωθέντας περιπατεῖν* || **2068. 2069.** Verba *ποτὲ . . . . σπαθίων* codd. post *οὕτως* **(2070)** habent || **2069.** *μετὰ* evanuit in **W** || **2070.** *καὶ* omm. **P$_1$V** || **2072.** *δεξιᾶ* et *ἀριστερᾶ* **M,** *δεξια* et *ἀριστερα* **W**; item infra; *-ὰ* **AP$_1$V**; cf. **889.** || **2077. 2078.** *βαθύνεσθαι* ex *Urbicio* inserui; cf. ceterum §. 76.

τὸ βάθος τῶν ἀκιῶν· μεταβάλλεσθαι κατὰ νώτου καὶ πάλιν ἀποκαθίστασθαι.

16. *Διὰ ποίαν αἰτίαν αἱ εἰρημέναι κινήσεις γίνονται;* 1. *Γίνονται δὲ τὰ σχήματα ταῦτα διὰ τὰς αἰτίας ταύτας·*

2. φωνῇ *τοίνυν ἢ νεύματι, διὰ σημείου τινός, κινοῦσιν καὶ ἵστανται.

3. Ὅτε θέλει κινῆσαι, σημαίνει βουκίνῳ ἢ τῇ ταυρέᾳ ὁ καμπιδούκτωρ ἢ τῇ φωνῇ, — καὶ κινοῦσιν, εἰ δὲ *στῆσαι, ἢ τῇ τούβᾳ ἢ τῇ φωνῇ ἢ νεύματι τῆς χειρός, — καὶ ἵστανται. διὰ δὲ τοῦτο φωνῇ καὶ σημασίᾳ ἐθίζεσθαι ἀναγκαῖόν ἐστι διὰ τὸν τοῦ ἅρματος θόρυβον ἢ κονιορτὸν ἢ ὁμίχλην ἐπιγινομένην.

CONSTITUTIO VII.

νεσθαι⟩ ἤτοι διπλοῦσθαι τὸ βάθος τῶν ἀκιῶν· μεταβάλλεσθαι κατὰ νώτου καὶ πάλιν ἀποκαθίστασθαι.

61. *Γίνονται δὲ τὰ σχήματα ταῦτα διὰ τὰς διαφόρους ἀνακυπτούσας αἰτίας·* φωνῇ τοίνυν ἢ νεύματι, διὰ σημείου τινός, κινοῦσιν καὶ ἵστανται. ὅτε δὲ θέλει κινῆσαι, σημαίνει ἢ βουκίνῳ ἢ τῇ | ταυρέᾳ ὁ καμπιδούκτωρ ἢ τῇ φωνῇ, — καὶ κινοῦσιν· εἰ δὲ στῆσαι θέλει, ἢ τῇ τούβᾳ, ὅ ἐστι μικρὸν βούκινον, ἢ τῇ φωνῇ ἢ νεύματι τῆς χειρός, — καὶ ἵστανται. διὰ δὲ τοῦτο φωνῇ καὶ σημασίᾳ ἐθίζεσθαι ἀναγκαῖόν ἐστι διὰ τὸν τοῦ ἅρματος θόρυβον ἢ κονιορτὸν ἢ ὁμίχλην ἐπιγινομένην.

68. [p. 84. M.]

2078. *διαπλοῦσθαι* **MW** || 2079. *κατὰ νώτου*] *ὀπίσω* **AP₁V** || 2081. 2082. *διαφόρως* (=subinde) **P₁V**, fort. rectius (cf. 1920), *διαφόρας* Meursii cod. || 2083. *κινοῦσι* **MAP₁V** || 2084. *ταυρία* **MW**, *ταυραίᾳ* Meursii cod. *σάλπιγγι* **AP₁V** || 2084. 2085. *καμπηδούκτωρ* **MW** || 2085. *στῆσαι*] cf. *Urlichs-Müller*, 115, 23 || 2087. *ἵσταται* **P₁V** || *διατοῦτο* (sic!) *δὲ* **AP₁V** || 2088. *σημείῳ* **AP₁V** | *ἀναγκαῖον* (*ἐστιν* **W** *ἐστὶ* **MP₁V** || 2088—2089. *διά τε τὸν κτύπον* (*τῶν κτύπων* **P₁**) *τῶν ἁρμάτων* **AP₁V** || 2089. *ἅρματος* **M**, *ἅρματος* **W** || Pro *ἢ* priore *καὶ τὸν* habent **AP₁V** || *καὶ τὴν ἐπιγ. ὁμίχλην* **AP₁V**.

4. *Λεπτύνονται* ἤτοι μερίζονται αἱ ἀκίαι, ὅτ᾽ ἂν ἀπὸ δεκαὲξ ἀνδρῶν τὸ βάθος αὐτῶν ἐστι, καὶ *θέλῃ[1] μᾶλλον τὸ μῆκος τῆς παρατάξεως ἐκτεῖναι διὰ κόμπον ἢ διὰ τὸ ἰσωθῆναι τῇ τῶν ἐναντίων τάξει· παραγγέλλει· *ad octo exi, — καὶ ἐξέρχονται εἷς παρ᾽ ἕνα μεριζόμενοι, καὶ λεπτύνεται μὲν τὸ βάθος τῶν ἀκιῶν, προστίθεται δὲ τὸ μῆκος τῆς παρατάξεως· καὶ γίνεται τὸ βάθος ἀπὸ ὀκτώ. εἰ δὲ θέλει ἀπὸ τεσσάρων, πάλιν· exi, — καὶ ἐξέρχονται ὁμοίως πάντες εἰς ἓν μέρος ἢ δεξιᾷ, ἢ ἀριστερᾷ· τοῦτο χρεία παραφυλάττειν, ἵνα πάντες εἰς ἓν μέρος καὶ ἐξέρχονται καὶ εἰσέρχονται.

[1] Cf. *Urlichs-Müller* 116, 2.

CONSTITUTIO VII.

69. 62. *Λεπτύνονται* ἤτοι μερίζονται αἱ ἀκίαι, ὅτ᾽
ἂν ἀπὸ ιϛʹ ἀνδρῶν τὸ βάθος αὐτῶν ἐστι καὶ θέλῃς
μᾶλλον τὸ μῆκος τῶν παρατάξεων ἐκτεῖναι διὰ κόμπον
ἢ διὰ τὸ ἰσωθῆναι τῇ τῶν ἐναντίων τάξει· καὶ παραγ-
γέλλει· ⟨ἀπὸ ὀκτὼ⟩ ἔξελθε, — καὶ ἐξέρχονται εἷς παρ᾽
ἕνα μεριζόμενοι, καὶ λεπτύνεται μὲν τὸ βάθος τῶν
ἀκιῶν, προστίθεται δὲ τὸ μῆκος τῆς παρατάξεως· καὶ
γίνεται τὸ βάθος ἀπὸ ὀκτώ. εἰ δὲ θέλει ἀπὸ τεσσάρων,
πάλιν λέγει· ἔξελθε, — καὶ ἐξέρχονται ὁμοίως πάντες
εἰς ἓν μέρος, δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ. τοῦτο δὲ χρεία παραφυ-
c. 756. λάτ‖τειν, ἵνα πάντες εἰς ἓν μέρος καὶ εἰσέρχονται καὶ
ἐξέρχονται.

2091. ἐστιν W, ἐστὶν A, ἢ P_1 V ‖ θέλῃς ego, [cf. 2206, 2213, 2222] θέλεις codd. ‖ 2092. διὰ κόμπον] ἢ διὰ (δια A) φαντασίαν A P_1 V ‖ 2093. παρατάξει A P_1 V ‖ 2094. ἀπὸ ὀκτὼ supplevi ‖ 2094. 2095. παρένα M W ‖ 2096. ἀκίων M W ‖ 2097. ὀκτὼ] ηʹ M ἢ W, $\overline{H}$ P_1 V ‖ τεσσάρων] $\bar{\delta}$ P_1 V ‖ 2099. δεξια et ἀριστερα W, -ὰ ceteri; cf. 889. ‖ 2100. ἵνα] cf. *Preuschen* 530, I. c.

5. *Περιπατεῖν ἴσως καὶ συντεταγμένως.* ὅτ' ἂν τινες τῆς παρατάξεως προκύψωσι καὶ ἀνίσως περιπατοῦσιν, παραγγέλλει· derige frontem, — καὶ ἰσοῦται τὸ μέτωπον.

6. *Πυκνοῦνται* ἤτοι σφίγγονται, ὅτ' ἂν ὡς ἀπὸ δύο ἢ τριῶν σαγιττοβόλων τῆς τῶν ἐχθρῶν παρατάξεως γίνηται ἡ παράταξις καὶ μέλλῃ συμβάλλειν. παραγγέλλει· iunge, — καὶ πυκνούμενοι σφίγγονται πρὸς τὸν μέσον τόπον κατὰ βάθος καὶ μῆκος τοσοῦτον, ἵνα οἱ μὲν ἔμπροσθεν τεταγμένοι ἐκ πλαγίου εἰς τὰ βούκουλα ἀλλήλοις ἐγγίζωσιν, οἱ δὲ ὄπισθεν κατὰ νώτου ἀλλήλοις σχεδὸν κεκόλ-

CONSTITUTIO VII.

63. *Περιπατεῖν ἴσως καὶ συντεταγμένως.* 70.
ὅτ' ἂν τινες τῆς παρατάξεως προκύψωσι καὶ ἀνίσως περιπατοῦσιν, [καὶ] παραγγέλλει· *ἴσον τὸ μέτωπον*, — καὶ ἰσοῦται τὸ μέτωπον.

64. *Πυκνοῦνται* ἤγουν σφίγγονται, ὅτ' ἂν ὡς 71.
ἀπὸ δύο ἢ τριῶν σαγιττοβόλων τῆς τῶν ἐχθρῶν παρατάξεως γίνηται ἡμῶν ἡ παράταξις καὶ μέλλῃ συμβάλλειν. παραγγέλλει· *ζεῦξον*, — καὶ πυκνούμενοι σφίγγονται πρὸς τὸν μέσον τόπον κατὰ βάθος καὶ μῆκος τοσοῦτον, ἵνα οἱ μὲν ἔμπροσθεν τεταγμένοι [καὶ] ἐκ πλα|γίου [p. 85. M.]
εἰς τὰ ἅρματα ἀλλήλοις ἐγγίζωσιν, οἱ δὲ ὄπισθεν κατὰ νώτου ἀλλήλοις ὥσπερ κεκόλληνται. τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα

2103. τινὲς codd. || προκύψωσιν WA || 2104. περιπατοῦσι M περιπατῶσιν A, περιπατῶσι P_1V || καὶ expunxi || 2107. β̄ MWP_1V || γ̄ MWP_1V || 2107—2108. Verba inde a σαγιττοβόλων usque ad παράταξις om. P_1 || σαγιτοβόλων AV || τῆς om. M || 2108. γίνηται ego, γίνεται MWP_1, γένηται AV || ἡ ἡμῶν AV || μέλλει P_1 || συμβάλλει P_1V || 2109. παραγγέλλει] λέγει M, om. W || σφίγξον AP_1V || 2111. καὶ proscripsi || 2113. κολλῶνται AP_1V.

ληται. τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα γίνεσθαι δύναται καὶ περιπατούσης καὶ ἱσταμένης τῆς παρατάξεως.

7. Χρὴ δὲ τοὺς οὐραγοὺς παραγγέλλεσθαι ἐκ τῶν ὄπισθεν ὠθεῖν τοὺς ἔμπροσθεν καὶ ἀπορθοῦν αὐτούς, εἰ χρεία, ἵνα μὴ *ἐναπομενοῦσί[1] τινες, ὡς εἰκός, δειλιῶντες.

8. Φούλκῳ περιπατοῦσιν, ὅτ' ἂν ἐγγιζουσῶν τῶν παρατάξεων, τῆς τε ἡμετέρας καὶ ⟨τῆς⟩ τῶν ἐναντίων, μέλλῃ ἄρχεσθαι ἡ τοξεία γίνεσθαι καὶ οὐ φοροῦσιν οἱ ἐν τῷ μετώπῳ τεταγμένοι ζάβας ἢ γονυκλάρια· παραγγέλλει· *ad φοῦλκον, — καὶ τῶν ἔμπροσθεν κατὰ τὸ μέτωπον τεταγμένων πυκνούντων τὰ σκουτάρια αὐτῶν μέχρι τοῦ ἐγγίζειν τοῖς *βουκούλοις κατασκέποντες προσπε-

[1] Cf. *Preuschen* 530. Codd. ἐναπομένουσι habent.

CONSTITUTIO VII.

γίνεσθαι δύναται καὶ περιπατούσης καὶ ἱσταμένης τῆς παρατάξεως.

72. 65. Χρὴ δὲ τοὺς οὐραγοὺς παραγγέλλεσθαι ἐκ τῶν ὄπισθεν προωθεῖν καὶ ἀπορθοῦν αὐτοὺς εἰς τὴν χρείαν, ἵνα μὴ ἐναπομένωσί τινες, ὡς εἰκός, δειλιῶντες.

73. 66. Φούλκῳ δὲ περιπατεῖν λέγεται, ὅτ' ἂν ἐγγιζουσῶν τῶν παρατάξεων, τῆς τε ἡμετέρας καὶ τῆς τῶν ἐναντίων, μέλλῃ ἄρχεσθαι ἡ τοξεία γίνεσθαι καὶ οὐ φοροῦσιν οἱ ἐν τῷ μετώπῳ τεταγμένοι ζάβας ἤτοι λωρίκια· καὶ παραγγέλλει· πύκνωσον, — καὶ τῶν ἔμπροσθεν κατὰ τὸ μέτωπον τεταγμένων πυκνούντων τὰ σκουτάρια αὐτῶν μέχρι τοῦ ἐγγίζειν ἀλλήλοις κατασκέποντες

2114. *δύναται γίνεσθαι* **P_1V** || **2116—2117.** *καὶ* inserunt ante *ἐκ τῶν ὄπισθεν* **M W A** || **2117.** Pro *εἰς τὴν χρείαν* malim *εἰ ἔστιν χρεία* || **2118.** *ἐναπομένωσι* (*ἐναπομενωσι* **W**, *ἐναπομείνωσι* **A**, *ἀπομείνωσι* **P_1V**) *τινὲς* **M W A P_1 V** || **2119.** *Φούλκῳ*] cf. *Haase* 515 || **2120.** *ἡμέρας* **V** || **2121.** *ἔρχεσθαι* **M**, *ἀπέρχεσθαι* **P_1 V** || *ἢ* **P_1 V** || **2122.** *φορῶσιν* **P_1V** || *οἱ ἐν μετώπῳ* **A** || **2123—2130.** Cf. *Rec. Const. „Praeceptt. Nic.“* f. 129ᵛ || *ἔμπροσθε* **W** || **2124.** *τὸ* omm. **A P_1V** || **2125.** *καὶ κατασκεπόντων* **A P_1V.**

*πλασμένως τὰς γαστέρας αὐτῶν μέχρι τῆς κνήμης, οἱ παρεστῶτες αὐτοῖς ὄπισθεν ὑπερανέχοντες τὰ σκουτάρια αὐτῶν καὶ ἀναπαύοντες εἰς τὰ * βούκουλα τῶν ἔμπροσθεν σκέπουσι τὰ στήθη καὶ τὰς ὄψεις αὐτῶν ⟨καὶ οὕτως⟩ συμβάλλουσιν.*

9. Ὅτ' ἂν πυκνωθείσης τῆς παρατάξεως κατὰ λόγον ἀπὸ ἑνὸς σαγιττοβόλου γένηται τῶν πολεμίων καὶ μέλλῃ πάντως ἡ συμβολὴ συνάπτεσθαι, παραγγέλλει· parati, *καὶ ἄλλου διαδεχομένου καὶ κράζοντος·* adiuta, *καὶ πάντων ἀποκρινομένων ὁμοῦ, ἴσως καὶ συμφώνως·* Deus, — *οἱ μὲν ψιλοὶ τοξεύουσιν ὑψηλοτέρως, οἱ δὲ σκουτάτοι, οἱ εἰς τὸ μέτωπον τεταγμένοι, ἔτι ἐγγυτέρω γενομένων τῶν*

CONSTITUTIO VII.

προσπεπλασμένως τὰς γαστέρας αὐτῶν μέχρι τῆς κνήμης ἤγουν τοῦ λεγομένου σκέλους, οἱ παρεστῶτες αὐτοῖς ὄπισθεν ὑπερανέχοντες τὰ σκουτάρια αὐτῶν καὶ ἀναπαύοντες εἰς τοὺς ἔμπροσθεν σκέπουσι τὰ στήθη καὶ τὰς ὄψεις αὐτῶν καὶ οὕτως συμβάλλουσιν.

67. Ὅτ' ἂν δὲ πυκνωθεῖσα καὶ ἡ παράταξις κατὰ 74.
λόγον ἀπὸ ἑνὸς σαγιττοβόλου γένηται τῶν πολεμίων καὶ μέλλῃ πάντως ἡ συμβολὴ συνάπτεσθαι, παραγγέλλει· ἕτοιμοι, καὶ ἄλλου διαδεχομένου καὶ κράζοντος· βοήθει, καὶ πάντων ἀποκρινομένων ἴσως καὶ συμφώνως· ὁ θεός, — οἱ μὲν ψιλοὶ τοξεύουσιν ὑψηλοτέρως, οἱ [p. 86. M.]
δὲ σκουτάτοι, οἱ εἰς τὸ μέτωπον τεταγμένοι, ἔτι ἐγγυτέρω γενομένων τῶν πολεμίων, εἰ μὲν ἔχουσι ματζούκια

2126. *προσπεπλ.* om. **P₁** || *τάς τε* **A P₁ V** || **2126—2127.** Pro *μέχρι . . . σκέλους*] *καὶ τὰ σκέλη* **A P₁ V** || **2129.** *εἰς τοὺς ἔμπρ.*] ⟨*αὐτὰ* add. **P₁**⟩ *εἰς τὰ τῶν* (*τοῦ* **A**) *ἔμπροσθεν σκουτάρια* **A P₁ V** || **2130.** *συμβάλουσιν* **M W** || **2132.** *σαγιτοβόλον* **A P₁ V** || **2133.** *πάντων* **P₁ V** || **2136.** *ὁ*] *ὦ* conieci olim; sed cf. *Const. Porph.* De cerim. 439, 17 et *Georg. Acr.* I. 96, 24 || **2137.** Post *ἔτι* **M** inserit *δὲ* || **2138.** *ἔχωσι* **M W.**

*πολεμίων, εἰ μὲν ἔχουσι *μαρτζυβάρβουλα ἢ ῥιπτάρια, ἀναπαύοντες τὰ κοντάρια εἰς τὸ χαμαὶ ῥίπτουσιν ἐκεῖνα, εἰ δὲ μήγε, ἀναμένοντες μέχρις οὗ ἐγγὺς ἔλθωσιν, τότε ἀκοντίζοντες τὰ κοντάρια αὐτῶν ἐπιλαμβάνονται τῶν σπαθίων αὐτῶν καὶ μάχονται εὐτάκτως ἐν τῇ τάξει αὐτῶν μένοντες καὶ οὐ κατατρέχοντες τῶν, ὡς εἰκός, ὑποχωρούντων αὐτοῖς ἐχθρῶν, οἱ δὲ ὄπισθεν αὐτῶν ἑστῶτες, τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς σκέποντες μετὰ τῶν σκουταρίων αὐτῶν, ἐπιβοηθοῦσι τοῖς ἔμπροσθεν μετὰ τῶν κονταρίων. χρεία δ' ἐστὶν ἀσφαλῶς τοὺς εἰς τὸ μέτωπον τασσομένους προφυλάττειν ἑαυτούς, μέχρις οὗ εἰς χεῖρας ἐκ τοῦ πλησίον ἔλθωσιν, ἵνα*

CONSTITUTIO VII.

ἢ τζικούρια ἢ ῥικτάρια, εἰς τὸ χαμαὶ ῥίπτουσιν αὐτά, εἰ δὲ μήγε, ἀναμένοντες μέχρις οὗ ἐγγὺς ἔλθωσι, τότε ἀκοντίζοντες τὰ κοντάρια ἤτοι ῥικτάρια αὐτῶν ἐπιλαμβάνονται τῶν σπαθίων αὐτῶν καὶ μάχονται εὐτάκτως ἐν τῇ τάξει αὐτῶν μένοντες καὶ οὐ κατατρέχοντες τῶν, ὡς εἰκός, ὑποχωρούντων αὐτοῖς ἐχθρῶν, οἱ δὲ ὄπισθεν αὐτῶν ἑστῶτες, τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς σκέποντες μετὰ τῶν σκουταρίων αὐτῶν, ἐπιβοηθοῦσι τοῖς ἔμπροσθεν μετὰ τῶν κονταρίων.

75. 68. *Χρεία δέ ἐστιν ἀσφαλῶς τοὺς εἰς τὸ μέτωπον*
c. 757. *τασσομένους προφυλάττειν ἑαυτούς, μέχρις οὗ εἰς ‖*
χεῖρας ἐκ τοῦ πλησίον ἔλθωσιν, ἵνα μὴ κατατοξεύωνται

2139. *ῥηκτάρια* **MW**, *ῥικτάρια* **Meursii codex**, *ῥιπτάρια* **AP_1V**; sic et infra ‖ *εἰς τὸ χαμαὶ* omm. **AP_1V** ‖ **2140.** *ἔλθωσιν ἐγγὺς* **AP_1V** ‖ *καὶ τότε* **AP_1V** ‖ **2143. 2144.** *καταδιώκοντες* **AP_1V** ‖ **2144.** *τῶν] τοὺς* **AP_1V** ‖ *ὑποχωροῦντας* **P_1**, *ὑπὸ χωροῦντας* **V** ‖ *ἐχθροὺς* **A** ‖ **2145.** *τὰς κεφαλας* (!) *αὐτῶν* **P_1V** ‖ **2148.** *δὲ ἐστὶν* **P_1V** ‖ *ἀσφαλῶς* in **AP_1V** post *τασσομένους* traditur ‖ *τὸ* omm. **MWP_1V** ‖ **2149.** *ἑαυτοὺς προφυλάττειν* **AP_1V**.

μὴ κατατοξεύωνται ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἐὰν μάλιστα μὴ ἔχωσι ζάβας ἢ περικνημῖδας.

10. *Μερίζονται πρὸς διφαλαγγίαν, ὅτ᾽ ἂν ἐπ᾽ εὐθείας περιπατούσης τῆς παρατάξεως καὶ ἔμπροσθεν καὶ κατὰ νῶτον φανῶσιν πολέμιοι. καὶ εἰ μὲν ἀπὸ ις´ ⟨ἀνδρῶν⟩ ἔχουσιν αἱ ἀκίαι, καὶ ἤγγισαν οἱ δι᾽ ὄψεως ἐρχόμενοι ἐχθροὶ καὶ μέλλουσιν ἐκ τοῦ πλησίον ἄρχεσθαι τῆς μάχης, παραγγέλλει·* ⟨ad octo·⟩ medii partitis ad diphalangiam, — *καὶ ἐν ὀκτὼ ἵστανται, ἐν δὲ ὀκτὼ στρεφόμενοι καὶ κινοῦντες πρὸς διφαλαγγίαν μερίζονται. εἰ δὲ ἢ ἀπὸ ὀκτὼ ἵστανται τὸ βάθος ἢ ἀπὸ τεσσάρων, παραγγέλλει·* primi[1] state, secundi ad diphalangiam exite, — *καὶ στρε-*

[1] Primi ⟨firmi⟩ state! secundi etc.?

CONSTITUTIO VII.

ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἐὰν μάλιστα μὴ ἔχωσι ζάβας ἢ χαλκότουβα.

69. *Μερίζονται πρὸς διφαλαγγίαν, ὅτ᾽ ἂν ἐπ᾽* 76.
εὐθείας περιπατούσης τῆς παρατάξεως καὶ ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν φανῶσιν πολέμιοι. καὶ εἰ μὲν ἀπὸ ις´ ἀνδρῶν ἔχουσιν αἱ ἀκίαι, καὶ ἤγγισαν οἱ δι᾽ ὄψεως ἐρχόμενοι ἐχθροὶ καὶ μέλλουσιν ἐκ τοῦ πλησίον ἄρχεσθαι τῆς μάχης, παραγγέλλει· ἀπὸ ὀκτώ· ⟨ὀκτὼ⟩ μερίσθητε πρὸς διφαλαγγίαν, — καὶ οἱ μὲν ὀκτὼ ἵστανται, οἱ δὲ ὀκτὼ στρεφόμενοι καὶ κινοῦντες πρὸς διφαλαγγίαν μερίζονται. εἰ δὲ ἢ ἀπὸ ὀκτὼ ἵστανται τὸ βάθος ἢ ἀπὸ τεσσάρων, παραγγέλλει· ἑδραῖοι στῆτε· οἱ δεύτεροι

2154. *περιπατῶσι* **MW** || *καὶ μὴ* (induxit manus marg. cod. P_1) *ἔμπροσθεν* **P_1V** || 2155. *φανῶσι* **WAP_1V** || *οἱ πολέμιοι* **A** || 2156. *ἔχωσιν* **MWP_1V**, *ἔχουσιν* **A** et **Meursii codex** || *αἱ*] *καὶ* **P_1V** || *διόψεως* **MW** || 2158. *ῑῑ* **MWP_1V** || *ὀκτώ* inserui || 2159. *πρὸς διφαλαγγίαν* ego dedi; codices **MWA** habent: *καὶ οἱ ὀκτὼ εἰς διφαλαγγίαν*, quod est fusior explicatio praecepti; **P_1V** omittunt || *ῑῑ* **MWP_1V**; et sic infra quoque || 2162. *δ̄* **MWP_1V**.

*ρόμενοι οἱ σεκοῦνδοι, τοῦτ᾽ ἔστιν οἱ ὑπὸ τὸν δεκάρχην ἐξέρχονται *διάστημά τι ἄχρι τριακοσίων βημάτων ἤτοι σκελισμάτων τοσοῦτον, ὥστε μὴ δύνασθαι τὰς βαλλομένας παρὰ τῶν ἐναντίων σαγίττας ἑκατέρωθεν βλάπτειν τοὺς νώτους τῶν ἀντιβλεπόντων, ἀλλ᾽ ἐν τῷ εὐκαίρῳ τόπῳ πίπτειν αὐτάς. ⟨εἶτα παραγγέλλει·⟩* reverte, — *καὶ πάλιν ὑποστρέφοντες, εἰ χρεία γένηται, ἀποκαθίστανται κατὰ τὸ πρότερον σχῆμα. εἰ δέ, ὡς εἰκός, ἡ μείζων δύναμις τῶν ἐχθρῶν διὰ ⟨τοῦ⟩ νώτου τῆς παρατάξεως ἔρχεται καὶ ἅμαξαι οὐκ ἀκολουθοῦσιν,*

CONSTITUTIO VII.

[p. 87. M.] *καὶ οἱ τῆς διφαλαγγίας ἐξ|έλθετε (δεύτεροι δέ εἰσιν οἱ λεγόμενοι πάλαι σεκοῦνδοι ἢ ἐπιστάται), — καὶ στρεφόμενοι οἱ σεκοῦνδοι, τοῦτ᾽ ἔστιν οἱ ὑπὸ τὸν δεκάρχην τεταγμένοι ἐξέρχονται διάστημά τι ἄχρι τριακοσίων βημάτων ἤτοι σκελισμάτων, ὥστε μὴ δύνασθαι τὰς βαλλομένας παρὰ τῶν ἐναντίων σαγίττας ἑκατέρωθεν βλάπτειν τοὺς νώτους τῶν ἀντιβλεπόντων, ἀλλ᾽ ἐν τῷ εὐκαίρῳ τόπῳ πίπτειν αὐτάς. εἶτα παραγγέλλει· ὑποστρέψατε, — καὶ πάλιν ὑποστρέψαντες, εἰ χρεία γένηται, ἀποκαθίστανται κατὰ τὸ πρότερον σχῆμα.*

77. 70. *Εἰ δέ, ὡς εἰκός, ἡ μείζων δύναμις τῶν ἐχθρῶν δια τοῦ νώτου ἤγουν ὄπισθεν τῆς παρατάξεως ἔρχεται καὶ ἅμαξαι οὐκ ἀκολουθοῦσιν, οἱ σεκοῦνδοι ἤγουν οἱ*

2163. *φαλαγγίας* **M W** || **2163—2164.** *δὲ* (*δε* **W**) *εἰσὶν* **W P_1 V** || **2164.** *ἢ*] *νῦν δὲ* **A P_1 V** || *ἐπιστᾶται* **M**, *επιστάται* **W** || **2165.** *ἀπὸ* **P_1 V** || **2166.** *δέκαρχον* **A P_1 V** || *τεταγμένοι ἐπιστάται ἐξ.* **A P_1 V** || *διαστήματι* Scheffer, *διαστήματα* **M W**, *διάστημα* **A P_1 V**, *διάστημά τι* ego || **2168.** *ῥιπτομένας* **A P_1 V** || *σαγίτας* **A P_1 V** || **2169.** *τοὺς νώτους*] *τὰς ψύας* **A P_1 V** || **2172.** *κατὰ*] *εἰς* **M W** || **2174.** *διὰ τοῦ νώτου ἤγουν* omm. **A P_1 V** || **2174—2175.** Verba *τῆς παρατάξεως . . . . ἤγουν* om. **P_1** || **2174.** *ἔρχηται* **M W** || **2175.** *ἁμάξαι* **V** || *οἱ σεκοῦνδοι ἤγουν* omm. **A V** || *οἱ* om. **A.**

οἱ σεκοῦνδοι ἵστανται καὶ οἱ πρῖμοι ἐξέρχονται. τὰ δὲ τῆς διφαλαγγίας γίνεται, ὅτ' ἂν αἱ ἅμαξαι οὐκ ἀκολουθοῦσιν ἢ ἀκολουθοῦσαι ἐβιάσθησαν ὑπὸ τῶν πολεμίων.

11. Δεξιᾷ ⟨δὲ⟩ καὶ ἀριστερᾷ κλίνονται, ὅτ' ἂν ἐκ πλαγίου εἰς ἓν μέρος θέλῃ τὴν παράταξιν σῦραι, ἢ διὰ τό, ὡς εἰκός, ἐκτεῖναι τὴν παράταξιν καὶ ὑπερκεράσαι ἐχθροὺς ἢ μὴ ὑπερκερασθῆναι παρ' αὐτῶν ἢ διὰ τόπου ἐπιτηδειότητα ἢ διὰ πα-

CONSTITUTIO VII.

ἐπιστάται ἵστανται καὶ οἱ πρῖμοι ἤγουν οἱ πρωτοστάται (οἱ καὶ λοχαγοὶ) ἐξέρχονται.

71. Τὰ δὲ τῆς διφαλαγγίας γίνεται, ὅτ' ἂν αἱ ἅμαξαι 78.
οὐκ ἀκολουθοῦσιν ἢ ἀκολουθοῦσαι ἐβιάσθησαν ὑπὸ τῶν πολεμίων. ταύτας δὲ χρὴ πάντως ἐπὶ παντὸς ἡτοιμασμένου πεζικοῦ στρατοῦ ἀκολουθεῖν, εἰ μὴ ἄρα καβαλλαρικὸς στρατὸς βιασθῇ πεζεῦσαι καὶ ἐν καιρῷ τοιούτῳ ἢ ἁμαξῶν ἢ ἄλλης ὕλης κατὰ τοῦ νώτου ἀπορεῖ.

72. Δεξιᾷ δὲ καὶ ἀριστερᾷ κλίνονται, ὅτ' ἂν 79.
ἐκ πλαγίου εἰς ἓν μέρος θέλῃ τὴν παράταξιν σῦραι, ἢ διὰ τό, ὡς εἰκός, ἐκτεῖναι τὴν παράταξιν καὶ ὑπερκεράσαι ἤγουν κυκλῶσαι τοὺς ἐχθροὺς ἢ μὴ ὑπερκερασθῆναι ἤγουν κυκλωθῆναι παρ' αὐτῶν ἢ διὰ τόπου ἐπι-

2176. ἐπιστᾶται M, επισταται W || ἵστανται δὲ καὶ M || οἱ πρῖμοι (πριμοι W) omm. A V || ἤγουν omm. A V || οἱ om. V || 2176. 2177. πρωτοστάτοι P_1 V || 2177. οἱ καὶ A (cf. IV, 19), καὶ P_1V, οἱ δὲ M W || 2178. φαλαγγίας M, φαλαγγιας W || ὅτ' ἂν] ὅτε P_1V || αμαξαι W, ἁμάξαι P_1V || 2179. ἀκολουθῶσιν A || ἀκολουθήσασαι M W A || 2180. πάντας P_1 V || 2180. 2181. ἑτοιμασμένου A || 2181. ἆρα M W || 2183. κατὰ τοῦ νώτου] ἐκ τῶν ὀπίσω A P_1 V || ἀπορεῖν A || 2184. δεξιὰ M A P_1 V || ἀριστερα W, ἀριστερὰ M A P_1 V || 2185. σύραι codd., σῦραι Migne || 2185—2186. Pro ἢ διὰ τὸ . . . . . παράταξιν καὶ A ἢ μὴ exhibet || 2186. τὴν παράταξιν] αὐτὴν A P_1 V || 2187. 2188. Verbum ὑπερκερασθῆναι quasi evanidum in W.

ῥαγωγὴν στενοῦ τόπου. καὶ εἰ μὲν δεξιᾷ θέλει παραγαγεῖν αὐτήν, παραγγέλλει· *ad contu'[1] clina, — καὶ στρέφονται πάντες οἱ ὁπλῖται ἐκεῖθεν· move, — καὶ κινοῦσιν ἕως οὗ χρεία· *recede[2], — καὶ ἀποκαθίστανται. εἰ δὲ ἀριστερᾷ θέλει, παραγγέλλει· *ad scutu'[3] clina, move, — καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως φυλάττονται.

12. ⟨Φυλάττεσθαι⟩ ἀμφιστόμως, ὅτ' ἂν τῶν ἐχθρῶν, ὡς εἰκός, ἄφνω γυρευόντων ἔμπροσθεν καὶ ὄπιθεν μὴ φθάσῃ πρὸς διφαλαγγίαν μερισθῆναι ἡ παράταξις. παραγγέλλει· undique ser-

Codd. habent: [1] αδκοντο. — [2] ῥαδδε; et ЬREGGE. — [3] αδσκουτο.

CONSTITUTIO VII.

[p. 88. M.] τηδειότητα ἢ διὰ παραγωγὴν στενοῦ τόπου. καὶ εἰ μὲν δεξιᾷ θέλει παραγαγεῖν αὐτήν, παραγγέλλει· ἐπὶ κοντάριν κλῖνον, — καὶ στρέφονται πάντες οἱ ὁπλῖται ἐκεῖθεν. ⟨κίνησον· καὶ κινοῦσιν ἕως οὗ χρεία.⟩ εἶτα παραγγέλλει· ὑπόστρεψον, — καὶ ἀποκαθίστανται. εἰ δὲ ἀριστερᾷ θέλει κλῖναι, παραγγέλλει· ἐπὶ σκουτάριν κλίνας κίνησον, — καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως φυλάττονται.

80. 73. Ἀμφίστομος δὲ κίνησις, ὅτ' ἂν τῶν ἐχθρῶν, ὡς εἰκός, ἄφνω γυρευόντων ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν μὴ φθάσῃ πρὸς διφαλαγγίαν μερισθῆναι ἡ παράταξις. καὶ παραγγέλλει· τῶν ἀκιῶν τὴν τάξιν φυλάξατε, —

2189. *παραγωγῆς* P_1 V || 2190. *δεξιὰ* codd. || In *θέλει* cod. W *ει* ab altera manu est exaratum || 2190. 2191. *κοντάριον* A P_1 V || 2191. *ὁπλίται* M A P_1 V, *οπλιται* W || 2192. Inserui || 2193—2194. Verba *ὑπόστρεψον . . . . παραγγέλλει* om. P_1 || 2194. *ἀριστερὰ* codd. || In *θέλει* cod. W *ει* ab altera manu est scriptum || *κλίναι* M V, *κλιναι* W || 2194. 2195. *σκουτάριν* ego, *σκουτάριον* A P_1 V, *κοντάριν* M W || 2195. 2196. *φυλάττοντα* P_1 || 2198. *γυρευόντων*] *περικυκλούντων* A P_1 V || *καὶ*] *ἢ* P_1 V || 2200. *τῶν ἀκιῶν ἤτοι τῶν λόχων* A P_1 V || *ακιων* W.

vate ⟨ordinem⟩, — *καὶ οἱ ἡμίσεις κατὰ τῶν ἔμπροσθεν ἐρχομένων ἱστάμενοι ἁρμόζονται, οἱ δὲ ἡμίσεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἀντιστρεφόμενοι, οἱ δὲ ἐν τῷ μέσῳ ἑστῶτες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἴσως σκέπουσι διὰ τῶν σκουταρίων.*

13. *Μετατίθενται δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, ὅτ' ἂν ἢ δεξιᾷ, ἢ ἀριστερᾷ θέλῃ μετενεγκεῖν τὴν παράταξιν, χρείας καλούσης, ὡς εἰκός. παραγγέλλει δέ·* *despone *au' dextra, *au' senestra, *καὶ ἑνὸς ἑνὸς τάγματος μετατιθεμένου μεταφέρεται ἡ παράταξις πᾶσα πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο συντόμως.*

14. *Ἀραιοῦνται ἤτοι πλατύνονται, ὅτ' ἂν πενυκνω-*

CONSTITUTIO VII.

καὶ οἱ ἡμίσεις κατὰ τῶν ἔμπροσθεν ἐρχομένων ἱστάμενοι ἁρμόζονται, οἱ δὲ ἡμίσεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἀντιστρεφόμενοι, οἱ δὲ ἐν τῷ μέσῳ ἑστῶτες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἴσως σκέπουσι διὰ τῶν σκουταρίων.

74. *Μετατίθενται δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, ὅτ' ἂν* 81.
ἢ | δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ θέλῃς μετενεγκεῖν τὴν παράταξιν, c. 760.
χρείας, ὡς εἰκός, οὕτω καλούσης. καὶ παραγγέλλει· μετάφερε εἰς τὰ δεξιά, — ἢ πάλιν· μετάφερε εἰς τὰ ἀριστερά, — καὶ ἑνὸς ⟨ἑνὸς⟩ τάγματος μετατιθεμένου μεταφέρεται ἡ παράταξις πᾶσα πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο συντόμως.

75. *Ἀραιοῦνται ἤτοι πλατύνονται, ὅτ' ἂν* 82.

2202. *ἀπαντῶσιν* **A P$_1$ V** || Verba *οἱ δὲ . . . . ἀντιστρεφόμενοι* omm. **P$_1$ V** || *κατὰ τὸ νῶτον* **A** || **2204.** *ἴσως* omm. **P$_1$ V** || *σκέπουσιν* **P$_1$**, *σκεπουσιν* **W**, *σκέπτουσιν* **V** || **2205.** Verba *δεξιὰ* et *ἀριστερὰ* parum lucida in **W**; *δεξιὰ* et *ἀριστερὰ* ceteri; || **2206.** *δεξιᾶ* et *ἀριστερᾶ* **W**, *-ὰ* ceteri || **2207.** *οὕτω καλούσης*] *ἀπαιτούσης* **A P$_1$ V** || **2207—2209.** Verba *παραγγέλλει . . . . ἀριστερὰ* om. **P$_1$** **2209.** *ἑνὸς* inserui || **2211.** *συντόμως δὲ* **P$_1$ V.**

μένοι εἰσὶ καὶ θέλῃ μερίσαι ἤτοι λεπτῦναι, ὡς εἰκός, τὰς ἀκίας καὶ ἐκτεῖναι τὴν παράταξιν εἰς μῆκος ἢ διὰ τὸ ἀνετωτέρους αὐτοὺς γενέσθαι. παραγγέλλει· largia ad ambas partes, — καὶ πλατύνονται. τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα καὶ περιπατούσης καὶ ἱσταμένης τῆς παρατάξεως δύναται γίνεσθαι τῶν δύο κεράτων ἐπὶ τὰ ἔξω νευόντων, εἴτε μέρος ⟨ἕν⟩, εἴτε ἡ παράταξίς ἐστιν.

15. Βαθύνονται δὲ ἤτοι διπλοῦνται αἱ ἀκίαι, ὅτ' ἂν μὲν ἀπὸ τεσσάρων ἵστανται καὶ θέλῃ αὐτὰς διπλῶσαι καὶ πρὸς συμβολὴν ἰσχυροποιῆσαι, ἁρμοζόμενος τῷ βάθει τῶν ἐναντίων. παραγγέλλει· intra, — καὶ γίνονται ὀκτώ· εἰ δὲ θέλει δεκαὲξ

CONSTITUTIO VII.

πεπυκνωμένοι εἰσὶ καὶ θέλῃς μερίσαι ἤτοι λεπτῦναι, ὡς εἰκός, τὰς ἀκίας καὶ ἐκτεῖναι τὴν παράταξιν εἰς μῆκος ἢ διὰ τὸ ἀνετωτέρους αὐτοὺς γενέσθαι· καὶ παραγγέλλει· πλάτυνον πρὸς τὰ ἀμφότερα μέρη, [p. 89. M.] — καὶ πλατύνονται. τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα καὶ περιπα|τούσης καὶ ἱσταμένης τῆς παρατάξεως δύναται γίνεσθαι τῶν δύο κεράτων ἐπὶ τὰ ἔξω νευόντων, εἴτε μέρος ἕν ἐστιν, εἴτε ἡ παράταξις.

83. 76. Βαθύνονται δὲ ἤτοι διπλοῦνται αἱ ἀκίαι, ὅτ' ἂν μὲν ἀπὸ τεσσάρων ἵστανται καὶ θέλῃς αὐτὰς διπλῶσαι καὶ πρὸς συμβολὴν ἰσχυροποιῆσαι, ἁρμοζόντως τῷ βάθει τῆς παρατάξεως τῶν ἐναντίων. παραγγέλλει· εἴσελθε, — καὶ γίνονται ὀκτώ· εἰ δὲ θέλεις δεκαὲξ

2213. εἰσὶν W, ὦσι P₁V || θέλεις P₁V || 2215. ἀνετωτέρους ego hausi ex *Urbicio*, ἀνωτέρους codd. || 2216. ἀμφότερα A P₁ V, ἀμφίστομα M W || 2219. 2220. ενεστιν W, ἓν ἐστὶν A || 2222. ὅτε P₁ V || ὃ P₁ V || θέλεις P₁ V || 2223. ἁρμοζομένης P₁ V || 2225. καὶ inserunt M W ante παραγγέλλει || ἡ W P₁ V || θέλης M W, sed in W η in ras. || ις' M W V || 2225—2227. Verba δεκαὲξ . . . . .

ποιῆσαι, πάλιν παραγγέλλει· intra, — *καὶ εἰσερχόμενοι εἰς τοὺς ἰδίους τόπους, εἰς παρ' ἕνα διπλοῦνται καὶ γίνονται δεκαὲξ πάντες εἰς ἓν μέρος, ὡς ἐξῆλθαν. εἰ δὲ θέλει, ὡς εἰκός, ἀπὸ τριακονταδύο τὸ βάθος τῶν ἀκιῶν ποιῆσαι, ὅπερ οὐκ ἔστιν χρειῶδες, παραγγέλλει·* acia -[in][1]acia, — *καὶ διπλοῦνται ὁμοίως καὶ βαθύνεται μὲν ἡ παράταξις, συστέλλεται δὲ τὸ μῆκος αὐτῆς.*

16. *Μεταβάλλονται, ὅτ' ἂν ἐπ' εὐθείας περιπατούσης τῆς παρατάξεως μηκέτι δι' ὄψεως ἔλθωσιν οἱ ἐχθροί, ἀλλὰ διὰ τοῦ νώτου αὐτῆς. καὶ εἰ μὲν τὸ μέτωπον ἤτοι τοὺς λοχαγοὺς ὄπισθεν*

[1] Om. M.

CONSTITUTIO VII.

ποιῆσαι, πάλιν παραγγέλλει· εἴσελθε, — καὶ εἰσερχόμενοι εἰς τοὺς ἰδίους τόπους εἷς παρ' εἷς διπλοῦνται καὶ γίνονται ις' πάντες εἰς ἓν μέρος, ὡς ἐξῆλθον. εἰ δὲ θέλεις, ὡς εἰκός, ἀπὸ τριακονταδύο τὸ βάθος τῶν ἀκιῶν ποιῆσαι, ὅπερ οὐκ ἔστιν χρειῶδες, παραγγέλλει· ὁ στίχος ὑπὸ τὸν στίχον, — καὶ διπλοῦνται ὁμοίως καὶ βαθύνεται μὲν ἡ παράταξις, συστέλλεται δὲ τὸ μῆκος αὐτῆς.

77. Μεταβάλλονται, ὅτ' ἂν ἐπ' εὐθείας περιπα- *84.*
τούσης τῆς παρατάξεως μηκέτι δι' ὄψεως ἔλθωσιν οἱ ἐχθροί, ἀλλὰ ἀπὸ ὄπισθεν αὐτῆς. καὶ ἐὰν μὲν τὸ μέτωπον ἤτοι τοὺς λοχαγούς, τοὺς καὶ πρωτοστάτας,

ἰδίους om. **P₁** || **2227.** *εἷς παρεῖς* **M**, *εἷς παρεις* **W**, *εἷς παρ' εἷς* **A P₁**, *εἷς παρεἷς* **V** || **2228.** *πάν* (versus explicit) | *πάντες* **W** || *ὡς* om. **P₁** || *θέλεις* ego, *θέλῃς* codd. || **2229.** *τριάκονταδύο* **A**, *λβ'* **M W P₁ V** || *ἀκιων* **M**, *ακιων* **W** || **2230.** *οὐκεστιν* **W**, *οὐκ ἐστὶ* **A**, *οὐκ ἔστι* ceteri || **2231.** *λεπτύνονται* **P₁ V** || **2231—2232.** *καὶ βαθ. μὲν ἡ παρ.*] *καὶ βαθείας περιπατούσης τῆς παρατάξεως* **P₁** || **2232.** *συσφίγγεται* **A**, *σφίγγεται* **P₁ V** || **2234.** *διόψεως* **M W** || **2235.** *ἀλλ' ἐκ τῶν ὄπισθεν* **P₁ V** || *μὲν*] *μέντοι* **A P₁ V** || **2236.** *τοὺς* omm. **P₁ V**.

θέλει μετενεγκεῖν ⟨ἀπὸ⟩ δεκαὲξ ὄντος τοῦ βάθους, παραγγελλει· muta locum, — καὶ διὰ τοῦ βάθους τῶν ἀκιῶν παρερχόμενοι οἱ λοχαγοι, ὡς ἵσταται ἡ παράταξις, συνακολουθούντων αὐτοῖς καὶ τῶν λοιπῶν μεταβάλλονται, τὸ μετωπον ἐπὶ τοὺς πολεμίους ποιοῦντες. τοῦτο δὲ πρὸ τῆς πυκνώσεως ἐπιτηδείως γίνεται. εἰ δὲ πεπύκνωται καὶ οὐ συμφθάζει ἀραιῶσαι, παραγγέλλει· transfurma, — καὶ στρεφόμενοι, ὡς ἵστανται, ἀντιβλέπουσι κατὰ τοῦ νώτου μερους, οὐκέτι τοῦ λοχαγοῦ ἔμπροσθεν εὑρισκομένου, ἀλλὰ τοῦ ἑξκαιδεκάτου οὐραγοῦ.

CONSTITUTIO VII.

ὄπισθεν θέλῃς μετενεγκεῖν ἀπὸ ιϛʹ ἀνδρῶν ὄντος τοῦ βάθους, παραγγέλλει· μετάλλαξον τὸν τόπον, — καὶ διὰ τοῦ βάθους τῶν ἀκιῶν παρερχόμενοι οἱ λοχαγοὶ ἵστανται εἰς παράταξιν συνακολουθούντων αὐτοῖς καὶ τῶν λοιπῶν καὶ μεταβάλλονται, τὸ μέτωπον ἐπὶ τοὺς πολεμίους ποιοῦντες. τοῦτο δὲ πρὸ τῆς πυκνώσεως ἐπιτηδείως γίνεται. εἰ δὲ πεπύκνωται καὶ οὐ συμφθάζει
[p. 90. M.] ἀραιῶσαι, παραγγέλλει· μετασχημάτισον, — καὶ στρεφόμενοι, ὡς ἵστανται, ἀντιβλέπουσι κατὰ τοῦ νώτου ἤγουν τὸ ὀπίσω μέρος, οὐκέτι τοῦ λοχαγοῦ ἔμπροσθεν εὑρισκομένου, ἀλλὰ τοῦ ἑξκαιδεκάτου οὐραγοῦ.

85. 78. Αἱ μὲν οὖν γυμνασίαι αὗται δύνανται ἐν καιρῷ πολέμου τὸν στρατιώτην ἕτοιμον παρασκευάζειν καὶ

2239. *παρερχομένων ⟨τῶν λοχαγῶν⟩* legendum apud *Urlichs-Müller* 116, 23 || **2241.** *τῶν* iteratur in **P₁ V** || **2242.** **A P₁ V** exhibent: *τοῦτο δὲ εὐκόλως γίνεται πρὸ τοῦ πυκνωθῆναι τὴν παράταξιν* || **2243.** *συμφθάζει]* *δύνανται* **A**, *δύναται* **P₁ V** || **2244.** *ἀραιῶσαι* ex *Urlicio* recepi, *ἁρμόσαι* **M**, *αρμοσαι* **W**, *ἐξελίξαι* **A P₁ V** || 2245. *ἀντιβλέπουσιν* **A**, *ἀντιβλεπουσιν* **W** || **2245—2246.** *κατὰ τοῦ νώτου ἤγουν]* *εἰς* **A**, *πρὸς* **P₁ V** || **2246.** *οὐκετι* **W**, *οὐκ ἔτι* **V**, *οὐκ ἔστι* **A** || **2247.** *ἑξκαιδεκάτου* omm. **A P₁ V** || **2248.** *αὗται]* *αὐτῶν* **P₁ V** || **2249.** *τὸν* om. **M.**

πρὸ καιροῦ πολέμου ἄνευ σιδήρου διὰ ὅπλων ἑτέρων τῶν πρὸς γυμνασίαν ἐπιτηδείων ἐθίζειν πρὸς πάντα τα σχήματα τῶν κινήσεων καὶ τὰ παραγγέλματα εὐφυῶς καὶ ἄνευ ταραχῆς καὶ θροισμοῦ διαγίνεσθαι, ὅτ' ἂν μάλιστα πρὸς ἄλληλα τὰ τάγματα, διαιρούμενα εἰς δύο ἀντιπαρατάξεις, εἴτε καθ' ἓν τάγμα, εἴτε κατὰ πλείονα, ποιεῖται τὴν γυμνασίαν.

79. Οὐκ ἀγνοῶ δέ, ὅτί περ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἑτερά 86.
τινα παραδέδοται παραγγέλματα καὶ κινήματα γυμνασίας, ἄλλως τε καὶ Ἀρριανῷ καὶ Αἰλιανῷ, ὥσπερ ἐξ
ἑνὸς στόματος περὶ αὐτῶν ὁμοφωνοῦσιν· ἀλλ' || ἵνα μὴ c. 761.
ἐπὶ πλάτος τοσοῦτον παρεκτείνω τὸν λόγον, ἐν κεφαλαίῳ μόνον μνήμην παραθήσω ἐκείνων καὶ τοῦ λοιποῦ σιωπήσομαι τὸ πλῆθος, τὸ μὲν διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ἀσάφειάν τε καὶ ἀχρηστίαν, τὸ δὲ καὶ διὰ τὸ ἐκεῖθεν ἀναληφθῆναι ὥσπερ ἀνθολογηθέντα τὰ παρ' ἡμῶν ἐνταῦθα εἰρημένα μετὰ τῆς τῶν νεωτέρων διὰ πείρας
εὑρέσεως, — καὶ ἵνα μὴ ἀπειρό|καλοι δόξωμεν εἶναι καὶ [p. 91. M.]
δευτερολογεῖν ἀσαφῶς ἐνταῦθα τὰ ἤδη σαφηνισθέντα.

2251. ἐρεθίζειν P_1 V || 2253—2254. Inde a ταραχῆς usque ad τάγματα oblitterata est scriptura in **W** || καὶ θροισμοῦ **M** (a verbo θροΐζω = θροέω; vocabulum [=*rumor*] lexicis addendum), omm. **A P_1 V** || 2254. τὰ omm. **P_1 V** || 2255. β̄ **V** || καθὲν **M** || εἴτι **P_1 V** || 2256. ποιῆται **A**, sed η in ras. || 2257. ὅτι codd. || περ omm. **A P_1 V**, παρὰ Lamius || 2257—2258. ἕτερα (ἕτερα **W**) τινὰ **M W P_1 V** || 2259. ἄλλως τε καὶ ego, ἄλλοις τε καὶ codd. || ἀρριανῶ **P_1 V** || 2260. ὁμοφανοῦσιν **P_1** || 2261. παρεκτείνω τὸν παρόντα λόγον **A P_1 V** || 2262—2266. Pro καὶ τοῦ λοιποῦ .... εἰρημένα] καὶ γὰρ τὰ πλείονα· καὶ χρησιμώτερα· ἀνθολογησάμενοι (ἀνθομολογησάμενοι **P_1**, ἀνθο////λογησάμενοι **V**) ἐνταῦθα εἰρήκαμεν **A P_1 V** || 2267—2268. Verba καὶ ἵνα .... σαφηνισθέντα omm. **A P_1 V**.

Cff. *Aeliani* Tact. Theor. XXV 1—XXIX 9; XXXVI 2—3; XXX 1—XXXI 4.

CONSTITUTIO VII.

87. 80. *Παρὰ γὰρ Αἰλιανῷ λέγονται ὀνόματα καὶ κινήσεις αὗται· ἡ μὲν κλίσις καλουμένη· τὴν δὲ κλίσιν εἰς δύο διαιρεῖ καὶ τὴν μὲν ἐπὶ ἀσπίδα καὶ αὐτὸς κλίσιν λέγει ἤγουν ἐπὶ σκουτάριν, τὴν δὲ ἐπὶ δόρυ ἤγουν ἐπὶ κοντάριν. ἔστι δέ τις κίνησις καὶ παρ᾽ αὐτῷ καὶ μεταβολὴ καὶ ἐπιστροφὴ καὶ ἀναστροφὴ καὶ περισπασμὸς καὶ ἐκπερισπασμὸς καὶ ζυγεῖν καὶ στοιχεῖν καὶ ἐς ὀρθὸν ἀποδοῦναι καὶ ἐξελίσσειν καὶ διπλασιάζειν. λέγεται δὲ καὶ ἐπαγωγὴ καὶ δεξιὰ παραγωγὴ καὶ εὐώνυμος παραγωγὴ καὶ πλαγία φάλαγξ καὶ ὀρθία φάλαγξ καὶ λοξὴ φάλαγξ καὶ παρεμβολὴ καὶ πρόσταξις καὶ ἔνταξις καὶ ὑπόταξις [καὶ ἐπίταξις καὶ προσένταξις καὶ παρένταξις.]*

88. 81. *Αἱ μὲν οὖν ὀνομασίαι τῶν κινήσεων τοσαῦται,*

2269—2270. Verba *Παρὰ . . . καλου[μένη* evanida in **W** || **2271.** $\bar{\beta}$ **P$_1$ V** || Verba *καὶ αὐτὸς* post **(2270.)** *κλίσιν* transponenda censeo || **2271—2272.** *κλίσιν καὶ αὐτὸς* **A P$_1$ V** || **2272.** *ἐπὶ*] *τὸ* **P$_1$ V** || *σκουταριν* **W**, *σκουτάριον* **A P$_1$ V** || **2273.** *τὸ* ins. **A**, post *ἐπὶ* || *κοντάριον* **A P$_1$ V** || **2273.** *καὶ* omm. **A P$_1$ V** || **2276.** *στοιχεῖν* (*οι* a m. marg.) **P$_1$** || *ἐς ὀ.* ex *Aeliano* ego, *εἰς ὀ.* **A P$_1$ V**, *ἐιορθὸν* **M W** || **2278.** *καὶ εὐώνυμος* (*εὐωνυμος* **A**, *ἐξωνύμως* **V**) *παραγωγὴ* omm. **M W** || **2279.** *φάλαξ* **V**, *φύλαξ* **P$_1$** || *ὀρθὴ φάλαγξ* (*φάλαξ* **P$_1$ V**) **A P$_1$ V** || **2280.** *φάλαξ* **P$_1$ V** || *καὶ πρόσταξις* om. **V** || *πρόσταξις* **P$_1$**, *προσταξις* **W**, *πρόταξις* [**M A** || **2281—2282.** Verba ab Aeliano omissa seclusi || *πρόσταξις* et *παράταξις* codd.; conlatis iis in *Ἑρμηνείᾳ τῶν ἐπὶ στρατευμάτων καὶ πολεμικῶν παρατάξεων φωνῶν* (edd. *Koechly-Rüstow* Griech. Kriegsschriftst. II. b. pp. 219 et sqq.) p. 225 extantibus emendavi.

Ael. Tact. Teor. XLII. 1. Ἄγε εἰς τὰ ὅπλα· παράστητε παρὰ τὰ ὅπλα· ὁ σκευοφόρος ἀποχωρείτω τῆς φάλαγγος· σίγα καὶ πρόσεχε τῷ παραγγελλομένῳ· ὑπόλαβε, ἀνάλαβε· διάστηθι· ἄνω τὰ δόρατα· στοίχει, ζύγει, παρόρα ἐπὶ τὸν ἡγούμενον· τὸν ἴδιον λόγον ὁ οὐραγὸς ἀπευθυνέτω· συντήρει τὰ ἐξ ἀρχῆς διαστήματα· ἐπὶ δόρυ κλῖνον· πρόαγε· *ἔχ᾽ οὕτως· εἰς ὀρθὸν ἀπόδος·

Arrhiani Tact. 32. Τὰ παραγγέλματα δὲ ἔστω τοιάδε· ἄγε ἐς τὰ ὅπλα· ὁ ὁπλοφόρος ⟨μὴ⟩ ἀπίτω ἀπὸ τῆς φάλαγγος· σίγα καὶ πρόσεχε τῷ παραγγελλομένῳ· ἄνω τὰ δόρατα· κάθες τὰ δόρατα· ὁ οὐραγὸς τὸν λόγον ἀπευθυνέτω· τήρει τὰ διαστήματα· ἐπὶ δόρυ κλῖνον· ἐπ᾽ ἀσπίδα κλῖνον· πρόαγε· *ἔχ᾽ οὕτως· ἐς ὀρθὸν ἀπόδος· τὸ βάθος διπλασίαζε, ἀποκατάστησον· τὸν Λά-

CONSTITUTIO VII.

τὰ δὲ παραγγέλματα οὕτως· ἄγε εἰς τὰ ὅπλα· παράστητε παρὰ τὰ ὅπλα· ⟨ὁ⟩ ὁπλοφόρος μὴ ἀπίτω τῆς φάλαγγος· ὁ σκευοφόρος ἀποχωρείτω τῆς φάλαγγος· σίγα καὶ πρόσεχε τῷ παραγγελλομένῳ· ἄνω τὰ δόρατα· κάθες τὰ δόρατα· ὁ οὐραγὸς τὸν λόγον ἀπευθυνέτω· τήρει τὰ διαστήματα· ἐπὶ δόρυ κλῖνον· ἐπὶ ἀσπίδα κλῖνον· πρόαγε· | ἔχ᾽ οὕτως· εἰς ὀρθὸν ἀπόδος· τὸ βάθος [p. 92. M.]

2284. Post *ἄγε εἰς τὰ ὅπλα* in **P_1V** legitur *παράτασσε τὰ ὅπλα* || **2284. 2285.** *παραστῆτε* **M,** *παράστηται* **P_1** || **2285.** *ὁ* addidi || **2285. 2286.** Verba *ὁπλοφόρος . . . . φάλαγγος* omm. **AP_1V** || **2286.** Verba *ὁ σκευοφόρος* (*σκευόφορος* **A**) *. . . . φάλαγγος* omm. **MW** || **2287.** *καὶ* omm. **AP_1V** || **2287. 2288.** *παραγγελμένῳ* **P_1V** || **2288.** *κάθες*] *κάτω* **AP_1** || *ὁ* omm. **MW** || **2289.** *λόγον* **P_1V** || **2290.** *κλίνον* **MW** || **2291.** *ἔχ᾽* **ego** (lectiones etiam apud Aelianum et Arrhianum apostropho omissa sunt ortae!), *ἔχε* **codd.**; cff. praecepta: *ἔχε ἠρέμα, ἔχε ἀτρέμα* etc.

ἐπ᾽ ἀσπίδα κλῖνον· πρόαγε· *ἔχ᾽ οὕτως· ἐπὶ δόρυ μεταβαλοῦ· πρόαγε· *ἔχ᾽ οὕτως· τὸ βάθος

κωνα ἐξέλισσε, ἀποκατάστησον· ἐπὶ δόρυ ἐκπερίσπα, ἀποκατάστησον.

διπλασίαζε, ἀποκατάστησον· τὸ μῆκος διπλασίαζε, ἀποκατάστησον· τὸν Λάκωνα ἐξέλισσε, ἀποκατάστησον· τὸν Μακεδόνα ἐξέλισσε, ἀποκατάστησον· τὸν χόριον ἐξέλισσε, ἀποκατάστησον· ἐπὶ δόρυ ἐπίστρεφε, ἀποκατάστησον· ἐπὶ δόρυ ἐκπερίσπα, ἀποκατάστησον· ἐπ᾽ ἀσπίδα ἐκπερίσπα, ἀποκατάστησον.

CONSTITUTIO VII.

διπλασίαζε, ἀποκατάστησον· τὸν Λάκωνα ἐξέλισσε, ⟨ἀποκατάστησον⟩ ἐπὶ δόρυ ἐκπερίσπα,
89. ἀποκατάστησον. ἀλλὰ ταῦτα διά τε τὸ ἀσαφὲς καὶ τὴν ἀχρηστίαν τέως παρείδομεν, τοῦ συντόμου καὶ σαφοῦς μάλιστα φροντίζοντες.

90. 82. Τὰ μὲν οὖν περὶ γυμνασίας ἡμῖν προειρημένα πεζικῆς τε καὶ ἱππικῆς τῆς τε καθ᾽ ἕνα στρατιώτην καὶ τῆς κατὰ τάγμα καὶ παρατάξεις ὡς ἐν ἐπιτόμῳ ἀρκούντως ἔχει. ἁρμοδίως δὲ τῷ παρόντι συντάγματι

2292. ἀποκάστησον **V** || 2292—2293. Verba *τὸν Λάκωνα . . . ἀποκατάστησον* om. **P₁** || *ἐξέλισσε* omm. **MW** || 2293. *ἀποκατάστησον* inserui || Ambrosianae recensionis redactor in mge inspecto Aeliano videtur adscripsisse: *τὸν χορεῖον ἐξέλισσε· τὸν μακεδόνα ἐξέλισσε*, quoniam **A** haec in textu exhibet, **P₁V** omm. || *ἐπὶ τὸ* (*ἐπιτο* **W**) *δόρυ* **MW** || 2294. *ἀποκάστησον* **V** || 2295. *τὸ ἄχρηστον* **AP₁V** || *παρίδομεν* **WA** || 2297. *τὰ μὲν οὖν εἰρημένα ἡμῖν περὶ γυμνασίας* **AP₁V** || 2298. *τῆς*] *τῶν* **MW** || *καθένα* **MW** || 2299. *τῆς*] *τῶν* **MW**, omm. **AP₁V** || *ἐν* omm. **P₁V**.

δεῖ δὲ καὶ περὶ τῶν ἐπιτιμίων τῶν στρατιωτικῶν διορίζεσθαι.

437. C post *ὅταν μέλλωσι* (435. 436.) habet a m. rec. addita *τοσαῦτο δὲ εἰπόντες περὶ τῆς γυμνασίας τοῦ στρατηγοῦ εἴπωμεν ἄρτι καὶ διορισώμεθα καὶ περὶ τῶν ἐπιτιμίων τῶν στρατηγῶν στρατιωτικῶν*, — p habet versum post *παρατάξεως ἐμνήσθημεν* (vs. 52.)

Urbicii I, 6. [Cff. §§. *Περὶ στρατιωτικῶν ἐπιτιμίων ἐκ τοῦ Ῥούφου καὶ τῶν τακτικῶν*. Byz. Z. III (1894) 450—452] *Ποῖα μανδάτα περὶ καθοσιώσεως δεῖ τοῖς στρατιώταις δοθῆναι;*

1. *Μετὰ τὸ ὀρδινευθῆναι καὶ γενέσθαι τὰ κουντουβέρνια δεῖ συναγαγεῖν τὸ τάγμα κατὰ δεκαρχίαν· καὶ εἰ μὲν ἐπιγινώσκουσιν οἱ ἐν αὐτῷ τὰ διὰ τοῦ νόμου μανδάτα τῆς καθοσιώσεως, εὖ, εἰ δὲ μήγε, ἐγγράφως ἐπὶ σχολῆς διὰ τοῦ ἰδικοῦ ἄρχοντος εἰπεῖν ταῦτα·*

CONSTITUTIO VIII.

καὶ τὰ τοῖς ἁμαρτάνουσι στρατιώταις ἐπιτίμια ἐντάξαι, ἵνα γινώσκωσιν αὐτὰ καὶ μὴ — ἀγνοοῦντες — ἐμπίπτωσι ταῖς ἐν αὐτοῖς κειμέναις τιμωρίαις.

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ

διάταξις η΄. c. 764.

Περὶ στρατιωτικῶν ἐπιτιμίων.

1. *Δεῖ οὖν οὐ μόνον ἐν καιρῷ τῶν ἀληθῶν ἀγώνων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς γυμνασίας συνηγμένων ἁπάντων τῶν τε ἀρχόντων καὶ τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων προσκαλεῖσθαι πάντας καὶ ὑπαναγινώσκειν αὐτοῖς τὰ εἰρημένα νόμιμα στρατιωτικὰ ἐπιτίμια, ἔχοντα οὕτως·* 1.

2303. *ἐν αὐταῖς* **A** P_1, *ἐναυταῖς* **V** || **2304—2306.** Inscribitur in **M**, ut supra est editum; in **W** inscriptio procul dubio extitit in mge superiore ante, quam folium fuit circumcisum; in A praecedit insuper *ί (=περί)*; P_1 V verba *Πολ. Παρ.* omm. || **2307.** *ἐν τῷ* **A** P_1 **V** || *τῶν*] *τω* **W** || **2311.** *προειρημένα*

Περὶ τῶν ἐπιτιμίων· πῶς ἕκαστος τῶν στρατιωτῶν τιμωρεῖται, ὅταν τι ἁμάρτῃ ἀτακτήσας.

Inscriptionem solus p habet.

2. Ἐὰν στρατιώτης τῷ ἰδίῳ πεντάρχῃ ἢ τετράρχῃ ἐναντιωθῇ, σωφρονιζέσθω, — εἰ δὲ πεντάρχης ἢ τετράρχης τῷ ἰδίῳ δεκάρχῃ, ὁμοίως, — εἰ δὲ δεκάρχης τῷ ἑκατοντάρχῃ, ὁμοίως· εἰ δέ τις τῶν τοῦ τάγματος τολμήσει τοῦτο ποιῆσαι εἰς τὸν ἄρχοντα, τοῦτ' ἔστιν τὸν κόμητα αὐτοῦ ἢ τριβοῦνον, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑποκείσθω. εἰ μέντοι ἀδικηθῇ παρά τινος, τῷ ἄρχοντι τοῦ τάγματος αὐτοῦ προσέλθῃ· εἰ δὲ καὶ παρὰ τοῦ ἄρχοντος αὐτοῦ ἀδικηθῇ, τῷ μείζονι ἄρχοντι προσέλθῃ.

3. Εἴ τις τολμήσει βαγεῦσαι ὑπὲρ τὸν χρόνον τοῦ κομεάτου, καὶ τῆς στρατείας ἐκβληθῇ, καὶ ὡς παγανὸς τοῖς πολιτικοῖς ἄρχουσι παραδοθείη.

CONSTITUTIO VIII.

2. 2. Ἐὰν στρατιώτης τῷ ἰδίῳ πεντάρχῃ ἢ τετράρχῃ ἐναντιωθῇ, σωφρονιζέσθω, — εἰ δὲ τετράρχης ἢ πεντάρχης τῷ ἰδίῳ δεκάρχῳ, ὁμοίως σω|φρονιζέσθω, — εἰ [p. 93. M.] δὲ δέκαρχος τῷ κεντάρχῳ, ὁμοίως· εἰ δέ τις τῶν τοῦ τάγματος τολμήσει τοῦτο ποιῆσαι εἰς τὸν ἑαυτοῦ κόμητα, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑποκείσθω.

3. 3. Εἰ μέντοι ἀδικηθῇ παρά τινος, τῷ ἄρχοντι τοῦ τάγματος προσέλθῃ· εἰ δὲ παρὰ τοῦ ἄρχοντος αὐτοῦ ἀδικηθῇ, τῷ μείζονι ἄρχοντι προσέλθῃ.

4. 4. Ἐάν τις τολμήσῃ βαγεῦσαι ὑπὲρ τὸν χρόνον τοῦ κομεάτου ἤγουν τῆς ἀπολύσεως τῶν στρατιωτῶν εἰς τοὺς ἰδίους οἴκους, εἰς διηνεκῆ ταξατίωνα κατακριθῇ.

Meursii codex || *νόμιμα* om. **A** || **2313.** *πεντάρχῳ* **P_1 V** || *τετράρχῳ* **P_1 V** || **2314.** *τετράρχης*] *δεκάρχης* A || **2316.** *δέκαρχος*] *κέκαρχος* **A** || **2317.** *τολμήσει* **M A P_1**, *τολμήσῃ* **W V** || **2322.** *Ἐὰν τίς* **A** || **2324.** *διηνεκῆ* [=peremptoriam] **P_1** || *ταξατίωνα* A, *ταξιῶνα* **P_1 V**, *ταξατέωνα* **M W**; cf. *Psaltes* p. 270, ceterum *Zachariae v. Lingenthal* Byz. Z. III [1894] p. 448., qui auctorem nostrum vituperat; sed cff. Glossae Verbb. iuris (ed. *Labbaeus*): *ταξατίω ἀποτίμησις* [=aestimatio].

4. *Εἴ τινες τολμήσουσιν συνωμοσίαν ἢ φρατρίαν ἢ στάσιν κατὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ ἰδίου ποιῆσαι ὑπὲρ οἱασδήποτε αἰτίας, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑποβληθῶσι, κατεξαίρετον οἱ πρῶτοι τῆς συνωμοσίας ἢ τῆς στάσεως γενόμενοι.*

5. *Εἴ τις παραφυλακὴν πόλεως ἢ κάστρου πιστευθεὶς τοῦτο προδώσει ἢ παρὰ κέλευσιν τοῦ ἄρχοντος αὐτοῦ ἐκεῖθεν ἀναχωρήσει, ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑποβληθείη.*

6. *Εἴ τις ἐλεγχθῇ θελήσας ἐχθροῖς ἑαυτὸν παραδοῦναι, τῇ ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑποβληθῇ, οὐ μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦτο συνειδώς, ἐπειδὴ τοῦτο γνοὺς τῷ ἄρχοντι οὐκ ἐμήνυσεν.*

CONSTITUTIO VIII.

5. *Εἴ τινες τολμήσουσιν συνωμοσίαν ἢ φρατρίαν* 5.
κατὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ ἰδίου ποιῆσαι ὑπὲρ οἱασδήποτε αἰτίας, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑποβληθῶσι, κατεξαίρετον οἱ πρῶτοι τῆς συνωμοσίας ἢ τῆς στάσεως γενόμενοι.

6. *Εἴ τις παραφυλακὴν πόλεως ἢ κάστρου πιστευθεὶς* 6.
τοῦτο προδώσει ἢ παρὰ γνώμην τοῦ ἄρχοντος αὐτοῦ ἐκεῖθεν ἀναχωρήσει, ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑποβληθήσεται.

7. *Εἴ τις ἐλεγχθῇ θελήσας ἐχθροῖς ἑαυτὸν παρα-* 7.
δοῦναι, τῇ ἐσχάτῃ τιμωρίᾳ ὑποβληθῇ, οὐ μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦτο συνειδώς, ἐπειδὴ τοῦτο γνοὺς τῷ ἄρχοντι οὐκ ἐμήνυσεν.

2325. *εἰ δέ τινες* **M W** || *τολμήσουσι* **A P$_1$ V**, *τολμήσωσιν* **W**, *τολμήσωσι* **M** || *συνωμοσίαν* **A P$_1$ V**, *συνομοσίαν* **M W** || *ἢ φρατρίαν* omm. **A P$_1$ V** || **2326.** *κατὰ τοῦ ἰδίου ἄρχοντος (ἄρχος τος* **V**) **A P$_1$ V** || *ὑπεροιασδήποτε* **M W** || **2327.** *ὑποβληθῶσιν* **W A**, *ὑποβληθωσι* **V** || *κατ' ἐξαίρετον* **A** || **2328.** *συνωμοσίας* **A P$_1$ V**, *συνομοσίας* **M W** || **2329.** *πιστευθῇς* **W** || **2330.** *τούτω* **P$_1$ V** || *παραδώσει* omnes codices male || *παραγνώμην* **M W** || **2332.** *ἐλεγχθεῖ* **M** || *ἑαυτὸν ἐχθροῖς* **A P$_1$ V** || **2334.** *τούτω* **P$_1$ V** || *γνοῦς* **M W** || **2335.** *ἐδήλωσεν* **P$_1$ V**.

7. *Εἴ τις ἀκούσας τὰ μανδάτα τοῦ δεκάρχου μὴ φυλάξῃ, σωφρονιζέσθω· εἰ δὲ ἀγνοῶν τὰ μανδάτα πταίσει, ὁ δεκάρχης σωφρονιζέσθω, ἐπειδὴ οὐ προεῖπεν αὐτῷ.*

8. *Εἴ τις ἄλογον ζῷον ἢ ἄλλο οἱονδήποτε εἶδος μικρὸν ἢ μέγα εὑρὼν μὴ τοῦτο φανερώσῃ καὶ τῷ ἄρχοντι τῷ ἰδίῳ παραδώσει, σωφρονιζέσθω, οὐ μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ ὁ συνειδὼς αὐτῷ, ὡς κλέπται ἀμφότεροι.*

9. *Εἴ τις ζημιώσει συντελεστὴν καὶ μὴ τοῦτον προαιρέσει * ἀποθεραπεύσειεν,*[1] *κατὰ τὸ διπλάσιον τὴν ζημίαν αὐτῷ ἀποκαταστήσει.*

[1] *ἀποθεραπεύω* cum significatione *reconciliare*; cf. 2358.

CONSTITUTIO VIII.

8. 8. *Εἴ τις ἀκούσας τὰ μανδάτα τοῦ δεκάρχου μὴ φυλάξῃ, σωφρονιζέσθω· εἰ δὲ ἀγνοῶν τὰ μανδάτα πταίσει, ὁ δεκάρχης σωφρονιζέσθω, ἐπειδὴ οὐ προεῖπεν αὐτῷ.*

[p.91.M.] *9.* 9. | *Εἴ τις ἄλογον ζῷον ἢ ἄλλο οἱονδήποτε εἶδος μικρὸν ἢ μέγα εὑρὼν μὴ τοῦτο φανερώσῃ καὶ τῷ ἄρχοντι τῷ ἰδίῳ παραδώσει, σωφρονιζέσθω, οὐ μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ ὁ συνειδὼς αὐτῷ, ὡς κλέπται ἀμφότεροι.*

10. 10. *Εἴ τις ζημιώσει συντελεστην καὶ μὴ τοῦτον προαιρέσει ἀποθεραπεῦσαι, κατὰ τὸ διπλάσιον τὴν ζημίαν αὐτῷ ἀποκαταστήσει.*

2336. *μανδατα* **W**, *παραγγέλματα* **A** P_1 **V** || **2337.** *φυλάξει* **A** || *παραγγέλματα* **A** P_1 **V** || **2338.** *δέκαρχος* P_1 **V** || **2339.** *ἄλλον* P_1 || **2340.** *φανερώσει* **WA**, sed in **W** *σει* in ras. || *τῷ* om. **A** || **2341.** In cod.-is **W** *παραδώσει ει* in ras.; accentu acuto deletus est circumflexus; *φανερώσῃ* et *παραδώσει* etiam *Rufus* || **2342.** *συγγινώσκων* **A** P_1 **V** || *αὐτῷ* **WA** P_1 **V**, sed in **W** *αυτῷ* (!) ex *αὐτό*, quod habet et **M** || **2344.** In cod.-is **W** *ζημιώσει σει* in ras. || **2345.** *ἰδία προαιρέσει* **A** P_1 **V** (cf. *Inc. scriptor Byz. saec.* X. 50, 18) || *ἀποθερα–*

fol. 9r c. 1233 **Lami.** | ||| *αὐτῷ τὴν ζημίαν, ἵνα εἰς τὸ διπλοῦν παρέχῃ αὐτήν.*

440. om. p.

10. *Εἴ τις λαμβάνων ῥεπαρατίωνα*[1] *τῶν ἑαυτοῦ ὅπλων περιφρονήσει καὶ μὴ τοῦτον ὁ δεκάρχης ἀναγκάσῃ κτήσασθαι ταῦτα ἢ τῷ ἰδίῳ ἄρχοντι φανερώσῃ, καὶ ὁ στρατιώτης αὐτὸς καὶ ὁ δεκάρχης σωφρονισθῶσιν.*

I. 7. *Ποῖα μανδάτα περὶ καθοσιώσεως δεῖ τοῖς τῶν ταγμάτων ἄρχουσι δοθῆναι;*

[1] Locus spurius iudicatus a *Car. Eduardo Zachariae de Lingenthal*, Byz. Z. III [1894] p. 448. Rec. Ambrosiana habet: *εἴτις λαμβάνων ῥεπατιῶνα ἤτοι φιλοτιμίαν τῶν ἑαυτοῦ ὅπλων καταφρονεῖ*, ubi „*repartitione*“ eodem sensu utitur auctor, quo *muneratione, remuneratione*; cff. Vet. Glossae: *munificienta δωρᾶια. φιλοτιμιᾶι*; et *φιλοτιμια* munificentialiberalitas || hoc munus. Sed aliud est *φιλοτιμία* et aliud *ἀπόλυσις ἐν εὐκαιρίας ἡμέραις*. Leo fortasse in suo exemplari *οὐακατίωνα* legit. Cff. Vet. Glossae Latino-Graecae: *Vacat σχολᾶζει · εὐκαιρεῖ·*

CONSTITUTIO VIII.

11. *Εἴ τις λαμβάνων ἀπόλυσιν ἐν εὐκαιρίας ἡμέραις τῶν ἑαυτοῦ ὅπλων περιφρονήσει καὶ μὴ τοῦτον ὁ δέκαρχος ἀναγκάσῃ κτήσασθαι ⟨ταῦτα⟩ ἢ καὶ τῷ ἰδίῳ ἄρχοντι τοῦτο μὴ φανερώσῃ, καὶ ὁ στρατιώτης αὐτὸς καὶ ὁ δεκάρχης σωφρονισθῶσιν.* 11.

πεύσει **A P$_1$ V**; fuit etiam in **M** a. c. in *ἀποθεραπεῦσαι* factam; *ἀποθεραπεύσῃ* **W** || **2346.** *αὐτῷ* omm. **A P$_1$ V** || In cod.-is **W** *ἀποκαταστήσει ει* in ras.; *ἀποδώσει* **A P$_1$ V** || **2347.** *λαμβάνων ἀπόλυσιν*] *ἀπολυόμενος* **A P$_1$ V** || **2348.** *τὰ ἑαυτοῦ ὅπλα* **A P$_1$ V** || *περιφρονήσῃ* **W** || **2349.** *ἀναγκάσει* **A P$_1$ V** || Post *κτήσασθαι* **Meursius** aliquid inserendum censuit; inserui ergo *ταῦτα* || **2350.** *τοῦτο* omm. **P$_1$ V** || *φανερώσει* **A P$_1$ V** || **2351.** *δέκαρχος* **A P$_1$ V** || Postea **A P$_1$ V** inserunt *αὐτοῦ*.

11. *ἂν ἀπολυθῇ στρατιώτης ⟨τις⟩ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς ἡμέρας εὐκαιρίας, ὅτε οὐκ ἔστι ταξίδιον, καὶ περιφρονήσει καὶ οὐκ ἐπικτήσεται τὰ ἅρματα αὐτοῦ καὶ οὐκ ἀναγκάσει αὐτὸν ὁ δέκαρχος, ἵνα κτήσηται αὐτά, οὐ φανερώσει δὲ τοῦτο καὶ πρὸς τὸν ἄρχοντα αὐτοῦ, τυπτέσθω καὶ ὁ δέκαρχος καὶ ὁ στρατιώτης.*

441. *ἂν* om **p** || *τις* inserui || **442.** *ἐστὶ* **p** || *ταξείδιον* **C** || *ἅρματα* **C**.

1. *Εἴ τις μὴ ὑπακούσῃ τῷ ἰδίῳ ἄρχοντι, σωφρονιζέσθω κατὰ τοὺς νόμους.*

2. *Εἴ τις ζημιώσει στρατιώτην, ἐν διπλῇ ποσότητι αὐτῷ ἀποκαταστήσει· ὁμοίως καὶ συντελεστήν. εἰ δὲ ἐν παραχειμαδίῳ ἢ εἰς τὰ σεδετα ἢ κατὰ πάροδον ἄρχων ἢ στρατιώτης ζημιώσει συντελεστὴν καὶ μὴ τοῦτον δεόντως ἀποθεραπεύσειεν, ἐν διπλῇ ποσότητι τοῦτο αὐτῷ ἀποκαταστήσει.*

3. *Εἴ τις ἐν καιρῷ πολέμου δίχα κομεάτου στρατιώτην ἀπο-*

CONSTITUTIO VIII.

c. 765. 12. 12. ‖ *Εἴ τις μὴ ὑπακούσῃ τῷ ἰδίῳ ἄρχοντι, σωφρονιζέσθω κατὰ τοὺς νόμους.*

13. 13. *Εἴ τις ζημιώσει στρατιώτην, ἐν διπλῇ ποσότητι αὐτῷ ἀποκαταστήσει· ὁμοίως καὶ συντελεστήν.*

14. 14. *Εἰ δὲ ἐν παραχειμαδίῳ ἐστὶν ὁ στρατός, καὶ κατὰ πάροδον ὁ ἄρχων ἢ ὁ στρατιώτης ζημιώσει συντελεστὴν καὶ μὴ τοῦτον δεόντως ἀποθεραπεύσειεν, ἐν διπλῇ ποσότητι τοῦτο αὐτῷ ἀποκαταστήσει.*

15. 15. *Εἴ τις ἐν καιρῷ πολέμου δίχα κομεάτου ἤγουν*

2352. *ὑπακούσει* **A** ‖ **2355.** *αὐτὸ* **codd.**, *αὐτῷ* **Meursii codex** et *Urbicius* ‖ **2356.** *καὶ* **W**; etiam **P_1V**? Habuisse videtur **Checi codex**, *ἢ* habent **MA** ‖ **2358.** Ad *δεόντως* margo cod. **W**: *πρεποντως* ‖ *ἀποθεραπεύσειεν* [*ἐν*] **P_1V**, *ἀποθεραπεύσει ἐν* **MWA**; cf. **2345.**

12. *ἂν οὐχ ὑπακούσῃ τις τῷ ἰδίῳ ἄρχοντι, τυπτέσθω κατὰ τοὺς νόμους.*

13. *ἂν ζημιώσῃ τις στρατιώτην ἢ δημοσιάριον, ἵνα ἀντιστρέφῃ αὐτό, εἰς τὸ διπλοῦν ⟨παρεχέτω⟩.*

14. *ἂν χειμάζῃ που ὁ στρατός, καὶ ὡς ἔτι διαβαίνει ὁ ἄρχων ἢ ὁ στρατιώτης ⟨καὶ⟩ ζημιώσει δημοσιάριον καὶ οὐκ ἀποδώσει αὐτῷ μετὰ προαιρέσεως τὴν ζημίαν, παρεχέτω αὐτὴν εἰς τὸ διπλοῦν.*

15. *ἂν τολμήσῃ τις εἰς καιρὸν πολέμου χωρὶς ἀπολύσεως τοῦ στρατοῦ ἀπολῦσαι*

445. *ἂν* C, *ἐὰν* p ‖ **446.** Item C, *ἐὰν* p ‖ *ἀναστρέφῃ* p ‖ **447.** *παρεχέτω* inserui ‖ **448.** *ἂν* C, *ἐὰν* p ‖ *ποῦ* C ‖ *στρατιώτης* C p ‖ *στρατιώτης* e conj. v, *στρατηγός* C p ‖ *καὶ* inserui ‖ **449.** *ζημιώσῃ* C p ‖ *ἀποδώσῃ* C ‖ **451.**

λῦσαι τολμήσει, τριάκοντα νομισμάτων ποινὴν διδότω· ἐν καιρῷ δὲ παραχειμαδίου δύο ἢ τριῶν μηνῶν ⟨κομεάτα ὁ στρατιώτης⟩ ποιείτω, ἐν καιρῷ δὲ εἰρήνης κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπαρχίας τὰ κομεάτα τῷ στρατιώτῃ γινέσθω.

4. *Εἴ τις πόλιν ἢ κάστρον πιστευθεὶς εἰς παραφυλακὴν τοῦτο προδώσει ἢ χωρὶς ἀνάγκης εἰς ζωὴν συντεινούσης ἀναχωρήσει, δυνάμενος τοῦτο ἐκδικῆσαι, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑποβαλλέσθω.*

CONSTITUTIO VIII.

ἀπολύσεως τοῦ στρατηγοῦ στρατιώτην ἀπολῦσαι τολμήσει, τριάκοντα νομισμάτων ποινὴν διδότω· ἐν καιρῷ δὲ παραχειμαδίου δύο ἢ τρεῖς μῆνας ποιείτω, ἐν καιρῷ δὲ εἰρήνης κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπαρχίας ὁ τῆς ἀπολύσεως καιρὸς τῷ στρατιώτῃ διδόσθω.

16. *Εἴ τις πόλιν ἢ κάστρον πιστευ|θεὶς εἰς παρα-* 16. [p.95.M.]
φυλακὴν τοῦτο προδώσει ἢ χωρὶς ἀνάγκης εἰς ζωὴν συντεινούσης ἀναχωρήσει, δυνάμενος τοῦτο ἐκδικῆσαι, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑποβαλλέσθω.

2361. *στρατηγοῦ Scheffer* p. 410, *στρατοῦ* **codd.** || *ἀπολῦσαι* **A**, *ἀπολυσαι* **W**, *ἀπολύσαι* **M** || **2361. 2362.** *τολμήσει ἀπολύσαι* **P₁ V** || **2362.** *λ̄* **P₁ V** || *ν̊ν̊* **P₁ V** || *ποινὴν* omm. **A P₁ V** || *ἀπαιτείσθω* **A P₁ V** || **2362. 2363.** Verba *ἐν καιρῷ δὲ παρ. . . . . ποιείτω* om. **A** || **2363.** *β̄* **P₁ V** || *γ̄* **P₁ V** || *μηνας* **W**, *μήνας* **P₁ V** || **2364.** *κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπαρχίας* omm. **P₁ V** || **2366.** *καστρον* **W V** || **2367.** *παραδώσει* **P₁ V** || **2368.** *τοῦτο* om. **A.**

στρατιώτην, ἀπαιτείσθω νομίσματα τριάκοντα. εἰς καιρὸν δὲ παραχειμαδίου ὀφείλει ὁ στρατιώτης δύο ἢ τρεῖς μῆνας ποιεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, εἰς καιρὸν δὲ || εἰρήνης πρὸς τὸ p. 23. **Meurs.**
διάστημα αὐτοῦ λαμβανέτω καὶ τὸν καιρὸν τῆς ἀπολύσεως ὁ στρατιώτης.

16. *ἂν καταπιστευθῇ τις πόλιν ἢ κάστρον εἰς παραφυλακὴν καὶ προδώσῃ αὐτὸ ἢ χωρὶς κινδύνου πρὸς τὴν ζωὴν ἀναχωρήσῃ ἐξ αὐτοῦ, δυνάμενος ἐκδικῆσαι αὐτό, κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑποκείσθω.*

ν̄ν C, *ἐὰν* p || *τὶς* C || *ἀπολύσαι* p || 452. *παραχειμαδίου*] *παρασχέτω* C p || *φείλει* C praecedente lacuna duarum litterarum || 455. *τὶς* C p || *προδώσει* C || 456. *ἀναχωρίζῃ* p.

5. *Μετὰ τὰ μανδάτα τῆς καθοσιώσεως δεῖ ταγῆναι τὰ τάγματα ⟨ὡς εἰς⟩ τὴν πολεμικὴν τάξιν καὶ τὰ ἐπιτίμια τοῦ πολέμου γνῶναι τοὺς ἐν τοῖς τάγμασι ταττομένους.*

Urbicii I. 8. *Περὶ ἐπιτιμίων στρατιωτικῶν.*

1. *Μετὰ τὸ ταγῆναι τὰ τάγματα ἀναγινώσκεται τὰ ἐπιτίμια Ῥωμαϊστί, Ἑλληνιστὶ οὕτως·*

2. *Ἐὰν στρατιώτης ἐν καιρῷ παρατάξεως καὶ πολέμου τὴν τάξιν*

CONSTITUTIO VIII.

17. 17. *Ταῦτα μὲν καὶ ἐν καιρῷ γυμνασίας ὁμοῦ συνηγμένων τῶν στρατιωτῶν ὑπαναγινωσκέσθω τὰ ἐπιτίμια καὶ ἐν ἑτέρῳ οἱῳδήποτε καιρῷ πρὸς εἴδησιν τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν.*

18. 18. *Δεῖ δὲ συνταγῆναι αὐτοῖς καὶ τὰ λοιπὰ ἐπιτίμια, ὅσα δέον ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου ἀναγκαίως φυλάττεσθαι.*

19. 19. *Μετὰ οὖν τὸ ταγῆναι τὰ τάγματα ἀναγινώσκεται καὶ ταῦτα οὕτως·*

20. 20. *Ἐὰν στρατιώτης ἐν καιρῷ παρατάξεως καὶ πο-*

2370. *καὶ* omm. **P₁V** || *ὁμοίως* **P₁V** || **2371.** *ὑπαναγιγνωσκέθω* **A** || **2372.** *οἱοδήποτε* **M**, *οἱωδήποτε* **W** || **2375.** *δέον*] *δὲ* **P₁V** || **2377. 2378.** *ἀναγινώσκεσται* **V** || **2379. 2380.** *πολεμου* **W**, *πολεμοῦ* **V.**

17. *ταῦτα δὲ τὰ ἐπιτίμια εἰς καιρὸν γυμνασίας συνηγμένων τῶν στρατιωτῶν καὶ εἰς ἄλλον δήποτε καιρὸν ὀφείλουσιν ἀναγινώσκεσθαι ἔμπροσθεν αὐτῶν πρὸς τὸ γινώσκειν αὐτὰ καὶ τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν.*

18. *ἁρμόζει δὲ προστεθῆναι αὐτοῖς καὶ τὰ λοιπὰ ἐπιτίμια, ὅσα ὀφείλουσιν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου ἐξ ἀναγκαίου φυλάττεσθαι.*

19. *ἅπερ καὶ ἀναγινώσκονται, ἀφ' ἧς συντάξουσι τὰ συντάγματα. εἰσὶ δὲ ταῦτα·*

20. *ἂν στρατιώτης εἰς καιρὸν παρατάξεως καὶ πολέμου καταλίπῃ τὸ βάνδον ἢ τὴν*

458. *δὲ* omm. C p, inseruit v || 459. *πρὸ* C || 464. [ ] *ν*̃ C, *ἐὰν* p.

ἢ τὸ βάνδον αὐτοῦ ἐάσῃ καὶ ἢ φύγῃ ἢ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐτάγη, † προποδήσῃ[1] ἢ σκυλεύσῃ νεκρὸν ἢ εἰς ἐπιδίωξιν ἐχθρῶν καταδράμῃ ἢ τούλδῳ ἢ φοσσάτῳ ἐχθρῶν ἐπέλθῃ, κελεύομεν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν κεφαλικῶς καὶ πάντα, ὡς εἰκός, τὰ παρ' αὐτοῦ ἐπαιρόμενα ἀφαιρεῖσθαι καὶ τῷ κοινῷ δίδοσθαι τοῦ τάγματος ⟨αὐτοῦ⟩, ὡς τὴν τάξιν παραλύσαντος καὶ τοῖς † ἑτέροις αὐτοῦ ἐπιβουλεύσαντος.

[1] *προποδίσῃ* P, *προποδήσῃ* M V (et in hoc offensum censeo Leonem), *προπηδήσῃ* fecit auctor recensionis Ambrosianae recte et habent Rufi scriptores librarii; cf. *Onas.* Strat. XXI. 9.

CONSTITUTIO VIII.

λέμου τὴν τάξιν ἢ τὸ βάνδον αὐτοῦ ἐάσῃ καὶ ἢ φύγῃ ἢ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐτάγη, προπηδήσῃ ἢ σκυλεύσῃ νεκρὸν ἢ εἰς ἐπιδίωξιν ἐχθρῶν καταδράμῃ ἢ τούλδῳ ἢ φοσσάτῳ ἐχθρῶν ἐπέλθῃ, κελεύομεν καὶ τιμωρεῖσθαι αὐτὸν κεφαλικῶς καὶ πάντα τά, ὡς εἰκός, παρ' αὐτοῦ ἐπαιρόμενα ἀφαιρεῖσθαι καὶ τῷ κοινῷ δίδοσθαι τοῦ τάγματος, ὡς τὴν τάξιν παραλύσαντα καὶ τοῖς † ἑτέροις αὐτοῦ ἐπιβουλεύσαντα.

2380. *ἐάσῃ*] *καταλίπῃ* A P_1 V || **2381.** *ἐτάγῃ* P_1 V || **2382.** *τόλδῳ* **W** || **2383.** *ἀπέλθῃ* P_1 || **2385.** *ἐπερώμενα* P_1 V || **2386.** *ἑτέροις*, quod et *Urbicii* codd. habent, non mutavi, quanquam **Meursium** *ἑταίροις* recte commendasse Rufumque idem habere scio; in A *ἑταίροις* ex *ἑτέροις* factum e coniectura.

τάξιν αὐτοῦ καὶ ἡ φύγῃ ἢ προπηδήσῃ ἀπὸ τοῦ τόπου αὐτοῦ ἤ, ἂν πέσῃ ἐχθρός, καὶ ἐπάρῃ τὰ ἅρματα αὐτοῦ ἢ καταδράμῃ εἰς ἐπιδίωξιν τῶν ἐχθρῶν ἢ ἐμβῇ εἰς τοῦλδον ἢ εἰς φοσσάτον ἐχθρῶν, κελεύομεν, ἵνα τιμωρηθῇ κεφαλικῶς καὶ πάντα, ὅσα κερδήσει ἐκεῖθεν, ἵνα ἐπαίρωνται ἐξ αὐτοῦ καὶ διδῶνται εἰς τὴν κοινότητα τοῦ τάγματος διὰ τὸ παραλῦσαι αὐτὸν τὴν σύνταξιν καὶ ἐπιβουλεῦσαι τοῖς ἑταίροις αὐτοῦ.

465. *πέσῃ*] *ἐπέστῃ* tentavit Meursius || 466. *ἅρματα* C || *τῶν*] *αὐτῶν* C || 467. Verba *τιμωρηθῇ* . . . . *ἵνα* om. p || 468. *δίδωνται* p || *παραλύσαι* p.

3. Ἐὰν ἐν καιρῷ δημοσίας παρατάξεως ἢ συμβολῆς τροπὴ (ὅπερ ἀπείη) γένηται ἄνευ τινὸς εὐλόγου καὶ φανερᾶς αἰτίας, κελεύομεν τοὺς στρατιώτας τοῦ πρῶτον φεύγοντος τάγματος καὶ ἀναχωροῦντος τῆς παρατάξεως ἤτοι τοῦ ἰδίου μέρους τοὺς εἰς τὴν μάχην ταγέντας ἀποδεκατοῦσθαι καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν ταγμάτων κατατοξεύεσθαι, ὡς τὴν τάξιν παραλύσαντας καὶ αἰτίους τῆς τοῦ παντὸς μέρους τροπῆς γενομένους. εἰ δὲ συμβῇ τινας ἐν αὐτοῖς, ὡς εἰκός,

CONSTITUTIO VIII.

21. 21. Ἐὰν ἐν καιρῷ δημοσίας παρατάξεως ἢ συμβολῆς τροπὴ (ὅπερ ἀπείη) γένηται ἄνευ τινὸς εὐλόγου καὶ φανερᾶς αἰτίας, κελεύομεν τοὺς στρατιώτας τοῦ πρῶτον φεύγοντος τάγματος καὶ ἀναχωροῦντος τῆς παρατάξεως ἤτοι τοῦ ἰδίου μέρους τοὺς εἰς τὴν μάχην ταγέντας ἀποδεκατοῦσθαι καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν ταγμάτων
[p. 96. M.] κατατοξεύεσθαι, | ὡς τὴν τάξιν παραλύσαντας καὶ αἰτίους τῆς τοῦ παντὸς μέρους τροπῆς γενομένους.

22. 22. Εἰ δὲ συμβῇ τινας ἐν αὐτοῖς, ὡς εἰκός, πληγά-

2389. Pro *ὅπερ ἀπείη* (*ἀπείη* **Meursii codex,** *ἀπίη* **MW**) *γένηται* **AP_1V** *γένηται ὃ μὴ* (*μη* **P_1**) *γένοιτο* exhibent || **2390.** *φανερὰς* **P_1V** || Fol. 69 in **W** verbis *φανερᾶς αιτί* explicit; folium 70 incipit verbis *τηγε ἐὰν μὴ ἐγγίζωσιν οἱ πολέμιοι* (IX, 15); exciderunt ergo 4 folia || *πρώτου* **P_1V** || **2392.** Pro *τοὺς εἰς τὴν μάχην ταγέντας* **AP_1V** *ἐν ᾧ ἐτάγησαν* substituunt || **2396.** *τινὰς* **codd.** || *ἐν αὐτοῖς* omm. **AP_1V** || **2396—2397.** Pro *πληγάτους . . . . γενέσθαι* in **AP_1V**

fol. 9v 21. *ἂν εἰς καιρὸν δημοσίας [παραταγῆς ἢ συμβολῆς πολέμου γένηται τροπὴ χωρὶς εὐλόγου τινὸς καὶ φανερᾶς αἰτίας, κελεύομεν, ἵνα οἱ στρατιῶται τοῦ φυγόντος πρῶτον τάγματος καὶ καταλιπόντος τὸ μέρος αὐτῶν, εἰς ὃ ἐτάγησαν, χωρίζωνται τῶν δέκα εἷς καὶ κατατοξεύωνται ὑπὸ τῶν λοιπῶν ταγμάτων, ὡς καταλύσαντες τὴν τάξιν καὶ αἴτιοι τῆς τροπῆς γενόμενοι.*

470. [ ] *ν*ⁿ C, *ἐὰν* p || *πολέμου* om. p.

πληγάτους ἐν αὐτῇ τῇ συμβολῇ γενέσθαι, ἐκείνους ἐλευθέρους τοῦ τοιούτου ἐγκλήματος εἶναι.

4. Ἐὰν βάνδου ἀφαίρεσις ὑπὸ ἐχθρῶν γένηται (ὅπερ ἀπείη) ἄνευ εὐλόγου τινὸς καὶ φανερᾶς προφάσεως, κελεύομεν τοὺς τὴν φυλακὴν τοῦ βάνδου πιστευθέντας σωφρονίζεσθαι καὶ οὐλτίμους γίνεσθαι τῶν ἀρχομένων ὑπ᾿ αὐτῶν ἤτοι τῶν σχολῶν, ἐν αἷς ἀναφέρονται. εἰ δὲ συμβῇ τινας αὐτῶν μαχομένους γενέσθαι πληγάτους, τοὺς τοιούτους ἐλευθέρους τοῦ ἐπιτιμίου τούτου φυλάττεσθαι.

CONSTITUTIO VIII.

τους ἐν αὐτῇ τῇ συμβολῇ γενέσθαι, ἐκείνους ἐλευθέρους τοῦ τοιούτου ἐγκλήματος εἶναι.

23. Ἐαν βάνδου ἀφαίρεσις ὑπὸ ἐχθρῶν γένηται 23.
(ὅπερ ἀπείη) ἄνευ τινὸς εὐλόγου καὶ φανερᾶς προφάσεως, κελεύομεν τοὺς τὴν φυλακὴν τοῦ βάνδου πιστευθέντας σωφρονίζεσθαι καὶ παντελῶς ἐσχάτους γίνεσθαι τῶν ἀρχομένων ὑπ᾿ αὐτῶν καὶ ἀτίμους. εἰ δὲ συμβῇ τινας αὐτῶν μαχομένους γενέσθαι πληγάτους, τοὺς τοιούτους ἐλευθέρους τοῦ ἐπιτιμίου τούτου φυλάττεσθαι.

τῇ συμβολῇ πληγῆναι legitur || 2400. ὅπερ ἀπείη **Meursii codex**, ὅπερ ἀπίη **M**, ὅπερ μὴ (μη **P_1V**) γένοιτο **AP_1V** || 2402. παντελῶς omm. **AP_1V** || ἑκάστους **P_1V** || 2404. τινὰς codd. || γενέσθαι (γίνεσθαι habet **Meursii codex**) πληγάτους] πληγῆναι **AP_1V** || 2405. τούτου om. **A**.

22. ἂν δὲ συμβῇ τινας ἐξ αὐτῶν πληγωθῆναι εἰς αὐτὴν τὴν συμβολὴν τοῦ πολέμου, ἐκεῖνοι ἔστωσαν ἐλεύθεροι ἀπὸ τῆς τοιαύτης ποινῆς.

23. ἂν ἐπάρωσιν οἱ ἐχθροὶ βάνδον χωρὶς εὐλόγου τινὸς καὶ φανερᾶς προφάσεως,
κελεύομεν, ἵνα οἱ φυλάσσοντες || τὸ βάνδον τύπτωνται καὶ γίνωνται ἔσχατοι παντελῶς καὶ p. 24. Meurs.
παρακάτω πάντων τῶν ὑποχειρίων αὐτῶν. ἂν δὲ συμβῇ τινας ἐξ αὐτῶν πολεμοῦντας πληγωθῆναι, οἱ τοιοῦτοι ἔστωσαν ἐλεύθεροι τούτου τοῦ ἐπιτιμίου.

475. [ ] ν̅ C, ἐὰν p, || τινὰς p || πληρωθῆναι Cp; recte v e coniectura || 477. [ ] ν̅ C, ἐὰν p.

5. Ἐὰν φοσσάτου ὄντος τροπὴ (ὅπερ ἀπείη) μέρους ἢ παρατάξεως γένηται καὶ μηδὲ πρὸς δηφένσωρας προσδράμωσι, μηδὲ ἐν αὐτῷ τῷ φοσσάτῳ καταφύγωσιν οἱ τρεπόμενοι, ἀλλὰ περιφρονοῦντες ἐν ἑτέρῳ τόπῳ προσδράμωσι, κελεύομεν τοὺς τοῦτο πράττειν τολμῶντας τιμωρεῖσθαι, ὡς τῶν ἑταίρων περιφρονήσαντας.

6. Ἐὰν στρατιώτης τὰ ὅπλα αὐτοῦ ῥίψῃ ἐν πολέμῳ, κελεύομεν αὐτὸν τιμωρεῖσθαι, ὡς γυμνώσαντα ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἐχθροὺς ὁπλίσαντα.

CONSTITUTIO VIII.

c. 768. *24.* 24. || Ἐὰν φοσσάτου ὄντος τροπὴ (ὅπερ ἀπείη) μέρους ἢ παρατάξεως γένηται καὶ μηδὲ πρὸς διφένσωρας προσδράμωσι, μηδὲ ἐν αὐτῷ τῷ φοσσάτῳ καταφύγωσι τρεπόμενοι, ἀλλὰ περιφρονοῦντες ἐν ἑτέρῳ τόπῳ προσδράμωσι, κελεύομεν τοὺς τοῦτο πράττειν τολμῶντας τιμωρεῖσθαι, ὡς τῶν ἑταίρων περιφρονήσαντας.

25. 25. Ἐὰν στρατιώτης τὰ ὅπλα αὐτοῦ ῥίψῃ ἐν πολέμῳ, κελεύομεν αὐτὸν τιμωρεῖσθαι, ὡς γυμνώσαντα ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἐχθροὺς ὁπλίσαντα.

26. 26. Ἐάν τις τῶν ἀρχόντων παρεμποδίσῃ στρατιώτην

2407. τρόπον **P₁** || ἀπείη **Meursii codex**, ἀπίη **M**, μὴ (μη **P₁**) γένοιτο **AP₁V** || **2408.** μὴ δὲ **MW** || διφένσορας **M** || **2409.** μὴ δὲ **MAP₁** || **2416.** παροπλίσῃ **M.**

c. 1236 **Lami.** 24. ἂν φοσσάτου ὄντος γένηται τροπὴ μέρους τινὸς ἢ παρα||ταγῆς, καὶ οἱ τραπέντες οὔτε πρὸς τοὺς ἀκολουθοῦντας ὀπίσω βοηθοὺς προσδράμωσιν, οὔτε εἰς αὐτὸ τὸ στράτευμα καταφύγωσιν, ἀλλὰ περιφρονοῦντες εἰς ἕτερον τόπον προσδράμωσιν, κελεύομεν τύπτεσθαι τοὺς τοιούτους, ὡς περιφρονήσαντας τῶν ἰδίων φίλων.

25. ἂν ῥίψῃ στρατιώτης τὰ οἰκεῖα ἅρματα εἰς τὸν πόλεμον, κελεύομεν τύπτεσθαι αὐτόν, ὡς γυμνώσαντα ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐξοπλίσαντα.

26. ἂν παρεμποδίσῃ τις στρατιώτας ἢ ἐξκουσεύσῃ πρὸς τὸ μὴ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς τὸν

481. [ ] ν̄ C, ἐὰν p; item 485. et 487. || παρ. μιᾶς C || 485. ἅρματα C || 487. τὶς C || στρατιώτης C.

ἢ ἐξκουσεύσῃ ἢ μὴ συνελθεῖν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ φοσσάτου, ἢ συνελθόντα εἰς οἰκείαν κατάσχῃ δουλείαν, ὥστε τὴν τάξιν αὐτοῦ καταφρονῆσαι καὶ ἀμελῆσαι τῶν ὅπλων, παρεκτὸς τῶν τεταγμένων ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου σκρινίου, σωφρονιζέσθω | καὶ ζημιούσθω, στρατηγὸς μὲν χρυσίου [p. 94. M.] λίτραν μίαν, τουρμάρχης δὲ νομίσματα λϛʹ, δρουγγάριος δὲ νομίσματα κδʹ, κόμης δὲ (καὶ εἴτις ἕτερος) νομίσματα ιβʹ.

27. Τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐπιτιμίων 27. διορισάμενοι ἑξῆς σοι ὅπως καὶ ὁδοιπορεῖν δέον τόν τε καθόλου στρατὸν καὶ κατὰ μέρος ἔν τε τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ καὶ ἐν τῇ τῶν πολεμίων καὶ μετὰ ποίας καταστάσεως, ἤδη διαταξόμεθα.

2417. *ἐξκουσεύει* **M**, *ἐκσκουσεύσῃ* **A**, *ἐκσκουσσεύσῃ* (quod voluit **Meursius**) **P_1V**; in *ἐξκουτεύῃ* **Migne**, in *ἐκσκουτεύσῃ* correxit *Zachariae a Lingenthal*, || *εἰσελθειν* (συν supra) **M** || **2418. 2419.** *τῆς τάξεως* **A P_1 V** || **2420.** Pro *τεταγμένων . . . . . σκρινίου* **A P_1 V** habent *ἀποτεταγμένων καὶ ἀφωρισμένων αὐτοῖς* || **2422.** *λι α* **M** || *νν* **M P_1** || **2423.** *δὲ* omm. **P_1 V** || *νν* **M** || **2423—2424.** Verba *νομίσματα κδʹ . . . . ιβʹ* interierunt in **P_1** || *νν* **M** || **2425.** *ἐπιτιμία* **P_1** || **2426.** *δωρισάμενοι* **P_1 V** || *καὶ ὅπως* **P_1 V** || Post *ὅπως* duarum litterarum spatium extat in **P_1**, deinde iterantur omnia inde a **2425.** *τοσαῦτα καὶ περι τῶν στρατιωτικῶν* etc. || **2429.** *διαταξώμεθα* **M.**

καιρὸν τοῦ φοσσάτου ἢ καί, ἀφ' ἧς ἂν ἔλθῃ, ἐρωτήσῃ αὐτὸν εἰς ἰδίαν δουλείαν, ὥστε μὴ εὑρεθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ παρεκτὸς τῶν ἀφωρισμένων αὐτοῦ στρατιωτῶν, τυπτέσθω καὶ ζημιούσθω, στρατηγὸς μὲν χρυσίου λίτραν μίαν, τουρμάρχης δὲ νομίσματα τριάκοντα ἕξ, δρουγγάριος δὲ νομίσματα εἴκοσι τέσσαρα, κόμης δὲ καὶ οἱ λοιποὶ νομίσματα δώδεκα.

27. *ταῦτα καὶ περὶ τῶν τοιούτων ἐπιτιμίων διορισάμενοι διαταξόμεθ' ἀπάρτι καὶ ὅπως ἁρμόζει ὁδοιπορεῖν καὶ τὸν στρατὸν ὅλον καὶ μέρος ἐξ αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν καὶ εἰς τὴν πολεμίαν καὶ μετὰ ποίας καταστάσεως.*

488. *ἀνερωτήσῃ* **C p** || **490.** *λίβραν* **p** || **491.** *τριακονταέξ* **C** || **492.** *δέκα* **C p** || **494.** (hic et **C**) et **495.** *ὁδοποιεῖν* **p.**

Onas. Strat. Cap. VI, 10.: *διοδεύων δὲ συμμαχίδα γῆν παραγγελλέτω τοῖς στρατεύμασιν ἀπέχεσθαι τῆς χώρας καὶ μήτ᾽ ἄγειν τι, μήτε φθείρειν· ἀφειδὲς γὰρ πλῆθος ἅπαν ἐν ὅπλοις, ὅτ᾽ ἂν ἔχῃ τὴν τοῦ δύνασθαί τι ποιεῖν ἐξουσίαν· καὶ ἡ ἐγγὺς ὄψις ἀγαθῶν δελεάζει τοὺς ἀλογίστους ἐπὶ πλεονεξίαν· μικραὶ*

CONSTITUTIO IX.

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ

διάταξις θ′.

Περὶ ὁδοιπορίας.

1. 1. *Δέον σε τοίνυν, ὦ στρατηγέ, ὅτ᾽ ἂν ὁδοιπορῇς μετὰ τοῦ στρατοῦ, εἰ μὲν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἡμῶν γῇ τὴν πορείαν ποιεῖς, ἵνα παραγγέλλῃς τοῖς στρατιώταις ἀπέχεσθαι τῆς χώρας καὶ μήτε πραιδεύειν, μήτε φθείρειν. πλῆθος γὰρ στρατεύματος, ὅτ᾽ ἂν λάβῃ τοῦ δύνασθαι τὴν ἐξουσίαν, ἀφειδῶς ἐπιπίπτει πρὸς ἅπαντα· δελεάζεται γὰρ εἰς πλεονεξίαν, ὅτ᾽ ἂν ὁρᾷ κατ᾽ ὄψιν προ-*

2430. *Πολεμικῶν Παρασκευῶν* omm. **P_1V** || **2433.** *σοι* **Meursii codex** || *οἰδοπορῇς* **V** || **2435.** *παραγγείλῃς* **AP_1V** || **2435. 2436.** *ἀπέσχεσθαι* **P_1V** || **2438.** *ἐπίπτει* **P_1**.

p. 25. **Meurs.** ||*Περὶ τοῦ ὅπως ἁρμόζει ὁδοιπορεῖν τὸν στρατηγὸν ἔν τε τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ ἔν τε τῇ πολεμίᾳ καὶ τὸν στρατὸν ἅπαντα καὶ μέρος ἐξ αὐτοῦ.*

1. *Ὅταν περιπατῇς, στρατηγέ, μετὰ τοῦ στρατοῦ, εἰ μὲν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γῇ περιπατεῖς, παράγγελλε τοῖς στρατιώταις, ἵνα μήτε πραιδεύωσι, μήτε βάλλωσι τὴν χεῖρα. τὸ πλῆθος γὰρ τοῦ στρατοῦ, ἂν λάβῃ ἐξουσίαν, ἵνα ποιῇ, ὃ δύναται, ἀνηλεῶς ἐμβαίνει εἰς πάντα*

496—498. Inscriptionem om. C || 499. [ ]*ιαν* C || 500. *βάλωσι* C.

δὲ προφάσεις ἢ ἀπηλλοτρίωσαν συμμάχους ἢ καὶ παντελῶς ἐξεπολέμωσαν.

Onas. Strat. Cap. VI, 13.: *τῶν δὲ δυνάμεων ἐκπεπληρωμένων μήτ᾽ ἐπὶ τῆς ἰδιοκτήτου, μήτ᾽ ἐπὶ τῆς ὑπηκόου, μήτ᾽ ἐπὶ τῆς συμμαχίδος καθεζόμενος ἐγχρονιζέτω χώρας· τοὺς γὰρ ἰδίους ἀναλώσει καρποὺς καὶ ζημιώσει πλέον τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολεμίους· μεταγέτω δ᾽ ὡς θᾶττον, ἐὰν ἀκίνδυνα ᾖ τὰ οἴκοι, τὰς δυνάμεις· ἐκ γὰρ τῆς πολεμίας, εἰ μὲν εἴη δαψιλὴς καὶ εὐδαίμων, τροφὴν ἕξει καὶ ⟨εὐπορίαν⟩ ἄφθονον, εἰ δὲ μή, τήν γε φιλίαν οὐ λυμανεῖται, πολλὰ δ᾽ ὅμως καὶ ἀπὸ λυπρᾶς τῆς ἀλλοτρίας ἕξει πλεονεκτήματα.*

CONSTITUTIO IX.

κειμένην τὴν χρείαν, καὶ πολλάκις τοὺς ἰδίους διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν πολεμίους ποιεῖ.

2. *Μηδὲ χρόνιζε καθεζόμενος μετὰ τοῦ στρατεύματος ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ, ὅτ᾽ ἂν ἤδη ὁρίσῃς εἰσβαλεῖν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν πολεμίων. καὶ γὰρ καὶ τοὺς ἰδίους ἀναλώσεις καρπούς, καὶ ζημιώσεις μᾶλλον τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολεμίους. ταχέως δὲ μετάφερε τὰς δυνάμεις, μάλιστα, ἐὰν εἰς λιπαρὰν καὶ πολύτροφον τῶν πολεμίων γῆν μέλλῃς εἰσβαλεῖν.* 2.

2442. *μὴ δὲ* **M** || *καθεξόμενος* **M** || **2443.** *ὁρίσεις* $\mathbf{P_1 V}$ || *εἰσβάλλειν* **Meursii codex** || **2444.** *ἐν* om. **A** || *καὶ* alterum omm. $\mathbf{P_1 V}$ || **2448.** *μέλλεις* **M**, *μέλλεις* (ης supra) **V** || *εἰσβάλλειν* $\mathbf{A P_1 V}$.

καὶ δελεάζεται εἰς | πλεονεξίαν, ὅταν βλέπῃ ἔμπροσθεν αὐτοῦ κειμένην τὴν χρείαν, καὶ fol. 10r
ἐκ τούτου ποιεῖ πολεμίους πολλάκις τοὺς ἡμετέρους.

2. *ὅταν δὲ μέλλῃς εἰσελθεῖν εἰς τὴν χώραν τῶν πολεμίων, μὴ χρονίζῃς καθεζόμενος μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν (καὶ γὰρ καταδαπανᾷς τοὺς ἰδίους καρποὺς καὶ ζημιοῖς μᾶλλον τοὺς ἡμετέρους παρὰ τοὺς πολεμίους), ἀλλὰ ταχέως εἰσέρχου εἰς τὴν πολεμίαν, καὶ ἐξαιρέτως, εἰ μέλλεις εἰσελθεῖν εἰς λιπαρὰν γῆν τῶν πολεμίων καὶ πολλὰς ἔχουσαν τροφάς.*

504. *χρονίσῃς* p || 507. Verba *πολλὰς* usque ad 509. *πολεμίων* non exhibet p.

Urbicii I. 9. *Πῶς δεῖ εὐτάκτως τὸν στρατὸν ὁδοιπορεῖν ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ πολεμίων μὴ ἐνοχλούντων;*

1. Χρὴ ἐν ἑνὶ τόπῳ στρατὸν πολὺν μὴ συναγαγεῖν πολεμίων μὴ ἐνοχλούντων, ἵνα μὴ εὐκαιροῦντες οἱ στρατιῶται εἰς στάσεις καὶ ἀκαίρους ἐννοίας ἀσχολοῦνται.

2. Χρὴ πολέμου προσδοκωμένου μετὰ τάξεως τὸν στρατὸν

CONSTITUTIO IX.

[p.98.M.] 3. | 3. Εἰς ἕνα δὲ τόπον στρατὸν πολὺν μὴ σύναγε πολεμίων μὴ ἐνοχλούντων, ἵνα μὴ εὐκαιροῦντες οἱ στρατιῶται εἰς στάσεις καὶ ἀκαίρους ἐννοίας ἀσχολοῦνται.

4. 4. Εἰ δέ ποτε χρεία καλέσει τοῦτο γενέσθαι χάριν ἀδνουμίου ἢ ἄλλης ἀναγκαίας αἰτίας, ἢ ταχέως τὸν στρατὸν διαμέριζε ἢ γύμναζε καὶ εἰς ἔργα τῶν ὅπλων ἀσχολεῖσθαι παρασκεύαζε, ὡς ἐν τῷ περὶ γυμνασίας ἡμῖν εἴρηται κεφαλαίῳ. ἡ γὰρ ἀργία κενωτέρας μελέτας ἴσως καὶ ἐπιβλαβεῖς ἀπογεννᾷ.

c. 769. 5. 5. | Ἐὰν δὲ πόλεμον προσδοκᾷς, μετὰ τάξεως τὸν

2449. μὴ om. **M** || **2456.** VII, 8. || **2457.** νεωτέρας **A P_1 V** || **2458.** γεννᾷ **A P_1 V.**

3. ὅτε δὲ οὐκ ἔχεις φόβον τῶν πολεμίων, μὴ συνάγῃς στρατὸν πολὺν εἰς ἕνα τόπον, ἵνα μὴ εὐκαιροῦντες οἱ στρατιῶται μελετῶσι στάσεις καὶ ταραχάς.

4. ἂν δὲ γένηται χρεία, ἵνα συναχθῇ στρατὸς πολὺς εἰς ἕνα τόπον, οἷον δι᾽ ἀδνούμιον ἢ δι᾽ ἄλλην ἀναγκαίαν αἰτίαν, ὀφείλεις ἢ συντόμως σκορπίζειν αὐτούς, ἤ, ἂν ὦσιν εἰς ἕνα τόπον, τέως ἂν γυμνάζειν αὐτοὺς καὶ ποιεῖν τούτους ἐπιμελεῖσθαι καὶ ἑτοιμάζειν εἰς τὰ ἄρματα αὐτῶν, καθὼς εἰς τὸ περὶ γυμνασίας εἴπομεν, καὶ μὴ ἀφήσῃς αὐτοὺς ἀργεῖν. ἡ γὰρ ἀργία ἐναντίας μελέτας εἰς αὐτοὺς ποιεῖ.

5. ἂν δὲ προσδοκᾷς πόλεμον, ποίησον τὸν στρατόν, ἵνα περιπατῇ μετὰ συντάξεως

512. αἰτίαν ἀναγκαίαν p || ἂν] κἂν C || 513. γύμναζε C p || ἢ καὶ p || ποίει C p || 514. ἅρματα C.

περιπατεῖν, εἴτε κατὰ μοίρας τὰς ὁδοιπορίας ποιεῖται, εἴτε κατὰ μέρη· τὸ γὰρ ἐν τάξει ταύτας γίνεσθαι καὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας καὶ ἐπὶ τῆς πολεμίας ἀσφαλεστέρους καθίστησι τοὺς στρατιώτας. ἑκάστην δὲ μοῖραν ἐθίζειν τὴν ἰδίαν ἀποσκευὴν ὄπισθεν ἀκολουθεῖν μετὰ τῶν ἰδίων σημείων κατὰ τὸν λεχθέντα τρόπον καὶ μὴ ἐπιμίγνυσθαι ἑτέρᾳ. τῶν ἀναγκαίων ἐστὶ καὶ ἀφεστηκότων μὲν τῶν πολεμίων

CONSTITUTIO IX.

στρατὸν περιπατεῖν ποίησον, κἄντε κατὰ δρούγγους τὰς ὁδοιπορίας ποιοῦνται, κἄντε κατὰ τούρμας, κἄντε κατὰ ὅλας παρατάξεις. τὸ γὰρ ἐν τάξει ταύτας γίνεσθαι οὐ μόνον ἐπὶ τῆς πολεμίας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας ἀσφαλεστέρους καὶ προγεγυμνασμένους ποιεῖ τοὺς στρατιώτας.

6. Ἕκαστον δὲ δροῦγγον ἐθίζεσθαι ποίησον, ὥστε τὴν 6. ἰδίαν ἀποσκευὴν ὄπισθεν ἀκολουθεῖν μετὰ τῶν ἰδίων σημείων καὶ μὴ ἐπιμίγνυσθαι ἑτέρᾳ. ἀναγκαῖον γάρ ἐστιν, ὅτ᾽ ἂν οἱ πολέμιοι οὔτε πάρεισιν, οὔτε ἐλπίζων-

2460. *κ᾽ ἄν τε* **P_1**; item infra || **2461.** *ποιῶνται* **A P_1**, *ποιωνται* **V**, *ποιοῦνται* **M** || **2466.** *ἑκάστω δὲ δρούγγω* **MW**; in **A** *ἕκαστον* ex *ἑκάστῳ* factum || **2469. 2470.** *ἐλπίζονται* **codd.**; cf. IX, 20 et XII 1 ubi **codd.** plurimi *ἐλπίζηται* exhibent.

κἄντε εἷς εἷς δροῦγγος καὶ μία μία τοῦρμα περιπατῇ, κἄντε ὅλη παραταγή. τὸ γὰρ μετὰ συντάξεως περιπατεῖν τὸν στρατὸν οὐ μόνον || εἰς τὴν χώραν τῶν πολεμίων, ἀλλὰ καὶ εἰς p. 26. Meurs. τὴν ἡμετέραν, ἀσφαλεστέρους ποιεῖ τοὺς στρατιώτας καὶ προγυμνάζει αὐτούς.

6. ὀφείλει δὲ συνεθίζειν ἕνα ἕκαστον δροῦγγον, ἵνα ἡ ἀποσκευὴ αὐτοῦ, οἷον τὰ σαγμάρια καὶ τὰ πράγματα καὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτοῦ, ἀκολουθῶσιν ὄπισθεν αὐτοῦ μετὰ τῶν φλαμούλων αὐτῶν καὶ μὴ μίσγωνται εἰς ἄλλον δροῦγγον ἢ τοῦλδον. ὅταν γὰρ εἰς τὴν ἡμετέραν γῆν περιπατῶσι καὶ οὔτε ἐγγύς εἰσιν οἱ πολέμιοι, οὔτε ἐλπίζονται, ἵνα ἔλθωσι,

517. Verba *κἄντε . . . . περιπατῇ* om. p || *τούρμα* C || *κᾄντε* p || 521. *ὄπισθεν αὐτῶν* p || 523. *περιπατῶσιν* p || *εἰσὶν* C.

*κατὰ μοῖραν ἢ κατὰ μέρος περιπατεῖν καὶ μὴ συνάγειν ἐν ἑνὶ τόπῳ τὸν πάντα στρατὸν διά τε τὸ μὴ *λοιμώττειν αὐτὸν εὐχερῶς, μηδὲ εὐσύνοπτον τοῖς ἐχθροῖς γίνεσθαι, μηδὲ εἰς βοσκὰς στενοῦσθαι. ἐγγιζόντων δὲ τῶν ἐχθρῶν ὡς πρὸ ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμερῶν ἢ καὶ δέκα, συνάπτεσθαι καὶ ἐν τῷ ἅμα ἀπληκεύειν κατὰ τὸν περὶ ἀπλήκτων λεχθέντα λόγον.*

CONSTITUTIO IX.

ται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γῇ, ἢ κατὰ δρούγγους ἢ κατὰ τούρμας περιπατεῖν καὶ μὴ συνάγειν ἐν ἑνὶ τόπῳ τὸν ἅπαντα στρατὸν διά τε τὸ μὴ λοιμώττειν αὐτὸν εὐχερῶς, μηδὲ εὐσύνοπτον τὸ πλῆθος ὅλον τοῖς κατασκόποις τῶν ἐχθρῶν, ὡς εἰκός, γίνεσθαι, μηδὲ εἰς βοσκὰς στενοῦσθαι.

[p.99.M.] 7. | 7. *Ἐγγιζόντων δὲ τῶν ἐχθρῶν ὡς πρὸ ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμερῶν ἢ καὶ δέκα, συνάπτεσθαι καὶ ἐν τῷ ἅμα ἀπλη-*

2472. *λιμώττειν* **M,** sed est eiusdem librarii idem error, qui in Urbicio; *λοιμικαῖς νόσοις περιπίπτειν* (omisso *αὐτὸν*) (*περὶ πίπτειν* **V**) **AP₁V**; cf. *Cecaum.* p. 11, 18—20: *οἱ δὲ ἀρχαῖοι εἶπον, ἵνα μὴ ποιῇ ὁ στρατὸς ἡμέρας πολλὰς εἰς ἕνα τόπον· γίνεται γὰρ ὀσμὴ καὶ ἐξ αὐτῆς ἀρρωστίαι.* „*Ined. Tact. Leonis*“ c. XXII: *ἔτι γε μὴν μηδὲ ἐπὶ πολλὰς ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις διατρίβειν ἡμέρας τὴν στρατιὰν χρή ⟨διὰ⟩ τὰς ἐκ τῆς σήψεως ἐπισυμβαινούσας λοιμώδεις νόσους.* || **2473.** *εὐσύνωπτον* **P₁** || *τοὺς κατασκόπους* **P₁V** || **2474.** *ὡς εἰκὸς τῶν ἐχθρῶν* **AP₁V** || **2477.** *καὶ* prius omm. **P₁V** || *συνάπτεσθαι* omm. **AP₁V** || **2477. 2478.** *ἀπλικεύειν* **M.**

καλόν ἐστι τὸ περιπατεῖν δροῦγγον ἕνα ἕνα καὶ τοῦρμαν μίαν μίαν καὶ μὴ συνάγειν τὸν στρατὸν ὅλον εἰς ἕνα τόπον διὰ τὸ μὴ περιπίπτειν αὐτοὺς εὐκόλως εἰς λοιμικὰς νόσους καὶ διὰ τὸ μὴ στενοχωρεῖσθαι αὐτοὺς εἰς τὰς ποηφαγίας τῶν ἵππων, τουτέστιν εἰς τὰς βοσκάς,
c.1237. **Lami.** *καὶ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τοὺς κατασκόπους* ||| *τῶν ἐχθρῶν μανθάνειν τὸ πλῆθος ἅπαν τοῦ στρατοῦ, ἂν ὑπάρχῃ συνηγμένον εἰς ἕνα τόπον.*

7. *ὅταν δὲ πλησιάσωσιν οἱ ἐχθροὶ ὡς ἀπὸ ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμερῶν ἢ καὶ δέκα, ὀφείλεις*

524. *καλὸν ἐστὶν* C.

3. *Χρή, ἐὰν μὲν ἐν ἀγνώστοις χωρίοις ἤτοι τόποις ἡ ὁδοιπορία γίνεται, τοὺς μήνσωρας προλαμβάνειν πρὸ μιᾶς ⟨ἡμερᾶς⟩, ὀφείλοντας τὴν περίμετρον τοῦ παντὸς ὑπογράφειν τόπου, ἐν ᾧ μέλλει στρατοπεδεύεσθαι, καὶ τὸ ἐπιβάλλον μέτρον ἀναλόγως ἑκάστῳ μέρει*

CONSTITUTIO IX.

κεύειν. καὶ ἐάν, ὡς εἰκός, ἐν ἀγνώστοις τόποις ἡ ὁδοιπορία γίνεται καὶ οὐ πάρεισί τινες ἐντόπιοι δουκάτορες, ἀποστείλῃς τοὺς μινσουράτωρας, ἵνα προλαμβάνωσιν, ἐὰν ἐχθροῦ φόβος οὐκ ἔστι, πρὸ μιᾶς ἡμέρας, οἵτινες ὀφείλουσι τὴν περίμετρον τοῦ παντὸς διαγράφειν στρατοπέδου, ἐν ᾧ μέλλεις στρατοπεδεύεσθαι, καὶ τὸ ἐπιβάλλον μέτρον ἀναλόγως ἑκάστῳ μέρει διαμερίσαι.

2478. *ἡ*] *ἢ* **M** || **2479.** *γίνηται* **A V**, *γένηται* **P_1** || *πάρεισι τινὲς* **M A**, *παρῶσι τινὲς* **P_1 V** || **2479. 2480.** *δουκάτορες* **M** || **2480.** *ἀποστείλεις* **M** || §§. 7—9. Cff. *„Inedita Tact. Leonis“* c. XLIX, 2: *Πρῶτα μὲν οὖν ἀφοβίας καθ᾽ ὁδὸν οὔσης δεῖ πρὸ μιᾶς ἡμέρας τοὺς μινσουράτωρας προκαταλαμβάνειν καὶ τοὺς ἁρμόζοντας πρὸς ἄπληκτα τόπον ἐκλέγεσθαι καὶ διαμερίζειν ἑκάστῳ τάγματι τὸν ἀρκοῦντα τόπον καὶ περὶ τῆς τῶν ἵππων νομῆς καὶ τῆς τῶν ὑδάτων δαψιλείας καταμανθάνειν. καὶ πρὸς τούτοις ἐν τοῖς δυσβάτοις καὶ λοχμώδεσι τόποις πεζικὸν ὁ *στρατηγὸς προεκπεμπέτω στρατὸν ἐπὶ τῷ εὐτρεπίζειν ὡς οἷόντε τὰς ὁδοὺς καὶ ἐξομαλίζειν· ἀναγκαιότατον γὰρ ἐν τοῖς μεγίστοις τοῦτο στρατεύμασι.* || **2480.** *μινσουράτωρας* **A P_1V**, *μινσουράτορας* **M** || **2481.** *οὐκ ἔστι* **A**, *μὴ ᾖ* **P_1V** || **2483.** *στρατοπέδου* ego, *στρατοῦ* codd.; error e duplice sensu vocabuli *στρατόπεδον* ortus; cf. *Anon. Byz. saec. VI. Περὶ στρατ.* c. XXVI: . . . *περὶ μηνσόρων, οἳ τοῦ στρατοῦ προτρέχοντες εὐτρεπίζουσι τὰ στρατόπεδα* || **2484.** *ἐπιλαγχάνον* **A P_1V.**

συνάγειν τὸν στρατὸν ὅλον καὶ ἐν τῷ ἅμα ἀπληκεύειν. ἂν δὲ εὑρίσκηται εἰς τόπους ἡ ὁδός, οὓς οὔτε σὺ γινώσκεις, οὔτε ἄλλος ἐκ τοῦ στρατοῦ, καὶ οὐκ ἔχεις ἐντοπίους τινὰς | δουκάτορας, fol. 10v *ἀπόστειλον τοὺς μινσουράτορας, ἵνα προλαμβάνωσι πρὸ μιᾶς ἡμέρας, εἰ οὐκ ἔστι φόβος ἐχθροῦ. οἱ μινσουράτορες γὰρ ὀφείλουσι χωρίζειν τὸ ἄπληκτον, ὅπου μέλλεις ἀπληκεῦσαι, καὶ διδόναι τόπον ἑκάστῳ τάγματι, ὅσος ἀρκεῖ αὐτῷ εἰς ἄπληκτον.*

530. *ἐντωπίμα* C || *οὓς*] *τοὺς* p; cf. 548. || 531. *σὺ*] *εὖ* p || 532. *ἐστὶ* p || 533. *ἀπλικεῦσαι* C, sed *λ ι* a m. rec.

διακεῖμαι, τὰ αὐτὰ δὲ ποιεῖν καὶ τοὺς ἀντικένσωρας, ὀφείλοντας τὴν τῶν ὑδάτων καὶ τῆς νομῆς χρῆσιν καταμανθάνειν.

4. *Χρὴ τοὺς πάνυ τραχεῖς ἢ κρημνώδεις ἢ δυσβάτους καὶ δασεῖς τόπους τοὺς ἀπαντῶντας προευτρεπίζειν πλήθους στρατεύοντος διά τινων ἐπὶ τοῦτο προπεμπομένων καὶ διορθοῦσθαι κατὰ τὸ δυνατόν, ἵνα μὴ συντρίβηται ἡ ἵππος, τοὺς δὲ ἀφοριζομένους ἐπὶ τούτῳ μὴ ὑποκεῖσθαι σκούλκᾳ ἢ ἑτέρῳ νουμέρῳ.*

CONSTITUTIO IX.

8. 8. *Τὰ αὐτὰ δὲ ποιεῖν καὶ τοὺς ἀντικένσωρας. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ ὀφείλοντες τῶν ὑδάτων καὶ τῆς νομῆς τὴν χρῆσιν καταμανθάνειν.*

9. 9. *Ἐὰν δὲ διὰ τραχέων πάνυ τόπων ἡ ὁδοιπορία μέλλῃ γίνεσθαι ἢ κρημνωδῶν ἢ δυσβάτων ἢ δασέων, προευτρέπιζε πλῆθος στρατοῦ καὶ ἀπόστειλον ἐπὶ τοῦτο, ὥστε διορθώσασθαι καὶ παρασκευάσαι εὐθεῖαν γενέσθαι τὴν ὁδὸν κατὰ τὸ δυνατόν, ἵνα μὴ συντρίβηται ἡ ἵππος, τοὺς δὲ ἀφοριζομένους ἐπὶ τούτῳ μὴ ὑποκεῖσθαι βίγλᾳ ἢ ἑτέρᾳ δουλείᾳ.*

2485. *ἀντικένσορας* **M** || **2486.** *δὲ εἰσὶν* **P₁ V** || *βοσκῆς* **A P₁ V** || **2489.** *μέλλει* **P₁ V** || **2490. 2491.** *ἐπὶ τοῦτο* omm. **A P₁ V** || **2491.** *εὐθείαν* **P₁ V**, *ευθείαν* **M** || **2492 2493.** *συντρίβωνται* (*συντρίβονται* **P₁**) *οἱ ἵπποι* **A P₁ V** || **2493.** *ἐπὶ τοῦτο* **M P₁ V**; cf. X, 6 || **2494.** Urbicii verbum *νουμέρῳ* a Leone obiter perceptum esse credo. *Scheffer* *μουνέρῳ* tentavit, quod verbum Byzantinis inusitatum fuisse censeo.

8. *τὰ ὅμοια δὲ ἵνα ποιῶσι καὶ προλαμβάνωσι ⟨οἱ ἀντικένσορες⟩, [καὶ] οἱ ὀφείλοντες τὸ ὕδωρ καὶ τὴν βοσκὴν καταμανθάνειν.*

9. *εἰ δὲ μέλλεις περιπατῆσαι εἰς τόπους τραχεῖς ἢ κρημνώδεις καὶ δυσκόλους ἢ ἔχοντας δάση, προετοίμαζε πλῆθος στρατοῦ καὶ ἀπόστελλε ἔμπροσθεν πρὸς τὸ ὁμαλίσαι*
p. 27. Meurs. *τὴν ὁδόν, ὅσον δύνανται, ἵνα μὴ συντρίβωνται εἰς τὰς δυσκολίας τὰ ἱππάρια. οἱ || δὲ τεταγμένοι εἰς τοῦτο οὐκ ὀφείλουσιν ὑποκεῖσθαι ἢ βίγλῃ ἢ ἄλλῃ τινὶ δουλείᾳ.*

535. *οἱ ἀντικ.* inserui || *καὶ* delevi; cf. 549.

5. Χρὴ περιπατοῦντος τοῦ στρατοῦ ἡγεῖσθαι τὸν τοῦ παντὸς στρατηγόν, προπορευόμενον αὐτοῦ τιμῆς ἕνεκεν καὶ διὰ τὸν φόβον⟩ τῶν ἐπιτιμίων, [καὶ] ⟨μετ'⟩ ἰδικῶν αὐτοῦ ἀνθρώπων ⟨καὶ⟩ μετὰ τῶν ἀδεστράτων καὶ βουκελλαρικῶν βάνδων, ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ εὐθὺς τοὺς σπαθαρίους καὶ μετ' αὐτοὺς βουκελλαρίους, τελευταῖον δὲ τούτων τὴν ἀποσκευήν. πρὸς τὸ σχῆμα δὲ τοῦτο καὶ ἕκαστον ἄρχοντα μέρους ἢ μοίρας τὴν αὐτὴν τάξιν φυλάττειν, εἴτε ἡνωμένως περιπατοῦσιν, εἴτε καὶ ἰδίᾳ.

CONSTITUTIO IX.

10. *Περιπατοῦντος δὲ τοῦ στρατοῦ ἡγείσθω ἡ σὴ* 10.
ἐνδοξότης, ὡς τοῦ παντὸς στρατοῦ στρατηγός, προπορευόμενος αὐτοῦ τιμῆς ἕνεκεν καὶ διὰ τὸν φόβον τῶν ἐπιτιμίων, μετὰ τῆς σῆς ἁπάσης προελεύσεως καὶ τῶν μετὰ σοῦ βάνδων· καὶ ὄπισθεν πάντων ἡ περὶ σὲ ἀποσκευή.

11. *Πρὸς τὸ σχῆμα δὲ τοῦτο καὶ ἕκαστος τουρ-* 11.
μάρχης ἢ δρουγγάριος περιπατείτω τὴν αὐτὴν τάξιν φυ|λάττων, εἴτε ἡνωμένως περιπατοῦσιν, εἴτε ἰδίως. [p. 100. M.]

2495. §§. 10—11.] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" c. XLIX 3.: *Προηγείσθω δὲ πάντων ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ὁ στρατηγὸς μετὰ τῶν βάνδων καὶ τῆς λοιπῆς αὐτοῦ προελεύσεως· . . . τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τῶν τουρμαρχῶν καὶ δρουγγαρίων καὶ κομήτων καὶ τῶν λοιπῶν ἡγεμόνων ἕκαστος τῆς οἰκείας προιέτω τάξεως κ. τ. λ.* || *σῆ* **P_1 V** || **2497.** *τιμὴν* **P_1 V** || **2499.** *μετά σου* **A** || *ἡπερισὲ* **A P_1** || **2503.** *ἡνωμένως* **M.**

10. *ὅταν δὲ περιπατῇ ὁ στρατός, ὀφείλεις περιπατεῖν σὺ ἔμπροσθεν πάντων, ὦ στρατηγέ, καὶ διὰ τιμήν, ἵνα ὡς στρατηγὸς περιπατῇς ἔμπροσθεν τοῦ στρατοῦ, καὶ διὰ τὸ βλέπειν σὲ καὶ αὐτοὺς ἔμπροσθεν καὶ φοβεῖσθαι τὰ ἐπιτίμια καὶ μὴ ποιεῖν ἐναντίον τι. περιπατείτω δὲ μετὰ σοῦ ἡ προέλευσίς σου πᾶσα καὶ τὸ βάνδον σου, ὀπίσω δὲ πάντων περιπατείτωσαν τὰ σαγμάρια καὶ οἱ ἄνθρωποί σου.*

11. *ἵνα δὲ περιπατῇ πρὸς τὸ σχῆμα τοῦτο καὶ εἷς ἕκαστος τουρμάρχης καὶ εἷς ἕκαστος δρουγγάριος καὶ φυλάττῃ τὴν ὁμοίαν τάξιν, κἄντε ἐν τῷ ἅμα περιπατῶσι, κἄντε χωρίς.*

541. *συ* (sic) post **ὀφείλεις** est inculcatum a p || 543. **σε** C, om. p || **τί** C || 544. **σοῦ** om. p. ||

6. *Χρὴ ἐν ταῖς τῶν ποταμῶν διαβάσεσιν ἢ ἄλλων δυσχερῶν χωρίων ἀγνώστων τοὺς ἀντικένσωρας προλαμβάνειν καί, δοκιμάσαντας πρότερον τοὺς τόπους, ἀπαγγέλλειν τῷ στρατηγῷ τὰ τοῦ τόπου καὶ προφυλάττεσθαι τὴν διάβασιν διὰ τῶν ἐπιτηδείων ἀρχόντων. εἰ δὲ πάνυ ἐπισφαλεῖς εἰσιν οἱ τόποι, καὶ αὐτόν, τὸν τοῦ*

CONSTITUTIO IX.

12. *Ἐν δὲ ταῖς τῶν ποταμῶν διαβάσεσιν ἢ ἄλλων ἀγνώστων χωρίων τοὺς ἀντικένσωρας προλαμβάνειν, ὥστε δοκιμάζειν πρότερον τοὺς τόπους καὶ οὕτως ἀπαγγέλλειν σοι τὰ τοῦ τόπου, ἵνα διὰ τῶν ἐπιτηδείων ἀρχόντων ἀποστέλλῃς καὶ προφυλάττῃς τὴν διάβασιν.*

12. 13. *Εἰ δὲ πάνυ ἐπισφαλεῖς εἰσιν οἱ τόποι καὶ δύσκολοι, καὶ σὲ αὐτόν, τὸν τοῦ παντὸς στρατηγόν,*

2504. §§. 12—15.] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*“ c. XLIX, 4: *Πρὸς τὸ ῥαδίως δι' αὐτῶν καταμανθάνειν τὸν στρατηγὸν τὰ καθ' ὁδὸν συμβαίνοντα, ἐν δυσχωρίαις μέντοι καὶ ποταμῶν μεγίστων διαβάσεσι προσμένειν αὖθις ἕκαστον χρὴ καὶ τῶν ἡγεμόνων, ἄχρις ἂν ἀκινδύνως ⟨ὁ⟩ ὑπ' αὐτὸν διαπεραιωθείη στρατός. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐν τοῖς ὑπέργοις τῶν τόπων καὶ ἀρωσίμοις παραφυλακτέον ἐστίν, εἴτε διὰ τῆς ἰδίας ὁ στρατὸς δίεισι γῆς, εἴτε μὴν καὶ διὰ συμμαχίδος [γῆς]. δεῖ γὰρ μάλιστα μὲν μηδὲ τὸ παράπαν διὰ τῶν τούτων τὸν στρατὸν τόπων ἄγειν, ἀνάγκης δ' ἐπικειμένης αὐτοὺς χρὴ τοὺς ἡγεμόνας τοῖς εἰρημένοις ἐφίστασθαι τόποις καὶ μὴ πρότερον ὑπαναχωρεῖν ἐκεῖθεν, μέχρις ἂν τὸ ὑφ' ἕκαστον διέλθοι στράτευμα.* || **2505.** *ἀντικένσορας* **M** || **2509.** *εἰσὶν* **codd.** || **2510.** Pro *καὶ* voluit *χρὴ* **Meur-**

12. *ὅτε δὲ μέλλεις διαβῆναι ποταμὸν ἢ ἄλλους τόπους, οὓς οὔτε σὺ γινώσκεις, οὔτε ἄλλος ἐκ τοῦ στρατοῦ, ἵνα προλαμβάνοντες ⟨οἱ ἀντικένσορες,⟩ οἱ ὀφείλοντες καταμανθάνειν τὸ ὕδωρ καὶ τὴν βοσκήν, δοκιμάζωσι πρῶτον τοὺς τόπους καὶ τότε ὑποστρέφωσι καὶ ἀναγγέλλωσί σοι, καὶ σὺ ἵνα ἀποστέλλῃς ἄρχοντας ἐπιτηδείους καὶ φυλάττῃς, ἔνθα μέλλων διαβῆναι ὁ στρατός.*

13. *εἰ δέ εἰσιν οἱ τόποι κατὰ πολὺ δύσκολοι καὶ ἐπικίνδυνοι, ὀφείλεις καὶ σύ, στρα–*

547. *ἐντωάμα* C || 548. *συ* p || 549. *προσλαμβάνοντες* p || *οἱ ἀντικένσορες* inserui || 551. *σοι*] *σε* p || *συ* p || *μέλλει* p || 553. *δὲ εἰσὶν* C p || *συ* p.

παντὸς στρατηγόν, ἀπέρχεσθαι καὶ μένειν κατὰ τὸν τόπον, ἄχρις ἂν πάντες ἀπαθῶς διέλθωσιν. τοῦτο δὲ ποιεῖν τὸν στρατηγὸν πολε-

CONSTITUTIO IX.

ἀπέρχεσθαι καὶ γίνεσθαι κατὰ τὸν τόπον καὶ παρα- c. 772.
στῆναι δέ, ἄχρις ἂν πάντες ἀπαθῶς διέλθωσιν.

14. Τοῦτο γὰρ καὶ τὸν ἡμέτερον ἀείμνηστον πατέρα 13.
καὶ βασιλέα Βασίλειον πεποιηκέναι γινώσκομεν, ὅτε κατὰ Γερμανικείας, τῆς ἐν Συρίᾳ, τὴν ἐκστρατείαν ἐποιήσατο, προκαταλαβόντα μὲν τὸν Παράδεισον λεγόμενον ποταμόν, παραστάντα δὲ μετὰ λαμπάδων κατὰ τὸ μέσον, καὶ τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ καὶ ἀσφαλείᾳ πάντα τὸν ὑπ᾽ αὐτὸν στρατὸν ἀπαθῶς καὶ εὐκόλως διαβιβάσαντα, ὡς καὶ χεῖρα δοῦναι πολλάκις καὶ δι᾽ ἑαυτοῦ τινας τῶν στρατιωτῶν κινδυνεύοντας ἀνασώσασθαι.

15. Τοῦτο δὲ ποιεῖν σοι κελεύομεν, ὦ στρατηγέ, ἐὰν 14.

sius || σεαυτὸν M P_1 || τὸν om. M; cff. *Praecepta Nicephori* 7, 10 || **2511.** καὶ γίνεσθαι omm. A P_1 V || **2511. 2512.** παρίστασθαι A P_1 V || **2512.** δὲ | ἐκεῖ A P_1 V **2512.** μέχρις A P_1 V || διέλθωσι P_1 V || **2515.** γερμανικίας M || τὴν omm. P_1 V || **2520.** διεαυτοῦ M || **2521.** τινας om. A, τινὰς habent M P_1 V || ἀνασώσασθαι libri; cf. *Crönert* p. 51. || **2522.** σοι ποιεῖν A P_1 V.

τηγέ, ἀπέρχεσθαι εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους καὶ παρίστασθαι ἐκεῖ, ἕως ἂν πάντες ἀβλαβῶς διαβῶσι.

14. τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ἡμέτερος πατὴρ καὶ βασιλεὺς ἐποίησεν, ὅτε κατὰ Γερμανικείας ἐπὶ τῇ Συρίᾳ, ἐταξιδεύσαμεν. ἀπῆλθε γὰρ αὐτὸς ἐκεῖνος εἰς τὸν ποταμόν, τὸν λεγόμενον Παράδεισον, καὶ παρεστάθη εἰς τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ, ἔχων φανοὺς καὶ λαμπάδας, ἕως ὅτου ὁ λαὸς αὐτοῦ πᾶς ἀβλαβῶς διέβη τὸν ποταμόν. πολλάκις δὲ καὶ στρατιώτας τινὰς κινδυνεύοντας εἰς τὸν τοιοῦτον ποταμὸν ἁπλώσας τὴν ἰδίαν ἐκεῖνος χεῖρα καὶ κρατήσας αὐτοὺς διέσωσε.

15. τοῦτο ὀφείλεις καὶ αὐτὸς σὺ ποιεῖν, καὶ προλαμβάνειν καὶ ἀπέρχεσθαι εἰς τοὺς

554. **τοὺς** om. p || 556. **ἐποίη** C || 557. **ἐταξειδεύσαμεν** C || 559. **διέβη ἀβλαβῶς** p || 561. **διέσωσε** C p; cf.

μίων μὴ ἐγγιζόντων τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, τηνικαῦτα γὰρ αὐτὸν ἀπομένειν οὐ δέον, ἀλλὰ ἑκάστου μέρους τὸν ἄρχοντα, πληροῦντα τὴν αὐτὴν χρείαν, μέχρις οὗ πάντες οἱ ὑπ᾽ αὐτὸν ἀβλαβῶς διέλθωσιν, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ σπουδάζειν πάντας προλαβεῖν συντριβαί, ἴσως καὶ βλάβαι παρακολουθήσωσιν.

CONSTITUTIO IX.

μὴ ἐγγίζωσιν οἱ πολέμιοι τοῖς τόποις ἐκείνοις. ἐὰν δὲ ἐγγίζωσιν, τότε σὲ μὲν ἐν τῇ ἰδίᾳ τάξει μένειν, ἕκαστον δὲ ἄρχοντα τοῦ ἰδίου μέρους τὴν χρείαν ἀναπληρῶσαι, ἕως ἂν πάντες οἱ ὑπ᾽ αὐτὸν στρατιῶται ἀβλαβῶς διέλθωσιν, ἵνα μὴ σπουδάζοντες πάντες ἄλλος τὸν ἄλλον προλαβεῖν ἀτακτοῦσι καὶ συντρίβωνται, ἴσως τότε καὶ βλάβαι τινὲς γίνονται.

[p.101.M.] *15.* 16. *Ὅτ᾽ ἂν δὲ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ὑπηκόων ἡμῶν τὴν*

2524. *ἐγγίζωσι* **MW** || **2525.** *τὸ ἴδιον μέρος* **AP₁V** || *τὴν χρείαν ἀναπληρῶσαι*] *διαβιβάσαι* **AP₁V** || **2526.** *ἂν* omm. **AP₁V** || *ὑπαυτὸν* **W**, *ὑπ᾽ αὐτοὺς* **P₁V** || **2528.** *ἀτακτοῦσι* **M**, *ἀτακτουσι* **W**, *ἀτακτῶσι* **AP₁V** || *συντρίβονται* **P₁V** || *ἴσως δὲ τότε* **P₁V** || **2530.** §§. 16—20] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" c. XLIX, 5: *Εἶτα τῷ κατόπιν αὐτοῦ ἐρχομένῳ ἡγεμόνι τοὺς τόπους ἀβλαβεῖς παραδοῦναι καὶ οὕτω τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας λοιπὸν ἔχεσθαι, λύεσθαί τε γὰρ οὕτω τὰς τάξεις οὐ συμβαίνει. καὶ οἱ γεωργοὶ δὲ τῶν οἰκείων ἀπολαύσωσι πόνων. περικόπτειν δὲ ἀεὶ χρὴ καὶ τὰς κατὰ τῶν θηρίων διώξεις ἐν ταῖς ὁδοιπορείαις καὶ μάλιστα πολέμου προσδοκωμένου. ἀναγκαῖα γὰρ τὰ κυνήγια τοῖς στρατιώταις,*

fol. 11r *πολὺ* | *δυσκόλους τόπους καὶ εἰς τοὺς ποταμούς, κἂν ἄρα μὴ πλησιάζωσιν οἱ πολέμιοι εἰς*
p. 28. **Meurs.** *τοὺς* ‖ *τόπους ἐκείνους. ἂν δὲ πλησιάζωσι, τότε σὲ μὲν ἁρμόζει εἶναι εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν, ἕκαστος δὲ ἄρχων ὀφείλει παρίστασθαι ἐκεῖ, ἕως ἂν πάντες οἱ ὑπ᾽ αὐτὸν στρατιῶται ἀβλαβῶς διαβῶσιν, ἵνα μὴ σπουδάζοντες πάντες προλαβεῖν ἄλλος τὸν ἄλλον ἀτακτῶσι καὶ συντρίβωνται, τότε καὶ βλάβαι τινὲς ἴσως γίνωνται.*

16. *ὅταν δὲ εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν ὁ στρατὸς διαβαίνῃ, παράγγελλε τοῖς στρατιώταις,*

222. || 562. *σν* p || 563. *κἂν* p || 564. Loco verbi *σὲ* lacuna in p,

7. Χρὴ τῶν γεωργηθέντων φείδεσθαι τόπων καὶ μὴ δι' αὐτῶν τὰς διαβάσεις ποιεῖσθαι, καὶ τοὺς ὑποτελεῖς ἀζημίους φυλάττειν· εἰ δὲ ἀνάγκη πάντως δι' αὐτῶν παρέρχεσθαι, παραγγέλλειν τὸν ἑκάστης μοίρας ἢ μέρους ἄρχοντα μένειν, μέχρις οὗ τὰ ὑπ' αὐτὸν

CONSTITUTIO IX.

διάβασιν τοῦ στρατοῦ ποιῇς, φείδεσθαι καὶ ἀποφεύγειν τοὺς γεωργηθέντας τόπους τοῖς στρατιώταις παράγγελλε, εἴτε χωράφιά εἰσιν, εἴτε ἀμπελῶνες ἢ κῆποι, καὶ μὴ διαβαίνωσι μέσον αὐτῶν, ἵνα φυλάττῃς τοὺς ὑποτελεῖς ἡμῶν καὶ γεωργοὺς ἀζημίους κατὰ τὸν παρ' ἡμῶν σοι παρεκτεθέντα νόμον.

17. Καί, εἰ μὲν δυνατόν, διὰ τῶν ἀγεωργήτων τόπων 16.
μακρὰν σε διέρχεσθαι· εἰ δὲ ἀνάγκη σε κατεπείγει διὰ τῶν τοιούτων γεωργηθέντων τόπων διελθεῖν, παραγγείλῃς τοὺς ἑκάστου τάγματος ἄρχοντας, μέχρις ἂν οἱ ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένοι στρατιῶται παρέλθωσιν, ἵστασθαι

ἀλλ' ἐν εἰρήνης καὶ μόνον καιροῖς. || 2532. παράγγελλε τοῖς στρατιώταις habent A P_1 V post (2531) ποιῇς || 2533. χωράφια εἰσὶν (ἐστὶν A) codd. || 2535. ἡμῖν P_1 V || καὶ omm. A P_1 V || 2535—2536. Verba κατὰ . . . . νόμον non servaverunt A P_1 V || 2536. προεκτεθέντα Meursii codex || 2538. συνέρχεσθαι P_1 V; in cod.-is A διέρχεσθαι syllaba δι in ras. || κατεπείγῃ W || 2539. 2540. παραγγείλεις M W, παραγγειλης V || 2540. ἑκάστου] ἐκ τοῦ P_1 V.

ἵνα φείδωνται καὶ ἀποφεύγωσι τοὺς γεωργηθέντας τόπους καὶ μὴ διαβαίνωσι μέσον αὐτῶν, οἷον εἴτε χω||ράφιά εἰσιν, εἴτε ἀμπελῶνες, εἴτε κῆποι. ὀφείλουσι γὰρ φυλάττεσθαι οἱ ἡμέ- p. 1240 Lami.
τεροι τόποι ἀζήμιοι κατὰ τὸν παραδοθέντα σοι τύπον παρ' ἡμῶν.

17. καί, εἰ μὲν δυνατόν, ἵνα διαβαίνῃ πάντοτε ὁ στρατὸς εἰς ἀγεωργήτους τόπους· ἂν δὲ κατεπείγῃ σε ἀνάγκη διαβῆναι καὶ εἰς τόπους γεωργουμένους, ἵνα παραγγείλῃς ἑνὸς ἑκάστου τάγματος ἄρχοντα ἵστασθαι καὶ φυλάττειν πρὸς τὸ μὴ πραιδευθῆναι τοὺς τοιού-

569. ἀποφεύγωσιν p || 570. χωράφια εἰσὶν C p || 571. τύπον Meursius, τόπον C p.

παρέλθωσι τάγματα καὶ τῷ μετ᾽ αὐτὸν παραδιδόντα ἀβλαβεῖς τόπους ἀναχωρεῖν, τὸν ὅμοιον δὲ τρόπον καὶ τοῦ μετ᾽ ἐκεῖνον πράττοντος καὶ τὸ αὐτὸ ἐφεξῆς ἑκάστου ἄρχοντος ποιοῦντος. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ ἡ τοῦ στρατηγοῦ εὐταξία καὶ τοῦ γεωργοῦ τὸ ἀσφαλὲς φυλαχθήσεται.

8. *Χρὴ καμάτου ἐγγίζοντος, εἴπερ ζῷα ἄγρια κατὰ τὴν ὁδὸν*

CONSTITUTIO IX.

καὶ φυλάττειν καὶ τῷ ἀπ᾽ αὐτὸν ἐρχομένῳ παραδιδόναι τοὺς τοιούτους τόπους ἀβλαβεῖς καὶ οὕτως ἀναχωρεῖν.
17. 18. *Τὸν ὅμοιον δὲ τρόπον ποιεῖν καὶ τὸν ἀπ᾽
ἐκείνου, καὶ ἕκαστος ἄρχων τὸ αὐτὸ ποιείτω. οὕτως γὰρ
καὶ ἡ σὴ εὐταξία καὶ ἡ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡ τοῦ
στρατοῦ, καὶ τὸ ἀσφαλὲς τοῦ γεωργοῦ διαφυλαχθήσεται.*
18. 19. *Ὅτ᾽ ἂν δὲ ἐγγίζῃ καὶ προσδοκᾶται κάματος
πολέμου ἢ δυσχερὴς καὶ ἐπίκοπος διάβασις, ἐὰν ζῷα*

2542. *τῷ*] *τὸ* **P₁**; **A P₁ V** ante inserunt *ἕκαστος* || *ἀπ᾽ αὐτὸν* **A**, *ἀπ᾽ αὐτοῦ* **M**, *ἀπαυτοῦ* **W**, *μετ᾽ αὐτὸν* **P₁ V**; *ἐπ᾽ αὐτοῦ* **Meursius** tentavit; *ἀπ᾽ αὐτὸν* legendum fortasse etiam apud *Urbicium;* cf. *Const. Porph.* De cerim 154, 14; 179, 15, 24 || Post *ἐρχομένῳ* inserunt *ἄρχοντι* **A P₁ V** || **2544—2545.** *Τὸν . . . . ποιείτω* omm. **A P₁ V** || *ἀπεκείνου* **W**; malim *ἀπ᾽ ἐκεῖνον*, sed cf. Byz. Z. II. 643 || **2547.** *τὸ ἀσφαλὲς* ego ex Urbicio, *τὸ ἀβλαβὲς* codd. || **2548—2549.** Pro *Ὅτ᾽ ἂν . . . . . διάβασις* **A P₁ V** sic: *ὅτ᾽ ἂν δὲ πόλεμος προσδοκᾶται* (*προσδοκᾶτε* **A**) *ἢ διάβασις δυσχερὴς καὶ ἐπίκοπος* (*ἐπίσκοπος* **P₁**) || **2549.** *ζῶα* libri.

τους τόπους, ἕως ἂν ὁ λαὸς διαβῇ, καὶ τότε ὀφείλει παραδιδόναι οὕτως ἀπραιδεύτους τοὺς τόπους τῷ ἐρχομένῳ ὀπίσω αὐτοῦ ἄρχοντι καὶ οὕτως ἀναχωρεῖν.

18. *τὰ ὅμοια δὲ ποιείτω καὶ ἐκεῖνος καὶ εἷς ἕκαστος ἄρχων τὸ αὐτό, ἕως οὗ ὁ στρατὸς ὅλος διαβῇ. ἐκ τούτου γὰρ φυλάττεται καὶ ἡ σὴ καὶ ἡ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡ τοῦ στρατοῦ εὐταξία, καὶ ὁ γεωργὸς ἀβλαβὴς διατηρεῖται.*

19. *ὅταν δὲ πλησιάζῃ καὶ προσδοκᾶται πόλεμος ἢ ὅταν μέλλῃ διαβῆναι ὁ στρατὸς δύσκολον ὁδὸν καὶ ἔχουσαν κόπον, ἂν ἐγερθῶσι κατὰ τὴν ὁδόν, ἣν ἔτι περιπατεῖ ὁ στρατός,*

575. *ἀπαραιδεύτας* p || 577. *δὲ* om. p || 580. *προσδοχῆται* p || 581. *ἣν ἔτι* Lami, *ὥς ἔτι* (in C ita scriptum, ut pro *ἔστι* possit legi) C p.

διαναστῶσιν ἢ ὑπαντήσωσιν, κωλύειν τὰς κατ' αὐτῶν διώξεις, ὡς δι' αὐτῶν θορύβου καὶ κραυγῆς γινομένων καὶ τῶν ἵππων οὐκ ἀναγκαίως συντριβομένων. ἐν δὲ καιρῷ εἰρήνης ἀναγκαῖά εἰσιν τὰ κυνήγια τοῖς στρατιώταις.

9. *Χρή, ἐὰν ὀλίγος ἐστὶν ὁ στρατός, μὴ ἐπιτηδεύειν διὰ τόπων οἰκουμένων παράγειν αὐτόν, μηδὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ, μηδὲ ἐν τῇ πολεμίᾳ,*

CONSTITUTIO IX.

ἄγρια ἢ ἥμερα κατὰ τὴν ὁδὸν διαναστῶσιν ἢ ὑπαντήσωσι κατὰ πρόσωπον, κωλύῃς, ἵνα μὴ διώκωσιν αὐτά, ὅτι δι' αὐτῶν θόρυβος καὶ κραυγὴ γίνεται καὶ οἱ ἵπποι χωρὶς ἀνάγκης συντρίβονται.

20. *Ὅτ' ἂν δὲ καιρός ἐστιν εἰρήνης* | *καὶ οὐδεμία* 19. [p. 102 M.]
ἀνάγκη ἐλπίζηται, τότε χρήσιμά εἰσι τὰ κυνήγια τοῖς στρατιώταις.

21. *Ἐὰν δὲ ὀλίγον στρατόν, ὡς εἰκός, ἐπιφέρῃ καὶ* 20.
μέλλῃς ἐπιτηδεύειν κατὰ τῶν πολεμίων, μὴ διαβιβάζῃς αὐτοὺς διὰ τόπων οἰκουμένων, μηδὲ ἐν || *τῇ ἡμετέρᾳ* c. 773.

2550. *ἢ ἥμερα* omm. **A P$_1$ V** || **2551.** *κωλύεις* **A** || **2552.** *δυνατῶν* **P$_1$ V** || *γίνεται καὶ κραυγὴ* **A P$_1$ V** || **2554.** *ὅτ' ἂν καιρὸς εἰρήνης ᾖ* **P$_1$ V** || *οὐδὲ μία* **M P$_1$** || **2555.** *ἐλπίζεται* **W** || *χρήσιμα εἰσὶ* **M W**, *χρήσιμά ἐστι* (-α ἐστὶ **P$_1$ V**) **A P$_1$ V** || *κυνήγια* man. marg. cod. **P$_1$** ex *κυνίγια* || **2557.** *ὡς εἰκὸς* omm. **A P$_1$ V** || *ἐπιφέρῃ*] *ἔχῃς* **A P$_1$ V** || **2558.** *μέλλεις* **M W** || *ἐπιτίθεσθαι* **A P$_1$ V** || **2559.** *κατὰ* **M W** || *μηδὲ*] *μὴ δὲ* **M**, *μηδὲ* **W**, *μήτε* **A V**, *μήτι* **P$_1$**.

ἄγρια ζῷα ἢ καὶ ἀπὸ ἔμπροσθεν ἂν ὑπαντήσωσιν αὐτοῖς, κώλυσον αὐτούς, ἵνα μὴ διώκωσι ταῦτα. γίνεται γὰρ θόρυβος καὶ κραυγή, ἀλλὰ καὶ τὰ ἱππάρια αὐτῶν καὶ χωρὶς ἀνάγκης συντρίβονται.

20. *ὅταν δὲ ὑπάρχῃ καιρὸς εἰρήνης καὶ οὐδεμία* || *ἀνάγκη ἐλπίζηται, τότε εἰσὶ χρήσιμα τὰ κυνήγια εἰς τοὺς στρατιώτας.* p. 29 Meurs.

21. *ἂν δὲ ὀλίγον στρατὸν ἔχῃς καὶ μέλλῃς ποιεῖν ἐπιτηδεύματα μετὰ τῶν πολεμίων, μὴ διαβαίνῃς μετὰ τοῦ τοιούτου στρατοῦ εἰς τόπους οἰκουμένους, μήτε εἰς τὴν ἡμετέραν*

582. *ζῶα* C || 583. *καὶ* tertium supervacuum? || *ἐλπίζεται* C p.

ἵνα μὴ διὰ κατασκόπων ἔκδηλος γενόμενος τοῖς ἐχθροῖς πουβλικισθῇ, ἀλλὰ δι' ἑτέρων τόπων προέρχεσθαι.

Onas. Strat. Cap. VI, 11. *τὴν δὲ τῶν πολεμίων φθειρέτω καὶ καιέτω καὶ τεμνέτω· ζημία γὰρ χρημάτων καὶ καρπῶν ἔνδεια μειοῖ πόλεμον, ὥσπερ περιουσία τρέφει . . . .* 12. *εἰ δὲ πολὺν ἐν τῇ πολεμίᾳ*

CONSTITUTIO IX.

γῇ, μηδὲ ἐν τῇ πολεμίᾳ, ἵνα μὴ φανερωθῇς διὰ τῶν κατασκόπων τοῖς ἐχθροῖς, ἀλλὰ δι' ἑτέρων τόπων ἀφανῶν σπούδαζε προέρχεσθαι. καὶ ταῦτα μέν, ὅτ' ἂν ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ τὸν στρατὸν διαβιβάζῃς, χρή σε διαπράττεσθαι.

21. 22. Ὅτ' ἂν δὲ ἐν τῇ πολεμίᾳ τὴν ὁδοιπορίαν ἐπάγῃς τοῦ στρατοῦ, χρή σε ταύτην φθείρειν καὶ καίειν καὶ κατατέμνειν. ζημία γὰρ χρημάτων καὶ καρπῶν ἔνδεια ἐλάττονας ποιεῖ τοὺς πολεμίους καὶ τὸν πόλεμον ἀσθενέστερον, ὥσπερ ἡ τούτων περιουσία μᾶλλον τρέφει τοῦτον καὶ αὐξάνει.

2560. *μὴ δὲ* **M**, *μηδε* **W**, *μήτε* **A P_1 V** || *φανερωθεὶς* **P_1 V** || **2562.** *προέρχεσθαι* **ego**, *παρέρχεσθαι* (quod iam legit auctor recensionis Constantinianae) **codd.** || **2565—2566.** Pro *τὴν . . . . στρατοῦ* **A P_1 V** *ὁδοιπορῇς* exhibent || **2566.** *καὶ καίειν* om. **P_1** || **2567.** *κατακόπτειν* **A P_1 V** || *ἡ γὰρ τῶν χρημάτων ζημία καὶ ἡ τῶν καρπῶν* (*κάρπων* **P_1 V**) *ὀλίγωσις* **A P_1 V** || **2568—2569.** *καὶ τοὺς πολεμίους ἐλάττονας ποιεῖ καὶ τὸν πόλεμον ὀλιγώτερον* **A P_1 V** || **2569—2570.** *τοῦτον τρέφει* **P_1 V.**

γῆν, μήτε εἰς τὴν τῶν πολεμίων, ἵνα μή σε ἴδωσι κατάσκοποι καὶ ἀναγγείλωσι τοῖς πολεμίοις τὴν ὀλιγότητα τοῦ στρατοῦ σου· ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους τόπους ἀφανεῖς σπούδαζε διαβαίνειν. καὶ ταῦτα μὲν ποίει, ὅταν εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν μετὰ τοῦ στρατοῦ διαβαίνῃς.

22. ὅταν δὲ εἰς τὴν πολεμίαν περιπατῇς, ὀφείλεις πραιδεύειν αὐτὴν καὶ καίειν, καὶ κατακόπτειν τὰ δένδρα. ὅσον γὰρ τὰ πράγματα καὶ τοὺς καρποὺς ἀφανίζῃς τῶν πολεμίων,
fol. 11^{v} *τοσοῦτον ποιεῖς καὶ τοὺς πολεμίους ὀλιγωτέρους | καὶ τὸν πόλεμον ἀσθενέστερον.*

590. *και* om. C.

μέλλει καταστρατοπεδεύειν χρόνον, τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα φθειρέτω τῆς χώρας, ὧν αὐτὸς οὐχ ἕξει χρείαν, ἅττα δ' ἀναγκαῖα φυλαχθέντα τοῖς φιλίοις ἔσται, τούτων φειδέσθω.

13. [V. et supra p. 209.] τῶν δὲ δυνάμεων ἐκπεπληρωμένων μήτ' ἐπὶ τῆς ἰδιοκτήτου, μήτ' ἐπὶ τῆς ὑπηκόου, μήτ' ἐπὶ τῆς συμμαχίδος καθεζόμενος ἐγχρονιζέτω χώρας· τοὺς γὰρ ἰδίους ἀναλώσει καρποὺς καὶ ζημιώσει πλέον τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολεμίους· μετα-

CONSTITUTIO IX.

23. Ἐὰν δὲ πολὺν χρόνον ἐν τῇ πολεμίᾳ γῇ μέλλῃς 22. καταστρατοπεδεύειν, τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα φθεῖρον τῆς χώρας, οἵων καὶ ὅσων αὐτὸς οὐχ ἕξεις χρείαν, τὰ δὲ ἀναγκαῖα φύλαττε τοῖς μετὰ σοῦ στρατεύμασιν εἰς δαπάνην αὐτῶν.

24. Ὅτ' ἂν δὲ τὰς ἁπάσας δυνάμεις ἔχῃς ὁμοῦ, 23. μήτε ἐπὶ τῆς ἡμετέρας χώρας, μήτε ἐπὶ ἄλλης ὑπηκόου καθεζόμενος ἐγχρόνιζε. καὶ γὰρ τοὺς ἰδίους ἀναλώσεις καρποὺς καὶ ζημιώσεις πλέον τοὺς φίλους, μᾶλλον ἢ

2571. γῇ omm. P_1 V || μέλλῃς] βούλῃ A || 2571—2572. καταστρ. μέλλ. P_1 V || 2572. φθεῖρε (φθείρε P_1) A P_1V || 2573. οἷα (οἵα P_1V) καὶ ὅσα A P_1V || οὐχ ἕξ. χρ.] οὐ χρήζεις A P_1 V || 2574. ἀναγκαῖα A || μετασοῦ W, μετά σου A || 2576. πάσας AP_1V || 2578. χρόνιζε MW || 2579—2580. φίλους [μᾶλλον] ἢ τοὺς ἐχθροὺς A P_1V.

23. ἂν δὲ μέλλῃς πολὺν χρόνον εἶναι ἀπληκευόμενος εἰς τὴν πολεμίαν γῆν, ἐκεῖνα καῦσον καὶ ἀφάνισον τῆς χώρας, ἅπερ οἶδας, ὅτι οὐκ ἔχει ὁ στρατὸς χρείαν αὐτῶν, τὰ δὲ ἀναγκαῖα καί, ὅσα οἶδας τῆς χρείας τοῦ στρατοῦ, φύλαττε εἰς δαπάνην αὐτῶν.

24. ὅταν δὲ ἔχῃς ἐν τῷ ἅμα ὅλον σου τὸν στρατόν, μήτε εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν καθεζόμενος χρονίζῃς, μήτε εἰς ἄλλην χώραν ὑπήκοον καὶ ὑποτελῆ ἡμῶν οὖσαν. καταδαπανᾷς γὰρ τοὺς ἡμετέρους καρποὺς καὶ ζημιοῖς πλέον τοὺς ὁμοφύλους παρὰ τοὺς πολεμίους. ἀλλὰ μετάπιπτε γοργόν, ἂν οὐκ ἔχῃς φόβον περὶ τῆς ἡμετέρας χώρας παρὰ τῶν

598. ἐντιμίμα C.

γέτω δ' ὡς θᾶττον, ἐὰν ἀκίνδυνα ᾖ τὰ οἴκοι, τὰς δυνάμεις· ἐκ γὰρ τῆς πολεμίας, εἰ μὲν εἴη δαψιλὴς καὶ εὐδαίμων, τροφὴν ἕξει καὶ ⟨εὐπορίαν⟩ ἄφθονον, εἰ δὲ μή, τήν γε φιλίαν οὐ λυμανεῖται, πολλὰ δ' ὅμως καὶ ἀπὸ λυπρᾶς τῆς ἀλλοτρίας ἕξει πλεονεκτήματα.

Onas. Strat. X, 7. Σωφρονείτω δὲ περὶ τὰς προνομὰς καὶ μὴ ἐφιέτω τοῖς δυνάμεσιν, ἐπειδὰν εἰς εὐδαίμονα πολεμίων εἰσβάλῃ χώραν, ἀτάκτως φέρεσθαι πρὸς τὰς ὠφελείας· αἱ γὰρ μέγισται

CONSTITUTIO IX.

τοὺς πολεμίους. μετάγαγε δὲ αὐτὰς ταχύ, ἐὰν ἀκίνδυνά ἐστι τὰ τῆς οἰκείας χώρας, καὶ ἐπάγαγε ἐπὶ την
[p. 103. M.] πολεμίαν. καὶ γάρ, ἐὰν ἔστιν ἡ πολεμία δαψιλὴς καὶ | εὔκαρπος καὶ πλουσία, τροφὴν ἕξεις καὶ εὐπορίαν ἄφθονον, ἐὰν δὲ οὐκ ἔστι τοιαύτη, τὴν μὲν ἰδίαν σου καὶ φίλην χώραν οὐκ ἐρημώσεις, πολλὰ δὲ ὅμως καὶ ἀπὸ τῆς πολεμίας, εἰ καὶ μὴ λιπαρά ἐστιν, εὑρήσεις εἰς χρείαν τοῦ ὑπὸ σὲ στρατοῦ καὶ ἀναγκαῖα.

24. 25. Ἐν δὲ τῇ πολεμίᾳ γῇ μὴ ἀφίῃς τοὺς στρατιώτας ἀτάκτως φέρεσθαι πρὸς τὰς ὠφελείας. πολλάκις γὰρ

2580—2581. *ακίνδυνα εστι* **W** || **2581.** *ἐστι*] *ᾖ* **P₁ V** || *οἰκείας*] *ἰδίας* **A P₁ V** || **2582.** *εστιν* **W**, *ἐστὶν* **A**, *ᾖ* **P₁ V** || *δαψιλὴς καὶ* omm. **A P₁ V** || **2584.** *ουκέστιν* **W** || *ἔστι*] *ᾖ* **P₁ V** || *σοι* **A P₁ V** || **2586.** *λιπ. ἐστιν*] *πλουσία ἐστὶν* **A P₁ V** || **2587.** *ὑποσὲ* **W A** || *ἀναγκαία* **P₁ V** || **2588.** *ἀφήσεις* **A**, *ἀφήσῃς* **P₁ V** || **2589.** *ωφ.*] *ἁρπαγὰς* **A P₁ V**; in mge cod. **W** legitur: *πρὸς κουρας* (= curas), *προς συναγωγὴν τῶν χρειων.*

ἐναντίων, ἀφ' ἧς ἀποκινήσεις, καὶ ἔμβαινε εἰς τὴν πολεμίαν. καὶ γάρ, ἂν ὑπάρχῃ ἡ πολεμία πλουσία καὶ ἔχῃ καρπούς, εὑρεῖν ἔχεις τροφὰς καὶ εὐπορίαν πολλήν. εἰ δὲ οὐκ ἔστι τοιαύτη ἡ πολεμία, τὴν μὲν ἡμετέραν καὶ τὴν ὑπήκοον ἡμῶν χώραν τέως οὐκ ἐρημώ-
p. 30. Meurs. σεις. εἰς δὲ τὴν πολεμίαν εἰσερχόμενος, κἂν οὐχ ὑπάρχῃ || τοιαύτη λιπαρὰ καὶ πλουσία, ὅμως εὑρεῖν ἔχεις πολλὰ εἰς χρείαν τοῦ στρατοῦ σου.

603. 604. *οὐκ ἐστὶ* p || 604. *χώραν* post *ἡμετέραν* exhibet C || 605. *οὐκ* p || *ὑπάρχει* C.

συμφοραὶ κἂν τοῖς τοιοῖσδε γίγνονται· πολλάκις γὰρ . . . . ἐπιπεσόντες οἱ πολέμιοι . . . . . πολλοὺς διέφθειραν.

Onas. Strat. Cap. VI, 14. φροντιζέτω δὲ περί τε ἀγορᾶς καὶ τῆς τῶν ἐμπόρων καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν παραπομπῆς, ἵν' ἀκινδύνου τῆς παρουσίας σφίσιν οὔσης ἀόκνως παρακομίζωσι τὸν εἰς τὰ ἐπιτήδεια φόρτον.

Onas. Strat. Cap. VII. 1. Ἐπειδὰν δ' ἤτοι διὰ στενῶν μέλλῃ

CONSTITUTIO IX.

ἐπιβουλευόμενοι παρὰ τῶν ἐχθρῶν μεγάλας βλάβας ὑπομενοῦσιν.

26. Φροντίσεις δὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ γῇ ὁδοιπορῶν σὺν τῷ στρατεύματι τῆς τε ἀγορᾶς καὶ ἐμπορείας κατά τε γῆν, εἰ τύχοι, καὶ κατὰ θάλασσαν, ἵνα ἀκινδύνου τῆς παρουσίας αὐτοῖς οὔσης ἀόκνως καὶ ἀφόβως κομίζωσι τὸν εἰς τὰ ἐπιτήδεια φόρτον. 25.

27. Ὅτ' ἂν δὲ διὰ στενῶν τόπων μέλλῃς ποιεῖσθαι 26.

2591. ὑπομένουσιν **A,** ὑπομένουσι **P₁ V**; cf. XII, 35 || **2593.** ἐμπορίας **A P₁ V** || **2594.** τύχῃ **A P₁ V** || κατὰ omm. **P₁ V** || **2595.** Pro αὐτοῖς οὔσης **A P₁ V** οὔσης τοῖς πραγματευταῖς habent || κομίζωσι **P₁ V,** κομίζωσιν **A,** κομίζουσι **MW** || **2596.** τὰς χρείας ἐν τῷ στρατῷ **A P₁ V** || **2597.** §. 27.] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" c. XLIX, 6: *Διὰ στενῶν μὲν οὖν καὶ δυσδιεξόδων τόπων ἐς τὴν πολεμίαν γῆν ἐμβαλὼν ὁ στρατηγὸς μὴ πρότερον τῶν τούτων ἀπέστω τὸ σύνολον, πρὶν ἂν τῷ πεζικῷ στρατῷ κατοχυρώσειεν ἑαυτὸν καὶ δι' αὐτῶν τοὺς ἐπικαίρους ἐν ταῖς*

25. *πλὴν μὴ ἀφίῃς τοὺς στρατιώτας εἰς τὴν πολεμίαν γῆν, ἵνα ἀτάκτως ἐκβαίνωσιν εἰς κοῦρσα. πολλάκις γὰρ ἐπιβουλεύονται παρὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ μεγάλας ὑπομένουσι βλάβας.*

26. *ὅταν δὲ περιπατῇς μετὰ τοῦ ||| στρατοῦ εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν, φρόντιζε, ἵνα* c. 1241 **Lami.** *ἔρχωνται πραγματευταὶ καὶ φέρωσι χρείας πρὸς ἀγορὰν εἰς τὸν στρατόν, καὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ὅταν εἰς παραθαλασσίαν περιπατῇς, εἰ ἄρα καὶ οὐκ ἔχουσι κίνδυνον ἀπὸ τῶν πολεμίων οἱ τοιοῦτοι πραγματευταί.*

27. *ὅταν δὲ μέλλῃς διαβαίνειν μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς ὀρεινοὺς τόπους καὶ στενοὺς καὶ*

610. *ἀγορὰς* p.

ποιεῖσθαι τὴν πάροδον ἢ δι᾽ ὀρεινῆς καὶ δυσβάτου χώρας ἄγειν τὸν στρατόν, ἀναγκαῖον προεκπέμποντά τι μέρος τῆς δυνάμεως προκαταλαμβάνεσθαι τάς τε ὑπερβολὰς καὶ τὰς τῶν στενῶν παρόδους, μὴ φθάσαντες οἱ πολέμιοι καὶ καταστάντες ἐπὶ τῶν ἄκρων κωλύσωσιν τὴν διεκβολὴν ποιεῖσθαι.

2. *τὸ δ᾽ αὐτὸ πεφροντίσθω, κἂν αὐτὸς δεδίῃ πολεμίων εἰσβολήν.*

CONSTITUTIO IX.

τὴν πάροδον ἢ διὰ ὀρεινῆς καὶ δυσβάτου χώρας πολεμίας παράγειν τὸν στρατόν, ἀναγκαῖον προεκπέμπειν σε μέρος τι τοῦ στρατεύματος καὶ προκαταλαμβάνεσθαι τὰς ὑπερβάσεις καὶ τὰς τῶν στενῶν παρόδους ἤγουν τὰς λεγομένας κλεισούρας, ἵνα μὴ φθάσαντες οἱ πολέμιοι καὶ σταθέντες ἐπὶ τῶν ἄκρων ἢ τῶν στενῶν κωλύσωσίν σε τὴν διάβασιν ποιήσασθαι ἢ κίνδυνον διὰ τῆς στενοπορίας ἐπαγαγεῖν τῷ στρατεύματι.

[p. 104. M.] *27.* 28. *Τὸ δὲ αὐτὸ φρόντιζε καὶ ὅτ᾽ ἂν αὐτὸς πεφόβησαι πολεμίων εἰσβολὴν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν, ἵνα*

δυσχωρίαις προκαταλήψοιτο τόπους. || *ποιῆσθαι* **M** || **2598.** Post *δυσβάτου* inserunt *τόπου* **A** $\mathbf{P_1}$ **V** || **2598—2599.** *πολεμίας χώρας* **A** $\mathbf{P_1}$ **V** || **2599.** *προεκπέμπειν* **A** $\mathbf{P_1}$, *προὲκπέμπειν* **V**, *παρεκπέμπειν* **M W** || **2600.** *τί* **W** $\mathbf{P_1}$ **V** || **2602.** *φθάσαντες*] *προλαβόντες* **A** $\mathbf{P_1}$ **V** || **2604.** *κωλύσωσί* **A** $\mathbf{P_1}$ **V** || **2604—2605.** *τῷ στρατεύματι ἐπαγάγωσι διὰ* (*δια* **A**) *τὴν τοῦ τόπου στενότητα* **A** $\mathbf{P_1}$ **V** || **2606. 2607.** Omisso *πεφόβησαι* **A** $\mathbf{P_1}$ **V** post *χώραν* exhibent *προσδοκᾷς*.

δύσκολον χώραν, ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἵνα προπέμπῃς μέρος ἐκ τοῦ στρατεύματος καὶ κρατῇς τὰ ὑπερβασίδια καὶ τὰς κλεισούρας πρὸς τὸ μὴ προλαβεῖν τοὺς πολεμίους καὶ σταθῆναι εἰς τὰ ἄκρα καὶ εἰς τὰ στενώματα, καὶ ἢ κωλύσωσί σε πάντως, ἵνα διαβῇς, ἢ κίνδυνος εἰς τὸν στρατόν σου γένηται.

28. *τὸ δ᾽ αὐτὸ ἵνα ποιῇς καὶ ὅταν ἔχῃς φόβον καὶ ὑποπτεύῃς ἐλθεῖν πολεμίους εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν, καὶ προαποστέλλῃς στρατὸν καὶ κρατῇς τὰ στενώματα καὶ ἢ κωλύῃς*

614. *ἀναγκαῖον ἐστὶν* C || 615. *ὑπερπασίδια* p || 616. *-σι σὲ* C.

Onas. Strat. Cap. VI. [*Περὶ τοῦ ἄγειν ἐν τάξει τὸ στρατόπεδον*]. 1. *Ἀγέτω δὲ τὸ στράτευμα πᾶν ἐν τάξει, κἂν μήπω μέλλῃ συμβάλλειν, ἀλλὰ διὰ μακρᾶς ὁδοῦ *πορεύεσθαι καὶ πολλῶν ἡμερῶν ἀνύειν πορείαν, καὶ ἐν τῇ φιλίᾳ καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ· διὰ μὲν τῆς φιλίας, ἵν' ἐθίζηται τὰ στρατεύματα μένειν ἐν τάξει καὶ συμφυλάττειν τοὺς ἰδίους λόχους καὶ ἕπεσθαι τοῖς ἡγεμόσιν, διὰ δὲ τῆς πολεμίας πρὸς τὰς ἐξαίφνης ἐπιβουλὰς γιγνομένας, ἵνα*

CONSTITUTIO IX.

προκαταλάβῃς τὰ στενὰ τῆς ὁδοῦ καὶ κωλύσῃς τῶν πολεμίων τὴν εἴσοδον διά τινος ἀποστελλομένου στρατοῦ ἢ κακῶς διαθήσεις αὐτοὺς ἐν τῇ τῶν στενῶν διόδῳ.

29. *Ἐὰν δὲ διὰ μακρᾶς ὁδοῦ μέλλῃς πορεύεσθαι* 28. c. 776.
καὶ πολλῶν ἡμερῶν διανύειν πορείαν καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ, διὰ μὲν τῆς ἰδίας χώρας ἵνα ἐθίζῃς τὰ στρατεύματα μένειν ἐν τάξει καὶ συμφυλάττειν τοὺς ἰδίους λόχους ἤγουν τοὺς ὀρδίνους τῆς τάξεως καὶ ἀκολουθεῖν τοῖς ἄρχουσιν, ἵνα καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ πρὸς τάς, ὡς εἰκός, γινομένας ἐξαίφνης ἐπι-

2610. *ἢ*] **Meursius** *καὶ* voluit || *διαθήσεις;* cf. XI, 1 et *Preuschen* p. 530, vs. 48 || *παρόδῳ* **A P$_1$ V** || **2612.** *διανύειν πορείαν*] *ὁδὸν περιπατεῖν* **A P$_1$ V** || **2614.** *μένειν ἐν τάξει*] *ἐν τάξει* (*ἐντάξει* **P$_1$ V**) *περιπατεῖν* **A P$_1$ V** || **2614. 2615.** *φυλάττειν* **P$_1$ V** || **2617.** *γενομένας* **A.**

αὐτοὺς τελείως ἀπὸ τοῦ μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὴν χώραν ἡμῶν ἢ καταπολεμῇς αὐτοὺς εἰς τὰ τοιαῦτα στενώματα.

29. *ἂν δὲ μέλλῃς ὑπάγειν μακρὰν ὁδὸν καὶ περιπατεῖν πολλὰς ἡμέρας, καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν καὶ εἰς τὴν πολεμίαν ἵνα συνεθίζῃς τὰ στρατεύματα, ὅπως περιπατῶσιν ἐν τάξει, καὶ φυλάττειν τοὺς ὀρδίνους τῆς συντάξεως αὐτῶν καὶ ἀκολουθεῖν τοῖς ἄρχουσιν |* fol. 12r
αὐτῶν, ἵνα καὶ εἰς τὴν πολεμίαν, εἴπερ ἔλθωσι πολέμιοι, μὴ θορυβῆται ὁ στρατὸς καὶ

623. 624. Verba *περιπατῶσιν ἐν* in C ita scripta, ut pro *περιπατῶσι σὺν*] possint legi.

μὴ ἐν ὀξεῖ καιρῷ θορυβούμενοι καὶ ἐπαναθέοντες καὶ ἄλλοι πρὸς ἄλλους φερόμενοι μηδὲν μὲν ἀνύσωσι φθασθέντες, πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ πάθωσιν, ἀλλ' ἅμα καὶ εἰς πορείαν ὦσιν ἐπιδέξιοι καὶ εἰς μάχην εὐτρεπεῖς, ἔχοντες καὶ τὸ σύνθημα καὶ ἀλλήλους ἐν τάξει βλέποντες. 2. *συστέλλειν δὲ πειράσθω τὴν πορείαν τοῦ στρατεύματος, ὡς ἔνι μάλιστα, πρὸς ὀλίγον, καὶ διὰ τοιούτων, ἂν δυνατὸν*

CONSTITUTIO IX.

βουλὰς μὴ ἐν ἀθρόῳ καιρῷ καὶ ὀξέως ἐπιγινομένῳ θορυβοῦνται καὶ ἐπιτρέχωσι καὶ ἄλλοι πρὸς ἄλλους φέρωνται, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲν μὲν βοηθεῖν δύνανται, πολλὰ δὲ κακὰ ἢ καὶ δι' ἑαυτῶν ἢ καὶ διὰ τῶν πολεμίων πάθωσιν, ἀλλ' ἵνα διὰ τοῦ ἐθισμοῦ τῆς εὐταξίας καὶ εἰς πορείαν ὦσιν ἐπιδέξιοι καὶ εἰς μάχην εὐτρεπισμένοι, ἔχοντες καὶ σημεῖόν τι καὶ ἀλλήλους ἐν τάξει βλέποντες.

29. 30. *Τὴν δὲ πορείαν τοῦ στρατεύματος ὀλίγην ποιεῖσθαί σε δεῖ, καὶ διὰ τοιούτων χωρίων διαβίβαζε*

2618. *ἐπιγενομένω* **P_1** || **2619.** *θορυβῶνται* **AP_1V** || *ἐπιτρέχουσιν* **W**, *ἐπιτρέχουσι* **M** || **2620.** *φέρονται* **MWP_1V** || *δύνωνται* **AP_1V** || **2623.** *εἰσὶν* **MWA** || **2623. 2624.** *εὐτρεπισμένοι*] *ἕτοιμοι* **AP_1V** || **2624.** *σημεῖον τι* **MW** || **2627.** *ποιεῖσθαι* **WP_1V** || *χ.*] *τόπων* **AP_1V.**

τρέχωσιν ἄλλοι πρὸς ἄλλους καὶ παραβάλωσι τὴν σύνταξιν αὐτῶν. ἐκ τούτου γὰρ οὐ
p. 31. **Meurs.** *μόνον οὐδὲν δύνανται βοηθεῖν ἀλλήλοις, ἀλλὰ καὶ πολλὰ κακὰ πάσχωσιν || οὐ μόνον δι' ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πολεμίων. ἂν δὲ συντάξῃς αὐτοὺς τοῦ περιπατεῖν μετὰ τάξεως, εἰσὶ καὶ εἰς τὴν ὁδὸν ἐπιδέξιοι καὶ εἰς τὸν πόλεμον ἕτοιμοι, ἔχοντες καὶ σημάδιόν τι καὶ βλέποντες πρὸς ἀλλήλους.*

30. *τὴν δὲ ὁδὸν τοῦ στρατοῦ ἵνα ποιῇς ὀλίγην, καὶ εἰς τοιούτους τόπους διαβίβαζε τὰς παραταγάς, εἰς οὓς οὐ συντρίβονται καὶ στενοχωροῦνται. ὀφείλουσι γὰρ ἔχειν πλάτος*

626. *παραλάβωσι* C p || 629. *-ον τὶ* C || 630. *παραλλήλους* p.

ἢ, χωρίων ἀγέτω τὰς τάξεις, δι' ὧν οὐκ ἂν ἐκθλιβόμεναι στεναὶ καὶ οὐκ ἔχουσαι πλάτος ἐκ πλευρᾶς ἐπὶ μήκιστον ἐκταθεῖεν· 3. καὶ γὰρ εὐπαθέστεραι γίγνονται πρὸς τὰς αἰφνιδίους τῶν πολεμίων ἐπιφανείας. αἱ τοιαῦται καὶ ἥκιστα δραστήριοι· ἄν τε γάρ σφίσι κατὰ μέτωπον ὑπαντήσωσιν οἱ πολέμιοι πλατύτεροι τεταγμένοι, ῥᾳδίως αὐτοὺς τρέπονται, καθάπερ οἱ τοὺς ἐπὶ κέρως ὄντας ἐν ταῖς

CONSTITUTIO IX.

τὰς τάξεις, δι' ὧν οὐ συνθλιβήσονται, οὐκ ἔχουσαι πλάτος, ὥστε ἐκ πλευρᾶς ἐπὶ μῆκος ἐκταθῆναι. εὐεπιβούλευτοι γὰρ γίνονται πρὸς τὰς αἰφνιδίους τῶν πολεμίων ἐπιφανείας· αἱ τοιαῦται καὶ μᾶλλον οὐκ ἔχουσαι [p. 105. M.] τὸ δραστήριον.

31. Ἐὰν γὰρ αὐτοῖς ἀπὸ ἔμπροσθεν ἀπαντήσωσιν 30. οἱ πολέμιοι πλατύτεροι τεταγμένοι, εὐκόλως αὐτοὺς τρέπονται, καθάπερ οἱ ἐπὶ τῆς μάχης αὐτῆς εὐκαίρως κυκλοῦντες τοὺς ⟨ἐπὶ κέρως⟩ ἐναντίους.

2630. *προστασαιφνηδίους* **W** || **2631—2632.** Pro *μᾶλλον . . . δραστήριον* **AP_1V** *ἀνενέργητοι* habent || Ad *οὐκ ἔχουσαι* hoc scholium extat in mge cod.-is **W**: *ἤγουν διατὰ στενωματα οὐκέχουσι το κατα τῶν ἐχθρῶν ενεργειν* || **2635.** *τρέπονται*] *κυκλώσαντες τρέπουσιν* **AP_1V** || **2635.** *ἐπὶ κέρως* ex Onasandro inserui habentibus **AP_1V** *τὸ τῶν ἐναντίων κέρας κυκλοῦντες.*

πρὸς τὸ δύνασθαι ἐξαπλωθῆναι τὰς πλευρὰς αὐτῶν εἰς μῆκος καὶ γένηται τὸ μέτωπον αὐτῶν περισσότερον. τοῦτο γὰρ μεγάλα βλάπτη τὸ περιπατεῖν τὰς παραταγὰς εἰς στενοὺς τόπους, εἰς οὓς οὐ δύνανται ἁπλῶσαι τὰς παραταγὰς αὐτῶν, καὶ ἀνενέργητοι γίνωνται, ἂν ἄρα καὶ φανῶσιν ἐξαίφνης πολέμιοι.

31. καὶ γὰρ ἂν ἀπαντήσωσιν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν οἱ πολέμιοι εὐρυχωρότερα παρατεταγμένοι, εὐκόλως αὐτοὺς κυκλώσαντες τρέπωσιν, ὥσπερ ποιοῦσιν εἰς τὸν πόλεμον οἱ ὑπερκερασταί, κυκλοῦντες τὸ ἄκρον τῆς παραταγῆς τῶν πολεμίων.

633. *πρὸς* om. p || 634. *βλάπτει* C || 635. *γίνονται* C || 636. *φαίνωσιν* p || 638. *τρέπουσιν* C.

μάχαις κυκλούμενοι, ἄν τε κατὰ μέσην τὴν δύναμιν ἐκ πλευρᾶς ἐπιβάλωσι, ταχὺ διέσπασαν αὐτῶν τὴν πορείαν καὶ διέκοψαν — ἐπιστρεψάντων γὰρ αὐτῶν εἰς φάλαγγα πρὸς ἄμυναν ἀσθενὴς ἡ μάχη γίνεται καὶ οὐκ ἔχουσα βάθος, — ἐάν τε τοῖς κατόπιν, ἡ κατὰ νώτου μάχη ὁμοίως καὶ προφανῆ ποιεῖται τὸν ὄλεθρον ὡσαύτως οὐκ ἔχουσα βάθος, κἂν ἐπιστρέψαι δὲ τολμήσωσιν εἰς μέτωπον, ἡ αὐτὴ γίνεται μάχη τοῖς ἐν τῇ πρωτοπορείᾳ τεταγμένοις· ταχὺ γὰρ αὐτοὺς περιστήσονται.

CONSTITUTIO IX.

31. 32. Ἐὰν δὲ κατὰ μέσην τὴν δύναμιν ἐκ πλευρᾶς ἐπιβάλωσι, ταχὺ διιστῶσιν αὐτῶν τὴν πορείαν καὶ διακόπτουσιν. ἐὰν γὰρ ἐπιστρέψωσι πρὸς φάλαγγα οἱ ὁδοιποροῦντες, ὥστε ἀντιπαρατάξασθαι, ἀσθενὴς ἡ μάχη γίνεται καὶ οὐκ ἔχουσα πάχος.

32. 33. Ἐὰν δὲ ἀπὸ ὄπισθεν ἐπιφανῶσι, προφανὴς γίνεται ὁ ὄλεθρος ὁμοίως τοῖς ἐν τῷ ἔμπροσθεν τῆς πορείας τεταγμένοις.

2638. *ἐπιβάλωσιν* **W**, *ἐφορμήσωσιν* **A**, *ἐφορμήσωσι* **P₁**, *ἐφορμίσωσι* **V** || *διιστῶσιν*] *διακόπτουσιν* **A P₁ V** || **2638—2639.** *καὶ διακόπτουσιν* omm. **A P₁ V** || **2640.** Post *ἀντιπαρατάξασθαι* **A P₁ V** inserunt: *τοῖς ἐκ πλαγίου ἐπερχομένοις* || **2641.** Pro *καὶ οὐκ ἔχουσα πάχος* **A V** *διὰ τὸ λεπτὴν εἶναι τὴν παράταξιν καὶ βάθος μὴ ἔχειν* habent; **P₁** idem habet exceptis verbis *βάθος μὴ ἔχειν* || *πάχος*] quoad sensum, idem dicit Onasander; cf. XII 40 || **2642.** **P₁** om. verba *Ἐὰν . . . . γίνεται* || *ἐπιφανῶσιν* **W A** || **2643.** *ὁ* omm. **M W A.**

32. *καὶ πάλιν ἂν ἐπιπέσωσιν ἐκ πλαγίου εἰς τὴν μέσην αὐτῶν, ταχέως διακόπτουσι τὴν ὁδόν. καὶ γὰρ ἂν ἐπιστραφῇ τὴν ὁδὸν ταύτην ὁ στρατός, ἣν ἔτι περιπατεῖ, πρὸς τὸ παρατάξαι καὶ πολεμῆσαι πρὸς τοὺς ἐλθόντας ἐκ πλαγίου, οὐκ ἔχει πάχος ἡ παραταγή, καὶ ἔστιν ἀδύνατος.*

33. *ἂν δὲ ὄπισθεν φανῶσιν οἱ ἐχθροί, φανερὰ γίνεται ὁμοίως ἡ κατάλυσις, ὥσπερ εἴπομεν, καὶ ἂν ἀπαντήσωσιν ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν ἐχθροί, οὕτω γίνεται.*

641. *ἣν*] *ὡς* **C p**; cf. §. 19. || **643.** *καὶ ἐστὶν* **p** || **644.** *ἂν*] *εἰ* **C p** || *ὁμοίως ὡς* **p**.

4. συμβαίνει δὲ καὶ τὰς παραβοηθείας δυσχερεῖς καὶ ἀπράκτους γίνεσθαι· τῶν γὰρ ἀπὸ τῆς οὐραγίας τοῖς εἰς τὴν πρωτοπορείαν βουλομένων βοηθεῖν ἢ τῶν πρώτων τοῖς κατόπιν βραδεῖα ἡ ἄφιξις καὶ οὐ κατὰ καιρὸν γίνεται, διὰ πολλῶν, ὧν ὑστεροῦσιν ἢ προηγοῦνται, σταδίων ἰέναι προθυμουμένων. 5. ἡ δὲ συνεσταλμένη πορεία καὶ τετράγωνος ἡ μὴ πάνυ παραμήκης εἰς πάντα καιρὸν εὐμετα-

CONSTITUTIO IX.

34. Συμβαίνει δὲ καί, ἐάν τις παραβοήθεια γένηται, 33.
δυσχερῆ καὶ ἄπρακτον αὐτὴν γενέσθαι. τῶν γὰρ ἀπὸ ὄπισθεν τοῖς ἔμπροσθεν βουλομένων βοηθεῖν ἢ καὶ πάλιν τῶν ἔμπροσθεν τοῖς εἰς τὸ ὄπισθεν, βραδεῖα ἡ ἔλευσις καὶ οὐ κατὰ καιρὸν δύναται γίνεσθαι.

35. Ἡ δὲ συνεσταλμένη πορεία καὶ τετράγωνος, ἡ 34.
παραμήκης μέν, μὴ πάνυ δὲ τοῦτο ἔχουσα τὸ σχῆμα, ἀλλὰ σύμμετρον, εἰς πάντα καιρὸν [ὠφέλιμός] ἐστι καὶ εὐμεταχείριστος καὶ ἀσφαλής.

2645. παρὰ βοήθειαν **P₁ V** || **2646.** δυσχερῆ καὶ omm. **A P₁ V** || αὐτὴν γενέσθαι] αὐτὸν εἶναι καὶ ἀνενέργητον **A P₁ V** || **2647.** τοῖς] τῶν **M** || καὶ omm. **M W** || **2648.** βραδεία **P₁ V** || **2649.** Pro verbis καὶ οὐ . . . . γίνεσθαι **A P₁ V** habent: καὶ οὐκ ἐν τῷ ἁρμόζοντι καιρῷ διὰ (δια **A**) τὸ ἐπιπολὺ (ἐπὶ πολὺ **A**) ἐπεκταθῆναι τὴν παράταξιν ὥσπερ εἴρηται || **2650.** ἡ] ἢ **A P₁ V** || **2652.** Loco vocabuli ὠφέλιμος spatium in **M W**; habet **Meursii** codex || χρήσιμός ἐστι (-ος ἐστὶ **P₁ V**) **A P₁ V** || ἔστιν **M**, εστιν **W** || **2653.** εὐμετακίνητος **A P₁ V**.

---

34. συμβαίνει δέ καί, ἂν θέλωσι παραβοηθῆσαί τινες, οὐ δύνανται ἐνεργῆσαί τι. βραδύνουσι γὰρ οἱ ἔμπροσθεν, ἕως οὗ στραφῶσι πρὸς βοήθειαν τῶν ὄπισθεν.

35. ὅταν δὲ περιπατῇ συνεσφιγμένος καὶ τετράγωνος ὁ στρατός, ἢ ἵνα ἔχῃ τὸ πάχος ὀλίγῳ περισσότερον, πλὴν ἵνα μὴ ἔχῃ πολὺ περισσότερον, ἀλλὰ σύμμετρον, εὐμετακίνητός ἐστι πάντοτε καὶ ἀσφαλής.

640. -σαι τινές C p || -σαι τί C.

*χείριστός ἐστι καὶ ἀσφαλής. ἔστι δ' ὅτε καὶ συνέβη τι τοιοῦτον ἐκ τῶν ἐκτεινομένων στρατευμάτων, ὥστε Πανικὰ καὶ πτοίας ἀμφιδόξους ἐμπίπτειν· ἐνίοτε γὰρ οἱ πρῶτοι καταβεβηκότες ἐξ ὀρεινῶν εἰς ψιλὰ καὶ επίπεδα χωρία (θεασάμενοι τοὺς κατόπιν ἐπικαταβαίνοντας) ἔδοξαν εἶναι πολεμίων ἔφοδον, ὥστε * σπεῦσαι προσβάλλειν ὡς ἐχθροῖς, τινὰς δὲ καὶ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἤδη. 6. λαμβανέτω δὲ*

CONSTITUTIO IX.

36. *Ἐὰν γὰρ εἰς πάνυ στενοὺς τόπους διαβαίνῃ τὸ στράτευμα ἐπιπολὺ λεπτυνομένης καὶ ἐπεκτεινομένης*
35. *τῆς παρατάξεως, πολλάκις καὶ εἰς ἀμφιβολίας ἐμπίπτουσιν, ὅτ' ἂν οἱ πρῶτοι καταβάντες ἀπὸ ὀρεινῶν τόπων εἰς ἐπίπεδα χωρία (θεασάμενοι γὰρ τοὺς ὀπίσω ἐπι⟨κατα⟩βαίνοντάς) ἔδοξαν εἶναι πολεμίων ἐπέλευσιν,*
[p. 106. M.] *ὥστε σπεῦσαι προσβάλλειν ὡς ἐχθροῖς, τινὰς δὲ καὶ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν κατ' ἀλλήλων παρὰ μικρόν.*
36. 37. *Λάμβανε δὲ καὶ τάττε τὸ τοῦλδον ὅλον, τὴν*

2654—2656. Verba *ἐὰν . . . παρατάξεως* exciderunt ex archetypo codd. **M W**; post *πολλάκις* librarii pro *καὶ* inseruerunt *γὰρ* || *διαβαίνει* **P₁** || **2655.** *ἐπὶ πολὺ* **V** || **2656.** *ἀμφιβολίαν* **A P₁ V** || **2657.** *ὅτ' ἂν*=*ἐὰν* || **2658.** *εἰς ἐπίπεδα χωρία*] *εἰς ὁμαλοὺς τόπους* **A P₁ V** || *θεασάμενοι γὰρ*] *θεάσωνται* **A P₁ V** || *τοὺς ὀπίσω αὐτῶν* **A P₁ V** || **2659.** *ἐπικαταβαίνοντας* ego, *ἐπιβαίνοντες* **M W**, *κατερχομένους* **A P₁ V** || *ἔδοξαν γὰρ εἶναι* **A P₁ V**; postea inserunt *πολλάκις* || *πολεμίαν* **M**; cf. IX 40 || **2660.** *σπευσαι* **W**, cf. IX 64, *σπουδάσαι* **A P₁ V** || *προσβάλλειν* ego, *προσβαλεῖν* codd. || **2662.** *τάσσε*

p. 32. **Meurs.** c. 1244 **Lami.** 36. *ἐπειδή, ὅτε περιπατεῖ ἡ παραταγὴ εἰς στενοὺς || τόπους καὶ οὐ χωρεῖται, ἀλλ' ἐλεπτύνθη πολύ, καὶ ὥσπερ ῥαδίως ἐμπίπτουσι πολλάκις καὶ εἰς ἀμφι|||βολίας, συμβαίνει δὲ τοὺς περιπατοῦντας ἔμπροσθεν, ἵνα καταβῶσιν ἀπὸ ὀρεινῶν καὶ ὑψηλῶν τόπων εἰς ἐπίπεδα καὶ θεωρῶσι τοὺς ὀπίσω ἐρχομένους καὶ νομίζωσιν, ὅτε εἰσὶ πολέμιοι, καὶ ὁρμῶσι πολλάκις πρὸς αὐτούς, τινὲς δὲ παρ' ὀλίγον καὶ εἰς χεῖρας ἦλθον πρὸς ἀλλήλους.*

651. 652. *ἀλλ' ἐλεπτύνθη* ego, *ἀλλὰ λεπτυνθῇ* **C p** || 652. *ῥαδίως* **Meurs.**, *ῥαδίσῃ* **C p** || 654. *ἐπιπέδια* **p** || *θεωροῦσι* **C** || *νομίζουσιν* **C** || 655. *παρ' ὀλίγων* **p**.

τὴν θεραπείαν καὶ τὰ ὑποζύγια καὶ τὴν ἀποσκευὴν ἅπασαν ἐν μέσῃ τῇ δυνάμει καὶ μὴ χωρίς· ἂν δὲ μὴ τὰ κατόπιν ἀσφαλῆ πάνυ καὶ εἰρηναῖα νομίζῃ, καὶ τὴν οὐραγίαν ἐκ τῶν ἐρρωμενεστάτων καὶ ἀνδρειοτάτων συνιστάσθω, μηδὲν διαφέρειν αὐτὴν οἰόμενος πρὸς τὰ συμβαίνοντα τῆς πρωτοπορείας. 7. προπεμπέτω δ' ἱππεῖς τοὺς διερευνησομένους τὰς ὁδούς, καὶ μάλισθ', ὅτ' ἂν ὑλώδεις καὶ

CONSTITUTIO IX.

τε δουλείαν καὶ τὰ σαγμάρια καὶ τὴν ἀποσκευὴν ἅπασαν ἐν μέσῃ τῇ δυνάμει.

38. Ἐὰν δὲ καὶ ἀπὸ ὄπισθεν ὑφορᾶσαι ἔφοδόν 37. c. 777.
τινων, ποίησον καὶ τοὺς νωτοφύλακας ἰσχυροὺς ὁμοίως τῶν ἔμπροσθεν τεταγμένων ἐν τῷ μετώπῳ τῆς πορείας, ὥστε μηδὲν διαφέρειν τοὺς ὀπίσω τῶν ἔμπροσθεν πρὸς τὰ εἰκὸς συμβαίνοντα.

39. Ἀποστείλῃς δὲ καί τινας καβαλλαρίους, τοὺς 38.
μέλλοντας διερευνῆσαι τὰς ὁδούς, καὶ μάλιστα, ὅτ' ἂν

A, κατὰ σὲ P_1V || **2665.** ὑφορασαι **W**, ὑφωρᾶσαι P_1V; cf. *Psaltes* p. 209, *Blass-Debrunner*[4] p. 51 || **2665—2666.** ἔφοδον τινῶν **MW**, ἔφοδον πολεμίων AP_1V || **2666.** ὁμοίους **W**P_1 || **2667.** τῶν] cf. *Blass-Debrunner*[4] p. 109; τοῖς **Meursii** codex: cf. VII 11, IX 33 || τεταγμένοις **Meursii** codex || **2668.** μὴ δὲν **W** || **2668—2669.** Pro πρὸς τὰ εἰκὸς συμβαίνοντα AP_1V κατὰ δύναμιν habent || **2670.** ἀποστείλεις **M**, ἀποστείλλεις **W**; cf. *Psaltes* p. 245. n. || καβαλλαρίους τινὰς AP_1V || **2671—2672.** ὅτ' ἂν δασείας διοδεύῃς ἐρημίας καὶ περικεκλεισμένας (περικεκλεισμένοις P_1V) βουνοῖς ἢ ὄρεσι AP_1V.

37. τὸ δὲ τοῦλδον ὅλον, οἱ ὑπουργοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τὰ σαγμάρια καὶ ἡ ἀποσκευὴ | fol. 12v
πᾶσα, ὀφείλουσι περιπατεῖν εἰς τὴν μέσην τῶν παραταγῶν.

38. ἂν δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ὄπισθεν ὑποπτεύῃς πολεμίους, ποίησον καὶ τοὺς ὀπισθοφύλακας ἰσχυροὺς ὁμοίως τῶν περιπατούντων ἔμπροσθεν εἰς τὸ μέτωπον τῆς παραταγῆς, ἵνα ὑπάρχῃ ὁμοία δύναμις καὶ ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν διὰ τὰ πολλάκις συμβαίνοντα.

39. ἵνα δ' ἀποστείλῃς καὶ καβαλλαρίους τινάς, τοὺς μέλλοντας ἐρευνῆσαι τὴν ὁδόν,

* περικεκλεισμένας λόφοις ἐρημίας διεξίῃ· πολλάκις γὰρ ἐνέδραι πολεμίων ὑποκαθέζονται, καὶ λαθοῦσαι μὲν ἔστιν, ὅτε τὰ ὅλα συνέτριψαν τῶν ἐναντίων πράγματα, μὴ λαθοῦσαι δὲ κ. τ. λ. 8. τὴν μὲν γὰρ πεδιάδα καὶ ψιλὴν ἡ πάντων ὄψις ἱκανὴ προερευνήσασθαι· καὶ γὰρ κονιορτὸς ἀναφερόμενος μεθ' ἡμέραν ἐμήνυσε τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον καὶ πυρὰ καιόμενα νύκτωρ ἐπύρσευσαν τὴν ἐγγὺς στρατοπεδείαν. 9. ἀγέτω δὲ τὰς δυνάμεις, μὴ μέλλων μὲν ἐκτάξειν εἰς

CONSTITUTIO IX.

ὑλώδεις καὶ περικεκλεισμένας βουνοῖς ἢ ὄρεσι διοδεύῃς ἐρημίας. πολλάκις γὰρ ἐγκρύμματα πολεμίων ὑποκαθέζονται καὶ λαθόντα τάχα τὰ ὅλα πράγματα συντρίβουσι τῶν ἐναντίων.

39. 40. Τὴν μὲν γὰρ πεδιάδα γῆν οἱ πάντων ὀφθαλμοὶ περιβλεπόμενοι εὐκόλως διερευνῶσι. καὶ γὰρ ἐν ἡμέρᾳ κονιορτὸς ἀναφερόμενος πολλάκις μηνύει τὴν ἐπέλευσιν τῶν πολεμίων καὶ πυρὰ καιόμενα νυκτὸς ὑπέλαμψε καὶ ὑπέδειξε τοὺς πολεμίους.

2672. διοδεύεις **MW** || 2673. 2674. ὑποκαθέζονται ego ex Onasandro, ἐπικαθέζονται (ἐπικ. **W**) codd. || 2674. 2675. συντρίβουσιν **A** || 2675. τῶν ἐναντίων omm. **AP$_1$V** || 2676. Pro Τὴν .... γῆν **AP$_1$V** τοὺς μὲν ὁμαλοὺς καὶ δένδρα μὴ ἔχοντας τόπους exhibent || πεδίαδα **W** || 2677. περιβλέπουσι (-σιν **A**) **AP$_1$V** omissis verbis εὐκόλως διερ. || διερευνῶσιν **W** || 2679. καιομένη **AP$_1$V** || ἐπέλαμψε **P$_1$V.**

κατεξαίρετον, ὅταν περιπατῇς εἰς τόπους ἐρήμους, ἔχοντας δάση καὶ ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν βουνοὺς ἢ ὄρη. καθέζονται γὰρ ἐκεῖ πολλάκις ἐγκρύμματα πολεμίων καὶ λανθάνουσι καὶ συντρίβουσι τὰ πράγματα.

40. καὶ γὰρ τοὺς πεδινοὺς τόπους οἱ πάντων ὀφθαλμοὶ περιβλέποντες εὐκόλως ἐρευνῶσιν, ἐπειδὴ τὴν ἡμέραν θεωροῦσι πολλάκις κονιορτόν, καὶ νοοῦσιν, ὅτι ἔρχονται πολέμιοι, καὶ τὴν νύκτα πάλιν βλέπουσι καὶ νοοῦσιν, ὅτι εἰσι πολέμιοι ὁμοίως.

662. κατ' ἐξαίρετον p || δάσην C || 665. ὀφθαλμοὶ πάντων Cp || 667. ὅτι εἰσὶ Cp.

μάχην, μεθ᾿ ἡμέραν, ἐὰν δὲ ἐπείγηταί τι φθάνειν συντομώτερον, εἰ ἀσφαλὲς εἶναι νομίζοι, καὶ νύκτωρ· μέλλων δὲ κρίνειν ἅμα τῷ σύνοπτον γενέσθαι τοῖς πολεμίοις εὐθὺς τὰ πράγματα διὰ μάχης σχολῇ προΐτω καὶ μὴ πολλὴν ἀνυέτω· πολλάκις γὰρ πρὸ τῶν κινδύνων ὁ κόπος ἐδαπάνησε τὴν ἀκμὴν τῶν σωμάτων.

CONSTITUTIO IX.

41. *Καὶ ἐὰν μὲν οὐ μέλλῃς ἐκτάσσειν εἰς μάχην τὰς* 40.
δυνάμεις, ἄγε αὐτὰς ἐν ἡμέρᾳ μόνον. ἐὰν δὲ ἐπείγεσαι καὶ σπουδάζῃς φθάνειν συντομώτερον, ἄγε αὐτὰς καὶ ἐν νυκτί, ἐὰν ἄρα ἀσφαλὲς εἶναι τοῦτο νομίζῃς.

42. *Καὶ πρὸ μὲν τοῦ καιροῦ τῆς μάχης μετὰ ἀνέ-* 41.
σεως καὶ σχολῆς προέρχου. | ἐπὰν δὲ τοῖς πολεμίοις [p. 107. M.]
ἐμφανισθῇς, εὐθὺς ἐπιβαλοῦ, καλῶς προεκτάξας τὴν δύναμιν. πολλάκις γὰρ πρὸ τοῦ συμβάλλειν τὸν πόλεμον ὁ [περὶ τοῦτον] κόπος εἰς δειλίαν ἄγει καὶ τοὺς

2681. *μέλλῃς*] *βούλῃ* **AV** *βούλει* **P_1** || *παρατάσσειν* **AP_1V** || **2682.** *ἐπείγεσαι*] cf. *Blass-Debrunner*[4] p. 50, § 87. *Helbing* p. 61. *Mayser* p. 328. *Hatzidakis* p. 188, *Psaltes* p. 209 || **2684.** *ἄρα* **MW** || **2686.** *σχολῆς*] *ἀργίας* **AP_1V** || *ἐπὰν* **W**, *ἐπειδὰν* **A**, *ἐπειδ᾿ ἂν* **P_1V** || **2688.** *πρὸ τοῦ*] *ἐὰν ἐμβραδύνῃς* **AP_1V** || *συμβαλεῖν* **AP_1V** || **2689.** *ὁ περὶ τοῦτον κόπος* omm. **AP_1V** || *περὶ τοῦτον* seposui || *κόπος* ego, *σκοπὸς* **MW**; cf. IX, 55, app. crit. || **2689—2691.** Pro *ἄγει* . . . .

41. *καὶ σύ, εἰ μὲν οὐ σπουδάζεις ποιῆσαι πόλεμον, περιπάτει μετὰ τοῦ στρατοῦ τὴν ἡμέραν μόνον· εἰ δὲ σπουδάζεις καὶ θέλεις φθάσαι συντομώτερον, περιπάτει καὶ τὴν νύκτα, ἂν ἄρα καὶ γινώσκῃς, ὅτι ἐστιν ἀσφαλές.*

42. *καὶ πρὸ μὲν τοῦ καιροῦ [καὶ] τῆς μάχης μετ᾿ ἀνέσεως καὶ ἀργίας περιπάτει. ἀφ᾿ οὗ δὲ ἐμφανισθῇς εἰς τοὺς πολεμίους, παραυτὰ σύμβαλλε πόλεμον πρὸς αὐτούς, πλὴν καλῶς ||* p. 33. Meurs.
παρατάξαι πρῶτον. διὰ τοῦτο δὲ ἁρμόζει συμβάλλειν παραυτίκα τὸν πόλεμον, ἀφ᾿ ἧς ἂν

668. *συ* p || *σπουδάζῃς* p || 670. *ὅτι ἐστὶν* C p || 671. *καὶ* seclusi || *ἀφέσεως* C p || 672. *δὲ*] *γὰρ* p || *σύμβαλε* C || 673. *παράταξαι* C || *συμβαλεῖν* C.

Urbicii IX, 4. *Περὶ διαβάσεως τῶν στενῶν καὶ δυσβάτων τόπων.* 1. *Εἰς δασεῖς καὶ δυσβάτους τόπους ἐπὶ πολλῷ διαστήματι ἐκτεταμένους κατεξαίρετον πεζοῖς οὐ δυσχερὲς διάβασιν ποιεῖσθαι. ⟨τοὺς δὲ⟩ καβαλλαρίους ἐν χώρᾳ ἐχθρῶν ἐν καιρῷ θέρους μάλιστα ἀπερισκέπτως καὶ ὡς ἔτυχεν οὐκ ἐπιτρέπομεν ἀνάγκης χωρὶς ⟨διάβασιν ποιεῖσθαι.⟩ εἰ μὲν *οἱ τόποι πεζοῖς ⟨οὐ⟩ δύσβατοί*

CONSTITUTIO IX.

ἀνδρείους καὶ δαπανᾷ τῇ μερίμνῃ τὴν δύναμιν τῶν σωμάτων.

42\. 43. *Τοὺς δὲ στενοὺς καὶ δυσβάτους τόπους ἐπὶ πολὺ διάστημα ἐκτεταμένους ἐν χώρᾳ ἐχθρῶν κατεξαίρετον οἱ πεζοὶ διαβαίνειν οὐ δυσχερῶς ἔχουσι. περὶ τούτων δὲ μετ᾽ ὀλίγον ἐροῦμεν.*

43\. 44. *Τοὺς δὲ καβαλλαρίους ἐν τῇ χώρᾳ τῶν πολεμίων ἐν καιρῷ θέρους μάλιστα ἀπερισκέπτως καὶ ὡς ἔτυχε διαβαίνειν οὐκ ἐπιτρέπομεν χωρὶς ἀνάγκης. ἐὰν δέ ἐστιν*

σωμάτων **A P_1 V** habent : *ἔρχονται οἱ ἀνδρεῖοι, καὶ ὁ ἀγὼν καὶ ἡ μέριμνα τὴν δύναμιν δαπανᾷ τῶν σωμάτων* || **2692.** *ἐπιπολὺ* **M W P_1** || **2693.** *ἐκτειαμμένους* **W** || **2694.** *ἔχουσιν* **W A** || **2696.** §. 44] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" c. XLIV, 6: *ἱππικῷ δὲ καὶ μόνῳ στρατῷ τὰς τοιαύτας ὁδοὺς ἐκκλίνειν πᾶσι τρόποις παρεγγυώμενα καὶ μάλιστα κατὰ τὸν τοῦ θέρους καιρὸν διὰ τὴν ἐκ τῶν φύλλων δασύτητα, εἰ μὴ ἄρα μεγίστη κατεπείγῃ ἀνάγκη.* || **2698.** *δὲ εστιν* **W**, *δέ ἐστι* **A**, *δὲ ᾖ* **P_1 V.**

ἴδωσί σε οἱ πολέμιοι, ἐπειδὴ πρὸ τοῦ μῖξαι τὸν πόλεμον ἡ περὶ αὐτοῦ μέριμνα εἰς δειλίαν φέρει καὶ τοὺς ἀνδρείους καὶ δαπανᾷ τὴν δύναμιν αὐτῶν.

43\. *τοὺς δὲ στενοὺς καὶ δυσκόλους τόπους καὶ πολὺ διάστημα κρατοῦντας εἰς χώραν τῶν πολεμίων οἱ πεζοὶ κατεξαίρετον διαβαίνειν οὐκ ἔχουσι δυσκολίαν. ὅμως περὶ τούτων εἴπωμεν μετὰ ταῦτα.*

44\. *οὐκ ἐπιτρέπομεν δέ, ἵνα διαβαίνωσιν οἱ καβαλλάριοι εἰς τὴν χώραν τῶν πολεμίων, ἐξαιρέτως εἰς τὸ θέρος ἀσκόπως καί, ὡς φθάσουσι, χωρὶς ἀνάγκης· τότε γὰρ τὰ*

674\. *μῖξαι* **C p** || *ἡ*] *ἢ* **p** || 677. *κατ᾽ ἐξαίρετον* **p** || 680. *ἀσκόπως* compendiose ita scriptum, ut et pro *ἀσκόπει* possit legi.

εἰσι καὶ ἐπ᾽ ὀλίγον ἄχρι ἑνὸς μιλίου ἐκτεταμένοι, δυνατόν ἐστι καὶ καβαλλαρίους πεζεύειν ἐν αὐτοῖς ἀσφαλῶς. στενοὺς δὲ καὶ δυσκόλους ἐκείνους λέγομεν ⟨τόπους⟩, τοὺς μίαν καὶ μόνην πάροδον ἔχοντας. εἰ γὰρ καὶ *ἄλλαι εἰσὶ καὶ ἐπινοηθῆναι δύνανται, ἀνεμποδίστως ἡ πάροδος γίνεσθαι δύναται.

2. Ἐὰν οὖν γένηται καιρὸς στενῶν διαβάσεων καὶ διὰ τῶν αὐτῶν τόπων ἐλπίζηται ἡ ἐπάνοδος, εἰ μὲν δασεῖς εἰσι καὶ ἐπ᾽ ὀλίγον

CONSTITUTIO IX.

τόπος ἐπ᾽ ὀλίγον ἄχρι ἑνὸς μιλίου ἐκτεταμένος καὶ δύνανται καὶ πεζοὶ διαβαίνειν ἐκεῖ, δυνατόν ἐστι καὶ καβαλλαρίους πεζεύειν ἐν αὐτοῖς ἀσφαλῶς.

45. Στενοὺς δὲ καὶ δυσκόλους ἐκείνους λέγω τόπους, 44.
τοὺς μίαν καὶ μόνην πάροδον ἔχοντας. εἰ γὰρ καὶ ἄλλαι εἰσὶ πάροδοι καὶ ἐπινοηθῆναι δύνανται, ἀνεμποδίστως ἡ πάροδος δύναται γίνεσθαι.

46. Ἐὰν οὖν γένηται καιρὸς στενῶν διαβάσεων καὶ 45.
διὰ τῶν αὐτῶν πάλιν τόπων μέλλῃ ὑποστρέφειν ὁ στρατός, εἰ μὲν δασεῖς εἰσι καὶ ἐπ᾽ ὀλίγον διάστημα,

2699. ἐπὶ **A P_1 V** || ἐκτεταμένος (ἐκτεταγμένος **A**) ἄχρι ἑνὸς μιλίου **A P_1 V** || **2700.** δύνονται **P_1 V** || **2701.** Pro πεζεύειν . . . . ἀσφαλῶς in **A P_1 V** πεζεύοντας διέρχεσθαι est traditum || **2702—2705.** omm. **A P_1 V** || **2705.** γίνεσθαι ex Urbicio recepi, γενέσθαι **M W** || **2707.** μέλλει codd. || **2708.** εἰσὶν **W**, εἰσὶ ceteri.

δάση δασύτερα γίνονται. εἰ δ᾽ ἐστὶ τόπος ὡς, ἵνα κρατῇ ὀλίγον ἄχρις ἑνὸς μιλίου καὶ δύνανται καὶ πεζοὶ διαβαίνειν ἐκεῖ, δυνατόν ἐστιν, ἵνα καὶ καβαλλάριοι πεζεύωσι μετ᾽ ἀσφαλείας εἰς αὐτόν.

45. στενοὺς δὲ καὶ δυσκόλους τόπους ἐκείνους λέγω, τοὺς ἔχοντας μίαν μόνην ὁδόν. ἂν δὲ ὦσι καὶ ἄλλαι ὁδοὶ καὶ δύνωνται ἐπινοηθῆναι, γίνεται ἀνεμπόδιστος ἡ διάβασις.

46. | ἂν δὲ διαβῇ ὁ στρατὸς εἰς στενοὺς τόπους καὶ πάλιν μέλλῃ ὑποστρέφειν διὰ fol. 13'
τῶν αὐτῶν τόπων, εἰ μὲν ἔχουσι δάση καὶ κρατοῦσιν ὀλίγον διάστημα οἱ τοιοῦτοι τόποι,

681. ἔστι C || 687. κρατῶσιν p.

διάστημα, ὡς εἴρηται, κρατοῦσι, τούτους κατὰ τὸν καιρὸν της εἰσόδου ἐκκόπτειν καὶ πλατύνειν καὶ καθαρίζειν κατὰ τὸν ἐνδεχόμενον τρόπον. εἰ δὲ στενοὶ καὶ κρημνώδεις, ὥστε μηδὲ πλατυνθῆναι δύνασθαι, προκαταλαμβάνειν αὐτοὺς καὶ ἐν ὑψηλοτέροις τόποις αὐτῶν τὴν ἀρκοῦσαν καταλιμπάνειν ἀσφαλῶς βοήθειαν ἢ καὶ καβαλλαρίων ἢ πεζῶν μέχρι τῆς ἐπανόδου, ἢ καὶ ἑκάτερον ποιεῖν ἐν τοῖς ἀναγκαιοτέροις τόποις, τοῦτ᾽ ἔστιν ἐκκόπτειν ἤτοι

CONSTITUTIO IX.

ὡς εἴρηται, κρατοῦσι, τούτους κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ὁδοῦ ἔκκοπτε καὶ πλάτυνε καὶ καθάριζε κατὰ τὸν ἐνδεχόμενον τρόπον. εἰ δὲ στενοὶ καὶ κρημνώδεις, ὥστε [p. 108. M.] μὴ πλατύνεσθαι δύνανται, ὡς ἀνωτέρω ἡμῖν εἴρηται, προκαταλάμβανε αὐτοὺς διά τινος πεζικῆς δυνάμεως καὶ ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις αὐτῶν τόποις τὴν ἀρκοῦσαν κατάλιμπανε ἀσφαλῶς βοήθειαν ἢ τυχὸν καὶ διὰ καβαλλαρίων μέχρι τῆς ὑποστροφῆς, ἢ καὶ τοῦτο κἀκεῖνο ποιεῖν ἐν τοῖς ἀναγκαιοτέροις τόποις, τοῦτ᾽ ἔστιν

2709. κρατοῦσιν **W A** || τούτους omm. **A P₁ V** || **2709—2710.** τῆς εἰσόδου voluit *Scheffer* p. 477. || **2712.** πλατύνασθαι **V** || IX, 28. || **2714.** ὑψηλωτέροις **A** || **2715.** ἢ] εἰ **M W** || **2716. 2717.** κᾀκεῖνο **M**, κακεῖνο **W**, καὶ ἐκεῖνο **P₁ V**, ἐκεῖνο **A** || **2717.** τόποις omm. **A P₁ V.**

ἵνα εἰς τὸν καιρὸν ⟨τῆς ὁδοῦ⟩, ὅπου μέλλει διαβῆναι ὁ στρατὸς εἰς αὐτούς, κόπτῃς τὰ δάση καὶ πλατύνῃς καὶ καθαρίζῃς αὐτοὺς κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον. εἰ δὲ στενοί εἰσι καὶ κρημνώδεις καὶ οὐ δύνανται πλατύνεσθαι, προαπόστελλε πεζοὺς καὶ κράτει, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, τοὺς τοιούτους τόπους, κατάλιμπανε δὲ καὶ εἰς τὰ ὑψηλότερα αὐτῶν βοήθειαν, τὴν ἀρκοῦσαν μετ᾽ ἀσφαλείας φυλάττειν, ἢ τυχὸν κράτει τοὺς τοιούτους τόπους καὶ διὰ καβαλλαρίων μέχρι τῆς ὑποστροφῆς τοῦ στρατοῦ ἢ ποίει καὶ τὰ δύο εἰς τοὺς ἐπιφοβωτέρους τόπους

688. τῆς ὁδοῦ inserui || ὅπου ego (cf. Inc. script. Byz. saec. X. p. 30. 21: πρὸς τὸ τὴν ὁδὸν ἀποκαθαίρειν, ὅπου δεῖ et *Psaltes* p. 197), ὅτε **C p** || μέλλῃ **p** || **689.** στενοὶ εἰσὶ **p**.

καθαρίζειν καὶ βοήθειαν καταλιμπάνειν κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον. τοὺς δὲ τὴν πάροδον διὰ τῶν στενῶν ποιουμένους ἢ μετὰ τούλδου ἢ μετὰ πραίδας εἰς δύο παρατάξεις ἤτοι φάλαγγας γίνεσθαι καὶ ἐπὶ κέρας ἐν ὀρθίᾳ παραγωγῇ περιπατεῖν πεζῇ (πραίδας μάλιστα ἐν χερσὶν οὔσης), εἴτε πεζοὶ σύνεισιν, (οἷς μᾶλλον εὐχερὴς ἡ τῶν δασέων

CONSTITUTIO IX.

ἐκκόπτειν ἤγουν καθαρίζειν καὶ βοήθειαν καταλιμπάνειν κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον.

47. | *Τοὺς δὲ τὴν πάροδον διὰ τῶν στενῶν ποιου-* 46. c. 780.
μένους ἢ μετὰ τούλδου ἢ μετὰ πραίδας εἰς δύο φάλαγγας ἤτοι παρατάξεις γίνεσθαι καὶ ἐπὶ κέρας ἐν ὀρθίᾳ παραγωγῇ περιπατεῖν πεζῇ. ὀρθία δέ ἐστι παραγωγὴ ἡ κατὰ μέτωπον μὲν στενή, κατὰ δὲ τὸ βάθος εἰς μῆκος ἐκτεινομένη. τοῦτο δὲ ποιεῖν πραίδας μάλιστα ἐν χερσὶν οὔσης, εἴτε πεζοί εἰσιν, (οἷς μᾶλλον εὐχερὴς

2720. *στενῶν τόπων* **AP₁V** || **2721.** *ἢ καὶ μετὰ τούλδου ἢ καὶ μετὰ πραίδας* **P₁** || *τόλδου* **W** || *πραῖδας* **M,** *πραιδας* **W** || **2722.** *ἤγουν* **AP₁V** || *παράταξεις* **V** || **2723.** *δὲ ἐστὶν* **P₁V** || **2725.** *πραῖδας* **M,** *πραιδας* **W** || **2726.** *πεζοι εισιν* **W,** *πεζοὶ εἰσὶν* **P₁V** || *εὐχερὴς καὶ εὔκολος* **AP₁V.**

ἤγουν ἵνα καὶ τὰ δάση κόψπτῃς καὶ καθαρίζῃς αὐτὰ καὶ || *ἵνα καταλιμπάνῃς καὶ* c. 1245 Lami.
βοήθειαν, ὅσην ἐνδέχεται. p. 31. Meurs.

47. *οἱ δὲ διάγοντες ἢ μετὰ τούλδου ἢ μετὰ πραίδας εἰς στενοὺς τόπους, κἄντε πεζοὶ ὦσι, κἄντε καβαλλάριοι, ὀφείλουσι γίνεσθαι εἰς δύο παραταγὰς καὶ περιπατεῖν πεζῇ· καὶ ἡ μὲν μία παραταγὴ ἵνα περιπατῇ εἰς τὸ ἓν πλάτος, ἡ δὲ ἄλλη εἰς τὸ ἄλλο, καὶ μέσον ἵνα περιπατῇ τὸ τοῦλδον ἢ ἡ πραῖδα. αἱ δὲ τοιαῦται δύο παραταγαὶ περιπατείτωσαν ἐπὶ κέρας ἤγουν τὸ ἓν κέρατον, ὅπέρ ἐστι τὸ ἄκρον τῆς παραταγῆς, ἵνα περιπατῇ ἔμπροσθεν ὡς μέτωπον, τὸ δ' ἄλλο ἵνα ἀκολουθῇ ὄπισθεν ὡς οὐρά, καὶ οὕτως ἵνα ὑπάρχῃ ἡ παραταγὴ εἰς μῆκος ὀρθία καὶ στενή, τὸ ἴδιον μέτωπον ἔχουσα βάθος καὶ τοὺς πρώτους τῶν ἱσταμένων εἰς βάθος αὐτῆς ὀρδίνων ἔχουσα περιπατοῦντας εἰς πλάγιον. καὶ ἡ μὲν περιπατοῦσα δεξιὰ παραταγὴ ἵνα ἔχῃ περιπατοῦντας εἰς τὸ δεξιὸν πλάγιον πρὸς τὸ φυλάττειν*

697. *κἄντι* p || 699. *περιπατήτωσαν* p || 700. *ὅπερ ἐστὶ* C || 701. *δὲ* p.

καὶ δυσβάτων καὶ στενῶν τόπων διάβασις,) εἴτε καβαλλάριοι ἐκ τῶν ἵππων ἀποβαίνοντες, καὶ μέσον τὸν τοῦλδον καὶ τὴν ἀποσκευὴν τάσσειν. ἐν δὲ τοῖς τοιούτοις καιροῖς καὶ τόποις μετὰ τὴν διφαλαγγίαν, τὴν ἀφοριζομένην εἰς παραφυλακὴν τοῦ τούλδου καὶ τῆς πραίδας τῆς, ὡς εἰκός, ἐνούσης αὐτοῖς, πάντως καὶ ἄλλους ἐξπλήκτους,

CONSTITUTIO IX.

ἢ τῶν δασέων καὶ δυσβάτων τόπων διάβασις,) εἴτε καβαλλάριοι ἐκ τῶν ἵππων καταβαίνοντες, καὶ μέσον τὸν τοῦλδον καὶ τὴν ἀποσκευὴν ἔχειν.

47. 48. *Ἐν δὲ τοῖς τοιούτοις καιροῖς καὶ τόποις μετὰ τὴν διφαλαγγίαν (ἥτις ἔχει δυνατὸν τὸν λαὸν ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, ὥσπερ στομώματα μαχαίρας), ἣν δέον σε ἀφορίζειν εἰς φυλακὴν τοῦ τούλδου καὶ τῆς πραίδας τῆς, ὡς εἰκός, ἐνούσης αὐτοῖς, πάντως καὶ ἄλλους*

2727. In P_1 *διαβάσεις* a. c. || **2729.** *τὸν* **A**, *τὸ* ceteri || *ἔχειν* ego, *ἔχοντες* codd. || **2731.** *εἴτις* P_1V || *τὸν* omm. AP_1V || **2732.** *στόματα* AP_1V || *ἢν* P_1 || **2733.** *τόλδου* **W** || *πραῖδας* **M**, *πραιδας* **W** || **2734.** *τῆς* omm. P_1V || *συνούσης* AP_1V || **2734—2736.** *καὶ ἄλλους ἔχειν δεῖ ἐλαφροὺς καὶ μηδὲν βάρος*

τὸ ἔξω μέρος, ἡ δὲ περιπατοῦσα ἀριστερὰ ἵνα ἔχῃ περιπατοῦντας αὐτοὺς εἰς τὸ ἀριστερὸν πλάγιον πρὸς τὸ φυλάσσειν ὁμοίως τὸ ἔξω μέρος. οὕτω γὰρ καὶ λαγχάνει, ἐπειδὴ ὅταν μὲν περιπατῇ τὸ ἀριστερὸν κέρατον τῆς παραταγῆς ἔμπροσθεν, περιπατεῖν τοὺς πρώτους τῶν ὀρδίνων εἰς τὸ δεξιὸν πλάγιον, ὅταν δὲ τὸ δεξιόν, λαγχάνει περιπατεῖν αὐτοὺς εἰς
fol. 13v *τὸ ἀριστερὸν πλάγιον. τοῦτο δὲ ὀφείλουσι | ποιεῖν, ὅταν ἔχωσι τὸ τοῦλδον ἢ τὴν πραῖδαν, ὡς εἴρηται. πλὴν εἰ μέν εἰσι πεζοί, εὐκολώτερα διαβαίνουσι τὰ δάση καὶ τοὺς δυσκόλους καὶ στενοὺς τόπους, ἂν δὲ καβαλλάριοι, ἵνα καταβαίνωσι καὶ ποιῶσιν, ὡς εἴπομεν, καὶ ἔχωσι μέσον τὸ τοῦλδον ἢ τὴν πραῖδαν, καὶ οὕτως ἵνα διαβαίνωσι πεζοί.*

48. *καὶ εἰς τοὺς τοιούτους τόπους εἰς καιρὸν θέρους οἱ διαβαίνοντες μετὰ τούλδου*
p. 35. **Meurs.** *ἢ πραίδας οὐ μόνον ὀφείλουσι ποιεῖν οὕτως, ὡς || ἀρτίως εἴπομεν, ἀλλὰ καὶ σύ, στρατηγέ, ἵνα ἔχῃς καὶ ἄλλους ἐπὶ τοῦτο αὐτὸ ἐλαφροὺς καὶ μηδὲν βάρος βαστάζοντας, τοὺς*

705. *περιπατοῦντα αὐτοὺς* p || 707. Iteratur *λαγχάνει* (708.) in C p ante *περιπατεῖν* || 710. *μὲν εἰσὶ* C || 711. *καὶ τοὺς στενοὺς* p || 714. *συ* p.

τοὺς καλλίω καὶ † πλείους,[1] *ποιεῖν ἐκ περισσοῦ κατὰ τῶν τεσσάρων μερῶν τῆς διφαλαγγίας, ὡς ὁ τόπος παραδέχεται, παρακολουθοῦντας καὶ ἀποσοβοῦντας τοὺς πειρωμένους, ὡς εἰκός, ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἐπέρχεσθαι καὶ διαταράσσειν *αὐτήν, ἵνα ἀδιάσπαστος καὶ ἀσύγχυτος ἡ πρὸς ⟨παρα⟩φυλακὴν τοῦ τούλδου ἢ τῆς πραίδας τάξις φυλάττηται καὶ μὴ περισπῶνται οἱ ἐν αὐτῇ πρὸς τοὺς ἐπερχομένους.*

[1] Scribendum censeo *πλείω*; v. app.-m!

CONSTITUTIO IX.

ἐξπλήκτους ἤγουν ἐπὶ τούτῳ μόνῳ ὄντας, τοὺς καλλίω
καὶ † πλείους, ποιεῖν ἐκ περισσοῦ κατὰ τῶν τεσσάρων
μερῶν τῆς διφαλαγγίας, ὡς ὁ τόπος παραδέχεται, παρα-
κολουθοῦντας καὶ ἀποσοβοῦντας τοὺς βουλο|μένους, ὡς [p. 109. M.]
εἰκός, ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἐπέρχεσθαι καὶ διαταράσσειν
αὐτήν, ἵνα ἀδιάσπαστος καὶ ἀσύγχυτος ἡ πρὸς παρα-
φυλακὴν τοῦ τούλδου καὶ τῆς πραίδας τάξις φυλάττη-
ται καὶ μὴ δὲ περισπῶνται οἱ ἐν αὐτῇ διὰ τοὺς ἐπερ-

ἐπιφερομένους, τοὺς καλλίονας καὶ πλείονας habent **AP₁V** || **2735.** *ἐξπλήκτους* (= explicitos; cf. *Psaltes* p. 36, n.) **Meursii codex,** *ἐξαπλήκτους* (cf. *Psaltes* p. 9) **M,** *ἐξαπλήκτους* **W**; sed cff. XIII, 12, XVII, 23, 53, 63, 65, 71. (Mgn.) || **2736.** *πλείους* **MW**; ad *καλλίω* et **πλείω* sc. *ὄντας* cf. *Psaltes* p. 160; || *ποιεῖν ἐκ περισσοῦ* omm. **AP₁V** || **2737. 2738.** *παρακαλουθοῦντας* **V** || **2738.** *ἀπαντῶντας* **AP₁V** || **2740.** *ἀσύγχυτος*] *ἀτάραχος* **AP₁V** || *ἡ* om. **M,** *ἢ* **A** || **2741.** *τόλδου* **MW** || *πραῖδας* **M,** *πραιδας* **W** || **2741. 2742.** *φυλάττεται* **MW** || **2742.** *μηδὲ* **AP₁V,** *μηδε* **W.**

καλλίονας καὶ περισσοτέρους, καὶ ποιῇς αὐτοὺς ἀκολουθεῖν ἐκ περισσοῦ ἔξωθεν τῶν δύο παραταγῶν εἰς τὰ τέσσαρα μέρη, ὡς ὁ τόπος παραδέχεται, ἵνα ἀποδιώκωσι τοὺς ἐχθρούς, ἂν ἄρα καὶ ἐπέλθωσι, πρὸς τὸ μὴ ἐμφῦραι ἤγουν συγχῦσαι καὶ ταράξαι τὰς τοιαύτας δύο παραταγάς (ὀφείλουσι γὰρ περιπατεῖν ἀδιάκοποι καὶ ἀτάραχοι)· φυλάττουσι γὰρ τὸ

716. *κάλλωνας* tentavit Meursius a Ducangeio refutatus || 718. *ἂν γὰρ καὶ ἄρα* p || *ἐμφύραι* et *συγχύσαι* C p.

πῶς γὰρ ἅπαντα πραχθήσεται τοῖς εἰς τὴν διφαλαγγίαν τασσομένοις καὶ τὴν πραῖδαν *μετὰ τάξεως φυλάττειν, καὶ τοῖς ἐπερχομένοις, ὡς εἰκός, τῶν ἐχθρῶν ἁρμόζεσθαι; καὶ διὰ τοῦτο ἐκ περισσοῦ δεῖ ἔξωθεν τῆς διφαλαγγίας ἔχειν κατὰ τῶν τεσσάρων μερῶν καὶ κατεξαίρετον ὄπισθεν τῆς τάξεως ⟨τοὺς κρείττονας⟩ ἀφορίζεσθαι. οὕτω γὰρ ἄν τις δυνήσεται [1] ἐν παντὶ καιρῷ τοὺς δυσκόλους εὐκόλως διαβαίνειν τόπους. τοὺς μέντοι ἵππους τῶν ἀποβαινόντων καὶ

[1] Sic etiam Rec. Ambrosiana; sed *malim* ὁ ἀντὶς (= ex adverso hostium stans) hic et apud Leonem.

CONSTITUTIO IX.

χομένους. οὐ γὰρ δυνατὸν τοὺς εἰς τὴν διφαλαγγίαν τασσομένους καὶ τὴν πραῖδαν μετα τάξεως φυλάττειν, καὶ τοῖς, ὡς εἰκός, ἐπερχομένοις τῶν ἐχθρῶν ἁρμόζεσθαι. διὰ τοῦτο ἐκ περισσοῦ δεῖ ἔξωθεν τῆς διφαλαγγίας ἔχειν κατὰ τῶν τεσσάρων μερῶν καὶ κατεξαίρετον ὄπισθεν τοὺς κρείττονας ἀφορίζεσθαι. οὕτως γὰρ ἄν τις δυνήσεται ἐν παντὶ καιρῷ τοὺς δυσκόλους καὶ τραχεῖς τόπους διαβαίνειν εὐκόλως.

2743. τὴν omm. **P_1 V** || **2744.** πραίδαν **P_1 V** || **2745.** τοὺς . . . . ἐπερχομένους **A P_1 V** || ἁρμόζεσθαι] ἀπαντᾶν **A P_1 V** || **2746.** ἐκ περισσοῦ δεῖ] χρὴ ἐκ περισσοῦ **A P_1 V.**

τοῦλδον καὶ τὴν πραῖδαν, οὐ δύνανται δὲ οἱ παρατασσόμενοι εἰς τὰς αὐτὰς δύο παραταγὰς φυλάττειν καὶ τὸ τοῦλδον καὶ τὴν πραῖδαν μετὰ τάξεως καὶ ἀπαντᾶν καὶ πρὸς τοὺς ἐπερχομένους ἐχθρούς. διὰ τοῦτο ἁρμόζει ἀκολουθεῖν ἐκ περισσοῦ τινας εἰς τὰ τέσσαρα μέρη ἔξωθεν τῶν δύο παραταγῶν, κατεξαίρετον δέ, ἵνα χωρίζῃς ὀπίσω τοὺς κρείττονας. οὕτω γὰρ δύναταί τις πάντοτε καὶ εἰς χειμῶνα καὶ εἰς θέρος τοὺς δυσκόλους καὶ τραχεῖς τόπους εὐκόλως διαβαίνειν.

722—723. Verba **διὰ τοῦτο . . . . παραταγῶν** in C p post **διαβαίνειν** (725) et ante (717) **ἵνα ἀποδιώκωσι** exhibentur || **τινὰς** C || 723. **κατ᾽ ἐξαίρετον** p.

*πεζευόντων στρατιωτῶν, ἐὰν πεζοὶ οὐ σύνεισι στρατιῶται, μὴ πλησίον τῶν πεζευόντων ἔχειν, ἀλλ' ἐν μέσῳ τόπῳ αὐτοὺς ἀσφαλῶς ἄγεσθαι, ὥστε μή, ὡς εἰκός, ἀλόγου δειλίας *γενομένης, ταρασσομένους τοὺς πεζεύοντας καὶ πλησίον αὐτῶν τούτους εὑρίσκοντας προχείρως ἐπιλαμβανομένους τῶν ἵππων καταλιμπάνειν τὴν τάξιν καὶ ἐντεῦθεν βλάβην γίνεσθαι.*

CONSTITUTIO IX.

49. *Τοὺς δὲ ἵππους τῶν ἀποβαινόντων καὶ πεζευόντων στρατιωτῶν, ἐὰν πεζοὶ οὐ σύνεισι στρατιῶται, μὴ πλησίον τῶν πεζευόντων ἔχε, ἀλλὰ ἐν μέσῳ τόπῳ αὐτοὺς ἀσφαλῶς ἄγε, ὥστε μή, ὡς εἰκός, παραλόγου δειλίας γενομένης, ταρασσόμενοι οἱ πεζεύοντες, ἐὰν πλησίον αὐτοὺς εὕρωσι, προχείρως ἐπιλαμβανόμενοι τῶν ἵππων καταλιμπάνωσι τὴν τάξιν καὶ ἐντεῦθεν βλάβη μεγίστη γίνεται.* 48.

2751. §. 49.] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" c. XLIX, 6: *τότε γὰρ δὴ τῶν ἵππων ἀποβάντας ἅπαντας, τούτους μὲν τῷ τούλδῳ συναναμῖξαι χρὴ καὶ μὴ ἐγγὺς ἔχειν, ἵνα μὴ φόβου καὶ συγχύσεώς τινος ἐπιγινομένης τὴν τάξιν οἱ πλεῖστοι λύσωσι, τῶν ἵππων ἕκαστος ἐκεῖθεν ὄντων ἐπιβαίνειν ἐπιχειροῦντες.* || **2752.** *σύνεισι* **MW**, *συνυπάρχουσι* **P_1V**, *συνυπάρχωσι* **A** || **2753.** *ἀλλ'* **P_1V** || **2753. 2754.** *ἀσφαλῶς αὐτοὺς* **P_1V** || **2755—2757.** Pro *ταρασσόμενοι . . . . . καταλιμπάνωσι* **AP_1V** habent *πλησίον ἔχοντες τοὺς ἵππους αὐτῶν, οἱ πεζεύοντες ἐπιβαίνοντες αὐτῶν καταλιμπάνωσι* || **2756.** *εὕρωσιν* **W** || **2757.** *καταλιμπάνουσι* **MW**; ad *ὥστε* cum coniunct. cff. XVII 65. XIX 67, XX 37; ad XIV 17 et XX 35 (Mgn.) cf. Praef. || **2758.** *γίνηται* **V.**

49. *τὰ δὲ ἱππάρια τῶν ἀποκαταβαινόντων καὶ πεζευόντων στρατιωτῶν μὴ ἔχῃς πλησίον αὐτῶν, ἂν ἄρα καὶ ἄλλοι πεζοὶ στρατιῶται τὸ σύνολον ⟨ἀπ⟩ῶσιν, ἀλλὰ ποίησον μετὰ τὸ περιπατεῖν εἰς τὸ μέσον μετ' ἀσφαλείας, ἵνα μὴ γένηται ἴσως δειλία εἰς τοὺς ἀποκαταβαίνοντας ἐξ αὐτῶν στρατιώτας καὶ εὕρωσιν ἐξ ἑτοίμου τὰ ἱππάρια αὐτῶν καὶ καβαλλικεύσωσι καὶ καταλίπωσι τὰς παραταγάς, ὅπέρ ἐστιν εἰς μεγάλην βλάβην.*

727. *ὦσιν* C p || 729. *ἐξετοίμου* C || 729. 730. *καβαλικεύσαι* C || 730. *ὅπερ ἐστὶν* C.

3. *Εἰ δὲ συμβῇ αἰχμαλωσίαν αὐτοὺς ἢ πραῖδαν ἐπιφέρεσθαι ⟨καὶ⟩[1] εἴτε καθ᾽ ἑνὸς μέρους συμβῇ ἐπιφαίνεσθαι τοὺς ἐχθρούς, εἴτε κατὰ τῶν δύο, ἔνθα ἡ πάροδος γίνεται, τοὺς αἰχμαλώτους δεῖ δεδεμένους ἐξωτέρω τῆς τάξεως παράγειν καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν ὡσανεὶ σκουτεύεσθαι, ἵνα αὐτῶν φειδόμενοι οἱ ἐχθροὶ μὴ ἐπιτηδεύωσιν ἀκοντίζειν, εἰ δὲ καὶ ἀκοντίσωσιν,*[2] *αὐτοὺς μᾶλλον ἀφανίζουσι καὶ*

[1] Cf. Kühner-Gerth II. 301. [2] Sic etiam Rec. Ambrosiana.

CONSTITUTIO IX.

49. 50. *Εἰ δὲ συμβῇ αἰχμαλωσίαν αὐτοὺς ἢ πραῖδαν ἐπιφέρεσθαι καὶ μέλλουσιν οἱ ἐχθροὶ ἐπιτηδεύειν ταῦτα, δέον ἢ κατὰ τοῦ ἑνὸς μέρους, ἢ κατὰ τῶν δύο, ἔνθα ἡ πάροδος γίνεται, τοὺς αἰχμαλώτους δεδεμένους ἐξωτέρω τῆς τάξεως παράγειν καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν ὡσανεὶ σκουτεύεσθαι, ἵνα αὐτῶν φειδόμενοι οἱ ἐχθροὶ μὴ ἐπιτηδεύωσιν ἀκοντίζειν, εἰ δὲ καὶ ἀκοντίσωσιν, αὐτοὺς μᾶλλον ἀφανίζουσι καὶ μὴ τὸν στρατιώτην.*

2759. *πραιδαν* **W**, *πραίδαν* **AP_1V** || **2760.** Pro *μέλλουσιν . . . . ταῦτα* **AP_1V** habent: *συμβῇ τοὺς ἐχθροὺς ἐπιτίθεσθαι κατ᾽ αὐτῶν* || **2760—2761.** *δέον ταῦτα* **MW**; ordinem inverti || **2762.** *ἔφοδος* **AP_1V** || *τοὺς αἰχμαλώτους* **AP_1V** post **(2761.)** *δέον* inserunt || **2762. 2763.** *ἐξοτέρω* **P_1** || **2764. 2765.** *ἐπιτηδεύουσιν* **MW** || *ἐπιτ. ἀκοντ.*] *ἀκοντίζωσιν ἢ τοξεύωσιν* **AP_1V** || **2765.** *ἀκοντίζουσιν* **AP_1V** || **2766.** *ἀφανίζουσιν* **A**, *ἀφανίζωσι* **WP_1V.**

50. *ἂν δ᾽ ἔχῃ ὁ στρατὸς αἰχμαλωσίαν ἢ πραῖδαν καὶ μέλλωσιν ἐπιτηδεύειν οἱ ἐχθροὶ*
c. 1248 **Lami.** *κατ᾽ αὐτῶν, ἵνα τὰ μὲν ἄλλα ποιῇς, καθὼς ||| εἴρηται, τοὺς δὲ αἰχμαλώτους ἔχῃς δεδεμένους ἢ εἰς τὸ ἓν μέρος, ἢ εἰς τὰ δύο, ὅπου ἐπεξέρχονται οἱ ἐχθροί, πλὴν ἵνα περιπατῶσι παρέξω τῆς παραταγῆς πρὸς τὸ φυλάττεσθαι καὶ ὡσανεὶ σκουτεύεσθαι ὑπ᾽ αὐτῶν τὴν*
fol. 14r *παραταγήν. φειδόμενοι γὰρ | οἱ ἐχθροὶ διὰ τοὺς αἰχμα||λώτους αὐτῶν οὔτε τοξεύουσιν,*
p. 36. **Meurs.** *οὔτε ῥιπταρίζουσιν εἰς τὴν παραταγήν, ἂν δὲ καὶ ποιήσωσι τοῦτο, ἀφανίζουσι μᾶλλον τοὺς ἰδίους αὐτῶν αἰχμαλώτους καὶ οὐχὶ τοὺς στρατιώτας.*

731. *δὲ* p || 732. *δ᾽* C || 733. *ἐπέρχονται* C || 734. *οἱονεὶ σκουτεύεσθαι* p.

μὴ τὸν στρατιώτην. εἰ δὲ ἄρα ἐν ἀνάγκῃ, ὡς εἰκός, καὶ περιστάσει ἀδοκήτῳ ἐν τῇ ἐξόδῳ ὁ στρατὸς γένηται καὶ ἐν στενώμασι καταληφθῇ καὶ οὐκ ἔστιν ἀκινδύνως τὴν ἀναχώρησιν ἐκεῖθεν ποιήσασθαι, κρεῖττόν ἐστιν ἐκ συμφώνου ἢ μέρος τῆς πραίδας, ἢ πᾶσαν παραχωρεῖν τοῖς ἐχθροῖς καὶ ἀβλαβῶς ἐξέρχεσθαι, ἤπερ δι᾽ αὐτὴν κιν-

CONSTITUTIO IX.

51. | *Εἰ δὲ ἄρα ἐν ἀνάγκῃ, ὡς εἰκός, καὶ περιστάσει* 50. [p. 110. M.] *ἀδοκήτῳ ὁ στρατὸς γένηται καὶ ἐν στενώμασι καταληφθῇ καὶ οὐκ ἔστιν ἀκινδύνως τὴν ἀναχώρησιν ἐκεῖθεν ποιήσασθαι, τότε κρεῖττόν ἐστιν ἐκ συμφώνου ἢ μέρος τῆς πραίδας, ἢ πᾶσαν παραχωρεῖν τοῖς ἐχθροῖς καὶ ἀβλαβῶς ἐξέρχεσθαι, ἀλλὰ μὴ δι᾽ αὐτὴν κινδυνεύειν.*

2767—2778. §§. 51—53.] Cff. „*Ined. Tact. Leonis*" XXIII, 4: *Καὶ πολεμίων μὲν ἐν ταῖς δυσχωρίαις μὴ ὄντων οὐδεὶς λοιπὸν λόγος, τούτων δὲ αὐτὰς προκαταλαμβανόντων πρέσβεις καταπέμπειν ἀνάγκη ἐπὶ τῷ τὸν στρατὸν μὲν τῆς λείας ἁπάσης ⟨μέρος⟩ παραχωρῆσαι, τούτοις δ᾽ αὖθις ἄνετον αὐτῷ τὴν πάροδον παρασχεῖν, σκληρῶν δὲ αὐτῶν ὄντων καὶ ἀσυμβάτων καὶ τὰς εἰρημένας μὴ προσιεμένων συνθήκας τὸ σύνολον, τότε δὴ τότε πᾶσι τρόποις πρὸς πόλεμον τὸν στρατηγὸν παρασκευάζεσθαι χρὴ καὶ τὴν ἐντεῦθεν λοιπὸν σωτηρίαν ἐπιζητεῖν· διὸ τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἅπαντας ἀφειδῶς τηνικαῦτα κτεινέτω καὶ πρὸς τούτοις τὴν ἐπιφερομένην ἅπασαν λείαν ὁλοσχερῶς κεραϊζέτω καὶ ἀφανισμῷ τελείῳ παραδιδότω . . . . δεῖ μέντοι μὴ ἐν ταῖς δυσχωρίαις τὸν πόλεμον συγκροτεῖν καὶ τὴν πάροδον ὁλοσχερῶς τὸν στρατηγὸν βιάζεσθαι.* || **2767.** *ἄρα* omm. **A P$_1$ V**, *ἆρα* **M**, *ἀρα* **W** || **2768.** *ἀπροσδοκήτῳ* **A P$_1$ V** || *στρατηγὸς* **P$_1$ V** || *καταλειφθῇ* **A**, *καταλιφθῇ* **P$_1$ V** || **2769.** *ἐκεῖθεν* omm. **A P$_1$ V** || **2770.** *κρεῖττον ἐστὶν* **M W P$_1$ V** || **2771.** *πραῖδας* **M**, *πραιδας* **W**.

51. *ἂν δὲ κρατηθῇ εἰς τὰ στενώματα ὁ στρατὸς καὶ ἐμπέσῃ εἰς ἀνάγκην καὶ περίστασιν ἀνέλπιστον καὶ οὐ δύναται χωρὶς κινδύνου διαβῆναι, τότε κρεῖττόν ἐστιν, ἵνα συμφωνῇ πρὸς τοὺς ἐχθρούς καὶ ἢ μέρος τῆς πραίδας, ἢ καὶ ὅλην αὐτὴν ἵνα ἀποστρέφῃ, καὶ μὴ κινδυνεύῃ δι᾽ αὐτήν, ἀλλὰ διαβαίνῃ μᾶλλον ἀβλαβῶς.*

739. *κρεῖττον ἐστὶν* C p || 740. *ἀντιστρέφῃ* C.

*δυνεύειν. εἰ δὲ μηδὲ οὕτως συμβιβασθῆναι βούλονται, *διαχρῆσθαι τούτους ἐπ' ὄψεσι τῶν ἐχθρῶν καὶ ἢ ἐπιμένειν τῇ χώρᾳ αὐτῶν καὶ λυμαίνεσθαι αὐτὴν ἀφειδῶς, ἤ, ὡς δυνατόν ἐστιν, ἑαυτοὺς μετὰ τάξεως περισώζειν καὶ τῆς ἐξόδου φροντίζειν. καὶ *παντοῖος τῷ στρατηγῷ σκοπὸς ἔστω ἐν τοῖς τοιούτοις στενώμασι καὶ μάλιστα ἐπὶ πολὺ διάστημα κρατοῦσι μὴ ἐπιτηδεύειν βιάζεσθαι τὴν πάρο-*

CONSTITUTIO IX.

c. 781. *51.* **52.** ‖ *Εἰ δὲ μη⟨δὲ⟩ οὕτως συμβιβασθῆναι βούλονται, διαχρῆσθαι τούτους ἐπ' ὄψεσι τῶν ἐχθρῶν καὶ ἢ ἐπιμένειν τῇ χώρᾳ αὐτῶν καὶ λυμαίνεσθαι αὐτὴν ἀφειδῶς, ἤ, ὡς δυνατόν ἐστιν, ἑαυτοὺς μετὰ τάξεως περισώζειν καὶ τῆς ἐξελεύσεως φροντίζειν.*

52. **53.** *Καὶ παντοῖός σοι, ὦ στρατηγέ, σκοπὸς ἔστω ἐν τοῖς τοιούτοις στενώμασι καὶ μάλιστα τοῖς ἐπὶ πολὺ διάστημα κρατοῦσι μὴ ἐπιτηδεύειν βιάζεσθαι στρατοῦ*

2773. *μὴ* **codd.** ‖ *οὕτω* **M** ‖ *βούλωνται* **MW** ‖ **2774.** *διαχρ.—ἐχθρῶν*] *φονεύειν αὐτοὺς βλεπόντων τῶν ἐχθρῶν* **A P₁ V** ‖ **2775.** *λυμαίνεσθαι*] *ἀφανίζειν* **A P₁ V** ‖ **2776.** *αὐτοὺς* **P₁ V** ‖ **2777.** *ἐξελάσεως* **P₁ V** ‖ **2778.** Verba *καὶ . . . . στρατηγέ* omm. **A P₁ V** ‖ *παντοῖος σοι* **MW** ‖ *σκοπὸς δέ σοι* **A P₁ V** ‖ **2778—2779.** *ἐν στενώμασι τοιούτοις* **P₁ V** ‖ **2779.** *στενώμασιν* **W** ‖ *ἐπιπολὺ* **M P₁ V,** *επιπολὺ* **W** ‖ **2780.** *κρατοῦσιν* **W A** ‖ **2780—2781.** Pro *μὴ ἐπιτ.—πάροδον* **A P₁ V** exhibent:

52. *ἂν δὲ οὐ θέλωσιν οἱ ἐχθροὶ συμβιβασθῆναι οὕτως περὶ τῆς πραίδας, τότε ἵνα φονεύῃ ὁ στρατὸς τοὺς αἰχμαλώτους, ὡς ἔτι βλέπωσιν οἱ ἐχθροί, καὶ ἀπὸ τότε ἢ ἵνα ἐπιμένῃ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν καὶ καταβλάπτῃ αὐτὴν ἀφειδῶς ἤγουν ἀνηλεῶς, ἤ, ὡς δύναται, ἵνα περισώζῃ ἑαυτὸν μετὰ συντάξεως καὶ φροντίζῃ περὶ τῆς ἐξελεύσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν ἰδίαν γῆν.*

53. *καὶ ἔχε σκοπόν, ὦ στρατηγέ, παντὶ τρόπῳ εἰς τὰ τοιαῦτα ⟨στενώματα⟩, κατεξαίρετον εἰς τὰ κρατοῦντα πολὺ διάστημα πρὸς τὸ μὴ ἐπιτηδεύειν καὶ βιάζεσθαι, ἵνα διαβιβάζῃς ἐκεῖ τὸν στρατὸν ἐξαιρέτως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους διὰ τὰ περισσότερα*

743. *βλέπουσιν* C ‖ 745. *περισώζῃ* C p; sed cf. 222. ‖ 747. *στενώματα* inserui ‖ 747. 748. *κατ' ἐξαίρετον* p ‖ 748. *καὶ* superfluum? ‖ 749. *στρατὸν*] *καιρὸν* C p.

δον — ἐξαιρέτως ἐν καιρῷ θέρους — διὰ τὴν τῆς ὕλης δασύτητα πολεμίων ἐνοχλούντων, πρὶν ἂν ἢ αὐτοὶ ἀποσοβηθῶσι φαινόμενοι, ἢ ὑψηλότεροι τόποι τῆς παρόδου ὑπὸ τοῦ στρατοῦ προκαταληφθῶσιν.

Urbicii XII, 8, 19: ***Πῶς δεῖ τὰς πορείας ποιεῖσθαι ἐχθρῶν ἐγγιζόντων;*** 1. *Ὥστε καὶ ὄπισθεν καὶ ἔμπροσθεν καβαλλαρίους εἶναι πρὸς σκούλκαν καὶ περαιτέρω τῆς σκούλκας μηδένα*

CONSTITUTIO IX.

πάροδον — ἐξαιρέτως ἐν καιρῷ θέρους — διὰ τὴν τῆς ὕλης δασύτητα πολεμίων μάλιστα ἐνοχλούντων, πρὶν ἂν ἢ αὐτοὶ ἀποσοβηθῶσι φαινόμενοι, ἢ ὑψηλότεροι τόποι τῆς παρόδου ὑπὸ τοῦ στρατοῦ προκαταληφθῶσιν.
54. *Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς καβαλλαρικῆς ἐκστρα- 53.*
τείας. ἐπὶ δὲ τῆς πεζικῆς ὁδοιπορίας εἰς μὲν ἐπιπέδους τόπους δέον σε καὶ ὄπισθεν αὐτῶν καὶ ἔμπροσθεν καβαλλαρίους καθιστᾶν εἰς βίγλαν καὶ ἐξωτέρω τῆς
βίγλας μηδένα τῶν πεζῶν φαίνεσθαι. τὰ δὲ ἄπλικτα ἐκ 54.

μὴ διαβιβάζειν τὸν στρατόν || **2783.** Pro *ἀποσοβηθῶσι φαινόμενοι* **AP$_1$V** *οἱ φαινόμενοι πολέμιοι ἀποδιωχθῶσιν* habent || **2784.** *προκαταληφθῶσι* **M**, *προκατακρατηθῶσιν* **AP$_1$V** || **2786.** *ἐπιπέδους*] *ὁμαλοὺς* **AP$_1$V** || **2788.** *καβαλαρίους* **W** || *βίγλας* **WAP$_1$V** || **2789.** Verbis *τὰ δὲ* § incipit in **M** sicut in ceteris codd.; sed v. infra! || *ἄπλικτα* **M**, *απλικτα* **W**, *ἄπληκτα* **A**, *ἀπλῆκτα* **P$_1$V.**

δάση καὶ μάλιστα, ὅτε ἐνοχλοῦσιν οἱ ἐχθροί. καὶ γὰρ πρῶτον ὀφείλουσι διώκεσθαι οἱ πολέμιοι πρὸς τὸ μὴ φαίνεσθαι αὐτούς, ἤ, ἂν ὦσιν ὑψηλότεροι τόποι εἰς τὰ τοιαῦτα στενώματα, ἵνα προαποστέλλῃς ⟨στρατὸν⟩ καὶ κρατῇς αὐτούς, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, καὶ τότε διαβαίνῃ ὁ στρατός.

54. *καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ὁδοῦ τῶν καβαλλαρίων. πρὸς δὲ τοὺς πεζούς, ὅταν περιπατῶσιν εἰς στενοὺς τόπους, ἵνα ἀφορίζῃς καβαλλαρίους καὶ ὄπισθεν αὐτῶν καὶ ἔμπροσθεν*

752. **προαποστείλῃς** p || **στρατὸν** inserui.

τῶν πεζῶν φαίνεσθαι. τὰ δὲ ἄπληκτα ἐκ τοῦ πλησίον γίνεσθαι, ἵνα μὴ κοποῦνται οἱ πεζοὶ πολὺ περιπατοῦντες διάστημα.

2. *Ὥστε τὰς ἁμάξας κατὰ τὰ μέρη τῆς παρατάξεως περιπατεῖν, εἴτε ἐν ὀρδίνῳ, εἴτε ἐν παρατάξει πρὸς τὸν τόπον πρῶτον τοῦ δεξιοῦ κέρατος, εἶτα τοῦ ἀριστεροῦ, μετ᾽ αὐτὰς τοῦ μέσου ἀριστεροῦ καὶ τότε τοῦ *μέσου δεξιοῦ· καὶ μὴ χύδην καὶ ἀναμεμιγμένως.*

3. *Ὥστε, ἐὰν οἱ ἐχθροὶ πλησίον εἰσίν, τὰ ὅπλα αὐτῶν βαστά-*

CONSTITUTIO IX.

τοῦ πλησίον γίνεσθαι, ἵνα μὴ κοποῦνται οἱ πεζοὶ περιπατοῦντες πολὺ διάστημα.

[p. 110. M.] 55. 55. | *Τὰς δὲ μετὰ τῶν πεζῶν ἁμάξας κατὰ τὰ μέρη τῆς παρατάξεως περιπατεῖν δέον, εἴτε ἐν ὀρδίνῳ, εἴτε ἐν παρατάξει, πρὸς τὸν τόπον πρῶτον τοῦ δεξιοῦ κέρατος, εἶτα τοῦ ἀριστεροῦ, μετ᾽ ἐκείνας δὲ τοῦ μέσου ἀριστεροῦ καὶ τότε τοῦ μέσου δεξιοῦ· καὶ μὴ πεφυρμέναι καὶ ἀναμεμιγμέναι περιπατοῦσιν.*

56. 56. *Ἐὰν δὲ οἱ ἐχθροὶ πλησίον εἰσίν, δέον τοὺς ὁπλί-*

2790. *σκοποῦνται* **M W** || **2792.** Paragraphus non distinguitur in **M** || *τὰ* omm. **A P_1 V** || **2795.** *μετ᾽ ἐκείνους* **A P_1 V** || **2796.** Verbis *τοῦ μέσου δεξιοῦ* finitur fol. 77v in **W**; folium 78r verbis *μέρη ἴσως* (IX, 59) incipit; excidit itaque unum folium || **2796—2797.** *μη πεφυρμέναι* **P_1 V** || **2797.** *περιπατῶσιν* **A P_1**, *περὶ πατῶσιν* **V** || **2798.** *ὦσιν* **P_1 V.**

πρὸς τὸ εἶναι βίγλας, καὶ παρέξω τῆς βίγλης ἵνα μηδεὶς ἐκ τῶν πεζῶν φαίνηται. τὰ δὲ ἄπληκτα ἵνα ποιῇς ἐγγύτερα πρὸς τὸ μὴ κοπιᾶν τοὺς πεζοὺς περιπατοῦντας πολὺ διάστημα.

p. 37. **Meurs.** 55. *αἱ δὲ μετὰ* || *τῶν πεζῶν ἅμαξαι ἵνα περιπατῶσι, καθὼς περιπατοῦσι τὰ μέρη τῆς παραταγῆς, εἴτε ὀρδίνου, εἴτε μετὰ παρατάξεως πρὸς τὸν τόπον, πλὴν ἵνα μὴ περιπατῶσι πεφυρμέναι καὶ ἀναμεμιγμένως, ἀλλὰ πρῶτον αἱ τοῦ δεξιοῦ κέρατος καὶ κατόπισθεν*
fol. 14v *τοῦ ἀριστεροῦ, εἶτα τοῦ μέσου ἀριστεροῦ καὶ τότε τοῦ μέσου | δεξιοῦ.*

56. *ἂν δὲ ὦσιν οἱ ἐχθροὶ πλησίον, ἁρμόζει τοὺς σκουταράτους ἕνα ἕκαστον βαστάζειν*

756. *καὶ* om. p || 759. *εἴτε ὀρδίνου*] conferas XI, 17; *εἴτε μετ᾽ ὀρδίνου* Meursius voluit || 760. *χοάτους* p.

ζοντας τοὺς ὁπλίτας περιπατεῖν καὶ μὴ εἰς τὰς ἁμάξας *ταῦτα καταλιμπάνειν, ἵνα ὦσιν ἕτοιμοι πρὸς τὴν μάχην.

4. Ὥστε ἐν τοῖς ἀναγκαίοις καιροῖς, καθὼς ἐν τῇ παρατάξει τάττονται, οὕτως τάγμα τάγμα περιπατεῖν καὶ μὴ συγκεχυμένως ἢ διεσπασμένως, ἵνα, εἰ γένηται χρεία τοῦ παρατάξασθαι, ἑτοίμως πρὸς τοῦτο καταστῶσιν.

5. Ὥστε, ἐὰν πολλοί εἰσιν οἱ τῶν ἐχθρῶν καβαλλάριοι, ἐγγιζόντων αὐτῶν τῷ στρατῷ μὴ ἐπιτηδεύειν συνεχῶς τὰ ἄπληκτα

CONSTITUTIO IX.

ταῖς ἕκαστον τὰ ὅπλα αὐτοῦ βαστάζοντα περιπατεῖν καὶ μὴ εἰς τὰς ἁμάξας ταῦτα καταλιμπάνειν, ἵνα ὦσιν ἕτοιμοι πρὸς τὴν μάχην. ἐν δὲ τοῖς ἀναγκαίοις καιροῖς, καθὼς ἐν τῇ παρατάξει τάττονται τὰ τάγματα, οὕτως αὐτὰ δεῖ περιπατεῖν καὶ μὴ συγκεχυμένως ἢ διασπασμένως, ἵνα, ἐὰν γένηται χρεία τοῦ παρατάξασθαι, ἑτοίμως εἰς τοῦτο καταστῶσιν.

57. Ἐὰν δὲ πολλοί εἰσιν οἱ τῶν ἐχθρῶν καβαλλάριοι, 57.
ἐγγιζόντων αὐτῶν τῷ στρατῷ μὴ ἐπιτηδεύειν συνεχῶς

2801. ἕτοιμα videtur esse in **P_1 V** || **2804.** *διασπασμένως* omnes codd.; cf. *Psaltes* p. 201., sed etiam ad vss. **1208.** et **2841.** app. || **2805.** *καθιστῶσιν* **M** || **2806.** *πολλοὶ εἰσὶν* **M,** *πολλοὶ ὦσιν* **P_1 V** || **2807.** *αὐτῷ* **A.**

τὰ ἅρματα αὐτοῦ καὶ περιπατεῖν πρὸς τὸ εἶναι εἰς τὸν πόλεμον ἑτοίμους καὶ μὴ καταλιμπάνειν αὐτὰ εἰς τὰς ἁμάξας. εἰς δὲ τὸν καιρόν, ὅταν ὑποπτεύῃς πολεμίους, οὐκ ὀφείλουσι περιπατεῖν τὰ τάγματα οὔτε ἀναμεμιγμένα καὶ ὡς φθάσουσιν, οὔτε πάλιν διακεκομμένα, ἀλλ' οὕτως, ἵνα περιπατῶσιν ὡς παρατάσσονται εἰς τὴν παραταγήν, ἵνα, ἂν γένηται χρεία τοῦ παρατάξαι, εὑρεθῶσιν ἕτοιμοι εἰς τοῦτο.

57. *ἂν δὲ πολλοὶ ὦσιν οἱ καβαλλάριοι τῶν πολεμίων, ὅταν πλησιάζωσιν εἰς τὸν στρατόν, μὴ ἐναλλάσσῃς πυκνὰ τὰ ἄπληκτα, μηδὲ περιπατῇς καθ' ἡμέραν, ὅτε μέλλει*

763. *ἅρματα* C || 764. *πολεμίους*] syll. *ους* quasi omnino evanuit in C || 765. *φθάνουσιν* p || 766. *ἀλλὰ* C || 769. *ἐναλάσσῃς* C p || *καθημέραν* C.

ἀλλάσσειν ἢ τὰς ὁδοιπορίας ποιεῖσθαι πρὸ τῆς τοῦ πολέμου ἐκβάσεως, ἀλλὰ πρὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν προκαταλαμβάνειν τὸν τόπον, ἔνθα ἡ συμβολὴ μέλλει γίνεσθαι, κἀκεῖσε ἀσφαλῶς ἀπληκεύειν.

20. *Πῶς δεῖ τοὺς πεζοὺς εἰς δασεῖς καὶ δυσβάτους καὶ στενοὺς τόπους πορεύεσθαι;*

1. *Τοὺς ἐν ὕλαις δασείαις καὶ δυσβάτοις καὶ στενοῖς τόποις ἐλπίζοντας κατ᾽ ἐχθρῶν τὰς ἐγχειρήσεις ποιεῖσθαι, καὶ κατεξαίρετον Σκλάβων ἢ Ἀντῶν, εὐσταλεῖς εἶναι δεῖ καὶ μηδὲ πολλοὺς καβαλλαρίους ἔχειν, μήτε δὲ ἁμάξαις κεχρῆσθαι ἢ τούλδῳ πολλῷ*

CONSTITUTIO IX.

τὰ ἄπλικτα ἀλλάσσειν ἢ τὰς ὁδοιπορίας ποιεῖσθαι πρὸ τῆς τοῦ πολέμου ἐκβάσεως, ἀλλὰ πρὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν προκαταλαμβάνειν τὸν τόπον, ἔνθα ἡ συμβολὴ μέλλει γίνεσθαι, κἀκεῖσε ἀσφαλῶς ἀπλικεύειν.

58. 58. *Ἐὰν δὲ μέλλῃς ἔφοδον ποιεῖν κατὰ χώρας ἐχθρῶν μετὰ πεζικοῦ στρατοῦ διὰ δασέων καὶ δυσβάτων καὶ στενῶν τόπων ἢ καὶ ἐν αὐτοῖς ἐγχειρήσεις κατ᾽ αὐτῶν ποιεῖσθαι, οὐ δεῖ σε πολλοὺς καβαλλαρίους ἔχειν, μήτε ἁμάξας ἔχειν ἢ τοῦλδον πολὺν ἢ ὅπλα πολλὰ ⟨καὶ βαρέα⟩,*

2808. *ἀπλίκτα* **M**, *ἀπλῆκτα* **A**, *ἀπλῆκτα* **P_1V** || *ἀλάσσειν* **P_1**, *ἀλάσσειν* **V** || **2809.** *ἐκτάσεως* **M** || ꝑ **P_1V** || ῃ **P_1V** || **2811.** *κἀκεῖσε* **A** (?), *κακεῖσε* **MP_1V** || *ἀπληκεύειν* **A**, *ἀπληκεύειν* **P_1V** || **2815.** *μήτε*] *οὔτε* **AP_1V** || **2816.** *ἔχειν* solus **M** habet || *πολύ* **Meursii codex** || *καὶ βαρέα* **ego** inserui.

γενέσθαι ὁ πόλεμος, ἀλλὰ πρὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν προλάμβανε καὶ ἀπέρχου εἰς τόπον, ὅπου μέλλει γίνεσθαι ἡ συμβολὴ τοῦ πολέμου, καὶ ἀπλήκευε ἐκεῖ μετ᾽ ἀσφαλείας.

58. *ἂν δὲ μέλλῃς ἐπέρχεσθαι κατά τινος χώρας ἐχθρῶν μετὰ πεζικοῦ στρατοῦ καὶ*
c. 1249 **Lami.** *διαβαίνειν εἰς ||| δάση καὶ δυσκόλους καὶ στενοὺς τόπους ἢ καὶ ἂν μέλλῃς καὶ εἰς τὰς τοιαύτας δυσκολίας πολεμεῖν τοὺς ἐχθρούς, μὴ ἔχε πολλοὺς καβαλλαρίους, μηδὲ ἁμάξας,*

770. *γένεσθαι* (?) p || 771. *γενέσθαι* C || 772. *ἐπάρχεσθαι* p || 773. *ἢ* om. p, *καὶ* om. C || 774. *μὴ δὲ* C, item 775.

ἢ ὅπλοις βαρέσιν, οἷον ζάβαις ἢ κασσιδίοις, ἀλλὰ σκουταρίοις τοὺς μὲν σκουτάτους μείζοσι, κονταρίοις δὲ κοντοῖς καὶ μὴ καβαλλαρικοῖς, τοὺς δὲ ψιλοὺς σκουταρίοις μικροτέροις καὶ ἐλαφροτέροις, τοξοφαρέτροις, βηρύτταις, ἀκοντίοις μικροῖς Μαυρισκίοις[1] καὶ ὀλίγοις *μαρτζυβαρβούλοις. ἀξίνας δὲ πάντως περισσὰς χρὴ ἔχειν καὶ ἐν τοῖς νωτοφόροις ζῴοις ἐπιφέρεσθαι διὰ τὰς χρείας. τὴν δὲ πεζικὴν τῶν σκουτάτων τάξιν μηδ' ἐπ' εὐθείας ἤτοι ⟨κατὰ⟩

[1] *μαυρικίοις* **M**; sed cff. *Ἐρουλίσκια* p. 116, *Σκλαβινίσκια* p. 118.

CONSTITUTIO IX.

οἷον λωρίκια καὶ κασσίδας ἢ κλιβάνια ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλὰ σκουτάρια | μόνον ἔχειν τοὺς σκουτάτους μείζονα, [p. 112. M.] κοντάρια δὲ κοντὰ καὶ μὴ καβαλλαρικά, καὶ τὰ σπαθία καὶ τζικούρια, — τοὺς δὲ λεγομένους ψιλοὺς σκουτάρια μικρὰ καὶ ἐλαφρότερα, τοξοφάρετρα, ῥικτάρια, ἀκόντια μικρά, τζικούρια, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἐλαφρὸν καὶ χρήσιμον. ἀξίνας δὲ πάντως περισσὰς χρὴ ἔχειν καὶ ἐν τοῖς σαγμαρίοις ἐπιφέρεσθαι διὰ τὰς χρείας.

| 59. Τὴν δὲ πεζικὴν τῶν σκουτάτων τάξιν μηδὲ 59. c. 761.

2817. *ἢ* prius] *ἡ* **M** || *κλειβάνια* **M** || *τί* **M** || *τῶν* omm. **A P_1 V** || *τοιοῦτον* **A P_1 V** || **2818.** *μόνα* **A P_1 V** || **2819.** *καὶ μὴ καβαλλαρικὰ* *Scheffer* (p. 530.) inseruit || **2821.** *ῥηκτάρια* **M**, *ῥιπτάρια* **A P_1 V**; cf. vs. **1164.** || **2822.** Vocabulum *μικρὰ* in **A P_1 V** ad *τζικούρια* est relatum || **2823.** *χρὴ* omm. **P_1 V** || **2825.** *μήδε* **M**, *οὐδὲ* **A P_1 V**.

μηδὲ τοῦλδον πολύ, μηδὲ ἅρματα πολλὰ καὶ βαρέα, οἷον λωρίκια καὶ κασίδας καὶ κλιβάνια ἤ τι τοιοῦτον, ἀλλὰ σκουτάρια μόνα ἐχέτωσαν οἱ σκουταράτοι μεγαλώτερα, κοντάρια μικρὰ καὶ μὴ καβαλλαρικά, ἐχέτωσαν δὲ καὶ σπαθία καὶ τζικούρια. οἱ δὲ ψιλοὶ ἐχέτωσαν σκουτάρια μικρὰ καὶ ἐλαφρότερα, τοξοφάρετρα, || ῥιπτάρια, μεναύλια μικρά, τζικούρια καὶ εἴ p. 38. Meurs. *τι ἄλλο τοιοῦτον ἐλαφρόν ἐστι καὶ χρήσιμον. ἀξινάρια δὲ ἁρμόζει περισσὰ ἔχειν καὶ βαστάζειν καὶ εἰς τὰ σαγμάρια διὰ τὰς χρείας.*

59. *τὴν δὲ πεζικὴν παραταγὴν τῶν σκουταράτων μὴ ποιῇς ἡπλωμένην ὡς μέτωπον, ὡς*

775. *ἄρματα* C || 776. *τὶ* C || 779. *ἐλαφρὸν ἐστὶ* C.

*μέτωπον τάσσειν, ὡς ἐν τοῖς ὁμαλοῖς καὶ γυμνοῖς τόποις, ἀλλ' εἰς δύο ἢ τέσσαρα μέρη [ἢ] ἐπὶ δύο ἢ *τεσσάρων τὸ βάθος τῶν ἀκιῶν πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ στρατοῦ, ἢ ἐπὶ κέρας πρὸς τὸ ὑποτεταγμένον σχῆμα, ⟨ἢ⟩, ὡς ἡ χρεία ἀπαιτεῖ. τὰ δὲ μέρη ἴσως κινεῖν καὶ περιπατεῖν ἀφεστῶτα ἀλλήλων, ὡς ἀπὸ λίθου βολῆς. ἐὰν δὲ σύνεισι καβαλλάριοι ἢ τοῦλδος, ὄπισθεν αὐτῶν τὸν τοῦλδον ποιεῖν*

CONSTITUTIO IX.

ἐπ' εὐθείας ἤτοι κατὰ μέτωπον τάσσειν χρή, ὡς ἐν τοῖς ὁμαλοῖς καὶ γυμνοῖς τόποις, ἀλλ' εἰς δύο ἢ τέσσαρα μέρη ἐπὶ δύο ἢ τεσσάρων τὸ βάθος τῶν ἀκιῶν πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ στρατοῦ, ἤ, ὡς ἡ χρεία ἀπαιτεῖ. τὰ δὲ μέρη ἴσως κινεῖν καὶ περιπατεῖν ἀφεστῶτα ἀπ' ἀλλήλων, ὡς ἀπὸ λίθου βολῆς.

60. 60. *Ἐὰν δὲ σύνεισι καβαλλάριοι ἢ τοῦλδος, ὄπισθεν*

2827. β̄ **V** || *τέσσαρα*] δ̄ **M**, *τεσσάρας* **P$_1$ V** || 2828. β̄ **M** || *τεσσάρων* **Meursii codex**, δ̄ **M**, *τέσσαρας* **A** || Verba *μέρη . . . . τεσσάρων* omm. **P$_1$ V** || *ἀκιων* **M** || 2828—2829. *πρὸς* (*προς* **V**) *τὴν ποσότητα* **A P$_1$ V** || 2829. *ἀπαντᾶ* **M** || 2829—2831. Cff. „*Inedita Tactica Leonis*“ c. XLIX, 8: *διαστήματα δὲ ἐνταῦθα τῶν ταγμάτων προσάλληλα ἐπ' εὐθείας μὴ πλέον ἔστω λίθου βολῆς* || 2830. *ἐφεστῶτα* **P$_1$ V** || 2832. *εἰ* **A P$_1$ V** || *σύνεισιν* **W** || *τόλδος* **M W**.

παρατάσσεις εἰς πόλεμον, ἐν τοῖς ὁμαλοῖς καὶ γυμνοῖς τόποις, ἀλλ' ἵνα ποιῇς αὐτοὺς εἰς δύο ἢ εἰς τέσσαρα μέρη, ἐχέτωσαν δὲ οἱ ὄρδινοι βάθος ἀπὸ δύο ἀνδρῶν ἢ ἀπὸ τεσσάρων πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ στρατοῦ, ἤ, ὡς ἀπαντᾷ ἡ χρεία. ὀφείλουσι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα τέσσαρα μέρη περιπατεῖν ἐπὶ κέρας καὶ τὸ ἓν κέρατον, ὅ ἐστι τὸ ἄκρον τῆς παραταγῆς, ἔμπροσθεν ἔχειν ὡς μέτωπον καὶ τὸ ἄλλο ὄπισθεν ὡς οὐρὰν καὶ οὕτως εἶναι αὐτὰ εἰς μῆκος ὄρθια
fol. 15r *καὶ στενά, τὸ | ἴδιον μέτωπον ἔχοντα βάθος καὶ τοὺς πρώτους τῶν ἱσταμένων εἰς βάθος ὀρδίνων ἔχοντα περιπατοῦντας εἰς πλάγιον, ὡς ἀνωτέρω λεπτομερῶς εἴπομεν. δεῖ δὲ αὐτὰ τέσσαρα μέρη κινεῖν καὶ περιπατεῖν τοσοῦτον ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων, ὅσον ῥίπτει τις λιθάριον.*

60. *ἂν δὲ ἔχῃς καὶ καβαλλαρίους ἢ τοῦλδον, ἵνα περιπατῇ τὸ τοῦλδον ὄπισθεν τῶν*

782. *παρατάσσῃς* p || 784. *ἀπαντῇ* p || 789. *ῥίπτει τὶς* C.

καὶ μετ' αὐτὸν τοὺς καβαλλαρίους καὶ μετ' αὐτοὺς ὀλίγους σκουτάτους καὶ ψιλοὺς νωτοφύλακας διὰ τὰς ἐκ τοῦ νώτου, ὡς εἰκός, ἐπιγινομένας ἀδοκήτους ἐφόδους, τοὺς δὲ ψιλοὺς τοὺς μὲν προπορεύεσθαι τῆς παρατάξεως μέχρι ἑνὸς σημείου μετὰ ὀλίγων καβαλλαρίων, τοὺς δὲ ἐκ πλαγίων ἑκατέρωθεν αὐτῆς περιπατεῖν, ἵνα μὲν καὶ σκουλκεύωσι καὶ γινώσκωσι, μὴ ἐγκρύμματά εἰσιν ἐχθρῶν ἢ δένδρα ἵστανται κατὰ τοὺς νώτους αὐτῶν πεπρισμένα,

CONSTITUTIO IX.

αὐτῶν τὸν τοῦλδον ποιεῖν καὶ μετ' αὐτὸν τοὺς καβαλλαρίους καὶ μετ' αὐτοὺς ὀλίγους σκουτάτους ⟨καὶ⟩ ψιλοὺς νωτοφύλακας διὰ τὰς ἀπὸ ὄπισθεν, ὡς εἰκός, ἐπιγινομένας ἀδοκήτους ἐφόδους, τοὺς δὲ ψιλοὺς τοὺς 61.
μὲν ἐκπορεύεσθαι τῆς παρατάξεως μέχρι ἑνὸς σημείου μετὰ ὀλίγων καβαλλαρίων, τοὺς δὲ ἐκ πλαγίων ἔνθεν κἀκεῖθεν ἀνάγκη περιπατεῖν, ἵνα καὶ σκουλκεύωσι καὶ γινώσκωσι, μήποτε ἐγκρύμματά εἰσιν ἐχθρῶν ἢ δένδρα

2833. *τύλδον* **MW** || **2834.** *μετ' αὐτοὺς*] *μετὰ τοὺς* **P₁ V** || *σκουτάτους* omm. **AP₁V** || *καὶ* ex Urbicio inserui || **2836.** *γινομένας* **AP₁V** || *ἐφόδους ἀδοκήτως* **P₁V** || Verbis *τοὺς δὲ ψιλοὺς* § incipit in codicibus excepto **A** || **2839.** *κἀκεῖθεν* **WP₁V**, *κᾀκεῖθεν* **A**, *κακεῖθεν* **M** || *σκουλκευωσι* **W**, *σκουλεύωσι* **MP₁V**, *σκουλκευθῶσιν* **A**; in mge cod. **W** scholium: *σκοπευωσι* | *βιγλευωσι* || **2840.** *γινώσκωσιν* **WA** || *ἐγκρύμματα* (*εγκρ.* **W**) *εἰσὶν* **WA** || *ὦσιν* **P₁V.**

πεζῶν, ὀπίσω δὲ τοῦ τούλδου οἱ καβαλλάριοι καὶ πάλιν ὀπίσω τῶν καβαλλαρίων ἵνα περιπατῶσιν ὀλίγοι ψιλοὶ σκουταράτοι ὀπισθοφύλακες διὰ τὰς γινομένας πολλάκις ἐκ τῶν ὄπισθεν ἀνελπίστους ἐπιδρομὰς τῶν ἐχθρῶν. οἱ δὲ ψιλοὶ οἱ μὲν ὀφείλουσιν ἐκ⟨πορεύεσθαι⟩ τῆς παραταγῆς ἔμπροσθεν ἄχρις ἑνὸς μιλίου μετὰ ὀλίγων καβαλλαρίων, οἱ δὲ περιπατεῖν ἐκ πλαγίων ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὸ βιγλίζειν αὐτοὺς καὶ καταμανθάνειν, μήποτε ἐγκρύμματα ὦσιν ἐχθρῶν ἢ δένδρα ἱστάμενα πεπριονισμένα τοὺς κορμοὺς καὶ ὀλίγον

794. *πορεύεσθαι* inserui || 796. *μήτε* p || 797. ante *ἐχθρῶν* inserit *ἀνδρῶν* C || *ἐχθρῶν* om. p.

†ἔχοντα[1] καὶ σχηματικῶς ἱστάμενα, ἅτινα ἀπὸ χειρῶν ὠθούμενα συντόμως ἐμφράξεις ποιοῦσιν ἐν τοῖς στενώμασι καὶ ἀγῶνα τοῖς αἰφνιδιαζομένοις παρέχουσιν. καὶ ταῦτα προερευνᾶν δεῖ διά τε ψιλῶν καὶ ὀλίγων καβαλλαρίων, ἅμα δὲ καὶ ἀποσοβεῖν τοὺς κεκρυμμένους ἐχθρούς, εἶθ' οὕτως παρέρχεσθαι τὴν παράταξιν. καί,

[1] ἐγγίζοντα M, ἔχοντα P et R; legendum ἐγγὺς ὄντα; ceterum hac in parte archetypum codicis Medicei corruptum fuisse e lectionum pravitate codicis colligas.

CONSTITUTIO IX.

ἱστάμενα, τὰ ὄπισθεν αὐτῶν πεπρισμένα, †ἔχοντα καὶ σχηματικῶς ἱστάμενα, ἅτινα ἀπὸ χειρῶν ὠθούμενα καὶ πίπτοντα κατὰ τῶν παρόδων ἐμφράξεις ποιοῦσιν ἐν [p. 113. M.] τοῖς στενώμασι καὶ ἀγῶνα τοῖς αἰφνιδιαζομένοις παρέχουσιν.

62. 61. Καὶ ταῦτα προερευνᾶν δεῖ διά τε ψιλῶν στρατιωτων καὶ ὀλίγων καβαλλαρίων, ἅμα δὲ καὶ ἀποσοβεῖν τοὺς κεκρυμμένους ἐχθρούς, εἶθ' οὕτως παρέρχεσθαι τὴν παράταξιν.

2841. Pro *τὰ ὄπισθεν αὐτῶν* **AP₁V** *ἅτινα* habent || *πεπρισμένα* **P₁V**, *περιπρισμένα* (cf. *Psaltes* p. 207) **MWA** || **2841—2842.** Pro *ἔχοντα . . . . ἅτινα* **AP₁V** habent: *μὲν εἰσὶ* (*εἰσὶν* **A**) *δι' ὅλου* (*διόλου* **A**) *τοὺς κορμούς· ὀλίγον δὲ* (*τι* addunt **P₁V**) *μόνον κρατοῦσι* (*κρατοῦσιν* **A**)· *καὶ* || **2842.** Post *χειρῶν* **AP₁V** inserunt *παρὰ τῶν ἐχθρῶν* || *ὠχούμενα* **P₁V** || **2843.** *ἐμφρ. ποιοῦσιν*] *ἐμφράσσουσι* **A**, *ἐμφράττουσι* **P₁V** || **2844.** *τὰ στενώματα* **AP₁V** || *στενώμασιν* **W** || **2848.** *εἶθ' οὕτως* **Migne**, *εἶθ' οὕτως* **MP₁V**, *εἴθ' οὕτως* **W**, *εἴθ' οὕτως* **A**.

μόνον κρατοῦντα, ἅπερ προωθοῦσιν οἱ ἐχθροὶ μετὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ πίπτουσιν p. 39. **Meurs.** *εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φράσσουσι τὰ στενώματα καὶ οὓς ἔχουσιν αἰφνιδιάζειν, εἰς ἀγῶνα || ἐμβάλλουσι.*

61. *ταῦτα ἁρμόζει προερευνᾶν καὶ καταμανθάνειν ψιλούς, ὡς εἴρηται, στρατιώτας καὶ ὀλίγους καβαλλαρίους, οἵτινες ὀφείλουσιν ἀποδιώκειν τοὺς ἔχοντας ἐγκρύμματα ἐχθρούς, καὶ οὕτως ἵνα διαβαίνῃ ἡ παραταγή.*

799. αἰφνιδιάσειν C.

*ὅπου μὲν ἀραιότεροί εἰσι τόποι, τοὺς καβαλλαρίους προλαμβάνειν καὶ τὰς σκούλκας ποιεῖν, ὅπου δὲ δασεῖς καὶ δυσχερεῖς, τοὺς ψιλούς. τοὺς δὲ ψιλοὺς μὴ ὡς τοὺς σκουτάτους ἐπ᾽ εὐθείας τάττεσθαι, ἀλλὰ κατὰ δρούγγους, τοῦτ᾽ ἔστι τρεῖς ἢ τέσσαρας μὲν ψιλοὺς ἀκοντιστάς, ἐπιφερομένους καὶ τὰ σκουτάρια αὐτῶν, ἵνα, εἰ χρεία γένηται, καὶ *σκουτεύωσι καὶ *ἀκοντίζωσιν οἱ αὐτοί· καὶ ἕνα δὲ τοξότην ἔχειν ὑπ᾽ αὐτῶν φυλάττεσθαι δυνάμενον. τοὺς δὲ τοιούτους*

CONSTITUTIO IX.

62. *Καί, ὅπου μὲν ἀραιότεροί εἰσι τόποι, τοὺς* 63
καβαλλαρίους προλαμβάνειν καὶ τὰς βίγλας ποιεῖν, ὅπου δὲ δασεῖς καὶ δυσχερεῖς τόποι, τοὺς ψιλούς.
63. *Τοὺς δὲ ψιλοὺς μὴ τάττε ἐπ᾽ εὐθείας καθὼς* 64.
τοὺς σκουτάτους, ἀλλὰ κατὰ ⟨δρούγγους, τοῦτ᾽ ἔστι⟩ δύο ἢ τρεῖς ἢ τέσσαρας ψιλοὺς ἀκοντιστὰς τάξεις, ἐπιφερομένους καὶ τὰ σκουτάρια αὐτῶν, ἵνα, ἐὰν χρεία γένηται, καὶ σκουτεύσωσι καὶ ἀκοντίσωσιν οἱ αὐτοί· καὶ ἕνα δὲ τοξότην ἔχειν, ὅστις καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν φυλαχθήσεσθαι δύναται.

2850. *-ροι εἴσι* **W**, *-ροι εἰσὶ* **P_1V** || **2853.** *τάττης* **AP_1V** || **2854.** *δρούγγους τοῦτ᾽ ἔστι* inserui; cf. *Urbicii* IV, 5 et II, 5. || **2855.** $\bar{\beta}$ **P_1V** || $\bar{\gamma}$ **P_1V** || **2857.** *σκουιευσωσιν* **W** || **2858. 2859.** *φυλαχθήσεται* — omisso *δύναται* — **MW** || **2859.** *δυνήσεται* **P_1V.**

62. *πλήν, ὅπου μέν εἰσιν ἀραιότεροι τόποι, ἵνα προλαμβάνωσιν οἱ καβαλλάριοι καὶ βιγλίζωσιν, ὅπου δὲ δάση καὶ δυσκολίαι, ἵνα προλαμβάνωσιν οἱ πεζοί.*

63. *μὴ ποιῇς δὲ τοὺς ψιλοὺς ὅλους εἰς μίαν παραταγήν, ὡς καὶ τοὺς σκουταράτους, ἀλλὰ μίσγε δύο, τρεῖς ἢ τέσσαρας ψιλοὺς ῥιπταριστὰς ἔχοντας καὶ τὰ σκουτάρια αὐτῶν, ἵνα, ἂν γένηται χρεία, σκουτεύσωσι καὶ ῥιπταρίσωσιν οἱ αὐτοί. ἀφόριζε δὲ μετ᾽ αὐτῶν καὶ ἕνα τοξότην, ὅντινα καὶ αὐτοὶ ἵνα παραφυλάττωσι οὕτως.*

804. *μὲν εἰσὶν* p || *ἀραιώτεροι* p || 805. *βιγλίζωσι* C.

*δρούγγους, ὡς εἴρηται, μὴ ἐπὶ μιᾶς παρατάξεως ἢ ἐπ᾽ εὐθείας τὴν ὁδοιπορίαν ποιεῖσθαι, ἀλλ᾽ ἐφεξῆς [μὴ] †ἐσπαρμένως,[1] ἵνα καὶ τοὺς νώτους ἀλλήλων φυλάττωσιν καί, εἰ συμβῇ τοὺς ἔμπροσθεν αὐτῶν ἀντίστασιν ὑπὸ ἐχθρῶν ὑφίστασθαι καὶ βαρεῖσθαι ὑπὸ δυσχερείας τόπου, οἱ ὄπισθεν ἀγνώστως ὑψηλότεροι γινόμενοι κατὰ τοῦ νώτου τῶν ἐχθρῶν ἔρχονται, *ὥσπερ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀεὶ σπεύδειν τοὺς ψιλούς, ἐφ᾽ ᾧ τοὺς ὑψηλοτέρους τόπους κατὰ τῶν ἐχθρῶν προ-*

[1] Legendum censeo **ἐσπευσμένως.**

CONSTITUTIO IX.

65. **64.** *Τοὺς δὲ τοιούτους δρούγγους μὴ ἐπὶ μιᾶς παρατάξεως ἢ ἐπ᾽ εὐθείας τὴν ὁδοιπορίαν ποιεῖσθαι, ἀλλ᾽ ἐφεξῆς †ἐσπαρμένως, ἵνα καὶ τοὺς νώτους ἀλλήλων φυλάττωσιν καί, ἐὰν συμβῇ τοὺς ἔμπροσθεν αὐτῶν ἀντίστασιν ὑπὸ ἐχθρῶν ὑπομεῖναι καὶ βαρεῖσθαι ὑπὸ δυσχερείας τόπου, ὄπισθεν ἀγνώστως ὑψηλότεροι γινόμενοι κατὰ τοῦ νώτου τῶν ἐχθρῶν ἔρχονται, ὥσπερ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀεὶ σπεύδειν τοὺς ψιλούς, ἵνα τοὺς ὑψηλοτέρους τόπους κατὰ τῶν ἐχθρῶν προκαταλαμβάνωσιν.*

2862. *ἐπαρμένως* **A** || *τοὺς νώτους*] *τὰς ψύας* **A P₁ V** || **2863.** *τοῖς* **M W** || **2864.** *ἀντιστάσεις* **A** || **2865. 2866.** *γενόμενοι* codd. || **2866.** *κατὰ τοῦ νώτου*] *ὀπίσω* **A P₁ V** || *ἔρχωνται* **A V** || *ὅπερ* **A P₁ V** || **2867.** *-ον ἐστιν* **M P₁ V,** *-ον ἐστιν* **W** || *σπουδάζειν* **A P₁ V** || *τοὺς ψιλοὺς ἵνα*] *ἵνα οἱ ψιλοὶ* **A P₁ V** || **2868.** *προκαταλαμβάνωσι* **P₁ V.**

64. *ἵνα ποιῇς τοὺς ψιλοὺς ὀλίγους. οὐδὲ γὰρ ὀφείλουσι περιπατεῖν οἱ ψιλοὶ ἐν τῷ ἅμα, ἀλλ᾽ ὀλίγοι, καθὼς μίσγεις αὐτούς, καὶ σκορπιστοί, τρεῖς τυχὸν ἢ τέσσαρες μετὰ ἑνὸς*
fol. 15v *τοξότου ἐκεῖ καὶ τρεῖς πάλιν ἢ τέσσαρες μετὰ καὶ ἑνὸς | τοξότου ἐνταῦθα, καὶ οἱ λοιποὶ ὁμοίως οἱ μὲν ἔμπροσθεν, οἱ δὲ ὄπισθεν, ἵνα καὶ τὰ ὀπίσθια ἀλλήλων φυλάττωσι. καί, ἐὰν*
1252 Lami. *εὕρωσιν οἱ ἔμπροσθεν ἐχ||θροὺς καὶ δυσκολίαν τόπου, ἵνα ἐμβαίνωσι κρύφα οἱ ὄπισθεν εἰς ὑψηλοτέρους τόπους καὶ ἔρχωνται ὀπίσω τῶν ἐχθρῶν, ὥσπερ ἁρμόζει τοὺς ψιλοὺς ἀεὶ σπουδάζειν, ἵνα τοὺς ὑψηλοτέρους τόπους κατὰ τῶν ἐχθρῶν προλαμβάνωσι καὶ κρατῶσι.*

810. 811. *ἐντωάμα* C || **811. 812.** Cf. § 63. || **812—813.** Verba *ἑνὸς τοξότου . . . . . μετὰ* om. p || **813.** *ἐντεῦθεν* p || **814.** *οἱ* alterum posterius insertum in C a m. pr. || **815.** *ὑψηλωτέρους* p; item infra.

⟨κατα⟩λαμβάνειν.[1] *παραγγελθῆναι δὲ τοὺς ψιλοὺς περαιτέρω τοῦ δύνασθαι αὐτοὺς ἀκούειν ἢ βουκίνου ἢ τούβας μὴ χωρίζεσθαι τῆς παρατάξεως, ἵνα μὴ γυμνούμενοι βοηθείας, ὡς εἰκός, βαροῦνται. τῶν δὲ τεσσάρων μερῶν ἐπὶ κέρας πορευομένων, εἰ μὲν στενὸς εὑρεθείη ὁ τόπος, ὥστε μὴ δύνασθαι τὰ τέσσαρα μέρη*

[1] Cf. etiam p. 250.

CONSTITUTIO IX.

65. *Παραγγείλῃς δὲ καὶ τοὺς ψιλούς, ἵνα πλέον τοῦ* 66.
δύνασθαι αὐτοὺς ἀκούειν βουκίνου μὴ χωρίζωνται τῆς παρατά|ξεως, ἵνα μὴ γυμνούμενοι βοηθείας, ὡς εἰκός, [p. 114. M.]
βαροῦνται.

66. ‖ *Τῶν δὲ τεσσάρων μερῶν ἐπὶ τὸ ἔμπροσθεν κέρας* 67. c. 785.
πορευομένων, ἐὰν στενὸς εὑρεθῇ ὁ τόπος, ὥστε μὴ

2869. *παραγγείλεις* **MW** || **2869—2872.** Pro *ἵνα . . . . βαροῦνται* **A P_1 E** habent: *ἵνα τοσοῦτον χωρίζωνται* (*χωρίζονται* **P_1**) *ἀπὸ τῆς παρατάξεως, ὅσον δύνανται ἀκούειν βουκίνου φωνῆς, ἵνα μὴ μακρὰν τῆς παρατάξεως γινόμενοι καὶ βοηθείας στερούμενοι βαροῦνται* (*βαρῶνται* **P_1 E**) *ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν* || Codicis **V** folium 205[v] explicit verbis *ἵνα τοσοῦτον χωρίζωνται ἀπο τῆς*, folium 206[r] incipit verbis *-λοῦσι περιπατεῖν. ἐν δὲ τῇ παρατάξει καὶ αὐτοὶ πεζοὶ ἵστασθαι, ὥστε ἀνάγκη κ. τ. λ.* p. 205 ed. **Meursianae,** in § 77 (Mgn.) || **2874.** *ὁ* deest in meis libris, habet **Meursii codex.**

65. *παράγγειλον δὲ καὶ τοὺς ψιλοὺς μὴ χωρίζεσθαι πλέον ἀπὸ τῆς παραταγῆς, ἀλλὰ τοσοῦτον, ὅσον δύναται ἀκούειν φωνὴν βουκίνου ἢ σάλπιγγος, πρὸς τὸ μὴ γυμνωθῆναι αὐτοὺς βοηθείας καὶ καταπονηθῆναι παρὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλά, καθὼς ἀνωτέρω εἴπομεν.*

66. *ἵνα τὰ τέσσαρα μέρη περιπατῶσιν ἐπὶ κέρας, ἔχοντα τὸ ἓν κέρατον τῆς παραταγῆς ἔμπροσθεν ὡς μέτωπον καὶ τὸ ἄλλο ὄπισθεν ὡς οὐράν. καὶ οὕτως εἶναι αὐτὰ εἰς μῆκος ὄρθια καὶ στενά. ἂν ⟨δ'⟩ εὑρεθῇ στενὸς ‖ τόπος καὶ μὴ δύνωνται περιπατεῖν ἴσα* p. 40. **Meurs.**
τὰ τέσσαρα μέρη, ἵνα ποιῇς τὰ δύο μέρη εἰς διφαλαγγίαν· καὶ τὰ ἄλλα δύο πάλιν εἰς διφαλαγγίαν ἤγουν ἵνα διαβῶσι πρῶτον τὰ δύο μέρη ἴσα, μία παραταγὴ εἰς μῆκος, ὡς

818. *βυκίνου* factum ex *βυκείνου* in **C** || **821.** *οὐρά* **C** || **822.** *δ'* inserui || **824.** *ἴσα* **C.**

καθ᾽ ἑαυτὰ παρέρχεσθαι, δύο μέρη ποιεῖν εἰς διφαλαγγίαν. εἰ δὲ μηδὲ δύο χωροῦσιν, κατὰ ἓν μέρος παράγειν [ὡς] ἐπὶ κέρας ὡς μίαν παράταξιν, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐφεξῆς, τῶν ψιλῶν – ὡς εἴρηται – ἀεὶ προλαμβανόντων. μετὰ δὲ τὸ παρελθεῖν τὸν στενὸν τόπον πάλιν εἰς τέσσαρας ἀρχὰς ἤτοι μέρη, ὡς ἐτάγησαν, ἐπὶ κέρας φέρειν αὐτούς. εἰ δὲ πλῆθος ἐχθρῶν † ἐπιφανεῖ ἢ[1] *ἔμπροσθεν ἢ ἐκ πλαγίων,*

[1] Sic M; legendum cum codd. P V **ἐπιφανείη**.

CONSTITUTIO IX.

δύνασθαι τὰ τέσσαρα μέρη καθ᾽ ἑαυτὰ παρέρχεσθαι, δύο μέρη ποιεῖν εἰς διφαλαγγίαν.

68. 67. *Εἰ δὲ μηδὲ δύο χωροῦσιν, κατὰ ἓν μέρος παράγειν ἐπὶ κέρας ὡς μίαν παράταξιν, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐφεξῆς, τῶν ψιλῶν – ὡς εἴρηται – ἀεὶ προλαμβανόντων.*

69. 68. *Μετὰ δὲ τὸ παρελθεῖν τὸν στενὸν τόπον πάλιν εἰς τέσσαρας ἀρχὰς ἤγουν μέρη, ὡς ἐτάγησαν, ἐπὶ κέρας ἤγουν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν φέρειν αὐτούς.*

70. 69. *Εἰ δὲ πλῆθος ἐχθρῶν † ἐπιφανεῖ ἢ ἔμπροσθεν ἢ*

2875. *τέσσα* (sic!) **A** || *παρέρχεσθαι* **A E**, *παρέρχεται* **P**$_1$, *πορεύεσθαι* **M**, *πορευεσθαι* **W** || **2877.** *χωροῦσι* **M**, *χοροῦσιν* **E** || *κατὰ τὸ ἓν* **E**, *κατὰ τὸ ἕνα* **P**$_1$ || **2879.** *ἐφεξῆς* in **W** in mge, sed signo ad suum in textu locum refertur !! **2883.** *ἐπιφανεῖ* **M**, cf. *Psaltes* 215, *ἐπιφανῇ* **W A P**$_1$**E**.

εἴρηται, ὀρθία καὶ στενὴ ἔνθεν εἰς τὸ ἓν πλάγιον καὶ μία ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἄλλο πλάγιον, καὶ αἱ ἄλλαι δύο πάλιν κατόπισθεν ὁμοίως.

67. *εἰ δὲ οὐ χωροῦσιν οὐδὲ τὰ δύο μέρη, ἵνα διαβῇ ἓν ἕκαστον μέρος κατόπισθεν τοῦ ἄλλου ὡς μία παραταγὴ εἰς μῆκος, ὡς εἴπομεν, ὀρθία καὶ στενή, οἱ δὲ ψιλοί, ὡς εἴρηται, ἵνα προλαμβάνωσι πάντοτε.*

68. *μετὰ δὲ τὸ διαβῆναι τὸν στενὸν τόπον ἵνα γίνωνται πάλιν εἰς τέσσαρα μέρη ὡς ἦσαν καὶ περιπατῶσιν ὁμοίως εἰς μῆκος ὄρθια καὶ στενά, ἔχοντα τὸ ἓν κέρατον τῆς παραταγῆς ἔμπροσθεν ὡς μέτωπον καὶ τὸ ἄλλο ὄπισθεν ὡς οὐράν.*

69. *ἂν δὲ φανῇ πλῆθος ἐχθρῶν ἀπὸ πλαγίου, ἐπεὶ καὶ τὰ τέσσαρα μέρη ὄρθια καὶ*

829. **παραλαμβάνωσι** p || 831. **ὀρθία** p; item infra 833.

καθ᾽ οὗ χρεία μέρους, κατ᾽ ἐκείνου δέον ἐπὶ μέτωπον ποιεῖν τὴν παράταξιν, τοῦτ᾽ ἔστιν, εἰ μὲν ἀριστερᾷ τῆς τάξεως φανῶσιν, αὐτοῦ τοῦ ἄκρου μέρους ἱσταμένου ἐν τάξει ἔρχονται τὰ ἄλλα τρία μέρη καὶ παρατάσσονται αὐτῷ ἐν τοῖς ἰδίοις τόποις, εἰ δὲ δεξιᾷ φανῶσι,

CONSTITUTIO IX.

ἐκ πλαγίων, ⟨καθ᾽⟩ οἵου ἂν συνίδῃς μέρους ὅτι πρέπει, κατ᾽ ἐκείνου ποιήσεις ἐπὶ μέτωπον ἤγουν ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν τὴν παράταξιν, τοῦτ᾽ ἔστιν, εἰ μὲν ἀριστερᾷ τῆς παρατάξεως φανῶσιν, αὐτοῦ τοῦ ἄκρου μέρους τῆς παρατάξεως ἐν τάξει ἱσταμένου ἔρχονται τὰ ἄλλα τρία μέρη καὶ παρατάσσονται αὐτῷ ἐν τοῖς ἰδίοις τόποις, εἰ δὲ δεξιᾷ φανῶσι, τὸν ὅμοιον τρόπον μεταβαλλόμενοι 71.

2884. Inserui *καθ᾽* (e Rec. Const.), scripsi *οἵου* et *μέρους* pro **codd.** *οἷον* et *μέρος* || **2884—2885.** *πρέπει μετεκείνου* (*κατ᾽ ἐκείνου* ego) **MW,** *πρέπει μετὰ ἐκεῖνο* **Meursii codex,** *τρέπειν μέλλει ἐκεῖνο* videtur legisse **Checus,** *ἁρμόζει, ἐκεῖνο* **AP_1E** || **2885.** *ἐπὶ*] *εἰς* **AP_1E** || **2885—2886.** Verba *ἤγουν . . . . τοῦτ᾽ ἔστιν* omm. **AP_1E** || **2886.** *εἰ μὲν οὖν εἰς τὰ ἀρισιερὰ* (*ἀριστερᾶ* **AE**) **AP_1E** || *ἀρισιερᾶ* **M,** *ἀριστερα* **W** || **2887.** *φανῶσιν*] **AP_1E** addunt *οἱ ἐχθροί* || **2888.** *ἱσταμένους* **P_1E** || **2890.** *δεξιᾶ* **MWP_1,** *δεξιὰ* **AE** || *φανῶσιν* **WA.**

στενὰ περιπατοῦσι, τὸ κέρατον τῆς παραταγῆς αὐτῶν ἔχοντα μέτωπον καὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ἔχοντα βάθος, κατὰ οἷον μέρος ἂν φανῶσιν οἱ ἐχθροὶ ἀπὸ πλαγίου, κἄντε κατὰ τοῦ δεξιοῦ, κἄντε κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ εὑρίσκηται ἕτοιμος παραταγὴ πρὸς τοὺς ἐχθρούς, τὸ τοιοῦτον μέρος οὐδὲν ἄλλο ὀφείλοντες ποιεῖν, πλὴν ἵνα στρέφωσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν πρὸς αὐτούς. διὰ τοῦτο, ἂν μὲν | κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους φανῶσιν οἱ ἐχθροί, ἵνα fol. 16r
στρέφωσιν οἱ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τὰ πρόσωπα αὐτῶν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς καὶ στήκωσι μετὰ τάξεως, καὶ ἔρχωνται καὶ τὰ ἄλλα τρία μέρη καὶ παρατάσσωνται μετ᾽ αὐτοῦ ἕκαστον μέρος εἰς τὸν ἴδιον τόπον καὶ ἁπλῶται καὶ ἐκτείνηται τὸ μέτωπον τῆς παραταγῆς. εἰ δὲ κατὰ τοῦ δεξιοῦ μέρους φανῶσιν, ἵνα ποιήσῃς τὸν ὅμοιον τρόπον, εἰ δὲ φανῶσιν ἀπὸ ἔμπροσθεν κατέναντι τῶν μερῶν τῶν περιπατούντων μέσον ἢ τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν δύο, καθὼς || p. 41. Meurs.
ἂν τύχῃ, ἵνα περιπατῶσι πρὸς τὸν τόπον. ἐπεὶ καὶ τὰ τοιαῦτα μέρη, τὰ εἰς τὸ μέσον

835. *αὐτῶν* p || *οἱ* om. C || 836. *εὑρίσκεται* C p; cff. IX, 11, 47, X, 6 || 843. *τῶν μερῶν* om. p || 844.

τὸν ὅμοιον τρόπον μεταβαλλόμενοι ποιοῦσι τὰς ὄψεις κατ᾽ ἐκείνου, εἰ δὲ ἔμπροσθεν φανῶσι τῶν μέσων μερῶν ἢ τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν δύο, πρὸς τὸν τόπον δεξιᾷ ἐγκλινομένων ὡς ἐν παραγωγῇ καὶ εἰς μέτωπον ἀποκαθισταμένων τὰ ἄλλα δύο ἐρχόμενα ὁμοίως παρατάσσονται καὶ γίνεται ἡ τάξις πλαγία ἐπὶ μέτωπον. καὶ εἰ μὲν ὁ τόπος ἔχει, συντεταγμένως ἐπέρχεσθαι τοῖς ἐχθροῖς τοὺς ψιλοὺς καὶ

CONSTITUTIO IX.

72. ποιοῦσι τὰς ὄψεις κατ᾽ ἐκείνου, εἰ δὲ ἔμπροσθεν φανῶσι τῶν μέσων μερῶν ἢ τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν δύο, πρὸς τὸν τόπον δεξιᾷ ἐγκλινομένων καὶ εἰς μέτωπον ἀποκαθισταμένων τὰ ἄλλα δύο μέρη ἐρχόμενα ὁμοίως παρατάσσονται καὶ γίνεται ἡ τάξις πλαγία ἐπὶ μέτωπον.

[p.115.M.] 73. 70. | *Καὶ εἰ μὲν ὁ τόπος ἔχει, συντεταγμένως ἐπέρχεσθαι τοὺς ψιλοὺς τοῖς ἐχθροῖς, ἵνα μετ᾽ αὐτῶν καὶ*

2891. *κατ᾽* ego, *καὶ* **MWP₁E**, om. **A** || *ἐκείνου* ego, *ἐκεῖνοι* (*εκειυοι* **W**) codd. || *εμπροσθε* **W** || **2892.** *μέσον* **A** || ῆ **MW** || *πρὸς τὸν τόπον* ego, *καὶ τῶν τόπων* **MW**, *τούτων* **AP₁E** || **2893.** *δεξιὰ* **AP₁E** || *ἐκκλινομένων* **AP₁E**; fecit diorthosis posterior.

περιπατοῦντα, ὄρθια καὶ στενὰ περιπατοῦσι, τὸ κέρατον τῆς παραταγῆς αὐτῶν ἔχοντα μέτωπον καὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ἔχοντα βάθος· ⟨καὶ⟩ ὀφείλουσι τὰ ἔμπροσθεν δύο κέρατα τῆς παραταγῆς τῶν αὐτῶν δύο μέσων μερῶν κλῖναι πρὸς τὰ δεξιὰ μέρη καὶ τὰ μὲν τοιαῦτα δύο κέρατα τῆς παραταγῆς ἔρχωνται εἰς τὰ πλάγια ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν, τὸ δὲ μέτωπον αὐτῶν γένηται πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ εὑρίσκωνται τὰ αὐτὰ δύο μέρη ἀποβλέποντα πρὸς τοὺς πολεμίους, ἔρχωνται δὲ καὶ τὰ ἄλλα δύο μέρη καὶ παρατάσσωνται ὁμοίως καὶ ἁπλῶται καὶ ἐκτείνηται τὸ μέτωπον τῆς παραταγῆς.

70. *καὶ ἂν μὲν παρέχῃ ὁ τόπος, ἁρμόζει συντεταγμένους τοὺς ψιλοὺς καὶ καβαλλαρίους ἐπέρχεσθαι κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ περικυκλοῦν αὐτούς. εἰ δὲ ὁ τόπος οὐ χωρεῖ*
c. 1253 **Lami.** *συντεταγ||μένους αὐτοὺς ἐπέρχεσθαι, ὀφείλουσιν οἱ ὄρδινοι τῶν σκουταράτων εἰς τὰ τοιαῦτα*

τὰ alterum om. **p** || 846. *καὶ* inserui || *τὰ ἔμπροσθεν* iteratur in **C** || 850. *τὰ* om. **p** || 852. Voc.-i *συντεταγμένους* syll. *συν* et *ταγ* e corr. in **C** || 854. In *ἐπέρχεσθαι* litt.-m ρ m. r. inseruit in **C**.

καβαλλαρίους κατακυκλοῦν τοὺς ἐναντίους, εἰ δὲ οὐ χωρεῖ συντεταγμένην αὐτὴν καὶ πεπυκνωμένην ⟨διέρχεσθαι⟩, δεῖ βαθείας καὶ ἀραιὰς τῶν σκουτάτων ἀκίας τάσσεσθαι, ἵνα καὶ τὰς διαβάσεις διὰ τῶν δένδρων εὐκόλως ποιοῦνται καί, εἰ χρεία γένηται, πυκνοῦνται. εἰ δὲ οὐδὲ οὕτως χωροῦνται, δεῖ ἵστασθαι τὴν παράταξιν, τοὺς δὲ

CONSTITUTIO IX.

καβαλλάριοι κατακυκλοῦσι τοὺς ἐναντίους, εἰ δὲ οὐ
χωρεῖ συντεταγμένην αὐτὴν καὶ πεπυκνωμένην διέρ-
χεσθαι, ⟨δεῖ⟩ τὰς [δὲ] τῶν ὁπλιτῶν ἤγουν τῶν σκουτά- 74.
των ἀκίας βαθείας καὶ ἀραιὰς τάσσεσθαι, ἵνα καὶ τὰς
διαβάσεις εὐκόλως διὰ τῶν δένδρων ποιοῦνται καί,
ἐὰν χρεία γένηται, πυκνοῦνται.
71. Εἰ δὲ οὐ⟨δὲ οὕτως⟩ χωροῦνται, δεῖ ἵστασθαι τὴν 75.
παράταξιν, τοὺς δὲ ψιλοὺς ἀφίειν εἰς τοὺς ἐχθροὺς

2898. κατακυκλοῦσιν A, κατακυκλῶσι MP$_1$E || **2899.** „quo illud πεπυκνωμένην pertineat, obscurum est. Puto tamen respicere παράταξιν πλαγίαν, de qua in superioribus". *Scheffer* p. 531. || **2900.** δεῖ inserui, δὲ eieci; in codd. verbo τὰς § incipit || **2902.** διαβάσεις om. **E** || διὰ τῶν δένδρων εὐκόλως **AP$_1$E** || ποιουνται **W**, ποιῶνται **AP$_1$E** || **2903.** εἰ **E**, ἡ **P$_1$** || πυκνῶνται **AE**, πυκνωνται **P$_1$** || **2904.** εἰ ego scripsi (v. supra **2877.**), ἐὰν (Εαν **W**) codd. || οὐδὲ οὕτως ego, οὐ (ου **W**) codd. || χωρῶνται **P$_1$E** || Post ἵστασθαι **AP$_1$E** inserunt μὲν || **2905.** Pro ἀφίειν εἰς τοὺς ἐχθροὺς **AP$_1$E** ἐξέρχεσθαι κατὰ τῶν ἐχθρῶν exhibent.

στενώματα ἔχειν βάθος καὶ εἶναι ἀραιοί, ἵνα καὶ εἰς τὰ δένδρα εὐκόλως διαβαίνωσι καί, ὅταν χρεία γένηται, πάλιν ἵνα πυκνῶνται.

71. εἰ δὲ οὐδὲ οὕτως χωροῦνται, ἁρμόζει, ἵνα ἡ μὲν παραταγὴ στήκῃ, οἱ δὲ ψιλοὶ ἀπολύωνται εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐκ τῶν ὄντων ἐγγὺς αὐτῶν ἵνα ὀλίγοι σκουταράτοι καὶ καβαλλάριοι ἐπιβοηθῶσιν αὐτοῖς.

850. γένηται χρεία C.

ψιλοὺς ἐπαφιέναι τοῖς ἐχθροῖς καὶ ἐκ τοῦ πλησίον ἐπιβοηθεῖν αὐτοῖς διά τε ὀλίγων σκουτάτων καὶ διὰ καβαλλαρίων.

2. Δεῖ δὲ παραγγελθῆναι, ὅτ' ἄν, ὡς εἰκός, κραυγὴ γένηται ἐν τῷ ὁδοιπορεῖν τῶν πολεμίων ἐπιφαινομένων, μὴ πάντας φύρεσθαι καὶ κατ' ἐκείνου τρέχειν τοῦ μέρους, ἀλλὰ τοὺς μὲν σκουτάτους τῆς τάξεως αὐτῶν ἔχεσθαι, τοὺς δὲ ψιλοὺς ἑκάστου μέρους ἐπὶ τὸν κράζοντα συντρέχειν καὶ μὴ τοὺς ἔμπροσθεν εἰς τὰ πλάγια προχείρως ἔρχεσθαι ἢ τοὺς τῶν πλαγίων ἐπὶ τὸ ἔμπροσθεν μέρος ἄνευ

CONSTITUTIO IX.

καὶ ἐκ τῶν πλησίον ἐπιβοηθεῖν αὐτοῖς διά τε ὀλίγων σκουτάτων καὶ διὰ καβαλλαρίων.

76. 72. *Παραγγείλῃς δὲ πάντως, ἵνα, ὅτ' ἄν, ὡς εἰκός, κραυγὴ γένηται ἐν τῷ ὁδοιπορεῖν ὡς πολεμίων ἐπιφαινομένων, μὴ πάντας φύρεσθαι καὶ κατ' ἐκείνου τρέχειν τοῦ μέρους, ἀλλὰ τοὺς μὲν σκουτάτους τῆς τάξεως αὐτῶν ἔχεσθαι, τοὺς δὲ ψιλοὺς ἑκάστου μέρους ἐπὶ τὸν κράζοντα συντρέχειν καὶ μὴ τοὺς ἔμπροσθεν εἰς τὰ πλάγια προχείρως ἔρχεσθαι ἢ τοὺς τῶν πλαγίων*

2906. *ἐκ τοῦ πλησίον* (*πλησίου* A) **AP₁E** (omisso *καὶ* **P₁E**) || **2908.** *παραγγείλεις* **MW** || *πάντας* **P₁E** || **2910.** *πάντας* **AP₁E**, voluit et *Scheffer* p. 532; *πάντως* **MW**; *πάντως* autem recte in *Nic. Phoc.* De velit. bell. p. 214, 23 (cf. p. 195, 23) || *φύεσθαι* **A.**

72. ποίησον δὲ παραγγελίαν, ἵνα, ὡς ἔτι περιπατοῦσιν, ἂν γένηται κραυγὴ ὡς φαινομένων πολεμίων, μὴ φύρωνται καὶ συγχέωνται οἱ ὅλοι καὶ τρέχωσιν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅπου μέλλει γενέσθαι ἡ κραυγή, ἀλλὰ οἱ μὲν σκουταράτοι ἵνα περιπατῶσιν εἰς τὴν τάξιν αὐτῶν, οἱ δὲ ψιλοὶ καὶ αὐτοὶ ὁμοίως ἵνα στήκωσιν εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν, ἐκεῖνοι δὲ μόνοι
fol. 16v *οἱ ψιλοὶ ἵνα συντρέχωσι. καὶ ἐπιβοηθῶσιν οἱ περιπατοῦντες εἰς ἐκεῖνο | τὸ μέρος, ἔνθα*
p. 12. **Meurs.** *ἔχει γενέσθαι ἡ κραυγή, καὶ μὴ ἔρχωνται εἰς τὰ || πλάγια οἱ περιπατοῦντες ἔμπροσθεν*

860. *ἵνα* om. p || 864. *συντρέχωνται* p.

τῆς τοῦ ἄρχοντος ἐπιτροπῆς, ἀλλ' ἕκαστον μέρος τοῖς ἰδίοις ἐπιβοηθεῖν ἐν καιρῷ κραυγῆς, ὡς ἡ χρεία καλέσει, καὶ ἵνα, ἐὰν βαροῦνται, ὡς εἰκός, εἰς τὴν τῶν σκουτάτων παράταξιν προστρέχωσι καὶ μὴ βιάζωνται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. ἀσφαλῶς οὖν αἱ ὁδοιπορίαι τῶν πεζῶν καὶ ἁρμοδίως γίνεσθαι δύνανται, ἵνα,[1] ὡς εἴπομεν, ἐν

[1] = ἐάν. V. Sophocl. Lex.^{2} p. 599.

CONSTITUTIO IX.

ἐπὶ τὸ ἔμπροσθεν μέρος ἄνευ τῆς τοῦ ἄρχοντος ἐπιτροπῆς, ἀλλ' ἕκαστον μέρος τοῖς ἰδίοις ἐπιβοηθεῖν ἐν καιρῷ κραυγῆς, ὡς ἡ χρεία καλέσει, καὶ ἵνα, ἐὰν βαροῦνται, ὡς εἰκός, εἰς τὴν τῶν σκουτάτων παράταξιν τρέχωσι καὶ μὴ βιάζωνται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν.

73. Ἀσφαλῶς οὖν αἱ ὁδοιπορίαι τῶν πεζῶν καὶ 77.
ἁρμοδίως γίνεσθαι δύνανται, ἵνα, ὡς εἴπομεν, ἐν μὲν

2915. 2916. *προτροπῆς* **A P_1 E** || **2917.** *ὡς* ex Urbicio sumpsi. *ὃ* **M**, *ὁ* **W** || *ὡς ἡ (ἡ* **W**) *χρεία καλέσει* desideratur in **A P_1 E** || *εἰ* **P_1 E** || **2917. 2918.** *βαρύνωνται* **W** || **2919.** *τρέχωσι* **A P_1 E,** *τρέχουσιν* **W,** *τρέχουσι* **M** || **2920.** §. 73.] Cf. „*Inedita Tactica Leonis*" c. XLIX. 7: *Παρατάττονται δὲ ἐν ταῖς δυσχωρίαις οἱ πεζοὶ καὶ ἔνθα προσδοκήσιμος ἡ τῶν πολεμίων ἐπίθεσίς ἐστι τόνδε τὸν τρόπον· ἂν ἄρα καὶ πλάτος τι μέτριον ἐν ταῖς εἰρημέναις εἴη δυσχωρίαις, μέχρις ὀργυιῶν ιε' τὸ ἐλάχιστον· μέσον μὲν τὸ τοῦλδον πρόεισι σχολῇ καὶ βάδην, τούτου δ' ἑκατέρωθεν τὰ τῶν ὁπλιτῶν ἅπαντα παρέπεται τάγματα, ὄρθια καὶ στενά, οὐκ ἐπὶ μέτωπον, ἀλλ' ἐπὶ κέρας τὴν πορείαν ποιούμενα, καὶ τὸ μὲν μῆκος βάθος, τὸ δὲ βάθος ἔχοντα μῆκος κ. τ. λ.* || **2921.** *ἵν'* **P_1 E** || IX, 59.

ἢ πάλιν οἱ περιπατοῦντες εἰς τὰ πλάγια ἔρχωνται εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος χωρὶς προστάξεως τῆς κεφαλῆς, ἀλλὰ ἓν ἕκαστον μέρος τῶν ψιλῶν, ὅταν γένηται κραυγή, ἵνα ἐπιβοηθῇ ἐκεῖ, ἔνθα περιπατεῖ. εἰ δὲ συμβῇ καταπονηθῆναι αὐτοὺς ψιλοὺς ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἵνα τρέχωσιν εἰς τὴν παραταγὴν τῶν σκουταράτων καὶ μὴ βιάζωνται παρὰ τῶν ἐχθρῶν.

73. *οὕτω δύνανται γίνεσθαι μετ' ἀσφαλείας καὶ ἁρμοδίως αἱ ὁδοιπορίαι τῶν πεζῶν,*

868. *αὐτοὺς* om. p.

μὲν τοῖς δασυτέροις τόποις καὶ δυσβάτοις ἐπὶ κέρας τάσσωνται, εἴτε εἰς τέσσαρα μέρη, εἴτε εἰς δύο, ἐν δὲ τοῖς ἀραιοτέροις ἐπὶ μέτωπον ἐν πλαγίᾳ τάξει ἐν ἀραιοτέραις καὶ βαθυτέραις ἀκίαις. δεῖ δὲ εἰδέναι, ὅτι ἐν ταῖς ὕλαις ταῖς δασείαις οἱ ἐκ χειρὸς ἀκοντίζοντες ἀναγκαιότεροί εἰσι καὶ τῶν τοξοτῶν καὶ τῶν σφενδονιστῶν.

CONSTITUTIO IX.

τοῖς δασυτέροις τόποις καὶ δυσβάτοις ἐπὶ κέρας ἤγουν
[p. 116. M.] *στενοεπιμήκῃ τάσσωνται τάξιν, εἴτε* | *εἰς τέσσαρα μέρη,*
c. 788. *εἴτε εἰς δύο, ὡς οἱ τόποι δέχονται, ἐν δὲ* | *τοῖς ἀραιοτέροις ἐπὶ μέτωπον ἐν πλαγίᾳ τάξει εἰς πλάτος, ἐν ἀραιοτέραις μὲν κατὰ τὸ πλάτος ἀκίαις, βαθυτέραις δὲ κατὰ τὸ πάχος.*

78. 74. *Γίνωσκε δέ, ὅτι ἐν ταῖς δασείαις ὕλαις οἱ ἐκ χειρὸς ἀκοντίζοντες διὰ ῥικταρίων ἢ μεναύλων ἀναγκαιότεροί εἰσι καὶ τῶν τοξοτῶν καὶ τῶν σφενδονιστῶν. διὰ τοῦτο πρέπον ἐστὶ τοὺς πολλοὺς τῶν ψιλῶν εἰς*

2923. *στενοεπιμήκει* (*στενῷ ἐπιμήκει* **P₁E**) . . . . *τάξει* **AP₁E** || *τάσσονται* **P₁E** || δ̄ **P₁** || 2924. β̄ **P₁E** || 2925. *πλαγίω* **AE** || 2926. *ἀραιοτέροις* **P₁E** || 2927. *πάχος*] *βάθος* **AP₁** || 2928—2929. *ἐκ χειρὸς*] *εὐχερῶς* **AP₁E** || 2929. *ῥηκταρίων* **M**, *ρηκταρίων* **W**, *ῥιπταρίων* **AP₁E**; v. 1164. 1300. 2139. || 2930. *-ροι εἰσὶ* **MP₁E**, *-ροι εισὶ* **W** || *σφενδονητῶν* **AE**, *σφενδονιτῶν* **P₁** || 2931. *πρεπον εστιν* **W**.

ἂν εἰς τοὺς δασυτέρους καὶ δυσκόλους τόπους, ὡς εἴπομεν, γίνηται ἡ παραταγή, ἐπὶ κέρας ἔχουσα τὸ ἓν κέρας, ὅ ἐστι τὸ ἄκρον αὐτῆς, μέτωπον ἔμπροσθεν καὶ τὸ ἄλλο ὄπισθεν οὐράν, καὶ ἔστιν εἰς μῆκος ὀρθία καὶ στενή, εἰς μέντοι τοὺς ἀραιοτέρους, ἂν ἔχῃ ἅπλωμα τὸ μέτωπον αὐτῆς καὶ ὦσιν οἱ ὄρδινοι ταύτης ἀραιότεροι ἢ παχύτεροι.

74. *γίνωσκε δέ, ὅτι εἰς τὰ δάση οἱ εὐκόλως ῥίπτοντες μετὰ τῆς χειρὸς αὐτῶν ἢ ῥιπτάρια ἢ μέναυλα πλέον ὠφελοῦσι παρὰ τοὺς τοξότας καὶ τοὺς σφενδοβολιστάς. διὰ*

871. *γίνεται* p || 873. ***καί ἐστιν*** p || *ἀραιωτέρους* p || 874. ***αὐτοῖς*** p || *ἀραιώτεροι* p || ἢ] ***καὶ*** C in ras. || ***παχύτεροι***] syll. ***παχ*** in ras. in C || 875. ***αὐτῆς*** p || 876—877. Verba ***διὰ τοῦτο . . . . . σφενδο-***

διὸ χρὴ τοὺς πολλοὺς τῶν ψιλῶν εἰς βηρύττας καὶ ἀκόντια γυμνάζεσθαι. οἱ δὲ τοξόται ἀναγκαῖοί εἰσι τῇ παρατάξει μᾶλλον ὑποτασσόμενοι, καὶ εἰς τραχεῖς καὶ εἰς κρημνώδεις καὶ εἰς στενοὺς καὶ γυμνοὺς τόπους. οἱ μέντοι ἀκοντισταὶ καὶ ἔξωθεν τῆς παρατάξεως εἰς τὰς ὕλας τὰς δασείας μάλιστα ἀναγκαῖοί εἰσιν. . . . .

. . . .

CONSTITUTIO IX.

ῥικτάρια καὶ ἀκόντια ἐκ χειρὸς βαλλόμενα συγγυμνάζεσθαι.

75. Οἱ δὲ τοξόται ἀναγκαῖοί εἰσι τῇ παρατάξει 79.
μᾶλλον ὑποτασσόμενοι, καὶ εἰς τραχεῖς καὶ εἰς κρημνώδεις καὶ εἰς στενοὺς καὶ γυμνοὺς τόπους.

76. Οἱ μέντοι ἀκοντισταὶ καὶ ἔξωθεν τῆς παρατά- 80.
ξεως εἰς τὰς ὕλας τὰς δασεῖς μάλιστα ἀναγκαῖοί εἰσιν. τοσαῦτα μὲν οὖν καὶ ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις παραφυλάττειν σε ἀναγκαῖον, ὦ στρατηγέ.

2932. *ῥηκτάρια* **MW**, *ῥιπτάρια* **AP₁E**, v. 2929. || *συμβαλλόμενα* **M** || 2933. 2934. *συγγυμνάζεσθαι* ego, *γυμνάζεσθαι* codd. || 2934. *ἀναγκαῖοι εἰσὶ* (*εἰσὶν* **WA**) codd. || 2936. *καὶ γυμνοὺς* omm. **P₁E** || 2938. *δασεῖς* **MW**; forma vulgaris (cf. XVIII, 91, ed. *Vári: εἰς ὀξεῖς ἐλασίας* et *Psaltes* p. 188) erat retinenda habente **M** apud Urbicium *δασεῖας; δασείας* **AE**, *δασίας* **P₁**; fecit diorthosis posterior || *-αῖοι εἰσὶν* **MWA**, *-αῖοι εἰσὶ* **P₁E**.

τοῦτο πρέπει γυμνάζεσθαι τοὺς πολλοὺς τῶν σφενδοβολιστῶν εἰς τὸ ῥίπτειν ῥιπτάρια καὶ μέναυλα.

75. *οἱ δὲ τοξόται ὠφελοῦσιν ὀπίσω τῆς παραταγῆς μᾶλλον παρατασσόμενοι, καὶ εἰς τραχεῖς καὶ εἰς κρημνώδεις καὶ εἰς στενοὺς τόπους καὶ γυμνούς.*

76. *οἱ δὲ ῥιπταράτοι ὠφελοῦσι καὶ ἔξωθεν τῆς παραταγῆς κατεξαίρετον εἰς τὰ δάση. ταῦτα ὀφείλεις φυλάττειν, ὅταν περιπατῇς.*

βολιστῶν om. p || 881. *κατ' ἐξαίρετον* p.

μὴ καταλύεσθαι δὲ τὴν παράταξιν, πρὶν ἢ πάντες ἀπλικεύσωσιν καὶ τὸ φοσσάτον δεόντως ὀχυρωθῇ καὶ αἱ σκοῦλκαι ἐξέλθωσιν. εἰδέναι δὲ πάντας χρή, ἵνα τῇ φωνῇ τῆς τούβας ἵστανται καὶ τῇ τοῦ βουκίνου κινοῦσιν.

CONSTITUTIO IX.

81. 77. *Πρὶν ἢ δὲ πάντας ἀπλικεῦσαι, τὴν παράταξιν μηδέποτε διάλυε, μήτε ἐπὶ πεζῆς στρατείας, μήτε ἐπὶ καβαλλαρικῆς, ἕως ἂν καὶ τὸ φοσσάτον ὀχυρωθῇ καὶ αἱ βίγλαι ἐξέλθωσιν.*

82. 78. *Εἰδέναι δὲ πάντας προστάξεις, ἵνα τῇ φωνῇ τοῦ κατὰ συνήθειαν βουκίνου — γνωρίζοντες αὐτὸ — ἵστανται καὶ πάλιν τῇ συνήθει φωνῇ τοῦ ἑτέρου βουκίνου ἤγουν τοῦ κινήματος κινοῦσιν. οὕτως οὖν ἡμῖν διατετυπωμένων τῶν περὶ ὁδοιπορίας στρατοῦ, ἐφεξῆς σοι καὶ τὸν περὶ τοῦ λεγομένου τούλδου διαταξόμεθα τύπον.*

2941. *απλικεῦσαι* **W,** *ἀπληκεῦσαι* **P₁ E,** *ἁπληκεῦσαι* **A** || **2942.** *στράτειας* **M,** *στρατιᾶς* **A P₁ E** || **2943.** *φοσσάτιον* **A** || *ὠχυρωθῇ* **P₁ E** || **2944.** *ἐξέλθωσι* **P₁ E** || **2945.** §. 78.] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*“ XLIX, 8: *Δεῖ δὲ πάντας ἔν τε πολέμοις ὡσαύτως καὶ ὁδοιπορίαις τὰ παρὰ τῶν ἡγεμόνων ἀκριβῶς εἰδέναι συνθήματα καὶ τοῦ μὲν βυκίνου ἠχοῦντος τῆς κινήσεως ἄρχεσθαι πάντας, τῆς δὲ σάλπιγγος αὖθις ἑστάναι.* || **2945—2946.** *Εἰδέναι . . . ἵστανται*] *Προστάξεις δὲ πάντας ἀκριβῶς γνωρίζειν τὴν φωνὴν τοῦ βουκίνου, ἵνα τῆς συνήθους φωνῆς τῆς στάσεως ἀκούοντες ἵστανται* in **A P₁ E** || **2947.** *συνήθη* **P₁ E** || **2948.** *κινῶσιν* **codd.** || **2948. 2949.** *διά τε τυπωμένων* **E** || **2950.** *τόλδου* **M W** || *διαταξώμεθα* **W.**

77. *πλὴν πρὸ τοῦ ἀπληκεῦσαι πάντας καὶ ὀχυρωθῆναι καὶ τὸ φοσσάτον καὶ ἐξελθεῖν τὰς βίγλας μηδέποτε παραλύῃς τὴν παραταγήν.*

78. *εἴτε πεζικὸν ἔχεις στρατόν, εἴτε καβαλλαρικόν, ὀφείλουσι δὲ πάντες γνωρίζειν τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγος καί, ὅτε ἀκούσουσιν αὐτῆς, ἵστασθαι, καὶ πάλιν τὴν φωνὴν τοῦ βουκίνου τοῦ κινήματος καὶ ἔκτοτε κινεῖσθαι. οὕτως εἰπόντες περὶ ὁδοιπορίας στρατοῦ διαταξώμεθα ἄρτι καὶ περὶ τοῦ τούλδου.*

884. *καὶ τὰς βίγλας* C.

Urbicii V. [Περὶ τούλδου] 1. Περὶ τοῦ μὴ ἐπάγεσθαι τὸν τοῦλδον ἐν μάχῃ. Τοῦ τούλδου κατὰ τὸ ἀναγκαῖον δεῖ φροντίζειν καὶ μὴ περιφρονεῖν αὐτοῦ ἤ, ὡς ἔτυχεν, καταλιμπάνειν αὐτὸν ἀνασφαλῶς ἢ πάλιν ἀπροόπτως ἐπιφέρεσθαι ἐν τῇ μάχῃ. συμβαίνει γὰρ καὶ πάλλικας εἶναι ἐν αὐτῷ, χρησίμους τοῖς στρα-

CONSTITUTIO X.

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ

διάταξις ι΄. [p. 117. M.]

Περὶ τούλδου.

1. Δεῖ οὖν καὶ τοῦ τούλδου ἀναγκαίως σε φροντί- 1.
ζειν καὶ μή, ὡς ἔτυχε, καταλιμπάνειν αὐτό, ἀλλὰ ἀσφαλίζεσθαι, ὅπου ἂν καταλειφθῇ.

2. Μὴ δὲ πάλιν ἀπρονοήτως ἐπιφέρεσθαι αὐτὸ ἐν 2.
τῇ μάχῃ· συμβαίνει γὰρ καὶ παλλικάρια εἶναι ἐν αὐτῷ,

2951—2953. Constitutio inscribitur in **MWA** ut supra, nisi quod **W** habet περι τόλδου; **P_1E** illud πολεμικῶν παρασκευῶν omm.; in **P_1E** περὶ τοῦ τούλδου || **2954.** §§. 1. 2.] Cff. „*Ined. Tact. Leonis*" XXIII, 1: Ἀναγκαιότατον δὲ καὶ περὶ τοῦ τούλδου φροντίζειν καὶ μὴ τοῦτο ἐᾶν ἀπρονόητον, ἀλλ' ἄρχοντά τε ἴδιον αὐτῷ ἐφιστᾶν || τόλδου **MW** || **2955.** αὐτὸ libri; retinui lectionem, cum temporibus et Urbicii et Leonis utriusque formae usus et τοῦλδος et τοῦλδον possit statui || **2956.** καταλειφθῇ Meursii codex, καταληφθῇ **MW**, φθασθῇ **AP_1E** || **2957.** μηδε **W**, μηδὲ **AP_1E** || **2858.** παλλικάρια] ἀνθρώπους **AP_1V.**

Περὶ τοῦ τούλδου. p. 43. Meurs.

1. Ἁρμόζει σε ἐξ ἀναγκαίου καὶ περὶ τοῦ τούλδου φροντίζειν καὶ μὴ ἀφιέναι αὐτό, ὡς φθάσει, ἀλλ' ἀσφαλίζεσθαι, ἔνθα ἂν ἀπομείνῃ.

2. μὴ δὲ πάλιν ἀπρονόητον φέρειν αὐτὸ εἰς τὸν πόλεμον, διότι συμβαίνει εἶναι εἰς τὸ

889. Titulum praetermittit C || 891. φθάσαι p || 892. μηδὲ p.

τιώταις, καὶ τέκνα ἢ συγγενεῖς αὐτῶν, καί, εἰ μὴ ἐν ἀσφαλείᾳ τυγχάνει, τῷ περισπασμῷ αὐτοῦ οἱ στρατιῶται συνεχόμενοι ἀμφίβολοι τὰς γνώμας ἐν ταῖς μάχαις γίνονται. σπουδὴ γάρ ἐστι τῷ συνετῷ ἀνδρὶ μετὰ τῆς ἑαυτοῦ ἀβλαβείας τὰ τοῦ ἐχθροῦ κερδῆσαι. καὶ πρωτοτύπως μὲν πλῆθος παλλίκων συμβολῆς δημοσίας προσδο-

CONSTITUTIO X.

χρησίμους τοῖς στρατιώταις, καὶ τέκνα ἢ συγγενεῖς αὐτῶν, καί, εἰ μὴ ἐν ἀσφαλείᾳ τυγχάνει, τῷ περισπασμῷ αὐτοῦ οἱ στρατιῶται συνεχόμενοι ἀμφίβολοι καὶ μεριζόμενοι τὰς γνώμας ἐν ταῖς μάχαις γίνονται.

3. 3. Καὶ γὰρ ἑκάστῳ συνετῷ ἀνδρὶ σπουδή ἐστι χωρὶς ἰδίας βλάβης τὰ τοῦ ἐχθροῦ κερδῆσαι· ἐὰν δὲ οἰκείαν ὑφορᾶται βλάβην, ἢ ἀπέχεται, ἢ ὀκνηρότερος γίνεται.

4. 4. Καὶ πρωτοτύπως μὲν συνεπαγομένου τοῦ τούλδου καὶ συμβολῆς δημοσίας προσδοκωμένης πλῆθος τῶν

2959. *χρήσιμα* **Meursii codex**, *χρησίμους* **ceteri codd.** || **2960.** *τυγχάνῃ* **MW** || **2961.** *αὐτῷ* **P₁E** || **2963.** *σπουδῇ ἐστιν* **P₁** || **2964.** *εἰ* **P₁** || **2965.** *ὑφωρᾶται* **P₁E** || **2966.** *συνεχομένου* **P₁** || *τόλδου* **MW** || **2967—2968.** Verba *τῶν λεγομένων . . . ἤγουν* omm. **AP₁E.**

fol. 17¹ τοῦλδον καὶ παλλικάρια τῶν στρατιωτῶν, ἅπερ | ἔχουσι περὶ πολλοῦ καὶ παιδία καὶ συγγενεῖς αὐτῶν καί, εἰ οὐκ ἔχουσιν ἀσφάλειαν εἰς τὸ τοῦλδον, ἵνα ἔχωσιν ἀμεριμνίαν οἱ στρατιῶται, περισπῶνται διὰ τοὺς ἰδίους αὐτῶν καὶ οὐκ ἔρχονται ἐξ ὅλης ψυχῆς εἰς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ γίνονται εἰς δύο αἱ ψυχαὶ αὐτῶν καὶ τὸ ἥμισυ αὐτῶν εἰς τοὺς ἰδίους οἴκους ὑπάρχει.

3. ὁ γὰρ φρόνιμος ἀνὴρ σπουδάζει, ἵνα μηδὲν ἐκεῖνος βλαβῇ καὶ κερδήσῃ μᾶλλον τὰ τοῦ ἐχθροῦ. ἂν δὲ ὑποπτεύῃ βλάβην, ἢ τελείως μισεῖ τὸν πόλεμον, ἢ γίνεται ὀκνηρότερος πρὸς αὐτόν.

4. διὰ τοῦτο πρὸ πάντων οὐ συμβουλεύομεν, ὅταν σύρωμεν τὸ τοῦλδον καὶ προσδο-

893. *παλικάρια* Cp || 896. *γίνωνται* Cp || 897. *ὑπάρχῃ* Cp || 898. *μηδὲν*] *μήτε* Cp || 899. *ἢ* prius] posterius est insertum in C || *μισεῖ* ego, *φιλεῖ* Cp.

*κωμένης ἐπιφέρεσθαι οὐ συμβουλεύομεν, οὔτε ἐν τῇ ἰδίᾳ τῆς μάχης ἐλπιζομένης, * οὔτε ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ † ἐπερχομένης,[1] ἀλλὰ συμμέτρους καὶ τοὺς ἐν δυνάμει ὄντας, τοσούτους δέ, τοὺς ἐπαρκοῦντας κατὰ κουντουβέρνιν ἀντέχεσθαι τῶν ἀλόγων αὐτῶν πρὸς τὴν διαφορὰν καὶ ποιότητα τῶν ταγμάτων ἤτοι τὸ πλῆθος τῶν ἀλόγων, διὰ τὸ*

[1] Legendum *ἀπαρχομένης*.

CONSTITUTIO X.

λεγομένων παλλικαρίων ἤγουν τῶν δουλευόντων τοῖς τε ἄρχουσι καὶ τοῖς στρατιώταις ἐπιφέρεσθαι οὐ συμβουλεύομεν, οὔτε ἐν τῇ ἰδίᾳ γῇ ἡμῶν τῆς μάχης ἐλπιζομένης, οὔτε ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ ἐπερχομένων, ἀλλὰ συμμέτρους εἶναι καὶ τοὺς ἐν δυνάμει ὄντας.

5. Τοσούτους δὲ ἤγουν τοὺς ἐπαρκοῦντας κατὰ 5.
[τὰ] κουντουβέρνια ἀντέχεσθαι καὶ διοικεῖν τὰ ἄλογα [p. 118. M.]
αὐτῶν πρὸς τὴν διαφορὰν καὶ τὴν ποιότητα καὶ διάγνωσιν τῶν ταγμάτων ἤτοι τὸ πλῆθος τῶν ἀλόγων.

2970. *ἡμῶν γῇ* **A P₁ E** || **2971.** *ἐπερχομένων*] subintelligi vult auctor *τῶν στρατιωτῶν* || **2972.** *ἐν δυνάμει ὄντας*] *δυνατωτέρους* **A P₁ E** || **2974.** *τὰ* expunxi || *κουτουβέρνια* **M W**, *κοντουβέρνια* **A P₁ E**; cff. „*Praeceptorum Nicephori*" ind. vocabb., *Psaltes* p. 39, nota et p. 41 || *ἀντέχεσθαι καὶ διοικεῖν* omm. **P₁ E**, solum *ἀντέχεσθαι* om. **A** || **2975—2976.** Verba *τὴν διαφορὰν . . . . ἤτοι* omm. **A P₁ E** || *ἀλόγων*] **A P₁ E** addunt *αὐτῶν*.

κᾶται δημοσίᾳ συμβολὴ πολέμου εἴτε εἰς τὴν ἡμετέραν γῆν, εἴτε εἰς τὴν πολεμίαν, ἵνα ἀκολουθῇ εἰς τὸ τοῦλδον πλῆθος παλλικαρίων τῶν δουλευόντων τοῖς ἄρχουσι καὶ τοῖς στρατιώταις.

5. *ἀλλὰ τοσοῦτοι ἵνα ἀκολουθῶσιν, ὅσοι εἰσὶ δυνατώτεροι καὶ ἀρκοῦσιν εἰς τὰ κοντουβέρνια πρὸς τὸ δουλεύειν καὶ ||| διοικεῖν τὰ ἄλογα αὐτῶν ἤγουν πρὸς τὴν ποιότητα καὶ* c. 1256 **Lami.**

903. *παλιχαρίων* **C p.**

μηδὲ πολλὴν φύρσιν καὶ δαπάνην ἄκαιρον καὶ περισπασμὸν εἰς αὐτοὺς γενέσθαι. τούτους δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης, εἰ μὲν σύνεστι πεζικὸς στρατός, δηλονότι σὺν αὐτῷ μετὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ ἀφοριζομένων, εἴτε ἐν τῇ ἰδίᾳ, εἴτε ἐν ἀλλοτρίᾳ ὁ πόλεμος κρίνεται, ἐν φοσσάτῳ καταλιμπάνειν, ἀσφαλῶς τούτου γινομένου, ὡς δηλοῦται ἐν τῷ περὶ ἀπλήκτων λόγῳ.

2. Περὶ ἀδεστράτων. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἀδέστρατα μετ'

CONSTITUTIO X.

---

c. 789. διὰ ‖ τὸ μηδὲ πολλὴν φύρσιν καὶ δαπάνην ἄκαιρον καὶ περισπασμὸν εἰς αὐτοὺς γενέσθαι.

6. 6. Τούτους δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης, εἰ μὲν σύνεστι πεζικὸς στρατός, δηλονότι σὺν αὐτῷ μετὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ ἀφοριζομένων καταλιμπάνειν ἀρχόντων, εἴτε ἐν τῇ ἰδίᾳ, εἴτε ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ ὁ πόλεμος κρίνεται. ἀσφαλῶς δὲ αὐτοὺς εἶναι ἐν τῷ φοσσάτῳ, καθὼς ἐν τῷ περὶ ἀπλίκτων δηλώσομέν σοι τύπῳ.

7. 7. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ σαγμάρια καὶ τὴν λοιπὴν

2977. μὴ **MW** ‖ φύρσην **M** ‖ 2978. εἰς αὐτοὺς omm. **MW** ‖ γίνεσθαι **MWA** ‖ 2980. δηλονότι omm. **AP₁E** ‖ 2981. ἐπὶ τούτῳ] cf. XI, 46 ‖ ἀρχόντων ego, αὐτοὺς codd. ‖ 2982. ἀλλοτρία χώρα **AP₁E** ‖ γίνεται **AP₁E** ‖ 2984. περιαπλικτων **MW**, περὶ ἀπλίκτων **E**, περὶ ἀπλήκτων **A**, περὶ ἀπλήκτων **P₁**; v. XI, 47 ‖ δηλώσομεν σοι **W**.

τὸ μέτρον τοῦ λαοῦ καὶ πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἵππων, ὧν ἔχουσι. καὶ γὰρ οὐ συμφέρει πολλὴν φύρσιν καὶ ἄκαιρον δαπάνην καὶ περισπασμὸν γενέσθαι.

6. τὰ δὲ τοιαῦτα παλλικάρια εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου ἵνα ἀφίῃς μετὰ τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ, ἂν ἄρα καὶ ἔχῃς πεζούς, καὶ μετὰ τῶν ἀρχόντων, ὧν καταλιμπάνεις εἰς τοὺς πεζούς, κἄντε εἰς τὴν ἡμετέραν γῆν, κἄντε εἰς τὴν πολεμίαν ὁ πόλεμος γίνηται. ὀφείλουσι γὰρ εἶναι μετ' ἀσφαλείας εἰς τὸ φοσσάτον, καθὼς εἰς τὸ περὶ ἀπλήκτων εἴπομεν.

908. καὶ ἄκ.] εἰς ἄκ. p ‖ γίνεσθαι C ‖ 909. παλικάρια C p ‖ 912. εἴπωμεν C; cf. de Boor Vita Euthymii (Berolini 1888) p. 221.

αὐτοῦ ἐᾶν· . . . .
*ὥστε οὖν ἐν μὲν τοῖς κούρσοις ἢ σκούλκαις ἀναγκαῖον ἔχειν τὰ ἀδέστρατα τοὺς στρατιώτας καὶ μέχρι δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ἡμέρας τῆς συμβολῆς *πεφραγμένα*[1] *καὶ ἐν δυνάμει. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ συμβολῇ, ὡς ἡμεῖς νομίζομεν, ἐγγὺς ἔχειν τῆς παρατάξεως ἀδέστρατον οὐκ ἀναγκαῖον κρίνομεν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ φοσσάτῳ καταλιμπάνεσθαι.*

[1] **πεφεισμένα** (sic codd. P et R [*πεφισμένα Mediceus*]) praefert *Scheffer*; Rec. Ambr. omittit.

CONSTITUTIO X.

ἀποσκευήν, ἅπερ καλεῖται ἀδέστρατα, μετ᾽ αὐτοῦ τοῦ τούλδου καταλιμπάνειν.

8. *Καὶ ἐν μὲν τοῖς κούρσοις ἢ ταῖς ἄλλαις ἐφόδοις* 8. *ἔχειν αὐτὰ τοὺς στρατιώτας τάχα καὶ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἡμέρας τῆς συμβολῆς πεφραγμένα καὶ ἐν δυνάμει.*

9. *Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ συμβολῇ ἐγγὺς ἔχειν τῆς παρα-* 9. *τάξεως ἀδέστρατον οὐκ ἀναγκαῖον κρίνομεν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ φοσσάτῳ καταλιμπάνεσθαι. καὶ γὰρ συμβαίνει*

2986. *ἅπερ καλεῖται ἀδέστρατα*] *καὶ τὰ συρτὰ* **A P$_1$ E** || *μετὰ* — omisso *αὐτοῦ* — **M W** || **2987.** *τόλδον* **M W** || **2988.** *ἐφόδοις*] *ἐπιδρομαῖς* **A P$_1$ E** || **2989.** *καὶ* alterum omm. **A P$_1$ E** || **2990.** *πεφραγμένα καὶ ἐν δυνάμει* omm. **A P$_1$ E** || **2992.** *ἀδέστρατον*] *συρτὰ* **A P$_1$ E** || **2993.** cf. XI, 12 Rec. Const. et *„Praecptt. Niceph."* Rec. Const. fol. 133^v: *συμβαίνει γὰρ καὶ κρατοῦνται παρὰ τῶν πολεμίων κ. τ. λ.* || **2993—2995.** **A P$_1$ E** habent: *καὶ γὰρ συμβαίνει πολλάκις διὰ τὸ ὑπὸ μικρῶν παίδων κρατεῖσθαι αὐτὰ πρὸς ἄλληλα διαμάχεσθαι καὶ ταραχὴν*

7. *καὶ τὰ* || *σαγμάρια δὲ καὶ τὴν λοιπὴν ἀποσκευὴν καὶ τὰ συρτὰ ἵνα καταλιμπάνῃς* p. 44. Meurs. *μετὰ τοῦ τούλδου.*

8. *καὶ γὰρ εἰς μὲν τὰ κοῦρσα καὶ τὰς ἄλλας ἐπιδρομὰς ⟨ἵνα⟩ ἔχωσιν οἱ στρατιῶται τὰ συρτὰ μετ᾽ αὐτῶν μέχρι καὶ αὐτῆς τυχὸν τῆς ἡμέρας τοῦ πολέμου, ποιοῦντες εἰς αὐτὰ γύρωθεν πολλὴν ἀσφάλειαν.*

9. *εἰς αὐτὴν δὲ τὴν συμβολὴν οὐ συμφέρει ἔχειν συρτὰ ἐγγὺς τῆς παρατάξεως, ἀλλ᾽*

915. *ἵνα* inserui; postulat usus Constantinianus || *ἔχουσιν* **C p.**

συμβαίνει γὰρ καὶ παραπίπτειν αὐτὰ εὐκόλως ἐν ταραχῇ ὑπὸ μικρῶν παλλίκων κρατούμενα.

3: Περὶ τοῦ μὴ ἀναγκαίου τούλδου. Εἰ δὲ †σύνεστι[1] *πεζικὸς στρατός, εἰ μὲν ἐν τῇ ἰδίᾳ, ἢ φιλεῖ, χώρᾳ ἢ ἐν αὐτοῖς τοῖς μεθορίοις προσδοκᾶται ἡ μάχη εὐθέως γίνεσθαι καὶ οὐκ ἔχει ὑπέρθεσιν, ἐν ὀχυρῷ τόπῳ, ἔνθα καὶ βοσκαὶ καὶ ὕδατα ἀρκοῦντα εὑρίσκονται, ὡς ἀπὸ τριάκοντα ἢ καὶ πεντήκοντα μιλίων καταλιμπάνειν τὸν πλείονα καὶ ἄχρηστον τοῦλδον καὶ τὰ περισσὰ ἄλογα*

[1] **οὐ σύνεσι** habet Rec. Ambrosiana recte: cf. X, 6.

CONSTITUTIO X.

πολλάκις καὶ ταραχῆς γινομένης εὐκόλως παραπίπτουσι διὰ τὸ ὑπὸ μικρῶν παλλικαρίων κρατεῖσθαι.

10. 10. *Εἰ δὲ †σύνεστι πεζικὸς στρατός*, εἰ μὲν ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ ἢ ἐν αὐτοῖς τοῖς μεθορίοις ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν, τῆς τε ἡμετέρας καὶ τῆς πολεμίας, προσδοκᾶται [p. 119. M.] ἡ μάχη εὐθέως γίνεσθαι καὶ οὐκ ἔχει | ὑπέρθεσιν, τότε ἐν ὀχυρῷ τόπῳ, ἔνθα καὶ βοσκαὶ καὶ ὕδατα ἀρκοῦντα εὑρίσκονται, ὡς ἀπὸ τριάκοντα ἢ καὶ πεντήκοντα μιλίων καταλιμπάνειν τὸν πλείονα καὶ ἄχρηστον τοῦλδον καὶ

οὐ μικρὰν ἐμποιεῖν || **2996.** *καὶ πεζικὸς* **P₁ E** || **2997.** *συνορίοις* **A P₁ E** || **2998.** *χώρων* **M W** || *τῆς τε ἡμετέρας χώρας καὶ τῆς τῶν πολεμίων* **A P₁ E** omissis verbis *ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν* || **3001.** *λ'* **A P₁ E** || *ἢ* om. **W**, *καὶ* om. **M.**

ἵνα καταλιμπάνωνται εἰς τὸ φοσσάτον. γίνεται γὰρ πολλάκις, ⟨ὅτι⟩ ταραχῆς γενομένης ἀπόλλυνται πολλὰ ἐξ αὐτῶν διὰ τὸ κρατεῖσθαι αὐτά, ὡς εἴρηται, ὑπὸ μικρῶν παλλικαρίων.

10. *ἂν δ' ἔχῃς πεζικὸν στρατόν, εἰ μὲν προσδοκᾶται ἡ μάχη ἢ εἰς τὴν ἡμετέραν* fol. 17v *χώραν ἢ εἰς τὰ σύνορα | τῆς ἡμετέρας χώρας καὶ τῶν πολεμίων [καὶ ἀπάρτι ἐγγύς ἐστι καὶ ὁ πόλεμος], καὶ ἀναμονὴ οὐ γίνεται, τότε τὸ περισσότερον καὶ ἄχρηστον τοῦλδον καὶ*

919. *ὅτι* inserui; postea in C p extant haec, rec.-em Ambr.-m spectantia et pro subdito habenda: ***ταραχὴ ἐξ αὐτῶν διὰ τὸ μάχεσθαι αὐτὰ πρὸς ἄλληλα κρατούμενα ὑπὸ*** [***τῶν*** addit **p**] ***παιδίων μικρῶν ἢ καὶ ἄλλως*** || **920.** ***παλικαρίων*** **C** || **922—923.** Verba subditicia esse opinatur ***Vári*** || ***ἄπαρι:*** **p** || ***ἐγγύς ἐστὶ*** **C p.**

καὶ ἐργαλεῖα καὶ ἕτερα εἴδη, ὧν χρεία οὐκ ἔστι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πολέμου, μετὰ ἑνὸς ἢ δευτέρου βάνδου κ. τ. λ. . . . . ἀφορίσαι δὲ καί τινας ἐν τῷ μέσῳ διαστήματι ⟨τοῦ τε τούλδου καὶ τῆς μάχης⟩[1], ἐγνωσμένους πᾶσι καὶ μὴ φαύλους ἀνθρώπους, καὶ καταστῆσαι αὐτοὺς εἰς διάστατα καὶ ὑποδεῖξαι τούτους τῷ ἐπάνω τοῦ τούλδου, τοὺς ὀφείλοντας πρὸς τὴν τοῦ πολέμου ἔκβασιν

[1] Inserui e Rec. Ambrosiana, quae ceterum pro τῆς μάχης habet τῆς παρατάξεως.

CONSTITUTIO X.

τὰ περισσὰ ἄλογα καὶ ἐργαλεῖα καὶ ἕτερα εἴδη, ὧν χρεία οὐκ ἔστι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πολέμου.

11. Ἀφόριζε δὲ καί τινας ἐν τῷ μέσῳ διαστήματι 11.
τοῦ τε τούλδου καὶ τῆς μάχης, ἐγνωσμένους πᾶσι καὶ μὴ πονηροὺς καὶ φαύλους ἀνθρώπους, καὶ κατάστησον αὐτοὺς εἰς διάστατα καὶ ὑπόδειξον τούτους τῷ ἄρχοντι τοῦ τούλδου (δεῖ γὰρ αὐτῷ πάντως ἄρχοντα ἴδιον ἔχειν), ὥστε πρὸς τὴν τοῦ πολέμου ἔκβασιν ὀφείλειν αὐτοὺς

3003. ἐργαλεία M || 3004. οὐκέσιι M, οὐκεστιν W || 3006. τοῦ τε] τοῦτο P₁E || τόλδου M || γνωρίμους AP₁, γνωρικοὺς E || 3008. διασταια W || In τούτους cod. A ού in ras. || 3009. αὐτῷ] cf. *Blass-Debrunner*[4] p. 236, § 409. 3; omm. AP₁E, αὐτὸ Meursii codex || Post πάντως inserunt τὸν τοῦλδον AP₁E || 3010. ὀφείλειν αὐτοὺς omm. AP₁E.

τὰ περισσὰ ἄλογα καὶ ἐργαλεῖα καὶ ἕτερα εἴδη, ὧν οὐκ ἔστι χρεία εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ πολέμου, ἵνα καταλιμπάνῃς εἰς ὀχυρὸν τόπον, ὅπου εὑρίσκονται βοσκαὶ καὶ ὕδατα ἀρκοῦντα ὡς ἀπὸ τριάκοντα καὶ πεντήκοντα μιλίων.

11. ἀφόριζε δὲ καί τινας γνωριζομένους καὶ μὴ πονηροὺς καὶ χυδαίους ἀνθρώπους, καὶ στῆσον αὐτοὺς εἰς τὸ μέσον διάστημα τοῦ τούλδου καὶ τοῦ πολέμου, καὶ ποίησον αὐτοὺς εἰς διαστατὰ καὶ ὑπόδειξον αὐτοὺς τῷ ἄρχοντι τοῦ τούλδου (ἁρμόζει γὰρ ἔχειν τὸ τοῦλδον ἴδιον ἄρχοντα), ἐπειδὴ ὀφείλουσιν οὗτοι, ἕως ἔχει ὁ πόλεμος ἀποβῆναι, μηνύσαι

925. καταλιμπάνωσιν p || 929. διαστατὰ] titubationem videas iam supra apud scriptorem cod. W || 930. ὡς p || μηνύσαι retinui.

μηνῦσαι τοῖς ἐν τῷ τούλδῳ ἢ μεῖναι ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἐν ᾧ καταλιμπάνονται, ἢ προλαβεῖν ἐν τῷ δοκοῦντι τόπῳ ἢ καὶ ἐνέγκαι αὐτοὺς πρὸς τὸν στρατόν.

4. *Περὶ τῶν ἐν μέσῳ ἀπλήκτων.* *Ἐκεῖθεν δὲ ἐκ τοῦ τούλδου κινοῦντας τοὺς ἐπὶ μάχην παραλαβεῖν τὰ ἀδέστρατα καὶ ἢ τένδας μικρὰς ἢ σαγία διπλᾶ εἰς τὸ τὸ ἓν μὲν σκέπεσθαι, εἴπερ χρεία καλέσοι, τὸ δὲ ἕτερον εἰς τένδαν ἤτοι καμάρδαν ἔχειν. καὶ*

CONSTITUTIO X.

μηνῦσαι τοῖς ἐν τῷ τούλδῳ ἢ μεῖναι ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἐν ᾧ καταλιμπάνονται, ἢ ἐν ἑτέρῳ ἀπελθεῖν τῷ δοκοῦντι τόπῳ ἢ καὶ ἐνέγκαι αὐτοὺς πρὸς τὸν στρατόν.

12. 12. *Ἐκ δὲ τοῦ τούλδου κινοῦντας ἐπὶ τὴν μάχην παραλαβεῖν τὰ ἀδέστρατα ἤγουν σαγμάρια καὶ ἢ τένδας μικρὰς ἢ σαγία διπλᾶ εἰς τὸ — τὸ μὲν ἓν — σκέπεσθαι, εἴπερ χρεία καλέσοι, τὸ δὲ ἕτερον εἰς τένδαν ἤτοι τὸ λεγόμενον καμάρδαν ἔχειν.*

3011. *μηνυσαι* **W**, *μηνύσαι* **A P_1 E** || **3014.** *τόλδου* **M** || **3015.** *δεῖ παραλαμβάνειν* **A P_1 E**; postea inserunt *αὐτοὺς* || *τὰ ἀδέστρατα ἤγουν* omm. **A P_1 E** || *ἢ* omm. **A P_1 E** || *τέντας* **M W** || **3016.** *μικρὰς* ego Urbicium secutus, *διπλὰς* **M**, *διπλας* **W**, omm. **A P_1 E** || *διπλὰ* **M A**, *διπλα* **W** || *εἰς τὸ* **P_1 E** ante *σκέπεσθαι* inserunt || *τὸ* alterum om. **A** || **3017.** *καλέσει* **M W**, *καλέσαι* **P_1 E** || *τένταν* **M W** || **3018.** *καμαρδιν* **M W**, sed in Leonis XX 194 (Mgn.) atque in Urbicio

πρὸς τοὺς ὄντας εἰς τὸ τοῦλδον, κἄντε ἵνα περιμείνωσιν εἰς τὸν τόπον, ὅπου εἰσί, κἄντε ἵνα μεταπέσωσιν εἰς ἄλλον τόπον, εἴτε δὲ ἵνα ἔλθωσιν εἰς τὸν στρατόν.

12. *ὅτε δὲ ἀποκινοῦσιν ἀπὸ τοῦ τούλδου πρὸς τὸν πόλεμον οἱ στρατιῶται, ὀφείλουσι*
p. 45. Meurs. *βαστάζειν εἰς τὰ συρτὰ ἢ τένδας μι||κρὰς ἢ σαγία διπλᾶ πρὸς τὸ ἔχειν τὸ ἓν εἰς τένδαν καὶ τὸ ἄλλο σκεπάζεσθαι, ἂν γένηται χρεία.*

933. *ὅτε δὲ* om. p || 934. *εἰς τὰ συρτὰ* om. p || *διπλὰ* C p || *τένδα* p || 935. *τὸ* posterius est insertum in p || Puncto post *σκεπάζεσθαι* interposito sequentia ad § 13 referuntur in p.

*δαπάνην *βουκκελλάτου ἢ πίστου ἢ ἄλλου τινὸς εἴδους εἴκοσι ἢ τριάκοντα λίτρας, ἐὰν μάλιστα πρὸς Σκύθας ἐστὶν ὁ πόλεμος, καὶ ἀπληκεῦσαι ἐν τῷ δοκοῦντι φοσσάτῳ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς. τοῦτο δὲ τὸ φοσσάτον ἢ ἀπὸ ὀρυγμάτων ἢ ἀπὸ οἰκοδομῆς ὀχυρῶσαι, κἂν πρὸς μίαν ἡμέραν συμβῇ τὸν στρατὸν μένειν ἐκεῖσε· καὶ ἀποτίθεσθαι ἕκαστον βάνδον χόρτον ἢ ἄχυρον μιᾶς ἡμέρας, ἵνα, ἐάν, ὡς εἰκός,*

CONSTITUTIO X.

13. *Ἀλλὰ καὶ δαπάνην ἢ παξαματίου ἢ πίστου ἢ* 13.
ἄλλου τινὸς εἴδους ἐλαφροῦ εἴκοσι ἢ καὶ τριάκοντα λίτρας καὶ τότε ἀπλικεῦσαι ἐν τῷ φοσσάτῳ, ἐν ᾧ ἂν || c. 792.
δόξῃ γίνεσθαι τόπῳ, ὅτε πρὸς τὴν τῶν ἐχθρῶν μάχην ἀποκινήσουσιν.

14. *Τοῦτο δὲ τὸ φοσσάτον ἢ ⟨ἀπὸ ὀρυγμάτων ἢ⟩* 14.
ἀπὸ οἰκοδομῆς λίθων ἢ πλίνθων ὀχυρῶσαι, κἂν πρὸς μίαν ἡμέραν συμβῇ μένειν ἐκεῖσε.

15. *| Ἕκαστον δὲ βάνδον ἀποτίθεσθαι χόρτον ἢ* 15. [p.120.M.]

καμάρδαν est traditum; verba *ἤτοι . . . . καμάρδαν* omm. **AP_1E**, qui *ἔχειν* post *ἕτερον* inserunt || **3020.** *ἢ* omm. **MW**, *καὶ* om. **A** || *λ̄* **P_1E** || **3021.** *ἀπλικευσαι* **W**, *ἀπληκεῦσαι* **A**, *ἀπληκεῦσαι* **P_1E** || **3022.** *τῶν* om. **P_1** || **3023.** *ἀποκινήσουσι* **P_1E** || **3024.** Verba ego inserui; cf. XI, 48 || **3025.** *πλίνθου* **AP_1E** || *ὠχυρῶσαι χρὴ* **P_1E** || **3027.** *χόρτου* **P_1E.**

13. *ἵνα δὲ βαστάζωσι καὶ δαπάνην ἢ παξαμαδίου, τουτέστι μάζας, ἢ πίστου, τουτέστι κέγχρου, ἐκλελεπισμένου ἐλαφροῦ, μέχρις εἴκοσι καὶ τριάκοντα λίτρας καὶ τότε ἵνα ἀπληκεύσωσι πρὸς τὸ φοσσάτον, ὅπου ἂν γίνηται, ὅταν ἀποκινήσωσι πρὸς τὸν πόλεμον.*

14. *τοῦτο δὲ τὸ φοσσάτον, ὅπου ἀπληκεύει ὁ στρατός, ὅταν μέλλῃ πολεμῆσαι, ὀφείλει πολίζεσθαι γυρὸν ἢ μετὰ πλίνθων ἢ μετὰ λιθαρίων καὶ γίνεσθαι ὀχυρόν, καὶ εἰ πρὸς μίαν μόνην ἡμέραν μέλλει ὁ στρατὸς μεῖναι ἐκεῖ.*

15. *καὶ ὀφείλει δὲ ἓν ἕκαστον βάνδον ἀποτιθέναι χόρτον ἢ ἄχυρον εἰς τὸ φοσσάτον*

936. *δὲ* om. p || *παξιμαδίου* p || 937. 938. *ἀπληκεύωσι* C || 940 *πολίζεσθαι* ego; cf. Leonis Tact. XI, 4; *πολεμίζεσθαι* C p || *γύρον* C p || 941. *εἶναι* C p; cf. *Preuschen* p. 699.

ἐναντίως τὰ τοῦ πολέμου ἐξέλθῃ, ἐν τῷ ὑποστρέφειν τὸν στρατὸν μετὰ σπουδῆς ἐν αὐτῷ ἔστιν ἢ μεῖναι ἐν αὐτῷ τῷ φοσσάτῳ, εἴτε ἕν, εἴτε δύο γίνονται, ἔχοντα τὴν τῶν ἀλόγων ἀποτροφὴν μιᾶς ἡμέρας καὶ μὴ ἀναγκάζεσθαι εν τοιούτῳ θορύβῳ ἢ βόσκειν ἢ χορτολόγιν[1] ποιεῖν καὶ βλάπτεσθαι ἑτοίμως ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἢ περιάγειν ἐν χωρίοις διὰ δαπάνας τῶν ἐχθρῶν ἐπικειμένων ἢ καὶ

[1] χορτολόγιον Rec. Ambrosiana uti Rec. Constantiniana.

CONSTITUTIO X.

ἄχυρον μιᾶς ἡμέρας, ἵνα, ἐάν, ὡς εἰκός, ἐναντίως τὰ τοῦ πολέμου ἐξέλθῃ, ἐν τῷ ὑποστρέφειν τὸν στρατὸν μετὰ σπουδῆς ἐν αὐτῷ ⟨ἔστιν⟩ ἢ μεῖναι ἐν αὐτῷ τῷ φοσσάτῳ ἔχοντα τὴν τῶν ἀλόγων ἀποτροφὴν μιᾶς ἡμέρας καὶ μὴ ἀναγκάζεσθαι ἐν τοιούτῳ θορύβῳ ἢ βόσκειν ἢ χορτολόγιν ποιεῖν καὶ βλάπτεσθαι ἑτοίμως ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἢ γυρεύειν ἐν χωρίοις διὰ δαπάνας τῶν ἐχθρῶν

3029. ἐξέλθῃ] συμβῇ **AP₁E** || **3030.** ἔστιν (ἢ . . . . . ἢ **[3034.]** = facultatem habeat aut . . . . . aut) ex Urbicio inserui || **3031.** ἔχοντα **ego,** ἔχειν **codd.** || ἀποστροφὴν **E** || **3033.** χορτολογεῖν **codd.,** χορτολόγιν **ego**; non cogimur repudiare formam scientes auctorem κουντουβέρνιν, τουφίν, τζικούριν, κοντάριν, σκουτάριν, χειρομύλιν, παξαμάτιν, μίλιν saepius in textum recepisse. || ποιεῖν omm. **AP₁E** || **3034.** ἐν χωρίοις **A,** ἐνχωρίοις **MWE,** ἐγχωρίοις **E.**

μιᾶς ἡμέρας, ἵνα, ἂν συμβῇ τραπῆναι τὸν στρατὸν καὶ ὑποστρέψῃ μετὰ σπουδῆς εἰς τὸ
φοσσάτον τοῦ μεῖναι ἐκεῖ, ἔχωσι τροφὴν μιᾶς ἡμέρας εἰς τὰ ἄλογα αὐτῶν καὶ μὴ ἀναγ-
c. 1257. Lami. κάζωνται εἰς τὴν τοιαύτην ταραχὴν ἢ βόσκειν ἢ ||| χορτολόγιον ποιεῖν ἢ γυρεύειν εἰς χωρία
διὰ δαπάνας ἐπικειμένων τῶν ἐχθρῶν· καὶ γάρ, ἂν μὴ ἔχωσιν εἰς τὸ φοσσάτον μιᾶς
ἡμέρας τροφὴν εἰς τοὺς ἵππους αὐτῶν, ὡς εἴρηται, ἀναγκάζονται, ἵνα μὴ σταθῶσιν ἐκεῖ,
ἀλλ' ἵνα διαβῶσιν, ἕως οὗ εὕρωσι τροφὴν εἰς τοὺς ἵππους, καὶ ἀπὸ τοῦ κόπου ἐκλύωνται.

945. χορτολόγιον] cf. Urbicium! || 948. οὗ om. p.

*παρελθεῖν ἐν τοιαύτῃ ἐνδείᾳ, ἀλλά, εἰ ἄρα καὶ παρέρχονται καὶ οὐ * χρεία τινός, τοὺς ἐπὶ * τούτῳ ἀφοριζομένους καίειν τὸν χόρτον καὶ ἐπὶ τὰ πρόσωπα ἀπέρχεσθαι.*

5. *Περὶ φυλακῆς τοῦλδου ὁδοιποροῦντος.* *Ἀλλὰ δὲ ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις πολεμίων ἐγγιζόντων ἀναγκαιόν ἐστιν ἀεὶ μέσον ἔχειν τὸν τοῦλδον, ἵνα μὴ ἀφύλακτος ὢν ἐπηρεάζηται. τὰς δὲ*

CONSTITUTIO X.

ἐπικειμένων ἢ καὶ παρελθεῖν ἐν τοιαύτῃ ἐνδείᾳ αὐτῶν τε καὶ τῶν ἀλόγων καὶ ἐκλυθῆναι.

16. *Εἰ δὲ ἄρα καὶ παρέρχονται καὶ οὐκ ἔχουσί* 16.
τινος χρείαν, ἀφορίσεις τινάς, ὥστε καίειν τὸν χόρτον καὶ οὕτως ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν περιπατεῖν διὰ τοὺς ἐλπιζομένους ὀπίσω ἐπέρχεσθαι πολεμίους.

17. *Ἐν δὲ ταῖς ὁδοιπορίαις πολεμίων ἐγγιζόντων* 17.
ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀεὶ μέσον ἔχειν τὸν τοῦλδον, ἵνα μὴ ἀφύλακτος ὢν ἐπηρεάζηται.

3035. *ἐν τῇ τοιαύτῃ* **MW** || *ἐνδείᾳ*] *λείψει* **AP$_1$E** || *αὐτῶν*] *τῶν ἀναγκαίων* **AP$_1$E** || **3036.** *τε καὶ τῶν ἀλόγων*] *αὐτούς τε καὶ τὰ ἄλογα αὐτῶν* **AP$_1$E** || **3037.** *ἄρα* **MW** || **3039.** Inde ab *ἔμπροσθεν* usque ad **3111.** *χρονίζειν* verba desunt in **W** (duobus foliis deficientibus) || **3040.** *παρέρχεσθαι* **P$_1$**, *περιέρχεσθαι* **Meursii codex** || **3042.** *ἀναγκαῖον ἐστὶν* (*ἐστὶ* **P$_1$E**) **MA** || *τὸ* **M** || **3043.** *ἀφύλακτον ὂν* **M** || *ἐπηρεάζεται* **Meursii codex.**

16. *ἂν δὲ παραδιαβαίνωσι τὸ φοσσάτον ὑποστρέφοντες ἀπὸ τοῦ πολέμου καὶ οὐκ ἔχωσι χρείαν ἢ τροφῆς ἢ ἄλλου τινός, ἵνα ἀφορίσῃς τινὰς τοῦ κρατεῖν τὸν χόρτον καὶ οὕτως περιπατεῖν ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν διὰ τοὺς ἐλπιζομένους ὀπίσω ἐπέρχεσθαι πολεμίους.* fol. 18^r
17. *ὅταν δὲ περιπατῇ ὁ στρατὸς καὶ ὦσι πλησίον οἱ πολέμιοι, καλόν ἐστιν, ἵνα μέσον περιπατῇ τὸ τοῦλδον πρὸς τὸ μὴ εἶναι ἀφύλακτον καὶ ἐπηρεάζεσθαι παρὰ τῶν ἐχθρῶν.*

950. *κρατεῖν* retinui. — *κόπτειν* habet p; est praeceptum *εἰς τὸ* — ut ita dicam — *φιλανθρωπότερον.*

ὁδοιπορίας μὴ ποιεῖσθαι μεμιγμένως ἢ συγκεχυμένως μετὰ τοῦλδου, ἀλλὰ διακεκριμένως, ὥστε ἰδίᾳ τὸν τοῦλδον ὄπισθεν τοῦ ἰδίου μέρους ὁδοιπορεῖν καὶ ἰδίᾳ τοὺς στρατιώτας ἐξπλήκτους. [Cf. VII,[2] 17, 16.]

CONSTITUTIO X.

18. 18. *Τὰς δὲ ὁδοιπορίας, ὡς ἤδη καὶ ἄνω που εἴπομεν, μὴ ποιεῖσθαι μεμιγμένας μετὰ τοῦλδου, ἀλλὰ διακεκριμένας καὶ κεχωρισμένας, ὥστε ἰδίως τὸν τοῦλδον ὄπισθεν τοῦ ἰδίου μέρους ὁδοιπορεῖν καὶ ἰδίως τοὺς στρατιώτας ἐξπλήκτους.*

19. 19. *Δεῖ δὲ τὸν τοῦλδον, ὡς εἴρηται ἡμῖν ἀνωτέρω, καὶ ἡγεμόνα ἔχειν ἴδιον, ὥστε αὐτὸν καὶ διατάξει καὶ* [p. 121. M.] *διευθυνεῖ, καὶ ἄγειν αὐτὸν οὕτως· ἢ πρὸ τῆς | παρα-*

3044. IX, 6. || *που* omm. **AP$_1$E** || **3045.** *μετὰ τοῦ τούλδου* **AP$_1$E** || **3045—3046.** *διακεκριμένας καὶ* omm. **AP$_1$E** || **3046.** *διαχωρισμένας* **A** || *τὸ τοῦλδον* **M** || **3048.** *εὐπλίκτως* **M,** *εὐπλήκτους* **Meursii codex,** *ἐξπλήκτους* (uti IX, 48) ego scripsi; *ἀνενοχλήτους καὶ ἐλευθέρους* **AP$_1$E** || **3049.** *τὸ* **M** || In **P$_1$** post *τοῦλδον* iterum legitur: *ὄπισθεν τοῦ ἰδίου μέρους ὁδοιπορεῖν καὶ ἰδίως τοὺς στρατιώτας* || *ὡς εἴρηται* om. **P$_1$** || §. 11. || *ἡμῖν ἀνωτέρω* omm. **AP$_1$E** || **3050.** *καὶ ἡγ. ἔχειν ἴδιον* om. **P$_1$** || *ὥστε*] *ὅστις* **AP$_1$E** || **3050. 3051.** *διατάξαι* et *διευθύνειν* **Migne,** *διατάξει* et *διευθύνει* (quod correxi) (*διευθύνη* **P$_1$**, *διεὐθύνη* **E**) **MAP$_1$E** || **3050.** *αὐτὸν* **P$_1$E** post *διευθ.* inserunt; *αὐτὸ* exhibet **M** || **3051—3052.** *ἢ πρὸ τῆς παρατάξεως*] *ἔμπροσθεν τῆς παρατάξεως* habent **AP$_1$E,** sed post *ὑποστροφῆς.*

18. *ὁ δὲ στρατός, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, οὐκ ὀφείλει περιπατεῖν μεμιγμένος μετὰ τοῦ* p. 46 Meurs. *τούλδου, ἀλλὰ χωρὶς ἵνα περιπατῇ τὸ || τοῦλδον ἤγουν ἑνὸς ἑκάστου τάγματος τοῦλδον ὄπισθεν τοῦ ἰδίου λαοῦ [χωρὶς τὸ τοῦλδον] καὶ χωρὶς οἱ στρατιῶται ἀνενόχλητοι καὶ ἐλαφροί.*

19. *ἁρμόζει δὲ ἄρχοντα ἴδιον ἔχειν τὸ τοῦλδον, ἵνα ὑπάρχῃ μετ' αὐτοῦ, καθὼς εἴπομεν, καὶ διατάσσηται αὐτὸ καὶ ποιῇ αὐτὸ περιπατεῖν οὕτως· ἂν μὲν ὑποστρέφῃς ἀπὸ τῆς*

956. Interpolationem ego statui || 959. *αὐτὸ* alterum om. p.

τάξεως, ἐὰν ἐκ πολεμίας γῆς ὑποστρέφῃς, ὀπίσω δὲ τῆς παρατάξεως, ἐὰν εἰς πολεμίαν γῆν ἐμβάλλῃς, ἐνθένδε ἢ ἐκεῖθεν, ἐὰν τὰ πλάγια τῆς παρατάξεως φοβούμενος πορεύῃ, ἐντὸς δὲ τῆς φάλαγγος, ἐὰν τὰ πανταχόθεν ὕποπτα ἔχῃς.

20. Τοσαῦτα μὲν οὖν καὶ περὶ τοῦ τούλδου διὰ 20. βραχέων σοι διεξήλθομεν, ὦ στρατηγέ, εἴτε ἐν ἁμάξαις μετὰ πεζικοῦ στρατοῦ, εἴτε ἐν σαγμαρίοις μετὰ καβαλλαρίων, εἴτε ἄλλης ἀποσκευῆς τοιαύτης μετὰ συμμίκτου, ὡς ἂν ἐν μηδενὶ — ὅσον ἐστὶ τὸ δυνατὸν ἡμῖν, — ἐλλίπῃ σοι κεφαλαίῳ ἡ ἡμετέρα παρακέλευσις. ἑπόμενον δὲ τούτοις καὶ τὸν περὶ τῶν λεγομένων ἀπλίκτων διασαφήσομεν τῇ σῇ ἐνδοξότητι τύπον.

3052. *ἐὰν μὲν ἐκ* **A P₁ E** || **3052—3053.** *ὀπίσω δὲ τῆς παρ.* om. **P₁** || *ὄπισθεν* **E** || **3053.** *ἐκβάλλῃς* **A**, *ἐμβάλῃς* **P₁ E** || *ἔνθεν* **P₁ E** || **3054.** *πλαγία* **M** || **3055.** *ἐντὸς*] *ἔσωθεν* **A P₁ E** || *πανταχόθεν* posterius est insertum in **A** || **3060.** *μετὰ ἄλλης* **A**, sed *μετὰ* i. l. || *κατασκευῆς* **A P₁ E** || **3061.** Verba *ὅσον . . . . ἡμῖν* omm. **A P₁ E** || **3062.** *κεφαλαίῳ ἐλλίπῃ σοι* **A P₁ E** || *ἑπόμενον*] *ἀκολούθως* **A P₁ E** || **3062—3064.** Verba *Ἀκολούθως . . . . τύπον* in **A P₁ E** incohant constitutionem XI. || **3063.** *τούτων* **M** || *τὸν*] *τῶν* **M** || *ἀπλήκτων* **A**, *ἀπλήκτων* **E**, *ἀπλῆκτων* **P₁** || **3064.** *ἐκθήσομεν* **A P₁ E.**

χώρας τῶν πολεμίων, ἵνα περιπατῇ ἔμπροσθεν τῆς παραταγῆς τὸ τοῦλδον, ἂν δὲ ἐμβαίνῃς εἰς τὴν πολεμίαν, ἵνα περιπατῇ ὀπίσω, ἂν δὲ ἔχῃς φόβον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς πλαγίου, ἵνα περιπατῇ τὸ τοῦλδον εἰς τὸ ἄλλο πλάγιον, ἂν δὲ ἔχῃς φόβον ἐξ ὅλων τῶν μερῶν, ἵνα περιπατῇ ἔσωθεν τῆς φάλαγγος.

20. *ταῦτα εἴπομεν ἐν συντόμῳ καὶ* περὶ τοῦ τούλδου, *εἴτε ἅμαξαι βαστάζουσιν αὐτὸ καὶ περιπατοῦσι μετὰ τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ, εἴτε σαγμάρια καὶ περιπατοῦσι μετὰ τῶν καβαλλαρίων, κἄντε ἀμφότερα βαστάζωσιν αὐτό, καὶ ἅμαξαι καὶ σαγμάρια. ἀκόλουθον δ' ἐστὶν εἰπεῖν ἑξῆς καὶ* περὶ τῶν ἀπλήκτων.

963. ἔξωθεν p.

Urbicii XII, 20, 2: . . . . . . *δεῖ δὲ καὶ τὰ ἄπληκτα ἤτοι φοσσάτα ἀσφαλῶς ποιεῖν καί, εἰ μὲν ἐνδέχεται, εἰς ἀραιοτέρους τόπους σκηνοῦν, εἰ δὲ οὐκ ἀπαντᾷ, μὴ ἀμελῶς, ἀλλὰ σφιγκτῶς καὶ ὀχυρῶς ἀπλικεύειν καὶ ἀποφεύγειν τοὺς τόπους ἐκείνους, τοὺς ἔχοντας ἐκ τοῦ πλησίον ὑψηλοτέρους αὐτῶν* . . . .

CONSTITUTIO XI.

ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΩΝ

διάταξις ια'.

Περὶ ἀπλίκτων.

1. 1. *Δεῖ οὖν τὰ ἄπλικτα ἤτοι τὰ φοσσάτα (κυρίως γὰρ φοσσάτον τὸ ἄπλικτον τοῦ ὅλου στρατοῦ καλεῖται), — ταῦτα οὖν ἀσφαλῶς σε ποιεῖν καί, εἰ μὲν ἐνδέχεται, εἰς ἀραιοτέρους τόπους κατασκηνοῦν τὰ στρατιωτικά, εἰ δὲ οὐκ ἀπαντᾷ, μὴ ἀμελῶς, ἀλλὰ σφιγκτῶς καὶ ὀχυρῶς ἀπλικεύειν καὶ ἀποφεύγειν τοὺς τόπους ἐκείνους, ὅσοι ἔχουσιν ἐκ τοῦ πλησίον ὑψηλο-*

3065. $\mathbf{P_1 E}$ omm. illud *ΠΟΛ. ΠΑΡ.* || **3067.** *ἀπλήκτων* $\mathbf{A P_1 E}$; cf. Prooemii §. 9. || **3068.** *ἅπλῆκτα* **A**, *ἀπλῆκτα* $\mathbf{P_1 E}$; retinui hic *ἄπλικτα* quamquam et *Urbicius ἄπληκτα* habet, cum inferius idem *Urbicius* etiam *ἀπλικεύειν*, *ἀπλίκτου*, *ἀπλικεύοντα* habeat in textu et mihi verisimile videatur etiam Leonem formas promiscue usitasse; ceterum cf. Praefatio || **3069.** *ἁπλῆκτον* **A**, *ἀπλῆκτον* $\mathbf{P_1 E}$ || **3071—3072.** Verba *εἰς ἀραιοτέρους* . . . . *ἀπαντᾷ* om. **E** || **3072.** *ἀπαντᾷ*] *ἐνδέχεται* $\mathbf{A P_1}$ || **3073.** *σφικτῶς* $\mathbf{P_1}$ || *ἁπληκεύειν* **A**, *ἀπληκεύειν* $\mathbf{P_1 E}$ || **3074.** *ἔχωσιν* $\mathbf{P_1}$.

Πῶς δεῖ τὸν στρατηγὸν τὰ ἄπληκτα ποιεῖν μετ' ἀσφαλείας;

1. *Δεῖ σε, ὦ στρατηγέ, δὲ τὰ ἄπληκτα μετ' ἀσφαλείας ποιεῖν καί, εἰ μὲν ἐνδέχεται, ἵνα ἀπληκεύῃ ὁ στρατὸς εἰς ἀραιοτέρους τόπους, εἰ δὲ οὐ χωρεῖται, μὴ ἀπληκεύωσιν ἀμελῶς,*

968. Inscriptionem om. C || 969. *ἐνδέχηται* p || 970. *ἀραιωτέρους* p.

Onas. Strat. Cap. VIII. [*Περὶ τοῦ ποιεῖν χάρακα*]. 1: *Ἐν δὲ δὴ τῇ τῶν ἐχθρῶν καταστρατοπεδεύων χάρακα περιβαλέσθω καὶ τάφρον, κἂν ἐφ' ἡμέραν μέλλῃ τὴν παρεμβολὴν θήσειν· ἀμετανόητος γὰρ ἡ τοιαύτη καὶ ἀσφαλὴς στρατοπεδεία διὰ τὰς αἰφνιδίους καὶ *ἀπροόπτους ἐπιβουλάς. καθιστάτω δὲ φυλακάς, κἂν μακρὰν εἶναι*

CONSTITUTIO XI.

τέρους αὐτῶν, ἵνα μὴ ἐκείνους οἱ ἐχθροὶ ἀθρόως ἢ ἐν νυκτὶ προκαταλαβόντες κακά τινα διαθήσουσι τῷ φοσσάτῳ.
2. ‖ *Ὅτ' ἂν τοίνυν ἐν τῇ τῶν ἐχθρῶν χώρᾳ στρα-* 2. c. 793.
τοπεδεύῃς, περιβαλοῦ τάφρον βαθεῖαν, κἂν εἰς μίαν
μόνην, ὡς εἴρηται, | ἡμέραν μέλλῃς ἀπλικεύειν· ἀμε- [p. 122. M.]
τανόητος γὰρ ἡ τοιαύτη στρατοπεδεία καὶ ἀσφαλὴς διὰ τὰς αἰφνιδίους καὶ ἀπροοράτους ἐπιβουλάς. κατα-

3075. *ἀθρόων* **M** ‖ **3076.** *κακόν τι* **A P_1 E** ‖ *διαθήσουσι*] retinui; sed cf. inferius ad XI, 12 Rec.-is Const. et versuum **2118, 2610.** adparatum crit. ‖ *τῷ φοσσάτῳ ἡμῶν ἐμποιήσωσιν* A P_1 E ‖ **3077. 3078.** *στρατοπεδεύῃ* P_1 E ‖ **3078.** *σούδαν* A P_1 E ‖ *καὶ* P_1 ‖ **3078—3079.** *εἰς μίαν . . . ἀπλ.*] om. **E**, *εἰς μίαν μόνην ἡμέραν, ὡς εἴρηται, ὀφείλης ἀπληκεύειν* **A**, *ὡς εἴρηται εἰς μίαν μόνην ἡμέραν ὀφείλεις ἀπληκεύειν* P_1 ‖ X, 14 ‖ **3081.** *αἰφνηδίους* **M** ‖ *ἀοράτους* **M** ‖ *ἐπιβολάς* voluit **Meursius.**

ἀλλὰ σφικτὰ καὶ ὀχυρά. ὀφείλουσι δὲ ἐκφεύγειν τοὺς τόπους ἐκείνους, ὅσοι ἔχουσιν αὐτῶν ὑψηλοτέρους τόπους, ἵνα μὴ ἐξαίφνης οἱ ἐχθροὶ προλάβωσι καὶ κρατήσωσιν αὐτοὺς καὶ βλάψωσι τὸ φοσσάτον.

2. *ὅταν δὲ ἀπληκεύσῃς εἰς τὴν χώραν τῶν ἐχθρῶν, ποίησον γύρωθεν σοῦδαν βαθεῖαν καὶ πρὸς μίαν μόνην ἡμέραν, ὡς εἴρηται, ἂν ἀπληκεύῃς ἐκεῖ. εἰς τοῦτό ποτε οὐ μὴ μετανοήσῃς, ἐπειδὴ ἀσφαλές ἐστι πρὸς τὰς αἰφνιδίους καὶ ἀνελπίστους μεταβολὰς τῶν ἐχθρῶν, κἂν τάχα δὲ καὶ νομίζῃς, ὅτι μακράν εἰσιν οἱ πολέμιοι, ἀλλὰ σὺ οὕτω ποίησον φυλακὰς εἰς τὸ ἄπληκτον, ὡς ἐγγὺς ὄντων αὐτῶν.*

971. *σφικτὰ*] v. app. crit. Leonis ‖ 972. *ὑψηλωτέρους* p ‖ *ἐξαίφνη* p ‖ 975. *καὶ* iteratur in C ‖ *τοῦτο ποτὲ* C p ‖ *μὴ* om. p; de constructione cf. *Blass-Debrunner*[4] p. 206; praeterea *Cecaum.* Strat. 18, 29 (leg. *λανθάνωσιν*), 30 (leg. *ὑποχωρήσῃς*); 39, 3; 49, 2; 55, 18; 64, 28; *Rec. Const.* „*Praecc. Nic.*" f. 133r: *οὐ γὰρ οὐ μὴ ἀστοχῶσι διὰ τὸ πάχος τῆς παραταγῆς τῶν πολεμίων* ‖ 977. *εἰσὶν* C p ‖ *συ* p ‖ *φυλακτάς* C.

*νομίζῃ τοὺς πολεμίους, ὡς ἐγγὺς ὄντων. 2. ὅποι δ' ἂν μέλλῃ πολυχρόνιον τίθεσθαι τὴν παρεμβολὴν οὐκ ἀντεπιόντων τῶν πολεμίων, ἐπὶ τῷ φθείρειν τὴν χώραν ποιούμενος τὴν μονὴν ἢ καὶ καιροῖς ἐφεδρείων βελτίοσιν, ἐκλεγέσθω χωρία μὴ *ἰλυώδη μηδὲ νοτερά· τὰ γὰρ τοιαῦτα ταῖς ἀναφοραῖς καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν τόπων δυσωδίαις*

CONSTITUTIO XI.

στήσεις δὲ καὶ φυλακάς, κἂν μακρὰν εἶναι νομίζῃς τοὺς πολεμίους, ὡς ἐγγὺς ὄντων.

3. 3. *Ὅπου δὲ μέλλεις ποιεῖσθαι χρόνιον τὸ ἄπλικτον, μὴ ἐχθρῶν ἔφοδον δηλονότι ὑφορώμενος καὶ φθείρειν χώραν ἐναντίαν βουλόμενος, ἐκλέγου χωρία χρήσιμα, μὴ ὑλώδη ἤγουν ὕλας καὶ πηλὰ καὶ βάλτας ἔχοντα καὶ ὕδατα σεσημμένα. τὰ γὰρ τοιαῦτα διὰ τὰς ἀνα-*

3082. *φύλακας* **codd.**; recepi Onasandri *φυλακάς* conlata Rec. Const. || *καὶ* **P$_1$E** || *νομίζεις* **P$_1$E** || **3084.** §§. 3. 4.] Cff. „*Ined. Tact. Leonis*“ XXII, 1: *Τόπους δ' ἐν τοῖς ἀπλήκτοις ἐπιλέγεσθαι χρὴ ἐν μὲν παραχειμασίαις καὶ ἔνθα ὁ στρατηγὸς ἐν ἀφοβίᾳ διατελεῖ τοὺς πεδικοὺς μάλιστα, καὶ μήτε πετρώδεις μήτε μὲν τελματώδεις, μή⟨τε⟩ δὲ τοὺς πάνυ τοῖς ποταμοῖς πλησιάζοντας· ἐθιζόμενοι γὰρ συχνάκις πίνειν οἱ ἵπποι ῥαδίως ἐν λειψυδρίᾳ *νοσήσουσιν. 2. Ἔτι γε μὴν μηδὲ ἐπὶ πολλὰς ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις διατρίβειν ἡμέρας τὴν στρατιὰν χρή, ⟨διὰ⟩ τὰς ἐκ τῆς σήψεως ἐπισυμβαινούσας λοιμώδεις νόσους ἔν τε ἵπποις ὁμοῦ καὶ ἀνθρώποις, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν τήν τε ἐαρινὴν ὡσαύτως καὶ φθινοπωρινήν, κατὰ δὲ τὴν τοῦ χειμῶνος οὐκέτι, οὐδεὶς *γὰρ τότε τοιοῦτος φόβος ὕπεστι διὰ τὸ τῆς ὥρας κρυμῶδες κ. τ. λ.* || **Malim** *ὅπου δ' ἂν μέλλῃς* || *χρόνιον ποιεῖσθαι* **P$_1$E** || *ἀπλῆκτον* **A**, *ἀπλῆκτον* **P$_1$E** || **3087.** *ἤγουν ὕλας*] *μηδὲ δάση* **AP$_1$E** || *βαλτας* **M**; voc. etiam apud *Cecaum.* p. 28, 10. || **3088.** *διεφθαρμένα* **AP$_1$E**.

3. *ἔνθα δὲ φόβον ἐχθρῶν οὐκ ἔχεις καὶ μέλλεις ἀπληκεῦσαι καὶ χρονίσαι ἐκεῖ πρὸς*
fol. 18v *τὸ πραιδεῦσαι καὶ ἀφανίσαι τὴν χώραν τῶν πολεμίων, ἐκλέγου* | *τόπους χρησίμους εἰς ἄπληκτον, ἵνα μὴ ἔχωσι δάση καὶ πηλὰ καὶ βάλτας καὶ ὕδατα σεσημμένα. οἱ γὰρ τοιοῦτοι*

981. *ἔχουσιν* p || *βάντας* C, *βάνδα* p.

νόσους καὶ λοιμοὺς ἐμβάλλει στρατεύμασι καὶ πολλῶν μὲν ἐκάκωσε τὰς εὐεξίας, πολλοὺς δ' ἀπώλεσεν, ὥστε μὴ μόνον ὀλίγον, ἀλλὰ καὶ ἀσθενὲς ἀπολείπεσθαι ⟨τὸ⟩ στράτευμα.

IX. [*Περὶ τοῦ συνεχοῦς ὑπαλλάσσειν τὰ ἄπληκτα.*] 1. *Χρήσιμον δέ που καὶ σωτήριον στρατοπέδῳ μηδ' ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένειν παρεμβολῆς, ἐὰν μὴ χειμαδεύῃ καὶ τοῖς σκηνώμασι διὰ τὴν ὥραν τοῦ καιροῦ πεπολισμένη τυγχάνῃ· αἱ γὰρ τῶν ἀναγκαίων*

CONSTITUTIO XI.

θυμιάσεις καὶ τὰς ἀπὸ τῶν τόπων δυσωδίας νοσηρά εἰσι καὶ λοιμοὺς καὶ νόσους φθαρτικὰς ἐμβάλλει εἰς τὰ στρατεύματα. καὶ πολλοὺς μὲν πολλάκις ἐκάκωσε τῇ νόσῳ, πολλοὺς δὲ καὶ ἀπώλεσεν, ὥστε μὴ μόνον ὀλίγον ἐκ τούτου γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀσθενὲς τὸ στράτευμα.

4. *Χρήσιμον δὲ καὶ σωτήριον τῷ στρατῷ γίνεσθαι,* 4.
ἐὰν μὴ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μένῃ ἀπλίκτου πολὺν χρόνον, εἰ μὴ ἄρα χειμάζει καὶ διὰ τὸν καιρὸν ὥσπερ πεπολισμένα ἔχει τὰ ἄπλικτα τὸ στράτευμα. καὶ γὰρ καὶ

3089. *νοσερά* **codd.**; idem error librariorum Leonis atque Onasandri || **3089—3090.** *-α εἰσὶ* **ME** || **3095.** *γίνεται* **AP$_1$E** || **3096.** Verba *πολὺν χρόνον* post *ἐὰν μὴ* exhibent **AP$_1$E** || Verbi *μένῃ* *ῃ* in ras habet **A** || *ἀπλήκτου* **A**, *ἀπλήκτου* **P$_1$E** || **3097. 3098.** *κατησφαλισμένα καὶ πεπολισμένα* **AP$_1$E** || **3098.** *ἀπλίκτα* **M**, *ἀπλῆκτα* **A**, *ἀπλῆκτα* **P$_1$E** || *τὸ στράτευμα* omm. **AP$_1$E.**

τόποι ἔχουσι δυσωδίας καὶ εἰσὶ νοσώδεις καὶ ποιοῦσιν εἰς τὸν στρατὸν λοιμικὰ καὶ ἄλλα νοσήματα. καὶ ἐκ τούτου οὐ μόνον ὀλιγοῦται ὁ στρατός, ἀλλὰ γίνεται καὶ ἀσθενής.

4. *χρήσιμον δέ ἐστιν εἰς σωτηρίαν τοῦ στρατοῦ τὸ μὴ ποιεῖν χρόνον πολὺν εἰς τὸ ἄπληκτον, ἂν ἄρα μὴ χειμάζῃ ὁ στρατὸς ἐκεῖ καὶ διὰ τὸν καιρὸν ἔχῃ τὰ ἄπληκτα κατησφαλισμένα ὡς οἰκήματα. τὸ γὰρ χρονίζειν εἰς τὸ ἄπληκτον χωρὶς τοῦ χειμαδίου εἰς βλάβην*

985. *χειμάζει* p.

ἐκκρίσεις ἐπὶ τῶν αὐτῶν γιγνόμεναι χωρίων ἀτμοὺς διεφθορότας ἀναπέμπουσαι συμμεταβάλλουσι καὶ τὴν τοῦ περιέχοντος ἀέρος φύσιν. 2. Ἐν δὲ ταῖς χειμασίαις γυμναζέτω τὰ στρατόπεδα, καὶ πολεμικὰ καὶ σύντροφα ποιείσθω τοῖς δεινοῖς, μήτ᾽ ἀργεῖν ἐῶν, μήτε ῥαθυμεῖν· [cf. p. 135.]

CONSTITUTIO XI.

αἱ σωτηριώδεις ἐκκρίσεις ἐπὶ τῶν αὐτῶν γινόμεναι τόπων ἀτμοὺς διεφθαρμένους ἀναπέμπουσι καὶ συμμεταβάλλουσιν εἰς νόσον καὶ τὴν τοῦ περιέχοντος ἀέρος εὐεξίαν.

5. 5. *Ἐν δὲ ταῖς παραχειμασίαις πάντως, ὡς ἄνω που εἴρηται, γύμναζε τὰ στρατόπεδα καὶ πολεμικὰ ποίει, καὶ ἵνα συνεθίζωνται τοῖς πόνοις, ἵνα μήτε ἀργῶσι, μήτε ῥαθυμῶσιν.*

[p.123.M.] 6. 6. *Οὐ μόνον δὲ ὑγιεινῶν σε δεῖ φροντίζειν ἀπλίκτων, ὅτ᾽ ἂν ἄδειαν ἔχῃς ἀπὸ τῶν πολεμίων, ἀλλὰ καὶ πολλὰς καὶ διαφόρους ἔχειν αὐτὰ τὰς χορηγίας καὶ μάλιστα*

3099. *σωτηριώδης* **A** || In cod.-is **A** *ἐκκρίσεις ε ι ς* in ras. est scriptum || **3103.** *ἄνω που*] *ἀνωτέρω* **AP₁E** || VII, 2. || **3104.** *στρατεύματα* **P₁E** || *ποιεῖ* **E** || **3105.** *καὶ* omm. **AP₁E** || Pro *ἵνα* secundo] *καὶ* **AP₁E** || **3107.** *ὑγιεινῶν* ex *-εινον*, — *ἀπλήκτων* (sic) ex *-κτον* in **A** || *δεῖ σε* **AP₁E**, quibus verbis antecedit *ἀπλήκτων* in **A**, *ἀπλήκτων* in **P₁**, *ἀπλίκτων* — ut videtur — in **E**.

c. 1260 **Lami.** *ἐστὶ τοῦ στρατοῦ, ἐπειδὴ αἱ κοπρίαι καὶ τῶν ||| ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀλόγων, κείμεναι πολὺν χρόνον εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους, ἀναπέμπουσιν ἀτμοὺς καὶ ποιοῦσι νοσώδη τὸν ἀέρα.*

5. *ὅταν δὲ παραχειμάζῃ που ὁ στρατός, γύμναζε, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, τὰ στρατεύματα καὶ ποίει αὐτὰ πολεμικά, ἵνα συνεθίζωνται πρὸς τοὺς πόνους καὶ μήτε ἀργῶσι, μήτε ῥαθυμῶσιν.*

6. *ὅταν δὲ ἔχῃ ἄδειαν ἀπὸ τῶν πολεμίων, μὴ φροντίζῃς μόνον διὰ ὑγιεινὰ ἄπληκτα εἰς τὸν στρατόν, ἀλλὰ καὶ διὰ χρείας τινὰς καὶ πραγματείας πολλὰς καὶ διαφόρους, κατεξ-*

987. *κοπριαὶ* p || 989. *πού* p, *ποῦ* C || 990. *ἀργῶσιν* p || 992. *ἔχει* p || 993. 994. *κατ᾽ ἐξαίρετον* p.

ἐν τῷ ἐξπεδίτῳ ἤγουν ἐν τῇ κατὰ καιρὸν τοῦ ὅλου στρατοῦ συναγωγῇ, ἔνθα μάλιστα καὶ χρονίζειν δέον.

7. Φροντίζειν δὲ καὶ τῶν ἐμπόρων, ἵνα μὴ ἀδικούμενοι λυποῦνται καὶ οὐ φέρωσι τὰς χορηγίας τῶν ἐπιτηδείων. 7.

8. Εἰ δέ τις καὶ ἐλπὶς ἐναντία ἐνοχλεῖ, ἀσφαλίζεσθαι ἢ ὀρύγμασιν ἢ πάλοις ἢ ὁλοκλήρῳ τάφρῳ, ὃ λέγουσι φόσσα, ἢ τριβόλοις ἢ οἰκοδομαῖς ἢ ἀπὸ ξύλων ἢ ἀπὸ λίθων ἢ ἄλλως, ὡς δύνασαι ἐπινοῆσαι. 8.

9. Ἔχειν δὲ καὶ βίγλας ἔξωθεν, ἀλλὰ καὶ ἁμάξας εἰς χαρακώσεις, ἐὰν εἰσιν, λίαν δυνατόν· ἢ χάρακα 9.

3112. πραγματευτῶν **AP_1E** || **3113.** λυπῶνται solus **A** || φέρουσι **codd.** (excepto **Meursii** codice) propter λυποῦνται || Non distinguuntur §§ 7 et 8 in **W** || **3115.** δε τις **W** || §§. 8. 9. 15.] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*“ XXII, 4: *Τὸν δὲ λοιπὸν τόπον τάφρῳ διαλαμβανέτω χειροπονήτῳ πλάτος μὲν ἐξ ποδῶν ἐχούσῃ ἢ καὶ πέντε μάλιστα, βάθος δ᾽ ὀκτὼ ἢ καὶ ἑπτά, ὁ μέντοι ἐκ τοῦ ὀρύγματος συναγόμενος χοῦς μὴ ἐκτός, ἀλλ᾽ ἐντός, ὡς πρὸς τὸ ἄπληκτον δηλαδὴ πιπτέτω. σκληρῶν δὲ τῶν τόπων ὄντων ἐσθ᾽ ὅτε καὶ ῥαδίως δρύσσεσθαι μὴ παρεχομένων, ἢ τειχῶν ἐκ πλίνθων ἢ λίθων ἢ κορμοῦ δένδρων ἢ σταυρώμασιν ἢ ἁμαξῶν τῷ πλήθει τὴν παρεμβολὴν πᾶσι τρόποις ἀσφαλιζέσθω κ. τ. λ.* || **3116.** λέγουσιν **W** || ὃ λέγ. φ. omm. **AP_1E** || **3119.** ἔχεις **MW** || **3120.** Pro εἰς χαρ. — δυνατόν **AP_1E** habent: ἐὰν εἰσιν (ὦσι **P_1E**), γυρόθεν τοῦ ἀπλήκτου

αἱρετον εἰς τὸν καιρόν, ὅταν συνάγηται ὅλος ὁ στρατός· τότε γὰρ ἁρμόζει καὶ χρονίζειν εἰς τὸ ἄπληκτον.

7. φρόντιζε δὲ διὰ τοὺς πραγματευτάς, ἵνα μὴ ἀδικῶνται καὶ θλίβωνται καὶ οὐ φέρωσι πραγματείας εἰς τὸ ἄπληκτον.

8. εἰ δ᾽ ἐστὶ φόβος εἰς τοῦτο ἀπὸ τῶν πολεμίων, ὀφείλεις ἀσφαλίζεσθαι αὐτὸ καὶ ἢ ὀρύγματα || ποιεῖν ἢ πάλους πήσσειν ἢ σοῦδαν ὀρύσσειν ἢ τριβόλια ῥίπτειν ἢ κτίζειν μετὰ ξύλων ἢ λιθαρίων καὶ περιφράσσειν αὐτό. p. 48. **Meurs.**

9. εἰ δέ εἰσιν ἅμαξαι καὶ στήσεις αὐτὰς γύρωθεν τοῦ ἀπλήκτου, πολύ ἐστιν ὀχυρόν·

994. συνάγχηται p || 998. ἔσι C || 1000. παραφράσσειν p || 1001. εἰσὶν C || ἐσι p.

πήξεις, ὃ λέγεται σταβαρῶσαι, εἴτε ἀραιῶς, εἴτε πυκνότερον, ὡς ἡ δύναμις ἔχει, ἤτε διὰ ξύλων τελείων ἢ δένδρων κοπέντων.

10\. 10. *Δεῖ γὰρ πάντως ἀσφάλειαν ἔχειν τὸ ἄπλικτον, εἰ μὴ ἄρα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐστὶν χώρᾳ ἢ γυμνασίας χάριν γίνεται ἢ ἄλλου τινὸς χρειώδους τρόπου ἡ τοῦ στρατηγοῦ κίνησις.*

11\. 11. *Μάλιστα δὲ φροντίσεις καὶ τῶν πλησιοχώρων*
c. 796. || *ὑποτελῶν τῆς βασιλείας ἡμῶν, ἵνα μὴ ἀδικοῦνται παρὰ τῶν στρατιωτῶν, καὶ κατεξαίρετον τῶν γεωργῶν. δύο γὰρ ταῦτά μοι δοκοῦσιν ἐπιτηδεύματα λίαν ἀναγκαῖα*
[p. 124. M.] *πρὸς ἔθνους σύστασιν καὶ διαμονήν, γεωργικὴ* | *μὲν τρέφουσα καὶ αὔξουσα τοὺς στρατιώτας, στρατιωτικὴ*

(*ἀπλήκτου* **A**) *τιθέναι* || *εἰσι* **M** || *ἢ καὶ* **AP₁E** || **3121.** *πήσσειν* **AP₁E** || *ἀραίως* **MWP₁E** || *ἤτε*] *εἴτε* **AP₁E** || **3124.** *παντὸς* **A** || *ἀσφαλὲς* **AE**, *ἀσφαλῶς* **P₁** || *ἄπλικτον* **W**, *ἀπλήκτον* (sic!) **A**, *ἀπλῆκτον* **E**, *ἄπληκτον* **P₁** || **3125.** *ἄρα* **M**, *ἀρα* **W** || *ἐστιν* **W**, *ἐστὶ* **AP₁E** || **3129.** *ἀδικῶνται* **AP₁E** || **3131.** *ἀναγκαία* **P₁E** || **3132.** *διανομὴν* **A** || *γεωργικῆ* **P₁** || **3133.** *στρατιωτικη* **W**, *στρατιωτικῆ* **P₁E** || Cf. XX, 209 (ed. Mgn).

ἢ κόψον δένδρα καὶ σταβάρωσον αὐτὸ ἢ μετὰ τῶν τοιούτων δένδρων ἢ μετὰ ξύλων μεγάλων, εἴτε ἀραιά, εἴτε πυκνά, ὡς ἀπαντᾷ ἡ δύναμίς σου, ἢ καί, ὡς δύνασαι ἐπινοῆσαι. ἔχε δὲ καὶ βίγλας ἔξωθεν.

10\. *ἁρμόζει γάρ, ἵνα ἔχῃ ἀσφάλειαν τὸ ἄπληκτον, εἰ ἄρα οὐκ ἔστιν εἰς γῆν ἡμετέραν ἢ εἰ οὐ γίνεται διὰ γυμνασίαν τοῦ στρατοῦ ἢ δι' ἄλλην τινὰ χρείαν ἡ τοῦ στρατηγοῦ κίνησις.*

11\. *ἐξαιρέτως δὲ φρόντισον περὶ τῶν ἐχόντων χώρας πλησίον τῆς Ῥωμαϊκῆς γῆς ἐθνικῶν καὶ ὑποκειμένων τῇ βασιλείᾳ ἡμῶν, ἵνα μὴ ἀδικῶνται παρὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ μάλιστα οἱ γεωργοί. δοκῶ γάρ, ὅτι ταῦτα τὰ δύο ἐπιτηδεύματά εἰσιν ἀναγκαῖα πολὺ πρὸς*
fol. 19r *σύστασιν ἔθνους καὶ διαμονήν, ἡ γεωργικὴ καὶ ἡ στρατιωτική· ἡ μὲν γὰρ γεωργικὴ* | *τρέφει*

1003. *δύναμις σου* p || **1005.** *ἐστὶν* p || **1006.** *στρατηγοῦ*] *στρατοῦ* voluit Meursius || **1010.** *τὰ δύο ταῦτα* C || *-τα εἰσὶν* C || **1011.** *στρατηγικὴ* p.

Urbicii VII, 13 [*Περὶ ἀπλήκτων καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς τῶν ἀλόγων ἀποτροφῆς.*] *Χρὴ ἐν τοῖς ἀπλήκτοις τῶν πολεμίων ἐγγιζόντων καὶ προσδοκωμένου πολέμου Σκυθικοῦ μάλιστα γίνεσθαι, εἰ μὲν προλαβὼν ἐν φοσσάτῳ διάγει ὁ στρατὸς καὶ τοὺς ἐχθροὺς*

CONSTITUTIO XI.

δὲ ἐκδικοῦσα καὶ περιφυλάττουσα τοὺς γεωργούς. αἱ δὲ ἄλλαι ἐπιτηδεύσεις δεύτεραι τούτων ἐμοὶ καταφαίνονται. διὰ τοῦτο καὶ ἀναγκαῖον ἀεὶ τούτων ἐπιμελεῖσθαι καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτῶν φροντίζειν ἑκάστοτε, ὡς ἂν καὶ οἱ στρατιῶται δικαίως τρεφόμενοι ἀνδραγαθοῦσιν καὶ οἱ γεωργοὶ μὴ ἀδικούμενοι εὐχαῖς αὐτοὺς ταῖς ἁρμοζούσαις προπέμπωσιν.

12. *Πολεμίων δὲ ἐγγιζόντων καὶ προσδοκωμένου* 12.
πολέμου, ἐὰν προλαβὼν ἐν φοσσάτῳ διάγῃς, ὦ στρατηγέ,

3135. *δευτέραι* **P_1E**, *δευτέρα* ex errore typographico **Lami,** in *δεύτερα* corr. a **Migneio** || **3138.** *-οῦσιν* dedi propter *πέμπουσιν, -ῶσιν* **MW**, *-ῶσι* **AP_1E** || **3140.** *-πέμπωσιν* **A**, *-πέμπωσι* **E**, *-πέμπῳσι* **P_1**, *-πέμπουσιν* **MW** || **3141.** et ss. Cf. XIII, 15 (ed. Mgn) || §§. 12—14.] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" XXII, 10: *Συγκομιζέτω δὲ τῶν ταγμάτων ἕκαστον ἐν τῷ ἀπλήκτῳ τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν διατροφάς, χόρτον καὶ ἄχυρα καὶ κριθάς, ὡς ἂν μὴ διὰ τὴν τῶν τοιούτων συλλογὴν κινδύνοις ὅτι πλείστοις περιπίπτοιεν οἱ πολλοί, ἅτε δὴ τῶν πολεμίων ἐλλοχᾶν εἰωθότων ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς.* || *προσδοκομένου* **P_1**, *προσδοκουμένου* **E.**

καὶ αὔξει τοὺς στρατιώτας, ἡ στρατιωτικὴ δὲ ἐκδικεῖ καὶ περιφυλάττει τοὺς γεωργούς. τὰ δὲ ἄλλα ἐπιτηδεύματα δεύτερά μοι φαίνεται πρὸς ταῦτα. διὰ τοῦτο ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ ἔχειν ἐπιμέλειαν εἰς ταυτοὺς καὶ πάντοτε φροντίζειν τὰ ὑπὲρ αὐτῶν, ἵνα καὶ οἱ στρατιῶται μὴ ἀδίκως ἀλλὰ δικαίως ἀναλαμβανόμενοι τὰς τροφὰς αὐτῶν κατευοδῶνται καὶ ἀνδραγαθῶσιν καὶ οἱ γεωργοὶ μὴ ἀδικούμενοι παρ' αὐτῶν προπέμπωσιν αὐτοὺς μετὰ εὐχῆς τῆς ἁρμοζούσης.

12. *ὅταν δὲ πλησιάζωσιν οἱ πολέμιοι καὶ προσδοκᾶται πόλεμος, ἂν προλάβῃς καὶ*

1012. *ἡ δὲ στρατιωτικὴ* p. || 1013. *-ον ἐστὶ* C || 1014. *ταυτοὺς*] *αὐτοὺς* C ; cf. *Psaltes* p. 196 || *στρατιῶται* p || 1015. 1016. *ἀνδραγαθῶσι* p.

ἀναμένει ἐκεῖσε, εὐτρεπίζειν καὶ ἀποτιθέναι χόρτον ἢ ἄχυρον μιᾶς ἢ δευτέρας ἡμέρας τῶν ἀλόγων. εἰ δὲ κινήσει ὁ στρατὸς καὶ βούλεται ἐν ἑτέρῳ ἀπλήκτῳ ἀπελθεῖν κἀκεῖθεν παρατάξασθαι, ἀναγκαῖον χόρτον ἢ ἄχυρον κἂν μιᾶς ἡμέρας βαστάζειν καὶ οὕτως ἐν τῷ γινομένῳ φοσσάτῳ ἀποτίθεσθαι τοῦτον· ἴσως γὰρ οὐ συγχωροῦνται

CONSTITUTIO XI.

καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀναμένῃς ἐκεῖσε, δεῖ εὐτρεπίζειν καὶ ἀποτιθέναι χόρτον ἢ ἄχυρον ἢ κριθὴν μιᾶς ἢ δευτέρας ἡμέρας τῶν ἀλόγων, ὡς ἤδη σοι καὶ ἐν τῷ περὶ ὁδοιπορίας κεφαλαίῳ προδιεθέμεθα. καὶ πάλιν, ἐὰν ἐκεῖθεν βουληθῇς εἰς ἕτερον ἄπλικτον ἀπελθεῖν καὶ ἐκεῖθεν παρατάξασθαι, ἀναγκαῖον χόρτον καὶ ἄχυρον κἂν μιᾶς ἡμέρας βαστάζειν καὶ οὕτως ἐν τῷ γινομένῳ φοσσάτῳ ἀποτίθεσθαι τοῦτον· ἴσως γὰρ οὐ συγχωροῦνται ὑπὸ

3143. *ἀναμένεις* **P_1 E** || *ἐκεῖσε* saepe idem significasse, quod *ἐκεῖ*, plura adfert exempla *E. Kurtz* p. 68. operis „Zwei griechische Texte über die hl. Theophano, die Gemahlin Kaisers Leo VI" (Petropoli 1898) inscripti; Rec.-is Const. auctor ambiguus, quo verbum referret, posuit bis; non interpungitur in **P_1 E** et apud **Lamium**, post *ἐκεῖσε* interpungitur in **A**, ante *ἐκεῖσε* in **MW** et apud **Migneium** || *δεῖ* omm. **P_1 E** || *δεῖ σε* **A** || *διευτρεπίζειν* **P_1 E** || **3145. 3146.** X. 15. || **3147.** *ἀπλῆκτον* **A**, *ἀπλῄκτον* **P_1 E** || *καὶ* omm. **P_1 E** || **3148.** *κἀν* codd., *κἂν* **Lami.**

ἀπληκεύσῃς καὶ ὑπάρχῃς εἰς φοσσάτον καὶ ἀναμένῃς ἐκεῖ τοὺς ἐχθρούς, ἁρμόζῃς, ἵνα εὐτρεπίζῃς ἐκεῖ καὶ ἀποτιθῇς χόρτον ἢ ἄχυρον ἢ κριθὴν εἰς τοὺς ἵππους μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν, καθὼς εἰς τὸ περὶ ὁδοιπορίας προείπομεν. καὶ πάλιν ἂν θέλῃς μεταπεσεῖν
p. 49. **Meurs.** εἰς ἄλλο || ἄπληκτον πρὸς τὸ παρατάξαι ἀπεκεῖ πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἵνα χόρτον καὶ ἄχυρον κἂν μιᾶς ἡμέρας βαστάζῃ ὁ στρατὸς καὶ ἀποθήσει αὐτὸ ἐκεῖ. ἐπειδὴ συμβαίνει καὶ οὐ συγχωροῦνται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν οἱ δουλεύοντες παῖδες τοῖς στρατιώταις ἐξελθεῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ χορτολογῆσαι ἢ ἐκβαλεῖν τὰ ἄλογα εἰς βοσκήν.

1022. *ἀπ' ἐκεῖ* p || *-ον ἐστὶν* C || 1023. *ἀποθήσει*] retinui; cf. IX 28 et XI, 1; sed cf. et *Psaltes* p. 239 et adp. ad XVIII, 67. || 1024. *καὶ*] De construct. cf. „*Praec. Niceph.*" 8, 1. ubi interpunctionem ipse corrigas.

ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν οἱ ⟨εἰς ὑπηρεσίαν ἀφωρισμένοι⟩[1] *πάλλικες αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐξελθεῖν καὶ χορτολογῆσαι, οὔτε δὲ τὰ ἄλογα εἰς βοσκὴν ἐκβαλεῖν. εἰ δὲ οἱ ἐχθροὶ πολὺ ἐγγίζουσιν, οὐκ ἄτοπον ἐν τῷ περιπατεῖν, ὡς εἴρηται, ἕκαστον συνάγειν τὸν χόρτον, τὸν ὀφείλοντα ἀποτεθῆναι. οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸ ἀπλικεῦσαι πολλάκις συγχωροῦνται οἱ παῖδες ἐξελθεῖν καὶ χορτολογῆσαι, πλειόνων μάλιστα καβαλλαρίων τῶν ἐχθρῶν εὑρισκομένων.*

Urbicii VII, 2, 7 |*Περὶ δαπάνης τῶν στρατιωτῶν καὶ*

[1] Cf. Leonis Tactica XIII, 15 (ed. Mgn).

CONSTITUTIO XI.

τῶν ἐχθρῶν οἱ εἰς δουλείαν ἀφωρισμένοι παῖδες αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐξελθεῖν καὶ χορτολογῆσαι, οὔτε δὲ τὰ ἄλογα εἰς βοσκὴν ἐκβαλεῖν.

13. *Εἰ δὲ καὶ πολὺ ἐγγίζουσιν οἱ ἐχθροί, οὐκ ἄτοπον ἐν τῷ περιπατεῖν, ὡς εἴρηται, ἕκαστον συνάγειν τὸν χόρτον, τὸν ὀφείλοντα ἀποτεθῆναι. οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸ ἀπλικεῦσαι πολλάκις συγχωροῦνται οἱ παῖδες ἐξελθεῖν καὶ χορτολογῆσαι, πλειόνων μάλιστα καβαλλαρίων τῶν ἐχθρῶν εὑρισκομένων.* 13.

14. *Καὶ πῶς γὰρ οὐ δίκαιον καὶ τὰ εἰς δευτέραν* 14.

3154. §. 13.] Cf. XIII. 16 (ed. Mgn) || **3155.** *ἔσχατον* **P₁** || **3157.** *ἀπληκεῦσαι* **A**, *ἀπληκεῦσαι* **P₁ E** || **3160.** *τὰ* om. **P₁** || §. 14.] Cf. XIII, 6 (ed. Mgn).

---

13. *ἂν δὲ καὶ πολὺ πλησιάζωσιν εἰς βοσκήν, οὐκ ἔστι κακόν τι, ἵνα, ὡς ἔτι περιπατεῖ ὁ στρατός, συνάγῃ ἕκαστος χόρτον, ὃν ὀφείλει ἀποθήσειν εἰς τὸ φοσσάτον. καὶ γάρ, ἀφ' οὗ ἀπληκεύσῃς, οὐ συγχωροῦνται πολλάκις οἱ παῖδες τῶν στρατιωτῶν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ φοσσάτου καὶ χορτολογῆσαι, καὶ μάλιστα, ὅταν ὦσι περισσότεροι οἱ καβαλλάριοι τῶν ἐχθρῶν.*

1026. *βοσκ* C || *οὐκ ἐστὶ* p || *κακὸν τί* C || 1028. *ἀφοῦ* C.

τῶν ἀλόγων αὐτῶν κατὰ ἄπληκτον.| *Χρὴ μέλλοντας συμβάλλειν καὶ τὰ εἰς δευτέραν τύχην ὁρῶντα προσκοπεῖν καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἐναντιώσεις προασφαλίζεσθαι καὶ μάλιστα τὰς ἀποτροφὰς ἡμερῶν ὀλίγων τῶν τε στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀλόγων, καὶ φοσσάτα ὀχυρώτερα ποιεῖν κατὰ τὸ ὑποτεταγμένον σχῆμα ἐν ἐπιτηδείοις τόποις, ἔνθα δυνατὸν τὸ ὕδωρ πάντως ἐκδικεῖσθαι ἐν καιρῷ ἀνάγκης.*

Urbicii XII, 8, 22 |cff. *Sext. Julii Afr.* Κεστ. II. 46 inde a *γνρόθεν*

CONSTITUTIO XI.

τύχην ἀφορᾶν πολλάκις καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἐναντιώσεις σκοπεῖν καὶ προασφαλίζεσθαι τὰ μέλλοντα, μὴ μεταμέλεσθαι ὕστερον καὶ μάλιστα τὰς ἀποτροφὰς ἡμερῶν ὀλίγων τῶν τε στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀλόγων, καὶ φοσσάτα [p. 195. M.] *ὀχυρὰ ποιεῖν ἐν ἐπιτηδείοις τόποις,* | *ἔνθα δυνατὸν εἴτε ὕδωρ ποταμοῦ εἴτε τόπος δυσχερὴς εἴτε ἄλλο τι ὀχύρωμα διεκδικεῖν τὸ φοσσάτον ἐν καιρῷ ἀνάγκης;*

15. 15. *Ἐν δὲ τοῖς ἀναγκαίοις τοῦ πεζικοῦ ἀπλίκτου*

3161. *ἀντιώσεις* **P**$_1$ || **3162.** *τὸν* **A P**$_1$ **E** || **3162. 3163.** *μετομέλλεσθαι* **M W**, *μεταμελεῖσθαι* **A P**$_1$ **E**, *μεταμέλεσθαι* **Meursii codex** || **3166.** *ἄλλό τι* **M A P**$_1$ **E**. *αλλοτι* **W** || **3168.** §§. 15. 16. 18.] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" XXII, 7: *Καὶ τὰ μὲν ἐκτὸς καὶ περὶ τὴν τάφρον εἴη ἂν ἱκανῶς εἰρημένα. τῆς γε μὴν τάφρου καὶ τοῦ χάρακος ἔσωθεν πρῶτα μὲν τὰς ἀνὰ τὸ στρατόπεδον ἁπάσας ἁμάξας συναγαγόντας *κύκλῳ δεῖ στῆσαι τοῦ στρατοπέδου, μεθ' ἃς αἱ τῶν πεζῶν σκηναὶ στήσονται κύκλῳ καὶ αὗται περὶ τὴν τάφρον, εἶτα κενὸς ἔστω κύκλωθεν τόπος*

c. 1261 **Lami.** 14. *συμφέρει γὰρ πολ|||λάκις σκοπεῖν καὶ τὰ ἐναντία καὶ προασφαλίζεσθαι τὰ μέλλοντα καὶ ὕστερον μὴ μετανοεῖν, ἀλλὰ ἔχειν τροφὰς ὀλίγων ἡμερῶν καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ εἰς τὰ ἄλογα καὶ φοσσάτα ὀχυρὰ ποιεῖν εἰς ἐπιτηδείους τόπους, ὅπου, εἴτε ποταμὸς διαβαίνει εἴτε δύσκολος τόπος ἐστὶν εἴτε ἄλλο τι ὀχύρωμα, δυνατόν ἐστιν ἀσφάλειαν ἔχειν ἐξ αὐτοῦ τὸ φοσσάτον εἰς καιρὸν ἀνάγκης.*

1034. *ἄλλό τι* C p ut in XII, 128; sed cf. *Cecaum.* 35. 21; 40, 25, item vs. **404.** et Rec. Const. XII, 92 (*φύρμα τὶ* in C).

— ἐκ πολλοῦ διαστήματος τοῦ φοσσάτου.| *Πῶς δεῖ τὰ ἄπληκτα γίνεσθαι ἤτοι φοσσάτα;* 1. Ὅτι δεῖ τὰς ἁμάξας πέριξ καθιστᾶν τοῦ ἀπλίκτου, ἐν δὲ τοῖς ἀναγκαίοις καιροῖς καὶ οἰκοδομεῖν, ἐὰν ὁ τόπος ἔχῃ, καὶ ἔξωθεν τάφρον ποιεῖν πλάτους μὲν ποδῶν ε′ ἢ ἕξ, βάθους δὲ ἑπτὰ ἢ ὀκτώ, καὶ τὸ χῶμα ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ ὄψει τεθῆναι, ἔξωθεν δὲ ταύτης τριβόλους καὶ φόσσας μικράς, ἐχούσας

CONSTITUTIO XI.

καὶ τὰς ἁμάξας, ὡς εἴρηται, περικύκλῳ καθίστα τοῦ ἀπλίκτου, εἴτε ἐν πεζικῷ στρατῷ ἢ καί, ἐὰν εἰσιν, καὶ ἐν καβαλλαρικῷ ἢ συμμίκτῳ, καὶ οἰκοδομεῖν, ὥς μοι εἴρηται, ἐὰν ὁ τόπος ἔχῃ, καὶ ἔξωθεν τράφον ποιεῖν πλάτους μὲν ποδῶν ε′ ἢ ἕξ, βάθους δὲ ἑπτὰ ἢ ὀκτώ, καὶ τὸ χῶμα ἐν τῇ ἐσωτέρᾳ ὄψει τεθῆναι, ἔξωθεν δὲ ταύτης

τριακοσίων ποδῶν μάλιστα, ὡς ἂν μὴ εὐχερῶς ὑπὸ τῶν πολεμίων οὔτε ἵπποι καὶ οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς ἄνδρες κτείνοιντο. μετὰ δὲ τὸν κενόν τε τὸν τόπον αἱ τῶν τουρμάρχων εὐθὺς καὶ τῶν λοιπῶν ἡγεμόνων σκηναὶ στήσονται μέσον ἑκάστη τοῦ ἰδίου τάγματος, ἰδία μέντοι καὶ τῷ λοιπῷ πλήθει μὴ ἀναμεμιγμένη μήτε μὴν ὁδῷ πλησιάζουσα ἡ τοῦ στρατηγοῦ ἔστω σκηνή. οὕτω γὰρ ἂν θορύβων ἐκτὸς εἶη διατελοῦσα. || **3169.** *περὶ κύκλῳ* **A P_1 E** || **3170.** *ἀπλήκτου* **A**, *ἀπλήκτου* **P_1 E** || *πεζῷ* **P_1 E** || *εἰσίν* **W A**, *εἰσὶ* **M**, *ὦσιν* **P_1 E**; cf. vs. **3120.** || *καὶ* alterum omm. **A E** || **3171.** *ὡς* [*μοι*] **A**, *ὡς μοι* **P_1 E**; v. §. 8 || **3172.** *ἔχει* **P_1 E** || Ad *τραφον* (sic) in mge cod. **W** *ἢ τάφρον* legitur || **3173.** *πλάτος* **A P_1 E** || *ἢ καὶ ἕξ* **M**, *ἢ καὶ ἕξ* **P_1 E**, *ἢ ἕξ* **A**, *ἢ καὶ ξ* **W** || *βάθος* **A P_1 E** || *ἑπτὰ ἢ Π* **E**, *ἑπτὰ ἢ καὶ Π* **P_1** || **3174.** *τεθεῖναι* **W**, sed *εῖ* in ras., *τιθέναι* **A P_1 E**; cf. *Inc. script. Byz. saec.* X. 4, 17: *τὸ δὲ χῶμα τοῦ χάρακος τῷ ἔνδον μέρει παρατιθέσθω.*

15. *ὅπου δὲ ἔστιν ἐπίφοβον ἄπληκτον εἴτε πεζικοῦ στρατοῦ εἴτε καβαλλαρικοῦ ἢ καὶ τῶν δύο, ἂν ἔχῃς ἁμάξας, ποίει αὐτὰς γύρωθεν εἰς τὸ ἄπληκτον καὶ κτίζον κύκλῳ τοῦ ἀπλήκτου, ἂν ἔχῃ ὁ τόπος, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, καὶ ὄρυσσε ἔξωθεν σοῦδαν πλάτος μὲν ποδῶν πέντε ἢ καὶ ἕξ, βάθος δὲ ποδῶν ἑπτὰ ἢ καὶ ὀκτώ, καὶ ἵνα ἀποπίπτῃ τὸ χῶμα τοῦ ὀρύγματος εἰς τὴν ἔσω ὄψιν. ἔξωθεν δὲ τῆς σούδας ῥίπτε τριβόλια | ἢ καὶ ὄρυσσε λάκκους* fol. 19v

1039. **ἀπόπτῃ** C, **πίπτῃ** p || **1040.** **ῥίπτει** C p || **λάκους** C.

⟨ἔνδον⟩ σκόλοπας, ἃς δεῖ ἐν γνώσει ποιεῖν τοὺς τοῦ στρατοῦ διὰ τὸ μὴ — ἀγνοοῦντας — ὑπ' αὐτῶν βλάπτεσθαι. ἔχειν δὲ τὴν περίμετρον τοῦ φοσσάτου τέσσαρας μὲν πόρτας τελειοτέρας καὶ δημοσίας, παραπόρτια δὲ μικρὰ πλείονα, καὶ καθ' ἑκάστην πόρταν ἤτοι πύλην ἄρχοντα, τὸν πλησίον ἀπληκεύοντα πρὸς παραφυλακὴν αὐτῆς, ἔσω τε δὲ παρ' αὐτὰς τὰς ἁμάξας τὰς τῶν ψιλῶν τένδας ἁπλᾶς παρα-

CONSTITUTIO XI.

τριβόλους καὶ λάκκους μικρούς, ἔχοντας πάλους ἐντὸς πεπηγμένους, οὓς δεῖ ἐν γνώσει ποιεῖν τοὺς τοῦ στρατοῦ διὰ τὸ μὴ — ἀγνοοῦντας — ὑπ' αὐτῶν βλάπτεσθαι.

16. 16. Ἔχειν δὲ καὶ τὴν περίμετρον τοῦ φοσσάτου τέσσαρας μὲν πόρτας μεγαλωτέρας καὶ δημοσίας, παραπόρτια δὲ μικρὰ πλείονα, καὶ καθ' ἑκάστην πόρταν ἤγουν ἔξοδον ἔχειν ἄρχοντα, τὸν πλησίον ἀπληκεύοντα πρὸς
c. 797. παραφυλακὴν αὐτῆς. ἔσω δὲ παρ' αὐτὰς τὰς ἁμάξας

3175. ἐντὸς] ἔσωθεν **AP₁E** || 3177. διὰ τὸ] ἵνα **AP₁E** || ἀγνοοῦντες **AP₁** || βλάπτωνται **AE**, βλάπτονται **P₁** || 3179. πόρτας τέσσαρας μεγαλὰς **W**, sed πόρτας i. l.; τέσσαρας μὲν [πόρτας] παρὰ τὰς **M**; ego legendum censeo: τέσσαρας μὲν πόρτας παράτας („portes de parade" = portas principales); cf. *Suidas* s. v. ἀντιπαράτορα || μεγαλοτέρας **P₁** || 3180. καθ' ἑκάστην **AP₁E** || 3180—3181. ἤγουν ἔξοδον omm. **AP₁E** || 3181—3182. πρὸς παρ. αὐτ. τὸν πλ. ἀπληκεύοντα (ἀπληκεύοντα **A**) **AP₁E** || 3182. παρὰ **AP₁E** || τὰς iteratur in **W**, sed alterum deletum.

μικροὺς καὶ πῆσσον πάλους ἔξωθεν αὐτῶν. τούτους δὲ γινωσκέτω ὁ στρατὸς διὰ τὸ μὴ — ἀγνοοῦντας — βλάπτεσθαι ἐξ αὐτῶν.

16. ἐχέτω δὲ τὸ περίφραγμα τοῦ φοσσάτου πύλας τέσσαρας, τὰς μεγαλωτέρας καὶ δημοσίας, παραπόρτια δὲ μικρὰ περισσότερα, μία δὲ ἑκάστη πύλη ἐχέτω ἄρχοντα, τὸν ἀπληκεύοντα πλησίον αὐτῆς πρὸς τὸ φυλάττειν αὐτήν. ἔσωθεν δὲ τῆς σούδας ἐγγὺς εἰς τὰς ἁμάξας ἵνα στήκωσι τένδαι τῶν ψιλῶν, οἷον τῶν ῥιπταριστῶν ⟨καὶ⟩ τῶν τοξοτῶν,

1041. ἔσωθεν p; in C σ e corr. ex μ || 1045. σούδης C; τῆς σούδας etiam in *Praeceptis Nicephori* 19, 25 || 1046. στήκωσι] v. *Psaltes* p. 215. || καὶ inserui.

κειμένας καὶ μετ᾽ αὐτὰς εὔκαιρον διάστημα ὡς ποδῶν τριακοσίων ἢ τετρακοσίων,[1] καὶ τότε τὰς λοιπὰς ταγῆναι τένδας, ὥστε ἐν ταῖς τῶν ἐχθρῶν τοξείαις μὴ πλήττεσθαι τοὺς ἐν τῷ μέσῳ, ἀλλ᾽ ἐν τῷ εὐκαίρῳ τόπῳ πίπτειν τὰς σαγίττας. ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ φοσσάτου

[1] Cf. *Grosse* Das römisch-byzantinische Marschlager (Byz. Z. XXII [1913]) p. 109. Sic iam apud S. Jul. Africanum. Cf. etiam Leonis app. crit. ad vs. **3168**.

CONSTITUTIO XI.

τὰς τῶν ψιλῶν τένδας ἁπλᾶς παρακειμένας ἤγουν τῶν τε ἀκοντιστῶν καὶ τῶν τοξοτῶν, καὶ ἀπ᾽ ἐκείνων εὔκαιρον διάστημα ὡς ποδῶν τριακοσίων ἢ τετρακοσίων, καὶ τότε τὰς λοιπὰς ταγῆναι τένδας, ὥστε ἐν ταῖς τῶν ἐχθρῶν τοξείαις μὴ πλήττεσθαι τοὺς ἐν τῷ μέσῳ, ἀλλ᾽ ἐν τῷ εὐκαίρῳ τόπῳ πίπτειν τὰς σαγίττας.

17. *Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ φοσσάτου σταυροειδῆ πλα-* 17[p.126.M.]

3183. *τὰς* omm. **codd.**; habet **Meursii codex** || *τέντας* **MW** || *ἁπλὰς* **codd.** || *ἤγουν* omm. **AP_1E** || *τῶν* omm. **AP_1E** || **3185.** *τ' ἢ υ'* **WP_1E,** *τριακοσίων ἢ υ'* **M** || **3186.** *τέντας* **MW** || *ἐν* omm. **P_1E** || **3187.** *τοὺς* **AP_1E,** *τὰς* **MW** || **3187–3188.** *ἀλλ᾽ ἐν τῷ ἀργῷ καὶ ἐν τῷ εὐκαίρῳ* **AP_1E** || **3188.** *σαγίτας* **AP_1E** || **3189.** Hanc ad §. legitur in mge cod. **W:** *πῶς ὀφείλει γίνεσθαι τὸ ἄπληκτον* || §§. 17. 16 19. 20.] Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" XXII. 8: *Ὁδοὶ δὲ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τέσσαρες ἔστωσαν ἀπ᾽ εὐθείας, ἀπό τε ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν καὶ ἀπὸ μεσημβρίας ἐπὶ βορρᾶν ποδῶν ἑκάστη πεντήκοντα, ὡς πέντε ἱππέες (!) ὁμοῦ δι᾽ αὐτῶν ἀκωλύτως διέρχεσθαι, ἰσάριθμοι δὲ ταῖς ὁδοῖς καὶ πύλαι ἔστωσαν μὴ ἐπ᾽ εὐθείας οὖσαι, ἀλλὰ ὡς γάμμα κάμπτουσαι. ἔστω δὲ καὶ διαχωρίσματα μέσον τῶν ταγμάτων ἐπὶ τὰς εἰρημένας ὁδοὺς ἐξιούσας *ρυμίδων*

πλὴν ἵνα μὴ στήκωσι διπλαῖ, ἀλλὰ εἰς ὄρδινος μόνον. καὶ ἀπὸ τῶν τοιούτων τενδῶν ἵνα καταλίπῃς τόπον ἀργὸν ὡς τριακοσίων ἢ τετρακοσίων ποδῶν καὶ τότε ἵνα σταθῶσιν αἱ λοιπαὶ τένδαι εἰς τὰ κατατόπια αὐτῶν. διὰ τοῦτο γὰρ ὀφείλει εἶναι μέσον τόπος ἀργός, ἵνα εἰς τοξείας τῶν ἐχθρῶν μὴ κρούωσιν αἱ σαγίται εἰς τὰς τένδας, ἀλλὰ πίπτωσιν εἰς τὸν ἀργὸν τόπον.

1047. *εἰς* p || *ὄρδινον* p.

σταυροειδῆ πλατεῖαν εἶναι, ἔχουσαν τὸ πλάτος ἄχρι τεσσαράκοντα ἢ πεντήκοντα ποδῶν, καὶ ἑκατέρωθεν παρακεῖσθαι αὐτῇ τὰς τένδας ῥυμοειδῶς κατ' ὄρδινον, ἐχούσας αὐτὰς ὀλίγον ἀπ' ἀλλήλων διάστημα. καὶ ἕκαστον μεράρχην μέσον τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀπλικεύειν, τὸν

CONSTITUTIO XI.

τεῖαν εἶναι στρᾶταν τὸ πλάτος τεσσαράκοντα ἢ πεντήκοντα ποδῶν, καὶ ἔνθεν κἀκεῖθεν παρακεῖσθαι αὐτῇ τὰς τένδας ῥυμοειδῶς κατ' ὄρδινον, ἐχούσας αὐτὰς ὀλίγον ἀπ' ἀλλήλων διάστημα.

18. Καὶ ἕκαστον τουρμάρχην μέσον τῶν ὑπ' αὐτὸν
18. ἀπλικεύειν, σὲ δέ, τὸν στρατηγόν, εἰς ἓν μέρος καὶ μὴ

δίκην. πρὸς τούτοις καὶ περὶ αὐτὰς τὰς τοῦ στρατοπέδου πύλας τῶν κομήτων ἢ ἑκατοντάρχων οἱ κρείττους μετὰ τῶν ἰδίων ταγμάτων ἀποτετάχθωσαν ἐπὶ τῷ μὴ ἐξιέναι καὶ εἰσιέναι τοὺς βουλομένους, ὅτι δὴ καὶ βούλοιντο ἕκαστος καὶ μάλιστα περὶ ἡλίου δυσμάς. ἐχέτω δὲ καὶ τῶν ταξιαρχῶν ἕκαστος ἴδιον αὐτοῦ μανδάτορα, τῇ τοῦ στρατηγοῦ σκηνῇ παραμένοντα, ἐπὶ τῷ τὰ ἐν νυκτὶ δεδογμένα τῷ στρατηγῷ καταμανθάνειν. || **3189. 3190.** πλατείαν **M**, πλατειαν **W**, καὶ πλατεῖαν (πλατείαν $\mathbf{P_1}$, κλατείαν **E**) $\mathbf{A P_1 E}$ || **3190.** στράταν **M**, στραταν **W**, στρᾶταν ego, ὁδὸν ἔχουσαν $\mathbf{A P_1 E}$ || $\bar{\mu}$ ἢ $\bar{\nu}$ ποδῶν **M W**, τεσσαράκοντα πόδας ἢ καὶ πεντήκοντα **A**, $\bar{\mu}$ πόδας ἢ καὶ $\bar{\nu}$ **E**, $\bar{\mu}$ ἢ καὶ $\bar{\nu}$ $\mathbf{P_1}$ || **3191.** κἀκεῖθεν **A E** || **3192.** τένιας **M W** || κατὄρδινον $\mathbf{P_1}$, κατόρδινον **M W A E** || **3194.** Paragraphum ego distinxi; in editionibus et codd. verbis σὲ δὲ incipit § || Ad τῶν in cod. **W** scholium marginale: μεσον του ιδίου λαοῦ, quod habet Rec. Const. || ὑπ' αὐτῶν **E**, ὑπ' αὐτὰ $\bar{\nu}$ $\mathbf{P_1}$ || **3195.** ἐπληκεύειν **A**, ἀπληκεύειν $\mathbf{P_1 E}$; item infra **3199.** || δε **W**, om. $\mathbf{P_1}$.

17. εἰς δὲ τὴν μέσην τοῦ φοσσάτου ὀφείλει εἶναι διὰ σταυροῦ ὁδὸς πλατεῖα τεσσαράκοντα ἢ καὶ πεντήκοντα ποδῶν τὸ πλάτος, καὶ ἡ τοιαύτη ὁδὸς ἵνα ὑπάγῃ ὀρθία εἰς τὰς τέσσαρας πύλας, τὰς δημοσίας ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν τῆς ὁδοῦ, ἵνα στήκωσιν αἱ τένδαι ὀρδίνου καὶ ἀπέχωσιν ἀπ' ἀλλήλων ὀλίγον καὶ μέσον αὐτῶν ἵνα ὦσιν ὡσεὶ ῥῦμαι.

18. ἕκαστος δὲ τουρμάρχης ἵνα ἀπληκεύῃ μέσον τοῦ ἰδίου λαοῦ, σὺ δέ, στρατηγέ,

1055. **ὀρδίνου**] cf. IX, 55 || **ὡσεὶ** ego, ὡς C, αἱ p || **ῥύμαι** C p || 1056. **μέσου** p.

δὲ στρατηγὸν εἰς ἓν μέρος καὶ μὴ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλατείας, ἵνα μὴ καὶ τῇ μέσῃ ἐμποδίζῃ πρὸς πάροδον καὶ ὑπὸ τῶν παρερχομένων ὀχλῆται, τοὺς δὲ καβαλλαρίους, εἰ γένηται καιρὸς εἰσελθεῖν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φοσσάτου ἀπλικεύειν καὶ μὴ ἐν τοῖς ἄκροις.

2. Ὅτι δεῖ τοὺς χρησίμους τῶν τριβούνων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ταγμάτων εἰς τὰς πόρτας τοῦ φοσσάτου ἀφορίζεσθαι, ὥστε μετὰ τὰς ἑσπερινὰς μίσσας μέχρι τοῦ σημείου μηδένα θαρρεῖν παρὰ γνώμην τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν ἐν τῷ φοσσάτῳ εἰσιέναι ἢ ἐξιέναι.

CONSTITUTIO XI.

ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλατείας, ἵνα μὴ καὶ τῇ μέσῃ ἐμποδίζῃς πρὸς πάροδον καὶ ὑπὸ τῶν παρερχομένων ὀχλῆσαι, τοὺς δὲ καβαλλαρίους, ἐὰν γένηται καιρὸς εἰσελθεῖν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φοσσάτου ἀπλικεύειν καὶ μὴ ἐν τοῖς ἄκροις.

19. Τοὺς δὲ χρησιμωτέρους τῶν κομήτων μετὰ τῶν 19.
ὑπ' αὐτοὺς ταγμάτων εἰς τὰς πόρτας τοῦ φοσσάτου ἀφορίζεσθαι, ὥστε μετὰ τὰς ἑσπερινὰς μίσσας μηδένα θαρρεῖν μέχρι τοῦ δεδομένου σημείου παρὰ γνώμην τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν εἰσέρχεσθαι ἢ ἐξέρχεσθαι ἐν τῷ

3196. *πλατειᾶς* **P₁** || **3197.** *ὀχλῆσαι* **W,** *ὀχλῆσε* **E,** *ὀχλῆσε* **P₁**; cf. *Psaltes* p. 209. || **3200.** *τῶν*] *τοὺς* **P₁E** || **3202.** *μίνσας* **AP₁E** || *μὴ δένα* **W** || **3203.** *διδομένου* **AP₁E** || **3204.** *ἢ*] *καὶ* **A.**

ἀπλήκευε εἰς ἓν μέρος καὶ μὴ μέσον τῆς πλατείας ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐμποδίσῃς καὶ τὴν μέσην εἰς τὸ διαβαίνειν τὸν λαὸν καὶ πάλιν ἔχῃς ὄχλησιν ἐξ αὐτῶν. οἱ δὲ καβαλλάριοι, ἂν γένηται καιρὸς ἵνα ἐμβῶσιν εἰς τὸ φοσσάτον, ὀφείλουσιν ἀπληκεύειν μέσον τοῦ φοσσάτου καὶ μὴ εἰς τὰς ἄκρας.

19. οἱ δὲ χρησιμώτεροι τῶν κομήτων μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτῶν ἀφοριζέσθωσαν εἰς τὰς πύλας τοῦ φοσσάτου πρὸς τὸ μὴ ἐμβαίνειν τινὰ εἰς αὐτὸ ἢ ἐκβαίνειν παρὰ γνώμην τοῦ
στρατηγοῦ, ἀφ' ἧς δοθῶσιν αἱ μίνσαι || τὴν ἑσπέραν, ἕως οὗ πάλιν δοθῇ τὸ σημεῖον. p. 51. Monrs.

1061. χρησιμότεροι p || κομητῶν C || 1063. ἀφῆς C.

Καὶ τὰς νυκτερινὰς βίγλας τῶν καβαλλαρίων ἔσωθεν ὄντων ἀσφαλῶς γίνεσθαι.[1]

3. *Ὅτι δεῖ ἕκαστον ἄρχοντα μέρους μανδάτωρα ἴδιον ἀφορίσαι ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ στρατηγοῦ προσεδρεύοντα, τοὺς δὲ τῶν τριβούνων τῇ σκηνῇ τοῦ μεράρχου, ἵνα διὰ τούτων συντόμως † γινώσκουσι*[2] *πάντες τὰ ἐντελλόμενα.*

4. *Ὅτι δεῖ τὸν στρατηγὸν περὶ αὐτὸν ἔχειν τουβάτωράς τε καὶ*

[1] Verba *τὰς νυκτερινὰς . . . . γίνεσθαι* (initio **Ὅτι δεῖ**) iterantur infra inter 8 et 9. [2] Legendum *γινώσκωσι*, quanquam P V *γινώσκονται* habent.

CONSTITUTIO XI.

20. *φοσσάτῳ. τὰς δὲ νυκτερινὰς βίγλας τῶν καβαλλαρίων ἔσωθεν ὄντων ἀσφαλῶς γίνεσθαι.*

20. *Ἕκαστος δὲ τουρμάρχης ἵνα ἴδιον μανδάτωρα ἀφορίσῃ, ὥστε εἶναι εἰς τὴν κόρτην τοῦ στρατηγοῦ προσεδρεύοντα. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς δρουγγαρίους καὶ κόμητας εἰς τὴν τένδαν τοῦ τουρμάρχου, ἵνα διὰ τούτων συντόμως † γινώσκουσι πάντες τὰ ἐντελλόμενα.*

21. 21. *Ἔχειν δέ σε, ὦ στρατηγέ, περὶ ἑαυτὸν βουκινά-*

3207. Paragraphus distinguitur in **W**; in ceteris (?) codicibus verbis *τὰς δὲ νυκτερινάς* incipit || *μανδάτορα* **M W** || **3210.** *τένταν* **M W** || **3212.** *περὶ σεαυτὸν* **A P₁ E**; cf. *Const. Porph.* De adm. imp. p. 74, 10; *Kühner-Gerth* p. 571. || **3212. 3213.** *βουκινάτορας* **M W**.

20. *ὅταν δὲ ὦσιν οἱ καβαλλάριοι ἔσωθεν τοῦ φοσσάτου, ὀφείλουσιν αἱ βίγλαι τῆς νυκτὸς μετ᾽ ἀσφαλείας πολλῆς γίνεσθαι. ἕκαστος δὲ τουρμάρχης ἀφοριζέτω ἴδιον μανδάτορα πρὸς τὸ παραμένειν αὐτὸν εἰς τὴν κόρτην τοῦ στρατηγοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δρουγγάριοι καὶ οἱ κόμητες ἐχέτωσαν παραμονὰς εἰς τὴν τένδαν τοῦ τουρμάρχου πρὸς τὸ μανθάνειν δι᾽ αὐτῶν συντόμως τὰ παραγγελλόμενα.*

fol. 20r 21. | *ἔχε δὲ ἐγγὺς σεαυτοῦ καὶ βουκινάτορας μικρῶν βουκίνων καὶ μεγάλων. καὶ ὅτι*

1066. *πρὸς τὸ*] p addit *μὴ* || 1069. *βυκινάτορας* et *βυκίνων* Cp.

βουκινάτωρας. καὶ τῆς τούβας τρισσάκις σημαινούσης περὶ ἑσπέραν παύεσθαι τῶν πόνων καὶ δειπνοῦντας ψάλλειν τὸν τρισάγιον ὕμνον. καὶ ἀφορίζεσθαί τινας τῶν ἰδικῶν τοῦ στρατηγοῦ καταμανθάνοντας τὰς βίγλας καὶ σιωπὴν πᾶσι παραγγέλλοντας, ὥστε μηδὲ ἐξ ὀνόματος θαρρεῖν μετὰ κραυγῆς καλεῖν τὸν ἑταῖρον αὐτοῦ. πολλὰ γὰρ τὰ ἐκ τῆς σιωπῆς ἀγαθὰ καὶ ὅτι πολλάκις κατάσκοποι πολεμίων

CONSTITUTIO XI.

τωρας καὶ μικρῶν βουκίνων καὶ μεγάλων. καὶ τοῦ εἰθισμένου βουκίνου σαλπίζοντος περὶ ἑσπέραν | παύεσθαι [p. 127. M.] τῶν πόνων καὶ δειπνοῦντας ψάλλειν τὸν τρισάγιον ὕμνον.

22. Ἀφορίζεσθαι δὲ καί τινας ἰδικούς σου ἀνθρώπους 22. πιστούς, ἵνα καταμανθάνωσι τὰς βίγλας καὶ πᾶσι παραγγέλλωσι σιωπὴν ἔχειν, ὥστε ἐξ ὀνόματος μὴ θαρρεῖν μετὰ κραυγῆς καλεῖν τὸν ἑταῖρον αὐτοῦ· πολλὰ γὰρ τὰ ἐκ τῆς σιωπῆς ἀγαθὰ καὶ ὅτι πολλάκις κατά-

3214. *ἐθισμένου* **P₁E** || **3215.** Cff. **Meursii** et **du Cange-ii** Glossaria s. v. *τρισάγιον* || **3217. §§. 22. 23.]** Cff. „*Inedita Tactica Leonis*" XXII, 9: *Ἁρμόζει δὲ ἔν τε τῇ τοῦ ὄρθρου καὶ ἑσπερινοῦ ὑμνῳδίᾳ τὴν λεγομένην ἐκ Πνεύματος ἀεὶ γίνεσθαι σιωπήν τε μετὰ τὸν δεῖπνον παρασκευάζειν καὶ πάντα θόρυβον ἀναστέλλειν, καὶ αὐλοὺς καὶ ὀρχήματα, καὶ — συνελόντα φάναι — πᾶσαν ἀταξίαν ἐκ μέσου περιαιρεῖν.* || *καὶ τινὰς* **P₁** || *ἰδίκους* **P₁** || **3219.** *παραγγέλλουσι* **MW** *ἄγειν* **P₁E** || **3221.** *τὰ* omm. **P₁E** || Verbo *ἀγαθά* explicit § in **W.**

λαλήσει τὸ βούκινον, ὅπερ ἔχεις κατὰ συνήθειαν πρὸς τὴν ἑσπέραν, τότε ἀφιέτωσαν ὁ λαὸς τὰ ἔργα αὐτῶν καὶ δειπνείτωσαν, εἶτα ψαλλέτωσαν τὸ τρισάγιον.

22. ἀφόριζον δὲ καὶ ἀνθρώπους σου πιστοὺς πρὸς τὸ καταμανθάνειν τὰς βίγλας καὶ παραγγέλλειν πάντας, ἵνα ἔχωσι σιγήν, ὥστε μηδὲ μεγάλως κράζειν τινὰ τὸν ||| ἑταῖρον c. 1264 **Lami.**

1070. *βύκινον* p: cff. vss. 40., 142., 818., 887., 1110. || *ἔχῃς* p || Verba *πρὸς τὴν ἑσπέραν* propter *ἔχεις* ad *κατὰ συνήθειαν* rettuli; ceterum idem ferme dicit R. Const. ac Leo || *τότε* om. p || **1071.** *ψαλλάτωσαν* C || 1072. *ἀφόρισον* p || *δὲ* om. p || Verba *σου* (*σοῦ* C) . . . . *βίγλας* om. p || **1073.** *μὴ δὲ* C || *τινὰ τῶν* p.

*ἐντεῦθεν ἐν στρατοπέδῳ λανθάνοντες ἐφωράθησαν, ὥσπερ καὶ ἐκ τῆς κραυγῆς πολλὰ τὰ συμβαίνοντα βλαβερά. κωλύειν δὲ καὶ τὰς ὀρχήσεις καὶ τοὺς κρότους καὶ μάλιστα μετὰ τὰς ἑσπερινὰς μίσσας, ὡς μὴ μόνον ἀκόσμους καὶ θορυβώδεις ⟨ποιοῦντα ἀταξίας⟩, ἀλλὰ καὶ κόπους ἀνωφελεῖς * παρέχοντα. μέλλοντος δὲ μεθίστασθαι τοῦ φοσσάτου καὶ μανδάτα*

CONSTITUTIO XI.

σκοποι πολεμίων ἐκ τούτου τοῦ τρόπου ἐν τῷ στρατοπέδῳ λανθάνοντες ἐφωράθησαν καὶ ἐκρατήθησαν, ὥσπερ καὶ ἐκ τῆς κραυγῆς πολλὰ τὰ συμβαίνοντα βλαβερά.

23. 23. *Κωλύειν δὲ καὶ τὰς ὀρχήσεις καὶ μάλιστα τὰς ἑσπερινὰς καὶ ἄλλο εἴτι παίγνιον, ὡς μὴ μόνον ἀκόσμους καὶ θορυβώδεις ποιοῦντα ἀταξίας, ἀλλὰ καὶ κόπους ἀνωφελεῖς παρέχοντα.*

24. 24. *Ἐὰν δὲ μέλλῃς μεθιστᾶν εἰς ἕτερον τόπον ἀπὸ ἀπλίκτου τὸ στράτευμα καὶ βούλει λαθεῖν τοὺς πο-*
c. 800. *λεμίους, ἢ τόπους ὀχυροὺς προκαταλαβέσθαι προαιρῇ-*

3227. *θορυβοειδεις* **M**, *θορυβώδεις* (ώ in ras. **W**) **ceteri** || *ποιοῦντας* **W**, *ποιοῦντας* **M**, *ποιοῦνται* **P₁** || **3228.** *σκόπους* **P₁ E** || *παρέχοντας* **W** || **3229 3230.** **A** *ἀπὸ ἀπλήκτου*, **P₁ E** *ἀπὸ ἀπλήκτου* inserunt ante *εἰς ἕτερον* || **3231.** *προκαταλαβεῖν* **A P₁ E** || **3231. 3232.** *προαιρῆσαι*] cf. *Psaltes* p. 209; *σπουδάζῃς* **A P₁ E.**

καὶ φίλον αὐτοῦ. πολλὰ γὰρ τὰ ἐκ τῆς σιγῆς καλά, ὥσπερ καὶ πλεῖστα τὰ ἐκ τοῦ θορύβου βλαβερά· καὶ κατάσκοποι πολεμίων λανθάνοντες εἰς τὸ φοσσάτον ἐνοήθησαν πολλάκις ἐκ τῆς σιγῆς καὶ ἐκρατήθησαν.

23. *Κώλυε δὲ καὶ τὰ ὀρχήματα, κατεξαίρετον δὲ † τὰς γινομένας τῆς ἑσπέρας καὶ εἴτι ἄλλο παίγνιον γίνεται εἰς τὸ φοσσάτον. ποιοῦσι γὰρ τοιαῦτα παίγνια θορύβους καὶ ἀταξίας καὶ κόπους ἀνωφελεῖς εἰς τὸν στρατόν.*

24. *εἰ δὲ μέλλεις μεταπεσεῖν ἀπὸ ἀπλήκτου εἰς ἄλλο ἄπληκτον πρὸς τὸ λαβεῖν καὶ ἀπληκεῦσαι εἰς τόπους ὀχυροὺς καὶ φεύγεις τοὺς μὴ ὄντας τοιούτους διά τινας βλάβας ἐκ*

1077. **κατ' ἐξαίρετον** p || **δὲ** om. C || **τὰς γινομένας** (C: **τὰ γινόμενα**) retinui, cum auctori recensionis vocabulum **ὀρχήσεις** in mentem venisse certum haberem || 1081. **φεύγῃς** C p || **διά**] **κατά** p.

σαι ἢ τοὺς μὴ ὄντας τοιούτους φεύγῃς διά τινας ἐκ τῶν πολεμίων βλάβας· ⟨εἰ⟩ καὶ οὐ βούλει ἐλθεῖν εἰς ἀνάγκην τοῦ μάχεσθαι, πυρὰ πολλὰ καύσας ἀναχώρει. βλέποντες γὰρ οἱ πολέμιοι τὰ φῶτα, δόξουσιν ἔτι ἐν τῷ ἀπλίκτῳ σε μένειν, καὶ ἐκτελέσεις σου τὸ βούλημα.

25. Τοῦτο δὲ καὶ Νικηφόρον ἴσμεν, τὸν ἡμέτερον 25. στρατηγόν, πεποιηκέναι, ὅτε κατὰ Συρίας ἀπεστάλη παρ' ἡμῶν μετὰ δυνάμεως ἱκανῆς πολλήν τε ποιησά-

3232. *μὴ* omm. **MW** || *τοὺς μὴ τοιούτους ὄντας* **AP$_1$E** || **3233.** *εἰ* inserui || *ἐλθεῖν* omm. **AP$_1$E** || **3233—3234.** *εἰς ἀνάγκην τοῦ*] *ἐξ ἀναγκαίου* **AP$_1$E** || **3234.** *πυρκαϊὰς πολλὰς* **AP$_1$E** || *ἅψας* **AP$_1$** || **3236.** *ἀπλήκτῳ* **A,** *ἀπλήκτῳ* **P$_1$E** || **3237.** *οἴδαμεν* **AP$_1$E** || **3237—3246.** Cf. XVII, 83 (Mgn). Laudetur iam hic *Nicephori Phocae* operis De velit. bellica inscr. cap. XX: „*τοῦτο δεῖ σε, ὦ στρατηγέ, διαπράξασθαι, ὅπερ καὶ ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις γέγονε, καθὼς ἡ συντεθεῖσα στρατηγικὴ βίβλος παρὰ τοῦ ἀοιδίμου καὶ σοφωτάτου βασιλέως Λέοντος διαλαμβάνει, ἣ καὶ οἱ ἐντυχόντες σαφῶς τὰ περὶ τῶν λεχθησομένων ἐπίστανται. *τὸν γὰρ κατ' ἐκεῖνον καιρὸν ὁ τῶν Κιλίκων ἅπας λαὸς μετὰ βαρείας δυνάμεως κατὰ τοῦ θέματος τῶν Ἀνατολικῶν ἐξελθὼν καὶ τὸ κάστρον Μισθείας σφοδρῶς πολιορκῶν, τῷ τηνικαῦτα ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ ὁ βασιλεύων προστέταχε μετὰ τῶν θεμάτων καὶ ταγμάτων κατὰ τῆς τῶν Κιλίκων χώρας ἐπιστρατεῦσαι· δύο δὲ τῶν στρατηγῶν τοῦ τε Ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ Ὀψικίου ὑπολείπεσθαι, τοῦ πρὸς ἐκδίκησιν, ὡς οἷόν τε, τοῦ τε κάστρου καὶ τῆς λοιπῆς χώρας τοῖς πολεμίοις ἀντικαθίστασθαι ὁ μέντοι τῶν στρατευμάτων δημαγωγός, ἦν δὲ τότε Νικηφόρος ὁ ἐπίκλην Φωκᾶς,) διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς τοῦ Μαυριανοῦ λεγομένης κατὰ τῆς χώρας Ἀδάνης τὴν ἐπέλευσιν ποιησάμενος, λείαν ὅτι πλείστην ἠλάσατο.*“ || **3239.** *δὲ* **P$_1$E.**

τῶν πολεμίων καί, ὅτε δὲ μεταπίπτεις, βούλει λαθεῖν τοὺς πολεμίους διὰ τὸ μὴ ἀναγκασθῆναι παρ' αὐτῶν εἰς τὸ ποιῆσαι πόλεμον, ἅψον λαμπρὰ πολλὰ εἰς τὸ ἄπληκτον, ἔνθα ὑπάρχεις, καὶ οὕτως ἀναχώρει. βλέποντες γὰρ οἱ πολέμιοι τὰ λαμπρά, ἐκεῖνοι μὲν ἐλπίζουσιν, ὅτι εἰς τὸ ἄπληκτον ὑπάρχεις, σὺ δὲ ποιεῖς τό θέλημά σου καὶ μεταπίπτεις.

25. *τοῦτο* || *δὲ γινώσκομεν, ὅτι ἐποίησε καὶ Νικηφόρος, ὁ ἡμέτερος στρατηγός, ὅτε* p. 52. Meurs. *ἀπεστάλη παρ' ἡμῶν κατὰ τὴν Συρίαν μετὰ δυνάμεως πολλῆς. κουρσεύσας γὰρ τὴν Συρίαν,*

1082. ***βούλη*** p || 1084. ***ὑπάρχῃς*** p || 1085. ***θέλημαμά*** p.

[p. 128. M.] μενος λεηλασίαν καὶ οὕτω μετατεθεὶς ἐν μέσῃ τῇ πολεμίᾳ, τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ που συνηγμένων, οὓς Ἀπουλφέρ, ὁ εὐνοῦχος, ὁ τῶν Σαρακηνῶν στρατηγὸς ἐπεφέρετο ἤγουν τῶν βαρβαρικῶν δυνάμεων τήν τε αἰχμαλωσίαν τὴν βαρβαρικὴν καὶ πᾶσαν τὴν ἄλλην πραῖδαν, ἣν εἶχεν, ἀβλαβῶς διεσώσατο, λεηλατήσας τὴν πολεμίαν.

26. 26. Κατὰ δὲ τὴν Βουλγάρων ἐκστρατείαν καὶ ἕτερον αὐτῷ ἐπενοήθη πρὸς φυλακὴν ἀπλίκτου χρήσιμον, ὅπερ χρὴ μὴ λήθῃ παραπεμφθῆναι, ὁμοῦ τε γὰρ ἐλαφρὸν εἰς βαστάγην καὶ ἀναγκαῖον εἰς φυλακὴν ἐγνωρίσθη. ἦν δὲ τοιοῦτον· κανόνια δύο σύμμετρα λαβὸν ξύλινα ἀνὰ τριῶν που σπιθαμῶν ἢ ὀλίγῳ πλέον λαβδαραίαν συνέ-

3240. *λεηλασίαν*] *πραῖδαν* (*πρέδαν* **P₁ E**) *καὶ ἀφανισμὸν* **A P₁ E** || *μετατεθεὶς* **E** || **3242.** *ἀπούλφερ* **A P₁ E** || Cf. *Schlumberger* Nicéphore Phocas (Parisiis, 1890) p. 199 et ss. || **3243.** Verba *ἤγουν . . . . δυνάμεων* omm. **A P₁ E** || *τήν τε γὰρ* **P₁ E** || **3245.** *πραιδαν* **W**, *πραίδαν* **P₁ E** | *λεηλατήσας*] *ἀφανίσας* **A P₁ E** || **3247.** *βουλγαρίων* **P₁ E** || **3248.** *ἀπλήκτοι* **A**, *ἀπλήκτου* **P₁ E** || **3251.** *δύο κανόνια* **A P₁ E** || *λαβὼν* (*λαβῶν* **E**) *σύμμετρον* **P₁ E** || **3252.** *ἀνὰ* omm. **M W**; cf. vs. **1433.**; *τριῶν* (*ἀνὰ τρεῖς* **P₁ E**) *ἔχοντα σπιθαμῶν* (*σπιθαμὰς* **P₁ E**) **A P₁ E** || *ὀλίγῳ*] *καὶ* **A P₁ E** || *λαβδαρέαν* [cf. *Psaltes* p. 62; **Meursii** codex *λαμβδαραίαν*] **P₁**, *λαμδαρέαν* **E.**

καὶ κρατήσας αἰχμαλωσίαν καὶ πραῖδαν πολλήν, καί, ὡς ἔτι ἦν εἰς τὴν μέσην τῆς Συρίας, θέλων μετακινῆσαι ἐκ τοῦ ἀπλήκτου αὐτοῦ, ἐποίησε τοῦτο οὕτω καὶ ἧψε λαμπρὰ πολλὰ καὶ ἔλαθε τὸν εὐνοῦχον, τὸν Ἀλπαφέρ, ὅστις ἦν κεφαλὴ τοῦ τῶν Σαρακηνῶν φοσσάτου καὶ ἦν ἐγγὺς αὐτοῦ. διὰ δὲ τοῦ τοιούτου ἐπιτηδεύματος ἔλαθε καὶ διέσωσεν ἀβλαβῶς τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Σαρακηνῶν καὶ τὴν ἄλλην πραῖδαν, ὅσην εἶχεν.

26. εἰς δὲ τὸ ταξίδιον, τὸ κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ ἄλλο ἐπενόησεν ὁ αὐτὸς στρατηγὸς χρήσιμον εἰς φύλαξιν ἀπλήκτου, ὅπερ ἁρμόζει, ἵνα μὴ λάθῃ. ἦν γὰρ ἐλαφρὸν εἰς
fo. 20v *τὸ βαστάζεσθαι καὶ ἀναγκαῖον εἰς τὸ | φυλάξαι. τοιοῦτον δὲ ἦν· κανόνια δύο ξύλινα*

1089—1090. Verbis *πολλὰ καὶ* desinit p || c. 1375 Lami *ἀπουλφὲρ* et C || 1093. *ταξίδιον* C; v. vss. 183., 442.

μῖξιν, ἕτερον δὲ κανόνιον ὁμοίως, ἔχον σπιθαμὰς πέντε ἢ καὶ ἕξ, τάξιν μεναύλου ἐν τῇ συμμίξει τοῦ δισκελίου ἐπιθεὶς τρισκέλιον ἐποίησεν, ἱστάμενον ἰσχυρῶς διὰ τῆς ἐπ' ἀλλήλων τῶν σκελῶν συγκροτήσεως. περὶ δὲ τὸ ἄκρον τοῦ οἷον μεναύλου ξιφάριον μέγα καὶ ἁδρὸν ἐνέβαλεν προκύπτον τοῦ τρισκελίου, ὡς εἴρηται, σπιθαμὰς δύο ἢ μικρῷ πλέον, καὶ οὕτω τοὺς ξυλίνους ἐκείνους τριβόλους, ὅτε ἐβούλετο, συστέλλων, ὅτε ἐβούλετο, πάλιν συνίστα, καὶ εἰς ὀχύρωμα εἶχεν (ὁμοῦ καὶ ὅπλα ἐν ταῖς ἀναγκαίαις χρείαις τοῦ ἀπλίκτου κατὰ τῶν δυναμένων ἐπέρχεσθαι καβαλλαρίων τῇ τῶν δυνάμεων ἡμῶν τάξει, τιτρωσκομένων ἐν ταῖς προσβολαῖς ὑπὸ τοῦ οἷον χά-

3253. ε AP_1E || **3254.** ς P_1E || *ὥσπερ μέναυλον* AP_1E || *δικελλίου* P_1E; postea inserunt AP_1E *ἐκείνου* || **3255.** *τρισκέλλιον* P_1E || **3256.** *σκελλῶν* P_1 || **3257.** *ἐκείνου τοῦ* AP_1E || In cod. P_1 *μεναύλου ου* in ras. est scriptum || Ante *ξιφάριον* AP_1E inserunt *ὄντος* || *ἁδρὸν* **M**, *ἄδρον* **W**, *ἀδρὸν* **Meursii codex**; *παχὺ* AP_1E || **3258.** *προκῦπτον!* || *τρισκελλίου* P_1E || **3259.** β P_1E || *ἢ μικρῷ πλέον* omm. AP_1E || *οὕτως* AP_1E || *ἐκείνους*] cff. vss. **1188.**, **1459.**, **3279.** || **3260—3261.** *συνέστελλέ τε καὶ πάλιν συνίστα* AP_1 et sic — omisso *τε* E || **3262.** *ἀπλήκτου* A, *ἀπληκτου* P_1E || *βουλομένων* AP_1E || **3263.** *τῇ τ. δ. ἡμῶν τάξει* omm. AP_1E.

λαβὼν, ἔχοντα ἀπὸ τριῶν σπιθαμῶν ἢ ὀλίγῳ πλέον, συνέμιξεν αὐτὰ καὶ ἐποίησε λαβδαραίαν, ἄλλο δὲ πάλιν κανόνιον, ἔχον σπιθαμὰς πέντε ἢ καὶ ἕξ, ὥσπερ μέναυλον ἐπέθηκεν εἰς τὴν μῖξιν τῆς λαβδαραίας καὶ ἐποίησε τρισκέλιον· καὶ ἔστηκεν ἰσχυρά. εἰς δὲ τὴν ἄκραν τοῦ μακροτέρου κανονίου, ὅπερ ἦν ὡς μέναυλον, ἔβαλε ξιφάριον μέγα καὶ παχύ, ἐξέχον ἀπὸ τοῦ τρισκελίου σπιθαμὰς δύο ἢ καὶ ὀλίγῳ πλέον. [διελάλησε δὲ εἰς τὸν στρατόν, καὶ ἐποίησαν ὅλοι τοιαῦτα καὶ ἐβάσταζον.] καὶ ὅτε μὲν ἤθελε, συνέστελλεν αὐτά, ὅτε δὲ ἀλλοτρόπως ἠβούλετο, ἐπήσσοντο εἰς τὴν γῆν καὶ ἵσταντο. καὶ εἶχεν αὐτὰ εἰς ὀχύρωμα τοῦ ἀπλήκτου παρὰ τοὺς κατὰ τῶν ἡμετέρων καβαλλαρίων ἐλαύνοντας. ἐλάμβανον γὰρ εἰς τὰ μέναυλα ἐκεῖνα καὶ ἐκεῖνοι καὶ τὰ ἱππάρια αὐτῶν, καὶ οὐδὲν ἐδύναντο ποιῆσαι. ἦσαν

1098. *μίξιν* C || **1100—1101.** Verba spuria esse videntur || **1103.** *παρὰ*] *κατὰ* in C; in mge *πρὸς τοὺς* a prima manu cod. C.; ceterum vocabula, ubi madore tincta, foliis 17—37 tota vel partim manus recentior scripturam pristinam imitando redintegravit.

δίδοσθαι ἀφ' ἑσπέραν, καὶ εἰς τὸ αὖγος κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ⟨τοῦ κινήματος⟩ τὰ βούκηνα τρισσάκις σημαίνειν καὶ τότε κινεῖν· καὶ κατὰ τάξιν τὰ μέρη ἐξέρχεσθαι, πρῶτον τοὺς ὁπλίτας καὶ τότε τὰς ἁμάξας.

CONSTITUTIO XI.

ρακος,) εὐκόλως καὶ ἐπαιρόμενον καὶ βασταζόμενον καὶ [p. 129. M.] *πηγνύμενον· καί, ὅτε πολλάκις ὀρύγματα οὐκ ἐγένετο ἕτοιμα, εἶχον ταῦτα εἰς ἀσφάλειαν.*

27. 27. *Ὅτ' ἂν δὲ μέλλῃς μετὰ ἀδείας κινεῖν ἀπὸ τοῦ ἀπλίκτου, δέον δίδοσθαι μανδάτα ἀπὸ ἑσπέρας καὶ πάλιν εἰς τὸ αὖγος κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ κινήματος τὰ βούκινα τρισσάκις σημαίνειν καὶ τότε κινεῖν· καὶ κατὰ τάξιν ἐξέρχεσθαι τοὺς ἄρχοντας καὶ πρότερον μὲν τοὺς ὁπλίτας, εἶτα τὰς ἁμάξας, ἐὰν εἰσι, καὶ εἴτι ἕτερον ἐπιφερόμενον εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ στρατοῦ.*

3265. **A P₁ E** non referentes verba *ἐπαιρόμενον, βασταζόμενον, πηγνύμενον* ad *ὀχύρωμα*, inserunt ante *εὐκόλως* verba *τοῦτο δὲ; ὁ οἷον χάραξ* = „la s. d. palissade" || **3266.** *καὶ* omm. **A P₁ E** || *οὐκ ἐγίνετο* **A P₁ E**; **Migne** interpungit: *ἐγίνετο, ἕτοιμα εἶχον*; sed v. *Preuschen* s. v. *ἕτοιμος* || **3267.** *ταῦτα εἶχεν* **A P₁ E** || **3269.** *ἀπλήκτου* **A**, *ἀπλήκτου* **P₁ E** || *τὰ παραγγέλματα* **A P₁ E** || **3270.** *πάλιν* omm. **A P₁ E** || *καὶ' αὐτὴν* (*καταυτὴν* **W**) *τὴν ἡμέραν* **MW** || **3271.** *τρισσ. σημ.*] *πρῶτον λαλεῖν* **A P₁ E** || **3272.** *ἔρχεσθαι* **P₁ E** || **3273.** *ἐὰν*] *εἴπερ* **P₁ E** || *εἰσὶ* codd.

γὰρ τὰ τρισκέλια ταῦτα ἀντὶ σούδας εἰς τὸ φοσσάτον, ἅπερ καὶ ἐπήσσοντο εὐκόλως καὶ συνεστέλλοντο καὶ ἐβαστάζοντο. καὶ ὅτε πολλάκις οὐ κατέφθανεν ὁ στρατὸς ποιῆσαι ὀρύγμα⟨τα⟩, εἶχον αὐτὰ εἰς ἀσφάλειαν. λέγονται δὲ τριβόλια.

27. *ὅταν δὲ μέλλῃς μετακινεῖν μετ' ἀδείας ἐκ τοῦ ἀπλήκτου, ἁρμόζει δίδοσθαι ἀφ' ἑσπέρας εἰς τὸν στρατὸν μανδάτα τοῦ κινήματος καὶ πάλιν τὴν αὐγὴν εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέραν τοῦ κινήματος, ἵνα κρούωσι τὰ βούκινα πρῶτον καὶ τότε ἀποκινῇς. καὶ ἵνα ἐξέρχωνται κατ' ἀξίαν οἱ ἄρχοντες, εἶτα οἱ σκουταράτοι καὶ ὕστερον αἱ ἅμαξαι, ἂν ὦσι, καὶ εἴτι ἄλλο εὕρει ὁ στρατὸς εἰς ὑπηρεσίαν αὐτοῦ.*

1105. *σούδης* C, sed *δης* manus altera cod. C exaravit; cf. vs. 1045. || 1106. 1107. *δρυγμα* C || 1108. *ὅτι* C; cff. IX, 2; 19; 27 || *μέλλεις* C.

5. Ὅτι ἀναγκαία ἡ τῶν τριβόλων χρῆσις. ἐὰν γὰρ ἢ πετρώδης ὁ τόπος εὑρεθῇ καὶ μὴ δυνηθῶσιν ὀρύξαι, ἢ βραδεία ἡ ὥρα, τὴν αὐτὴν τῷ στρατῷ παρέχουσι χρῆσιν ἐν τῇ στρατοπεδείᾳ αἱ τρίβολοι δεόντως ἀποτιθέμεναι, ἣν τὸ ὄρυγμα παρέχει.

6. Ὅτι διαφόρους μὲν θέσεις στρατοπεδείας ἤτοι φοσσάτου οἱ ἀρχαῖοι παραδεδώκασιν, ἐπαινεῖ δὲ ὁ συγγραφεὺς τὴν παραμήκη

CONSTITUTIO XI.

28. Ἡ δὲ τῶν τριβόλων χρῆσις ἀναγκαία ἐστὶν ἐν τοῖς ἀπλίκτοις. ἐὰν γὰρ ἢ πετρώδης ὁ τόπος εὑρεθῇ, ἢ μὴ δυνηθῶσιν ὀρύξαι, ἢ βραδεῖα ἡ ὥρα γένηται, τὴν αὐτὴν τῷ στρατῷ παρέχουσι χρείαν ἐν τῇ στρατοπεδείᾳ αἱ τρίβολοι πρεπόντως ἀποτιθέμεναι, ἣν καὶ τὸ ὄρυγμα παρέχει. 28.

29. Οἴδαμεν δέ, ὅτι διαφόρους θέσεις καὶ σχήματα φοσσάτων οἱ ἀρχαῖοι παραδεδώκασιν ἐν τῇ στρατοπε- 29.
δείᾳ· ἐπαινετὴ δὲ ἡ παραμήκης τετράγωνος, ὡς εὔτακτος c. 801.
καὶ ἀναγκαία.

3274. An εἶτι ἕτερον, ἐπιφερόμενον? Sed cf. XII, 72 (ed. Mgn) || ἀναγκαῖα codd., correxit **Migne** || **3276.** ἀπλήκτοις **A**, ἀπλήκτοις **P₁ E** || ἢ ὁ τόπος εὑρ. πετρ. **A P₁ E** || **3277.** βραδεία **P₁ E** || **3278.** Verbo τῷ στρατῷ expl. fol. 88ᵛ in **W**; fol. 89ʳ incipit verbis ἐκεῖθεν (vs. **3316.**) || χρείαν ἐν τῇ omm. **A P₁ E** || στρατοπεδείαν **A P₁ E** || **3279.** τριβόλοι **P₁** || ἀποτιθέμενοι **M**; cf. *Kurtzii* l. l. p. 70. b. || **3281.** διάφορε **A P₁ E** omissis verbis θέσεις καὶ || **3283.** ἡ omm. **P₁ E** || **3284.** ἀναγκαῖα **MA**.

28. τὰ δὲ τριβόλιά εἰσιν ἀναγκαῖα εἰς τὰ ἄπληκτα· καὶ γάρ, ἂν εὑρεθῇ τόπος πετρώδης ἢ γένηται βραδεῖα ἡ ὥρα καὶ οὐ δυνηθῶσιν ὀρύξαι, ἂν τεθῶσι καλῶς τὰ τριβόλ||λια, τὴν αὐτὴν ἀσφάλειαν ποιοῦσιν εἰς τὸ ἄπληκτον, ἣν ἂν ποιεῖ καὶ τὸ ὄρυγμα, καὶ οὐδὲν διαφέρει. p. 1265 Lami.

29. οἴδαμεν δέ, ὅτι διαφόρους θέσεις καὶ σχήματα ἀπλήκτων παρέδωκαν οἱ ἀρχαῖοι. καλὸν δ' ἐστὶν ἀπλήκτου σχῆμα τὸ τετράγωνον καὶ ἐπίμακρον, ὡς εὔτακτον καὶ ἀναγκαῖον.

1113. -ια εἰσὶν C || 1115. ἣν] v e conj., οἱ C.

τετράγωνον ὡς εὔτακτον καὶ ἀναγκαίαν. καὶ τὰ πλάγια καὶ ἐφ' ὕψους ἄπλικτα πλείονα τὸν ἐν αὐτοῖς στρατὸν παρὰ τοὺς ἴσους ἢ ἐγκειμένους τόπους δεικνύουσιν. ἐὰν οὖν πρὸς ἐπίδειξιν χρεία γένηται, ⟨διὰ⟩ ἐξπλοράτωρων τοὺς πλαγίους δεῖ ἐπιλέγεσθαι τόπους, εἴγε μάλιστα καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχουσι τῆς ἀναγκαιοτέρας χρείας.

7. ⟨Ὅτι⟩ δεῖ ἀνόσους καὶ καθαροὺς ἐπιλέγεσθαι τόπους εἰς ἄπληκτα καὶ μὴ χρόνον πολὺν ἐνδιατρίβειν ἐν ἑνὶ χωρίῳ, εἰ μήπω περί τε ἀέρας καὶ τὰ ἐπιτήδεια χρειῶδές ἐστιν, διὰ τὸ μὴ λοι-

CONSTITUTIO XI.

30. **30.** *Εἰς δὲ ἐπίδειξιν στρατοῦ καὶ φαντασίαν μᾶλλον τὰ πλάγια καὶ ἐπὶ ὕψους ἄπλικτα πλείονα τὸν ἐν αὐτοῖς στρατὸν παρὰ τοὺς ἴσους ἢ ἐγκειμένους τόπους παραδεικνύουσιν. ἐὰν οὖν πρὸς ἐπίδειξιν χρεία γένηται, τοὺς πλαγίους δεῖ ἐπιλέγεσθαι τόπους, ἐὰν μάλιστα καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχωσι τῆς ἀναγκαιοτέρας χρείας.*

31. **31.** *Ἀνόσους δέ, ὡς εἴρηται, ἐπιλέγεσθαι τόπους εἰς* [p. 130. M.] *ἄπλικτα καὶ μὴ χρόνον πολὺν ἐνδιατρίβειν ἐν ἑνὶ χωρίῳ, εἰ μὴ ἄρα διὰ τοὺς ἀέρας τοὺς καθαροὺς καὶ*

3285. ὑπόδειξιν codd., ἐπίδειξιν ego || **3286.** ἐπὶ ὕψους ego, ἐπὶ ὕψος codd. || ἀπλῆκτα **A**, ἀπλήκτα P_1, ἀπλήκτα **E** || **3288.** παραδεικνύουσιν (-σι P_1) παρὰ τοὺς ἴσους ἢ ἐγκειμένους τόπους **A P_1 E** || **3289.** δεῖ] δὲ **E** **3291.** XI, 3: post δὲ inserunt χρὴ (omisso antecedente δὲ P_1) **A P_1 E**, qui ὡς εἴρηται post τόπους habent || **3292.** ἀπλίκτα **M**, ἄπλικτα **Meursii codex**, ἀπλῆκτα **A**, ἀπλήκτα **P_1 E** || καὶ omm. **P_1 E** || **3292—3293.** ἐν ἑνὶ χωρίῳ (χορίῳ **E**) διατρίβειν (ἀδιατρίβειν P_1) **A P_1 E** || **3293.** ἄρα] πολλάκις **A P_1 E.**

30. ἂν δὲ γένηται χρεία, ἵνα δείξῃς, ὅτι ἔχεις πλῆθος στρατοῦ, ἐκλέγου τὰ πλάγια καὶ ποίει ἐπὶ ὕψος τὰ ἄπληκτα· περισσότερον γὰρ δεικνύουσι τὸν στρατὸν παρὰ τοὺς ἴσους καὶ ἐγκειμένους τόπους, ἂν ἔχωσι μάλιστα καὶ τὰς ἀναγκαιοτέρας χρείας.

31. ἐπιλέγου δὲ εἰς ἄπληκτα τόπους ὑγιεινοὺς καὶ μὴ ποιοῦντας νόσους καὶ μὴ

μόττειν τὸν στρατόν. ἀλλὰ καὶ τὰς σωτηριώδεις χρείας μὴ γίνεσθαι ἔσω ἐν τῷ φοσσάτῳ, ἀλλ' ἔξωθεν, διὰ τὴν δυσωδίαν· καὶ μάλιστα, ἐὰν ἐπιμένῃ διά τινα χρείαν τὸ φοσσάτον ἐν ἑνὶ τόπῳ.

8. *Ὅτι ἐν τοῖς ἀναγκαίοις καιροῖς βραχὺν μὲν ὄντα τὸν ποταμὸν ἐν μέσῳ δεῖ περιλαμβάνειν τοῦ χάρακος ὡς εὔβατον τοῖς τοῦ*

CONSTITUTIO XI.

τὰ ἐπιτήδεια χρειῶδές ἐστιν καὶ οὐ κατεπείγει τις ἀνάγκη.

32. *Ἀλλὰ καὶ τὰς φυσικὰς ἀναγκαίας χρείας τῶν* 32.
ἀνθρώπων, ὡς εἴρηται, μὴ γίνεσθαι ἔσωθεν τοῦ φοσσάτου, ἀλλ' ἔξωθεν, διὰ τὴν δυσωδίαν· καὶ μάλιστα, ἐὰν ἐπιμένῃ διά τινα χρείαν τὸ φοσσάτον ἐν ἑνὶ τόπῳ.

33. *Ἐν δὲ τοῖς ἀναγκαίοις καιροῖς βραχὺν μὲν* 33.
ἤτοι μικρὸν ὄντα τὸν ποταμὸν ἐν μέσῳ δεῖ περιλαμβάνειν τοῦ χάρακος τοῦ φοσσάτου, ἵνα ἐστὶν εὔβατος τοῖς τοῦ στρατοῦ.

3294. *τὰ* om. **E** || *-δες ἐστι* (*ἐστὶν* **M**) **AP₁E** || *τίς* **MP₁** || **3296.** *φυσικὰς καὶ ἀναγκαίας* **AE** || „puto vocem *ἀναγκαίας* irrepsisse ex glossa" *Scheffer* p. 533.; cf. equidem IV 52 || **3297.** *ὡς εἴρηται* omm. **AP₁E**; XI, 4. || *ἔσω* **A** || *τοῦ φοσσάτου ἔσω* **P₁** || **3300.** Verba *ἐν δὲ τοῖς ἀναγκαίοις καιροῖς* om. **E** || **3300—3303.** Pro *βραχὺν . . . . στρατοῦ* **AP₁E** habent: *ἐὰν* (*εἰ* **P₁E**) *μικρός ἐστιν ὁ ποταμός, ἐν ᾧ μέλλει ἀπληκεύειν* (*ἀπληκεύειν* **A**), *χρὴ μέσον αὐτὸν τοῦ ἀπλήκτου* (*ἀπλήκτου* **A**) *περιλαμβάνειν* || **3301—3302.** *περιλαμβάνειν* **M**; cf. *Incert. script. Byz.* saec. X. p. 3, 8.

⟨ἐμ⟩ποιῇς πολὺν χρόνον | εἰς ἓν ἄπληκτον, ⟨εἰ⟩μὴ διὰ τοὺς καθαροὺς ἀέρας καὶ τὰς χρείας, ἂν ἄρα μὴ κατεπείγῃ τις ἀνάγκη. fol. 21r

32. *ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς χρείας αὐτῶν ἔξωθεν τοῦ φοσσάτου ὀφείλουσιν ἐκβαίνειν διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι δυσωδίαν, ἐξαιρέτως, ἂν ἐπιμένῃ τὸ φοσσάτον εἰς ἕνα τόπον διὰ χρείαν τινά.*

33. *εἰ δὲ θέλεις ἀπληκεῦσαι εἰς ποταμὸν καὶ ἔχεις φόβον ἀπὸ τῶν πολεμίων, εἰ μέν ἐστι μικρὸς ὁ ποταμὸς καὶ δύναται εὐκόλως διαπερᾶσθαι, ἁρμόζει ἀπληκεῦσαι τὸ φοσσάτον ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν. καὶ ὁ ποταμὸς ἵνα περιρρέῃ μέσον πρὸς τὸ ἔχειν τὸ ὕδωρ ἐξ ἑτοίμου τὸν στρατὸν εἰς τὰς χρείας αὐτῶν.*

1123. *ἐμποιῇς* ego pro *ποιῇς* || *εἰ* inserui || 1124. *τίς* C || 1125. *χρείαν* C || 1128—1129. *μὲν ἔστι* C 1130. *περιαλέῃ* C.

στρατοῦ, τραχὺν δὲ καὶ μέγαν ἐκ πλαγίου διὰ τὸ εἰς ὀχύρωμα γενέσθαι τοῦ στρατοῦ.

9. ⟨Ὅτι⟩ καὶ τοῦ ποταμοῦ παρατρέχοντος συμμέτρου οὐ δεῖ τοὺς ἵππους εἰς ποτὸν ἐξάγειν κατὰ τὸ ἄνωθεν μέρος, ἵνα μὴ τῇ κινήσει τῶν ποδῶν θολερὸν καὶ ἀχρεῖον τὸ ὕδωρ ποιήσωσιν, ἀλλὰ κάτωθεν μᾶλλον. εἰ δὲ ὀλίγος ἐστίν, δι' ἀγγείων αὐτοὺς ποτίζειν καὶ μὴ ἐπαφιέναι αὐτοὺς εἰς τὸ ταράξαι αὐτό.

CONSTITUTIO XI.

34. **34.** Ἐὰν δὲ τραχύς ἐστι καὶ μέγας, ἐκ πλαγίου αὐτὸν ποιεῖν σε χρὴ διὰ τὸ εἰς ὀχύρωμα γενέσθαι τοῦ στρατοῦ.

35. **35.** Ποταμοῦ δὲ παρατρέχοντος συμμέτρου οὐ δέον τοὺς ἵππους ἐξάγειν εἰς ποτὸν κατὰ τὸ ἄνωθεν μέρος, ἵνα μὴ τῇ κινήσει τῶν ποδῶν ταράσσοντες τὸ ὕδωρ θολερὸν αὐτὸ καὶ ἄχρηστον ποιήσωσιν, ἀλλὰ κάτωθεν μᾶλλον.

36. **36.** Ἐὰν δὲ ὀλίγος ἐστὶν ὁ ποταμός, διὰ ἀγγείων αὐτοὺς δέον ποτίζειν καὶ μὴ ἐπαφιέναι τοὺς ἵππους εἰς τὸ ταράσσειν αὐτόν.

3304. ἢ **P₁**, ἣ **E** || **3305.** *σε χρὴ* omm. **AP₁E** || **3308.** *ἐξάγειν τοὺς ἵππους* **AP₁E** || *ἔσωθεν* **P₁E** || **3310.** *θολὸν* **AP₁E** || **3312.** *εἰ* **P₁E** || **3314.** *αὐτὸ* **M**; in **A** *ν* posterius est additum.

34. εἰ δέ ἐστι τραχὺς ὁ ποταμὸς καὶ μέγας, οὕτως ἀπλήκευε, ἵνα ἔχῃς αὐτὸν εἰς πλάγιον πρὸς ὀχύρωμα τοῦ στρατοῦ.

35. εἰ δὲ παρατρέχει εἰς τὸ ἄπληκτον ποταμὸς σύμμετρος, μὴ σύρωσι τὰ ἱππάρια εἰς τὸν ποταμὸν εἰς τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ κάτω, ἐπειδὴ ταράσσουσι τὸν ποταμὸν μετὰ τῶν ποδῶν αὐτῶν καὶ ποιοῦσι τὸ ὕδωρ θολερὸν καὶ ἄχρηστον.

36. εἰ δ' ἐστὶν ὀλίγος ὁ ποταμός, ὀφείλουσι ποτίζεσθαι τὰ ἱππάρια εἰς ἀγγεῖα καὶ μὴ ⟨ἐπ⟩απολύεσθαι εἰς τὸν ποταμόν, ἵνα μὴ ταράσσωσιν αὐτόν.

1137. ἔστιν C || 1138. Cf. *Hesych.* ἐπαφῆκεν· ἐπαπέλυσεν. ἐπέδωκεν. ἐξέβλυσεν.

10. Ὅτι οὐ δεῖ πλησίον λόφου τοῖς ἐχθροῖς εὐβάτου σκηνοῦν, μήπως ἐκεῖθεν τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατατοξεύσωσιν εὐκόλως.

11. Ὅτι πρὶν ἢ τοὺς πολεμίους ἐγγίσαι οὐ δεῖ ἐπιτηδεύειν πλησίον ὕδατος τὰ ἄπληκτα ποιεῖν καὶ μάλιστα τοὺς καβαλλαρίους, ἵνα μὴ καὶ τὰ ἄλογα καὶ οἱ ἄνδρες ἐν συνηθείᾳ τῆς πολυποσίας * γενόμενοι ἐν καιρῷ ⟨λείψεως, ὡς εἰκός, ὕδατος,⟩ καρτερίας μὴ φέροντες ολιγωροῦσιν.

CONSTITUTIO XI.

37. Πλησίον δὲ λόφου, εἰς ὃν δύνανται οἱ ἐχθροὶ 37. ἀναβῆναι, τὸ ἄπλικτον μὴ ποιοῦ, μήπως ἐκεῖθεν τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατατοξεύσωσιν εὐκόλως.

38. Ἐὰν δὲ οὐκ εἰσὶν ἐγγὺς οἱ πολέμιοι, ἀλλὰ 38. μακρὰν ἀπὸ ἱκανῶν ἡμερῶν ὁδοῦ, μὴ ἐπιτήδευε πλησίον ὕδατος τὰ ἄπλικτα ποιεῖν, καὶ μάλιστα τῶν κα- p. 131. Meurs. βαλλαρίων, ἵνα μὴ καὶ τὰ ἄλογα καὶ οἱ ἄνδρες ἐν συνηθείᾳ τῆς πολυποσίας γενόμενοι ἐν καιρῷ λείψεως, ὡς εἰκός, ὕδατος, ὅτε δεῖ καρτερεῖν, μὴ φέροντες ὀλιγωροῦσιν.

3315. *βουνοῦ* **A P₁ E** || *εἰς ὃν* in **A** ex *εἰς ὃ* || **3316.** *ἀπλῆκτον* **A**, *ἀπλῆκτον* **P₁ E** || **3317.** Voc. *εὐκόλως* **A P₁ E** ante *τοὺς* (**3316.**) exhibent || **3318.** *εἰ* **P₁ E** || **3319.** *ἡμερῶν ἱκανῶν* **A P₁ E** || *ὁδοῦ* omm. **A P₁ E** || **3320.** *ἀπλῆκτα* **A**, *ἀπλῆκτα* **P₁ E** || **3321.** *ἄνθρωποι* **A P₁ E** || **3322.** *γενωμένοι* **M**; in **W** *γενόμενοι* a. c. ex *γενώμενοι* factam: *γενομένοι* **A E** || **3323.** *ὡς εἰκός* omm. **A P₁ E** || **3323. 3324.** *ὀλιγωρῶσιν* **codd.**, *ὀλιγωροῦσιν* **ego** ex Urbicio.

37. πλησίον δὲ βουνοῦ, εἰς ὃ δύνανται ἀναβῆναι οἱ ἐχθροί, μὴ ἀναβαίνῃς, ἵνα μὴ κατατοξεύωσιν ἐκεῖθεν τοὺς ὄντας εἰς τὸ φοσσάτον.

38. εἰ δὲ οὐκ εἰσὶν ἐγγὺς οἱ πολέμιοι, ἀλλὰ μακρὰν ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν ὁδοῦ, μὴ ἐπιτηδεύσῃς, ἵνα γίνωνται τὰ ἄπληκτα ἐγγὺς ὕδατος, κατεξαίρετον τῶν καβαλλαρίων, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἄλογα καὶ οἱ ἄνθρωποι συνεθίζουσι τὴν πολυποσίαν, καί, ἂν λείψῃ ὕδωρ, μὴ δυνάμενοι καρτερεῖν, ὀλιγωροῦσιν.

12. Ὅτι οὐ δεῖ πρὶν ἢ τοὺς ἐχθροὺς ἐγγίσαι *ἀναμεμιγμένως τοὺς πεζοὺς μετὰ τῶν καβαλλαρίων ἐν τῷ φοσσάτῳ ἀπλικεύειν, ἀλλ' ἔξωθεν μὲν πλησίον δὲ τοῦ φοσσάτου, ἵνα μηδὲ στενοχωροῦνται, μηδὲ εὐαρίθμητοι φαίνωνται τοῖς κατασκόποις. δοκιμάσαι δὲ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς πόσον διάστημα χωροῦνται καὶ πῶς ἀπλικεύουσιν, εἰ γένηται αὐτοῖς καιρὸς εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ. τῶν δὲ ἐχθρῶν ἐγγιζόντων συνάπτεσθαι τοῖς πεζοῖς καὶ ἐν τῷ ἅμα ἐν τοῖς τεταγμένοις

CONSTITUTIO XI.

39. 39. Οὐδὲ τοὺς πεζοὺς μετὰ τῶν καβαλλαρίων δεῖ ἀπλικεύειν, πρὶν ἢ τοὺς ἐχθροὺς ἐγγίσαι ἐν τῷ φοσσάτῳ, ἀλλ' ἔξωθεν μὲν πλησίον δὲ τοῦ φοσσάτου, ἵνα μηδὲ στενοχωροῦνται, μηδὲ εὐαρίθμητοι φαίνωνται τοῖς κατασκόποις. δοκίμαζε δὲ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς πόσον διάστημα χωροῦνται καὶ πῶς μέλλουσιν ἀπλικεύειν, ἐὰν γένηται αὐτοῖς καιρὸς εἰσελθεῖν μετὰ τῶν καβαλλαρίων.

3326. ἀπληκεύειν P_1 E || πρὶν ἢ τοὺς ἐχθροὺς ἐγγίσαι] πρὸ τοῦ πλησιάσαι τοὺς ἐχθροὺς A P_1 E || 3328. στενοχωρῶνται A P_1 E || ὀλίγοι A P_1 E || φαίνονται P_1 || 3330. ἀπληκεύειν A, ἀπληκεύειν P_1 E || 3331. Ante ἐὰν **M W** inserunt καί; in **W** deletum est posterius.

39. οὐδὲ τοὺς πεζοὺς πρέπει ἀπληκεύειν μετὰ τῶν καβαλλαρίων πρὸ τοῦ πλησιάσαι τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὸ φοσσάτον, ἀλλ' ἵνα ἀπληκεύωσιν ἔξω πλησίον τοῦ φοσσάτου πρὸς τὸ μηδὲ στενοχωρεῖσθαι αὐτούς, μηδὲ φαίνεσθαι ὀλίγους τοῖς κατασκόποις. δοκίμαζε δὲ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς πόσον τόπον χωροῦνται οἱ πεζοὶ καὶ πῶς μέλλουσιν ἀπληκεύειν μετὰ τῶν καβαλλαρίων.

1147. μὴ δὲ C || ὀλίγους v e conj.; ὀλίγον C.

τόποις ἀπλικεύειν. ἐν δὲ τοῖς τοῦ πολέμου καιροῖς εἰς ὀχυρὸν τόπον τὰ ἄπλικτα ἐπινοεῖν καὶ φροντίζειν τῶν ἐπιτηδείων, μὴ μόνον τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀποτροφῆς ὀλίγων ἡμερῶν, ἀλλ' εἰ δυνατόν, καὶ τῶν ἀλόγων διὰ τὸ ἄδηλον τοῦ πολέμου· καὶ ἐπισκέπτειν εἴς τὸ πρόγε ἁπάντων τὸ ὕδωρ δύνασθαι διαφυλάττειν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν, εἰ καιρὸς γένηται δεηθῆναι τοῦ φοσσάτου εἰς βοήθειαν.

CONSTITUTIO XI.

40. ¦ Ἐὰν δὲ οἱ ἐχθροὶ ἐγγίζωσιν, ἵνα συνάπτωνται οἱ καβαλλάριοι τοῖς πεζοῖς καὶ ἐν τῷ ἅμα ἀπλικεύωσιν ἐν τοῖς τεταγμένοις τόποις. 40. c. 804.

41. Ἐν δὲ τῷ τοῦ πολέμου καιρῷ δέον σε εἰς ὀχυροὺς τόπους τὰ ἄπλικτα ἐπινοεῖν καὶ φροντίζειν τῶν ἐπιτηδείων, μὴ μόνον, ὡς εἴρηται, τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀποτροφῆς ὀλίγων ἡμερῶν, ἀλλ', εἰ δυνατόν, καὶ τῶν ἀλόγων διὰ τὸ ἄδηλον τοῦ πολέμου· καὶ ἐπιμελεῖσθαι καὶ διασκοπεῖν, ἵνα διὰ πάντων δύνασαι τὸ ὕδωρ ἐκδικεῖν· ἐν καιρῷ γὰρ καὶ τοὺς πολεμίους ἕξεις δεομένους. 41.

3333. πλησιάζωσιν **A P₁ E** || **3333.** συνάπτονται **P₁** || **3334. 3335.** ἀπληκεύωσιν **A**, ἀπλικεύουσιν **M W**, ἀπληκεύουσιν **P₁ E** || **3337.** ἀπλήκτα **A E**, ἀπλήκτα **P₁** || **3338.** μόνων **E** || **3339.** ἀποστροφῆς **P₁** || **3341.** διὰ πάντων (cf. etiam διὰ παντὸς VI, 2) omm. **A P₁ E** || δύνῃ **P₁ E** || **3342.** Ante καὶ **A P₁ E** inserunt πολλάκις || θεωμένους **P₁ E**.

40. εἰ δὲ πλησιάζουσιν οἱ ἐχθροί, ὀφείλουσιν ἑνοῦσθαι οἱ καβαλλάριοι καὶ οἱ πεζοὶ καὶ ἐν τῷ ἅμα ἀπληκεύειν εἰς τοὺς ἀφωρισμένους αὐτοῖς τόπους.

41. εἰς δὲ τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου ἁρμόζει σε εἰς ὀχυροὺς τόπους τὰ ἄπληκτα ποιεῖν καὶ φροντίζειν οὐ μόνον περὶ τῆς τροφῆς ⟨τῆς⟩ των ἀνθρώπων ἡμερῶν ὀλίγων, ἀλλ', εἰ δυνατόν, καὶ τῶν ἀλόγων διὰ τὸ ἄδηλον | τοῦ πολέμου. καὶ τοῦτο δὲ σκόπει καὶ ἐπιμελοῦ, ἵνα δύνασαι ἐκδικεῖν τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἔχεις εἰς τὸ ἄπληκτον, ὅπως μὴ κόψωσι καὶ κρατήσωσιν αὐτὸ οἱ πολέμιοι. ἐνδέχεται γάρ, ἵνα γένηται καιρὸς τοιοῦτος, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχωσι χρείαν ὕδατος. fol. 14ʳ

1150. ἐχθροὶ] καβ. θροὶ (sic) C || 1151. ἐντωάμα C || 1153. τῆς inserui.

13. Ὥστε, ἐὰν ἔστι κάμπος, ἐν ᾧ ἡ συμβολὴ γίνεται, σπουδάζειν μὲν ἔχειν πάντως εἰς τὸν νῶτον ἢ ποταμὸν ἢ λίμνην ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον εἰς ὀχύρωμα. καὶ τὸ μὲν φοσσάτον ποιεῖν ὀχυρόν, τὰς δὲ ἁμάξας ἐπακολουθεῖν ἐν τάξει. εἰ δὲ δύσβατός ἐστιν ὁ τόπος καὶ ἀνώμαλος, τὸν μὲν χαραγὸν καὶ τὸν λοιπὸν τοῦλδον ἐν τῷ

CONSTITUTIO XI.

42. καὶ ἐὰν μὲν ἔστι κάμπος, ἐν ᾧ ἡ συμβολὴ τοῦ πολέμου μέλλει γίνεσθαι, σπουδάζειν μὲν ἔχειν πάντως εἰς τὰ ὀπίσω ἢ ποταμὸν ἢ λίμνην ἢ ἕτερον τοιοῦτον ὀχύρωμα.

12. 43. Καὶ τὸ μὲν φοσσάτον ποιεῖν ὀχυρὸν καὶ στρατὸν ἐν αὐτῷ καταλιμπάνειν τὸν ἀρκοῦντα, ἵνα μὴ ὁ τῶν πολεμίων στρατηγὸς ἐπιβουλεύσῃ τὸν χάρακα καὶ [p. 132. M.] διαφθείρῃ τοὺς ἔσωθεν, τὰς | δὲ ἁμάξας ἐπακολουθεῖν ἐν τάξει.

13. 44. Εἰ δὲ δύσβατός ἐστιν ὁ τόπος καὶ ἀνώμαλος, τὸν μὲν χαραγὸν ἤτοι τὰς ἁμάξας καὶ τὰ ὅμοια καὶ

3343. § incipit in **M W** || εἰ **P₁ E** || μεν εστι **W**, μέν ἐστι **A** || **3344.** σπούδαζε **A P₁ E** || μὲν] μᾶλλον **A P₁ E** || **3345.** ἢ ἕτερον τι solus **P₁** || **3347.** φωσάτον **A** || **3348.** τὸν omm. **P₁ E** || **3349.** ὁ στρ. τῶν πολ. **A P₁ E** || Ante ἐπιβουλεύσῃ **A P₁ E** inserunt λαθραίως ἀποστείλας || τὸν χάρακα omm. **A P₁ E** || **3350.** τοὺς ἔσωθεν] αὐτὸ **A P₁ E** || **3352.** δύσβατος, quod *Scheffer* coniecit p. 533. **A** ex δυνατός; δυνατός (δυνατος **W**) ceteri || **3353.** τὸν **Meursii codex** (cf. IV. 56), τὸ **M W** || τὸν μὲν χαρ. ἤτοι omm. **A P₁ E** || τὰς μὲν **A P₁ E** || καὶ τὰ ὅμοια omm. **A P₁ E.**

42. καὶ εἰ μὲν ἔστι κάμπος, εἰς ὃν μέλλει γίνεσθαι ἡ συμβολὴ τοῦ πολέμου, σπούδαζε, ἵνα ἔχῃς ὀπίσω ἢ ποταμὸν ἢ λίμνην ἢ ἄλλο τοιοῦτον ὀχύρωμα.

43. καὶ τὸ μὲν ἄπληκτον, ὅπου καταλιμπάνεις τὸ τοῦλδον, ἀσφαλίζου καὶ ποίει ὀχυ-p. 1268 Lami. ρόν, καὶ καταλίμπανε καὶ στρατὸν εἰς αὐτὸ τὸν ἀρκοῦντα, ἵνα μὴ ὁ τῶν πολεμίων στρα|τηγὸς ἐπιβουλεύσῃ κατὰ τοῦ τοιούτου ἀπλήκτου καὶ κρατήσῃ τὸ τοῦλδον. τὰς δὲ ἁμάξας ἔχε μετὰ σοῦ καὶ ἀκολουθείτωσαν μετὰ τάξεως.

44. εἰ δ' ἐστὶν ὁ τόπος δύσκολος καὶ τραχύς, τὰς μὲν ἁμάξας καὶ τὰ σαγμάρια καὶ

1158. μέν ἐστι C || γενέσθαι C, recte v || 1161. ἐστιν C.

φοσσάτῳ καταλιμπάνειν μετ' ὀλίγων τῶν ἁμαξελατῶν εἰς παραφυλακήν, τὴν δὲ παράταξιν πλησίον τοῦ φοσσάτου τάσσειν ἐν ἐπιτηδείῳ τόπῳ. εἰ γὰρ δύσβατοί εἰσιν οἱ τόποι καὶ μάλιστα καβαλλαρίων ὄντων τῶν ἐχθρῶν, ἀρκεῖ τῇ παρατάξει εἰς ὀχύρωσιν ἡ τοῦ τόπου δυσχέρεια. εἰ γὰρ ἀκολουθοῦσιν αἱ ἅμαξαι ἐν τοῖς τοιούτοις τόποις, ἐπωφελεῖς τοῖς τασσομένοις οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ ⟨καὶ⟩ δυσμετάθετοι εὑρίσκονται.

CONSTITUTIO XI.

τὸν λοιπὸν τοῦλδον ἐν τῷ φοσσάτῳ καταλιμπάνειν μετὰ ὀλίγων τῶν ἁμαξελατῶν εἰς παραφυλακήν, τὴν δὲ παράταξιν πλησίον τοῦ φοσσάτου τάσσειν ἐν ἐπιτηδείῳ τόπῳ.

45. Εἰ γάρ εἰσιν οἱ τόποι δύσβατοι καὶ μάλιστα 44.
τῶν ἐχθρῶν ὄντων καβαλλαρίων, ἀρκεῖ τῇ παρατάξει εἰς ὀχύρωμα ἡ τοῦ τόπου δυσχέρεια. ἐὰν γὰρ αἱ ἅμαξαι ἀκολουθοῦσιν ἐν τοῖς τοιούτοις τόποις, ἐπωφελεῖς μὲν τοῖς τασσομένοις οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ καὶ δυσμετάθετοι εὑρίσκονται.

3354. τὸ **M**, sed inferius τὸν; post ἁμαξ | enim (expl. folio) continuatur folio s. hoc modo: *Καὶ τὰ ὅμοια καὶ τὸν (!) λοιπὸν τούλδον ἐν τῷ φοσσάτῳ καταλιμπάνειν μετὰ ὀλίγων τῶν ἁμαξελετῶν* || ἁμαξελατῶν **W**, ἁμαξελετων **A**, ἁμαξηλατῶν **P₁ E** || **3358.** γάρ εἰσιν codd. || **3359.** καβαλλαρίων ὄντων **A P₁ E** || **3360.** δυσχέρεια] τραχύτης **A**, τραχύτης **P₁ E** || ἁμάξαι **W A P₁ E** || **3361.** ἀκολουθοῦσιν Meursii codex, ἀκολουθῶσιν mei libri || μὲν omm. **A P₁ E** || **3362.** παρατασσομένοις **A E**, περιτασσομένοις **P₁**.

τὸ λοιπὸν τοῦλδον κατάλιμπανε εἰς τὸ φοσσάτον μετὰ ὀλίγων ἁμαξηλατῶν εἰς παραφυλακήν, παράτασσε δὲ πλησίον τοῦ φοσσάτου εἰς ἐπιτήδειον τόπον.

45. ἂν γὰρ ὦσιν οἱ τόποι δύσκολοι, κατεξαίρετον, ὅτε εἰσὶν οἱ ἐχθροὶ καβαλλάριοι, ἀρκεῖ εἰς ὀχύρωμα τῆς παραταγῆς ἡ δυσκολία τοῦ τόπου. ἂν γὰρ ἀκολουθῶσιν αἱ ἅμαξαι εἰς τοὺς τοιούτους τόπους, οὐ μόνον οὐδὲν ὠφελοῦσι τὴν παραταγήν, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἔχουσι δυσκολίαν εἰς τὸ μεταπεσεῖν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον.

14. Ὥστε ἐπινοῆσαι ταῖς βουσὶ τῶν ἁμαξῶν, ἵνα ἐν τῷ ἀκολουθεῖν τῇ παρατάξει, εἰ χρεία γένηται ἀναμεῖναι τὰς ἁμάξας, μὴ διαταράσσωνται ὑπὸ τοῦ θορύβου τῶν ἐχθρῶν, ὑπὸ τῶν, ὡς εἰκός, βαλλομένων σαγιττῶν, καὶ ἀτακτοῦσαι ἐνοχλήσωσι τῇ παρατάξει· καὶ ἢ πεδικλοῦν ταύτας ἢ δεσμεῖν, ἵνα, ὡς εἴρηται, εἰ καί τινες ἐξ αὐτῶν ὑπὸ σαγιττῶν τιτρώσκωνται, μὴ διαταράσσωσι τοὺς πεζούς· διὸ οὐδὲ χρὴ πολὺ ἐγγὺς τάσσεσθαι αὐτάς.

CONSTITUTIO XI.

15. 46. Ἐπινοήσεις δὲ εἰς τὰς βόας τῶν ἁμαξῶν, ἵνα, ὅτ᾽ ἂν ἀκολουθῶσι τῇ παρατάξει, ἐὰν χρεία γένηται ἄρα καὶ ἀναμεῖναι τὰς ἁμάξας, ὥστε μὴ διαταράσσεσθαι ὑπὸ τοῦ θορύβου τῶν ἐχθρῶν, ὑπὸ τῶν, ὡς εἰκός, βαλλομένων σαγιττῶν καὶ ἀτακτεῖν καὶ ἐνοχλεῖν τῇ παρατάξει· ἀλλὰ ἢ πεδικλοῦν ταύτας ἢ δεσμεῖν, ἵνα, ὡς εἴρηται, εἰ καί τινες ἐξ αὐτῶν ὑπὸ σαγιττῶν τιτρώσκωνται, μὴ διαταράσσωσι τοὺς πεζούς· διὸ οὐδὲ χρὴ πολὺ ἐγγὺς τάσσεσθαι αὐτάς.

3364. *τοὺς* **MW**; cf. IV 57 || Pro *Ἐπινοήσεις* ..... **3372.** *αὐτάς* **AP₁E** habent: *ὅτ᾽ ἂν δὲ ἀκολουθῶσι* (*-ιν* **A**) *τῇ παρατάξει αἱ ἅμαξαι* (*ἁμάξαι* **P₁**), *ἐὰν χρεία γένηται ἀναμεῖναι τὰς ἁμάξας, προσήκει ἢ πεδικλοῦν ἢ δεσμεῖν τὰς* (*τοὺς* **P₁E**) *βόας, ὥστε μὴ διαταράσσεσθαι ὑπὸ τοῦ θορύβου τῶν ἐχθρῶν ἢ ὑπὸ τῶν ῥιπτομένων σαγιτῶν* (*σαγιτων* **A**), *ἵνα εἰ* (in **A** m² add.) *καί τινες ἐξ αὐτῶν ὑπὸ σαγιτῶν τιτρώσκωνται* (*τιτρώσκονται* **AP₁**) *μὴ διαταράσσωσι τοὺς πεζούς. διὸ* (*δι᾽ ὃ* **A**) *οὐδὲ χρὴ πολὺ* (*πολλὺ* **P₁E**) *ἐγγὺς τάσσεσθαι αὐτάς* || **3366.** *ἄρα* **MW** || **3368.** *σαγιττων* **W** || **3370.** *σαγίττων* **W** || **3370. 3371.** *τιτρώσκωνται*] Cf. *Kühner-Gerth* II. 2.³ p. 474 et *Cecaumeni* Strat. p. 75, notam.

46. *ἐπινόησον δέ τι εἰς τὰ βοΐδια, τὰ σύροντα τὰς ἁμάξας, ἵνα, ὅταν ἀκολουθῶσι τῇ παραταγῇ (ἂν γένηται χρεία τοῦ ἀναμεῖναι τὰς ἁμάξας), μὴ ταράσσωνται ὑπὸ τοῦ θορύβου τῶν πολεμίων ⟨καὶ⟩ τῶν ῥιπτομένων σαγιτῶν, καὶ ποιῶσιν ἀταξίαν καὶ ἐνοχλῶσι τὴν παραταγήν, ἀλλὰ ἵνα πεδικλώσῃς τότε ἢ δήσῃς αὐτά, ἵνα καὶ μετὰ σαγιτῶν, ὡς εἴρηται, ἂν λαμβάνωσι, μὴ ταράσσωσι τοὺς πεζούς. διὸ οὐδὲ ἁρμόζει, ἵνα πολὺ ἐγγὺς παρατάσσωνται αἱ ἅμαξαι.*

1173. *καὶ* inserui.

15. Ὥστε, εἰ, ὡς εἰκός, γένηται χρεία ὀχλουμένῳ βοηθῆσαι τόπῳ ἢ προκαταλαβεῖν καὶ οὐ φθάζουσιν αἱ ἅμαξαι, ἵνα μὴ ἐμβραδύνωσι, τὸ μὲν φοσσάτον καταλιμπάνειν ἐν ὀχυρῷ τόπῳ, παραλαμβάνειν δὲ τοὺς πεζοὺς καὶ τὴν δαπάνην αὐτῶν ⟨καὶ⟩ παρασκευάζειν βαστάζεσθαι ἢ διὰ βασταγῆς καμήλων ἢ διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ ἀφωρισμένων ἵππων καὶ τὰς τριβόλους, καὶ οὕτως ἀπέρχεσθαι. εἰ γὰρ

CONSTITUTIO XI.

47. Εἰ δέ, ὡς εἰκός, γένηται χρεία ἐνοχλουμένῳ 16.
βοηθῆσαι τόπῳ ὑπὸ ἐχθρῶν ἢ προκαταλαβεῖν ταχύτερον καὶ οὐ φθάζουσιν αἱ ἅμαξαι, ἵνα μὴ βραδύνωσιν αἱ χρεῖαι, τὸ μὲν ἄλλο τοῦλδον καὶ τὸ φοσσάτον καταλιμπάνειν ἐν ὀχυρῷ τόπῳ, παραλαμβάνειν δὲ τοὺς πε- [p. 133. M.]
ζοὺς καὶ τὴν δαπάνην αὐτῶν, εἰ τοιαύτη γένηται χρεία, καὶ παρασκευάζειν βαστάζεσθαι ἢ διὰ σαγμαρίων ἢ ἐπὶ τούτῳ ἀφωρισμένων ἵππων καὶ τὰς τριβόλους, καὶ οὕτως ἀπέρχεσθαι μετὰ τοῦ στρατοῦ.

3374. *βοηθῆσαι* post *ἐχθρῶν* in **AP₁E** || **3375.** *φθέγξουσιν* **P₁** || *ἁμάξαι* **MWAP₁E**, *ἅμαξαι* **Migne** || **3375—3376.** Verba *ἵνα μὴ . . . χρεῖαι* omm. **AP₁E** || **3376.** *τοῦλδω* **E** || **3377.** *προλαμβάνειν* **P₁E** || **3378.** *εἰ τοιαύτη γένηται χρεία* omm. **AP₁E** || **3379—3380.** Pro *καὶ παρασκευάζειν . . . . ἵππων* **AP₁E** habent: *ἢ διὰ σαγμαρίων βασταζομένην ἢ διὰ ἵππων ἐπὶ* (*ἐπι* **AP₁**) *τούτω* (*τοῦτο* **P₁E**) *αφωρισμένων* (in **A** ex *ἀφορισμένων*)· *ἀναλαμβάνεσθαι* (**P₁E** addunt:) *δι' ἢ ἐπι τοῦτο* **MW**; sed cf. Urbic. p. 239. (ed. Scheffer) 28 et Leonis Tact. X, 6.

47. ἂν δὲ γένηται χρεία, ἵνα βοηθήσῃς τόπῳ ἐνοχλουμένῳ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἢ ἂν θέλῃς προλαβεῖν σὺ ταχύτερον καὶ οὐ φθάσουσιν αἱ ἅμαξαι, τὸ μὲν ἄλλο τοῦλδον καὶ τὸ φοσσάτον καταλίμπανε εἰς ὀχυρὸν τόπον, ἀναλαμβάνου δὲ τοὺς πεζούς. διὰ δὲ τὸ μὴ βραδύναι τὰς χρείας, ὀφείλει βαστάζεσθαι ἡ δαπάνη τῶν τοιούτων πεζῶν ἢ εἰς σαγμάρια ἢ εἰς ἱππάρια ἐπὶ τοῦτο αὐτὸ ἀφοριζόμενα. ἐν τῷ αὐτῷ δὲ ὀφείλουσι βαστάζεσθαι καὶ τὰ τριβόλια, καὶ οὕτως ἀπέρχου μετὰ τοῦ στρατοῦ.

1177. *γένηται* ex *γένησαι* in C || 1182. *ἀπάρχου* C.

γένηται καιρὸς φοσσάτου, τοῦ ὀρύγματος κατὰ τὸ δέον γινομένου καὶ τῶν τριβόλων ἀποτιθεμένων καὶ ἢ οἰκοδομῆς γινομένης ἔσωθεν ἢ χάρακος ἀπὸ ξύλων πηγνυμένου καὶ ἀποτιθεμένου, τὴν αὐτὴν ἀσφάλειαν ἔχει τὸ φοσσάτον, ἣν ὤφειλε μετὰ τοῦ καραγοῦ ἔχειν. διὰ τοῦτο μηδὲ ἐμβραδύνειν, ⟨ὥστε⟩ καὶ ἐκ τούτου, ὡς εἰκός, βλάβην τινὰ προσγενέσθαι.

16. Ὥστε, ἐὰν οἱ καβαλλάριοι πλείους εἰσίν, ὀλίγοι δὲ οἱ πεζοὶ

CONSTITUTIO XI.

17. 48. Τότε γάρ, ἐὰν καὶ γένηται καιρὸς ἀπλίκτου, τοῦ ὀρύγματος κατὰ τὸ δέον γινομένου καὶ τῶν τριβόλων ἀποτιθεμένων ⟨καὶ⟩ ἢ οἰκοδομῆς γινομένης ἔσωθεν ἢ χάρακος ἀπὸ ξύλων πηγνυμένου, τοιαύτην ἀσφάλειαν ἔχει τὸ φοσσάτον, ἣν ὤφειλεν ἔχειν μετὰ τοῦ καραγοῦ.

c. 805. 18. 49. Ἐὰν δὲ τύχῃ, ὥστε τοὺς καβαλλαρίους πλείονας εἶναι, ὀλίγους δὲ τοὺς πεζούς, καὶ οὕτως δόξῃ, ὥστε

3382. *καὶ* omm. **A P₁ E** || *ἀπλήκτου* **A**, *ἀπλήκτον* **P₁ E** || **3383.** *δέον*] *πρέπον* **A P₁ E** || *γενομένου* **W P₁ E** || **3384.** *καὶ inserui* || **3385.** Pro *χάρακος ἀπὸ ξύλων πηγνυμένου* **A P₁ E** habent *σταβάρων πηγνυμένων* || **3386.** *ἔχειν* **M W**, *ἔχει* **A P₁ E** et **Meursii codex** || *ὤφειλεν* **A P₁ E**, *ὀφείλει* **M**, *ὀφείλειν* **W** || *μετὰ τοῦ καραγοῦ*] *μετά τε τῶν ἁμαξῶν καὶ τοῦ λοιποῦ τούλδου* **A P₁ E**; postea **M W** inserunt: *καραγὸν δὲ λέγομεν τὰς ἁμάξας καὶ τὸν δι' αὐτὸν* (*δἰαυτὸν* **W**) *περιτειχισμὸν τοῦ φοσσάτου*, quod in *α* (correcto) posterius fuisse expunctum censeo, quam **W** descriptum; cf. IV 56 || **3387.** *τύχῃς* **P₁ E** || *ὥστε* omm. **A P₁** || **3388.** Inde a *καὶ οὕτως* usque ad **3390.** *πεζοὺς* om. **P₁** || *οὕτως* omm. **A E** || *δόξει* **M W**.

fol. 22r 48. *τότε γάρ, καὶ ἀπλήκτου καιρὸς | ἂν γένηται, ποίησον τὴν σοῦδαν, ὡς ἁρμόζει, καὶ θὲς καὶ τριβόλια, καὶ ἢ κτίσον ἔσωθεν τῆς σούδας ἢ στῆσον ξύλα καὶ σταβάρωσον αὐτήν. καὶ γίνεται τοιαύτη ἀσφάλεια εἰς τὸ φοσσάτον, οἵα εἶχε γενέσθαι, εἴπερ ἦσαν ἅμαξαι καὶ ἵσταντο γύρωθεν τοῦ ἀπλήκτου.*

49. *εἰ δὲ συμβῇ, ἵνα ἔχῃς περισσοτέρους καβαλλαρίους καὶ ὀλίγους πεζούς, καὶ γένηται*

1184. *σούδης* C || **1185.** *οἵα* v recte, *οἶα* C || **1186.** *τοῦ τοὺ* C.

*καὶ δοκεῖ μεῖναι τὸν τοῦλδον ἐν τῷ φοσσάτῳ, μὴ πάντας τοὺς πεζοὺς ἵστασθαι ἔσωθεν τοῦ φοσσάτου, ἀλλά τινας μὲν ἐν αὐτῷ παραφυλάττειν, τινὰς δὲ ἔξωθεν τῶν πορτῶν καὶ τῶν ὀρυγμάτων τοῦ φοσσάτου ἐν τάξει ἵστασθαι, ἵνα, ἐὰν συμβῇ τῶν καβαλλαρίων τροπὴν γενέσθαι καὶ μὴ σύνεισιν αὐτοῖς πεζοί, αὐτοὶ δεχόμενοι ἄδειαν αὐτοῖς διδόασιν ἢ ἀντιστραφῆναι κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἢ εὐτάκτως *ἀπέρχεσθαι ⟨ἐν⟩[1] τῷ φοσσάτῳ καὶ μὴ στενοχωρεῖσθαι ἐν ταῖς πόρταις καὶ κινδυνεύειν.*

[1] Cf. *Const.* De cerim. 89, 18; 97, 4; 103, 25; 122, 12; 142, 5 etc. *Hatzidakis* Einl. p. 210.

CONSTITUTIO XI.

μεῖναι τὸ τοῦλδον ἐν τῷ φοσσάτῳ, μὴ πάντας τοὺς πεζοὺς ἵστασθαι ἔσωθεν τοῦ φοσσάτου, ἀλλά τινας μὲν ἐν αὐτῷ τῷ φοσσάτῳ παραφυλάττειν, τινὰς δὲ ἔξωθεν τῶν πορτῶν καὶ τῶν ὀρυγμάτων τοῦ φοσσάτου ἐν τάξει ἵστασθαι, ἵνα, ἐὰν συμβῇ τῶν καβαλλαρίων τροπὴν γενέσθαι καὶ μὴ σύνεισιν αὐτοῖς πεζοί, αὐτοὶ δεχόμενοι αὐτοὺς δύναμιν καὶ ἄδειαν αὐτοῖς διδόασιν ἢ ἀντιστραφῆναι κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἢ εὐτάκτως ἀπέρχεσθαι εἰς τὸ φοσσάτον καὶ μὴ στενοχωρεῖσθαι εἰς τὰς πόρτας ἐν τῇ εἰσόδῳ καὶ κινδυνεύειν.

3389. *μεῖναι* **W** || *τὸν* **AE** || **3391.** *ἔμπροσθεν* **MW** || **3394.** *εἰσίν* **A**, *ὦσι* **P₁E** || *αὐτοῖς πεζοί*] *πεζοὶ μετ' αὐτῶν* [*μεταυτῶν* **P₁**] **AP₁E** || **3395.** *διδόασιν*] *παρέχωσιν* **AP₁E** || **3396.** *ἀνεστραφῆναι* **MW** || **3396. 3397.** *ἐπέρχεσθαι* **MW**, *εἰσελθεῖν* **AP₁E**, *ἀπέρχεσθαι* videtur legisse iam **Checus.**

οὕτως ἀπὸ βουλῆς, ἵνα ἀπομείνῃ τὸ τοῦλδον εἰς τὸ φοσσάτον, οὐκ ὀφείλει ὅλους τοὺς πεζοὺς ἵστασθαι ἔσωθεν τοῦ φοσσάτου, ἀλλά, τινὲς μὲν ἵνα παραφυλάττωσιν ἔσω, τινὲς δὲ ἵνα στήκωσιν ἔμπροσθεν τῶν πορτῶν καὶ τῆς σούδας τοῦ φοσσάτου παρατεταγμένοι, ἵνα, εἰ συμβῇ τραπῆναι τοὺς καβαλλαρίους καὶ οὐκ ἔχουσι πεζούς, ἵνα δέχωνται αὐτούς, ἱστάμενοι οὗτοι ἔμπροσθεν τῶν πορτῶν, ὡς εἴρηται, παρατεταγμένοι διδῶσιν αὐτοῖς ἄδειαν πρὸς τὸ ἢ ἀντιστραφῆναι κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἢ μετὰ τάξεως ἐμβαίνειν εἰς τὸ φοσσάτον καὶ μὴ στενοχωρεῖσθαι εἰς τὰς πύλας καὶ κινδυνεύειν.

1188. *ὀφελεῖ* C, sed ω et ει e corr. || 1190. *σούδης* C.

19. 50. Τοὺς δὲ ἄρχοντας τῶν ὑπὸ σὲ ταγμάτων δέον σοι παραγγέλλειν, ἵνα διάγνωσιν ποιῶσιν ἐν τῷ καιρῷ [p. 134. M.] τοῦ παραχειμαδίου καὶ διὰ τῶν τουρμαρχῶν δηλοποιεῖν, πόσων ἵππων καὶ ποίων ὅπλων δέονται οἱ ὑπ' αὐτοῖς τεταγμένοι στρατιῶται, ἵνα ἀναγκαίως παρασκευάζῃς ἐν τῷ δέοντι καιρῷ ταῦτα εὐτρεπίζεσθαι καὶ ἐπιλαμβάνεσθαι αὐτὰ τοὺς στρατιώτας. καὶ μάλιστα τῆς τοξείας ἐπιμεληθῇς, ὥστε, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἀστρατεύτους ἐν τοῖς οἴκοις ἐπιφέρεσθαι τόξα. ἡ γὰρ τούτου τοῦ κεφαλαίου ἀμέλεια πολλὴν βλάβην καὶ ἀπορίαν τῷ καθόλου Ῥωμαϊκῷ στρατεύματι ἐνεποίησεν, ὥς μοι καὶ ἄνω που εἴρηται.

3399. *ὑπό σε* **A**, *ὑποσὲ* ceteri praeter **E**, qui *ὑπὸ σὲ* habet || **3400.** *σοι*] *σε* **AP₁E** || *διάγνωσιν ποιῶσιν* omm. **APE** || **3401.** *παραχειμαδείου* **A** || Pro *καὶ δ. τ. τ. δηλοποιεῖν* **AP₁E** *ἐξετάζωσιν* habent || **3403.** *αὐτοὺς* **AE**, *αὐτοῦ* **P₁** || Post *στρατιῶται* habent **AP₁E** illud *καὶ διὰ τῶν τουρμαρχῶν σοι* (?) *ταῦτα δηλοποιεῖν* (*δῆλα ποιεῖν* **A**) || **3403 3404.** Verba *παρασκευάζῃς* . . . . *ταῦτα* omm. **P₁E** || **3404.** *ἑτοιμάζεσθαι* **AP₁E** || **3406.** *ἐπιμεληθεὶς* **P₁** || **3407.** *οἴσκοις* **W**; cf. XX. 81 (Mgn) || **3408.** *τούτου τοῦ*] *τοῦ τοιούτου* **AP₁E** || **3409.** *ἀπορίαν* ego, cf. VI, 23; *ἀπώλειαν* **AP₁E**, *ἀμέλειαν* **MW** || *καθόλου* omm. **AP₁E** || **3410.** *μοι καὶ ἄνω που*] *ἀνωτέρω μοι* **AP₁E**; VI, 23 || Paragraphus in **W** distinguitur.

50. *παράγγελλε τοὺς ἄρχοντας τῶν ὑπὸ σὲ ταγμάτων, ἵνα ἐρευνῶσιν εἰς τὸν λαὸν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ χειμαδίου τὸ πόσων ἱππαρίων καὶ ποίων ἁρμάτων ἔχουσι χρείαν οἱ ὑπ' αὐτοὺς στρατιῶται καὶ ἀναγγέλλωσί σοι περὶ τούτων οἱ τουρμάρχαι, καὶ σὺ ποιῇς πάλιν ἑτοιμάζεσθαι ταῦτα εἰς τὸν δέοντα καιρὸν καὶ ἐπιλαμβάνεσθαι αὐτὰ τοὺς στρατιώτας. ἐπιμελήθητι δὲ κατεξαίρετον τῆς τοξείας καὶ οὕτως ποίησον, ἵνα καὶ οἱ ⟨οὐ⟩ στρατιῶται, εἰ δυνατόν, βαστάζωσι τοξάρια εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν καὶ γυμνάζωνται εἰς τὴν τοξείαν. ἡ γὰρ ἀμέλεια τῆς τοιαύτης τοξείας πολλήν, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, βλάβην ἐποίησεν εἰς ὅλον τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατόν.*

1196. *ἁρμάτων* C || 1199. *οὐ* inserui.

51. τοσαῦτα μὲν οὖν καὶ περὶ ἀπλίκτων ἡμῖν εἰρήσθω. ἀκόλουθον δέ ἐστι καὶ περὶ τῆς εἰς τὸν πόλεμον προπαρασκευῆς ἤτοι πρὸ μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν, πολλάκις δὲ καὶ πρὸ πλειόνων, ὡς ἡ χρεία ἀπαιτεῖ ὀφειλούσης γίνεσθαι ἤδη σοι διατάξεσθαι, ὅσα τε ποιεῖν δεῖ καὶ ὅσων ἀπέχεσθαι, καὶ ὅσα τοῖς τε ἄρχουσι καὶ τοῖς στρατιώταις παραγγέλλειν σε πρέπον ἐστίν.

3411. *ἁπλήκτων* **A**, *ἀπλήκτων* **P_1E** || **3413.** *ἤτις* **AE**, *ἦτις* **P_1** || **3414.** *ὡς ἀπαιτεῖ* omm. **AP_1E** || Post *ὡς* solus **Meursii codex** habet inserta *ἡ χρεία* || **3415.** *ὀφείλει* **AP_1E** || Verba *ἤδη σ. διατ.* **AP_1E** post *προπαρασκευῆς* **(3413.)** habent || *διατάξασθαι* **codd.**; cf. IV 40 || *ὅσαι* **E** || **3417.** Verbi *παραγγέλλειν* ν posterius est additum in **A** || *σε* omm. **AP_1E.**

51. *τοσαῦτα καὶ περὶ ἀπλήκτων εἰπόντας ἀκόλουθόν ἐστιν ἀρτίως διατάξασθαι καὶ τὸ πῶς ὀφείλεις προετοιμάζεσθαι πρὸ μιᾶς ἢ καὶ δύο ἢ καὶ πλειόνων πολλάκις ἡμερῶν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ὅσα ἁρμόζει ποιεῖν καὶ ὅσα ἁρμόζει ἀποφεύγειν καὶ ὅσα πάλιν ὀφείλεις παραγγέλλειν τοῖς ἄρχουσι καὶ τοῖς στρατιώταις.*

1208. *τοῖς* alterum iteratur in **C**.

CORRIGENDA ET ADDENDA.

Columnis typorum haud omnibus bene effectis hic-illic non sunt expressi accentus et spiritus aliquot verborum, et quidem in vss.:

1. *Quod ad fontes adtinet:* (P. 8.) 2. 3. (22) 1 (50) 2 (59) 5 (72) 1 (80) 2 (103) 6 (107) 6 (109) 1 (119) 4 (123) 7 (128) 1, 5 (132) 4 (133) 1 (139) 4 (142) 2 (190) 7 (197) 2 (215) 6 (222) 4 (238) 1 (275) 1 (295) 7 (307) 7 (309) 4.

2. *In textu Leonis:* **197 373 872 1034 1250 1382 1393 1423 1437 1445 1541 1588 1630 1646 1808 1860 2038 2088 2089 2252 2313 2344 2399 2581 2657 2781 2847 2965.**

3. *In adparatu critico Leonis:* (P. 28.) 5 (60) 1 (121) 3.

4. *In recensione Constantiniana:* **3 8 21 50 86 90 92 97 127** (bis) **133 134 151 152 155 156 167 172 200 213 223 224 226 236** (bis) **254 290 300 322 374 392 406.** Quae omnia ipse corrigas.

Delenda interpunctio:

1. *In fontibus:* (P. 37, 1) post **ἐντίθεσθαι** (62, 5) p. **ἀρχὰς** (89, 3) p. **ἀνδρὸς** (119, 6) p. **ἀσίων** (176, 5) p. **μέρος.**

2. *In textu Leonis:* **13 94** post **σαφηνείας.** Cf. *Aesch.* Spt. 67. **140 489** p. **ἐπι-βάλλων 789 949 1363 1389 1436 1446 1472** p. **κουντουβέρνια 1489** (bis) **2073 2420 2648.**

3. *In adparatu critico Leonis:* (P. 26, 4) post **λαοῦ** (89, 3) p. **A** (173, 7) post **A)** (192, 4) post **A.**

4. *In recensione Constantiniana:* **246 313 406** post **ἱππάρια 408 410 411 412** p. **κοντάρια 489** p. **στρατιωτῶν 1189** p. **ἀλλὰ.**

Interpunctio virgula designetur:

1. *In fontibus:* (P. 28, 4) post **στρατηγούς** [sic!] (P. 28, 6) post **φυλάττεσθαι** (38, 9) p. **ἀνθρώποις** (p. 85, 1) p. **αὐτῶν** et **ὑποδεεστέρους** (116, 5) p. **δύο** (231, 6) p. **τετράγωνος** et **παραμήκης** (309, 3) p. **ἀλλ'.**

2. *In textu Leonis:* **6 85** post **ἔχοντα 441** p. **Χριστῷ 561** p. **αὔξειν 1198** p. **μαγγαναρίους 1284** p. **δέ 1416** p. **κασσίδα 1864** p. **μὴ πάντα 2250** p. **ἑτέρων 2251** p. **ἐπιτηδείων 2663** p. **ἅπασαν.**

3. *In adparatu critico Leonis:* (P. 124, 1) post 82).

4. *In Recensione Constantiniana:* **244** p. **αὐτῶν 279** p. **καί** [sic!], ante **ἄν 489** p. **αὐτοῦ 680** p. **θέρος 1070** p. **ἔχεις.**

5. *In adparatu critico recensionis Const.:* (P. 143, 2) post 57.

Interpunctio puncto ad supremum litterae latus designetur:

In textu Leonis: **1764** post *αὕτη.*

Distinguendum:

1. *In fontibus:* (P. 5. 6.) *αἰτιᾶσ|θαι.*

2. *In textu Leonis:* **23. 24.** *χρεωσ|τοῦντες* **325. 326.** *κά|μνοντας* **606. 607.** *στοχάσ|τικούς.*

3. *In adparatu critico Leonis:* (P. 13. 5, 6) *συναθροισ|μοῦ* (P. 54. 11, 12) *ὑπο|μνήσομεν.*

Corrigendum:

1. *In fontibus:* (P. 5, 2) *χρονῷ*] in *χρόνῳ* (8, 1) *οὐδέ*] in *οὐδὲ* (19, 4) *ἀφιγαργυρία*] in *ἀφιλαργυρία* (20, 5) *μηδέπως*] in *μηδέπω* (23, 6) *σνμφοράς*] in *συμφοράς* (24, 4) *ἔχοντα*] in *῎χοντα* (28, 6) *εὔκλειάν σφισι*] in *εὔκλειαν σφίσι* (41, 1. 2) (Mgn) et *Urbicii* VIII, 2, 83] in [(Mgn) = *Urbicii* VIII, 2, 83) (67, 3) *μὴ δὲ*] in *μηδὲ* (73, 1) *βουκινάτωρας*] in *βουκηνάτωρας* (80, 4) *ἒξ*] in *ἓξ* (101, 5) *ἐπιφορῆσαι*] in *ἐπιφορέσαι* (cf. *Const. Porph.* p. 417, 4; 418, 7) (146, 1) *ἢ βουνοὺς ἢ ὀρθίους*] in *ὀρθίους βουνοὺς ἢ* (146, 4) *ἤ τοι*] in *ἤτοι* (151, 2) **βουκήνῳ*] in *βουκίνῳ* (170, 3) *εἰς παρ' εἰς*] in *εἷς παρ' εἷς* (176, 5. 6) *προάγειν ἔμπροσθεν*〉 in *προάγειν ἔμπροσθεν*〉 (151, 9) *διπλοῦσθαι*] in *διπλοῦσθαι* (215, 2) *καὶ διὰ τὸν φόβον*〉 in 〈*καὶ διὰ τὸν φόβον*〉 (231, 6) *πάνυ*] in *πάνυ* (248, 6) *ἀναμεμ γμένως*] in *ἀναμεμιγμένως* (249, 1) *περ πατεῖν*] in *περιπατεῖν* (263, 6) Lex.^{2}] in Lex.^{3} (264, 2) *εἲς*] in *εἰς* (308, 7) *πεξοῖς*] in *πεζοῖς* (315, 2) *ἀλλά τινας*] in *ἀλλὰ τινὰς.*

2. *In textu Leonis:* **79.** *εἴ τι*] in *εἴτι* **199.** *ροίνυν ἐστὶν*] in *τοίνύν ἐστιν* **219. 220.** *ἐφόδοις — ἀδοκήτοις*] in *ἐφόδοις ἀδοκήτοις —* **241.** *μὴ δὲ*] in *μηδὲ* **269.** *δικιμάζεται*] in *δοκιμάζεται* **666.** *βσαχέων*] in *βραχέων* **837. 838.** *ὑπερεσίαν*] in *ὑπηρεσίαν* **955.** *ἐπιπολὺ*] in *ἐπὶ πολὺ* **2073. 2074.** *προάγειν ἔμπροσθεν*] in *προάγειν ἔμπροσθεν* **2078.** *διπλοῦσθαι*] in *διπλοῦσθαι* **2582.** *ἐὰν ἔστιν*] in *ἐάν ἐστιν* **3390.** *ἀλλά τινας*] in *ἀλλὰ τινὰς* **3394.** *αὐτοί*] in *αὐτοὶ.*

3. *In adparatu critico Leonis:* (P. 13, 5) totim] in: in totum (22, 2) 37 c] in 57 c (23, 2) **Meursius**] in **Meursii codex** (29, 6) *ἔιη*] in *εἴη* (30, 2) V.] in VI. (30, 8) **A P_1 E** [*ἐπὶ*] in **A P_1 E** || [*ἐπὶ*] (32, 5) „*Ined*] in „*Ined.* (32, 15) *παρα-σκευάσει*] in *παρασκευάσει* (37, 6) **495.**] in **495—496.** (39, 10) *ἀπάρχεσθαι ἀδίκων*] in *ἀπάρχεσθαι . . . . ἀδίκων* (40, 6) *γῆνκαταβλάπτοντες*] in *γῆν καταβλάπτοντες* (43, 14) **588—588.**] in **588—589.** (46, 6) *σεαυιω*] in *σεαυτω* (48, 8) 79] in 78 (56, 3) **775. 776.**] in **776. 777.** (63, 6) jam] in iam (76, 7) *στρατηγείαν* **E** || **1008.**] in **1008.** *στρατηγείαν* **E** || (77, 2 et 6) caput] in § (77, 2, 3) indicatum] in indicata (87, 4) omm.] in om. (104, 2, 3) a c.] in a. c. (111, 1) **A P_1 V** *καθέκαστον*] in **A P_1 V** || *καθέκαστον* (112, 3) *ἀντεισάγ*^{η}*ται*] in *ἀντεισάγε*^{η}*ται* (123, 3) *(ī)*] in *(ī* **P_1***)* (138, 4) *Haase* in *Hase* (142, 6) *ἐθισθῶσιν*] in *ἐθισθῶσι* (149, 4) *προυπεθέμ.*] in *προϋπεθέμ.* (151, 2) **1768.** *ἢ* omm. **MW** ||] in *ἢ* omm. **MW** || **1768.** (176, 6) *μετα*] in *μετὰ* prius (180, 4) *Haase*] in *Hase* (188, 4) *καὶ* inserunt **MW** ante *παραγγέλλει*] in *καὶ* **MW** ante *παραγγέλλει* inserunt (229, 4) **2635.**] in **2636.** (245, 1) **2767—2778.**] in **2767—2777.** (278, 11) *ὑποστροφῆς*] in *ὑποστρέφης* (283, 3) ras] in ras. (293, 6) 16] in 16. (294, 4) *μανδάτορα*] in *μανδάτωρα* (309, 1) **3333.**] in **3333. 3334.**

4. *In recensione Constantiniana:* **126.** *ἅπερ εἰσὶν* codicum] in *ἅπέρ εἰσιν* **1091.** *διέσωσεν*] in *διέσῳσεν* conl. **222.** **1161.** *στρα|τηγὸς*] in *στρα|||τηγὸς* **1167.** *ὅτε εἰσὶν*, quod codd. habent] in *ὅτέ εἰσιν*.

5. *In adparatu critico recensionis Constantinianae:* (P. 73) **42.**] in **41.** (105, 2) *λωρόσοκοι*] in *λωρόσοκον* (118) *ῥίπτάρια*] in *ῥιπτάρια* (124, 1) **339.**] in **338.** (133, 2) **356.**] in **357.** (232, 2) *παρ'*] in *παρ'* (240, 2) **707.** Iteratur . . . . *περιπατεῖν*] in **708** *λαγχάνει* **Cp** in vsu **707** iteratur ante *περιπατεῖν*.

Deleantur:

1. *In fontibus:* (147, 4) asteriscus.

2. *In textu Leonis:* **1261.** *δὲ* **1413.** linea (cf. **1503. 1531. 1560.**) **3057.** post *διὰ* nota numeri 20.

3. *In adparatu critico Leonis:* (P. 24, 4, 5) Verba **conicio** . . . . . *εἶναι* (25, 5, 6) Verba an *προσβαλούμεθα* . . . . . V 98 (54, 10) ab (92, 4) Verba **Malim** *ἐπενδεδυμένα* (159, 2) Verba *quam* . . . . . **2046.** (185, 7, 8) Inde a **2185—2186** usque ad exhibet (206, 2) **W** (211, 2) **W** (243, 8, 9) verba *ad ὥστε* . . . . *Praef.*

4. *In recensione Constantiniana:* **590.** *καὶ* cum **C.**

5. *In adparatu critico recensionis Constantinianae:* (P. 242, 1, 2) Verba *et ante* . . . . . *ἀποδιώκωσι.*

Legendum censeo:

1. *In fontibus:* (P. 20, 4) pro *ἢ τοῦ μέσου*] *τοῦ μέσου* (23, 7) pro *γιγνομένους*〉] *γενομένους* (25, 3) pro *ἐλεγκτέον*] *ἐγκλητέον* conl. Hesychio *(ἐγκαλεῖν· αἰτιᾶσθαι, προκαλεῖσθαι)* (29, 7) pro *ὃ*] [*ὃ*] (66, 3) pro *τὸ κινδυνεῦον πλησίον τὸ προσφιλέστερον*] *τῷ κινδυνεύοντι ὁ πλησίον προσφιλέστερος* (104, 3) pro *κεντούκλων ἢ*] *κεντούκλων, καὶ* (123, 8) pro *βουκελάτα*] *βουκκελλάτα* (188, 2) pro *ἀνετωτέρους αὐτοὺς*] *ἀνωτέρω τοῦ ἀντὶς.*

2. *In textu Leonis:* **84.** pro *ἁπλῆν*] *ἁπλῶς,* **323.** pro 〈*γινομένους*〉] 〈*γενομένους*〉 **1095.** pro *χρησίμους*] *φρονίμους*, ut in Urbicio **1496.** p. *πολεμίοις*] lacuna aliquot verborum est statuenda **1597. 1598.** pro *τὸ καθ' ἡμέραν δελεάζουσαι*] *τῷ καθ' ἡμέραν* 〈*συνήθει*〉 *δελεάζουσαι* 〈*τὰς ἐπιθυμίας*〉 **1605.** pro *σκευάζῃ*] *κατασκευάζῃ* **1853.** pro *τάσσοντας*] *τάσσειν καὶ* ut in Urbicii codicibus **2215.** pro *ἀνετωτέρους αὐτοὺς*] *ἀνωτέρω τοῦ ἀντὶς* cf. *Urlichs-Müller* 116, 1. **3119.** Verba *Ἔχειν δὲ καὶ βίγλας ἔξωθεν* §-o 8. adicienda censeo.

3. *In recensione Constantiniana:* **626.** pro *παραβάλωσι*] *παραλύσωσι* cf. „*Praecc. Niceph.*" 3, 32. **1003. 1004.** Verba *ἢ καὶ* . . . . . . *ἔξωθεν* transponenda post **1000.** censeo **1072.** pro *ἀφόριζον*, quod habet **C**] *ἀφορίζον.*

Retinendum erat:

1. *In fontibus:* (P. 27, 6) vulgata *ἐκ προγόνων λαμπροὺς* pro *ἐκ πατέρων λαμπρῶν* (158, 4) *τάσσειν καὶ* codicum pro *τάσσοντας.*

2. *In textu Leonis:* **345.** pro *προβαλούμεθα*] *προκαλούμεθα* cum **P₁ E** **487.** *ἐξαντλᾷ* cum codd. **MW**; cf. *Psaltes* p. 233. **571.** pro *αὐχῇ*] *αὐχεῖ* cum **MW**; cf. Praef. **705.** pro *ὦσι*] *εἰσὶ* cum **M** **1011.** *,ςτπδ'* pro *ἑξακισχιλίων τριακοσίων πδ'* **1013. 1014.** *,ηρϙβ'* pro *ὀκτακισχιλίων ἑκατὸν ϙβ'* **1093.** *τοὺς δὲ ις'* cum **A** **1242.** *ὁπλίσεις* cum **A P₁V** **1433.** *τριάκοντα* et *τεσσαράκοντα* cum **A** **1563.** pro *μακρότερον*] *μακρότατον* cum **A P₁V** **1571.** *ἑξκαίδεκα* cum **MW** **1572.** *δεκατεσσάρων* cum **W** **1966.** *δεκαὲξ* cum **A** **2757.** *καταλιμπάνουσι* cum **MW** **2906.** pro *τῶν*] *τοῦ* cum **A P₁ E.**

3. *In recensione Constantiniana:* **134. 135. 136. 139. 219.** **κενδούκλου κενδούκλων** etc. inprimis cum cod. **C** **364. 372.** **σαρίσας, σάρισαν** cum **C** **1103.** **πρὸς** cum m. marg. in **C.**

Addendum vel inserendum:

1. *In fontibus:* (P. 20, 7) post **ψυχὴν** cum codicibus **φρόνιμον** (101, 7) post [2]] **τάξιν** = seriem? Cf. *series lamminarum, series vinculorum* Curtius Rufus III 11, 15; 1, 17. (108, 4) post **κοντάρια**] **⟨δύο⟩,** (142, 3) post **γιγνόμενοι,**] **καὶ** (161, 9) post cf. p.] 152 et (165, 10) post sunt] (subintelligitur: declarari; ut declarentur).

2. *In adparatu critico Leonis:* (P. 32, 9) ante *Hesych.*] *Cecaum.* 65, 16 et (49, 12) ante Cf.] *Inc. Script. Byz.* 49, 10 et s. (92, 10, 11) post **ἴσακας** **P₁ E**] cf. *Const. Porph.* 471. et 474. (97, 7) ante 1242. **ὁπλίσεις**] **ὅπως** = **πῶς** (142, 5) post **ἄρ' ἂν?**] ad **ἂν** cum coniunct. pro opt. pot. plures citat Georgii Acropolitae locos *Heisenberg* in indicibus grammaticis (159, 1) **δεῖ** ante **γινώσκειν** (187, 6) post inserui] non est ergo eiciendum verbum **τάγμα** alterum apud *Urlichs-Müller* 116, 17 (232, 1) post **M W**;] sed extiterint in mge, habentibus ceteris codicibus (241, 4) post **πλείω**] cf. XIX, 67 (Mgn.) (257, 7) post 77] const. XIV. (270, 2) post 46] [Mgn.].

3. *In recensione Constantiniana:* **218.** **καὶ** cum **p.**

4. *In adparatu critico recensionis Constantinianae:* (P. 201, 2) post **προδώσει** **C**] cf. *Psaltes* 239. (242, 1) post **παραταγῶν** et ante in **Cp**] et verba **(717)** **ἵνα ἀποδιώκωσι — ἐχθροὺς** **(722).**